CLEMENTIS ALEXANDRINI
OPERA

[redacted]

CLEMENTIS ALEXANDRINI

OPERA

CLEMENTIS ALEXANDRINI

OPERA

Londini

APUD

ALEXANDRUM MACMILLAN

CLEMENTIS ALEXANDRINI

OPERA

EX RECENSIONE

GULIELMI DINDORFII

VOL. I.

PROTREPTICUS. PAEDAGOGUS.

Oxonii

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M.DCCC.LXIX

PRAEFATIO.

CLEMENTIS Alexandrini opera ad codices recensui qui haberi poterant optimos et antiquissimos, neque inferiorum temporum libros, quorum aliquis esse usus posset, neglexi: quorum omnium indicem infra posui.

Primus inter eos locus debetur codici Parisino (P.) Bibliothecae Imperialis 451. (olim 1169, postea 2271.) scripto in membranis anno aerae nostrae 914, quem nemo ante me excussit, licet jam septem ante Potteri editionem annis innotuerit ex scripturae specimine quod aeri incisum proposuerat Montefalconius in Palaeographia Graeca a. 1708, p. 274, addita codicis descriptione parum accurata. Codex constat foliis 403, formae quadratae majoris, quibus haec continentur, I. Clementis Protrepticus cum scholiis fol. 1–56. II. Clementis Paedagogus cum scholiis fol. 57–154. Desunt libri primi capita decem prima undecimique initium usque ad verba *πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐπιτιμή-* p. 155 ed. Pott. foliis pluribus amissis. III. Justini Epistola ad Zenam et Serenum fol. 155–163ᵃ. IV. V. Justini martyris *λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἕλληνας* et Eusebii Praeparationis Evangelicae libri quinque primi fol. 163ᵇ–322ᵃ. Inter folia nunc numeris notata 187 et 188 exciderunt quaterniones quattuor, quod notavit manus seculi quarti decimi, adscripto, *ἐντεῦθεν ἐλλείπουσι τετράδια δ̄*, quae lacuna Justini Cohortationis partem extremam, inde a cap. 36, Eusebiique Praeparationis initium absorpsit usque ad verba *ἡμῖν ἡ μετὰ χεῖρας ἐκπονεῖται πρόθεσις* (p. 7) a quibus incipit fol. 188. VI. Athenagorae Supplicatio pro Christianis fol. 322ᵇ–

348. VII. Athenagorae liber de resurrectione mortuorum fol. 348-367. VIII. Eusebii Pamphili adversus Hieroclem liber fol. 368-401. In fine folii 401 subscriptum ἐγράφη χειρὶ Βαάνους νοταρίου[a] Ἀρέθᾳ ἀρχιεπισκόπῳ[b] Καισαρείας Καππαδοκίας ἔτει κόσμου ϚΥΚΒ, i. e. anno mundi 6422 qui est aerae Christianae 914. Tum, ut recte legit Duebnerus,

OO HOO
MN . . ΠΕΡΓΑΜΝΝS[c],

duabus post MN literis erasis, et paullo inferius literis minusculis ab manu saeculi tertii vel quarti decimi, ἡ βίβλος αὕτη πέφυκε μοναχῷ Μελετίῳ οἰκτρῶς βιοῦντος (sic, pro βιοῦντι) καὶ παρ' ἀξίαν αὐτοῦ. Paginae singulae versuum sunt viginti sex, amplis relictis marginum spatiis, quae scholiis in Protrepticum et Paedagogum excipiendis sufficerent. Scholia literis capitalibus scripta sunt ut scholia codicis Laurentiani (xxxii. 9) in Aeschylum et Sophoclem, calamo aliter quam quo textus exaratus est praeparato, atramento vero eodem, ut nihil impediat quominus scholia quoque ab Baane, non ab alio, scripta esse putentur. Folia reliqua duo 402, 403, non ab Baane, ut videbatur Montefalconio, sed ab alio ejusdem fere aetatis librario literis capitalibus exarata, quibus continetur anonymi fragmentum de loco unde accersivit asinum servator. Non inest hymnus in Christum Clementi adscriptus et [illegible] versus in Clementis Paedagogum: quae carmina in aliis Clementis codicibus Paedagogo subjecta sunt, ut infra [illegible] quos Florentinus F. est, cujus in foliis duobus [illegible] (341, 342) duo illa carmina literis capitalibus sunt perscripta. In textu Clementis Protreptici et Paedagogi et in scholiis, de quibus infra exponemus, codex Parisinus plerumque [illegible], ceterum plurium expertus est manus correctorum, quorum antiquissimus scriptura usus est Baani simillima, ceteri alii saeculi sunt tertii quartive decimi. Eorum unus est Meletius monachus, quod scriptura et atramenti color prodit similis subscriptioni Meletii supra appositae. Liturae, quae in

a νοταρίου] Id est calligraphi vel librarii. [illegible] codices de quibus infra dicetur p. xv.

b Ἀρέθᾳ ἀρχιεπισκόπῳ] Sic codex, non Ἀρέτα ἀρχιεπισκόπῳ, quod Montefalc. posuit p. 33. 45. 275.

c Literae NN cum superscriptis OO significant νόμους, ut in subscriptione codicis Euclidis Bodleiani, de quo v. infra p. xv.

codice sunt plurimae, non ubique liquet ab quo correctore factae sint: pleraeque tamen primo videntur deberi correctori. In corrigenda autem codicis scriptura correctores ita sunt versati ut manifesta codicis vitia plerumque recte corrigerent, sed tamen interdum ab vero aberrarent, aut veteres et rectas vocabulorum formas ad suae aetatis consuetudinem refingerent, cujusmodi est quod interdum *εἰδωλολατρεία* et *ἀνδρία* intulerunt ubi prima manus recte *εἰδωλολατρία* et *ἀνδρεία* scripserat.

Aetate non multo inferior Parisino, auctoritate par est M. Mutinensis Bibliothecae Palatinae (III. D. 7), scriptus in membranis formae quadratae seculo undecimo, hoc praemisso indice, *Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ. Κλήμεντος στρωματέως προτρεπτικὸς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. τοῦ αὐτοῦ παιδαγωγοῦ α' β' γ'. τοῦ αὐτοῦ ὕμνος εἰς τὸν σωτῆρα Χριστὸν καὶ στίχοι εἰς τὸν παιδαγωγόν.* (Haec continentur foliis 1–173.)

Ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος πρὸς ζήναν καὶ σερήναν τοὺς ἀδελφούς. τοῦ αὐτοῦ παραινετικὸς πρὸς ἕλληνας. ἔκθεσις πίστεως ἤτοι περὶ τριάδος. Τατιανοῦ πρὸς ἕλληνας. Ἀθηναγόρου ἀθηναίου φιλοσόφου περὶ Χριστιανῶν πρεσβεία. τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν.

Φιρμιανοῦ λακταντίου τοῦ ῥωμαίου περὶ σιβυλλῶν.

Codex, cum aliis non paucis bibliothecarum Italicarum codicibus, Parisios ablatus erat a. 1796, sed pristinae sedi redditus a. 1815, quod notatum est his verbis codici inscriptis, "*Questo cod. fu portato via dalla biblioteca estense il giorno* 11 *ottobre* 1796, *dai commissari francesi e fu represo a Parigi, dai commissari di S. A. reale Francesco IV. Sr. Antonio Lombardi bibliotecario ed Antonio Boccolari sotte il* 21 *ottobre* 1815."

Unde et quo tempore hic codex in Bibliothecam Palatinam Estensem pervenerit non constat. Non esse eundem quem Petrus Victorius in Epistola dedicatoria ad Marcellum Cervinum Cardinalem p. 4 *vetustissimum exemplar Protreptici et Paedagogi* vocat, satis manifestum est. Nam hic Rodulphi Pii antistitis Carpensis fuit, qui eum Cervino miserat, ad quem Victorius sic scribit "*In reliquis autem* [praeter stromata libris] *emendandis tu quoque vehementi amore, quo hunc auctorem prosequeris, nos adjuvasti, ac conferendos a tuis, probis et eruditis viris, cum antiquissimis exemplaribus curasti. Cui etiam praeclaro studio tuo liberalitate sua opem tulit omni eleganti ac digna nobilissimo viro supellectile ornatissimus Rodulphus Pius antistes*

[illegible] *qui e bibliotheca quam a majoribus suis, doctissimis viris ac maximis virtutibus insignibus, accepit, ac studio postea suo auxit, depromptum ...issimum exemplar Protreptici ac Paedagogi, ... ut commode ipsum tractarent, commodavit, ut inde quoque non parum opus illud purgatum ac nitidius* [illegible]." Libri autem Bibliothecae Carpensis qui in Mutinensem transierunt omnes hac nota sunt insigniti "Ἀλβέρτου [illegible]" quae non est in codice Clementis: ex quo [illegible] posse hunc codicem non ex libris Carpensibus, sed ex [illegible] esse certe monebat Coelestinus Cavedoni, Bibliothecae Palatinae praefectus, qui hujus codicis usum liberalissime mihi concessit. Accedere ad hanc videtur quod in codice Mutinensi [illegible] rectius scripta leguntur quam in editione Victorii [illegible] tamen argumento nihil tribuendum esse [illegible] qui codicum in his Clementis libris rationem perspectam habeat. Nam codex Carpensis eo potissimum consilio [illegible] esse videtur ut ampliùs de quibus infra dicetur Paedagogi codicis Florentini, cujus apographum Victorius ab se correctum [illegible] videtur, [illegible] explerentur, reliqua [illegible] in codice Florentino integris scripturae diversitas [illegible] in margine apographi Florentini [illegible] videtur, quod Victorius ad [illegible] ut cum aliis quorum illi copia esset [illegible] priusquam apographo Florentino excudendum traderet.

[illegible] familiae liber est F. Florentinus Bibliothecae Laurentianae [illegible] codex [illegible] quorum ex similitudine [illegible] fragmentum. [illegible] quartae [illegible] praeter Paedagogi libros tres cum scholiis Graecis in margine scriptis, [illegible] ex parte integros. Nam [illegible] verba complexa [illegible] inter folium

[illegible]

[illegible]

121 et 122 (στοχαστέον γὰρ—ἐμφαίνει δεσπο- p. 204–205, ed. Pott.), quae olim in codice exstitisse quaternionum compositio docet, cujus rationem nullam habuit qui folia quae nunc supersunt numeris suis seculo, ut videtur, quinto sextove decimo notavit, animadvertit vero defectum Victorius, qui utramque lacunam in editione sua explevit alius codicis ope, quem Carpensem illum fuisse credibile est, de quo supra dicebam. Eaedem lacunae sunt in tribus infimae aetatis apographis chartaceis, B. R. Pal., ex codice Florentino derivatis, etsi non ex ipso descriptis, sed aliis intercedentibus apographis. Eorum B. Bibliothecae est Bodleianae, in Coxii Catalogo vol. 1. p. 643, numero notatum 39. Est codex chartaceus seculi sexti decimi, foliorum formae majoris 101, quorum 1–94 Paedagogi libros tres, ὕμνον τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος et anonymi versus in Paedagogum continent, septem reliqua excerptis quibusdam ex Basilio et Canonibus Conciliorum impleta sunt. Usus hoc libro est Potterus alioque qui ei omni ex parte simillimus est (R.), ex Bibliotheca regia Britannica ipsi suppeditato. Tertium est apographum Palatinum (Pal.), scriptum anno 1549, cujus excerpta passim memoravit Sylburgius, de quo infra dicetur p. xi. Horum igitur apographorum etsi post excussos ab nobis codices antiquiores usus vix ullus fuit, tamen levem ab Victorii editione scripturae diversitatem, quam ex iis Sylburgius et Potterus annotarunt, abjicere nolui, quum nonnulla, etsi minutis in rebus, rectius quam in veteribus codicibus scripta sint, reliqua autem hunc certe usum habeant ut quomodo inferiorum temporum librarii et correctores in reddenda antiquiorum librorum scriptura versati sint ostendant.

Paullo alia alius codicis recentissimi a Pottero comparati ratio est, qui in Bibliotheca Collegii Novi Oxoniensis servatur, numero notatus 139, in Coxii Catalogo p. 50. Est is chartaceus seculi quinti decimi foliorum formae majoris 123, quorum 1–47. Protrepticum continent, reliqua Paedagogi libros secundum et tertium. Qui liber licet negligentissime scriptus sit non raro omissis versibus integris vel vocabulis singulis, tamen bona plurima praebuit, quae nunc codicum multo antiquiorum M. P. auctoritate confirmata sunt, alia, etsi levissimis tantum in rebus, quae ex vetustioribus codicibus peti non poterant, sibi propria habet.

Integrior est, cujus tamen post excussos tot quos modo enumeravimus codices usus nullus fuit, Paedagogi codex Venetus Mar-

cianus 652, quem Villoisonus in Anecd. vol. 2 p. 98 et 249 his fere verbis descripsit "Codex 652, fol. min. membranaceus foliorum 202, seculi quinti decimi, non memoratus in Catalogo codicum impresso (qui finitur codice 625), sed inspectus ab Antonio Zanetti, qui in Addendis ad Catalogum manu sua scriptis haec de eo rettulit '*questo codice 652 fu portato in libreria da un gentiluomo, che avendolo lasciato quivi per dodici anni, e più, mori; nè alcuno venne più a dimandarlo. Si è posto negli armari oggi 2 Maggio 1761, dopo d'averlo fatto legare come gli altri.*' In hoc autem codice continentur primo tres libri Clementis Alexandrini Paedagogi; adsunt lemmata singulis praefixa capitibus, et ad oram nonnullae conjectae sunt notae; in secundo autem libro hiatus deprehenditur ubi post verba *ἀπομύττεσθαι παρὰ τόπον* p. 204 ed. Pott. novem paginarum purarum spatium relictum est, proxima ab verbis *μυστικῶς ταύτῃ νοοῦσι τὸ ἔλαιον* incipiente. [Eandem aliorum codicum lacunam ego supra notavi. Qui novem in codice Veneto paginas vacuas reliquit librarius, quum duae plus quam sufficerent, lacunam multo quam revera est ampliorem esse credidit.] Libri tertii caput undecimum p. 284 ed. Pott. quod in editionibus inscriptum est Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης τοῦ ἀρίστου βίου, in hoc codice inscriptum est Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'. Paedagogum excipiunt Hymnus in Christum et Hymnus in Paedagogum, cujus initium *σοὶ τόνδε κἀγὼ—ἀκηράτου λειμῶνος* manifesto expressum est ex illo hymno, quem in Dianae laudes erumpens apud Euripidem canit Hippolytus *στεφανηφόρος*, e venatione redux. Deinde sequuntur Variorum commentaria in Dionysii Thracis artem grammaticam et alia aliorum grammaticorum scripta."

Inferioris etiam notae sunt alii ejusdem aetatis codices, quos vix enumerare operae pretium est. De quo ut lectores ipsi judicare possint, brevia apponam specimina codicis Vaticani inter Ottobonianos numero notati 94, quem accuratius describam infra ubi de Στρωματέων libris agetur. Protrept. p. 1. ed. Pott. *εἰσέτι*] *εἰς ἔτι* Ottob. *ἰχθὺν*] *ἰχθῦν* p. 2. *οὐκοῦν*] *οὐκ οὖν* p. 3. *μῦθός εἰσι*] *μῦθος εἰσὶν* *ἀφραίνοντας* correctum ex *ἐκφραίνοντας* p. 4. *ἐντέχνῳ*] *τῷ ἐντέχνῳ*, sed *τῷ* deleto. *ἀνθρώπους*] *οὐρανοὺς* (compendio $\overline{ανους}$ cum $\overline{ουνους}$ confuso), sed *ἀνθρώπους* in margine. *τῶν πώποτε*] *τὸν πώποτε*, sed *τῶν* margo. p. 5. *ᾗ φησιν*] *ἤ φησιν* *τηνάλλως*] *τηνάλως* *ἀνεβίωσαν*] *ἀνεβίωσεν*, sed corr. in marg. *ἔπηξε*] *ἔπηζε*, sed corr. in marg. *τόδε τὸ πᾶν*] *τὸ* in textu om. habet in

marg. Τουβὰλ] Consentit cum ceteris in vitioso Ἰουβὰλ, quod correxit Hervetus. εἶ κιθάρα] εἶ habet in marg. p. 6. ἐνεργουμένῳ] ἐνεργουμένης ἀναπετάσαι] ἀναπετᾶσαι p. 7. τῷ νῦν αἰῶνι] νῦν in marg. ᾧ τὰ πάντα] ὁ pro ᾧ, sed corr. in marg. προσσφίγξας (ut ceteri), non προσφίγξας ut Potterus. παραγγελία— τοῦ ἄρχοντος] Haec in marg. καὶ ἐν ἐρήμῳ] καὶ om. p. 8. λοιδορεῖται—ἀπειλεῖ] Haec in marg. ἐκένωσε δὲ] ἐκένωσεν, et δὲ in marg. Non minus futilis scripturae diversitas est in Paedagogo, cuius specimen hoc esto, p. 97. post indicem capitum (ubi sub δ' omittit ὁ λόγος, sub ς' παίδων habet pro παιδίων, sub ι' αὐτὸς ὁ θεὸς pro ὁ αὐτὸς θεός) sequuntur illa συγκεκρότηται ἡ κρηπὶς—χωρίῳ, ut in codicibus ceteris) τροπιδίου] τροπιδείου νεάζομεν] νεάζωσιν in marg. ut M. τῷ Ἰσραὴλ] τοῦ ἰσραὴλ in marg. ut M. ὁ λόγος] ὁ om. ut F.M. παρορμητικὸς] ὁ παρορμητικὸς ut M. νυνὶ ex correctione. Fuit νῦν, ut est in B. ἣ καὶ] ἢ καὶ p. 99. in inscr. capitis II. ἡμῶν ὁ] ἡμῶν καὶ ὁ ut B. αὐτοῦ τῷ θεῷ] αὐτῷ τῷ θεῷ, sed αὐτοῦ in marg. ἡμῖν] ἡμῶν in marg. p. 100. ἀναμαχέσασθαι] ἀναμάχεσθαι margo ut M. ἐμφανὲς] ἐμφανῶς in margine ut M. ἀνθ' ὧν] καὶ ἀνθ' ὧν margo ut M. λόγος] οὗτος ὁ λόγος λόγοι margo ut M. p. 101. ἄνθρωπον] οὐρανὸν margo ut M. σοροῦ] γῆς margo ut M. καθ' αὑτὴν] καθ' ἣν, sed margo καθ' αὑτὴν ἄστρων] margo ἀστέρων ut M. ἐνέπνευσε (ἐνεπνεύσατο ex prava conjectura Pott.)] ἐνέπνευσεν ut M. p. 102. ἀγαθὸς] ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς ut M. αἰτίαν εἶχε (male ἔχει ap. Pott.)] ἔσχε ἔξωθεν τοῦ] ἔξωθεν τότε προσανεπλήρωσεν ut codices ceteri, non προσανεπλήρωσε ut Pott. ὡς γὰρ ἐν] αἱ γὰρ ἐν, sed ὡς margo. p. 103. τὰ βάραθρα] τὸ βάραθρον margo ut M. καὶ δὴ] καὶ δὲ margo. ἀνδρῶν καὶ] ἀνδρῶν τε καὶ ut R. p. 104. ἀφελείας correctum ex ὠφελείας. (In calce folii 54 b hic habet scholion quod ex aliis codicibus inter scholia posui p. 436, 29. et sic in sequentibus quoque paginis unum alterumque scholion excerptum habet.) Apparet ex hac scripturae diversitate scribam exemplar suum cum alio codice comparasse, qui simillimus fuit Mutinensi nostro. Ex quo sequitur nulli nobis usui esse Ottobonianum. Non minus inutilis est Vaticanus alter, qui inter Palatinos, olim Heidelbergenses, numero notatus est 86., chartaceus seculi sexti decimi foliorum formae majoris 200. quibus haec continentur, I. Theodori Meliteni Historia Byzantina fol. 2–98. II. Κλήμεντος Παιδαγωγὸς ab alia scriptus manu recentiore (a. 1549.) Libri tertii caput undecimum

(fol. 186–194.), ut in aliis quibusdam de quibus supra dicebam codicibus, inscriptum est *Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'.* post quod sequitur caput ultimum (12.) cum eadem qua in codicibus ceteris inscriptione *ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἀρίστου βίου ὅσαι τῶν ἁγίων γραφῶν χαρακτηρίζουσι τὸν τῶν χριστιανῶν βίον.* Primus hoc codice usus est Sylburgius, qui breviter de eo dixit in Praefatione. Idem excerpta quaedam passim memorat ex Paedagogo quae alio quodam contineantur codice. Qui haud dubie idem est qui nunc in Bibliotheca Vaticana servatur inter libros Palatinos 302. infimae aetatis codex (nam scriptus est seculo sexto decimo), foliis constans 107. formae majoris, quibus haec continentur, foliis tamen pluribus vacuis relictis, I. Fol. 1–37. Georgius Codinus de antiquitatibus Constantinopolitanis. II. Fol. 40–57. *Ῥούφου Ἐφεσίου ὀνομασίαι τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων.* III. Fol. 61–76. *ἐνταῦθα περὶ τῶν αἱρεσιαρχῶν, ὧν πρῶτος Σίμων ὁ μάγος ἐστίν.* Incipit, *ὁ μὲν πάνσοφος τῶν ὅλων θεὸς τὸ καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς ἀναδεξάμενος φύραμα.* IV. Fol. 76–80. *ἐκ τῶν τοῦ Κλήμεντος στρωματέως λόγων παιδαγωγικῶν ά.* Incipit *τριῶν γέ τοι τούτων περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων, ἠθῶν, πράξεων, παθῶν, ὁ προτρεπτικὸς εἴληχε τὰ ἤθη αὐτοῦ θεοσεβείας καθηγεμών.* Tum fol. 76 b *ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῶν Κλήμεντος παιδαγωγικῶν.* V. Fol. 84 de privativis et intensivis particulis. Partium corporis humani brevis nomenclatura. VI. Fol. 86–107. *ἀρχὴ τῶν ἐρωτημάτων Θεοδοσίου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως περὶ προσῳδιῶν.*

Scholia Graeca in Protrepticum et Paedagogum integerrima servata sunt in codicibus antiquis P. (Parisino 451.), M. (Mutinensi) et in Paedagogum solum in F. (Laurentiano 5, 24.) Ex Mutinensi quo tempore Parisios, ut supra dixi, ablatus erat scholia nonnulla ediderat Bastius in Epistola critica ad Boissonadium et in annotationibus ad Gregorium Corinthium, integra ex Parisino ab Constantino Schina descripta primum edidit R. Klotzius in editione Clementis Lipsiensi a. 1834. vol. 4. p. 91–136. Scholia plura in initio Protreptici vel tota vel magna ex parte obliterata in Parisino eamque ob caussam ab Schina omissa ego partim ex hoc ipso codice ab Frid. Duebnero denuo inspecto partim ex Mutinensi redintegravi, etsi in hoc quoque nonnulla legi hodie nequeunt. Ex eodem et Florentino F. scholia sumsi ad Paedagogi libri primi capita decem prima, quae in Parisino in lacunam inciderunt quae est inter folium 56 et 57. de qua supra dixi p. v. Post hos codices, raro nec nisi in rebus levissimis inter se discre-

pantes, nullus recentissimorum librorum B. R. usus fuit, qui excerpta scholiorum continent, a Pottero in annotationibus apposita, plerumque cum M. P. F. consentientia, sed scholiis multis inter eaque optimis carent: quod de aliis quoque similibus Protreptici et Paedagogi codicibus supra memoratis dicendum. Ad originem horum scholiorum quod attinet, non ab uno omnia grammatico, sed ab duobus, si non pluribus, grammaticis composita esse videntur. Eorum priori, quem non ante Proclum, seculi quinti scriptorem, vixisse excerptum de *δαφνηφορικοῖς* ex Procli Chrestomathia ad Protrepticum p. 12, 5. adscriptum docet, doctiora deberi videntur scholia multis distincta et exquisitis ex rerum profanarum scriptoribus excerptis, partim aliunde non cognitis. Eidem an aliis excerpta debeantur non pauca ex Patribus, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nyseno, aliisque apposita, interdum a proposito prorsus alienis, non puto ad liquidum perduci posse, quum etiam in scholiis ad alios ecclesiae Patres excerpta ex scriptoribus profanis et sacris similiter mixta esse videamus ab grammaticis Christianis. Aliquanto certius est inferioris grammatici esse levia scholia plura a manibus recentibus in M. P. F. adjecta, quae ab antiquioribus distinxi, ceterum scholiis quae in Protreptico duobus codicibus (M. P.), in Paedagogo tribus (M. P. F.) communia sunt siglas nullas apposui, apposui vero iis qui uni alterive codici propria sunt, libros recentissimos B. R. in annotationibus memoravi, si quid dignum memoratu praeberent, quod rarissime accidit. Non minus manifestum est longa nonnulla ex scriptoribus ecclesiasticis excerpta, quae in marginibus M. P. F. partim a primis partim ab recentioribus manibus adscripta reperiuntur nihil prorsus cum scholiis Clementinis commune habere. Ex quo genere sunt quae in codice Parisino ab eadem recentiore manu, cui scholia novitia plura debentur, marginibus foliorum 33–47. adscripta reperiuntur *τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίου περὶ νήψεως ψυχῆς κεφαλαιώδεις ὑποθῆκαι*, et fol. 48, 49. *τοῦ αὐτοῦ περὶ ᾅδου*: quae *ὑποθῆκαι* leguntur inter Hesychii Presbyteri *Ἀντιρρητικὰ*, primum edita ab Gulielmo Morelio Parisiis 1563. in Appendice ad Marcum Eremitam p. 296 seqq. Porro inde ab folio 8 b, *τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ πρόλογος πρὸς Ἐλπίδιον τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων.* Fol. 69, 70. Maximi capita theologica quindecim. Fol. 106 b–110. *Τίς ὁ νοητὸς παράδεισος καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτῷ φυτὰ καὶ οἱ τούτων θεῖοι καρποὶ σοφωτάτη καὶ ὑψηλὴ καὶ τοπικὴ θεωρία.* Contra manui primae debentur scholia quibus

Carpensis, qui e bibliotheca quam a majoribus suis, doctissimis viris ac maximis virtutibus insignibus, accepit, ac studio postea suo auxit, deprompsit vetustissimum exemplar Protreptici ac Paedagogi, ac tuis, ut commode ipsum tractarent, commodavit, ut inde quoque non parum opus illud purgatum ac nitidius factum sit." Libri autem Bibliothecae Carpensis qui in Mutinensem transierunt omnes hac nota sunt insigniti "Ἀλβέρτου Πίου[d] *καὶ τῶν φίλων*," quae non est in codice Clementis: ex quo satis certo colligi posse hunc codicem non ex libris Carpensibus, sed ex Estensibus esse recte monebat Coelestinus Cavedoni, Bibliothecae Palatinae praefectus, qui hujus codicis usum liberalissime mihi concessit. Accedere ad haec videatur quod in codice Mutinensi multa rectius scripta leguntur quam in editione Victorii codice Carpensi usi: cui tamen argumento nihil tribuendum esse facile intelliget qui codicum in his Clementis libris rationem perspectam habeat. Nam codex Carpensis eo potissimum consilio excussus esse videtur ut amplae de quibus infra dicetur Paedagogi codicis Florentini, cujus apographum Victorius ab se correctum typothetis tradidisse videtur, lacunae explerentur, reliqua vero in partibus in codice Florentino integris scripturae diversitas nec plene neque accurate, qui erat illius aetatis mos, in margine apographi Florentini annotata fuisse videtur, quod Victorius ad Cervinum eo consilio miserat ut cum aliis quorum illi copia esset codicibus compararetur, priusquam typographo Florentino excudendum traderet.

Tertius ejusdem familiae liber est F., Florentinus Bibliothecae Laurentianae plutei 5 codex 24, amplioris, quantum ex similitudine codicum supra descriptorum colligi potest, voluminis fragmentum. Quae enim nunc supersunt folia 242 formae quartae majoris membranacea seculi undecimi nihil continent praeter Paedagogi libros tres cum scholiis Graecis in margine scriptis, et ne hos quidem omni ex parte integros. Nam exciderunt folia quattuor, et duo quidem inter folium 51 et 52 (verba complexa *βέλη μου—αὐτὴν μονάδα* p. 138–140, ed. Pott.), duo inter folium

[d] Albertus Pius, princeps Carpensis, ab Maximiliano Caesare legatus missus ad sedem Pontificiam, saepius memoratur in historia Italica seculi sexti decimi ineuntis, nuper aucta literis Hieronymi Moroni annis 1513 scriptis: v. *Lettere Latine di Girolamo Morone pubblicate sugli autografi da D. Promis e G. Müller, Torino* 1863, in quibus Albertus memoratur p. 281, 374, 377, 409 (ubi *vir eruditissimus* vocatur), 708, et frater ejus Leonellus Pius de Carpi p. 569.

121 et 122 (*στοχαστέον γὰρ—ἐμφαίνει δεσπο-* p. 204–205, ed. Pott.), quae olim in codice exstitisse quaternionum compositio docet, cujus rationem nullam habuit qui folia quae nunc supersunt numeris suis seculo, ut videtur, quinto sextove decimo notavit, animadvertit vero defectum Victorius, qui utramque lacunam in editione sua explevit alius codicis ope, quem Carpensem illum fuisse credibile est, de quo supra dicebam. Eaedem lacunae sunt in tribus infimae aetatis apographis chartaceis, B. R. Pal., ex codice Florentino derivatis, etsi non ex ipso descriptis, sed aliis intercedentibus apographis. Eorum B. Bibliothecae est Bodleianae, in Coxii Catalogo vol. 1. p. 643, numero notatum 39. Est codex chartaceus seculi sexti decimi, foliorum formae majoris 101, quorum 1–94 Paedagogi libros tres, *ὕμνον τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος* et anonymi versus in Paedagogum continent, septem reliqua excerptis quibusdam ex Basilio et Canonibus Conciliorum impleta sunt. Usus hoc libro est Potterus alioque qui ei omni ex parte simillimus est (R.), ex Bibliotheca regia Britannica ipsi suppeditato. Tertium est apographum Palatinum (Pal.), scriptum anno 1549, cujus excerpta passim memoravit Sylburgius, de quo infra dicetur p. xi. Horum igitur apographorum etsi post excussos ab nobis codices antiquiores usus vix ullus fuit, tamen levem ab Victorii editione scripturae diversitatem, quam ex iis Sylburgius et Potterus annotarunt, abjicere nolui, quum nonnulla, etsi minutis in rebus, rectius quam in veteribus codicibus scripta sint, reliqua autem hunc certe usum habeant ut quomodo inferiorum temporum librarii et correctores in reddenda antiquiorum librorum scriptura versati sint ostendant.

Paullo alia alius codicis recentissimi a Pottero comparati ratio est, qui in Bibliotheca Collegii Novi Oxoniensis servatur, numero notatus 139, in Coxii Catalogo p. 50. Est is chartaceus seculi quinti decimi foliorum formae majoris 123, quorum 1–47. Protrepticum continent, reliqua Paedagogi libros secundum et tertium. Qui liber licet negligentissime scriptus sit non raro omissis versibus integris vel vocabulis singulis, tamen bona plurima praebuit, quae nunc codicum multo antiquiorum M. P. auctoritate confirmata sunt, alia, etsi levissimis tantum in rebus, quae ex vetustioribus codicibus peti non poterant, sibi propria habet.

Integrior est, cujus tamen post excussos tot quos modo enumeravimus codices usus nullus fuit, Paedagogi codex Venetus Mar-

cianus 652, quem Villoisonus in Anecd. vol. 2 p. 98 et 249 his fere verbis descripsit "Codex 652. fol. min. membranaceus foliorum 202, seculi quinti decimi, non memoratus in Catalogo codicum impresso (qui finitur codice 625), sed inspectus ab Antonio Zanetti, qui in Addendis ad Catalogum manu sua scriptis haec de eo rettulit '*questo codice 652 fu portato in libreria da un gentiluomo, che avendolo lasciato quivi per dodici anni, e più, morì; nè alcuno venne più a dimandarlo. Si è posto negli armari oggi 2 Maggio 1761, dopo d'averlo fatto legare come gli altri.*' In hoc autem codice continentur primo tres libri Clementis Alexandrini Paedagogi; adsunt lemmata singulis praefixa capitibus, et ad oram nonnullae conjectae sunt notae; in secundo autem libro hiatus deprehenditur ubi post verba *ἀπομύττεσθαι παρὰ πότον* p. 204 ed. Pott. novem paginarum purarum spatium relictum est, proxima ab verbis *μυστικῶς ταύτῃ νοοῦσι τὸ ἔλαιον* incipiente. [Eandem aliorum codicum lacunam ego supra notavi. Qui novem in codice Veneto paginas vacuas reliquit librarius, quum duae plus quam sufficerent, lacunam multo quam revera est ampliorem esse credidit.] Libri tertii caput undecimum p. 284 ed. Pott. quod in editionibus inscriptum est *Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης τοῦ ἀρίστου βίου*, in hoc codice inscriptum est *Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'*. Paedagogum excipiunt Hymnus in Christum et Hymnus in Paedagogum, cujus initium *σοὶ τόνδε κἀγὼ—ἀκηράτου λειμῶνος* manifesto expressum est ex illo hymno, quem in Dianae laudes erumpens apud Euripidem canit Hippolytus *στεφανηφόρος*, e venatione redux. Deinde sequuntur Variorum commentaria in Dionysii Thracis artem grammaticam et alia aliorum grammaticorum scripta."

Inferioris etiam notae sunt alii ejusdem aetatis codices, quos vix enumerare operae pretium est. De quo ut lectores ipsi judicare possint, brevia apponam specimina codicis Vaticani inter Ottobonianos numero notati 94, quem accuratius describam infra ubi de *Στρωματέων* libris agetur. Protrept. p. 1. ed. Pott. *εἰσέτι*] *εἰς ἔτι* Ottob. *ἰχθὺν*] *ἰχθῦν* p. 2. *οὐκοῦν*] *οὐκ οὖν* p. 3. *μῦθός εἰσι*] *μῦθος εἰσὶν* *ἀφραίνοντας* correctum ex *ἐκφραίνοντας* p. 4. *ἐντέχνῳ*] *τῷ ἐντέχνῳ*, sed *τῷ* deleto. *ἀνθρώπους*] *οὐρανοὺς* (compendio *ἀνους* cum *οὐνοὺς* confuso), sed *ἀνθρώπους* in margine. *τῶν πώποτε*] *τὸν πώποτε*, sed *τῶν* margo. p. 5. *ἧ φησιν*] *ἢ φησιν* *τηνάλλως*] *τηνάλως* *ἀνεβίωσαν*] *ἀνεβίωσεν*, sed corr. in marg. *ἔπηξε*] *ἔπηζε*, sed corr. in marg. *τόδε τὸ πᾶν*] *τὸ* in textu om. habet in

marg. Τουβὰλ] Consentit cum ceteris in vitioso Ἰουβὰλ, quod correxit Hervetus. εἶ κιθάρα] εἶ habet in marg. p. 6. ἐνεργουμένῳ] ἐνεργουμένης ἀναπετάσαι] ἀναπετᾶσαι p. 7. τῷ νῦν αἰῶνι] νῦν in marg. ᾧ τὰ πάντα] ὁ pro ᾧ, sed corr. in marg. προσσφίγξας (ut ceteri), non προσφίγξας ut Potterus. παραγγελία—τοῦ ἄρχοντος] Haec in marg. καὶ ἐν ἐρήμῳ] καὶ om. p. 8. λοιδορεῖται—ἀπειλεῖ] Haec in marg. ἐκένωσε δὲ] ἐκένωσεν, et δὲ in marg. Non minus futilis scripturae diversitas est in Paedagogo, cuius specimen hoc esto, p. 97. post indicem capitum (ubi sub δ′ omittit ὁ λόγος, sub ϛ′ παίδων habet pro παιδίων, sub ι′ αὐτὸς ὁ θεὸς pro ὁ αὐτὸς θεός) sequuntur illa συγκεκρότηται ἡ κρηπὶς—χωρίῳ, ut in codicibus ceteris) τροπιδίου] τροπιδείου νεάζομεν] νεάζωσιν in marg. ut M. τῷ Ἰσραὴλ] τοῦ Ἰσραὴλ in marg. ut M. ὁ λόγος] ὁ om. ut F.M. παρορμητικὸς] ὁ παρορμητικὸς ut M. νυνὶ ex correctione. Fuit νῦν, ut est in B. ἢ καὶ] ἢ καὶ p. 99. in inscr. capitis II. ἡμῶν ὁ] ἡμῶν καὶ ὁ ut B. αὐτοῦ τῷ θεῷ] αὐτῷ τῷ θεῷ, sed αὐτοῦ in marg. ἡμῖν] ἡμῶν in marg. p. 100. ἀναμαχέσασθαι] ἀναμάχεσθαι margo ut M. ἐμφανὲς] ἐμφανῶς in margine ut M. ἀνθ' ὧν] καὶ ἀνθ' ὧν margo ut M. λόγος] οὗτος ὁ λόγος λόγος margo ut M. p. 101. ἄνθρωπον] οὐρανὸν margo ut M. σοροῦ] γῆς margo ut M. καθ' αὐτὴν] καθ' ἣν, sed margo καθ' αὐτὴν ἄστρων] margo ἀστέρων ut M. ἐνέπνευσε (ἐνεπνεύσατο ex prava conjectura Pott.)] ἐνέπνευσεν ut M. p. 102. ἀγαθὸς] ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς ut M. αἰτίαν εἶχε (male ἔχει ap. Pott.)] ἔσχε ἔξωθεν τοῦ] ἔξωθεν τότε προσανεπλήρωσεν ut codices ceteri, non προσανεπλήρωσε ut Pott. ὡς γὰρ ἐν] αἱ γὰρ ἐν, sed ὡς margo. p. 103. τὰ βάραθρα] τὸ βάραθρον margo ut M. καὶ δὴ] καὶ δὲ margo. ἀνδρῶν καὶ] ἀνδρῶν τε καὶ ut R. p. 104. ἀφελείας correctum ex ὠφελείας. (In calce folii 54 b hic habet scholion quod ex aliis codicibus inter scholia posui p. 436, 29. et sic in sequentibus quoque paginis unum alterumque scholion excerptum habet.) Apparet ex hac scripturae diversitate scribam exemplar suum cum alio codice comparasse, qui simillimus fuit Mutinensi nostro. Ex quo sequitur nulli nobis usui esse Ottobonianum. Non minus inutilis est Vaticanus alter, qui inter Palatinos, olim Heidelbergenses, numero notatus est 86., chartaceus seculi sexti decimi foliorum formae majoris 200. quibus haec continentur, I. Theodori Meliteni Historia Byzantina fol. 2–98. II. Κλήμεντος Παιδαγωγὸς ab alia scriptus manu recentiore (a. 1549.) Libri tertii caput undecimum

(fol. 186–194.), ut in aliis quibusdam de quibus supra dicebam codicibus, inscriptum est Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'. post quod sequitur caput ultimum (12.) cum eadem qua in codicibus ceteris inscriptione ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἀρίστου βίου· ὅσοι τῶν ἁγίων γραφῶν· χαρακτηρίζουσι τὸν τῶν χριστιανῶν βίον. Primus hoc codice usus est Sylburgius, qui breviter de eo dixit in Praefatione. Idem excerpta quaedam passim memorat ex Paedagogo quae alio quodam continentur codice. Qui haud dubie idem est qui nunc in Bibliotheca Vaticana servatur inter libros Palatinos 302. infimae aetatis codex (nam scriptus est saeculo sexto decimo), foliis constans 107. formae majoris, quibus haec continentur, foliis tamen pluribus vacuis relictis, I. Fol. 1–37. Georgius Codinus de antiquitatibus Constantinopolitanis. II. Fol. 41–57. Ῥούφου Ἐφεσίου ὀνομασίαι τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων. III. Fol. 61–76. ἐνταῦθα περὶ τῶν αἱρεσιαρχῶν, ὧν πρῶτος Σίμων ὁ μάγος ἐστίν. Incipit, ὁ μὲν πάνσοφος τῶν ὅλων θεὸς τὸ καθ' ἡμᾶς ἐν ἡμῖν ἀναπηξάμενος φύραμα. IV. Fol. 76–80. ἐκ τῶν τοῦ Κλήμεντος στρωματέων λόγων παιδαγωγικῶν α'. Incipit τριῶν γέ τοι τούτων περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων, ἠθῶν, πράξεων, παθῶν, ὁ προτρεπτικὸς εἴληχε τὰ ἤθη αὐτοῦ θεοσεβείας καθηγεμών. Tum fol. 76 b ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τοῦ Κλήμεντος παιδαγωγικῶν. V. Fol. 84 de privatis et intimis particulis. Partium corporis humani brevis nomenclatura. VI. Fol. 86–107. ἀρχὴ τῶν ἐρωτημάτων Θεοδοσίου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως περὶ προσῳδιῶν.

Scholia Graeca in Protrepticum et Paedagogum integerrima servata sunt in codicibus antiquis P. (Parisino 451.), M. (Mutinensi) et in Paedagogum solum in F. (Laurentiano 5, 24.) Ex Mutinensi quo tempore Parisios, ut supra dixi, ablatus erat scholia nonnulla ediderat Bastius in Epistola critica ad Boissonadium et in annotationibus ad Gregorium Corinthium, integra ex Parisino ab Constantino Schina descripta primum edidit R. Klotzius in editione Clementis Lipsiensi a. 1834. vol. 4. p. 91–136. Scholia plura in initio Protreptici vel tota vel magna ex parte obliterata in Parisino eamque ob causam ab Schina omissa ego partim ex hoc ipso codice ab Frid. Duebnero denuo inspecto partim ex Mutinensi redintegravi, etsi in hoc quoque nonnulla legi hodie nequeunt. Ex eodem et Florentino F. scholia sumsi ad Paedagogi libri primi capita decem prima, quae in Parisino in lacunam inciderunt quae est inter folium 56 et 57. de qua supra dixi p. v.
[illegible] codices, raro nec nisi in rebus levissimis inter se discre-

pantes, nullus recentissimorum librorum B. R. usus fuit, qui excerpta scholiorum continent, a Pottero in annotationibus apposita, plerumque cum M. P. F. consentientia, sed scholiis multis inter eaque optimis carent: quod de aliis quoque similibus Protreptici et Paedagogi codicibus supra memoratis dicendum. Ad originem horum scholiorum quod attinet, non ab uno omnia grammatico, sed ab duobus, si non pluribus, grammaticis composita esse videntur. Eorum priori, quem non ante Proclum, seculi quinti scriptorem, vixisse excerptum de *δαφνηφορικοῖς* ex Procli Chrestomathia ad Protrepticum p. 12, 5. adscriptum docet, doctiora deberi videntur scholia multis distincta et exquisitis ex rerum profanarum scriptoribus excerptis, partim aliunde non cognitis. Eidem an aliis excerpta debeantur non pauca ex Patribus, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nyseno, aliisque apposita, interdum a proposito prorsus alienis, non puto ad liquidum perduci posse, quum etiam in scholiis ad alios ecclesiae Patres excerpta ex scriptoribus profanis et sacris similiter mixta esse videamus ab grammaticis Christianis. Aliquanto certius est inferioris grammatici esse levia scholia plura a manibus recentibus in M. P. F. adjecta, quae ab antiquioribus distinxi, ceterum scholiis quae in Protreptico duobus codicibus (M. P.), in Paedagogo tribus (M. P. F.) communia sunt siglas nullas apposui, apposui vero iis qui uni alterive codici propria sunt, libros recentissimos B. R. in annotationibus memoravi, si quid dignum memoratu praeberent, quod rarissime accidit. Non minus manifestum est longa nonnulla ex scriptoribus ecclesiasticis excerpta, quae in marginibus M. P. F. partim a primis partim ab recentioribus manibus adscripta reperiuntur nihil prorsus cum scholiis Clementinis commune habere. Ex quo genere sunt quae in codice Parisino ab eadem recentiore manu, cui scholia novitia plura debentur, marginibus foliorum 33–47. adscripta reperiuntur *τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίου περὶ νήψεως ψυχῆς κεφαλαιώδεις ὑποθῆκαι*, et fol. 48, 49. *τοῦ αὐτοῦ περὶ ᾄδου*: quae *ὑποθῆκαι* leguntur inter Hesychii Presbyteri *Ἀντιρρητικὰ*, primum edita ab Gulielmo Morelio Parisiis 1563. in Appendice ad Marcum Eremitam p. 296 seqq. Porro inde ab folio 8 b, *τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ πρόλογος πρὸς Ἐλπίδιον τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων*. Fol. 69, 70. Maximi capita theologica quindecim. Fol. 106 b–110. *Τίς ὁ νοητὸς παράδεισος καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτῷ φυτὰ καὶ οἱ τούτων θεῖοι καρποὶ σοφωτάτη καὶ ὑψηλὴ καὶ τοπικὴ θεωρία*. Contra manui primae debentur scholia quibus

[illegible] ex Marciano [illegible] duo breviora, [illegible] ed. [illegible] longius ad [illegible] ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος, πραῢς καὶ σώζων καὶ [illegible] ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον [illegible] Zachar. 9, 9, quod hoc loco [illegible]. Ἀρέθα ἀρχιεπισκόπου. [illegible] ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτῆς: πῶλον τὸν νέον λαὸν τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας [illegible], ἄμπελον τὴν ἀπὸ τῆς Μωσέως νομοθεσίας καὶ τῆς ἐκεῖθεν [illegible] ἐπὶ μέγα [illegible] φαντασίαν καὶ ὅτι τοῦτο [illegible] Ἡσαΐας καὶ Δαυὶδ ὁ τοῦ Ἰεσσαὶ* ἐγγυῶνται τὸν λόγον πιστώσασθαι ὁ μὲν "ὁ ἀμπελὼν" φάσκων "κυρίου οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστιν," Δαυὶδ δὲ ὁ τοῦ Ἰεσσαὶ "ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρε." πρὸς ταύτην δὴ τὴν ἄμπελον τὸν ἑαυτοῦ πῶλον δεσμεύειν τὸ μετὰ χεῖρας λόγιον διαγορεύει τοῦτον ἐκεῖνον, ὃς ἐκλιπόντων τῶν ἐκ τῶν μηρῶν Ἰούδα τὸ ἄρχειν λαχόντων αὐτὸς ἐπιστήσεται, ἐθνῶν μὲν ἐσόμενος προσδοκία, οὐ μήν γε τῷ προσδοκίαν εἶναι τούτων ἐθνῶν ξενίζουσάν τινα τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐπιστρόμενος δόξαν, ἀλλ' ὅσον τέως τῆς ἐθνικῆς δεισιδαιμονίας ἐχόμενον κατεπεῖσαι ἐλπίσας τῶν ἄλλων νομικῶν ἀκριβασμάτων οὐδ' ἥττονα εἰς ἀθέτησιν ὄψεται ἐπιστροφὴν, ἀφ' οὗ γε δὴ καὶ οἱ πρῶτοι τῆς κατὰ Χριστὸν πίστεως κήρυκες, ἅτε τῆς Μωσέως χρηματίζοντες παιδαγωγίας οὐκ ἐδοκίμαζον χρῆναί τι τῆς παλαιᾶς διαθήκης ὑπὸ τῆς νέας καταργεῖσθαι, οὐ περιτομὴν, οὐ σαββατισμὸν, οὐκ ἀποχὴν τινων βρωμάτων. τοῦτο ἐκεῖνο τὸ πρὸς τὴν ἄμπελον δεσμεῖσθαι τὸν πῶλον ὑποποιούμενος, καὶ εἶχεν οὕτω γε ταῦτα εἰς ὅπερ Ἰάκωβος, ὁ τοῦ κυρίου τὸ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς, καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος τῆς πρώτης μὲν θεσμοθεσίας τὸ πολὺ τοῦτο καὶ κεχυμένον τῆς σωματικῆς καθάρσεως, καὶ εἴ τι περὶ βρωμάτων ἀπόλαυσιν σμικρολογεῖται τῷ νόμῳ περιαιροῦσιν, ἐπ' ὀλιγίστοις δὲ τοῖς πάλιν τὴν ἐθνικὴν ἀποσαλεύειν ἀνῆκαν ὁλκάδα πορνείας ἐπισχόντες καὶ εἰδωλοθύτου καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ, ὅτε καὶ ὁ πρὸς τὴν ἕλικα τῆς ἀμπέλου δεσμεῖσθαι προκαταγγελλόμενος πῶλος εἰς ἔργον ἀφίκετο ἐξ ἑνὸς τῶν Μωσαϊκῶν προσταγμάτων, τῆς θεολογίας φημὶ, πρὸς τὴν ἄμπελον συσφιγγόμενος ἐξωδίνων τῶν Μωσαϊκῶν ἐξηγήσεων, μαιευθεὶς τὰ πρῶτα ὑπὸ κρείττονος αὖθις τῆς ἀποστολικῆς ἐπιγνώσεως εἰς φῶς πρόεισι τῆς κατὰ Χριστὸν δῆλον ὅτι ἀφέτου ζυγοῦ νομικοῦ καὶ ἐλευθέρας ἑλκόμενος πολιτείας. τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἄμπελον λόγιον, ὃ τοὺς πώλους πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἕλικα ταύτης συνάγειν προὐβάλετο, τοιαύτης καὶ οὐκ ἀστόχως, οἶμαι, τετύχηκε θεωρίας. τὰ δὲ λοιπὰ τούτου, οἷον ἥ τε ἐν οἴνῳ λαμπρυνομένη στολὴ καὶ οἱ χαροποὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ λαμπρύ-

* Ἰεσσαὶ] ἰεσσεὲ M. hic et infra.

νοντος, προσέτι καὶ οἱ λευκότητι γάλακτος ἀφομοιούμενοι αὐτοῦ ὀδόντες. στολὴ μὲν καὶ περιβολὴ τὸ διὰ φιλανθρωπίαν ἄφατον τοῦ ὑπερουσίου τὸ συγγενὲς ἡμῖν ἀνειληφότος δηλοῦν βούλεται, ὃ τῇ τοῦ παναγίου πάθους αὐτοῦ ὑπεκθέσει λαμπρυνόμενον, τουτέστιν τῆς ἑαυτοῦ θείας βουλῆς ἀποφανθὲν ὑπουργὸν, καὶ τούτου δὴ τοῦ θείου πάθους εἰς ἀνάμνησιν τὴν διὰ ἄρτου καὶ οἴνου μυστικὴν ἡμῖν τελετὴν παραδόντος, τὸν ἄρτον μὲν καὶ τὸν οἶνον εἰς σῶμα καὶ αἷμα ἑαυτοῦ διατυπῶσαι κατηξιωκότος καὶ ἅτε σπίλου παντὸς ἀνεπάφου τοῦ θείου τούτου σκήνους ἀναδειχθέντος καὶ εἰς ἡμετέρων κηλίδων ἁγνισμὸν ἡμῖν παραχθέντος ἐπέγνωμεν ἀτρεκέστατα πάντες ὡς ἡ ἐν οἴνῳ καθαιρομένη στολὴ ἡ διὰ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου παραδηλοῦται οἰκονομία, δι' ἧς τῷ καθαρῷ καὶ λελαμπρυσμένῳ ἐκάθαρε κόσμον ῥυπῶντα. καὶ ὅτι τὸ σωτήριον ἡμῖν πάθος ἐμφαίνειν ἔοικεν ὁ τὴν παραβολὴν οἶνος ἐκπλύνων ἐν τῇ γραφῇ συνήθης ἐπαναδίπλωσις ἐμπεδοῖ, μετὰ τὸν οἶνον καὶ σταφυλῆς αἵματος διαμνημονεύουσα. ἢ τίνος γὰρ ἄλλου σταφυλῆς ὄντος σταγόνος τοῦ οἴνου τὸ αἷμα ἐνταῦθα ἡ ἀναδίπλωσις παραβύει. καὶ οὕτω μὲν καὶ ἡ ἐν οἴνῳ λαμπρυνομένη στολή· οἱ δὲ χαροποὶ ὀφθαλμοὶ ἀπὸ οἴνου τίς ἂν ἕτερον ὑπαινίττεσθαι οἰηθείη, εἰ μὴ τοὺς διδασκάλους, οἳ τῆς ἀπὸ τοῦ θείου πάθους τροφῆς ἐνθεαστικώτατα τὴν γνωστικὴν ἕξιν ἠκριβωκότες καὶ ταύτῃ σκοπεύειν τῶν μαθητιώντων ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς κατευμεγεθηκότες κατάλληλόν τε καὶ σύμμετρον τῇ ἑκάστου δυνάμει τῶν νηπιωδῶς προϊόντων οὐχ ὅπως τῶν γάλακτος δεομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς ἄνδρα τέλειον τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ κατηντηκότων ἑτοίμως ἔχειν τὴν εὐκατέργαστον τροφὴν ἐπισχεῖν. οἱ δ' αὐτοί μοι δοκοῦσιν καὶ εἰς ὀδόντας ἀλληγορεῖσθαι, ἅτε τὴν σωτήριον τροφὴν καταμηνύοντες ἐκείνου τούτου οὗ βρῶμα καὶ πῶμα ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος εὐαρεστεῖται τελείωσις. Aretham seculo nono exeunte et decimo ineunte vixisse novimus ex trium codicum subscriptionibus, Euclidis Bodleiani a. 889. scripti, ἐκτησάμην Ἀρέθας Πατρεὺς τὴν παροῦσαν βίβλον ΝΝΔ (i. e. *numis quattuor*), Platonis Clarkiani (a. 896) apud Kiddium in Porsoni *Tracts and Miscellaneous Criticisms* p. 269, ubi διάκονος dicitur, et Clementis codicis Parisini 451., anno 914. scripti, cuius subscriptionem, in qua Ἀρέθας ἀρχιεπίσκοπος appellatur, supra exhibui p. vi. Videtur igitur Arethas a. 889. privatus fuisse, postea inter 889. et 896. diaconus, inter 896. et 914. autem archiepiscopus factus esse: de quo videnda quae Oudinus dixit in Commentario de scriptoribus ecclesiasticis vol. 2. p. 427, 428. Arethae autem nomen non solum scholiis tribus Clementinis, sed etiam scholiis pluribus in Aristidis codicibus Vaticanis praescriptum est,

teste A. Maio, cuius verba repetivi ad Aristid. vol. 1. p. 709. una cum scholio quod Maius speciminis caussa ediderat (ad vol. 2. p. 408. ed. Iebb.) de Minerva, cujus statuam veterem Arethas in foro Constantinopolitano viderat, de qua dixerunt O. Muellerus in Ephem. Gotting. a. 1829. p. 538. et O. Iahnius in Gerhardi Annal. Archaeol. vol. 6. p. 239. Ex his colligi potest Aretham scholia in Aristidem et Clementem ab antiquioribus et doctioribus grammaticis scripta suis hic illic additamentis, qualia ab theologo seculi decimi exspectari poterant, auxisse. Tria epigrammata Ἀρέθα διακόνου nomine inscripta reperiuntur in Anthologia Palatina 15, 32. 33. 34.

Arethae aetate et fortasse ab Aretha ipso scripta sunt scholia duo longiora, p. 416, 20.–417, 13. de δαφνηφορικοῖς, et p. 429, 25. –430, 2. de ianuarum aperiendarum modo, quorum prius ex Photii Excerptis ex Procli Chrestomathia Bibl. p. 321, 35. sumtum est, ut in annotatione dixi, alterum, de quo dixit Hauptius in Herme Berol. vol. 1. p. 400. ex eiusdem excerptis ex Helladii Χρηστομαθείαις p. 535, 26. ubi haec levi cum scripturae diversitate sic scripta sunt, *ὅτι φησὶ* (Helladius) *τούτου χάριν κόπτουσι παρὰ τοῖς κωμικοῖς οἱ ἐξιόντες τὰς θύρας, διότι οὐχ ὡς παρ' ἡμῖν νυνὶ τὸ παλαιὸν ἀνεῴγνυντο αἱ θύραι, ἀλλ' ἐναντίῳ τρόπῳ. ἔξωθεν γὰρ αὐτὰς ἀνατρέποντες ἔνδοθεν ἐξῄεσαν. πρότερον δὲ τῇ χειρὶ ψόφον ἐποίουν κρούοντες ἐπὶ τῷ γνῶναι τοὺς ἐπὶ τῶν θυρῶν, καὶ φυλάξασθαι μὴ πληγεὶς ἑστὼς λάθῃ τῶν θυρῶν ὠθουμένων ἄφνω. τὸν Λοξίαν γὰρ προσεκύνουν, ὃν πρὸ τῶν θυρῶν ἕκαστος ἱδρύοντο, καὶ πάλιν βωμὸν παρ' αὐτῷ στρογγύλον ποιοῦντες, καὶ μυρρίναις στέφοντες, ἵσταντο οἱ παριόντες. τὸν δὲ βωμὸν ἐκεῖνον ἀγυιᾶ Λοξίαν ἐκάλουν, τὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς θεοῦ προσηγορίαν νέμοντες τῷ βωμῷ. τὸ δὲ κνισᾶν ἀγυιὰς παρὰ Ἡσιόδῳ τοῖς θεοῖς θύειν λέγει.* in quibus manifesta sunt metri iambici vestigia, quo haec scripta fuisse Photius ipse addit: unde quindecim senarios composuit Hauptius coniecturis usus satis probabilibus. Ex Photio autem, non ex ipsis Procli et Helladii libris, haec omnia exscripta esse ab scholiasta scriptura verborum leviter tantum ab Photio discrepans arguit. Alios Helladii trimetros ex Photii excerptis eruit Naberus in Praef. ad Photii Lexicon vol. 1. p. 186.

Progredior nunc ad amplissimum Στρωματέων opus, uno ad nostra tempora propagatum codice Florentino, ex quo primum edidit Petrus Victorius Florentiae a. 1550. Est is Bibliothecae Laurentianae plutei 5 codex 3, scriptus in membranis formae

quartae foliis 385. quorum 1–357. Στρωματέων libros octo, reliqua Excerpta ex Theodoto et Eclogas propheticas, de quibus infra dicetur, continent. Στρωματέων liber primus in ipso initio defectus est, uno, ut videtur, folio amisso, cujus pagina aversa finiebatur verbis ex Hermae Pastoris prooemio excerptis, quorum novem ultima tantum supersunt, ἵνα ὑπὸ χεῖρα ἀναγινώσκῃς αὐτὰς καὶ δυνηθῇς φυλάξαι αὐτάς, a quibus folium codicis nunc primum incipit: de quo dixi in annotatione. Codicis scripturam etsi Victorius in universum satis diligenter expressit, levioribus scripturae vitiis non paucis tacite correctis, tamen codice denuo accuratius excusso errores aliquammultos partim Victorii partim typothetarum Florentinorum corrigere mihi licuit.

Apographum codicis Florentini seculo quinto decimo factum, postquam libri archetypi folium primum pridem perierat, ex Bibliotheca collegii Societatis Jesu in Bibliothecam tum regiam Parisinam illatum et a Bernardo Montefalconio cum Victorii editione collatum est in usum Potteri, qui hanc scripturae diversitatem in appendice editionis suae p. 1025–1036. edidit, rectius facturus si ipsum codicem Florentinum adiisset. Nam quaecunque in libro Parisino rectius et integrius quam in editione Victorii scripta reperiuntur, ea omnia non apographi illius auctori debentur, sed ex codice sumta sunt Florentino in locis ab Victorio eiusve typothetis male expressis, de quo nunc planissime constat libro archetypo ab Iosepho Muellero accuratius collato. Quamobrem apographi Parisini, cujus nullus amplius usus est, nullam usquam rationem habui. Et ille quidem error condonandus Pottero est, quum codicis Laurentiani inspiciendi copia ei non fuerit. Minus excusabile est quod Potterus quique Potteri editioni fidem habuerunt, solis plerumque usi editionibus interpolatis Heinsii et Parisina a. 1641., vera plurima tanquam nova ex apographo Parisino protulerunt, quae iam in editione Florentina Victorii impressa reperire potuissent, si inspexissent. Quae negligentia etiam in Protreptico et Paedagogo passim fraudem fecit Pottero, velut p. 46. ubi quum in editione Heinsiana impressum esset, προσέταξεν αὐτῷ ἐρεοῦν περιτεθέναι, typothetae errorem περιτεθέναι corrigere sibi visus est reposito περιτιθέναι. Sed Clemens περιτεθῆναι scripserat, ut legitur in codicibus et Victorii Sylburgiique editionibus.

Excerpta ex Stromatum libris ab infimae aetatis epitomatore composita in codicibus pluribus supersunt, sed nihil continent ex quo colligi possit epitomatorem alio eoque integriore codice quam

(fol. 186–194.), ut in aliis quibusdam de quibus supra dicebam codicibus, inscriptum est Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'. post quod sequitur caput ultimum (12.) cum eadem qua in codicibus ceteris inscriptione ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἀρίστου βίου ὅσαι τῶν ἁγίων γραφῶν χαρακτηρίζουσι τὸν τῶν χριστιανῶν βίον. Primus hoc codice usus est Sylburgius, qui breviter de eo dixit in Praefatione. Idem excerpta quaedam passim memorat ex Paedagogo quae alio quodam contineantur codice. Qui haud dubie idem est qui nunc in Bibliotheca Vaticana servatur inter libros Palatinos 302. infimae aetatis codex (nam scriptus est seculo sexto decimo), foliis constans 107. formae majoris, quibus haec continentur, foliis tamen pluribus vacuis relictis, I. Fol. 1–37. Georgius Codinus de antiquitatibus Constantinopolitanis. II. Fol. 40–57. Ῥούφου Ἐφεσίου ὀνομασίαι τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων. III. Fol. 61–76. ἐνταῦθα περὶ τῶν αἱρεσιαρχῶν, ὧν πρῶτος Σίμων ὁ μάγος ἐστίν. Incipit, ὁ μὲν πάνσοφος τῶν ὅλων θεὸς τὸ καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς ἀναδεξάμενος φύραμα. IV. Fol. 76–80. ἐκ τῶν τοῦ Κλήμεντος στρωματέως λόγων παιδαγωγικῶν ά. Incipit τριῶν γέ τοι τούτων περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων, ἠθῶν, πράξεων, παθῶν, ὁ προτρεπτικὸς εἴληχε τὰ ἤθη αὐτοῦ θεοσεβείας καθηγεμών. Tum fol. 76 b ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῶν Κλήμεντος παιδαγωγικῶν. V. Fol. 84 de privativis et intensivis particulis. Partium corporis humani brevis nomenclatura. VI. Fol. 86–107. ἀρχὴ τῶν ἐρωτημάτων Θεοδοσίου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως περὶ προσῳδιῶν.

Scholia Graeca in Protrepticum et Paedagogum integerrima servata sunt in codicibus antiquis P. (Parisino 451.), M. (Mutinensi) et in Paedagogum solum in F. (Laurentiano 5, 24.) Ex Mutinensi quo tempore Parisios, ut supra dixi, ablatus erat scholia nonnulla ediderat Bastius in Epistola critica ad Boissonadium et in annotationibus ad Gregorium Corinthium, integra ex Parisino ab Constantino Schina descripta primum edidit R. Klotzius in editione Clementis Lipsiensi a. 1834. vol. 4. p. 91–136. Scholia plura in initio Protreptici vel tota vel magna ex parte obliterata in Parisino eamque ob caussam ab Schina omissa ego partim ex hoc ipso codice ab Frid. Duebnero denuo inspecto partim ex Mutinensi redintegravi, etsi in hoc quoque nonnulla legi hodie nequeunt. Ex eodem et Florentino F. scholia sumsi ad Paedagogi libri primi capita decem prima, quae in Parisino in lacunam inciderunt quae est inter folium 56 et 57. de qua supra dixi p. v. Post hos codices, raro nec nisi in rebus levissimis inter se discre-

pantes, nullus recentissimorum librorum B. R. usus fuit, qui excerpta scholiorum continent, a Pottero in annotationibus apposita, plerumque cum M. P. F. consentientia, sed scholiis multis inter eaque optimis carent: quod de aliis quoque similibus Protreptici et Paedagogi codicibus supra memoratis dicendum. Ad originem horum scholiorum quod attinet, non ab uno omnia grammatico, sed ab duobus, si non pluribus, grammaticis composita esse videntur. Eorum priori, quem non ante Proclum, seculi quinti scriptorem, vixisse excerptum de *δαφνηφορικοῖς* ex Procli Chrestomathia ad Protrepticum p. 12, 5. adscriptum docet, doctiora deberi videntur scholia multis distincta et exquisitis ex rerum profanarum scriptoribus excerptis, partim aliunde non cognitis. Eidem an aliis excerpta debeantur non pauca ex Patribus, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nyseno, aliisque apposita, interdum a proposito prorsus alienis, non puto ad liquidum perduci posse, quum etiam in scholiis ad alios ecclesiae Patres excerpta ex scriptoribus profanis et sacris similiter mixta esse videamus ab grammaticis Christianis. Aliquanto certius est inferioris grammatici esse levia scholia plura a manibus recentibus in M. P. F. adjecta, quae ab antiquioribus distinxi, ceterum scholiis quae in Protreptico duobus codicibus (M. P.), in Paedagogo tribus (M. P. F.) communia sunt siglas nullas apposui, apposui vero iis qui uni alterive codici propria sunt, libros recentissimos B. R. in annotationibus memoravi, si quid dignum memoratu praeberent, quod rarissime accidit. Non minus manifestum est longa nonnulla ex scriptoribus ecclesiasticis excerpta, quae in marginibus M. P. F. partim a primis partim ab recentioribus manibus adscripta reperiuntur nihil prorsus cum scholiis Clementinis commune habere. Ex quo genere sunt quae in codice Parisino ab eadem recentiore manu, cui scholia novitia plura debentur, marginibus foliorum 33–47. adscripta reperiuntur *τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίου περὶ νήψεως ψυχῆς κεφαλαιώδεις ὑποθῆκαι*, et fol. 48, 49. *τοῦ αὐτοῦ περὶ ᾄδου*: quae *ὑποθῆκαι* leguntur inter Hesychii Presbyteri *Ἀντιρρητικὰ*, primum edita ab Gulielmo Morelio Parisiis 1563. in Appendice ad Marcum Eremitam p. 296 seqq. Porro inde ab folio 8 b, *τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ πρόλογος πρὸς Ἐλπίδιον τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων*. Fol. 69, 70. Maximi capita theologica quindecim. Fol. 106 b–110. *Τίς ὁ νοητὸς παράδεισος καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτῷ φυτὰ καὶ οἱ τούτων θεῖοι καρποὶ σοφωτάτη καὶ ὑψηλὴ καὶ τοπικὴ θεωρία.* Contra manui primae debentur scholia quibus

[illegible] window et Muinnem praescriptum est. [illegible]
[illegible] 251, 15. 30b. b. ed. nostrae. [illegible] ad
[illegible] ὁ βασιλεὺς σοι ἔρχεταί σοι δίκαιος, πραῢς καὶ
[illegible] πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον
[illegible] quod huc loco appositum, Ἀλλὰ ἀρχαιοπρε-
[illegible] ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶ-
[illegible] πάντα τὸν νέον λαὸν τῆς κατὰ Χριστὸν πολι-
[illegible] τὴν ἀπὸ τῆς Μωυσέως νομοθεσίας καὶ τῆς ἐκεῖ-
[illegible] καὶ μέγα θεογνωσίας ἐπῃρμένην φατρίαν καὶ ὅτι τοῦτο
[illegible] ὁ τοῦ Ἰεσσαὶ ἐχέγγυοι τὸν λόγον πιστό-
[illegible] φάσκων "κυρίου οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστιν,
[illegible] "ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρα." πρὸς ταύτην
[illegible] πῶλον δεσμεύειν τὸ μετὰ χεῖρας λόγιον
[illegible] ὡς ἐκλιπόντων τῶν ἐκ τῶν μηρῶν Ἰούδα
[illegible] ἐπιστήσεται, ἐθνῶν μὲν ἐσόμενος προσδοκία,
[illegible] εἶναι τοῦτον ἐθνῶν ξενίζουσάν τινα τῆς
[illegible] δόξαν, ἀλλ' ὅσον τέως τῆς ἐθνικῆς δει-
[illegible] ἐλπίσας τῶν ἄλλων νομικῶν ἀκρι-
[illegible] θηται ἐπιστροφὴν, ἀφ' οὗ γε δὴ
[illegible] κήρυκες, ἅτε τῆς Μωυσέως
[illegible] χρῆναί τι τῆς παλαιᾶς δια-
[illegible] οὐ σαββατισμὸν, οὐκ
[illegible] πρὸς τὴν ἄμπελον δεσμεῖ-
[illegible] ye ταῦτα εἰς ὅπερ Ἰά-
[illegible] καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπό-
[illegible] καὶ κεχυμένου τῆς
[illegible] ἀπόλαυσιν σμικρο-
[illegible] τοῖς πάλιν τὴν ἐθνι-
[illegible] καὶ εἰδωλοθύτου
[illegible] τῆς ἀμπέλου δεσμεῖ-
[illegible] ἐξ ἑνὸς τῶν Μω-
[illegible] τὴν ἄμπελον συσφιγ-
[illegible] τὰ πρῶτα
[illegible] εἰς φῶς πρόεισι
[illegible] καὶ ἐλευθέρας ἑλκό-
[illegible] ὃ τοὺς πάλους
[illegible] τοιαύτης καὶ
[illegible] οἷον ἥ τε
[illegible] τοῦ λαμπρο-
[illegible]

νοντος, προσέτι καὶ οἱ λευκότητι γάλακτος ἀφομοιούμενοι αὐτοῦ ὀδόντες. στολὴ μὲν καὶ περιβολὴ τὸ διὰ φιλανθρωπίαν ἄφατον τοῦ ὑπερουσίου τὸ συγγενὲς ἡμῖν ἀνειληφότος δηλοῦν βούλεται, ὃ τῇ τοῦ παναγίου πάθους αὐτοῦ ὑπεκθέσει λαμπρυνόμενον, τουτέστιν τῆς ἑαυτοῦ θείας βουλῆς ἀποφανθὲν ὑπουργὸν, καὶ τούτου δὴ τοῦ θείου πάθους εἰς ἀνάμνησιν τὴν διὰ ἄρτου καὶ οἴνου μυστικὴν ἡμῖν τελετὴν παραδόντος, τὸν ἄρτον μὲν καὶ τὸν οἶνον εἰς σῶμα καὶ αἷμα ἑαυτοῦ διατυπῶσαι κατηξιωκότος καὶ ἅτε σπίλου παντὸς ἀνεπάφου τοῦ θείου τούτου σκήνους ἀναδειχθέντος καὶ εἰς ἡμετέρων κηλίδων ἁγνισμὸν ἡμῖν παραχθέντος ἐπέγνωμεν ἀτρεκέστατα πάντες ὡς ἡ ἐν οἴνῳ καθαιρομένη στολὴ ἡ διὰ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου παραδηλοῦται οἰκονομία, δι' ἧς τῷ καθαρῷ καὶ λελαμπρυσμένῳ ἐκάθαρε κόσμον ῥυπῶντα. καὶ ὅτι τὸ σωτήριον ἡμῖν πάθος ἐμφαίνειν ἔοικεν ὁ τὴν παραβολὴν οἶνος ἐκπλύνων ἐν τῇ γραφῇ συνήθης ἐπαναδίπλωσις ἐμπεδοῖ, μετὰ τὸν οἶνον καὶ σταφυλῆς αἵματος διαμνημονεύουσα. ἢ τίνος γὰρ ἄλλου σταφυλῆς ὄντος σταγόνος τοῦ οἴνου τὸ αἷμα ἐνταῦθα ἡ ἀναδίπλωσις παραβύει. καὶ οὕτω μὲν καὶ ἡ ἐν οἴνῳ λαμπρυνομένη στολή· οἱ δὲ χαροποὶ ὀφθαλμοὶ ἀπὸ οἴνου τίς ἂν ἕτερον ὑπαινίττεσθαι οἰηθείη, εἰ μὴ τοὺς διδασκάλους, οἳ τῆς ἀπὸ τοῦ θείου πάθους τροφῆς ἐνθεαστικώτατα τὴν γνωστικὴν ἕξιν ἠκριβωκότες καὶ ταύτῃ σκοπεύειν τῶν μαθητιώντων ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς κατευμεγεθηκότες κατάλληλόν τε καὶ σύμμετρον τῇ ἑκάστου δυνάμει τῶν νηπιωδῶς προϊόντων οὐχ ὅπως τῶν γάλακτος δεομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς ἄνδρα τέλειον τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ κατηντηκότων ἑτοίμως ἔχειν τὴν εὐκατέργαστον τροφὴν ἐπισχεῖν. οἱ δ' αὐτοί μοι δοκοῦσιν καὶ εἰς ὀδόντας ἀλληγορεῖσθαι, ἅτε τὴν σωτήριον τροφὴν καταμηνύοντες ἐκείνου τούτου οὗ βρῶμα καὶ πῶμα ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος εὐαρεστεῖται τελείωσις. Aretham seculo nono exeunte et decimo ineunte vixisse novimus ex trium codicum subscriptionibus, Euclidis Bodleiani a. 889. scripti, *ἐκτησάμην Ἀρέθας Πατρεὺς τὴν παροῦσαν βίβλον* ΝΝΔ (i. e. *numis quattuor*), Platonis Clarkiani (a. 896) apud Kiddium in Porsoni *Tracts and Miscellaneous Criticisms* p. 269, ubi *διάκονος* dicitur, et Clementis codicis Parisini 451., anno 914. scripti, cuius subscriptionem, in qua *Ἀρέθας ἀρχιεπίσκοπος* appellatur, supra exhibui p. vi. Videtur igitur Arethas a. 889. privatus fuisse, postea inter 889. et 896. diaconus, inter 896. et 914. autem archiepiscopus factus esse: de quo videnda quae Oudinus dixit in Commentario de scriptoribus ecclesiasticis vol. 2. p. 427, 428. Arethae autem nomen non solum scholiis tribus Clementinis, sed etiam scholiis pluribus in Aristidis codicibus Vaticanis praescriptum est,

teste A. Maio, cujus verba repetivi ad Aristid. vol. 2. p. 709. una cum scholio quod Maius speciminis causa ediderat (ad vol. 2. p. 408. ed. Iebb.) de Minerva, cujus statuam veterem Arethas in foro Constantinopolitano viderat, de qua dixerunt O. Muellerus in Ephem. Goting. a. 1829. p. 538. et O. Iahnius in Gerhardi Annal. Archaeol. vol. 6. p. 239. Ex his colligi potest Aretham scholia in Aristidem et Clementem ab antiquioribus et doctioribus grammaticis scripta suis hic illic additamentis, qualia ab theologo seculi decimi exspectari poterant, auxisse. Tria epigrammata Ἀρέθα διακόνου nomine inscripta reperiuntur in Anthologia Palatina 15. 32. 33. 34.

Arethae aetate et fortasse ab Aretha ipso scripta sunt scholia duo longiora p. 416, 20.—417, 13. de δαφνηφορικοῖς, et p. 429, 25.—430, 2. de ianuarum aperiendarum modo, quorum prius ex Photii Excerptis ex Procli Chrestomathia Bibl. p. 321, 35. sumtum est, ut in annotatione dixi, alterum, de quo dixit Hauptius in Hermae Berol. vol. 1. p. 400. ex eiusdem excerptis ex Helladii Χρηστομαθείας p. 535, 26. ubi haec levi cum scripturae diversitate sic scripta sunt, ὅτι φησὶ (Helladius) τούτου χάριν κόπτουσι παρὰ τοῖς κωμικοῖς οἱ ἐξιόντες τὰς θύρας, διότι οὐχ ὡς παρ' ἡμῖν νῦν τὸ παλαιὸν ἀνεῴγνυντο αἱ θύραι, ἀλλ' ἐναντίῳ τρόπῳ. ἔξωθεν γὰρ αὐτὰς ἀνατρέποντες ἔνδοθεν ἐξῄεσαν. πρότερον δὲ τῇ χειρὶ ψόφον ἐποίουν κρούοντες ἐπὶ τῷ γνῶναι τοὺς ἐπὶ τῶν θυρῶν, καὶ φυλάξασθαι μὴ πληγεὶς ἔστιν ὡς λάθῃ τῶν θυρῶν ὠθουμένων ἄφνω. τὸν Λοξίαν γὰρ προσεκύνουν, ὃν πρὸ τῶν θυρῶν ἕκαστος ἱδρύσατο, καὶ πάλιν βωμὸν παρ' αὐτῷ στρογγύλον ποιοῦντες, καὶ μυρρίναις στέφοντες, ἵσταντο οἱ παριόντες. τὸν δὲ βωμὸν ἐκεῖνον ἀγυιᾶ Λοξίαν ἐκάλουν, τὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς θεοῦ προσηγορίαν νέμοντες τῷ βωμῷ. τὸ δὲ κνισᾶν ἀγυιὰς παρὰ Ἡσιόδῳ τοῖς θεοῖς θύειν λέγει. in quibus manifesta sunt metri iambici vestigia, quo haec scripta fuisse Photius ipse addit: unde quindecim senarios composuit Hauptius coniecturis haud satis probabilibus. Ex Photio autem, non ex ipsis Procli et Helladii libris, haec omnia excripta esse ab scholiasta scriptura verborum leviter tantum ab Photio discrepans arguit. Alios Helladii trimetros ex Photii excerptis eruit Naberus in Praef. ad Photii Lexicon vol. 1. p. 186.

Progredior nunc ad amplissimum Στρωματέων opus, uno ad nostra tempora propagatum codice Florentino, ex quo primum edidit Petrus Victorius Florentiae a. 1550. Est is Bibliothecae Laurentianae plutei 5 codex 3. scriptus in membranis formae

quartae foliis 385. quorum 1–357. Στρωματέων libros octo, reliqua Excerpta ex Theodoto et Eclogas propheticas, de quibus infra dicetur, continent. Στρωματέων liber primus in ipso initio defectus est, uno, ut videtur, folio amisso, cujus pagina aversa finiebatur verbis ex Hermae Pastoris prooemio excerptis, quorum novem ultima tantum supersunt, ἵνα ὑπὸ χεῖρα ἀναγινώσκῃς αὐτὰς καὶ δυνηθῇς φυλάξαι αὐτάς, a quibus folium codicis nunc primum incipit: de quo dixi in annotatione. Codicis scripturam etsi Victorius in universum satis diligenter expressit, levioribus scripturae vitiis non paucis tacite correctis, tamen codice denuo accuratius excusso errores aliquammultos partim Victorii partim typothetarum Florentinorum corrigere mihi licuit.

Apographum codicis Florentini seculo quinto decimo factum, postquam libri archetypi folium primum pridem perierat, ex Bibliotheca collegii Societatis Jesu in Bibliothecam tum regiam Parisinam illatum et a Bernardo Montefalconio cum Victorii editione collatum est in usum Potteri, qui hanc scripturae diversitatem in appendice editionis suae p. 1025–1036. edidit, rectius facturus si ipsum codicem Florentinum adiisset. Nam quaecunque in libro Parisino rectius et integrius quam in editione Victorii scripta reperiuntur, ea omnia non apographi illius auctori debentur, sed ex codice sumta sunt Florentino in locis ab Victorio eiusve typothetis male expressis, de quo nunc planissime constat libro archetypo ab Iosepho Muellero accuratius collato. Quamobrem apographi Parisini, cujus nullus amplius usus est, nullam usquam rationem habui. Et ille quidem error condonandus Pottero est, quum codicis Laurentiani inspiciendi copia ei non fuerit. Minus excusabile est quod Potterus quique Potteri editioni fidem habuerunt, solis plerumque usi editionibus interpolatis Heinsii et Parisina a. 1641., vera plurima tanquam nova ex apographo Parisino protulerunt, quae iam in editione Florentina Victorii impressa reperire potuissent, si inspexissent. Quae negligentia etiam in Protreptico et Paedagogo passim fraudem fecit Pottero, velut p. 46. ubi quum in editione Heinsiana impressum esset, προσέταξεν αὐτῷ ἱρεοῦν περιτεθέναι, typothetae errorem περιτεθέναι corrigere sibi visus est reposito περιτιθέναι. Sed Clemens περιτεθῆναι scripserat, ut legitur in codicibus et Victorii Sylburgiique editionibus.

Excerpta ex Stromatum libris ab infimae aetatis epitomatore composita in codicibus pluribus supersunt, sed nihil continent ex quo colligi possit epitomatorem alio eoque integriore codice quam

qui etiamnum superest Laurentiano usum esse, cuius verba, ut facere solent epitomatores, saepe sunt vel compendifacta vel leviter mutata. Ex integerrimis huius generis codicibus est Neapolitanus Bibliothecae regiae (II. A. 14.), quem descripsit Salvator Cyrillus in Catalogo codicum Neapolitanorum, vol. 1. p. 38–41. his fere verbis usus

"Codex est chartaceus seculi quinti decimi foliis constans 164. in fol. Pars foliorum 51. 109, 110. et folia 52, 53. 54. tota quamvis sint alba, nihil tamen in illis desideratur. Continentur hoc codice fol. 1–101. *Κλήμεντος στρωματέως παιδαγωγός. λόγοι γ΄.*, praemisso indice capitum. Textus saepe correctus pluraque in oris paginarum adscripta quae librarii incuria fuerant omissa, vel deerant in exemplari ex quo codex est transcriptus. Fol. 102–150. *Ὕμνος τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος* et scriptoris anonymi iambi in Paedagogum. Fol. 106–164. Compendium septem *Στρωματέων* librorum. Fol. 106. *ἀπὸ τοῦ πρώτου λόγου τῶν στρωματέων.* Incipit, *τέρατα προγινώσκει καὶ ἐκβάσεις καιρῶν καὶ χρόνων ὁ τῆς σοφίας μαθητής.* Desinit, *θεὸς παρὰ τὴν θέσιν εἴρηται καὶ τάξιν, διακόσμησιν.* Fol. 120 b. *ἀπὸ τοῦ δευτέρου στρωματέων.* Inc. *τὰ μὲν δὴ πολλάκις ἤδη μήτε μεμελετηκέναι μήτε μὴν ἐπιτηδεύειν.* desinit, *ἐπὶ τὴν κατὰ λόγον ὁμόνοιαν ἄγει.* Fol. 129 b. *ἀπὸ τοῦ τρίτου λόγου τῶν στρωματέων.* Inc. *Ἡράκλειτος κακίζων φαίνεται τὴν γένεσιν, ἐπειδὰν φησι, γενόμενοι ζώειν ἐθέλουσι.* desinit, *διδάσκων ἐπιθυμίας ἀστείους καὶ καθαρὰς τὰς ἐν τῷ ζῶντι κυρίῳ.* Fol. 132. *ἀπὸ τοῦ τετάρτου λόγου τῶν στρωματέων.* Inc. *ἀλλὰ τὸ μὲν γεγράψεται, ἢν θεός τ᾽ ἐθέλῃ καὶ ὅπως ἂν ἐμπνέῃ.* desinit *αἱ γὰρ ὑπερβόρειοι καὶ Ἀριμάσπειοι πόλεις καὶ τὰ Ἠλύσια πεδία δικαίων πολιτεύματα.* Fol. 140. *ἀπὸ τοῦ πέμπτου τῶν στρωματέων.* Inc. *φαίνεται σὴν* (sic pro *οὖν*) *ὁ ἀπόστολος διττὴν καταγγέλλων πίστιν, μᾶλλον δὲ μίαν αὔξησιν καὶ τελείωσιν ἐπιδεχομένην.* desinit, *ἐπεὶ τὴν διαφορὰν τῆς ἐκλογῆς ἀξίως γενομένη ψυχῆς αἵρεσίς τε καὶ συνάσκησις πεποίηκεν.* Fol. 146 b. *ἐκ τοῦ ἕκτου τῶν στρωματέων.* Inc. *ἐν μὲν οὖν τῷ λειμῶνι τὰ ἄνθη ποικίλως ἀνθοῦντα κἀν τῷ παραδείσῳ ἡ τῶν ἀκροδρύων φυτεία.* desinit, *ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν πολυμαθῆ ἐμπειρίαν τὰ προηγούμενα καὶ βελτίω αἱρήσεται μόνα.* Fol. 161 b. *ἐκ τοῦ ἑβδόμου τῶν στρωματέων.* Inc. *θεραπεία θεοῦ· ἡ συνεχὴς ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς τῷ γνωστικῷ.* desinit, *τὸ ἀναβῆναι ἐπὶ καρδίαν τὸ καλὸν ὑπὸ τῆς γραφῆς λέγεται καὶ τὸ νικῆσαι τὴν καλὴν βουλήν.*"

Libro Neapolitano omni ex parte similis est Vaticanus Ottobonianus, cujus excerptis a Bernardo Montefalconio acceptis usus

est Potterus, sed omissa accuratiore codicis notitia, quam nunc supplebo. Est hic codex Bibliothecae Ottobonianae 94. chartaceus seculi quinti decimi foliorum 296. ejusdem cum Neapolitano formae, fuitque, ut folio primo inscriptum est "*ex codicibus Ducis Joannis Angeli ab Altaemps.*" Scriptus est a manibus pluribus, quarum prima, ceteris deterior, exaravit folia 1–49. quibus continetur, "Κλήμεντος στρωματέως προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας." Sequitur fol. 50–162. "Κλήμεντος στρωματέως παιδαγωγός. λόγοι γ." scriptis ab aliis manibus duabus, quarum altera incipit fol. 97. Folium 163. vacuum est. Foliis 164–194. continentur Ἀθηναγόρου ἀθηναίου φιλοσόφου Χριστιανῶν (sic) πρεσβεία περὶ Χριστιανῶν et (inde ab folio 182.) Ἀθηναγόρου περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν. Folium 195. vacuum. Foliis 196–241. continetur Victorii editio Παιδαγωγοῦ, correctis passim in margine typothetarum Florentinorum erroribus. Folium 242. vacuum. Postrema fol. 243–296. Stromatum librorum septem epitome eadem quae in codice Neapolitano, cujus quam exigua sit utilitas annotationes nostrae docent. Idem de aliis quibusdam codicibus dicendum, qui tenuiora ex Στρωματέων libris excerpta continent, qualis est codex Florentinus inter codices, quorum catalogus nondum editus est, Redi n. 130, 15. ex Bibliotheca Petri Candidi, monachi Camaldulensis, chartaceus seculi quinti decimi, foliis constans formae majoris 205. quorum tredecim prima brevem continent epitomen locorum ac sententiarum inscriptam ἐκ τῶν Κλήμεντος Στρωματέων. Incipit καλὸν δ' οἶμαι καὶ παῖδας ἀγαθοὺς τοῖς ἔπειτα καταλείπειν (p. 316. ed. Potter.), desinit κάδδε μιν ὕπνος ᾕρει πανδαμάτωρ (l. 6. p. 751).

Longe majoris momenti sunt amplissima ex Στρωματέων libris excerpta quae in aliorum scriptorum ecclesiasticorum operibus reperiuntur ex codicibus multo quam Laurentianus antiquioribus derivata, inter quos primum locum tenet Eusebius, qui pauca ex aliis Clementis scriptis sumta operibus suis inseruit, copiosissima vero ex Στρωματέων libris excerpta, ex quibus plurima codicis Laurentiani vitia corrigi possunt, in Praeparationem Evangelicam recepit. Quod quum non fugisset Potterum, scripturae diversitatem diligenter memoravit in annotationibus, ex vulgatis quae tunc ferebantur Eusebii editionibus collectam, quas non animadverterat ex codicibus factas esse recentissimis omnique errorum genere, quos vel librariorum incuria vel interpolatorum temeritas pepererat, contaminatis, inter quos codex quoque est Collegii

a Joannis Oxoniensis, infimae et aetatis et notae liber. Quo factum est ut lectionum farraginem componeret maxima ex parte inutilem omnique fere fide destitutam: qua abjecta ego nunc meliorum librorum Eusebii [f], quos accurate collatos eximiae Thomae Gaisfordii diligentiae debemus, lectiones substitui, quibus dissensus qui inter Eusebium et codicem Clementis Laurentianum intercedere videbatur saepissime tollitur. locorum autem non paucorum vera scriptura est restituta, quae pridem cesserat corruptae vel interpolatae quo tempore codex Clementis Laurentianus est exaratus. Idem fere de aliis scriptoribus est dicendum, qui vel Clementem exscripserunt, velut Theodoretus in duodecim de affectionum Graecarum curatione libris, vel quorum scripta suos in usus convertit Clemens, servatis saepissime ipsis eorum verbis, inter quos prae ceteris memoratu dignus est cui Clemens plurima debet etsi plerumque non nominato, Philo Judaeus, scriptor duobus prope seculis Clemente antiquior. Horum autem scriptorum opera quum pauca tantum ad codices meliores ea quam hodie requirimus diligentia exacta habeamus, in scripturae diversitate afferenda cautione quadam opus fuit. Quamobrem pleniorem eam ex iis tantum in annotationibus meis attuli quorum satis certa fides esset. ex Philone vero Judaeo, cujus nullam dum quae ullo modo satisfaciat editionem habemus, aliisque ea tantum memoravi quae vel recte scripta esse certum haberi posset vel quacunque de caussa memoratu digna essent, reliquam scripturae diversitatem ex vulgatis editionibus collectam lectoribus ex Potteri annotationibus cognoscendam relinquere quam meis inserere annotationibus malui, ne, si quando horum quoque scriptorum opera ex codicibus et antiquioribus et melioribus emendata fuerint, idem mihi quod Pottero, quum futilem ex vulgatis editionibus Eusebii scripturae diversitatem colligeret, accidisse appareret. De quo lectores ipsi judicare jam nunc aliqua ex parte poterunt si scripturae diversitatem ex veteribus Philonis editionibus a Pottero collectam cum Mangeii editione, quae Cantabrigiae a. 1742. prodiit, conferre volent, in qua editionum priorum vitia plurima ita sunt ex duobus potissimum

[f] Eusebii codices antiquissimi et optimi sunt Parisinus, scriptus anno 914., de quo supra dixi p. v. et Venetus Marcianus 343. seculi undecimi, quos dolendum est libris 6–15. carere, in quibus inferiorum tantum librorum fide utimur, inter quos sunt Parisinus 466. et Florentini Laurentiani 6, 6. et 6, 9. quorum ex uno aliquo codex Ioannensis descriptus esse videbatur Gaisfordio in Praefat. vol. I. p. iv.

codicibus, Bodleiano et Mediceo, emendata ut scripturae quae Pottero videbatur diversitas non raro evanuerit et nonnihil utilitatis etiam ad Clementis codicum vitia corrigenda redundaverit. Idem fere de Theodoreto dicendum, cujus unum tantum de curatione affectionum Graecarum opus ex codicibus melioribus ab Gaisfordo emendatum habemus.

Locos Veteris Novique Testamenti quos centenos scriptis suis inseruit Clemens cum editionibus utriusque Testamenti vulgatis diligenter comparavit Potterus multamque scripturae diversitatem in annotationibus suis collegit. Nam etsi Clemens saepissime ipsa scriptorum sacrorum verba nullis factis mutationibus apposuit, non minor tamen eorum est numerus locorum, quorum sensum potius quam verba reddidit, vel substitutis aliis similibus, vel oratione compendifacta, vel ordine verborum mutato, ut satis manifestum sit codices quibus utebatur saepe non inspectos ab eo, sed locos memoriter allatos fuisse, quod alios quoque ecclesiae Patres saepissime fecisse novimus: de quo copiose dixit Nourrius vol. 4. p. 489–495. ed. nostrae, brevius Segaarius in annotationibus ad librum *τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος* vol. 3. p. 560. Quamobrem acri opus est judicio, ne quae Clemens vel arbitrio suo vel memoriae lapsu aliter scripta attulit quam in codicibus ad nostra tempora propagatis, quorum antiquissimi vix quartum aerae Christianae seculum attingunt, nunc leguntur suis in libris aliter scripta invenisse credatur. De quo satis erit hic in universum monuisse. Nam quid de locis singulis judicandum sit non potest decerni nisi ponderatis optimorum qui supersunt codicum et interpretum veterum quum orientalium tum occidentalium scripturis collatisque aliorum Patrum testimoniis, etsi vel sic dubia multa remanent, quum Patrum plerorumque opera ex recentibus tantum codicibus edita habeamus, qui saepe ex novitiis utriusque Testamenti codicibus interpolati sunt, de quo dixi in Praefationibus ad Athanasii praecepta ad Antiochum, quae ex codicibus emendata Lipsiae edidi a. 1857., et ad Epiphanium vol. 1. p. ix. et 3, 1. p. xv. Quod parum curare solent Veteris Novique Testamenti editores, qui quidquid in vulgatis Patrum editionibus scriptum vident inter scripturae diversitatem referunt, quo fit ut Patres non raro eas testari videantur scripturas quae in codicibus eorum nunquam exstiterunt, sed vel librariorum negligentiae vel correctorum debentur arbitrio codicum utriusque Testamenti recentiorum scripturas inferentium, quod in Clemente quoque interdum accidit,

licet rarius quam in aliis, quum prima operum ejus editio ex antiquioribus quam ceterorum plerique codicibus ab Victorio facta sit, etsi ipsa quoque erroribus non libera, velut Paedag. 1, 6, 32. extr. p. 117, 3. ed. Pott. in loco Epistolae ad Corinthios 1, 12, 13. ubi codices Testamenti plerique et optimi *ἓν πνεῦμα* (vel compendio expressum *πνα*) *ἐποτίσθημεν*, alii *ἓν πόμα ἐποτίσθημεν* praebent, Clemens vero *ἑνὶ πόματι ἐπίομεν* vel invenisse in codice suo vel ipse substituisse visus est, quia haec vulgata apud eum inde ab Victorio scriptura fuit. Est vero hoc nihil aliud quam ipsius inventum Victorii, qui quum in codice Florentino *ἓν πόμα ἐπότισ*, literis reliquis abscissis, scriptum invenisset, inscite correxit *ἑνὶ πόματι ἐπίομεν*, verae ignarus scripturae nunc ex codice Mutinensi ab me restitutae, *ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν*, qua omnis qui videbatur Clementis ab genuina scriptura dissensus tollitur. Ad codices autem quod attinet quibus Clemens haud dubie pluribus usus est, satis manifestum est eos Vaticano, cui primus inter libros superstites locus debetur, similiores quam ulli ceterorum fuisse, etsi fortasse non raro inter se ipsos discrepantes. Nam ne antiquissimos quidem libros aetati apostolorum proximos ubique inter se consensisse, sed locos non paucos exhibuisse ab aliis aliter conformatos apparet ex iis quae Origenes, ejusdem qua Clemens vixit aetatis scriptor Clementisque discipulus, Basilius aliique Patres de diversa locorum multorum scriptura annotarunt.

In locis ex scriptoribus profanis excerpendis quomodo versatus sit Clemens ex parte tantum judicari potest, quum multorum quorum testimoniis utitur scriptorum opera perierint. In universum tamen verba illorum plerumque non memoriter, sed inspectis codicibus codicumve quae praeparaverat excerptis majore cum diligentia reddidisse videtur quam plurimos Veteris Novique Testamenti locos, quantum e locis Platonicis quos non paucos et interdum satis longos excerpsit, colligi potest, quorum scriptura etsi ipsa quoque non est ubique ad verbum expressa, tamen plerumque cum optimis qui hodie supersunt codicibus consentit. In loco autem Xenophontis (Memorab. 4, 3, 13. 14.) quem bis attulit Clemens, Protrept. p. 61, 12. et ubi Xenophontis verba "*κατὰ λέξιν*" ab se apponi dicit Strom. 5. p. 714, 12[g]., quum Cle-

[g] Alteri huic loco verba Xenophontis e loco priore p. 61, 12. olim in margine adscripta librarii errore illata esse conjecit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 249. scriptorem autem ex quo Clemens et Stobaeus Xenophontis verba attulerint Musonium esse opinatur, ex quo Clementem non

mentis scriptura valde differat ab iis quae nunc apud Xenophontem leguntur, simillima vero sit iis quae paullo integriora pariter e Xenophonte protulit Stobaeus Eclog. Eth. 2, 1, 20., non haec Clementis esse culpa videtur, sed alius scriptoris qui hoc excerptum libro suo inseruerat, cujus fidem et Clemens et Stobaeus secuti esse videntur non inspecto ipsius Xenophontis libro: de quo dixit L. Dindorfius in annotatione ad Xenoph. p. 171. ed. Oxon. Neque enim verisimile est Clementem "*κατὰ λέξιν*" dicturum fuisse, nisi ea ipsa quae apposuit verba alicubi sic scripta invenisset. Est enim Clemens scriptor satis accuratus, qui paucos pro tanta quas tractandas sibi sumserat rerum varietate errores memoriae commisit, velut Strom. 4. p. 575. ubi Euripidis versum quendam Sophocli tribuit, ib. 5. p. 678. ubi ex Platone "*ἐν τῷ περὶ ψυχῆς*" rettulit quae in Phaedro leguntur, confusis *Φαίδρου* et *Φαίδωνος* nominibus, ib. 1. p. 373. ubi ex *Δημοδόκῳ* Platonis affert quae in *Ἐρασταῖς* leguntur, ib. 6. p. 747. ubi Xenophonti tribuit sententiam qua Herodotus usus erat, ib. p. 772. ubi ex Barnabae Epistola affert quae in Clementis Romani Epistola leguntur, ib. p. 745. ubi *Μοσχίων ὁ κωμικὸς* fortasse calami lapsu scripsit pro *Μοσχίων ὁ τραγικός*. Alius generis est quod versus plurimos Aeschylo, Sophocli, Euripidi, Diphilo, Menandro, Philemoni ab falsariis Judaeis suppositos omnes pro genuinis habuit in amplissima, sed vanissima disputatione qua Graecos veteres ex Hebraeorum libris decreta sua mutuatos esse probare studet in extrema *Στρωματέων* libri quinti parte, non animadversis Aristobuli Judaei fraudibus, de quibus doctissima est Valckenarii[h] disputatio in commentatione de Aristobulo Judaeo, quam ex schedis Valckenarii edidit Joannes Luzacius Lugd. Bat. 1806., repetivit Gaisfordus in Appendice ad Eusebii Praep. Ev. vol. iv. p. 339–451. Est tamen hic error non proprius Clementi, sed communis ei cum Justino Martyre in Cohortatione ad gentiles et libro de monarchia, (si haec genuina sint Justini scripta, de quo graves motae sunt dubitationes) aliisque sequentium seculorum scriptoribus, quod

pauca (velut p. 166. 169. 171. 172. 174. 240. 243.) in libros suos tacito auctoris nomine transtulisse post Potterum et Ruhnkenium ostendit Cobetus ib. p. 478.

[h] Valckenario praeiverat Bentleius in Epistola ad Millium p. 12. ubi de Sophoclis fragmento agit ex Pseudo-Hecataei *ἱστορίαις* ab Clemente allato p. 717. De eodem aliisque fragmentis quae falsarii Judaei poetis scenicis supposuerunt optime disseruit Boeckhius in libro de Tragicis Graecis Heidelbergae editio a. 1808. p. 146–162. et nuperrime Cobetus in *Λογίῳ Ἑρμῇ* vol. 1. p. 463.

vere monet Valckenarius p. 7. minus mirandum esse in illis quam in Clemente[1], qui multum studii in veterum Atticorum scriptis cognoscendis posuerat, quorum ab genere dicendi mirum quantum differunt impostorum illorum Judaicorum figmenta.

Non minus credulum se praebuit Clemens historiae commentitiae scriptoribus quibusdam, partim praeeunte scriptore Parallelorum minorum, Plutarcho adscriptorum, quae Hadriano et Traiano imperatoribus vel adeo exeunte seculo primo composita esse probabiliter coniecit Hercherus in Praef. ad Pseudo-Plutarchi libellum *περὶ ποταμῶν* p. 31. Ex hoc genere est quod Clemens vol. 2. p. 108, 23. ed. nostrae de Aristotele tradit, *Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων, ἀπέθανεν δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς, καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ*, de quo Rosius in *Aristotele pseudepigrapho* (Lips. a. 1863.) haec fere scripsit p. 537. "Fragmentum manifesto spurium atque in Aristotelem auctorem mala fide scriptum, recentes primi fere post Christum natum seculi Chaldaicasque sapiens superstitiones. Quod ad pessimum illud pertinere falsarum litterarum genus, de quo praeclare egit R. Hercherus in editione libelli de fluviis et in commentatione de Ptolemaei Chenni Nova historia (in Supplem. ad Iahnii Annal. philol. vol. 1. a. 1855.) persuadet Dorotheus *ἐν τῷ πρώτῳ Πανδέκτῃ* ab Clemente ibidem [p. 108, 8.] citatus, fictus ille Pseudo-plutarcheorum testis quem ex Parallelis novimus (v. fr. ap. Mueller. Script. rer. Alexandri, in Appendice ad Arrianum, p. 155–156.) novitque ipse Clemens (v. Protr. p. 12. [vol. 1. p. 44, 13] = Parall. c. 20.) homo semidoctus facileque et saepe deceptus quemque Ptolemaei quoque inventis fidem habuisse animadvertit Hercherus de Ptol. p. 289. neque sincerior quam Aristotelis ceterorum scriptorum auctoritas est in utroque Cle-

[1] Clementi Athenagoram adjungit Valckenarius. Sed apud Athenagoram nulli leguntur impostorum Judaicorum versus, uno excepto loco Supplic. pro Christianis c. 5. p. 26. ed. Otton., eam ipsam ob caussam suspecto, quod senserunt Bellius in Annot. ad Athenagoram (in *Δικηγόρου παρέργοις, φυλλαδίῳ α'*, Athenis a. 1859.) et H. Sauppius in Ephemerid. Gottingensibus a. 1861. p. 237, recte judicantes verba illa *συνᾴδοντος τούτῳ καὶ Σοφοκλέους*

εἷς ταῖς ἀληθείαισιν εἷς ἐστιν θεὸς,
ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακράν,

ab interpolatore illata esse. Sunt autem versus illi duo initium fragmenti Sophocli suppositi, cujus versus novem attulerunt Justinus vol. 1. p. 56. 114. Clemens Protr. p. 63. Strom. 5. p. 717. Cyrillus c. Julian. 1. p. 32. Georg. Cedrenus vol. 1. p. 82, 9.

mentis loco (cf. Hercher. p. 20.) una cum Dorotheo citatorum, Demarati [vol. 1. p. 44, 12.] Pythoclis [vol. 2. p. 109, 19.] et Monimi [vol. 1. p. 44, 2.] etiam, ut credo, mirabilium scriptoris, et aliorum fortasse, quorum et nomina nota et libri. Ceterum de eisdem Phocensibus alteroque Phocensium tyranno Corones mira novaque narrant et Pythocles ille fictus ἐν γ' περὶ ὁμονοίας ap. Clem. [vol. 1. p. 44, 8.] et Anonymus (quem Parallelis gemina habere animadvertit Hercher. p. 19. not. cf. de Leucone p. 223, 1. West. = Par. c. 21ᵃ.) codicis Florentini exc. ap. Westerm. Paradox. p. 222, 15. Lapidis autem proprietas, quum ipsi annuli in mentem revocent fabulam Lydiacam de Gygis vel avi eius annulo, comparatur cum principum Lydorum lapide quem proponit auctor de fluviis (7, 3. ὁσάκις γὰρ ἂν φῶρες ἐπέλθωσιν, σάλπιγγος ἦχον ἀναδίδωσιν ὁ λίθος), atque hunc quidem notum est Aristotelis quoque falso fictoque testimonio uti (25. 4.) non minus quam Ptolemaeum Hephaestionis filium (v. Hercher. de Ptol. p. 271)." Non minus suspectum Aristotelis de quattuor Apollinibus testimonium quo Clemens utitur vol. 1. p. 29, 5. ed. nostrae: de quo dixit Rosius p. 617.

Alia ἀκρισίας non minoris documenta Clemens edidit in longa de Graecorum veterum furtis literariis disputatione Strom. 6. p. 737–752. in qua non solum plura proferuntur quae furti ne levissimam quidem speciem habeant, sed etiam in afferendis poetarum scenicorum locis errores non pauci commissi sunt, sive haec ipsius Clementis culpa est sive alius scriptoris ex quo haec omnia transcripsit Clemens, quae satis probabilis est Ruhnkenii conjectura in Historia critica Oratorum p. lii. his verbis expressa "*Vetustissimus grammaticus libro de scriptorum furtis, quem Clemens Alexandrinus, nihil similem furti actionem veritus, compilavit.*" Eum non alium fuisse quam Aristobulum Judaeum Cobetus conjecit in Observationibus criticis in Platonis comici reliquias (Amstelod. 1840.) p. 72. Nam similis haec disputatio ei est quam Clementem ex Aristobuli commentariis ad leges Mosaicas in praecedente Στρωματέων libro sumsisse supra dicebam. Non credo tamen Aristobulum haec omnia ex poetis prosaeque orationis scriptoribus veteribus ipsum collegisse, sed aliorum de hoc argumento libris usum esse. Nam, quod Cobetum quoque non fugit, plures ante Aristobulum fuerunt qui in conquirendis huiusmodi locis operam ponerent et libros περὶ κλοπῆς ederent: quales enumerantur a Porphyrio apud Euse-

Carpensis, qui e bibliotheca quam a majoribus suis, doctissimis viris ac maximis virtutibus insignibus, accepit, ac studio postea suo auxit, deprompsit vetustissimum exemplar Protreptici ac Paedagogi, ac tuis, ut commode ipsum tractarent, commodavit, ut inde quoque non parum opus illud purgatum ac nitidius factum sit." Libri autem Bibliothecae Carpensis qui in Mutinensem transierunt omnes hac nota sunt insigniti "Ἀλβέρτου Πίου[d] καὶ τῶν φίλων," quae non est in codice Clementis: ex quo satis certo colligi posse hunc codicem non ex libris Carpensibus, sed ex Estensibus esse recte monebat Coelestinus Cavedoni, Bibliothecae Palatinae praefectus, qui hujus codicis usum liberalissime mihi concessit. Accedere ad haec videatur quod in codice Mutinensi multa rectius scripta leguntur quam in editione Victorii codice Carpensi usi: cui tamen argumento nihil tribuendum esse facile intelliget qui codicum in his Clementis libris rationem perspectam habeat. Nam codex Carpensis eo potissimum consilio excussus esse videtur ut amplae de quibus infra dicetur Paedagogi codicis Florentini, cujus apographum Victorius ab se correctum typothetis tradidisse videtur, lacunae explerentur, reliqua vero in partibus in codice Florentino integris scripturae diversitas nec plene neque accurate, qui erat illius aetatis mos, in margine apographi Florentini annotata fuisse videtur, quod Victorius ad Cervinum eo consilio miserat ut cum aliis quorum illi copia esset codicibus compararetur, priusquam typographo Florentino excudendum traderet.

Tertius ejusdem familiae liber est F., Florentinus Bibliothecae Laurentianae plutei 5 codex 24, amplioris, quantum ex similitudine codicum supra descriptorum colligi potest, voluminis fragmentum. Quae enim nunc supersunt folia 242 formae quartae majoris membranacea seculi undecimi nihil continent praeter Paedagogi libros tres cum scholiis Graecis in margine scriptis, et ne hos quidem omni ex parte integros. Nam exciderunt folia quattuor, et duo quidem inter folium 51 et 52 (verba complexa βέλη μου—αὐτὴν μονάδα p. 138–140, ed. Pott.), duo inter folium

[d] Albertus Pius, princeps Carpensis, ab Maximiliano Caesare legatus missus ad sedem Pontificiam, saepius memoratur in historia Italica seculi sexti decimi ineuntis, nuper aucta literis Hieronymi Moroni annis 1513 1514 scriptis: v. *Lettere Latine di Girolamo Morone pubblicate sugli autografi da D. Promis e G. Müller, Torino* 1863, in quibus Albertus memoratur p. 281, 374, 377, 409 (ubi *vir eruditissimus* vocatur), 708, et frater ejus Leonellus Pius de Carpi p. 569.

121 et 122 (στοχαστέον γὰρ—ἐμφαίνει δεσπο- p. 204–205, ed. Pott.), quae olim in codice exstitisse quaternionum compositio docet, cujus rationem nullam habuit qui folia quae nunc supersunt numeris suis seculo, ut videtur, quinto sextove decimo notavit, animadvertit vero defectum Victorius, qui utramque lacunam in editione sua explevit alius codicis ope, quem Carpensem illum fuisse credibile est, de quo supra dicebam. Eaedem lacunae sunt in tribus infimae aetatis apographis chartaceis, B. R. Pal., ex codice Florentino derivatis, etsi non ex ipso descriptis, sed aliis intercedentibus apographis. Eorum B. Bibliothecae est Bodleianae, in Coxii Catalogo vol. 1. p. 643, numero notatum 39. Est codex chartaceus seculi sexti decimi, foliorum formae majoris 101, quorum 1–94 Paedagogi libros tres, ὕμνον τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος et anonymi versus in Paedagogum continent, septem reliqua excerptis quibusdam ex Basilio et Canonibus Conciliorum impleta sunt. Usus hoc libro est Potterus alioque qui ei omni ex parte simillimus est (R.), ex Bibliotheca regia Britannica ipsi suppeditato. Tertium est apographum Palatinum (Pal.), scriptum anno 1549, cujus excerpta passim memoravit Sylburgius, de quo infra dicetur p. xi. Horum igitur apographorum etsi post excussos ab nobis codices antiquiores usus vix ullus fuit, tamen levem ab Victorii editione scripturae diversitatem, quam ex iis Sylburgius et Potterus annotarunt, abjicere nolui, quum nonnulla, etsi minutis in rebus, rectius quam in veteribus codicibus scripta sint, reliqua autem hunc certe usum habeant ut quomodo inferiorum temporum librarii et correctores in reddenda antiquiorum librorum scriptura versati sint ostendant.

Paullo alia alius codicis recentissimi a Pottero comparati ratio est, qui in Bibliotheca Collegii Novi Oxoniensis servatur, numero notatus 139, in Coxii Catalogo p. 50. Est is chartaceus seculi quinti decimi foliorum formae majoris 123, quorum 1–47. Protrepticum continent, reliqua Paedagogi libros secundum et tertium. Qui liber licet negligentissime scriptus sit non raro omissis versibus integris vel vocabulis singulis, tamen bona plurima praebuit, quae nunc codicum multo antiquiorum M. P. auctoritate confirmata sunt, alia, etsi levissimis tantum in rebus, quae ex vetustioribus codicibus peti non poterant, sibi propria habet.

Integrior est, cujus tamen post excussos tot quos modo enumeravimus codices usus nullus fuit, Paedagogi codex Venetus M

cianus 652, quem Villoisonus in Anecd. vol. 2 p. 98 et 249 his fere verbis descripsit "Codex 652, fol. min. membranaceus foliorum 202, seculi quinti decimi, non memoratus in Catalogo codicum impresso (qui finitur codice 625), sed inspectus ab Antonio Zanetti, qui in Addendis ad Catalogum manu sua scriptis haec de eo rettulit '*questo codice 652 fu portato in libreria da un gentiluomo, che avendolo lasciato quivi per dodici anni, e più, morì; nè alcuno venne più a dimandarlo. Si è posto negli armari oggi 2 Maggio 1761, dopo d'averlo fatto legare come gli altri.*' In hoc autem codice continentur primo tres libri Clementis Alexandrini Paedagogi; adsunt lemmata singulis praefixa capitibus, et ad oram nonnullae conjectae sunt notae; in secundo autem libro hiatus deprehenditur ubi post verba ἀπομύττεσθαι παρὰ πότον p. 204 ed. Pott. novem paginarum purarum spatium relictum est, proxima ab verbis μυστικῶς ταύτῃ νοοῦσι τὸ ἔλαιον incipiente. [Eandem aliorum codicum lacunam ego supra notavi. Qui novem in codice Veneto paginas vacuas reliquit librarius, quum duae plus quam sufficerent, lacunam multo quam revera est ampliorem esse credidit.] Libri tertii caput undecimum p. 284 ed. Pott. quod in editionibus inscriptum est Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης τοῦ ἀρίστου βίου, in hoc codice inscriptum est Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'. Paedagogum excipiunt Hymnus in Christum et Hymnus in Paedagogum, cujus initium σοὶ τόνδε κἀγὼ—ἀκηράτου λειμῶνος manifesto expressum est ex illo hymno, quem in Dianae laudes erumpens apud Euripidem canit Hippolytus στεφανηφόρος, e venatione redux. Deinde sequuntur Variorum commentaria in Dionysii Thracis artem grammaticam et alia aliorum grammaticorum scripta."

Inferioris etiam notae sunt alii ejusdem aetatis codices, quos vix enumerare operae pretium est. De quo ut lectores ipsi judicare possint, brevia apponam specimina codicis Vaticani inter Ottobonianos numero notati 94, quem accuratius describam infra ubi de Στρωματέων libris agetur. Protrept. p. 1. ed. Pott. εἰσέτι] εἰς ἔτι Ottob. ἰχθὺν] ἰχθῦν p. 2. οὐκοῦν] οὐκ οὖν p. 3. μῦθός εἰσι] μῦθος εἰσὶν ἀφραίνοντας correctum ex ἐκφραίνοντας p. 4. ἐντέχνῳ] τῷ ἐντέχνῳ, sed τῷ deleto. ἀνθρώπους] οὐρανοὺς (compendio ανους cum ουνους confuso), sed ἀνθρώπους in margine. τῶν πώποτε] τὸν πώποτε, sed τῶν margo. p. 5. ἦ φησιν] ἥ φησιν τηνάλλως] τηνάλως ἀνεβίωσαν] ἀνεβίωσεν, sed corr. in marg. ἔπηξε] ἔπηζε, sed corr. in marg. τόδε τὸ πᾶν] τὸ in textu om. habet in

marg. Τουβὰλ] Consentit cum ceteris in vitioso ἰουβὰλ, quod correxit Hervetus. εἰ κιθάρα] εἰ habet in marg. p. 6. ἐνεργουμένῳ] ἐνεργουμένης ἀναπετάσαι] ἀναπετᾶσαι p. 7. τῷ νῦν αἰῶνι] νῦν in marg. ᾧ τὰ πάντα] ὁ pro ᾧ, sed corr. in marg. προσσφίγξας (ut ceteri), non προσφίγξας ut Potterus. παραγγελία—τοῦ ἄρχοντος] Haec in marg. καὶ ἐν ἐρήμῳ] καὶ om. p. 8. λοιδορεῖται—ἀπειλεῖ] Haec in marg. ἐκένωσε δὲ] ἐκένωσεν, et δὲ in marg. Non minus futilis scripturae diversitas est in Paedagogo, cuius specimen hoc esto, p. 97. post indicem capitum (ubi sub δ' omittit ὁ λόγος, sub ς' παίδων habet pro παιδίων, sub ι' αὐτὸς ὁ θεὸς pro ὁ αὐτὸς θεός) sequuntur illa συγκεκρότηται ἡ κρηπὶς—χωρίῳ, ut in codicibus ceteris) τροπιδίου] τροπιδείου νεάζομεν] νεάζωσιν in marg. ut M. τῷ Ἰσραὴλ] τοῦ ἰσραὴλ in marg. ut M. ὁ λόγος] ὁ om. ut F.M. παρορμητικὸς] ὁ παρορμητικὸς ut M. νυνὶ ex correctione. Fuit νῦν, ut est in B. ἢ καὶ] ἢ και p [illegible] in inscr. capitis II. ἡμῶν ὁ] ἡμῶν καὶ ὁ ut B. αὐτῷ τῷ θεῷ] αὐτῷ τῷ θεῷ, sed αὐτοῦ in marg. ἡμῖν] ἡμῶν in marg. p. 100. ἀναμαχέσασθαι] ἀναμάχεσθαι margo ut M. ἐμφανῶς, ἐμφανῶς in margine ut M. ἀνθ' ὧν] καὶ ἀνθ' ὧν in marg. ut M. λόγος] οὗτος ὁ λόγος λόγος margo ut M. p. 101. [illegible] οὐρανὸν margo ut M. σοροῦ] γῆς margo ut M. καθ' [illegible] καθ' ἣν, sed margo καθ' αὐτὴν ἄστρων] margo [illegible] ut M. ἐνέπνευσε (ἐνεπνεύσατο ex prava conjectura Pott.) [illegible] ut M. p. 102. ἀγαθὸς] ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς ut M. [illegible] (male ἔχει ap. Pott.)] ἴσχε ἔξωθεν τοῦ] ἔξωθεν [illegible] πεπλήρωσεν ut codices ceteri, non προσανεπλήρωσε ut M. [illegible] γὰρ ἐν] αἱ γὰρ ἐν, sed ὡς margo. p. 103. [illegible] θρον margo ut M. καὶ δὴ] καὶ δὲ margo. [illegible] τε καὶ ut R. p. 104. ἀφελείας [illegible] calce folii 54 b hic habet scholion quod [illegible] scholia posui p. 436, 29. et sic in [illegible] unum alterumque scholion excerptum [illegible] scripturae diversitate scribam [illegible] comparasse, qui simillimus fuit Mutinensi [illegible] nulli nobis usui esse Ottobonianum. [illegible] Vaticanus alter, qui inter Palatinos olim [illegible] notatus est 86., chartaceus seculi [illegible] majoris 200. quibus haec continentur [illegible] storia Byzantina fol. 2–78. [illegible] scriptus manu recentiore [illegible]

(fol. 186–194.), ut in aliis quibusdam de quibus supra dicebam codicibus, inscriptum est *Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'.* post quod sequitur caput ultimum (12.) cum eadem qua in codicibus ceteris inscriptione *ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἀρίστου βίου ὅσαι τῶν ἁγίων γραφῶν χαρακτηρίζουσι τὸν τῶν χριστιανῶν βίον.* Primus hoc codice usus est Sylburgius, qui breviter de eo dixit in Praefatione. Idem excerpta quaedam passim memorat ex Paedagogo quae alio quodam contineantur codice. Qui haud dubie idem est qui nunc in Bibliotheca Vaticana servatur inter libros Palatinos 302. infimae aetatis codex (nam scriptus est seculo sexto decimo), foliis constans 107. formae majoris, quibus haec continentur, foliis tamen pluribus vacuis relictis, I. Fol. 1–37. Georgius Codinus de antiquitatibus Constantinopolitanis. II. Fol. 40–57. *Ῥούφου Ἐφεσίου ὀνομασίαι τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων.* III. Fol. 61–76. *ἐνταῦθα περὶ τῶν αἱρεσιαρχῶν, ὧν πρῶτος Σίμων ὁ μάγος ἐστίν.* Incipit, *ὁ μὲν πάνσοφος τῶν ὅλων θεὸς τὸ καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς ἀναδεξάμενος φύραμα.* IV. Fol. 76–80. *ἐκ τῶν τοῦ Κλήμεντος στρωματέως λόγων παιδαγωγικῶν ά.* Incipit *τριῶν γέ τοι τούτων περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων, ἠθῶν, πράξεων, παθῶν, ὁ προτρεπτικὸς εἴληχε τὰ ἤθη αὐτοῦ θεοσεβείας καθηγεμών.* Tum fol. 76 b *ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῶν Κλήμεντος παιδαγωγικῶν.* V. Fol. 84 de privativis et intensivis particulis. Partium corporis humani brevis nomenclatura. VI. Fol. 86–107. *ἀρχὴ τῶν ἐρωτημάτων Θεοδοσίου γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως περὶ προσῳδιῶν.*

Scholia Graeca in Protrepticum et Paedagogum integerrima servata sunt in codicibus antiquis P. (Parisino 451.), M. (Mutinensi) et in Paedagogum solum in F. (Laurentiano 5, 24.) Ex Mutinensi quo tempore Parisios, ut supra dixi, ablatus erat scholia nonnulla ediderat Bastius in Epistola critica ad Boissonadium et in annotationibus ad Gregorium Corinthium, integra ex Parisino ab Constantino Schina descripta primum edidit R. Klotzius in editione Clementis Lipsiensi a. 1834. vol. 4. p. 91–136. Scholia plura in initio Protreptici vel tota vel magna ex parte obliterata in Parisino eamque ob caussam ab Schina omissa ego partim ex hoc ipso codice ab Frid. Duebnero denuo inspecto partim ex Mutinensi redintegravi, etsi in hoc quoque nonnulla legi hodie nequeunt. Ex eodem et Florentino F. scholia sumsi ad Paedagogi libri primi capita decem prima, quae in Parisino in lacunam inciderunt quae est inter folium 56 et 57. de qua supra dixi p. v. Post hos codices, raro nec nisi in rebus levissimis inter se discre-

pantes, nullus recentissimorum librorum B. R. usus fuit, qui excerpta scholiorum continent, a Pottero in annotationibus apposita, plerumque cum M. P. F. consentientia, sed scholiis multis inter eaque optimis carent: quod de aliis quoque similibus Protreptici et Paedagogi codicibus supra memoratis dicendum. Ad originem horum scholiorum quod attinet, non ab uno omnia grammatico, sed ab duobus, si non pluribus, grammaticis composita esse videntur. Eorum priori, quem non ante Proclum, seculi quinti scriptorem, vixisse excerptum de δαφνηφορικοῖς ex Procli Chrestomathia ad Protrepticum p. 12, 5. adscriptum docet, doctiora deberi videntur scholia multis distincta et exquisitis ex rerum profanarum scriptoribus excerptis, partim aliunde non cognitis. Eidem an aliis excerpta debeantur non pauca ex Patribus, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nyseno, aliisque apposita, interdum a proposito prorsus alienis, non puto ad liquidum perduci posse, quum etiam in scholiis ad alios ecclesiae Patres excerpta ex scriptoribus profanis et sacris similiter mixta esse videamus ab grammaticis Christianis. Aliquanto certius est inferioris grammatici esse levia scholia plura a manibus recentibus in M. P. F. adjecta, quae ab antiquioribus distinxi; ceterum scholiis quae in Protreptico duobus codicibus (M. P.), in Paedagogo tribus (M. P. F.) communia sunt siglas nullas apposui, apposui vero iis qui uni alterive codici propria sunt, libros recentissimos B. R. in annotationibus memoravi, si quid dignum memoratu praeberent, quod rarissime accidit. Non minus manifestum est longa nonnulla ex scriptoribus ecclesiasticis excerpta, quae in marginibus M. P. F. partim a primis partim ab recentioribus manibus adscripta reperiuntur nihil prorsus cum scholiis Clementinis commune habere. Ex quo genere sunt quae in codice Parisino ab eadem recentiore manu, cui scholia novitia plura debentur, marginibus foliorum 33–47. adscripta reperiuntur τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίου περὶ νήψεως ψυχῆς κεφαλαιώδεις ὑποθῆκαι, et fol. 48, 49. τοῦ αὐτοῦ περὶ ᾅδου: quae ὑποθῆκαι leguntur inter Hesychii Presbyteri Ἀντιρρητικὰ, primum edita ab Gulielmo Morelio Parisiis 1563. in Appendice ad Marcum Eremitam p. 296 seqq. Porro inde ab folio 8 b, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ πρόλογος πρὸς Ἐλπίδιον τῶν περὶ ἀγάπης κεφαλαίων. Fol. 69, 70. Maximi capita theologica quindecim. Fol. 106 b–110. Τίς ὁ νοητὸς παράδεισος καὶ τίνα τὰ ἐν αὐτῷ φυτὰ καὶ οἱ τούτων θεῖοι καρποὶ σοφωτάτη καὶ ὑψηλὴ καὶ τοπικὴ θεωρία. Contra manui primae debentur scholia quibus

Ἀρέθα in hoc codice et Mutinensi praescriptum est, duo breviora, ad Paedagogi p. 251, 13. 308, 8. ed. nostrae, unum longius ad verba p. 137, 7. *ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος, πραῢς καὶ σώζων καὶ αὐτὸς πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον* (ex Zachar. 9, 9.) quod hoc loco apponam, *Ἀρέθα ἀρχιεπισκόπου. Δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτῆς: πῶλον τὸν νέον λαὸν τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας καλεῖ, ἄμπελον τὴν ἀπὸ τῆς Μωυσέως νομοθεσίας καὶ τῆς ἐκεῖθεν φυτοκομίας ἐπὶ μέγα θεογνωσίας ἐπηρμένην φατρίαν καὶ ὅτι τοῦτο ὁ Ἀμὼς, Ἡσαΐας καὶ Δαυὶδ ὁ τοῦ Ἰεσσαὶ* [e] *ἐχέγγυοι τὸν λόγον πιστώσασθαι ὁ μὲν "ὁ ἀμπελὼν" φάσκων "κυρίου οἶκος τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν, Δαυὶδ δὲ ὁ τοῦ Ἰεσσαὶ "ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρα." πρὸς ταύτην δὴ τὴν ἄμπελον τὸν ἑαυτοῦ πῶλον δεσμεύειν τὸ μετὰ χεῖρας λόγιον διαγορεύει τοῦτον ἐκεῖνον, ὃς ἐκλιπόντων τῶν ἐκ τῶν μηρῶν Ἰούδα τὸ ἄρχειν λαχόντων αὐτὸς ἐπιστήσεται, ἐθνῶν μὲν ἐσόμενος προσδοκία, οὐ μήν γε τῷ προσδοκίαν εἶναι τοῦτον ἐθνῶν ξενίζουσάν τινα τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐπισυρόμενος δόξαν, ἀλλ' ὅσον τέως τῆς ἐθνικῆς δεισιδαιμονίας ἐχόμενον καταπαῦσαι ἐλπίσας τῶν ἄλλων νομικῶν ἀκριβασμάτων οὐδ' ἥντινα εἰς ἀθέτησιν θῆται ἐπιστροφὴν, ἀφ' οὗ γε δὴ καὶ οἱ πρῶτοι τῆς κατὰ Χριστὸν πίστεως κήρυκες, ἅτε τῆς Μωυσέως χρηματίζοντες παιδαγωγίας οὐκ ἐδοκίμαζον χρῆναί τι τῆς παλαιᾶς διαθήκης ὑπὸ τῆς νέας καταργεῖσθαι, οὐ περιτομὴν, οὐ σαββατισμὸν, οὐκ ἀποχήν τινων βρωμάτων. τοῦτο ἐκεῖνο τὸ πρὸς τὴν ἄμπελον δεσμεῖσθαι τὸν πῶλον ὑποποιούμενος, καὶ εἶχεν οὕτω γε ταῦτα εἰς ὅπερ Ἰάκωβος, ὁ τοῦ κυρίου τὸ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς, καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος τῆς πρώτης μὲν θεσμοθεσίας τὸ πολὺ τοῦτο καὶ κεχυμένον τῆς σωματικῆς καθάρσεως, καὶ εἴ τι περὶ βρωμάτων ἀπόλαυσιν σμικρολογεῖται τῷ νόμῳ περιαιροῦσιν, ἐπ' ὀλιγίστοις δὲ τοῖς πάλιν τὴν ἐθνικὴν ἀποσαλεύειν ἀνῆκαν ὁλκάδα πορνείας ἐπισχόντες καὶ εἰδωλοθύτου καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ, ὅτε καὶ ὁ πρὸς τὴν ἕλικα τῆς ἀμπέλου δεσμεῖσθαι προκαταγγελλόμενος πῶλος εἰς ἔργον ἀφίκετο ἐξ ἑνὸς τῶν Μωσαϊκῶν προσταγμάτων, τῆς θεολογίας φημὶ, πρὸς τὴν ἄμπελον συσφιγγόμενος ἐξωδίνων τῶν Μωσαϊκῶν ἐξηγήσεων, μαιευθεὶς τὰ πρῶτα ὑπὸ κρείττονος αὖθις τῆς ἀποστολικῆς ἐπιγνώσεως εἰς φῶς πρόεισι τῆς κατὰ Χριστὸν δῆλον ὅτι ἀφέτου ζυγοῦ νομικοῦ καὶ ἐλευθέρας ἑλκόμενος πολιτείας. τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἄμπελον λόγιον, ὃ τοὺς πώλους πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἕλικα ταύτης συνάγειν προὐβάλετο, τοιαύτης καὶ οὐκ ἀστόχως, οἶμαι, τετύχηκε θεωρίας. τὰ δὲ λοιπὰ τούτου, οἷον ἥ τε ἐν οἴνῳ λαμπρυνομένη στολὴ καὶ οἱ χαροποὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ λαμπρύ-*

[e] Ἰεσσαὶ] *ἰεσσεὲ* M. hic et infra.

νοντος, προσέτι καὶ οἱ λευκότητι γάλακτος ἀφομοιούμενοι αὐτοῦ ὀδόντες. στολὴ μὲν καὶ περιβολὴ τὸ διὰ φιλανθρωπίαν ἄφατον τοῦ ὑπερουσίου τὸ συγγενὲς ἡμῖν ἀνειληφότος δηλοῦν βούλεται, ὃ τῇ τοῦ παναγίου πάθους αὐτοῦ ὑπεκθέσει λαμπρυνόμενον, τουτέστιν τῆς ἑαυτοῦ θείας βουλῆς ἀποφανθὲν ὑπουργὸν, καὶ τούτου δὴ τοῦ θείου πάθους εἰς ἀνάμνησιν τὴν διὰ ἄρτου καὶ οἴνου μυστικὴν ἡμῖν τελετὴν παραδόντος, τὸν ἄρτον μὲν καὶ τὸν οἶνον εἰς σῶμα καὶ αἷμα ἑαυτοῦ διατυπῶσαι κατηξιωκότος καὶ ἅτε σπίλου παντὸς ἀνεπάφου τοῦ θείου τούτου σκήνους ἀναδειχθέντος καὶ εἰς ἡμετέρων κηλίδων ἁγνισμὸν ἡμῖν παραχθέντος ἐπέγνωμεν ἀτρεκέστατα πάντες ὡς ἡ ἐν οἴνῳ καθαιρομένη στολὴ ἡ διὰ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου παραδηλοῦται οἰκονομία, δι' ἧς τῷ καθαρῷ καὶ λελαμπρυσμένῳ ἐκάθαρε κόσμον ῥυπῶντα. καὶ ὅτι τὸ σωτήριον ἡμῖν πάθος ἐμφαίνειν ἔοικεν ὁ τὴν παραβολὴν οἶνος ἐκπλύνων ἐν τῇ γραφῇ συνήθης ἐπαναδίπλωσις ἐμπεδοῖ, μετὰ τὸν οἶνον καὶ σταφυλῆς αἵματος διαμνημονεύουσα. ἢ τίνος γὰρ ἄλλου σταφυλῆς ὄντος σταγόνος τοῦ οἴνου τὸ αἷμα ἐνταῦθα ἡ ἀναδίπλωσις παραβύει. καὶ οὕτω μὲν καὶ ἡ ἐν οἴνῳ λαμπρυνομένη στολή· οἱ δὲ χαροποὶ ὀφθαλμοὶ ἀπὸ οἴνου τίς ἂν ἕτερον ὑπαινίττεσθαι οἰηθείη, εἰ μὴ τοὺς διδασκάλους, οἳ τῆς ἀπὸ τοῦ θείου πάθους τροφῆς ἐνθεαστικώτατα τὴν γνωστικὴν ἕξιν ἠκριβωκότες καὶ ταύτῃ σκοπεύειν τῶν μαθητιώντων ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς κατευμεγεθηκότες κατάλληλόν τε καὶ σύμμετρον τῇ ἑκάστου δυνάμει τῶν νηπιωδῶς προϊόντων οὐχ ὅπως τῶν γάλακτος δεομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς ἄνδρα τέλειον τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ κατηντηκότων ἑτοίμως ἔχειν τὴν εὐκατέργαστον τροφὴν ἐπισχεῖν. οἱ δ' αὐτοί μοι δοκοῦσιν καὶ εἰς ὀδόντας ἀλληγορεῖσθαι, ἅτε τὴν σωτήριον τροφὴν καταμηνύοντες ἐκείνου τούτου οὗ βρῶμα καὶ πῶμα ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος εὐαρεστεῖται τελείωσις. Aretham seculo nono exeunte et decimo ineunte vixisse novimus ex trium codicum subscriptionibus, Euclidis Bodleiani a. 889. scripti, ἐκτησάμην Ἀρέθας Πατρεὺς τὴν παροῦσαν βίβλον ΝΝΔ with overmarks ° ° = (i. e. *numis quattuor*), Platonis Clarkiani (a. 896) apud Kiddium in Porsoni *Tracts and Miscellaneous Criticisms* p. 269, ubi διάκονος dicitur, et Clementis codicis Parisini 451., anno 914. scripti, cuius subscriptionem, in qua Ἀρέθας ἀρχιεπίσκοπος appellatur, supra exhibui p. vi. Videtur igitur Arethas a. 889. privatus fuisse, postea inter 889. et 896. diaconus, inter 896. et 914. autem archiepiscopus factus esse: de quo videnda quae Oudinus dixit in Commentario de scriptoribus ecclesiasticis vol. 2. p. 427, 428. Arethae autem nomen non solum scholiis tribus Clementinis, sed etiam scholiis pluribus in Aristidis codicibus Vaticanis praescriptum est,

teste A. Maio, cuius verba repetivi ad Aristid. vol. 2. p. 709. una cum scholio quod Maius speciminis caussa ediderat (ad vol. 2. p. 408. ed. Iebb.) de Minerva, cujus statuam veterem Arethas in foro Constantinopolitano viderat, de qua dixerunt O. Muellerus in Ephem. Gotting. a. 1829. p. 538. et O. Iahnius in Gerhardi Annal. Archaeol. vol. 6. p. 239. Ex his colligi potest Aretham scholia in Aristidem et Clementem ab antiquioribus et doctioribus grammaticis scripta suis hic illic additamentis, qualia ab theologo seculi decimi exspectari poterant, auxisse. Tria epigrammata *Ἀρέθα διακόνου* nomine inscripta reperiuntur in Anthologia Palatina 15, 32. 33. 34.

Arethae aetate et fortasse ab Aretha ipso scripta sunt scholia duo longiora, p. 416, 20.–417, 13. de *δαφνηφορικοῖς*, et p. 429, 25.–430, 2. de ianuarum aperiendarum modo, quorum prius ex Photii Excerptis ex Procli Chrestomathia Bibl. p. 321, 35. sumtum est, ut in annotatione dixi, alterum, de quo dixit Hauptius in Herme Berol. vol. 1. p. 400. ex eiusdem excerptis ex Helladii *Χρηστομαθείαις* p. 535, 26. ubi haec levi cum scripturae diversitate sic scripta sunt, *ὅτι φησὶ* (Helladius) *τούτου χάριν κόπτουσι παρὰ τοῖς κωμικοῖς οἱ ἐξιόντες τὰς θύρας, διότι οὐχ ὡς παρ' ἡμῖν νυνὶ τὸ παλαιὸν ἀνεῴγνυντο αἱ θύραι, ἀλλ' ἐναντίῳ τρόπῳ. ἔξωθεν γὰρ αὐτὰς ἀνατρέποντες ἔνδοθεν ἐξῄεσαν. πρότερον δὲ τῇ χειρὶ ψόφον ἐποίουν κρούοντες ἐπὶ τῷ γνῶναι τοὺς ἐπὶ τῶν θυρῶν, καὶ φυλάξασθαι μὴ πληγεὶς ἑστὼς λάθῃ τῶν θυρῶν ὠθουμένων ἄφνω. τὸν Λοξίαν γὰρ προσεκύνουν, ὃν πρὸ τῶν θυρῶν ἕκαστος ἱδρύοντο, καὶ πάλιν βωμὸν παρ' αὐτῷ στρογγύλον ποιοῦντες, καὶ μυρρίναις στέφοντες, ἵσταντο οἱ παριόντες. τὸν δὲ βωμὸν ἐκεῖνον ἀγυιᾶ Λοξίαν ἐκάλουν, τὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς θεοῦ προσηγορίαν νέμοντες τῷ βωμῷ. τὸ δὲ κνισᾶν ἀγυιὰς παρὰ Ἡσιόδῳ τοῖς θεοῖς θύειν λέγει.* in quibus manifesta sunt metri iambici vestigia, quo haec scripta fuisse Photius ipse addit: unde quindecim senarios composuit Hauptius coniecturis usus satis probabilibus. Ex Photio autem, non ex ipsis Procli et Helladii libris, haec omnia exscripta esse ab scholiasta scriptura verborum leviter tantum ab Photio discrepans arguit. Alios Helladii trimetros ex Photii excerptis eruit Naberus in Praef. ad Photii Lexicon vol. 1. p. 186.

Progredior nunc ad amplissimum *Στρωματέων* opus, uno ad nostra tempora propagatum codice Florentino, ex quo primum edidit Petrus Victorius Florentiae a. 1550. Est is Bibliothecae Laurentianae plutei 5 codex 3, scriptus in membranis formae

quartae foliis 385. quorum 1–357. Στρωματέων libros octo, reliqua Excerpta ex Theodoto et Eclogas propheticas, de quibus infra dicetur, continent. Στρωματέων liber primus in ipso initio defectus est, uno, ut videtur, folio amisso, cujus pagina aversa finiebatur verbis ex Hermae Pastoris prooemio excerptis, quorum novem ultima tantum supersunt, ἵνα ὑπὸ χεῖρα ἀναγινώσκῃς αὐτὰς καὶ δυνηθῇς φυλάξαι αὐτάς, a quibus folium codicis nunc primum incipit: de quo dixi in annotatione. Codicis scripturam etsi Victorius in universum satis diligenter expressit, levioribus scripturae vitiis non paucis tacite correctis, tamen codice denuo accuratius excusso errores aliquammultos partim Victorii partim typothetarum Florentinorum corrigere mihi licuit.

Apographum codicis Florentini seculo quinto decimo factum, postquam libri archetypi folium primum pridem perierat, ex Bibliotheca collegii Societatis Jesu in Bibliothecam tum regiam Parisinam illatum et a Bernardo Montefalconio cum Victorii editione collatum est in usum Potteri, qui hanc scripturae diversitatem in appendice editionis suae p. 1025–1036. edidit, rectius facturus si ipsum codicem Florentinum adiisset. Nam quaecunque in libro Parisino rectius et integrius quam in editione Victorii scripta reperiuntur, ea omnia non apographi illius auctori debentur, sed ex codice sumta sunt Florentino in locis ab Victorio eiusve typothetis male expressis, de quo nunc planissime constat libro archetypo ab Iosepho Muellero accuratius collato. Quamobrem apographi Parisini, cujus nullus amplius usus est, nullam usquam rationem habui. Et ille quidem error condonandus Pottero est, quum codicis Laurentiani inspiciendi copia ei non fuerit. Minus excusabile est quod Potterus quique Potteri editioni fidem habuerunt, solis plerumque usi editionibus interpolatis Heinsii et Parisina a. 1641., vera plurima tanquam nova ex apographo Parisino protulerunt, quae iam in editione Florentina Victorii impressa reperire potuissent, si inspexissent. Quae negligentia etiam in Protreptico et Paedagogo passim fraudem fecit Pottero, velut p. 46. ubi quum in editione Heinsiana impressum esset, προσέταξεν αὐτῷ ἐρεοῦν περιτεθέναι, typothetae errorem περιτεθέναι corrigere sibi visus est reposito περιτιθέναι. Sed Clemens περιτεθῆναι scripserat, ut legitur in codicibus et Victorii Sylburgiique editionibus.

Excerpta ex Stromatum libris ab infimae aetatis epitomatore composita in codicibus pluribus supersunt, sed nihil continent ex quo colligi possit epitomatorem alio eoque integriore codice quam

qui etiamnum superest Laurentiano usum esse, cuius verba, ut facere solent epitomatores, saepe sunt vel compendifacta vel leviter mutata. Ex integerrimis huius generis codicibus est Neapolitanus Bibliothecae regiae (II. A. 14.), quem descripsit Salvator Cyrillus in Catalogo codicum Neapolitanorum, vol. 1. p. 38–41. his fere verbis usus

"Codex est chartaceus seculi quinti decimi foliis constans 164. in fol. Pars foliorum 51. 109, 110. et folia 52, 53, 54. tota quamvis sint alba, nihil tamen in illis desideratur. Continentur hoc codice fol. 1–101. Κλήμεντος στρωματέως παιδαγωγός. λόγοι γ'., praemisso indice capitum. Textus saepe correctus pluraque in oris paginarum adscripta quae librarii incuria fuerant omissa, vel deerant in exemplari ex quo codex est transcriptus. Fol. 102–150. Ὕμνος τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος et scriptoris anonymi iambi in Paedagogum. Fol. 106–164. Compendium septem Στρωματέων librorum. Fol. 106. ἀπὸ τοῦ πρώτου λόγου τῶν στρωματέων. Incipit, τέρατα προγινώσκει καὶ ἐκβάσεις καιρῶν καὶ χρόνων ὁ τῆς σοφίας μαθητής. Desinit, θεὸς παρὰ τὴν θέσιν εἴρηται καὶ τάξιν, διακόσμησιν. Fol. 120 b. ἀπὸ τοῦ δευτέρου στρωματέων. Inc. τὰ μὲν δὴ πολλάκις ἤδη μήτε μεμελετηκέναι μήτε μὴν ἐπιτηδεύειν. desinit, ἐπὶ τὴν κατὰ λόγον ὁμόνοιαν ἄγει. Fol. 129 b. ἀπὸ τοῦ τρίτου λόγου τῶν στρωματέων. Inc. Ἡράκλειτος κακίζων φαίνεται τὴν γένεσιν, ἐπειδάν φησι, γενόμενοι ζώειν ἐθέλουσι. desinit, διδάσκων ἐπιθυμίας ἀστείους καὶ καθαρὰς τὰς ἐν τῷ ζῶντι κυρίῳ. Fol. 132. ἀπὸ τοῦ τετάρτου λόγου τῶν στρωματέων. Inc. ἀλλὰ τὸ μὲν γεγράψεται, ἣν θεός τ' ἐθέλῃ καὶ ὅπως ἂν ἐμπνέῃ. desinit αἱ γὰρ ὑπερβόρειοι καὶ Ἀριμάσπειοι πόλεις καὶ τὰ Ἠλύσια πεδία δικαίων πολιτεύμαται. Fol. 140. ἀπὸ τοῦ πέμπτου τῶν στρωματέων. Inc. φαίνεται ϛὴν (sic pro οὖν) ὁ ἀπόστολος διττὴν καταγγέλλων πίστιν, μᾶλλον δὲ μίαν αὔξησιν καὶ τελείωσιν ἐπιδεχομένην. desinit, ἐπεὶ τὴν διαφορὰν τῆς ἐκλογῆς ἀξίως γενομένη ψυχῆς αἵρεσίς τε καὶ συνάσκησις πεποίηκεν. Fol. 146 b. ἐκ τοῦ ἕκτου τῶν στρωματέων. Inc. ἐν μὲν οὖν τῷ λειμῶνι τὰ ἄνθη ποικίλως ἀνθοῦντα κἂν τῷ παραδείσῳ ἡ τῶν ἀκροδρύων φυτεία. desinit, ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν πολυμαθῆ ἐμπειρίαν τὰ προηγούμενα καὶ βελτίω αἱρήσεται μόνα. Fol. 161 b. ἐκ τοῦ ἑβδόμου τῶν στρωματέων. Inc. θεραπεία θεοῦ· ἡ συνεχὴς ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς τῷ γνωστικῷ. desinit, τὸ ἀναβῆναι ἐπὶ καρδίαν τὸ καλὸν ὑπὸ τῆς γραφῆς λέγεται καὶ τὸ νικῆσαι τὴν καλὴν βουλήν."

Libro Neapolitano omni ex parte similis est Vaticanus Ottobonianus, cujus excerptis a Bernardo Montefalconio acceptis usus

est Potterus, sed omissa accuratiore codicis notitia, quam nunc supplebo. Est hic codex Bibliothecae Ottobonianae 94. chartaceus seculi quinti decimi foliorum 296. ejusdem cum Neapolitano formae, fuitque, ut folio primo inscriptum est "*ex codicibus Ducis Joannis Angeli ab Altaemps.*" Scriptus est a manibus pluribus, quarum prima, ceteris deterior, exaravit folia 1–49. quibus continetur, "Κλήμεντος στρωματέως προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας." Sequitur fol. 50–162. "Κλήμεντος στρωματέως παιδαγωγός. λόγοι γ." scriptis ab aliis manibus duabus, quarum altera incipit fol. 97. Folium 163. vacuum est. Foliis 164–194. continentur Ἀθηναγόρου ἀθηναίου φιλοσόφου Χριστιανῶν (sic) πρεσβεία περὶ Χριστιανῶν et (inde ab folio 182.) Ἀθηναγόρου περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν. Folium 195. vacuum. Foliis 196–241. continetur Victorii editio Παιδαγωγοῦ, correctis passim in margine typothetarum Florentinorum erroribus. Folium 242. vacuum. Postrema fol. 243–296. Stromatum librorum septem epitome eadem quae in codice Neapolitano, cujus quam exigua sit utilitas annotationes nostrae docent. Idem de aliis quibusdam codicibus dicendum, qui tenuiora ex Στρωματέων libris excerpta continent, qualis est codex Florentinus inter codices, quorum catalogus nondum editus est, Redi n. 130, 15. ex Bibliotheca Petri Candidi, monachi Camaldulensis, chartaceus seculi quinti decimi, foliis constans formae majoris 205. quorum tredecim prima brevem continent epitomen locorum ac sententiarum inscriptam ἐκ τῶν Κλήμεντος Στρωματέων. Incipit καλὸν δ' οἶμαι καὶ παῖδας ἀγαθοὺς τοῖς ἔπειτα καταλείπειν (p. 316. ed. Potter.), desinit κάδδε μιν ὕπνος ᾔρει πανδαμάτωρ (l. 6. p. 751).

Longe majoris momenti sunt amplissima ex Στρωματέων libris excerpta quae in aliorum scriptorum ecclesiasticorum operibus reperiuntur ex codicibus multo quam Laurentianus antiquioribus derivata, inter quos primum locum tenet Eusebius, qui pauca ex aliis Clementis scriptis sumta operibus suis inseruit, copiosissima vero ex Στρωματέων libris excerpta, ex quibus plurima codicis Laurentiani vitia corrigi possunt, in Praeparationem Evangelicam recepit. Quod quum non fugisset Potterum, scripturae diversitatem diligenter memoravit in annotationibus, ex vulgatis quae tunc ferebantur Eusebii editionibus collectam, quas non animadverterat ex codicibus factas esse recentissimis omnique errorum genere, quos vel librariorum incuria vel interpolatorum temeritas pepererat, contaminatis, inter quos codex quoque est Collegii

S. Joannis Oxoniensis, infimae et aetatis et notae liber. Quo factum est ut lectionum farraginem componeret maxima ex parte inutilem omnique fere fide destitutam: qua abjecta ego nunc meliorum librorum Eusebii[f], quos accurate collatos eximiae Thomae Gaisfordii diligentiae debemus, lectiones substitui, quibus dissensus qui inter Eusebium et codicem Clementis Laurentianum intercedere videbatur saepissime tollitur, locorum autem non paucorum vera scriptura est restituta, quae pridem cesserat corruptae vel interpolatae quo tempore codex Clementis Laurentianus est exaratus. Idem fere de aliis scriptoribus est dicendum, qui vel Clementem exscripserunt, velut Theodoretus in duodecim de affectionum Graecarum curatione libris, vel quorum scripta suos in usus convertit Clemens, servatis saepissime ipsis eorum verbis, inter quos prae ceteris memoratu dignus est cui Clemens plurima debet etsi plerumque non nominato, Philo Judaeus, scriptor duobus prope seculis Clemente antiquior. Horum autem scriptorum opera quum pauca tantum ad codices meliores ea quam hodie requirimus diligentia exacta habeamus, in scripturae diversitate afferenda cautione quadam opus fuit. Quamobrem pleniorem eam ex iis tantum in annotationibus meis attuli quorum satis certa fides esset, ex Philone vero Judaeo, cujus nullam dum quae ullo modo satisfaciat editionem habemus, aliisque ea tantum memoravi quae vel recte scripta esse certum haberi posset vel quacunque de caussa memoratu digna essent, reliquam scripturae diversitatem ex vulgatis editionibus collectam lectoribus ex Potteri annotationibus cognoscendam relinquere quam meis inserere annotationibus malui, ne, si quando horum quoque scriptorum opera ex codicibus et antiquioribus et melioribus emendata fuerint, idem mihi quod Pottero, quum futilem ex vulgatis editionibus Eusebii scripturae diversitatem colligeret, accidisse appareret. De quo lectores ipsi judicare jam nunc aliqua ex parte poterunt si scripturae diversitatem ex veteribus Philonis editionibus a Pottero collectam cum Mangeii editione, quae Cantabrigiae a. 1742. prodiit, conferre volent, in qua editionum priorum vitia plurima ita sunt ex duobus potissimum

[f] Eusebii codices antiquissimi et optimi sunt Parisinus, scriptus anno 914., de quo supra dixi p. v. et Venetus Marcianus 343. seculi undecimi, quos dolendum est libris 6–15. carere, in quibus inferiorum tantum librorum fide utimur, inter quos sunt Parisinus 466. et Florentini Laurentiani 6, 6. et 6, 9. quorum ex uno aliquo codex Ioannensis descriptus esse videbatur Gaisfordio in Praefat. vol. I. p. iv.

codicibus, Bodleiano et Mediceo, emendata ut scripturae quae Pottero videbatur diversitas non raro evanuerit et nonnihil utilitatis etiam ad Clementis codicum vitia corrigenda redundaverit. Idem fere de Theodoreto dicendum, cujus unum tantum de curatione affectionum Graecarum opus ex codicibus melioribus ab Gaisfordo emendatum habemus.

Locos Veteris Novique Testamenti quos centenos scriptis suis inseruit Clemens cum editionibus utriusque Testamenti vulgatis diligenter comparavit Potterus multamque scripturae diversitatem in annotationibus suis collegit. Nam etsi Clemens saepissime ipsa scriptorum sacrorum verba nullis factis mutationibus apposuit, non minor tamen eorum est numerus locorum, quorum sensum potius quam verba reddidit, vel substitutis aliis similibus, vel oratione compendifacta, vel ordine verborum mutato, ut satis manifestum sit codices quibus utebatur saepe non inspectos ab eo, sed locos memoriter allatos fuisse, quod alios quoque ecclesiae Patres saepissime fecisse novimus: de quo copiose dixit Nourrius vol. 4. p. 489–495. ed. nostrae, brevius Segaarius in annotationibus ad librum τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος vol. 3. p. 560. Quamobrem acri opus est judicio, ne quae Clemens vel arbitrio suo vel memoriae lapsu aliter scripta attulit quam in codicibus ad nostra tempora propagatis, quorum antiquissimi vix quartum aerae Christianae seculum attingunt, nunc leguntur suis in libris aliter scripta invenisse credatur. De quo satis erit hic in universum monuisse. Nam quid de locis singulis judicandum sit non potest decerni nisi ponderatis optimorum qui supersunt codicum et interpretum veterum quum orientalium tum occidentalium scripturis collatisque aliorum Patrum testimoniis, etsi vel sic dubia multa remanent, quum Patrum plerorumque opera ex recentibus tantum codicibus edita habeamus, qui saepe ex novitiis utriusque Testamenti codicibus interpolati sunt, de quo dixi in Praefationibus ad Athanasii praecepta ad Antiochum, quae ex codicibus emendata Lipsiae edidi a. 1857., et ad Epiphanium vol. 1. p. ix. et 3, 1. p. xv. Quod parum curare solent Veteris Novique Testamenti editores, qui quidquid in vulgatis Patrum editionibus scriptum vident inter scripturae diversitatem referunt, quo fit ut Patres non raro eas testari videantur scripturas quae in codicibus eorum nunquam exstiterunt, sed vel librariorum negligentiae vel correctorum debentur arbitrio codicum utriusque Testamenti recentiorum scripturas inferentium, quod in Clemente quoque interdum accidit,

licet rarius quam in aliis, quum prima operum ejus editio ex antiquioribus quam ceterorum plerique codicibus ab Victorio facta sit, etsi ipsa quoque erroribus non libera, velut Paedag. 1, 6, 32. extr. p. 117, 3. ed. Pott. in loco Epistolae ad Corinthios 1, 12, 13. ubi codices Testamenti plerique et optimi ἓν πνεῦμα (vel compendio expressum πνα) ἐποτίσθημεν, alii ἓν πόμα ἐποτίσθημεν praebent, Clemens vero ἑνὶ πόματι ἐπίομεν vel invenisse in codice suo vel ipse substituisse visus est, quia haec vulgata apud eum inde ab Victorio scriptura fuit. Est vero hoc nihil aliud quam ipsius inventum Victorii, qui quum in codice Florentino ἓν πόμα ἐπότισ, literis reliquis abscissis, scriptum invenisset, inscite correxit ἑνὶ πόματι ἐπίομεν, verae ignarus scripturae nunc ex codice Mutinensi ab me restitutae, ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν, qua omnis qui videbatur Clementis ab genuina scriptura dissensus tollitur. Ad codices autem quod attinet quibus Clemens haud dubie pluribus usus est, satis manifestum est eos Vaticano, cui primus inter libros superstites locus debetur, similiores quam ulli ceterorum fuisse, etsi fortasse non raro inter se ipsos discrepantes. Nam ne antiquissimos quidem libros aetati apostolorum proximos ubique inter se consensisse, sed locos non paucos exhibuisse ab aliis aliter conformatos apparet ex iis quae Origenes, ejusdem qua Clemens vixit aetatis scriptor Clementisque discipulus, Basilius aliique Patres de diversa locorum multorum scriptura annotarunt.

In locis ex scriptoribus profanis excerpendis quomodo versatus sit Clemens ex parte tantum judicari potest, quum multorum quorum testimoniis utitur scriptorum opera perierint. In universum tamen verba illorum plerumque non memoriter, sed inspectis codicibus codicumve quae praeparaverat excerptis majore cum diligentia reddidisse videtur quam plurimos Veteris Novique Testamenti locos, quantum e locis Platonicis quos non paucos et interdum satis longos excerpsit, colligi potest, quorum scriptura etsi ipsa quoque non est ubique ad verbum expressa, tamen plerumque cum optimis qui hodie supersunt codicibus consentit. In loco autem Xenophontis (Memorab. 4, 3, 13. 14.) quem bis attulit Clemens, Protrept. p. 61, 12. et ubi Xenophontis verba "κατὰ λέξιν" ab se apponi dicit Strom. 5. p. 714, 12[g]., quum Cle-

[g] Alteri huic loco verba Xenophontis e loco priore p. 61, 12. olim in margine adscripta librarii errore illata esse conjecit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 249. scriptorem autem ex quo Clemens et Stobaeus Xenophontis verba attulerint Musonium esse opinatur, ex quo Clementem non

mentis scriptura valde differat ab iis quae nunc apud Xenophontem leguntur, simillima vero sit iis quae paullo integriora pariter e Xenophonte protulit Stobaeus Eclog. Eth. 2, 1, 20., non haec Clementis esse culpa videtur, sed alius scriptoris qui hoc excerptum libro suo inseruerat, cujus fidem et Clemens et Stobaeus secuti esse videntur non inspecto ipsius Xenophontis libro: de quo dixit L. Dindorfius in annotatione ad Xenoph. p. 171. ed. Oxon. Neque enim verisimile est Clementem "κατὰ λέξιν" dicturum fuisse, nisi ea ipsa quae apposuit verba alicubi sic scripta invenisset. Est enim Clemens scriptor satis accuratus, qui paucos pro tanta quas tractandas sibi sumserat rerum varietate errores memoriae commisit, velut Strom. 4. p. 575. ubi Euripidis versum quendam Sophocli tribuit, ib. 5. p. 678. ubi ex Platone "ἐν τῷ περὶ ψυχῆς" rettulit quae in Phaedro leguntur, confusis Φαίδρου et Φαίδωνος nominibus, ib. 1. p. 373. ubi ex Δημοδόκῳ Platonis affert quae in Ἐρασταῖς leguntur, ib. 6. p. 747. ubi Xenophonti tribuit sententiam qua Herodotus usus erat, ib. p. 772. ubi ex Barnabae Epistola affert quae in Clementis Romani Epistola leguntur, ib. p. 745. ubi Μοσχίων ὁ κωμικός fortasse calami lapsu scripsit pro Μοσχίων ὁ τραγικός. Alius generis est quod versus plurimos Aeschylo, Sophocli, Euripidi, Diphilo, Menandro, Philemoni ab falsariis Judaeis suppositos omnes pro genuinis habuit in amplissima, sed vanissima disputatione qua Graecos veteres ex Hebraeorum libris decreta sua mutuatos esse probare studet in extrema Στρωματέων libri quinti parte, non animadversis Aristobuli Judaei fraudibus, de quibus doctissima est Valckenarii[h] disputatio in commentatione de Aristobulo Judaeo, quam ex schedis Valckenarii edidit Joannes Luzacius Lugd. Bat. 1806., repetivit Gaisfordus in Appendice ad Eusebii Praep. Ev. vol. iv. p. 339–451. Est tamen hic error non proprius Clementi, sed communis ei cum Justino Martyre in Cohortatione ad gentiles et libro de monarchia, (si haec genuina sint Justini scripta, de quo graves motae sunt dubitationes) aliisque sequentium seculorum scriptoribus, quod

pauca (velut p. 166. 169. 171. 172. 174. 240. 243.) in libros suos tacito auctoris nomine transtulisse post Potterum et Ruhnkenium ostendit Cobetus ib. p. 478.

[h] Valckenario praeiverat Bentleius in Epistola ad Millium p. 12. ubi de Sophoclis fragmento agit ex Pseudo-Hecataei ἱστορίαις ab Clemente allato p. 717. De eodem aliisque fragmentis quae falsarii Judaei poetis scenicis supposuerunt optime disseruit Boeckhius in libro de Tragicis Graecis Heidelbergae editio a. 1808. p. 146–162. et nuperrime Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 463.

vere monet Valckenarius p. 7. minus mirandum esse in illis quam in Clemente[1], qui multum studii in veterum Atticorum scriptis cognoscendis posuerat, quorum ab genere dicendi mirum quantum differunt impostorum illorum Judaicorum figmenta.

Non minus credulum se praebuit Clemens historiae commentitiae scriptoribus quibusdam, partim praeeunte scriptore Parallelorum minorum, Plutarcho adscriptorum, quae Hadriano et Traiano imperatoribus vel adeo exeunte seculo primo composita esse probabiliter coniecit Hercherus in Praef. ad Pseudo-Plutarchi libellum *περὶ ποταμῶν* p. 31. Ex hoc genere est quod Clemens vol. 2. p. 108, 23. ed. nostrae de Aristotele tradit, *Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων, ἀπέθανεν δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς, καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ*, de quo Rosius in *Aristotele pseudepigrapho* (Lips. a. 1863.) haec fere scripsit p. 537. "Fragmentum manifesto spurium atque in Aristotelem auctorem mala fide scriptum, recentes primi fere post Christum natum seculi Chaldaicasque sapiens superstitiones. Quod ad pessimum illud pertinere falsarum litterarum genus, de quo praeclare egit R. Hercherus in editione libelli de fluviis et in commentatione de Ptolemaei Chenni Nova historia (in Supplem. ad Iahnii Annal. philol. vol. 1. a. 1855.) persuadet Dorotheus *ἐν τῷ πρώτῳ Πανδέκτῃ* ab Clemente ibidem [p. 108, 8.] citatus, fictus ille Pseudo-plutarcheorum testis quem ex Parallelis novimus (v. fr. ap. Mueller. Script. rer. Alexandri, in Appendice ad Arrianum, p. 155–156.) novitque ipse Clemens (v. Protr. p. 12. [vol. 1. p. 44, 13] = Parall. c. 20.) homo semidoctus facileque et saepe deceptus quemque Ptolemaei quoque inventis fidem habuisse animadvertit Hercherus de Ptol. p. 289. neque sincerior quam Aristotelis ceterorum scriptorum auctoritas est in utroque Cle-

[1] Clementi Athenagoram adjungit Valckenarius. Sed apud Athenagoram nulli leguntur impostorum Judaicorum versus, uno excepto loco Supplic. pro Christianis c. 5. p. 26. ed. Otton., eam ipsam ob caussam suspecto, quod senserunt Bellius in Annot. ad Athenagoram (in *Δικηγόρου παρέργοις, φυλλαδίῳ α'*, Athenis a. 1859.) et H. Sauppius in Ephemerid. Gottingensibus a. 1861. p. 237, recte judicantes verba illa *συνᾴδοντος τούτῳ καὶ Σοφοκλέους*

εἷς ταῖς ἀληθείαισιν εἷς ἐστιν θεὸς,
ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακράν,

ab interpolatore illata esse. Sunt autem versus illi duo initium fragmenti Sophocli suppositi, cujus versus novem attulerunt Justinus vol. 1. p. 56. 114. Clemens Protr. p. 63. Strom. 5. p. 717. Cyrillus c. Julian. 1. p. 32. Georg. Cedrenus vol. 1. p. 82, 9.

mentis loco (cf. Hercher. p. 20.) una cum Dorotheo citatorum, Demarati [vol. 1. p. 44, 12.] Pythoclis [vol. 2. p. 109, 19.] et Monimi [vol. 1. p. 44, 2.] etiam, ut credo, mirabilium scriptoris, et aliorum fortasse, quorum et nomina nota et libri. Ceterum de eisdem Phocensibus alteroque Phocensium tyranno Corones mira novaque narrant et Pythocles ille fictus *ἐν γ' περὶ ὁμονοίας* ap. Clem. [vol. 1. p. 44, 8.] et Anonymus (quem Parallelis gemina habere animadvertit Hercher. p. 19. not. cf. de Leucone p. 223, 1. West.=Par. c. 21ª.) codicis Florentini exc. ap. Westerm. Paradox. p. 222, 15. Lapidis autem proprietas, quum ipsi annuli in mentem revocent fabulam Lydiacam de Gygis vel avi eius annulo, comparatur cum principum Lydorum lapide quem proponit auctor de fluviis (7, 3. *ὁσάκις γὰρ ἂν φῶρες ἐπέλθωσιν, σάλπιγγος ἦχον ἀναδίδωσιν ὁ λίθος*), atque hunc quidem notum est Aristotelis quoque falso fictoque testimonio uti (25. 4.) non minus quam Ptolemaeum Hephaestionis filium (v. Hercher. de Ptol. p. 271)." Non minus suspectum Aristotelis de quattuor Apollinibus testimonium quo Clemens utitur vol. 1. p. 29, 5. ed. nostrae: de quo dixit Rosius p. 617.

Alia *ἀκρισίας* non minoris documenta Clemens edidit in longa de Graecorum veterum furtis literariis disputatione Strom. 6. p. 737–752. in qua non solum plura proferuntur quae furti ne levissimam quidem speciem habeant, sed etiam in afferendis poetarum scenicorum locis errores non pauci commissi sunt, sive haec ipsius Clementis culpa est sive alius scriptoris ex quo haec omnia transcripsit Clemens, quae satis probabilis est Ruhnkenii conjectura in Historia critica Oratorum p. lii. his verbis expressa "*Vetustissimus grammaticus libro de scriptorum furtis, quem Clemens Alexandrinus, nihil similem furti actionem veritus, compilavit.*" Eum non alium fuisse quam Aristobulum Judaeum Cobetus conjecit in Observationibus criticis in Platonis comici reliquias (Amstelod. 1840.) p. 72. Nam similis haec disputatio ei est quam Clementem ex Aristobuli commentariis ad leges Mosaicas in praecedente *Στρωματέων* libro sumsisse supra dicebam. Non credo tamen Aristobulum haec omnia ex poetis prosaeque orationis scriptoribus veteribus ipsum collegisse, sed aliorum de hoc argumento libris usum esse. Nam, quod Cobetum quoque non fugit, plures ante Aristobulum fuerunt qui in conquirendis huiusmodi locis operam ponerent et libros *περὶ κλοπῆς* ederent: quales enumerantur a Porphyrio apud Euse-

bium Praep. Ev. 10, 2. inter quos Aretadas est, qui prudentior quam alii librum non περὶ κλοπῆς, sed περὶ συνεμπτώσεως scripsit, ipsa libri inscriptione prodens quid de diversorum scriptorum locis inter se similibus judicandum sit: de quo Longinus quoque verissime dixit (De sublim. c. 13.) ὁδὸς ἐπὶ τὰ ὑψηλά—ἡ τῶν ἔμπροσθεν μεγάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν μίμησίς τε καὶ ζήλωσις.—ἔστι δ' οὐ κλοπὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὡς ἀπὸ καλῶν ἠθῶν ἢ πλασμάτων ἢ δημιουργημάτων ἀποτύπωσις. quem verisimile est scriptores quosdam περὶ κλοπῆς his verbis notare voluisse.

Minus excusabiles sunt alii nonnulli errores Clementis ex verbis scriptorum quae excerpserat orti vel male lectis vel non intellectis. Gravissimum huius generis peccatum, quod iam Potterus notavit, reperitur Strom. 1. p. 397. (vol. 2. p. 105, 27. ed. nostrae) ubi ex epistola quadam, quam apud Alexandrum Polyhistorem legerat, haec effinxit, σὺν ἀρχιτέκτονι Τυρίῳ ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας ἐκ τῆς φυλῆς Δαβίδ, ὡς ἐκεῖ γέγραπται, Ὑπέρων τοὔνομα. quae lucem accipiunt ab Eusebio Praep. Ev. 9. p. 449 c. qui totam epistolam attulit, verbis illis sic scriptis, ἀρχιτέκτονά σοι ἀπέσταλκα ἄνθρωπον Τύριον ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας, ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Δαβίδ· ὑπὲρ ὧν ἂν αὐτὸν ἐρωτήσῃς τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πάντων ὑφηγήσεταί σοι καὶ ποιήσει. quae in codice Alexandri quo Clemens utebatur literis uncialibus scripta ΤΗϹΔΑΔΥΠΕΡΩΝΑΝΑΥΤΟΝ dupliciter fefellerunt Clementem. Neque enim animadvertit ΔΑΔ, usitatum nominis Δαβίδ compendium, veteris librarii errore pro Δάν illatum esse, quod ex Paralipomenis 2, 2, 15. restituendum erat, et literas proximas (ὑπὲρ ὧν ἂν) pro nomine proprio Ὑπέρωνα habuit, licet verum viri nomen Χιράμ cognitum habere posset ex Reg. 1, 7, 13. et 40. Alio modo peccavit Strom. 1. p. 328. (vol. 2. p. 18, 24.) quum Democrito nomina tribueret ἐριδαντέες et ἱμαντελικτέες, ficta ex genitivis ἐριδαντέων et ἱμαντελικτέων, quibus Democritus usus erat, quae sunt formae Ionicae ab nominativis ἐριδάντης et ἱμαντελικτής, Plutarcho Mor. p. 614. ab editoribus restitutae pro ἐριδανταίων et ἱμαντελικταίων: de quo monuit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 209.

De temporibus quibus tria primaria, de quibus diximus, opera Clemens scripsit, etsi neque ipsius neque aliorum supersunt testimonia, tamen indiciis non dubiis satis certo constat. Nam quum Protrepticum in Paedagogo in ipso operis initio et Στρωματέων libro 7. p. 841, Paedagogum autem Strom. 6. p. 736. memoret,

statim intelligitur quo ordine haec opera sese exceperint, quae non est verisimile multorum annorum intervallis disparata fuisse, quum Στρωματέων libros se ἑαυτῷ εἰς γῆρας θησαυρίζειν scribat Strom. 1. p. 322. ex quo recte colligitur non senem, sed vel florente vel media aetate virum hoc scripsisse. Στρωματέων autem libros post mortem Commodi, quem a. 192. occisum esse novimus, scriptos esse ipse testatur Strom. 1. p. 402. verbis usus μετὰ τὴν τελευτὴν Κομόδου, ex quo Eusebius Hist. Eccl. 6, 6. recte collegit Στρωματέας imperante Severo, qui Commodo post breve trium mensium imperium Pertinacis successit, ab Clemente scriptos esse: quam opinionem confirmant etiam quae de paganis in Christianos saevientibus dixit Strom. libro sexto extremo, quae optime conveniunt temporibus Severi in Christianos crudeliter grassati. Complurium autem hoc opus annorum laborem fuisse nemini dubium videbitur qui amplissimas doctrinae copias, quas Clemens ex diversissimis scriptoribus veteribus collectas in libros suos transtulit, considerare volet. Quibus studiis etsi non hoc est consecutus ut perfectam sibi compararet veterum Atticorum linguae cognitionem, quod supra notavi ubi de impostorum Judaicorum fraudibus ab eo non animadversis dicebam, tamen genere dicendi tolerabili nec raro veterum Atticorum elegantiam aemulante utitur et ab multis linguae recentioris vitiis libero. Quamobrem hoc mihi licere putavi ut vitiosis vel vocabulorum formis vel structuris verborum rectas, quas aliis in locis non paucis intactas reliquerant librarii, substituerem. Nam Clementi idem quod aliis scriptoribus omnibus accidit, ut librarii, licet non raro recentioris cui assueti erant linguae vitia inferrent, tamen tot relinquerent verae scripturae vestigia ut illa quoque quae corruperunt sine ulla haesitatione ad rectam rationem revocari et possint et debeant. Caute tamen in hoc genere versatus sum et multa intacta reliqui quae dubitari poterat utrum Clementi an librariis imputanda essent. Eiusmodi est quod ἂν particula aliquoties cum indicativo futuri constructa est, soloecismo etiam in aliorum scriptorum inferiorum libris non infrequenti, velut p. 36. (vol. 1. p. 42, 24. ed. nostrae) τίνα δ' ἂν φωνὴν προήσονται; p. 108. (p. 139, 2.) εἰκότως ἂν πάντες κεκλήσονται μαθηταί. p. 126. (p. 64, 1.) οὐ γὰρ ἄν ποτε προήσεται φωνήν. p. 405. (vol. 2. p. 116, 2.) οὐκέτ' ἂν ἰχθὺς εὑρεθήσεται. p. 738. (vol. 3. p. 10.) σχολῇ γ' ἂν τῶν ἡμετέρων ἀφέξονται. Quae si recte scripta leguntur, probabile est p. 49. quoque (vol. 1. p. 62, 16.) ubi πᾶς

ἂν αἰτήσωνται in libris est, αἰτήσονται potius scribendum esse cum Cobeto in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 230. quam quod ego posui αἰτήσαιντο. Pauca vero quae reperiuntur ἂν cum indicativo praesentis (velut ἂν ἔστι vol. 3. p. 242, 23. 256, 16.) constructi vel omissi ubi optativo vel imperfecto addi debebat exempla non dubitandum quin librariis debeantur, quae etiam Cobeti sententia est p. 273.

Divisiones Paedagogi in libros tres, Στρωματέων in libros octo non postero demum tempore ab aliis introductas, sed ab Clemente ipso institutas esse loci plures produnt ubi librorum numeros memorat, velut Strom. 5. p. 650. ἐν τῷ πρώτῳ στρωματεῖ. p. 703. et 763. ἐν τῷ δευτέρῳ στρωματεῖ. 6. p. 735. ὁ ἕκτος ὁμοῦ καὶ ἕβδομος τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεύς. p. 886. εἰς τὸν ἑξῆς στρωματέα. 7. p. 902. εἰς τὸν ἕβδομον τοῦτον στρωματέα. p. 736. ὁ Παιδαγωγὸς ἡμῖν ἐν τρισὶ διαιρούμενος βίβλοις. p. 737. τῷ πέρατι τοῦ πέμπτου στρωματέως. Fecit autem hoc Clemens more aetatis suae. Nam antiquiores scriptores, velut Thucydidem, Platonem, Xenophontem, quorum opera nunc in libros ab veteribus grammaticis divisa feruntur in codicibus omnibus, nullis hujusmodi divisionibus usos esse G. C. Lewis ostendit commentatione quae Musei classici volumini secundo est inserta.

Nomine Στρωματέων, de quo videnda quae interpretes in primis ad initium operis annotationibus collegerunt, non primus sic usus est Clemens, sed, ut conjicere licet, Plutarchi, scriptoris ab eo diligenter lectitati, exemplo, cujus inter opera Στρωματεῖς ab Eusebio Praep. Evang. 1, 4. et in Lampriae catalogo librorum a Plutarcho scriptorum memorantur, post Clementem Origenes, qui decem Στρωματέων libros scripsit, ab Hieronymo aliisque memoratos. Praeterea Caesellii Vindicis, grammatici Latini, Stromateus a Prisciano laudatur 6. p. 685. 696. et Στρωματεῖς inter varias librorum inscriptiones memorat Gellius in Praefatione Noctium Atticarum, quem Plutarchi Στρωματεῖς in mente habuisse verisimile est. Mire vero inferiorum temporum scriptores multi ecclesiastici et Byzantini, quos indicavit L. Dindorfius in Thesauro vol. 7. p. 899., Clementi ipsi Στρωματέως cognomen tribuerunt, sive arbitrio suo sive codicum quibus utebantur auctoritate, quemadmodum etiam in superstitibus codicibus pluribus Protreptico adeo et Paedagogo Κλήμεντος τοῦ Στρωματέως nomen praescriptum est, ut supra diximus.

Στρωματέων libri singuli neque in codice archetypo Laurentiano neque in apographo Parisino in capita sunt divisi, quod a Pottero demum Lowthii consilio factum est. Contra Protrepticus et Paedagogi libri tres jam in codicibus in capita sunt divisi, appositis etiam lemmatis, singulorum capitum argumentum indicantibus, quae non ab Clemente scripta esse, sed una cum ipsa illa in capita divisione grammatico alicui deberi videntur.

Sequitur ut de scriptis Clementis minoribus dicam, inter quae Potterus merito primum locum dedit commentationi qua quaeritur τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος, quam ex codice recenti Vaticano primum edidit Michael Ghislerius in Commentario in Jeremiam (Lugduni a. 1623.) vol. 3. p. 262–282. adjuncta Matthaei Cariophyli interpretatione Latina, in qua plura textus Graeci vitia tacite sunt emendata, post Ghislerium cum conjecturis quibusdam et annotationibus maximam partem inutilibus Franciscus Combefisius in Auctario Patrum novissimo (Parisiis a. 1672.) vol. 1. p. 163–194. tum Joannes Fellus, episcopus Oxoniensis, in editione separata Oxoniensi a. 1683. cui spatii explendi caussa ampliora quaedam perditorum Clementis librorum fragmenta adjuncta sunt, et qui Felli editionem nullis fere factis mutationibus recudit Thomas Ittigius Lipsiae a. 1700. libro hodie prorsus inutili. Primus vero qui libro a prioribus editoribus negligentissime tractato laudabilem operam impenderet Carolus Segaarius fuit, qui in editione tredecim post mortem ipsius annis Trajecti ad Rhenum a. 1816. emissa non solum multa codicis Vaticani vitia optime emendavit, sed etiam ex amplis accuratae doctrinae copiis plurima ad explicanda Clementis verba sententiasque illustrandas utilissima exprompsit, etsi, qui doctorum Batavorum illius aetatis mos erat, saepe prolixius quam opus erat exposita admixtisque non raro rebus a proposito alienis: unde trecentarum et sex paginarum commentarius exiit ad quinquaginta octo paginarum libellum. Nec fontes sententiarum Clementis indagare neglexit, inter quos praecipuum locum tenet Hermae Pastor, liber ab Clemente studiose lectus, ut ex aliis quoque scriptis ejus apparet, quod hodie, postquam ex duobus codicibus librum illum Graece editum habemus, manifestius est quam Segaarii tempore fuit, qui interpretatione tantum vetere Latina utebatur ab Fabro Stapulensi ex codice saepe vitioso primum edita Parisiis a. 1513., cui nuper altera accessit interpretatio Latina in codice Vaticano Palatino 150. reperta, quem interpretem exemplari Graeco multo quam alte-

rum interpretem antiquiore et integriore usum esse alio loco ostendi.

Codex libelli Clementini Vaticanus locis pluribus defectus est: quod damnum in extrema parte aliunde sarcire licuit. Nam quae in fine inde ab sectione 42. legitur narratio de latrone ab Joanne apostolo ad meliorem frugem adducto totam verbotenus repetivit Eusebius in Hist. Eccl. 3, 23. placuitque etiam aliis: unde factum est ut saepe separatim describeretur et in codicibus pluribus reperiatur, quorum ego, missis recentibus et inutilibus, duobus usus sum melioris notae libris (Q. et R.) cum Eusebio plerumque consentientibus. Eorum Q. est Florentinus membranaceus ab manu eleganti exaratus seculo duodecimo, monasterio S. Marci a Cosmo de Medicis dono datus et postmodo cum aliis hujus monasterii libris in Bibliothecam Laurentianam translatus, foliis constans 217., quorum 1–213. Dionysii Areopagitae opera continent, quattuor reliqua Κλήμεντος πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρέως ἡγουμένου τῆς σχολῆς ἐκ τοῦ ἐπιγεγραμμένου αὐτῷ λόγου τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος. Alter (R.) est Vaticanus 504. chartaceus, in quo hoc excerptum cum eadem qua in Q. inscriptione legitur fol. 76. seqq. Ceterum notandus est error Ghislerii, qui quum in codice Vaticano Origenis homiliis hunc libellum adjectum videret, ipsum quoque Origenis nomine in editione sua inscripsit, sed errore in Praefatione cap. 7. § 4. animadverso Clementis nomen restituit, non solum codicum nostrorum Q. R. auctoritate confirmatum, sed etiam ab Eusebio, Hieronymo et qui prima libelli verba apposuit Photio testatum, quorum locos inter testimonia veterum de Clemente exhibuimus huic Praefationi adjuncta. Alius et antiquior error quorundam fuit qui hunc libellum pro octavo Στρωματέων libro habuerunt, quod in libris quibusdam factum esse rettulit Photius l. c., opinione manifesto falsa, ab Nourrio Dissert. III. cap. 2. verbosius quam opus erat refutata, etsi qui nunc legitur et ab Photio aliisque scriptoribus antiquioribus lectus fuit Στρωματέων liber octavus dubitationes quasdam habet. Nihil enim cum praecedentibus libris septem commune habet, sed totus de demonstratione, definitione, divisione et caussis dialectico more disputat. Non dubitandum tamen quin totus sit Clementis, de quo videnda quae ab Nourrio aliisque interpretibus disputata in Commentariis apposuimus. Ac Στρωματέων opus non septem, sed octo absolutum libris fuisse ex postremis libri septimi verbis colligi potest.

Sequuntur Excerpta ex Theodoto, inscripta "*ἐκ τῶν Θεοδότου καὶ τῆς ἀνατολικῆς καλουμένης διδασκαλίας κατὰ τοὺς Οὐαλεντίνου χρόνους ἐπιτομαί*," in uno servata codice (L.) Florentino Laurentiano (plutei 5. cod. 3.) supra ab me descripto fol. 361–377. ex quo primum edidit Victorius in Appendice ad *Στρωματέων* libros p. 339–349. in universum quidem satis accurate, sed tamen non sine erroribus quibusdam, quos codice denuo collato correxi. Auctorem horum excerptorum parum apte compositorum Clementem esse incertum est: de quo videnda Nourrii disputatio Dissert. III. cap. 3. quam Potteri Commentariis subjecimus vol. 4. p. 495. De Valentinianorum decretis, quae in Excerptis his breviter exponuntur, comparanda quae alii haeresium scriptores explicatius tradiderunt: quod in annotationibus ad Irenaeum fecit Harveius in editione Cantabrigiensi a. 1857.

Aliquanto doctiora sunt Excerpta quae "*ἐκ τῶν προφητικῶν ἐκλογαί*" inscripta ex eodem quem modo dicebam codice Laurentiano (fol. 378–388.) primum edidit Victorius p. 349–357., post Victorium Latine vertit et annotationibus illustravit Fr. Combefiscus in Auctario Patrum novissimo vol. 1. p. 194–210. In his Excerptis non solum multa reperiuntur Clementis doctrina non indigna, sed etiam Pantaenus memoratur (*ὁ Πάνταινος ἡμῶν* § 56. p. 1002. ed. Pott.) quem Clementis praeceptorem fuisse ipse in *Ὑποτυπώσεων* libris prodiderat, ut ex Eusebio novimus Hist. Eccl. 6, 13. et Photius quoque in fine cod. 109. annotavit verbis, *μαθητὴς δὲ, ὡς καὶ αὐτός φησι, γέγονε Πανταίνου.* Ex ipso tamen *Ὑποτυπώσεων* opere haec Excerpta facta esse parum probabilis quorundam conjectura est, de qua dixit Nourrius l. c. Manifestior etiam error Acacii Caesareensis[j] et Joannis

[j] Acacius, Caesareae in Palaestina episcopus, in Catena ad Genesin 3, 21. postquam memoraverat quae ex Cassiano rettulit Clemens Strom. 3. p. 554. ed. Pott., sic pergit, *καὶ ἐν τῷ ὀγδόῳ δὲ Στρωματεῖ ἀθετεῖ τὴν περὶ τοῦ προεῖναι τὰς ψυχὰς δόξαν, λέγων αὐταῖς λέξεσιν "ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐποίησεν οὐ προόντας· ἐχρῆν γὰρ καὶ εἰδέναι ἡμᾶς τὸ ποῦ ἦμεν καὶ προῆμεν καὶ πῶς καὶ διὰ τί δεῦρο ἥκομεν. εἰ δὲ οὐ προῆμεν, τῆς γενέσεως ἡμῶν μόνος αἴτιος ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ὄντας ἐποίησεν, οὕτως καὶ γενομένους σώζει. ὁ δὲ τοὺς δερματίνους χιτῶνας τὰ αἰσθητὰ εἶναι λέγων σώματα πάντως που καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς αἰσθητὸν εἶναι ὁμολογήσει. μετὰ τοὺς χιτῶνας γὰρ εἴρηται "μήποτε λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα."* Edidit haec ex codice Bibliothecae Parisinae 2431. Nourrius Dissert. III. 2, 4, sed ex *ἐκλογαῖς προφητικαῖς* § 17. excerpta esse non magis cognitum habuit quam Ang. Maius, qui eadem, "*Κλήμεντος ἐκ τοῦ η′ στρώματος*" inscripta ex codice quodam Vaticano tanquam inedita protulit in Scriptorum veterum collectione vol. 7. p. 88. "*ὁ θεὸς —ἡμᾶς ὅπου ἦμεν, εἰ προῆμεν—ἥκαμεν —γενέσεως αἴτιος μόνος ὁ θεός. ὡς οὖν οὐκ ὄντας ἐποίησεν, οὕτως καὶ γενο-*

Damasceni[k] est, qui nonnulla quae in his ἐκλογαῖς προφητικαῖς leguntur ex Στρωματέων libro octavo protulerunt, fortasse quod haec excerpta, ut in codice nostro Laurentiano, Στρωματέων libris subjecta erant, ut libri octavi pars esse videri potuerint negligenter inspicienti.

Inter scripta Clementis perdita Ὑποτυπώσεων libri octo prae ceteris eminuisse videntur, quorum argumentum exposuerunt Photius Bibl. cod. 109. et qui ampliora nonnulla eorum fragmenta servavit Eusebius. Obscurior aliarum scriptionum breviorum, partim ab Eusebio et Photio memoratarum, memoria est, quarum pauca supersunt fragmenta, aliarum ne fragmenta quidem. Nonnullas earum Clemens in operibus superstitibus non ut scriptas, sed ut alio tempore ab se scribendas memorat, quod utrum perfecerit an non perfecerit incertum manet de iis quarum neque ab aliis scriptoribus mentio fit nec fragmenta ulla supersunt. De his omnibus videnda quae Nourrius dixit in Dissertatione tertia cap. 4. et 5. quae Potteri Commentariis adjunximus.

Reliquum est ut de editoribus et interpretibus Clementis dicam, quod ita faciam ut ea tantum afferam quae cognosse operae pretium sit, omittam immemorabilia et inutilia, quorum notitiam ex Fabricii Bibliotheca (vol. 7. ed. Harles.) aliorumque bibliographorum libris petere poterunt qui cupient.

Prima Clementis operum editio a Petro Victorio facta est Florentiae a. 1550. in officina Laurentii Torrentini, ex iis quos supra descripsi codicibus ducta et in partes tres divisa, quarum prima, praemissa Epistola dedicatoria ad Marcellum Cervinum Cardinalem, ex qua nonnulla supra attuli, paginis 1–42. Protrepticum, secunda Paedagogum paginis 1–92. continet, tertia (p. 1–357.) Στρωματέων libros octo, Excerpta ex Theodoto et ἐκλογὰς προφητικάς. Hanc editionem in annotationibus meis litera V designavi.

Eodem fere tempore Gentianus Hervetus Clementis opera in sermonem Latinum vertit, primum edita Florentiae a. 1551. ex eadem qua Victorii editio officina Laurentii Torrentini, typographi ducalis, recusa Basileae a. 1556, et postmodo novis curis recognita, quibus usus Simon Hervetus post mortem Gentiani multo

μένους σώζει τῇ ἰδίᾳ χάριτι." ex quibus corrigenda sunt quae vitiose scripta ex codice Parisino apposuit Nourrius. Recte scripta leguntur in ἐκλογαῖς § 17. nisi quod ὅτου—ἥκαμεν ibi in ὅπου—ἥκομεν corruptum est.

[k] Vide annotationes meas ad ἐκλογὰς προφητικὰς § 11. et 20.

emendatiora edidit Parisiis a. 1590. una cum amplis Gentiani Herveti commentariis. In interpretatione Latina etsi saepissime ab vero aberravit Hervetus[l], tamen leviora codicum Graecorum vitia non pauca, nonnulla etiam graviora, bene emendavit, quae suis quaeque locis memoravi. Annotationes vero Herveti etsi utilia nonnulla continent, quae Potterus in suos commentarios recepit, longe maxima tamen ex parte inutiles sunt et intolerabili verbositate, qua de rebus nemini vel ignotis vel obscuris exponit, taedium movent lectori, ut non iniquum de ea Nourrii judicium videatur (Dissert. II. 2, 5.) mirandumque sit Potterum repetenda hac farragine molem editionis suae quinta fere parte augere quam omittenda minuere maluisse.

Longe utilior opera in hoc scriptore posita fuit Friderici Sylburgii, eximio viri ingenio et accuratissima linguae Graecae scientia aequalibus suis omnibus, uno excepto Henrico Stephano, superioris, qui nullis fere adjutus librorum manuscriptorum praesidiis[m] in editione Heidelbergensi Commeliniana a. 1592. centena

[l] Potterus in Praefatione p. v. "Herveti interpretatio, quae in hominum manibus ut plurimum versatur et posteriorum Clementis editionum comes est individua, licet a doctis antehac viris in melius saepe mutata, adhuc tamen in multis ab auctoris mente adeo aliena, in aliis manca et imperfecta, in quamplurimis ambigua et obscura est, ut saepe in ipso Clemente nihil magis quam Clementem desideres, nec raro Latina potius a Graecis, quam haec ab illis lucem exspectent; et qui hanc denique, prout res exigit, corrigendam susciperet, Augiae plane stabulum purgare videretur. Proinde Cohortationem ad Graecos ex Graeca Latinam iterum fecimus, ad Paedagogi forsan ac Stromatum etiam libros progressuri, nisi alia nos studia, quae diutius intermittere haud licuit, eo tandem compulissent, ut de Herveto potius ad Graecum textum accommodando deinceps cogitaremus; qui, prout nunc apparet, etiamsi parum elegans et ornatus, in plerisque tamen, uti spes est, haud plane infidus habebitur Clementis interpres." De Herveti opera jam Sylburgius recte judicaverat, cujus verba infra apposuimus p. xxxiv.

[m] Sylburgius in Praefatione, "Ad exemplarium copiam quod attinet, calamo exarata nulla nobis impetrare licuit praeter unum Paedagogi codicem, anno 1549. descriptum quem Palatina bibliotheca suppeditavit. [De hoc dixi supra p. xi.] Suppeditavit eadem et collectanea quaedam partim e Paedagogo partim e Stromateis excerpta, sed paucula illa et paucos ad locos conferentia." Post quae memorat annotationes quos Theodorus Canterus, Joannes Arcerius, David Hoeschelius et Georgius Remus Augustani ad ipsum miserint. Tum pergit, "Hoeschelius vero ex Augustanae bibliothecae manuscriptis ἐκλογαῖς sive ἐπιτομαῖς non pauca suggessit: etsi enim ea collectanea, ut ipse oculatus est testis, neque ordine neque judicio eo quo decebat congesta, passim etiam ab imperito librario vitiata sunt, in non paucis tamen locis ad germanam lectionem non parum opis attulerunt." Dixi de his infimae aetatis excerptis per codices plures propagatis supra p. xviii. ostendique quae sibi propria habere videantur non libris antiquis, sed epitomatorum deberi arbitrio. De siglis quibus in annotationibus usus est Sylburgius haec dixit in Praefatione

editionis Victorii vitia certissimis suis emendationibus, adjunctis annotationibus brevibus quidem, sed utilissimis, quas repetivit Potterus et ego quoque repetivi [a]. Exciderunt tamen quae vel librorum manuscriptorum fontes post Sylburgii demum tempora aperti inutiles reddiderunt, vel quae de metris scripserat fragmentis poetarum, in quibus idem ei acciderat quod Hugoni Grotio aliisque superiorum seculorum viris doctis, inter quos Potterus quoque est, accidit, ut saepe ab vero aberraret, quum idonea metrorum scientia destitutus esset omnibusque quibus nos hodie in poetarum fragmentis tractandis utimur subsidiis careret. Ceterum Sylburgius lectorum studiis eo quoque egregie consuluit quod duos editioni suae adjunxit indices, alterum Graecum alterum Latinum, eadem qua alii non pauci in alios scriptores indices ejus eminent diligentia compositos. Eorum priorem, qui Graecitatem Clementis, etsi brevius quam hic scriptor merebatur, exposuit, ego locis plurimis auctum et correctum tertio editionis meae volumini adjeci, post indicem scriptorum ab Clemente memoratorum, quem novum ipse confeci, quum indicem Christophori Woltereckii ab Fabricio in Bibliotheca Graeca vol. 7. p. 135–149. editum inepte compositum esse erroribusque plurimis laborare vidissem; indicem vero Sylburgii Latinum satis copiosum ipsum quoque correctum et passim auctum volumini quarto adjunxi.

Multo inferior Sylburgio proximus est editor Daniel Heinsius, qui Sylburgii editionem, adjuncta Herveti interpretatione Latina ab se correcta, repetivit Lugduni Batavorum a. 1614. in qua editione leviora vitia multa sunt emendata, graviora vero infelicibus

ad Annotationes, "P. MS. codicem Palatinum Paedagogi significat. Excerpta MS. pariter Palatina. H. MS. excerpta Augustana, litera H. sola Hoeschelii conjecturas et annotationes, litera A. Arcerium, C Theodorum Canterum, Com. Commelinum, R Georgium Remum, Augustanum, V Petri Victorii exemplar, quod bonus ille senex paulo ante obitum donum mihi misit, X Xylandri notationes.— His addidimus quae a doctissimis nostri seculi criticis annotata fuerunt, videlicet Petro Victorio, Joanne Brodaeo, Paulo Leopardo, Gulielmo Cantero, Justo Lipsio, aliis: tum ea quae Fr. Junius in difficilioribus a nobis consultus suggessit. Interpres quoque Gentianus Hervetus, etsi multis in locis allucinatus est, in non paucis tamen haud aspernandas nobis attulit suppetias. Quibus ipsi quoque interdum quae vel aliunde, vel e nostro penu, quamvis pauperculo, in medium conferre valuimus." Petri Victorii aliorumque quae supra nominavit opera pleraque in Gruteri *Lampadem* sive *Facem artium liberalium* recepta sunt.

[a] Ex Sylburgii annotationibus quae repetivi ex ipsius sumsi editione Sylburgii Commeliniana anni 1592, non ex editione Potteri, qui Sylburgii annotationes, jam ab Heinsio parum accurate recusas, locis plurimis corrupit vel interpolavit, sive haec ipsius culpa est sive amanuensis parum periti, quo fortasse usus est Potterus.

conjecturis multo saepius quam felicibus tentata in annotationibus, quarum exigua tantum pars hodie lectu digna est. Nihilominus Heinsii vestigiis institerunt proximi eodem seculo editores Parisini a. 1629. et 1641. et Coloniensis a. 1688. quae editiones nihil fere sibi proprium habent praeter temerarias interpolationes magnumque errorum typotheticorum numerum, quorum pars non exigua novis erroribus aucta[o] in proximam transiit editionem ab Ioanne Pottero, episcopo Oxoniensi, factam, quae Oxonii prodiit e Theatro Sheldoniano duobus formae maximae voluminibus a. 1715. Is non solum primus fuit qui ampliorem afferret librorum manuscriptorum apparatum, licet parum prudenter delectorum (nam neglectis codicibus antiquioribus omnibus infimae tantum aetatis libris, de quibus supra exposui, usus est), sed etiam ad emendanda et explicanda Clementis scripta eorumque fontes indagandos plurima contulit: quamobrem magnam annotationum ejus partem dignam indicavi quam in quarto hujus editionis volumine repeterem, omissa tamen quam locis ex scriptoribus Graecis allatis more aetatis suae adjunxerat interpretatione Latina, abjectisque aliis rebus non paucis quarum hodie usus nullus est, inter quas multae et longae de fragmentis poetarum disputationes sunt, quibus vel falsas priorum criticorum opiniones vel suas ipsius nihilo meliores exposuit, admissis non paucis contra prima artis metricae elementa[p] peccatis, quibus silentio praetermittendis famae viri egregii melius consuluisse mihi videor quam castigandis quae, si hodie viveret, non esset scripturus. Inter annotationes aliorum virorum doctorum a Pottero primum editas[q] praecipua cum laude

[o] Errores hi typothetici saepe fraudi fuerunt viris doctis sola Potteri editione usis: de quo satis erit hic in universum monuisse. Sic Jortinus (*Remarks on Ecclesiastical History*, vol. 1. p. 354.) *ἐπιπροσθέσθαι* p. 764. ed. Pott. ex conjectura in *ἐπιπροσθεῖσθαι* mutabat, quod ipsum in codice legitur servatumque est in Victorii, Sylburgii et Heinsii editionibus.

[p] Leniter hos Potteri errores notavit Jortinus in *Remarks on Ecclesiastical History*, vol. 2. p. 382, 383.

[q] De his Potterus in Praefatione, p. vi. "Graeco ac Latino textui Sylburgii, Heinsii aliorumque doctorum virorum Notas adjunximus, quas libri antehac editi, cum a se invicem, tum ab ipso etiam auctore nimium remotas in calce totius operis exhibentes, ingratas studiosis lectoribus moras injiciunt. His alias immiscuimus e philologicis hujus ac proxime superioris seculi scriptoribus a nobismetipsis undique excerptas. In margine codicis sui, quem mihi, cum ad quartum Stromatum librum pervenissem, moriens legavit, nonnulla annotaverat Grabius ὁ *μακαρίτης*. Post nullum vero mihi memorandus est W. Lowthius, Ecclesiae cathedralis Winton. praebendarius dignissimus; qui non solum perpetuas fere in Clementem notas ultro mihi obtulit, sed etiam Cohortationem ad Graecos et octo Stromatum libros pro diversa materiae, qua constant, ratione, quatenus fieri potuit, in capita redegit.

memorandae sunt Gulielmi Lowthii locorum multorum vel emendationes vel explicationes: quas vero ex hominum quorundam ἀνωνύμων collectaneis (sigla *Col.* significatis) Potterus protulit annotationes verbosas magis quam doctas, maxima ex parte abjiciendae fuerunt.

Potteri editionem Antonius Zatta, typographus Venetus, recudit a. 1757. auctam Fragmentis quibusdam Clementis ab Fabricio collectis ad Hippolytum vol. 2. p. 66–74. et Adriani Baillet Vita Clementis, eandemque iterum recudit J. P. Migne in Patrologiae Graecae voluminibus VIII. et IX. Parisiis a. 1857., omissis, ut par erat, Herveti annotationibus, additis vero Nourrii, de quibus statim dicetur, dissertationibus tribus. Textum Graecum Potteri interpretationemque Latinam repetivit Fr. Oberthür, editione inutili, quae Herbipoli prodiit a. 1780. tribus voluminibus, textum Graecum solum Reinholdus Klotzius Lipsiae a. 1831–1834. quattuor formae duodecimae voluminibus, liberatum ab multis typothetarum quos Potterus propagaverat erroribus adjectisque quae a Pottero allatae erant codicum lectionibus et auctum scholiis ad Protrepticum et Paedagogum ex codice Parisino 451. ab Constantino Schina descriptis, de quibus supra diximus.

Duodecim ante Potteri editionem annis Nicolai le Nourry, docti monachi Benedictini, Dissertationes tres de Clemente ejusque scriptis prodierant, editae in Apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum, qui Parisiis prodiit a. 1703., paginas occupantes formae maximae plus quam septingentas (624–1362.) ut Nourrium in idem quod in Herveto reprehenderat verbositatis vitium incidisse appareat, licet commentationes ejus longe praestent commentariis Herveti et multa contineant hodie quoque non inutilia: quamobrem excerpta quaedam earum Potteri annotationibus subjunxi. Ita autem hae Dissertationes sunt compositae ut praemissa singulorum Clementis librorum analysi, sive argumenti expositione, reliqua sequantur quae de rebus ab Clemente tractatis—velut de gentilium theologia, philosophia, mysteriis et moribus, de artium, scientiarum aliarumque rerum inventoribus,

Haec autem infra, propriis auctorum nominibus distincta, et suis quaeque locis disposita, reperientur. Alios praeterea rogavi amicos doctosque viros, ut symbolas suas conferrent; omnibus, qui ad auctorem nostrum illustrandum emendandumve aliquid tribuissent, gratias, quas possem, maximas habiturus. Utrum his usibus quadantenus inservire poterint, quae nos e tenui nostro penu depromsimus, aequus lector facile judicabit."

de historia dogmatisque ecclesiae Christianae, de moribus et institutis Christianorum, de haereticorum erroribus—undique collegerat, labore saepe inutili, cujusmodi sunt quae de vita et libris scriptorum ab Clemente memoratorum compilavit, quas quaestiones nunc multo et plenius et subtilius ab recentioribus historiae Graecorum literariae scriptoribus tractatas habemus. Nec quae de textu Graeco emendando passim disputavit ullo modo satisfaciunt et plerumque a Pottero aliisque melius quam ab Nourrio administrata sunt.

Arctioribus finibus circumscriptae sunt aliorum multorum de Clemente commentationes nunc tamen maximam partem obsoletae, quarum notitia ex Fabricii et Harlesii Bibliotheca Graeca et Hoffmanni Lexico bibliographico peti potest, inter quas plures sunt quae ad doctrinam de γνώσει et λόγῳ ab Clemente in Στρωματέων libris expositam pertinent, de qua recenti memoria quattuor prodierunt commentationes prae ceteris memoratu dignae, prima docti Batavi Hofstede de Groot, *Disputatio de Clemente Alexandrino philosopho Christiano*, Groningae a. 1826; secunda A. F. Daehnii, *De γνώσει Clementis Alexandrini et de vestigiis neoplatonicae philosophiae in ea obviis commentatio historico-theologica*[r], Lipsiae a. 1831, tertia Hugonis Laemmeri, *Clementis Alexandrini de λόγῳ doctrina*, Lipsiae a. 1853; quarta eaque praestantissima R. A. Lipsii in Erschii et Gruberi Encyclopaedia, sect. I. vol. 71. Lipsiae a. 1860: ex quibus aliorum quoque recentiorum theologorum de hoc argumento sententiae cognosci possunt. In eadem Encyclopaedia sect. I. vol. 18. p. 4–13. a. 1828. Coellnii edita est de vita et scriptis Clementis commentatio, duobus annis post Grootii de iisdem quaestionibus disputationem in Dissertatione modo memorata. Neuter tamen nova vel recondita proferre potuit, non magis quam Moehlerus et Reithmayerus in commentatione de vita et doctrina Clementis, Patrologiae (Moguntiae editae a. 1840.) vol. 1. p. 430–486: nam quae de vita studiisque

[r] Contra Daehnium nonnulla disputavit Jos. Reinkens, Presbyter Coloniensis, in Dissertatione de fide et γνώσει Clementis, Vratislaviae edita a. 1859. Idem antea Dissertationem ediderat de Clemente Presbytero Alexandrino Theologo, Vratislaviae sine anni nota. Ibidem a. 1853. H. Reuteri Dissertatio prodiit, *Clementis Alexandrini Theologiae moralis capitum selectorum particulae*, qua haec continentur, cap. I. De summo bono quae fuerit Clementis sententia. Cap. II. De vestigiis philosophiae Stoicae quae esse videntur in Clementis doctrina morali conspicua. Cap. III. De sententiarum moralium Clementis repugnantia, origine et indole universa.

Clementis comperta habemus ad pauca illa redeunt quae vel ipse in scriptis superstitibus quasi praeteriens dixit vel ex perditis Eusebius et Photius collegerunt, quae ego partim supra exposui partim inter Testimonia veterum huic Praefationi subjuncta exhibui.

De Στρωματέων parte in qua Clemens veterum Hebraeorum et Graecorum de deo doctrinam inter se comparavit, non animadversis quem auctorem sequitur Aristobuli fraudibus, eximia est Valckenarii disputatio in Commentatione de Aristobulo a. 1806. edita, de qua supra dixi p. xxiii. Ipsum Aristobuli opus in Patmo insula se vidisse asseruit homo ignotus, qui seculo, ut videtur, quinto decimo in margine codicis nostri Laurentiani L. fol. 54 b. (ad verba Clementis p. 410. Ἀριστόβουλος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα) haec adscripsit "Ἀριστοβούλου βίβλος αὕτη ἡ πρὸς τὸν Φιλομήτορα ἐστὶν εἰς τὴν Πάτμον, ἣν ἔγωγε οἶδα," quod quum parum credibile sit, nec tamen de nihilo fictum esse possit, errorem subesse suspicor, fortasse eo explicandum quod scriptor verborum illorum Eusebii Praeparationis Evangelicae codicem viderat, cujus in margine per longam foliorum seriem, quam excerpta Eusebii ex Aristobulo implerent, lemma positum viderat ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ, quod inducere eum potuit ut ipsius opus Aristobuli videre sibi videretur.

Ad scripta Clementis minora quod attinet, praeter editiones libri "τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος," de quibus supra dixi, duae tantum memoratu dignae sunt editiones Hymni in Christum salvatorem, altera Ferdinandi Piperi, quae Gottingae prodiit a. 1835., altera Alberti Thierfelderi in commentatione docte diligenterque scripta *De Christianorum Psalmis et Hymnis*, quae Lipsiae prodiit a. 1868. Est hic Hymnus versibus scriptus anapaesticis monometris, paucis admixtis dimetris brachycatalectis et catalecticis sive paroemiacis, subjectus in codicibus quos supra enumeravi Clementis Paedagogi libro tertio, vol. 1. p. 405–407. ed. nostrae. Cum metro Hymni similes comparandi sunt Hymni tres Synesii (III. IV. X.), qui seculo quarto vixit, ex versibus plus quam mille anapaesticis monometris compositi, et Iuliani (Caesar. p. 14. ed. Heus.) praeconium Mercurii, quod versibus constat monometris anapaesticis undequadraginta arte paullo maiore quam Clementis Synesiique Hymni compositum, quater admissa syllaba ancipite (v. 10. 17. 18. 31.), nusquam hiatu. In Hymno vero Clementino, qui versibus constat 66., non solum quinque sunt syllabae ancipitis exempla (p. 406, 4. 407, 1. 3. 13.

15.) sed etiam hiatus est admissus in fine versuum (p. 406, 31. 407, 14. 18. 19.) pariter atque in primo pede, p. 406, 9. βασιλεῦ ἁγίων. p. 407, 8. Χριστὲ Ἰησοῦ. p. 407, 9. γάλα οὐράνιον. et in versu imperite composito p. 406, 29. ἅγιε ἡγοῦ, nisi ἁγίων ἡγοῦ scribendum cum Thierfeldero. Porro prorsus singulare est neque ullo alio huiusmodi carminum exemplo comprobatum quod quattuor primi versus ex tripodiis constant, ultimo tamen quarti versus pede corrupto,

στόμιον πώλων ἀδαῶν,
πτερὸν ὀρνίθων ἀπλανῶν,
οἴαξ νηῶν ἀτρεκής,
ποιμὴν ἀρνῶν βασιλικῶν,

quas in dipodias convertit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 494. deletis quattuor epithetis ἀδαῶν ἀπλανῶν ἀτρεκής et βασιλικῶν, coniectura parum probabili. Denique mirum est strophas ex monometris compositas ter finiri versu paroemiaco (p. 406, 8. 26. 30.) quo alii omnes anapaestorum scriptores non sunt usi nisi in fine systematum ex dimetris compositorum. Quod quum animadvertisset Thierfelderus, totum carmen, exceptis versibus quattuor primis, in dimetros monometro et versu paroemiaco conclusos divisit, versibus nonnullis transpositis, uno autem (p. 406, 31.) ἴχνια Χριστοῦ eiecto, ceterum in medio reliquit utrum Clemens hunc Hymnum, a quibusdam in dubitationem vocatum, ipse scripserit an aliunde sumtum memoriae prodiderit, quam disputationis eius partem (p. 18 seqq.) operae pretium est propre integram apponi: "Graecorum hymnorum, qui memoriae proditi sunt, vetustissimus est *hymnus Clementis Alexandrini*. Quem hymnum priusquam accuratius inspiciamus, antea nobis praemittendum est, qualem musicam in Christianorum conventibus adhibendam esse Clemens ipse voluerit. Ex iis quae doctus ille vir in libris suis diversis locis de musica scripsit, cognoscimus Graecam musicam et harmonicam et rhythmicam eo quo Clemens vixit tempore maxime fuisse usitatam. Tria enim sonorum genera Graeca, diatonicum enharmonicum chromaticum, et nonnullos modos, ut modum Dorium, modum Phrygium, itemque rhythmos, quibus cantica fuerint adstricta, persaepe commemorat. Neque vero omnia genera neque omnes rhythmos in cantu sacro adhibenda esse Clemens censuit, sed quatenus musica Graeca Christianos uti oporteret diversis locis edocuit. In stromatum

libro sexto[s] *Aristoxenum* quasi gravissimum scientiae musicae auctorem allegat, qui modo Dorio enharmonicum, diatonicum modo Phrygio bene convenire dixerit; ac cum eodem loco Davidem, qui hymnos in dei laudem composuerit, quasi musices exemplum laudet, et modum Dorium et Phrygium in cantu sacro adhibendum esse voluisse eum apparet. Quod autem fuerit discrimen inter tria genera, ac quales fuerint modi veterum Graecorum, hoc tempore O. Paul dilucide exposuit[t]. Genus chromaticum, quod sensum molliat et magis cantui amatorio quam sacro conveniat, Clemens a cantu sacro relegari vult[u]. Chromatici generis modulationes lubricas appellat oppositis diatonici generis modulationibus, quas sanas et severas vocans in cantum sacrum recipiendas esse dicit[x]. Eodem cum studio, quo genus chromaticum, rhythmos quosdam miserabiles castigat[y]. Mirum autem non est et modulationum et rhythmorum quaedam genera a Clemente esse reprehensa, cum illo quo Clemens vixit tempore, Graeca musica iam valde depravata fuerit. Sed nihilominus Clemens chromaticum tantum genus ac dissolutos rhythmos vituperans *Graecam musicam* ad cantum sacrum adhibendam esse censuit. *Instrumenta* quoque *musica*, ut lyram et citharam a Clemente in dei cultum admissa esse O. Paul contra A. W. Ambros defendit[z]. Quibus instrumentis Christiani non tam in sacris publicis usi esse videntur quam in *conviviis*, quae eo tempore Christi eiusque discipulorum exemplum imitantes celebrare solebant. In eodem enim paedagogi capite, quod multa quae ad musicam spectant continere iam vidimus, Clemens etiam de eiusmodi conviviis loquitur comparatis cum iis, quae et Graeci veteres et Iudaei celebrare soliti sint[a]. Quibus in conviviis

[s] Clemens Alex. strom. VI. p. 784. ed. Pott.: *Ἔτι τῆς μουσικῆς παράδειγμα ψάλλων ὁμοῦ καὶ προφητεύων ἐκκείσθω Δαβὶδ ὑμνῶν τὸν θεὸν ἐμμελῶς. προσήκει δὲ εὖ μάλα τὸ ἐναρμόνιον γένος τῇ δωριστὶ ἁρμονίᾳ καὶ τῇ φρυγιστὶ τὸ διάτονον, ὥς φησιν Ἀριστόξενος.*

[t] O. Paul, die absolute Harmonik der Griechen, cf. Fr. Bellermann, Tonleitern und Musiknoten der Griechen.

[u] Paedag. lib. II. cap. 4. § 44: *καταλειπτέον οὖν τὰς χρωματικὰς ἁρμονίας ταῖς ἀχρώμοις παροινίαις καὶ τῇ ἀνθοφορούσῃ καὶ ἑταιρούσῃ μουσικῇ.* cf. strom. lib. VI. cap. 11. § 88.

[x] Ibid.: *καὶ γὰρ ἁρμονίας παραδεκτέον τὰς σώφρονας ἀπωτάτω ὅτι μάλιστα ἐλαύνοντας τῆς ἐρρωμένης ἡμῶν διανοίας τὰς ὑγρὰς ἁρμονίας, αἳ περὶ τὰς καμπὰς τῶν φθόγγων* (Schnörkeleien) *κακοτεχνοῦσαι εἰς θρύψιν καὶ βωμολοχίαν ἐκδιαιτῶνται.*

[y] Ibid.: *μελῶν γάρ τοι κατεαγότων καὶ ῥυθμῶν γοερῶν τῆς μούσης τῆς Καρικῆς αἱ ποικίλαι φαρμακεῖαι διαφθείρουσι τοὺς τρόπους.* cf. strom. lib. VI. cap. II. § 89.

[z] Wiener Recensionem, 1865. 11. Jahrgang. p. 228.

[a] Paedag. II. 4. § 44: *οὕτως καὶ*

cantica quaedam, quae *σκόλια* veteres appellaverint, cantari solita esse omnibus simul vocem tollentibus, nonnumquam etiam unoquoque in ordine suo cantici in orbem decantati (Rundgesang) versum pronunciante. Qui autem musices peritiores fuerint, etiam ad lyram cecinisse. In hunc modum si quis Christianorum ad lyram vel ad citharam canere velit, Clemens eum non obiurgat, cum etiam Iudaeorum rex eadem ratione deum laudaverit[b]. Sed amatoria cantica a Christianorum conviviis longe relegari et hymnos tantum in laudem Dei compositos cantari iubet."

"Talem hymnum aut ab ipso profectum[c], aut tempore illo iam usitatum[d] Clemens memoriae prodidit in fine paedagogi, p. 311. ed. Pott. ubi Christo paedagogo eruditionis laudem offerri bene convenire dixit."

"Omnes Clementis Alexandrini editores et ii qui hymnos Christianorum collegerunt[e], hymnum illum anapaesticis pedibus decurrentem in metricas partes ita descripserunt ut quattuor versus hymnum incipientes dipodiae sequerentur paucis tetrapodiis intermixtis. Istum in modum hymno dispertito Rambachius recte metricam pulchritudinem esse negat[f]. At ego quidem hymno metrum pulcherrimum atque ad musicam modulationem aptissimum vindico. Totum enim hymnum post versum quartum in tetrapodias descripsi, primum quod in hymno nonnullae tetrapodiae sunt, quae in dipodias dividi non possint, deinde quod in lyricis Graecorum veterum carminibus tetrapodia eodem fere modo, quo in musica hodie usitata quaternorum pedum musicorum connexus, praevaluit[g], denique quod, cum longe saepissime binae dipodiae inter se respondeant, verborum sensus tali connexui favet."

παρὰ πότον καθήκει ψάλλειν αὐτῷ τοὺς αὐτοῦ μεταλαμβάνοντας κτισμάτων. — ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι *παρὰ τὰς συμποτικὰς εὐωχίας καὶ τὰς ἐπιψεκαζούσας κύλικας* Ἑβραϊκῶν *κατ' εἰκόνα ψαλμῶν ᾆσμα τὸ καλούμενον σκόλιον ᾔδετο.*

[b] Paedag. II. 4. § 44: *κἂν πρὸς κιθάραν ἐθελήσῃς ἢ λύραν ᾄδειν τε καὶ ψάλλειν, μῶμος οὐκ ἔστιν,* Ἑβραῖον *μιμήσῃ δίκαιον βασιλέα εὐχάριστον τῷ θεῷ.*

[c] Gerbertus de cantu et mus. s. tom. I. p. 75.

[d] Georgius Bullus defens. fid. Nic. 3, 2. p. 189.

[e] Daniel, thesaur. hymnol. tom. III. p. 3–4. Rambach, Anthologie christl. Ges. I. p. 35–39.

[f] Rambach, Anthol. I. p. 34.

[g] Cf. Rossbach und Westphal, Griechische Metrik p. 4.

Προῳδός.

Στόμιον πώλων ἀδαῶν,
πτερὸν ὀρνίθων ἀπλανῶν,
οἴαξ νηῶν ἀτρεκὴς,
ποιμὴν ἀρνῶν βασιλεῦ·
τοὺς σοὺς ἀφελεῖς παῖδας ἄγειρον,
αἰνεῖν ἁγίως, ὑμνεῖν ἀδόλως,
ἀκάκοις στόμασιν
παίδων ἡγήτορα Χριστόν.

στροφή.

Βασιλεῦ ἁγίων, λόγε πανδαμάτωρ
πατρὸς ὑψίστου, σοφίας πρύτανι,
στήριγμα πόνων αἰωνοχαρὲς,
βροτέας γενεᾶς σῶτερ Ἰησοῦ·
ποιμὴν, ἀροτὴρ, οἴαξ, στόμιον,
πτερὸν οὐράνιον παναγοῦς ποίμνης,
ἁλιεῦ μερόπων τῶν σωζομένων,
πελάγους κακίας ἰχθῦς ἁγνοὺς
κύματος ἐχθροῦ
γλυκερᾷ ζωῇ δελεάζων.

ἀντιστροφή.

Σεμνὴ βιοτὴ θεὸν ὑμνούντων,

[1–8. Parum probabilis haec *προῳδός* suspectaque propter inauditum tripodiarum usum, de quo supra dicebam p. xxxix. Quamobrem probabilius esse censeo hanc Hymni partem, ut tres reliquas, stropham fuisse ex decem versibus compositam: de quo si recte iudico, initium Hymni indicatis lacunis sic erit scribendum

⏑⏑– ⏑⏑– ⏑⏑– ⏑⏑–
⏑⏑– ⏑⏑– ⏑⏑– ⏑⏑–
στόμιον πώλων ἀδαῶν ⏑⏑–
πτερὸν ὀρνίθων ἀπλανῶν ⏑⏑–
οἴαξ νηῶν ἀτρεκὴς ⏑⏑–
ποιμὴν ἀρνῶν τῶν βασιλείων—.

Accedit ad haec quod non versimile est Hymnum ab verbis incepisse *στόμιον πώλων ἀδαῶν*, nulla praemissa Jesu Christi invocatione. G. D.]

19. Verba *σεμνὴ βιοτὴ θεὸν ὑμνούντων* respiciunt ad ea quae praecedunt: *ἰχθῦς ἁγνοὺς γλυκερᾷ ζωῇ δελεάζων*, "pisces sacratos unda ex infesta *iucunda vita* inescans! *Sancta vita* (res) eorum (est), qui deum laudant, o Jesu Christe, nam lac aethereum dulcibus uberibus sponsae gratiarum plenae: sapientiae tuae, fusum est!" Vita dulcis et sancta, qua Christus amicos suos ex nequitiae undis servatos donat, nutritur lacte ex uberibus Sapientiae, quasi Christi sponsae, fuso. Christus ipse deinde *Sapientiae* sponsae oppositus appellatur via, verbum, (*veritas*), vita, lux, mise-

Χριστὲ Ἰησοῦ, γάλα οὐράνιον
μαστῶν γλυκερῶν νύμφης χαρίτων,
σοφίας τῆς σῆς ἐκθλιβόμενον·
ὁδὸς οὐρανία, λόγος ἀέναος,
αἰὼν ἄπλετος, φῶς ἀΐδιον,
ἐλέους πηγὴ, ῥεκτὴρ ἀρετῆς,
ἡγοῦ προβάτων λογικῶν ποιμὴν,
ἁγίων ἡγοῦ
βασιλεῦ παίδων ἀνεπάφων.

ἐπιστροφή.

Οἱ νηπίαχοι ἀταλοῖς στόμασιν
ἀτιταλλόμενοι θηλῆς λογικῆς,
πνεύματι δροσερῷ ἐμπιπλάμενοι,
αἴνους ἀφελεῖς, ὕμνους ἀτρεκεῖς
βασιλεῖ Χριστῷ μισθοὺς ὁσίους
ζωῆς διδαχῆς μέλπωμεν ὁμοῦ,
μέλπωμεν ἁπλῶς παῖδα κρατερόν.

ricordiae fons, *rector virtutis*, et rogatur ut oves suas, *sanctos pueros intactos in viam virtutis ducat*. Qui pueri intacti, infantes (νηπίαχοι) in ultima stropha quasi vitae doctrinae mercedem Christo regi laudem offerunt.

23 et 24. ὁδὸς .... λόγος .... αἰὼν .... cf. Joh. xiv. 6: λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. "Ἴχνια Χριστοῦ," quae verba in editionibus omnibus verba "ὁδὸς οὐρανία" praecedunt, mihi quidem a librario Christum ipsum se viam appellasse nesciente ad explicanda verba ὁδὸς οὐρανία in margine apposita esse videntur. Quibus verbis non solum pulchritudo hymni poetica, sed etiam metrica corrupta est: poetica propterea, quod et in iis quae praecedunt, et in iis quae sequuntur, semper Christus ipse, nunquam aliqua ejus pars, ut in his verbis, invocatur; metrica propterea, quod verbis illis particularum singularum symmetria, qua ceterae omnes hymni particulae metrice inter se respondent, plane turbatur.

27. Verbum ἅγιε, quod est in libris, corruptum mihi esse videtur ex ἁγίων, praesertim cum paullo ante, v. 9, Christus "βασιλεῦ ἁγίων" appellatus sit. Ego verba ita coniungo: ἁγίων βασιλεῦ, ἡγοῦ παίδων ἀνεπάφων. Paenultima syllaba verbi ἀνεπάφων hoc loco producitur. [Hoc fieri non potest. Scribendum haud dubie ἀνεφάπτων, ut dixi in annotatione. G. D.]

28. Quoniam versu: βασιλεῦ παίδων ἀνεπάφων sententia, quae ex una stropha in alteram transit, finita est, duae, quae restant, alterius strophae particulae e nexu excidentes locum tenent quasi desertum. Ac ne inter se ipsas quidem duae particulae connexum rationalem habent, cum prima, v. 25–28, nihil contineat nisi Christi invocationes, a versu autem vicesimo nono nova sententia: "sancta vita est eorum qui deum laudant" incipiat. Nisi forte quis verbis σεμνὴ βιοτὴ θεὸν ὑμνούντων Christum similiter atque iis quae praecedunt, invocari dicat: "tu, vita sancta deum laudantium." Etsi quidem duas particulas hunc in modum aegre coniungi posse concedo, quaero tamen quid sibi velit invocationum cumulus, qui neque cum iis quae praecedunt, neque cum iis quae sequuntur, connexum habeat.

Χορὸς εἰρήνης, οἱ χριστόγονοι,
λαὸς σώφρων,
ψάλλωμεν ὁμοῦ θεὸν εἰρήνης."

38. Ultimus versus: ψάλλωμεν ὁμοῦ θεὸν εἰρήνης, etsi non est paroemiacus, tamen, quippe qui molosso finiatur, grave aliquid habet et ideo ad hymnum claudendum aptior est quam qui anapaesto, ut ceteri versus fere omnes, finiretur. [Parum probabiliter versum acatalectum defendit in fine carminis positum, ubi necessario versus paroemiacus ponendus erat. Ex quo sequitur εἰρήνης librarii vel glossatoris culpa pro vocabulo disyllabo esse illatum, sive id αὐτῆς fuit, intellecto εἰρήνης, sive αὐτόν, sive aliud. G. D.]

Reliquum est ut Addenda ad annotationes exponam, quarum pars magna debetur Cobeto, cuius annotationes egregiae ad Clementem in Λογίῳ Ἑρμῇ (Lugd. Bat. a. 1866. vol. I.) prodierunt, postquam magna editionis meae pars iam impressa erat.

AD VOL. I.

P. 13, l. 9. Ἀπόλλω] Mire infertur Apollinis nomen, quod etiam apud Eusebium legitur, sed fortasse ipsius Clementis errore. Τροφώνιον Cobetus p. 237.

P. 14, l. 9. ἐκκυκλήσω ante Potterum restituerat Sylburgius in Indice.

P. 15, l. 15. ὁ Κύπριος ex glossemate ad ὁ νησιώτης adscriptum esse potest. Monuit Cobetus p. 193.

P. 18, l. 4. κέντρον] Scribe κεντρίον, ut in annotatione dixi.

18, 7. διηγήσομαί σοι] καὶ τὰ λόγια addunt margo P et codices nonnulli Eusebii. Sic ὥσπερ καὶ τὰ λόγια p. 35, 11.

P. 19, l. 3. ὑμῖν] ἡμῖν apud Eusebium.

P. 22, l. 14. μυοῦνται] μυεῦνται Eusebius.

P. 29, l. 5. Ἀριστοτέλης] Vide quae supra diximus p. xxiv.

P. 35, l. 11. ἐπὶ Ἄγρᾳ ex Meursii emendatione legitur pro ἐπὶ Σάγρᾳ. Clementem, si veterum Atticorum more loqui voluisset, τὰ μὲν ἐν Ἄγρας (intellecto ἱερῷ) scribere et ἐν ante Ἁλιμοῦντι omittere debuisse monet Cobetus p. 240.

35, 16. φράσειν] Fort. addendum τις.

P. 37, l. 16. ἀνθρώπων] ἀνθρωπίνοις Cobetus p. 244.

P. 38, l. 14. ἣν ὅτι delet Cobetus.

P. 39, l. 2. νεὼν — ἵστασθαι] Usus loquendi postulat νεὼν—εἵσασθαι, quod restituit Cobetus p. 197.

P. 40, l. 3. περιβασίῃ] περιβασοῖ scribendum esse ostendi in Thesauro vol. 6. p. 793. assentiente Cobeto p. 244.

40, 4. Συρακούσιοι] Probabilius hic et alibi Συρακόσιοι.

40, 18. ἐσκέδανται] Hoc non solum propter formam verbi suspectum, sed etiam sensui parum aptum. Recte ἐσχίδαται Cobetus p. 196. collatis similibus formis τετάφαται, ἀναγεγράφαται, ἐγγεγράφαται, ἀποτετάχαται, quibus Clemens usus est p. 39. 160. 224. 242. 309. 822.

P. 42, l. 4. Κυκλαίῳ] Nomen corruptum. Ἀκταίωνι Ungerus in Thebanis Paradoxis vol. 1. p. 380.

42, 24. οἷα] οἱ Cobetus p. 244.

P. 44, l. 13. Δωρόθεος] De hoc supra dictum est p. xxiv.

P. 46, l. 12. εὖ θήσεις. ἀληθῆ μόνον—χρησμὸν τοῦτον] Scribendum et interpungendum εὑρήσεις ἀληθῆ μόνον—χρησμὸν, τοῦτον cum Cobeto p. 245.

P. 47, l. 11. Verba glossemati similia, τουτέστι τοὺς τάφους νεὼς ἐπικεκλημένους, leguntur etiam apud Eusebium.

P. 49, l. 5. ἐμοὶ μὲν οὐδ' ὁ πᾶς ἂν ἀρκέσαι χρόνος] Trimeter, quales prosae orationis scriptoribus non raro exciderunt. Monuit Cobetus p. 427.

P. 53, l. 6. Ἀντιόχειαν] Ἀντιοχείᾳ Cobetus p. 245.

53, 24. τοῦ Ἄπιος] τοῦ delendum videtur.

P. 55, l. 8. In annot. κακαποντίσεσθαι typothetae error est pro καταποντίσεσθαι: quae Potteri interpolatio pro καταποθήσεσθαι fraudem fecit Cobeto p. 246.

P. 57, l. 23. χρυσίου] χρυσέου Cobetus p. 246.

P. 58, l. 4. κατεξερῶσιν ante Potterum correxerat Sylburgius in Indice.

P. 60, l. 10. 19. De his locis post ea quae ex Mnemosyne memoravi denuo dixit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ vol. 1. p. 246. 184.

P. 62, l. 15. αἰτήσαιντο] Vide quae supra dicta sunt p. xxviii.

62, 19. ἀληθῶς ὄντως] ὄντως delet Cobetus p. 193.

P. 69, l. 28. ἀπέλειπον] Recte ἀπέλιπον Cobetus p. 274. ut ego ipse p. 72, 3. ἀπελιπέτην restitui pro ἀπελειπέτην et postea Cobetus p. 247.

P. 71, l. 13. Ταναΐδος] Recte Scaliger Ἀναΐτιδος, ut in annotatione dixi, nisi quod τῆς Ἀναΐτιδος scribere debebat, ut fecit Cobetus p. 71.

P. 72, l. 8. Χαλκηδόνιος] Quum in libris sit Καρχηδόνιος, praestabat Καλχηδόνιος, ut Cobetus scripsit p 248.

72, 9. πλανήτας] πλάνητας Cobetus p. 485. De utraque forma dixi in Thesauro.

P. 73, l. 8. δοκησισόφων cum Pottero restitui pro δοκησεισόφων vel

δοκήσει σοφῶν pariterque correxi vol. 2. p. 46, 2. Sic etiam Cobetus p. 216. comparato simili οἰησισόφων vol. 2. p. 141, 25.

P. 76, l. 25. ὁ γοῦν τὰ πάντα σείων καὶ ἀτρεμίζων ὡς μὲν μέγας τις—οὐδὲ μὴν ὁ παμφαὴς δοκῶν εἶναι ἥλιος] De loco Xenophontis supra dixi p. xxiii. Cobetus p. 249. "τοῦ Ξενοφῶντος ἄρα ἐστὶ τάδε 'ὁ γοῦν πάντα σείων ἄνεμος ὡς μὲν μέγας τις —.' τὸ δὲ 'καὶ ἀτρεμίζων' ἔσφαλται, οὔτε γὰρ Ἀττικόν ἐστι τὸ ἀτρεμίζειν καὶ τῇ τῶν λεγομένων διανοίᾳ μάχεται." In verbis proximis παμφαὴς Xenophonti restitui vult, apud quem nunc πᾶσι φανερὸς legitur.

P. 83, l. 2. ὃς ἑστιώμενος τοῖς κρέασι "χλωρὰ σῦκ' ἐπήσθιεν"] ὃς ἑστιώμενος "κρέασι βοείοις χλωρὰ σῦκ' ἐπήσθιεν" Cobetus p. 251. collato Plut. Mor. p. 667 f. et Athenaeo 6. p. 276 f.

P. 84, l. 7. κρύσταλλα] καὶ τἆλλα Cobetus p. 252.

P. 91, l. 23. φυκία scripsi pro φύκια.

P. 93, l. 23. τίτθαι] Vel τιτθαί: nam inter utrumque libri alibi (ut infra p. 154, 4. 159, 7. 161, 11.) variant, nec constat quid probaverint grammatici. V. L. Dindorf. in Thesauro vol. 7. p. 2240.

P. 94, l. 3. ἐπὶ τῶν παθῶν] ἐπὶ μὲν τῶν πλόων Cobetus p. 253.

94, 5. καταλείποντες] Praestat καταλιπόντες, ut Cobetus scripsit p. 252.

94, 17. μέντοι] Scribendum μέν ex MPV.

P. 95, l. 23. ἡ μήτηρ ὄρνις] ὄρνις recte delere videtur Cobetus p. 255.

P. 100, l. 8. ὀλίγον] φλαῦρον Cobetus p. 255.

100, 14. Χῖον] De hoc Cobetus iterum dixit in Ἑρμῇ p. 220.

P. 101, l. 16. ἐν delet Cobetus p. 256.

P. 102, l. 11. ἐπιτέτραπται me nolente relictum pro ἐπιτέθραπται, quod restituit Potterus. V. Cobet. p. 256.

P. 103, l. 22. πλῆθι pro πλεῖ si scripsit Clemens, ad similitudinem pravae formae ζῆθι pro ζῇ finxit: v. Cobet. p. 203.

P. 105, l. 5. Ἐρινῦς si scripsit, pro Ἐρινύες scripsit, nisi hoc ipsum restituendum, ut ἰχθύες dixit p. 109, 19.

P. 112, l. 5. ἐπὶ γαστέρα ἕρπουσα] ἐπὶ γαστρὸς ἕρπουσα Sylburgius in Indice s. v. ἐπί. ἐπὶ κοιλίαν ἕρποντος est vol. 2. p. 374, 8. ubi Sylburgius pariter ἐπὶ κοιλίας.

P. 114, l. 17. δύνουσα] Debebat δυομένη dicere. De pravis huius verbi formis, quibus Clemens saepe utitur, dixit Cobetus p. 238.

P. 116, l. 24. ἐπιπνεύσας—αἵματι καὶ λόγῳ] ἐμπνεύσας—αἵματι καὶ λύθρῳ Cobetus p. 257.

P. 122, l. 11. ὑπὲρ] περί Cobetus p. 257.

122, 18. ἐρεῖ] αἱρεῖ Cobetus p. 257.

122, 26. τῷ θεῷ delet Cobetus p. 258.

P. 126, l. 20. ἴσαι] ἴσα Cobetus p. 259.

P. 133, l. 24. * *] πρᾷον Cobetus p. 266.

P. 134, l. 2. οὐδέν πω βιωτέον] οὐδὲν ποίμνιον σωθῆναι οἷόν τε Cobetus p. 266.

P. 140, l. 3. ἀπαλόφρον] Recte ἀταλόφρον Cobetus p. 267. ut infra lin. 14.

P. 160, l. 12. καταρτίσωμεν] Recte καταργήσωμεν Cobetus p. 276.

P. 161, l. 6. πυκνοῦντος] πυκνοῦ ὄντος Cobetus p. 277.

P. 170, l. 3. ὁ Φοῖνιξ et ὁ Ἄδραστος pro glossematis ad ὁ μέν et ὁ δέ adscriptis habet Cobetus p. 192.

P. 180, l. 13. παραμένουσιν] παραμενοῦσιν Cobetus p. 485.

P. 187, l. 20. Ἱερεμίου] Ut hic Ἱερεμία M, sic infra 189, 3. 22. 190, 20. et Ἡσαΐα (α in ου mutato) 188, 7. 19. 190, 13. 191, 16.

P. 188, l. 5. De forma συνιῶν pro συνιείς conf. vol. 2. p. 287, 2. 395, 18.

P. 189, l. 6. συντετριμμένους] συντετρημμένους Cobetus p. 277.

P. 191, l. 23. ἐλεεῖ pro ἐλεᾷ Sylburgius ex cod. Pal. sumsit, ut dixit in Indice.

P. 192, l. 3. ἁμαρτάνοντα] ἁμαρτόντα Cobetus p. 277.

P. 201, l. 24. παρετέθη] παρείθη Cobetus p. 278.

P. 202, l. 12. παραγγέλλειν Arcerius, παραγγέλλει libri, quo revocato pro καί μοι δοκεῖν scribendum cum Cobeto p. 279. pro καί μοι δοκεῖ. Conf. infra ad p. 243, 12.

P. 213, l. 6. Ἀντιφάνης ὁ Δήλιος ἰατρός] Hunc memorat Theophrastus περὶ ἱδρώτων c. 17. (vol. 3. p. 343. ed. Wimm.) indicatus ab H. Sauppio in dissert. de Antiphonte (Gottingae a. 1867.) p. 13.

213, 23. ὄρνεις] ὄρνις Cobetus p. 217.

P. 218, l. 16. μεμορημένας] Recte μεμωρημένας Sylburgius in Indice, de quo pluribus dixit Cobetus p. 281. Recta scriptura servata in libris p. 304, 18. 311, 12.

P. 231, l. 26. ἀκείσθω] Praecedens ἀπεχέσθων (lin. 21.) ἀκείσθων scribendum esse ostendit, quod Cobetus restituit p. 283. Τὴν δίψαν ἠκέσαντο dixit Clemens p. 281., Homerici recordatus πῖον τ' ἀκέοντό τε δίψαν.

P. 232, l. 17. ὁ γὰρ ἄκρατος κατὰ τὸν κωμικὸν ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν] Comici versum ὁ πολὺς ἄκρατος ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν recte restituit Cobetus p. 283.

P. 233, l. 7. ἐπὶ θεραπείας—ἐν ἀνέσει] ἐν θεραπείας—ἐπ' ἀνέσει Cobetus p. 282.

P. 235, l. 19. κῶμος quod delevit Porsonus servari potest si πότος deleatur, versu altero sic scripto κῶμος, βαλανεῖ', ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, cum Cobeto p. 284.

P. 236, l. 17. καὶ ῥακώδη quum codices praeter F omnes omittant, ex LXX. (Proverb. 23, 21.) illatum esse potest.

P. 239, l. 6. De dicto Heracliti dixit etiam Cobetus p. 187.

P. 240, l. 6. Scholion textui illatum, quod notavit Valckenarius, verbis ὕδωρ εἰς πόσιν terminari monet Nauckius, *Mélanges Gréco-Romains* 3. (a. 1867.) p. 75., proxima autem τὸ Χοάσπειον (nam sic cum Cobeto p. 186. scribendum pro Χοάσπιον) Clementis esse verba post οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ transponenda.

P. 242, l. 26. πόρρωθεν ἄνωθεν] Alterutrum delet Cobetus p. 465., quum Clemens alibi vel πόρρωθεν vel ἄνωθεν dixerit. ἄνωθεν ἀρχῆθεν est vol. 2. p. 183, 19. θεόθεν ἄνωθεν vol. 3. p. 306, 24.

P. 243, l. 12. Ἐμοὶ δοκεῖ Sylburgius. ἐμοὶ δοκεῖν libri, quod recte habebit si lin. 12. αἰνίττεσθαι in αἰνίττεται mutetur. καί μοι δοκεῖ sequente infinitivo est p. 202, 12. 205, 20.

P. 244, l. 20. ἐφ'] ἐν Cobetus p. 284.

P. 245, l. 2. αἰσχύνομαι] ὡς αἰσχύνομαι Cobetus p. 465.

P. 248, l. 19. οὐροδόχας] οὐροδόκας Cobetus p. 187. 465.

P. 250, l. 12. ἐπαυλεῖται] ὑπαυλεῖται Cobetus p. 466.

P. 252, l. 1. χοραίοις] χορείοις Arcerius apud Sylb. in Indice.

P. 257, l. 16. ἀπομυκτηρισμῷ ante Potterum Arcerius.

P. 262, l. 4. παρεῖναι] παριέναι Cobetus p. 468.

P. 264, l. 10. φωνῇ] φωνῆς Cobetus p. 469.

264, 21. οὐ γὰρ ἀκούσονται delet Cobetus p. 469.

P. 266, l. 20. ἀπεχθεὶς] ἐπαχθεὶς Cobetus p. 469.

P. 268, l. 9. ἔλαιον—ἀφ' οὗ τὸ ἔλεος] Videtur Clemens AI et E perinde habuisse, quae saepissime permutarunt librarii. Notavit Cobetus p. 214.

P. 270, l. 9. πλαγγόνιον] Recta scriptura est πλαγγόνειον: v. Cobet. p. 471.

P. 271, l. 4. ἀνθινῶν] Rectus accentus est ἀνθίνων: de quo dixi in Indice vol. 3. p. 642.

P. 272, l. 3. ἀποκεκλίκαμεν] ἀποκεκλείκαμεν Cobetus p. 472.

P. 273, l. 5. λεαίνεσθαι] ἀλεαίνεσθαι Cobetus p. 472.

P. 274, l. 25. ῥόδων—κρίνοις] Videtur ad Cratini versus respicere ab Athenaeo allatos p. 685 c. Monuit Cobetus p. 428.

P. 275, l. 5. Quod ego restitui νάρκαν pro ναρκᾶν etiam Cobetus coniecit p. 473.

P. 276, l. 13. ἐπωνομάσθαι] ὠνομάσθαι Cobetus p. 475.

276, 16. περιαγερμός] De hoc denuo dixit Cobetus p. 474.

P. 281, l. 21. κατάταξιν—κατατάττουσι] κατάπεψιν—καταπέττουσι Sylb. in Indice. V. quae in Thesauro dixi s. v. κατατάττω.

P. 286, l. 26. τὸν λαγών] De hoc v. quae dixit Cobetus p. 284.

P. 288, l. 7. μεμυκυιῶν Sylb. pro μεμυκότων, quod servat Cobetus p. 474. deleto ἀρτηριῶν.

P. 291, l. 5. περᾶν] πειρᾶν, quod est in duobus libris, probat Cobetus p. 233. deleto ἐπαισχῦναι.

P. 292, l. 2. ῥιζόθεν] ῥιζωθέν Cobetus p. 529.

P. 294, l. 4. 6. Meinekii quas memoravi coniecturas leguntur in Fleckeiseni Annal. a. 1863. p. 370.

P. 298, l. 1. ὁρμωμένους Clemens pro ὀρνυμένους substituisse videtur, quod coniecit Cobetus p. 427.

P. 301, l. 6. μύρων] λειρίων Cobetus p. 475.

P. 302, l. 4. ἀπολύωμεν] ἀπολλύομεν P, i. e. ἀπολλύωμεν, quod restituit Cobetus p. 475.

P. 304, l. 11. σκέπην ταύτην] Locus, ut videtur, defectus, quem sic redintegrat Cobetus p. 475. σκέπην ἄλλην μὲν ἀνδράσιν, ἄλλην δὲ γυναιξὶν ἀπονεμητέον, τοῖς μὲν ἀνδράσι σκέπην ταύτην—.

304, 18. et 311, 12. μεμωραμμένας] Revocandum μεμωρημένας: v. supra ad p. 218, 16.

P. 305, l. 16. De vitioso ἴσθησις Cobetus dixit iterum p. 476.

P. 308, l. 2. ἔγκειται] ἔκκειται Cobetus p. 281.

308, 15. ἡδεῖαν] λείαν idem p. 476.

P. 309, l. 17. ἄλλος οὗτος προφήτης delet Cobetus p. 477.

P. 311, l. 26. τὴν σκέπην—αὐτῆς] τὸ σκέπον—ἑαυτοῦ Cobetus p. 185.

P. 313, l. 11. εὐαίσθητον] εὐολίσθητον Cobetus p. 477.

P. 315, l. 15. 20. καὶ ἔδειξεν—χορηγεῖται] κατέδειξεν—χορηγεῖ Cobetus p. 479.

P. 318, l. 10. παρὰ τοῖς—χρυσίῳ] Haec non poetae, sed ipsius Clementis verba esse putat Cobetus p. 427.

P. 320, l. 10. ὡς] πῶς Cobetus p. 480.

P. 327, l. 13. ἕρπ'] ἔρρ' Cobetus p. 436.

P. 330, l. 8. διαβολάς] ὑποβολάς Cobetus p. 434.

330, 16. ἐκβέβηκε, τρίβεται] ἐκβέβηκ', ἐντρίβεται Cobetus.

P. 331, l. 4. οὐ γάρ] οὐ γὰρ ἂν Cobetus p. 435.

P. 333, l. 10. ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν] ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς ap. Platon. Leg. p. 728 a.

P. 337, l. 1. μὴ θίγῃς—μαθών] Haec ex Solis oratione apud Euripidem in Phaethonte sumta esse coniecit Meinekius ad Athen. vol. 4. p. 232. et Euripidis haec fortasse verba fuisse, μή μοι θίγῃς τῶν ἡνιῶν ἄπειρος ὤν, | μηδ' ἐπαναβῇς τὸν δίφρον οὐ μαθὼν ἐλᾶν.

P. 338, l. 3. κοσμουμένους] κομμουμένους recte Cobetus p. 436. et infra p. 345, 18. κομμοῦνται pro κοσμοῦνται p. 482.

P. 340, l. 21. κόλλεσιν, de quo dixi in Thesauro s. v. κάλλαιον, non mutandum in καλλαίοις cum Cobeto p. 483.

P. [illegible] l. 14. [illegible]] [illegible] recte Cobetus p. 483.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 483.

P. [illegible] l. 16. [illegible]] [illegible] Cobetus p. 250.

P. [illegible] l. 7. [illegible]] [illegible] Cobetus p. 483.

P. [illegible] l. 13. [illegible]] [illegible] Cobetus p. 484.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 484.

[illegible] [illegible] [illegible] ἀνθρώποις ἐστί] Hunc senarium attulit Hesychius s. v. [illegible] et Paroemiographus ap. Millerum (*Mélanges* [illegible] p. [illegible]), qui addit, [illegible] οἱ μὲν Σθενέλου, οἱ δὲ [illegible], parum probabiliter. V. Nauck. *Mélanges Gréco-Romains* [illegible] p. [illegible]

P. [illegible] l. 1. [illegible]] [illegible] Cobetus p. 484.

[illegible] [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 485.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]—[illegible]] [illegible] [illegible] [illegible] esse coniecit Cobetus p. [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] ἄξιος, [illegible] [illegible] —[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] | [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 485.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] [illegible] Seguerius in Annot. ad vol. 3. p. 395. 26.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 485.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] Recta scriptura est [illegible], pariterque [illegible] p. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cobet. p. 225.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible] [illegible] Cobetus p. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. [illegible]

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 489.

P. [illegible] l. [illegible] [illegible]] [illegible] Cobetus p. 493. [illegible] [illegible] p. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quoque [illegible] scribendum.

P. [illegible] l. 3. [illegible]] [illegible] Cobetus p. [illegible]

P. [illegible] l. 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] | [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cobetus p. [illegible]

P. [illegible] l. 12. [illegible]] [illegible] Cobetus p. 235.

P. [illegible] l. 14. [illegible] [illegible] [illegible]] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cobetus p. 529. ex Platonis Leg. 11. p. [illegible]

P. [illegible] l. 17. [illegible]—] Respicit ad Theognidis versus 215. 216.

P. 424, l. 23. [illegible] (corrige typothetae errorem [illegible])] [illegible] Nauckius ex schol. Pind. Nem. Prol. p. 424. ἐπὶ Ὀφέλτῃ τῷ [illegible] καὶ [illegible] παιδί.

P. 430, l. 28. [illegible]] Recta forma [illegible] est.

AD VOL. II.

P. 9, l. 26. [illegible]] [illegible] Cobetus p. 512.

P. 13, l. 24. ἐγγραφομένου] συγγραφομένου Cobetus p. 495.

P. 15, l. 21. καταμέμφεται] καταμέμψεται Cobetus p. 495.

P. 18, l. 8. γλυκύ τι] γλυκύτατον Cobetus p. 496.

18, 23. ἐριδαντέες—ἱμαντελικτέες] V. supra p. xxvi.

P. 19, l. 13. κνίσασθαι—ἀτέχνων] κνήσασθαι—ἀτεχνῶς Cobetus p. 232. 490.

P. 20, l. 20. ἐξηρτυμένος] Recte Victorius ἐξηρτημένος: v. Cobet. p. 427.

P. 25, l. 26. ἐπιτήδευσις] σοφίας ἐπιτήδευσις Cobetus p. 499.

P. 31, l. 19. ἄρακα] ἄρακον Sylb. in Indice.

P. 36, l. 11. μετὰ τὸ δοξάσαι] μεταδοξάσαι e loco Platonis Rep. p. 413 a. Cobetus p. 528.

P. 41, l. 17. οἱ παλαιοὶ Λακεδαιμόνιοι] Lacedaemonios memoriae errore nominat pro Aethiopibus: de quo dixit Cobetus p. 471.

P. 45, l. 22. διττῶν δή] διττόν, διττῶν δέ Cobetus p. 499.

P. 47, l. 26. ἀναδειχθεῖεν] ἂν δειχθεῖεν Cobetus p. 486.

P. 48, l. 2. ἀκαριαίως pro ἀκαριέως iam Sylb. restituerat in Indice.

48, 7. αἱ γυναικωνίτιδες] οἱ γύννιδες Cobetus p. 500.

P. 51, l. 11. Δίδυμος] V. Rosii Aristot. pseudepigr. p. 36.

51, 16. καθαίρει] Recte καθαιρεῖ Cobetus p. 485.

51, 26. Ἀρίσταρχος καὶ Θεόπομπος] V. Rosii Aristot. pseudepigr. p. 195.

P. 53, l. 5. Ἡγησίλαον] Immo Ἡγησίνουν, ut ostendi in Praef. ad Eusebii Pr. Ev. vol. 1. p. xiv.

P. 54, l. 19. ἤ delet Cobetus p. 500.

P. 56, l. 25. ἠθικοὺς—λέγεται] ἰδίους—λέγει Cobetus p. 531.

P. 57, l. 4. ἐπεπλανησάμην—ἀνθρώπων] ἐπεπλανήθην—ἀνδρῶν Cobetus p. 531.

57, 5. γέας] Recte γαίας apud Eusebium.

57, 7. ὀγδώκοντα] ὀγδώκοντα Clementis error vitiosa, ut videtur scriptura decepti, pro πέντε: de quo dixi in Praef. ad Eusebii Pr. Ev. vol. 1. p. xviii.

57, 9. ἐγενήθην] Democritus ἐγενόμην dixerat, ut Cobetus p. 532.

P. 58, l. 4. Quod apud Plutarchum legitur εἰς Μαλεῶνα in ἐκ Μαλιέων mutat Cobetus p. 504.

58, 14. Νουμᾶς] Νομᾶς Cobetus p. 500.

P. 59, l. 10. Σαρμᾶναι] Σαρμᾶνες vel Γαρμᾶνες (ut Megasthenes apud Strabon. 15. p. 713.) Cobetus p. 501.

P. 60, l. 3. αἱ ἱεραὶ καλούμεναι γυναῖκες] Male Clemens verbis ex Plutarcho sumtis καλούμεναι addidit: v. Cobet. p. 505.

P. 64, l. 2. Καρχηδόνιοι] Recte Muellerus Χαλκηδόνιοι, ut in annotatione dixi, nisi quod Καλχηδόνιοι scribere praestabat cum Rosio in Aristot. pseudepigr. p. 535.

P. 67, l. 15. γαμηλιῶνος δέ] δέ particula indicio est ante γαμηλιῶνος aliquot verba excidisse, quae τὴν ἐπὶ Πυθαράτου ἄρχοντος fuisse coniecit Cobetus p. 504.

P. 76, l. 6. Satis erat verba ἐκ τῶν Ἀράτου Φαινομένων eiicere. Monuit Cobetus p. 192.

P. 77, l. 1. ἠνύσαμεν] ἠνυσάμην Cobetus p. 530.

P. 83, l. 7. συνιών] I. e. συνιῶν.

P. 96, l. 4. Δορυσσαίου] Vitiosa nominis forma pro Δορυσσόου. Monuit Cobetus p. 503.

P. 105, l. 27. Ὑπέρων] De hoc Clementis errore dictum supra p. xxvii.

P. 107, l. 7. Διονύσιος] V. Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 396.

P. 109, l. 1. Κεβρῆνος—Κεβρήν] Vel Κεφρῆνος—Κεφρήν. V. Schol. vol. 1. p. 429, 9. et Cobet. p. 213.

P. 112, l. 16. Βαβυλῶνος] Scribendum βασιλέων cum Scaligero: v. Cobet. p. 224.

P. 123, l. 1. ἀνελέσθαι αὐτό· τὸ γὰρ ὕδωρ—Αἰγύπτιοι εἰς ὃ—ἀποπνεύσαντα] Recte ἀνελέσθαι (τὸ γὰρ ὕδωρ—Αἰγύπτιοι) εἰς—ἐναποπνεύσαντα Cobetus p. 170.

P. 124, l. 5. φέρεται] φαίνεται Cobetus p. 169.

P. 125, l. 18. ὠνόμαζε, τοῦ] ὠνόμαζ' ὅτου Cobetus p 450.

P. 126, l. 9. ποιμενικήν, quod delevit Potterus, defendit Segaarius in Annot. ad vol. 3. p. 385, 15. ed. nostrae.

P. 130, l. 12. καταγαγόντι] κατάγοντι Cobetus p. 505.

P. 131, l. 12. Εὐρωπίαν] Frequens in libris scriptura vitiosa pro Εὐρώπειαν: de quo dixit L. Dindorfius in Thesauro vol. 3. p. 2438. Δευκαλιωνείας pro Δευκαλιωνίας restitui vol. 3. p. 149, 2.

P. 149, l. 26. οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλὰ ὁκόσοι ἐγκυρσεύουσι] Respicitur ad versum Archilochi servatum ap. Plat. Eryx. p. 397. καὶ φρονεῦσι τοῖ' ὁκοίοις ἐγκυρέωσιν ἔργμασι: de quo dixit Cobetus p. 441.

P. 155, l. 3. πιστή] πειστή Sylburgius in Indice.

P. 156, l. 8. πρὸς λέξιν] κατὰ λέξιν Cobetus p. 506.

P. 157, l. 21. ἀκηκοότων—φίλον delet Cobetus p. 256.

P. 160, l. 4. σταθήσεται] θήσεται Cobetus p. 507.

P. 161, l. 19. σφαιριστικούς ante Bastium Sylburgius in Indice.

P. 188, l. 6. συμφορᾶς ἀεί ex Suevernii coniectura legitur pro συμφοροῦσα, quod in συμφρουροῦσ' ἀεί mutat Cobetus p. 442.

P. 223, l. 26. τ' delet Cobetus p. 444.

P. 225, l. 24. ἰδεῖν] ἂν ἰδεῖν Cobetus p. 487.

P. 237, l. 23. πρὸς—λαμβάνεις] πρὸς τὸ πρᾶγμ' ἔχω κακῶς. B. οὐ θαῦμ'· ἐπαριστέρως γὰρ αὐτὸ λαμβάνεις Cobetus p. 444.

P. 238, l. 7. κατὰ τὸν τραγικὸν Σοφοκλέα] Σοφοκλέα si recte legitur, memoriae errore scripsit Clemens pro Αἰσχύλον. Sed fortasse delendum Σοφοκλέα cum Cobeto p. 446.

P. 246, l. 10. Κεφαλληνεύς] Forma vitiosa pro Κεφαλλήν. Monuit Cobetus p. 54.

P. 249, l. 23. φασι] φασιν οἱ παροιμιαζόμενοι Cobetus p. 439.

P. 253, l. 19. μαρτυρέονται—μάντεις] Dialectus postulat μαρτυρέοντι—μάντιες. Monuit Cobetus p. 448.

P. 259, l. 8. ὀνειδισθεὶς ζηλοτυπίαν] ὀνειδισθεὶς εἰς ζηλοτυπίαν Cobetus p. 506.

P. 260, l. 13. φασὶ—] De huius dicti nequitia dixit Cobetus p. 511.

P. 325, l. 23. Λέγομεν] Ψέγομεν Cobetus p. 513.

P. 329. l. 11. εἰς εὐανδρίαν] Haec Clementis verba esse monet Cobetus p. 446.

P. 349, l. 2. Αἰσώπιοι] Αἰγύπτιοι Cobetus p. 229.

P. 350, l. 2. λέγεται—πρεσβύτην] Scribendum Γέται—πρεσβευτήν cum Cobeto p. 228.

P. 352, l. 18. οἰκουροῦσι] οἰκονομοῦσι dubitanter Cobetus p. 517.

P. 365, l. 34. ante iv. excidit numerus I.

P. 389, l. 14. Post τόδε pone signum interrogandi.

P. 400, l. 3. προΐεμεν] Recte πρόϊμεν Sylb. in Indice.

P. 403, l. 19. προσαποδεδώκαμεν] προσαποδέδωκεν Cobetus p. 532.

AD VOL. III.

P. 24, l. 10. παρ' ἡλίου κλέπτοντες ἐντέχνως τὸ φῶς] Est trimeter, notatus ab Cobeto p. 515.

P. 35, l. 5. τῆς—οἱ] Articulos delet Cobetus p. 517.

P. 40, l. 14. Servari potest γραμματικῶν, si ἅπασιν in παισὶν mutetur cum Cobeto p. 518.

P. 43, l. 3. παραπέσῃ] παραπαίσῃ Cobetus p. 214.

P. 46, l. 21. ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ κεκρυμμένον εἶναι] Pythagorei alicuius hexameter. Recte τὸ δὲ καὶ κ. Cobetus p. 451.

P. 51, l. 19. αἰνιγμάτων] αἰνιγμῶν apud Eusebium Pr. Ev. p. 541 b.

P. 52, l. 22. ἄπυρον θῦμα] Conf. p. 55, 15.

P. 53, l. 6. Ἰσοκράτης ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ] Plura apud Clementem rectius scripta quam in codicibus Isocratis: de quo dixit Cobetus p. 520.

P. 55, l. 15. ἄπυρον] Sic Sylb. in Indice.

P. 61, l. 16. ἢ—καὶ οὕτως] Haec recte delere videtur Cobetus p. 449.

P. 74, l. 7. κοσμογονίᾳ] κοσμογενείᾳ codex male: de quo dixi in Praef. ad Eusebii Pr. Ev. vol. 1. p. viii.

P. 83, l. 5. παιδείᾳ] παιδιᾷ recte Cobetus p. 214.

83, 20. συνέγραψε] Quum sequatur ἐδάφη, exspectes συνέγραψα, quod coniecit Cobetus p. 523.

P. 88, l. 17. τὰ δ' ὁμοια—ὄψιν ἀφαιρεῖται] Haec ex Protreptico p. 61. (vol. 1. p. 76, 21.) illata esse videntur Cobeto p. 249. de quo supra diximus p. xxii.

P. 90, l. 52. ἀεικελίων ex Eusebio legitur. Sed quum in L. ἀεὶ καὶ λίαν sit, probabilius est quod in annotatione memoravi ἀεικελιᾶν a Boeckhio scriptum.

P. 102, l. 1. κακῶς] καλῶς recte Valcken. de Aristob. p. 2. et Cobetus p. 454. 461.

P. 111, l. 3–19. Versus Aeschylo suppositi ab falsario Judaeo, de quibus dixit Boeckhius in libro de Tragicis p. 150 seqq., haud dubie ex personati Hecataei libro sumti, ut similes plures Sophocli et Euripidi adscripti, de quibus v. annot. ad vol. 3. p. 93.

P. 117, l. 3. ὅς] τίς Cobetus p. 451.

P. 134, l. 17. ἔμεινεν] διέμεινεν Cobetus p. 452.

P. 137, l. 9. μέγιστα] βέλτιστα Cobetus p. 252.

P. 145, l. 14. * *] Ἔφορον, quod facile excidere potuit post πρόσφορον, supplet Cobetus p. 251.

P. 159, l. 18. σεβήσεως] σεβάσεως Sylb. in Indice.

P. 177, l. 15. ὑποβάθραν] ἐπιβάθραν Cobetus p. 494.

P. 187, l. 6. δεδείξεται] δεδίξεται Sylburgius in Indice.

P. 191, l. 18–20. Quae de his versibus ab Ritschelio dicta memoravi nunc leguntur in Opusculis vol. 1. p. 272. De metro Ritschelius rectius iudicavit quam Westphalius in Prolegomenis ad Aeschylum p. 79.

P. 208, l. 9. δοκῶ] δοκεῖ recte Cobetus p. 454.

P. 221, l. 24. λόγον] λόγιον Cobetus p. 197.

P. 268, l. 3. αὖθις τὰ ἀριδήλως εἰρημένα μυθολογεῖν] Alludit ad versum Homeri Od. 12, 453. αὖθις ἀριζήλως εἰρημένα μυθολογεύειν, quo etiam alii scriptores usi sunt: v. Cobet. p. 524.

P. 281, l. 18. εὔπιστος] εὔπειστος ante Meinekium Sylb. in Indice. Dixit de hoc fragmento etiam Cobetus p. 524.

P. 306, l. 7. ἀγομένην] ἀγόμενον Cobetus p. 181.

P. 338, l. 24. δι'] δή Cobetus p. 195.

P. 339, l. 3. πικρίζοντας] πικράζειν infra p. 376, 19. ubi praecedit γλυκάζειν.

P. 417, l. 15. In annot. παραιτούμενος typothetae error est pro παραιτούμενον.

TESTIMONIA VETERUM

DE CLEMENTE ALEXANDRINO.

I.

EX PHOTII BIBLIOTHECA COD. 109–111.

(P. 154, 155. ed. Hoesch. p. 89. ed. Bekker.)

109.

'Ανεγνώσθη ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ 'ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ *πρεσβυτέρου τεύχη βιβλίων τρία, ὧν τὸ μὲν ἐπιγραφὴν ἔλαχεν ὑποτυπώσεις, τὸ δὲ στρωματεὺς, τὸ δὲ παιδαγωγός. αἱ μὲν οὖν ὑποτυπώσεις διαλαμβάνουσι περὶ ῥητῶν τινῶν τῆς τε παλαιᾶς καὶ νέας γραφῆς, ὧν καὶ κεφαλαιωδῶς ὡς δῆθεν ἐξήγησίν τε καὶ ἑρμηνείαν ποιεῖται. καὶ ἐν τισὶ μὲν αὐτῶν ὀρθῶς δοκεῖ λέγειν, ἐν τισὶ δὲ παντελῶς εἰς ἀσεβεῖς*

7. *'Αλεξανδρέως*] Clementem non Alexandrinum, sed Atheniensem fuisse obscura fama fuit, memorata ab Epiphanio vol. 1. p. 213. (2. p. 195, 12. ed. meae), *Κλήμης, ὄν φασί τινες 'Αλεξανδρέα, ἕτεροι δὲ 'Αθηναῖον*, cui nemo fidem habebit, nisi aliunde confirmata fuerit, etsi fieri potuit ut Clemens Athenis natus Alexandriam, clarissimam omnigenae doctrinae sedem, se conferret studiorum suorum caussa. Clementem hunc Alexandrini cognomine distingui ab altero, qui *τῶν ἀποστόλων φοιτητὴς τῆς 'Ρωμαίων ἐκκλησίας πάλαι ἡγήσατο*, teste Eusebio Eccl. Hist. 5, 2. et 3, 4. de quo et Epiphanius p. 51. et Ignatius Epist. 1. et noster hic Clemens aliquoties, monet Sylburgius in initio Annotationum.

8. *ὑποτυπώσεις*] Hujus operis fragmenta ab Eusebio potissimum servata vide inter Fragmenta in fine voluminis tertii.

9. *στρωματεύς*] Quum Photius infra p. lvii., 11. numero plurali utatur, hic quoque *στρωματεῖς* scripsisse videtur.

11. *ἐν τισὶ μὲν αὐτῶν ὀρθῶς δοκεῖ λέγειν, ἐν τισὶ δὲ παντελῶς εἰς ἀσεβεῖς καὶ μυθώδεις λόγους ἐκφέρεται*] Tetigit hanc quaestionem Sylburgius in fine Annotationum suarum ubi haec scripsit "Ut vero etiam constet quae Theologorum de quibusdam in Clemente locis sit sententia, jam hic paucis subjungam. Non omni ex parte orthodoxum fuisse censent: quippe qui Apocryphis nimium delectatus fuerit, ut testatur etiam Eusebius. In primo *τῶν στρωματέων* p. 117, 26, ait operarium qui mittitur in messem Domini habere duplicem agriculturam, *ἔγγραφον* et *ἄγραφον*.

P. 236, l. 17. καὶ ῥακώδη quum codices praeter F omnes omittant, ex LXX. (Proverb. 23, 21.) illatum esse potest.

P. 239, l. 6. De dicto Heracliti dixit etiam Cobetus p. 187.

P. 240, l. 6. Scholion textui illatum, quod notavit Valckenarius, verbis ὕδωρ εἰς πόσιν terminari monet Nauckius, *Mélanges Gréco-Romains* 3. (a. 1867.) p. 75., proxima autem τὸ Χοάσπειον (nam sic cum Cobeto p. 186. scribendum pro Χοάσπιον) Clementis esse verba post οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ transponenda.

P. 242, l. 26. πόρρωθεν ἄνωθεν] Alterutrum delet Cobetus p. 465., quum Clemens alibi vel πόρρωθεν vel ἄνωθεν dixerit. ἄνωθεν ἀρχῆθεν est vol. 2. p. 183, 19. θεόθεν ἄνωθεν vol. 3. p. 306, 24.

P. 243, l. 12. Ἐμοὶ δοκεῖ Sylburgius. ἐμοὶ δοκεῖν libri, quod recte habebit si lin. 12. αἰνίττεσθαι in αἰνίττεται mutetur. καί μοι δοκεῖ sequente infinitivo est p. 202, 12. 205, 20.

P. 244, l. 20. ἐφ'] ἐν Cobetus p. 284.

P. 245, l. 2. αἰσχύνομαι] ὡς αἰσχύνομαι Cobetus p. 465.

P. 248, l. 19. οὐροδόχας] οὐροδόκας Cobetus p. 187. 465.

P. 250, l. 12. ἐπαυλεῖται] ὑπαυλεῖται Cobetus p. 466.

P. 252, l. 1. χοραίοις] χορείοις Arcerius apud Sylb. in Indice.

P. 257, l. 16. ἀπομυκτηρισμῷ ante Potterum Arcerius.

P. 262, l. 4. παρεῖναι] παριέναι Cobetus p. 468.

P. 264, l. 10. φωνῇ] φωνῆς Cobetus p. 469.

264, 21. οὐ γὰρ ἀκούσονται delet Cobetus p. 469.

P. 266, l. 20. ἀπεχθεὶς] ἐπαχθεὶς Cobetus p. 469.

P. 268, l. 9. ἔλαιον—ἀφ' οὗ τὸ ἔλεος] Videtur Clemens AI et E perinde habuisse, quae saepissime permutarunt librarii. Notavit Cobetus p. 214.

P. 270, l. 9. πλαγγόνιον] Recta scriptura est πλαγγόνειον: v. Cobet. p. 471.

P. 271, l. 4. ἀνθινῶν] Rectus accentus est ἀνθίνων: de quo dixi in Indice vol. 3. p. 642.

P. 272, l. 3. ἀποκεκλίκαμεν] ἀποκεκλείκαμεν Cobetus p. 472.

P. 273, l. 5. λεαίνεσθαι] ἀλεαίνεσθαι Cobetus p. 472.

P. 274, l. 25. ῥόδων—κρίνοις] Videtur ad Cratini versus respicere ab Athenaeo allatos p. 685 c. Monuit Cobetus p. 428.

P. 275, l. 5. Quod ego restitui νάρκαν pro ναρκᾶν etiam Cobetus coniecit p. 473.

P. 276, l. 13. ἐπωνομάσθαι] ὠνομάσθαι Cobetus p. 475.

276, 16. περιαγερμός] De hoc denuo dixit Cobetus p. 474.

P. 281, l. 21. κατάταξιν—καταταάττουσι] κατάπεψιν—καταπέττουσι Sylb. in Indice. V. quae in Thesauro dixi s. v. καταττάττω.

P. 286, l. 26. τὸν λαγών] De hoc v. quae dixit Cobetus p. 284.

P. 288, l. 7. μεμυκυιῶν Sylb. pro μεμυκότων, quod servat Cobetus p. 474. deleto ἀρτηριῶν.

P. 291, l. 5. περᾶν] πειρᾶν, quod est in duobus libris, probat Cobetus p. 233. deleto ἐπαισχῦναι.

P. 292, l. 2. ῥιζόθεν] ῥιζωθέν Cobetus p. 529.

P. 294, l. 4. 6. Meinekii quas memoravi coniecturas leguntur in Fleckeiseni Annal. a. 1863. p. 370.

P. 298, l. 1. ὁρμωμένους Clemens pro ὀρνυμένους substituisse videtur, quod coniecit Cobetus p. 427.

P. 301, l. 6. μύρων] λειρίων Cobetus p. 475.

P. 302, l. 4. ἀπολύωμεν] ἀπολλύομεν P, i. e. ἀπολλύωμεν, quod restituit Cobetus p. 475.

P. 304, l. 11. σκέπην ταύτην] Locus, ut videtur, defectus, quem sic redintegrat Cobetus p. 475. σκέπην ἄλλην μὲν ἀνδράσιν, ἄλλην δὲ γυναιξὶν ἀπονεμητέον, τοῖς μὲν ἀνδράσι σκέπην ταύτην—.

304, 18. et 311, 12. μεμωραμμένας] Revocandum μεμωρημένας: v. supra ad p. 218, 16.

P. 305, l. 16. De vitioso ἴσθησις Cobetus dixit iterum p. 476.

P. 308, l. 2. ἔγκειται] ἔκκειται Cobetus p. 281.

308, 15. ἡδεῖαν] λείαν idem p. 476.

P. 309, l. 17. ἄλλος οὗτος προφήτης delet Cobetus p. 477.

P. 311, l. 26. τὴν σκέπην—αὐτῆς] τὸ σκέπον—ἑαυτοῦ Cobetus p. 185.

P. 313, l. 11. εὐαίσθητον] εὐολίσθητον Cobetus p. 477.

P. 315, l. 15. 20. καὶ ἔδειξεν—χορηγεῖται] κατέδειξεν—χορηγεῖ Cobetus p. 479.

P. 318, l. 10. παρὰ τοῖς—χρυσίῳ] Haec non poetae, sed ipsius Clementis verba esse putat Cobetus p. 427.

P. 320, l. 10. ὡς] πῶς Cobetus p. 480.

P. 327, l. 13. ἕρπ'] ἔρρ' Cobetus p. 436.

P. 330, l. 8. διαβολάς] ὑποβολάς Cobetus p. 434.

330, 16. ἐκβέβηκε, τρίβεται] ἐκβέβηκ', ἐντρίβεται Cobetus.

P. 331, l. 4. οὐ γάρ] οὐ γὰρ ἂν Cobetus p. 435.

P. 333, l. 10. ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν] ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς ap. Platon. Leg. p. 728 a.

P. 337, l. 1. μὴ θίγῃς—μαθών] Haec ex Solis oratione apud Euripidem in Phaethonte sumta esse coniecit Meinekius ad Athen. vol. 4. p. 232. et Euripidis haec fortasse verba fuisse, μή μοι θίγῃς τῶν ἡνιῶν ἄπειρος ὤν, | μηδ' ἐπαναβῇς τὸν δίφρον οὐ μαθὼν ἐλᾶν.

P. 338, l. 3. κοσμουμένους] κομμουμένους recte Cobetus p. 436. et infra p. 345, 18. κομμοῦνται pro κοσμοῦνται p. 482.

P. 340, l. 21. κόλλεσιν, de quo dixi in Thesauro s. v. κάλλαιον, non mutandum in καλλαίοις cum Cobeto p. 483.

P. 341, l. 14. ἐντομιῶν] ἐκτομιῶν recte Cobetus p. 485.

P. 343, l. 3. θανάτῳ] θανάτου Cobetus p. 483.

P. 344, l. 18. γανούμενος] γανύμενος Cobetus p. 259.

P. 345, l. 7. πεπολιωμένοι] πεπολεμωμένοι Cobetus p. 483.

P. 351, l. 15. διαφανεῖς] διαφανεῖ Cobetus p. 484.

P. 352, l. 13. οἴκοι τάς] τὰς οἴκοι Cobetus p. 484.

352, 20. ἐκ τοῦ γὰρ ἐσορᾶν γίγνετ' ἀνθρώποις ἐρᾶν] Hunc senarium attulit Hesychius s. v. ὀμμάτειος πόθος et Paroemiographus ap. Millerum (*Mélanges de L. Gr.* p. 364.) qui addit, τοῦτον τὸν στίχον οἱ μὲν Σθενέλου, οἱ δὲ Ἀγάθωνος, parum probabiliter: v. Nauck. *Mélanges Gréco-Romains* a. 1868. p. 141.

P. 353, l. 1. παραγράφοντες] περιγράφοντες Cobetus p. 484.

353, 19. διαμένει] διαμενεῖ Cobetus p. 485.

P. 354, l. 1. ὁ ἵππος—τριῶν] E loco poetae sumta esse coniecit Cobetus p. 440. in quo fuerit ὁ μὲν ἵππος αὐτοῦ πεντεκαίδεκ' ἄξιος | ἐστὶν ταλάντων —◡—◡—◡— | αὐτὸς δὲ χαλκῶν ἐστι τιμιώτερος | τριῶν.

354, 20. ἐπίσταται] ἐπίσταιτο Cobetus p. 485.

P. 359, l. 12. τοῦτο] τούτῳ Segaarius in Annot. ad vol. 3. p. 395, 26.

P. 361, l. 20. διατιθέντας] διατεθέντας Cobetus p. 485.

P. 363, l. 23. 26. καθαριότητος] Recta scriptura est καθαρειότητος, pariterque καθάρειος p. 307, 18. 363, 26. V. Cobet. p. 215.

P. 364, l. 2. δέ delet Cobetus p. 467.

364, 19. πάντας ἀεί] ἀεί delet Cobetus p. 487.

P. 370, l. 6. ἐπονειδίζων] ὀνειδίζων Cobetus p. 493.

P. 372, l. 15. παιδαγωγουμένοις] πεπαιδαγωγημένοις Cobetus p. 493. Praesens est p. 373, 25. nisi illic quoque πεπαιδαγωγημένοις scribendum.

P. 374, l. 3. τοῦτο] τούτου Cobetus p. 493.

P. 381, l. 3. Poetae verba fuisse, ὥστ' ἔμοιγε φαίνεται | ὥραν ἀπολείπειν καὶ τρυφὴν τὰ τῆσδ' ἴχνη coniecit Cobetus p. 441.

P. 385, l. 12. στωμυλευόμενοι] στωμυλλόμενοι Cobetus p. 236.

P. 388, l. 14. Ἐπαίτιος δὲ ὅρκος] ἔπαινος δὲ ὅρκος τε Cobetus p. 529. ex Platonis Leg. 11. p. 917 c.

P. 389, l. 17. πολύποδας—] Respicit ad Theognidis versus 215, 216.

P. 424, l. 23. Εὐφήγου (corrige typothetae errorem Εὐφήμου)] Εὐφήτου Nauckius ex schol. Pind. Nem. Prol. p. 424. ἐπὶ Ὀφέλτῃ τῷ Εὐφήτου καὶ Κρεούσης παιδί.

P. 430, l. 28. Κυνόσαργος] Recta forma Κυνόσαργες est.

AD VOL. II.

P. 9, l. 26. ἀπήμβλυται] ἀπήμβλυνται Cobetus p. 512.

P. 13, l. 24. ἐγγραψαμένου] συγγραψαμένου Cobetus p. 495.

P. 15, l. 21. καταμέμφεται] καταμέμψεται Cobetus p. 495.

P. 18, l. 8. γλυκύ τι] γλυκύτατον Cobetus p. 496.

18, 23. ἐριδαντέες—ἱμαντελικτέες] V. supra p. xxvi.

P. 19, l. 13. κνίσασθαι—ἀτέχνων] κνήσασθαι—ἀτεχνῶς Cobetus p. 232. 490.

P. 20, l. 20. ἐξηρτυμένος] Recte Victorius ἐξηρτημένος: v. Cobet. p. 427.

P. 25, l. 26. ἐπιτήδευσις] σοφίας ἐπιτήδευσις Cobetus p. 499.

P. 31, l. 19. ἄρακα] ἄρακον Sylb. in Indice.

P. 36, l. 11. μετὰ τὸ δοξάσαι] μεταδοξάσαι e loco Platonis Rep. p. 413 a. Cobetus p. 528.

P. 41, l. 17. οἱ παλαιοὶ Λακεδαιμόνιοι] Lacedaemonios memoriae errore nominat pro Aethiopibus: de quo dixit Cobetus p. 471.

P. 45, l. 22. διττῶν δή] διττόν, διττῶν δέ Cobetus p. 499.

P. 47, l. 26. ἀναδειχθεῖεν] ἂν δειχθεῖεν Cobetus p. 486.

P. 48, l. 2. ἀκαριαίως pro ἀκαριέως iam Sylb. restituerat in Indice.

48, 7. αἱ γυναικωνίτιδες] οἱ γύννιδες Cobetus p. 500.

P. 51, l. 11. Δίδυμος] V. Rosii Aristot. pseudepigr. p. 36.

51, 16. καθαίρει] Recte καθαιρεῖ Cobetus p. 485.

51, 26. Ἀρίσταρχος καὶ Θεόπομπος] V. Rosii Aristot. pseudepigr. p. 195.

P. 53, l. 5. Ἡγησίλαον] Immo Ἡγησίνουν, ut ostendi in Praef. ad Eusebii Pr. Ev. vol. 1. p. xiv.

P. 54, l. 19. ἡ delet Cobetus p. 500.

P. 56, l. 25. ἠθικοὺς—λέγεται] ἰδίους—λέγει Cobetus p. 531.

P. 57, l. 4. ἐπεπλανησάμην—ἀνθρώπων] ἐπεπλανήθην—ἀνδρῶν Cobetus p. 531.

57, 5. γέας] Recte γαίας apud Eusebium.

57, 7. ὀγδώκοντα] ὀγδώκοντα Clementis error vitiosa, ut videtur scriptura decepti, pro πέντε: de quo dixi in Praef. ad Eusebii Pr. Ev. vol. 1. p. xviii.

57, 9. ἐγενήθην] Democritus ἐγενόμην dixerat, ut Cobetus p. 532.

P. 58, l. 4. Quod apud Plutarchum legitur εἰς Μαλεῶνα in ἐκ Μαλιέων mutat Cobetus p. 504.

58, 14. Νουμᾶς] Νομᾶς Cobetus p. 500.

P. 59, l. 10. Σαρμᾶναι] Σαρμᾶνες vel Γαρμᾶνες (ut Megasthenes apud Strabon. 15. p. 713.) Cobetus p. 501.

P. 60, l. 3. αἱ ἱεραὶ καλούμεναι γυναῖκες] Male Clemens verbis ex Plutarcho sumtis καλούμεναι addidit: v. Cobet. p. 505.

P. 64, l. 2. Καρχηδόνιοι] Recte Muellerus Χαλκηδόνιοι, ut in annotatione dixi, nisi quod Καλχηδόνιοι scribere praestabat cum Rosio in Aristot. pseudepigr. p. 535.

P. 67, l. 15. γαμηλιῶνος δέ] δέ particula indicio est ante γαμηλιῶνος aliquot verba excidisse, quae τὴν ἐπὶ Πυθαράτου ἄρχοντος fuisse coniecit Cobetus p. 504.

P. 76, l. 6. Satis erat verba ἐκ τῶν Ἀράτου Φαινομένων eiicere. Monuit Cobetus p. 192.

P. 77, l. 1. ἠνύσαμεν] ἠνυσάμην Cobetus p. 530.

P. 83, l. 7. συνιών] I. e. συνιῶν.

P. 96, l. 4. Δορυσσαίου] Vitiosa nominis forma pro Δορυσσόου. Monuit Cobetus p. 503.

P. 105, l. 27. Ὑπέρων] De hoc Clementis errore dictum supra p. xxvii.

P. 107, l. 7. Διονύσιος] V. Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 396.

P. 109, l. 1. Κεβρῆνος—Κεβρήν] Vel Κεφρῆνος—Κεφρήν. V. Schol. vol. 1. p. 429, 9. et Cobet. p. 213.

P. 112, l. 16. Βαβυλῶνος] Scribendum βασιλέων cum Scaligero: v. Cobet. p. 224.

P. 123, l. 1. ἀνελέσθαι αὐτό· τὸ γὰρ ὕδωρ—Αἰγύπτιοι εἰς ὃ—ἀποπνεύσαντα] Recte ἀνελέσθαι (τὸ γὰρ ὕδωρ—Αἰγύπτιοι) εἰς—ἐναποπνεύσαντα Cobetus p. 170.

P. 124, l. 5. φέρεται] φαίνεται Cobetus p. 169.

P. 125, l. 18. ὠνόμαζε, τοῦ] ὠνόμαζ' ὅτου Cobetus p 450.

P. 126, l. 9. ποιμενικήν, quod delevit Potterus, defendit Segaarius in Annot. ad vol. 3. p. 385, 15. ed. nostrae.

P. 130, l. 12. καταγαγόντι] κατάγοντι Cobetus p. 505.

P. 131, l. 12. Εὐρωπίαν] Frequens in libris scriptura vitiosa pro Εὐρώπειαν: de quo dixit L. Dindorfius in Thesauro vol. 3. p. 2438. Δευκαλιωνείας pro Δευκαλιωνίας restitui vol. 3. p. 149, 2.

P. 149, l. 26. οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλὰ ὁκόσοι ἐγκυρσεύουσι] Respicitur ad versum Archilochi servatum ap. Plat. Eryx. p. 397. καὶ φρονεῦσι τοῖ' ὁκοίοις ἐγκυρέωσιν ἔργμασι: de quo dixit Cobetus p. 441.

P. 155, l. 3. πιστή] πειστή Sylburgius in Indice.

P. 156, l. 8. πρὸς λέξιν] κατὰ λέξιν Cobetus p. 506.

P. 157, l. 21. ἀκηκοότων—φίλον delet Cobetus p. 256.

P. 160, l. 4. σταθήσεται] θήσεται Cobetus p. 507.

P. 161, l. 19. σφαιριστικούς ante Bastium Sylburgius in Indice.

P. 188, l. 6. συμφορᾶς ἀεί ex Suevernii coniectura legitur pro συμφοροῦσα, quod in συμφρουροῦσ' ἀεί mutat Cobetus p. 442.

P. 223, l. 26. τ' delet Cobetus p. 444.

P. 225, l. 24. ἰδεῖν] ἂν ἰδεῖν Cobetus p. 487.

P. 237, l. 23. πρὸς—λαμβάνεις] πρὸς τὸ πρᾶγμ' ἔχω κακῶς. B. οὐ θαῦμ'· ἐπαριστέρως γὰρ αὐτὸ λαμβάνεις Cobetus p. 444.

P. 238, l. 7. κατὰ τὸν τραγικὸν Σοφοκλέα] Σοφοκλέα si recte legitur, memoriae errore scripsit Clemens pro Αἰσχύλον. Sed fortasse delendum Σοφοκλέα cum Cobeto p. 446.

P. 246, l. 10. Κεφαλληνεύς] Forma vitiosa pro Κεφαλλήν. Monuit Cobetus p. 54.

P. 249, l. 23. φασι] φασιν οἱ παροιμιαζόμενοι Cobetus p. 439.

P. 253, l. 19. μαρτυρέονται—μάντεις] Dialectus postulat μαρτυρέοντι—μάντιες. Monuit Cobetus p. 448.

P. 259, l. 8. ὀνειδισθεὶς ζηλοτυπίαν] ὀνειδισθεὶς εἰς ζηλοτυπίαν Cobetus p. 506.

P. 260, l. 13. φασὶ—] De huius dicti nequitia dixit Cobetus p. 511.

P. 325, l. 23. Λέγομεν] Ψέγομεν Cobetus p. 513.

P. 329. l. 11. εἰς εὐανδρίαν] Haec Clementis verba esse monet Cobetus p. 446.

P. 349, l. 2. Αἰσώπιοι] Αἰγύπτιοι Cobetus p. 229.

P. 350, l. 2. λέγεται—πρεσβύτην] Scribendum Γέται—πρεσβευτήν cum Cobeto p. 228.

P. 352, l. 18. οἰκουροῦσι] οἰκονομοῦσι dubitanter Cobetus p. 517.

P. 365, l. 34. ante iv. excidit numerus I.

P. 389, l. 14. Post τόδε pone signum interrogandi.

P. 400, l. 3. προϊέμεν] Recte πρόϊμεν Sylb. in Indice.

P. 403, l. 19. προσαποδεδώκαμεν] προσαποδέδωκεν Cobetus p. 532.

AD VOL. III.

P. 24, l. 10. παρ' ἡλίου κλέπτοντες ἐντέχνως τὸ φῶς] Est trimeter, notatus ab Cobeto p. 515.

P. 35, l. 5. τῆς—οἱ] Articulos delet Cobetus p. 517.

P. 40, l. 14. Servari potest γραμματικῶν, si ἅπασιν in παισίν mutetur cum Cobeto p. 518.

P. 43, l. 3. παραπέσῃ] παραπαίσῃ Cobetus p. 214.

P. 46, l. 21. ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ κεκρυμμένον εἶναι] Pythagorei alicuius hexameter. Recte τὸ δὲ καὶ κ. Cobetus p. 451.

P. 51, l. 19. αἰνιγμάτων] αἰνιγμῶν apud Eusebium Pr. Ev. p. 541 b.

P. 52, l. 22. ἄπυρον θῦμα] Conf. p. 55, 15.

P. 53, l. 6. Ἰσοκράτης ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ] Plura apud Clementem rectius scripta quam in codicibus Isocratis: de quo dixit Cobetus p. 520.

P. 55, l. 15. ἄπυρον] Sic Sylb. in Indice.

P. 61, l. 16. ἢ—καὶ οὕτως] Haec recte delere videtur Cobetus p. 449.

P. 74, l. 7. κοσμογονίᾳ] κοσμογενείᾳ codex male: de quo dixi in Praef. ad Eusebii Pr. Ev. vol. 1. p. viii.

P. 83, l. 5. παιδείᾳ] παιδιᾷ recte Cobetus p. 214.

83, 20. συνέγραψε] Quum sequatur ἐδάπ, exspectes συνέγραψα, quod coniecit Cobetus p. 523.

P. 88, l. 17. τὰ δ' ὅμοια—ὄψιν ἀφαιρεῖται] Haec ex Protreptico p. 61. (vol. 1. p. 76, 21.) illata esse videntur Cobeto p. 249. de quo supra diximus p. xxii.

P. 90, l. 52. ἀεικελίων ex Eusebio legitur. Sed quum in L. ἀεὶ καὶ λίαν sit, probabilius est quod in annotatione memoravi ἀεικελιᾶν a Boeckhio scriptum.

P. 102, l. 1. κακῶς] καλῶς recte Valcken. de Aristob. p. 2. et Cobetus p. 454. 461.

P. 111, l. 3–19. Versus Aeschylo suppositi ab falsario Judaeo, de quibus dixit Boeckhius in libro de Tragicis p. 150 seqq., haud dubie ex personati Hecataei libro sumti, ut similes plures Sophocli et Euripidi adscripti, de quibus v. annot. ad vol. 3. p. 93.

P. 117, l. 3. ὅς] τίς Cobetus p. 451.

P. 134, l. 17. ἔμεινεν] διέμεινεν Cobetus p. 452.

P. 137, l. 9. μέγιστα] βέλτιστα Cobetus p. 252.

P. 145, l. 14. * *] Ἔφορον, quod facile excidere potuit post πρόσφορον, supplet Cobetus p. 251.

P. 159, l. 18. σεβήσεως] σεβάσεως Sylb. in Indice.

P. 177, l. 15. ὑποβάθραν] ἐπιβάθραν Cobetus p. 494.

P. 187, l. 6. δεδείξεται] δεδίξεται Sylburgius in Indice.

P. 191, l. 18–20. Quae de his versibus ab Ritschelio dicta memoravi nunc leguntur in Opusculis vol. 1. p. 272. De metro Ritschelius rectius iudicavit quam Westphalius in Prolegomenis ad Aeschylum p. 79.

P. 208, l. 9. δοκῶ] δοκεῖ recte Cobetus p. 454.

P. 221, l. 24. λόγον] λόγιον Cobetus p. 197.

P. 268, l. 3. αὖθις τὰ ἀριδήλως εἰρημένα μυθολογεῖν] Alludit ad versum Homeri Od. 12, 453. αὖθις ἀριζήλως εἰρημένα μυθολογεύειν, quo etiam alii scriptores usi sunt: v. Cobet. p. 524.

P. 281, l. 18. εὔπιστος] εὔπειστος ante Meinekium Sylb. in Indice. Dixit de hoc fragmento etiam Cobetus p. 524.

P. 306, l. 7. ἀγομένην] ἀγόμενον Cobetus p. 181.

P. 338, l. 24. δι'] δή Cobetus p. 195.

P. 339, l. 3. πικρίζοντας] πικράζειν infra p. 376, 19. ubi praecedit γλυκάζειν.

P. 417, l. 15. In annot. παραιτούμενος typothetae error est pro παραιτούμενον.

TESTIMONIA VETERUM

DE CLEMENTE ALEXANDRINO.

I.

EX PHOTII BIBLIOTHECA COD. 109–111.

(P. 154, 155. ed. Hoesch. p. 89. ed. Bekker.)

109.

Ἀνεγνώσθη ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ἈΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ πρεσβυτέρου τεύχη βιβλίων τρία, ὧν τὸ μὲν ἐπιγραφὴν ἔλαχεν ὑποτυπώσεις, τὸ δὲ στρωματεύς, τὸ δὲ παιδαγωγός. αἱ μὲν οὖν ὑποτυπώσεις διαλαμβάνουσι περὶ ῥητῶν τινῶν τῆς τε παλαιᾶς καὶ νέας γραφῆς, ὧν καὶ κεφαλαιωδῶς ὡς δῆθεν ἐξήγησίν τε καὶ ἑρμηνείαν ποιεῖται. καὶ ἐν τισὶ μὲν αὐτῶν ὀρθῶς δοκεῖ λέγειν, ἐν τισὶ δὲ παντελῶς εἰς ἀσεβεῖς

7. Ἀλεξανδρέως] Clementem non Alexandrinum, sed Atheniensem fuisse obscura fama fuit, memorata ab Epiphanio vol. 1. p. 213. (2. p. 195, 12. ed. meae), Κλήμης, ὅν φασί τινες Ἀλεξανδρέα, ἕτεροι δὲ Ἀθηναῖον, cui nemo fidem habebit, nisi aliunde confirmata fuerit, etsi fieri potuit ut Clemens Athenis natus Alexandriam, clarissimam omnigenae doctrinae sedem, se conferret studiorum suorum caussa. Clementem hunc Alexandrini cognomine distingui ab altero, qui τῶν ἀποστόλων φοιτητὴς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας πάλαι ἡγήσατο, teste Eusebio Eccl. Hist. 5, 2. et 3, 4. de quo et Epiphanius p. 51. et Ignatius Epist. 1. et noster hic Clemens aliquoties, monet Sylburgius in initio Annotationum.

8. ὑποτυπώσεις] Hujus operis fragmenta ab Eusebio potissimum servata vide inter Fragmenta in fine voluminis tertii.

9. στρωματεύς] Quum Photius infra p. lvii., 11. numero plurali utatur, hic quoque στρωματεῖς scripsisse videtur.

11. ἐν τισὶ μὲν αὐτῶν ὀρθῶς δοκεῖ λέγειν, ἐν τισὶ δὲ παντελῶς εἰς ἀσεβεῖς καὶ μυθώδεις λόγους ἐκφέρεται] Tetigit hanc quaestionem Sylburgius in fine Annotationum suarum ubi haec scripsit "Ut vero etiam constet quae Theologorum de quibusdam in Clemente locis sit sententia, jam hic paucis subjungam. Non omni ex parte orthodoxum fuisse censent: quippe qui Apocryphis nimium delectatus fuerit, ut testatur etiam Eusebius. In primo τῶν στρωματέων p. 117, 26, ait operarium qui mittitur in messem Domini habere duplicem agriculturam, ἔγγραφον et ἄγραφον.

καὶ μυθώδεις λόγους ἐκφέρεται. ὕλην τε γὰρ ἄχρονον καὶ ἰδέας ὡς ἀπό τινων ῥητῶν εἰσαγομένας δοξάζει, καὶ τὸν υἱὸν εἰς κτίσμα κατάγει. ἔτι δὲ μετεμψυχώσεις καὶ πολλοὺς πρὸ τοῦ Ἀδὰμ κόσμους τερατεύεται· καὶ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ τὴν Εὔαν, οὐχ ὡς ὁ ἐκκλησιαστικὸς λόγος βούλεται, ἀλλ' αἰσχρῶς τε καὶ ἀθέως ἀποφαίνεται· μίγνυσθαί τε τοὺς ἀγγέλους γυναιξὶ καὶ παιδοποιεῖν ἐξ αὐτῶν ὀνειροπολεῖ, καὶ μὴ σαρκωθῆναι τὸν λόγον, ἀλλὰ δόξαι. λόγους τε τοῦ πατρὸς δύο τερατολογῶν ἀπελέγχεται, ὧν τὸν ἥττονα τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανῆναι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνον· φησὶ γὰρ "λέγεται μὲν καὶ ὁ υἱὸς λόγος, ὁμωνύμως τῷ πατρικῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ σὰρξ γενόμενος· οὐδὲ μὴν ὁ πατρῷος λόγος, ἀλλὰ δύναμίς τις τοῦ θεοῦ, οἷον ἀπόρροια τοῦ λόγου αὐτοῦ, νοῦς γενόμενος τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας διαπεφοίτηκε." καὶ ταῦτα πάντα πειρᾶται ἀπὸ ῥητῶν τινῶν κατασκευάζειν τῆς γραφῆς. καὶ ἄλλα δὲ μυρία φλυαρεῖ καὶ βλασφημεῖ, εἴτε αὐτὸς, εἴτε τις ἕτερος τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ὑποκριθείς. ἐποιήθησαν δὲ αὐτῷ αἱ βλάσφημοι αὗται τερατολογίαι ἐν τόμοις ὀκτώ. λέγει δὲ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις, καὶ σποράδην καὶ συγκεχυμένως ὥσπερ ἔμπληκτος παράγει τὰ ῥητά. ὁ δὲ ὅλος σκοπὸς ὡσανεὶ ἑρμηνεῖαι τυγχάνουσι τῆς γενέσεως, τῆς ἐξόδου, τῶν ψαλμῶν, τοῦ θείου Παύλου τῶν ἐπιστολῶν, καὶ τῶν καθολικῶν, καὶ τοῦ ἐκκλησιαστοῦ. μαθητὴς δὲ, ὡς καὶ αὐτός φησι, γέγονε Πανταίνου. ἀλλὰ ταῦτα μὲν αἱ ὑποτυπώσεις.

Eodem in libro p. 147, 12. ait Christum per unum tantummodo annum docuisse: qui tamen per tres annos et amplius docuit, ut ex Evangelistis manifestum est. Eodem in libro p. 137, 50. ait gentes per philosophiam justificatas fuisse. Secundo τῶν στρωματέων p. 173, 17. Hervetus interpres in margine annotat eum Nestorio erroris ansam praebuisse. Eodem in libro affirmare dicitur neminem ante Christum servatum fuisse. Diversum tamen legimus p. 163, 25. 31. Tertio τῶν στρωματέων ait Christum nec esuriisse vere, nec vere sitiisse, sed tantum visum esse esurire ac sitire: qua de re lib. 6. p. 276, 10: Valentinus paulo aliter libro 2, 11. 193, 43. Rursum sexto τῶν στρωματέων p. 270, 46. Christum et Apostolos apud inferos Evangelii praedicatione multos ad fidem convertisse. In Protreptico autem Evam allegorice interpretatur Voluptatem; atque ita docuit etiam Origenem discipulum suum scripturas allegorice interpretari: unde multae tum novae, tum veteres exortae sunt haereses. Scripsit quoque et docuit Christum esse creaturam, ut Rufinus tradit in Apologia Origenis. De Paschate coactum se scripsisse ait, teste Eusebio Eccles. Hist. lib. 6. c. 11: eoque in libro se traditiones quas a presbyteris apostolorum successoribus acceperit, commemorasse dicit. Qui liber cum ad nos non pervenerit, quaenam et quales traditiones illae fuerint incertum est." Multo copiosius et doctius has quaestiones ab recentioribus theologis, qui de Clementis doctrina exposuerunt, sunt tractatae, partim in Praefatione ab me indicatis.

8. τοῖς] αὐτοῖς A. (i. e. codex Marcianus Venetus).

10. οὐχ οὗτος] οὐ νῦν οὗτος A.

20. ἐκκλησιαστοῦ ex A. pro ἐκκλησιαστικοῦ.

21. Πάνταινος] De hoc v. Fragm. p. 1002. extr. ed. Pott. et Eusebii locos ibi in annotatione indicatos.

110.

Ὁ δὲ παιδαγωγὸς ἐν τρισὶ τόμοις ἐστὶν αὐτῷ διαπεπονημένος, ἤθους καὶ βίου κατορθωτικός. ἔχει δὲ τούτων καὶ προηγούμενον καὶ συνταττόμενον λόγον ἕτερον, ἐν ᾧ τὴν Ἑλλήνων διελέγχει ἀθεότητα. οὐδὲν δὲ ὅμοιον ἔχουσι πρὸς τὰς ὑποτυπώσεις οὗτοι οἱ λόγοι· τῶν τε γὰρ ματαίων καὶ βλασφήμων ἀπηλλαγμένοι δοξῶν καθεστήκασι καὶ ἡ φράσις ἀνθηρὰ καὶ εἰς ὄγκον ἠρμένη, σύμμετρον μετὰ τοῦ ἡδέος, καὶ ἡ πολυμάθεια ἐμπρέπουσα. μνημονεύει δὲ πρὸς τῷ τέλει καὶ περὶ εἰκόνων.

111.

Οἱ δὲ στρωματεῖς εἰσὶ μὲν καὶ αὐτοὶ ἐν ὀκτὼ λόγοις καθ' Ἑλλήνων καὶ αἱρέσεων τὸν ἀγῶνα εἰσενηνεγμένοι, σποράδην δὲ καὶ ὥσπερ οὐκ ἐν τάξει τὴν τῶν κεφαλαίων παράθεσιν κἀνταῦθα ποιεῖται, καὶ τὴν αἰτίαν ὥσπερ ἀποδιδοὺς ἐν τῷ τέλει τοῦ ἑβδόμου λόγου αὐταῖς λέξεσιν οὕτως λέγει "τούτων ἡμῖν προδιηνυσμένων, καὶ τοῦ ἠθικοῦ τύπου ὡς ἐν κεφαλαίοις ὑπογραφέντος, σποράδην τε, ὡς ὑπεσχήμεθα, καὶ διερριμμένως τὰ ζώπυρα τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ἐγκατασπειράντων μαθήματα, ὡς μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τῷ περιτυχόντι τῶν ἀμυήτων τὴν τῶν ἁγίων εὕρεσιν" καὶ ἑξῆς. ἡ μὲν οὖν τοῦ διερριμμένως αὐτὰ κατατάξαι αὐτῷ αἰτία αὕτη, ὥς φησι, γέγονεν. εὗρον μέντοι γε ἔν τινι παλαιῷ βιβλίῳ τὴν αὐτὴν πραγματείαν οὐχὶ στρωματεῖς μόνον ἐπιγραφομένην, ἀλλ' ὁλοκλήρως οὕτως "Τίτου Φλαυίου Κλήμεντος, πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας, τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματέων α', β', γ', δ', ε', ϛ', ζ' καὶ η'." ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος μέχρι τοῦ ἑβδόμου τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιγραφὴν καὶ ἐνιαῖοι τυγχάνουσιν ἐν ἅπασι τοῖς βιβλίοις· ὁ μέντοι ὄγδοος διάφορός τέ ἐστι καὶ τῇ ἐπιγραφῇ καὶ τῷ ἐδάφει. ἐν τισὶ μὲν γὰρ "τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος" ἐπιγράφεται, καὶ ἄρχεται οὕτως "οἱ μὲν τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς λόγους" καὶ ἑξῆς· ἐν τισὶ δὲ στρωματεὺς ὄγδοος, ὥσπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἑπτά,

19. καὶ ἑξῆς hic et infra lin. 29 A. pro καὶ τὰ ἑξῆς.

22. ὁλοκλήρως] Longiorem hanc inscriptionem Clementi ipsi tribuit Eusebius Hist. Eccles. 6, 13. τοῦ δὲ Κλήμεντος Στρωματεῖς οἱ πάντες ὀκτὼ παρ' ἡμῖν σώζονται, οὓς καὶ τοιαύτης ἠξίωσε προγραφῆς "Τίτου Φλαυίου Κλήμεντος τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς." et conveniunt ei verba quibus librum primum concludit Clemens p. 427. ed. Pott. ἀλλ' ὁ μὲν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων πρῶτος ἡμῖν στρωματεὺς ἐνταυθοῖ περιγεγράφθω. tertium p. 562. ὅθεν καὶ ὁ τρίτος ἡμῖν τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεὺς τοῦτο ἔχει τὸ πέρας. quintum p. 734. ὧδε μὲν οὖν καὶ ὁ πέμπτος ἡμῖν τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεὺς περαούσθω, similiterque in initio libri sexti p. 735.

ib. Φλαυίου A et Eusebius pro Φλαβίου.

27. ἐδάφει] Textu.

ἐπιγράφεται, καὶ ἀπάρχεται "ἀλλ' οὐδὲ οἱ παλαίτατοι τῶν φιλοσόφων" καὶ ἑξῆς. αὕτη δὲ ἡ τῶν στρωματέων βίβλος ἐνιαχοῦ οὐχ ὑγιῶς διαλαμβάνει, οὐ μέντοι γε ὥσπερ αἱ ὑποτυπώσεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλὰ τῶν ἐκεῖ διαμάχεται. ἐπαγγέλλεται δὲ καὶ ἄλλα πεποιῆσθαι αὐτῷ συγγράμματα οὐκ ὀλίγα, καί γε καὶ ὑφ' ἑτέρων πεποιηκέναι μεμαρτύρηται, περί τε τοῦ Πάσχα καὶ περὶ νηστείας καὶ περὶ κακολογίας, περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, κατὰ τῶν ἀκολουθούντων τῇ τῶν Ἰουδαίων πλάνῃ, ὃν Ἀλεξάνδρῳ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπῳ προσειπεῖν. ἤκμασε δὲ Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου υἱοῦ αὐτοῦ Ῥώμης βασιλευόντων.

Eusebius Histor. Eccles. 4, 26.

Τούτου δὲ τοῦ λόγου μέμνηται Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ἰδίῳ Περὶ τοῦ Πάσχα λόγῳ, ὃν ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ Μελίτωνος γραφῆς φησιν ἑαυτὸν συντάξαι.

Ibidem 5, 11.

Κατὰ τοῦτον (τὸν Πάνταινον) ταῖς θείαις γραφαῖς συνασκούμενος ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἐγνωρίζετο Κλήμης, ὁμώνυμος τῷ πάλαι τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἡγησαμένῳ φοιτητῇ τῶν ἀποστόλων· ὃς δὴ καὶ ὀνομαστὶ ἐν αἷς συνέταξεν Ὑποτυπώσεσιν, ὡς ἂν διδασκάλου τοῦ Πανταίνου μέμνηται, τοῦτόν τε αὐτὸν καὶ τῶν Στρωματέων ἐν πρώτῳ συγγράμματι αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ, ὅτε τοὺς ἐμφανεστέρους ἧς κατείληφεν ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἐπισημαινόμενος ταῦτά φησιν "ἤδη δὲ οὐ γραφὴ εἰς ἐπίδειξιν τετεχνασμένη ἥδε ἡ πραγματεία, ἀλλά μοι ὑπομνήματα εἰς γῆρας θησαυρίζεται, λήθης φάρμακον, εἴδωλον ἀτεχνῶς καὶ σκιαγραφία τῶν ἐναργῶν καὶ ἐμψύχων ἐκείνων ὧν κατηξιώθην ἀκοῦσαι λόγων τε καὶ ἀνδρῶν μακαρίων καὶ τῷ ὄντι ἀξιολόγων. τούτων ὁ μὲν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἰωνικός, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, τῆς κοίλης ἅτερος αὐτῶν Συρίας ἦν, ὁ δὲ ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλοι δὲ ἀνὰ τὴν ἀνατολήν· καὶ ταύτης ὁ μέν τις τῶν Ἀσσυρίων, ὁ δὲ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, Ἑβραῖος ἀνέκαθεν. ὑστάτῳ δὲ περιτυχὼν (δυνάμει δὲ ἄρα πρῶτος ἦν) ἀνεπαυσάμην ἐν Αἰγύπτῳ θηράσας λεληθότα. ἀλλ' οἱ μὲν τὴν ἀληθῆ τῆς μακαρίας σῴζοντες διδασκαλίας παράδοσιν εὐθὺς ἀπὸ Πέτρου καὶ Ἰακώβου, Ἰωάννου τε καὶ Παύλου τῶν ἁγίων ἀποστόλων, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεξάμενος, (ὀλίγοι δὲ οἱ πατράσιν ὅμοιοι) ἧκον δὴ σὺν θεῷ καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰ προγονικὰ ἐκεῖνα καὶ ἀποστολικὰ καταθησόμενοι σπέρματα."

6. *περί τε τοῦ Πάσχα*] Hujus libri fragmenta nonnulla servavit Eusebius.

8. *προσειπεῖν* A. pro *προσειπεῖν ἔδοξεν*.

Ibidem 5, 28.

Ἦν δ' ἂν τυχὸν πιθανὸν τὸ λεγόμενον, εἰ μὴ πρῶτον μὲν ἀντέπιπτον αὐτοῖς αἱ θεῖαι γραφαί· καὶ ἀδελφῶν δέ τινων ἐστὶ γράμματα πρεσβύτερα τῶν Βίκτορος χρόνων, ἃ ἐκεῖνοι πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ πρὸς τὰς τότε αἱρέσεις ἔγραψαν, λέγω δὲ Ἰουστίνου καὶ Μιλτιάδου καὶ Τατιανοῦ καὶ Κλήμεντος καὶ ἑτέρων πλειόνων, ἐν οἷς ἅπασι θεολογεῖται ὁ Χριστός.

Ibidem 6, 13. et 14.

Τοῦ δὲ Κλήμεντος Στρωματεῖς οἱ πάντες ὀκτὼ παρ' ἡμῖν σώζονται οὓς καὶ τοιαύτης ἠξίωσεν ἐπιγραφῆς, "Τίτου Φλαυίου Κλήμεντος τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων Στρωματεῖς." ἰσάριθμοί τε τούτοις εἰσὶν οἱ ἐπιγεγραμμένοι Ὑποτυπώσεων αὐτοῦ λόγοι, ἐν οἷς ὀνομαστὶ ὡς διδασκάλου τοῦ Πανταίνου μνημονεύει, ἐκδοχάς τε αὐτοῦ γράφων καὶ παραδόσεις ἐκτιθέμενος. ἔστι δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς Ἕλληνας λόγος ὁ Προτρεπτικὸς, τρεῖς τε οἱ τοῦ ἐπιγεγραμμένου Παιδαγωγοῦ, καὶ Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος, οὕτως ἐπιγραφεὶς ἕτερος αὐτοῦ λόγος· τό τε Περὶ τοῦ Πάσχα σύγγραμμα, καὶ Διαλέξεις περὶ νηστείας καὶ Περὶ καταλαλιᾶς, καὶ ὁ Προτρεπτικὸς εἰς ὑπομονὴν ἢ πρὸς τοὺς νεωστὶ βεβαπτισμένους, καὶ ὁ ἐπιγεγραμμένος Κανὼν ἐκκλησιαστικὸς, ἢ πρὸς τοὺς ἰουδαΐζοντας, ὃν Ἀλεξάνδρῳ τῷ δεδηλωμένῳ ἐπισκόπῳ ἀνατέθεικεν. ἐν μὲν οὖν τοῖς Στρωματεῦσιν οὐ μόνον τῆς θείας κατάστρωσιν πεποίηται γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Ἕλλησιν, εἴ τι ἄρα ὠφέλιμον ἐδόκει καὶ αὐτοῖς εἰρῆσθαι, μνημονεύει, τῶν τε παρὰ τοῖς πολλοῖς δογμάτων, τὰ Ἑλλήνων ὁμοῦ καὶ τὰ βαρβάρων ἀναπτύσσων καὶ ἔτι τὰς τῶν αἱρεσιαρχῶν ψευδοδοξίας εὐθύνων ἱστορίαν τε πολλὴν ἐξαπλοῖ, ὑπόθεσιν ἡμῖν πολυμαθοῦς παρέχων παιδείας. τούτοις ἅπασι καταμίγνυσι καὶ τὰ φιλοσόφων δόγματα, ὅθεν εἰκότως κατάλληλον τῇ ὑποθέσει καὶ τὴν προγραφὴν τῶν Στρωματέων πεποίηται. κέχρηται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν ἀντιλεγομένων γραφῶν μαρτυρίαις, τῆς τε λεγομένης Σολομῶντος Σοφίας, καὶ τῆς Ἰησοῦ τοῦ Σιρὰχ, καὶ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς, τῆς τε Βαρνάβα καὶ Κλήμεντος καὶ Ἰούδα. μνημονεύει τε τοῦ πρὸς Ἕλληνας Τατιανοῦ λόγου, καὶ Κασσιανοῦ, ὡς καὶ αὐτοῦ χρονογραφίαν πεποιημένου· ἔτι μὴν Φίλωνος καὶ Ἀριστο-

20. Ἀλεξάνδρῳ] Huic Alexandro etiam Στρωματέων libros inscriptos esse fuerunt qui ex Joannis Damasc. loco vol. 1. p. 382. colligerent, ubi Clementis verba Strom. 7. p. 868. afferuntur cum lemmate, τοῦ ἀρχαιοτάτου Κλήμεντος πρὸς Ἀλέξανδρον ἐκ τοῦ ἑβδόμου βιβλίου Στρωματέων. Quod si fuisset, non est verisimile tacuisse Eusebium. Quamobrem probabilior est Reinesii sententia Var. Lect. 1, 22. p. 92. qui πρὸς Ἀλέξανδρον ex πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας corruptum esse conjecit.

βούλου, Ἰωσήπου τε καὶ Δημητρίου καὶ Εὐπολέμου, Ἰουδαίων συγγραφέων, ὡς ἂν τούτων ἁπάντων ἐγγράφως πρεσβύτερον τῆς παρ' Ἕλλησιν ἀρχαιογονίας Μωυσέα τε καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων γένος ἀποδειξάντων. καὶ ἄλλης δὲ πλείστης χρηστομαθείας ἔμπλεοι οἱ δηλούμενοι τυγχάνουσι τοῦ ἀνδρὸς λόγοι, ὧν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἑαυτοῦ δηλοῖ ὡς ἔγγιστα τῆς τῶν ἀποστόλων γενομένου διαδοχῆς. ὑπισχνεῖται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ εἰς τὴν Γένεσιν ὑπομνηματιεῖσθαι. καὶ ἐν τῷ λόγῳ δὲ αὐτοῦ τῷ περὶ τοῦ Πάσχα ἐκβιασθῆναι ὁμολογεῖ πρὸς τῶν ἑταίρων, ἃς ἔτυχε παρὰ τῶν ἀρχαίων πρεσβυτέρων ἀκηκοὼς παραδόσεις, γραφῇ τοῖς μετὰ ταῦτα παραδοῦναι. μέμνηται δ' ἐν αὐτῷ Μελίτωνος καὶ Εἰρηναίου καί τινων ἑτέρων, ὧν καὶ τὰς διηγήσεις τέθειται.

14. *Ἐν δὲ ταῖς Ὑποτυπώσεσι, ξυνελόντα εἰπεῖν, πάσης τῆς ἐνδιαθήκου γραφῆς ἐπιτετμημένας πεποίηται διηγήσεις, μηδὲ τὰς ἀντιλεγομένας παρελθὼν, τὴν Ἰούδα λέγω καὶ τὰς λοιπὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς, τήν τε Βαρνάβα καὶ τὴν Πέτρου λεγομένην ἀποκάλυψιν. καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους δὲ ἐπιστολὴν Παύλου μὲν εἶναί φησι, γεγράφθαι δὲ Ἑβραίοις Ἑβραϊκῇ φωνῇ, Λουκᾶν δὲ φιλοτίμως αὐτὴν μεθερμηνεύσαντα ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησιν· ὅθεν τὸν αὐτὸν χρῶτα εὑρίσκεσθαι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτης τε τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῶν Πράξεων· μὴ προγεγράφθαι δὲ τὸ "Παῦλος ἀπόστολος," εἰκότως· Ἑβραίοις γὰρ, φησὶν, ἐπιστέλλων, πρόληψιν εἰληφόσι κατ' αὐτοῦ καὶ ὑποπτεύουσιν αὐτὸν, συνετῶς πάνυ οὐκ ἐν ἀρχῇ ἀπέτρεψεν αὐτοὺς, τὸ ὄνομα θείς. εἶτα ὑποβὰς ἐπιλέγει "ἤδη δὲ, ὡς ὁ μακάριος ἔλεγε πρεσβύτερος, ἐπεὶ ὁ κύριος ἀπόστολος ὢν τοῦ παντοκράτορος ἀπεστάλη πρὸς Ἑβραίους, διὰ μετριότητα ὁ Παῦλος, ὡς ἂν εἰς τὰ ἔθνη ἀπεσταλμένος, οὐκ ἐγγράφει ἑαυτὸν Ἑβραίων ἀπόστολον, διά τε τὴν πρὸς τὸν κύριον τιμὴν, διά τε τὸ ἐκ περιουσίας καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἐπιστέλλειν, ἐθνῶν κήρυκα ὄντα καὶ ἀπόστολον." αὖθις δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ Κλήμης βιβλίοις περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων παράδοσιν τῶν ἀνέκαθεν πρεσβυτέρων τέθειται, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον· προγεγράφθαι [ἔλεγεν] τῶν εὐαγγελίων τὰ περιέχοντα τὰς γενεαλογίας· τὸ δὲ κατὰ Μάρκον ταύτην ἐσχηκέναι τὴν οἰκονομίαν. τοῦ Πέτρου δημοσίᾳ ἐν Ῥώμῃ κηρύξαντος τὸν λόγον καὶ πνεύματι τὸ εὐαγγέλιον ἐξειπόντος, τοὺς παρόντας πολλοὺς ὄντας παρακαλέσαι τὸν Μάρκον, ὡς ἂν ἀκολουθήσαντα αὐτῷ πόρρωθεν καὶ μεμνημένον τῶν λεχθέντων, ἀναγράψαι τὰ εἰρημένα· ποιήσαντα δὲ τὸ εὐαγγέλιον μεταδοῦναι τοῖς δεομένοις αὐτοῦ. ὅπερ ἐπιγνόντα τὸν Πέτρον προτρεπτικῶς μήτε κωλῦσαι μήτε προτρέψασθαι, τὸν μέντοι Ἰωάννην ἔσχατον συνιδόντα ὅτι τὰ σωματικὰ ἐν*

4. *ἔμπλεοι*] *ἔμπλεω* aliquot codices.

τοῖς εὐαγγελίοις δεδήλωται, προτραπέντα ὑπὸ τῶν γνωρίμων, πνεύματι θεοφορηθέντα, πνευματικὸν ποιῆσαι εὐαγγέλιον. τοσαῦτα ὁ Κλήμης.

Alexander Hierosolymitanus episcopus ibidem de eodem.

Πατέρας γὰρ ἴσμεν τοὺς μακαρίους ἐκείνους τοὺς προοδεύσαντας, πρὸς οὓς μετ' ὀλίγον ἐσόμεθα, Πάνταινον τὸν μακάριον ἀληθῶς καὶ κύριον, καὶ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα κύριόν μου γενόμενον καὶ ὠφελήσαντά με.

Eusebius Chron. Can. p. 216.

Κλήμης ὁ Στρωματεὺς πρεσβύτερος Ἀλεξανδρείας, ἄριστος διδάσκαλος ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίᾳ, συντάττων διέλαμπεν, καὶ Πάνταινος φιλόσοφος ἀπὸ Στωϊκῶν ἐν τῷ θείῳ λόγῳ διέπρεπεν.

Eusebius Praep. Evang. 2, 2. p. 61.

Ταῦτα δὲ Κλήμης ὁ θαυμάσιος ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας Προτρεπτικῷ διαρρήδην ἐκκαλύπτει, πάντων μὲν διὰ πείρας ἐλθὼν ἀνήρ, θᾶττόν γε μὴν τῆς πλάνης ἀνανεύσας, ὡς ἂν πρὸς τοῦ σωτηρίου λόγου, καὶ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τῶν κακῶν λελυτρωμένος. quibus addit verba Clementis Protr. c. 2. p. 10.

Cyrillus Alexandr. contra Julianum lib. 6. p. 205. edit. Paris., a. 1638.

Κλήμης μὲν γὰρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἑπόμενος πανταχῆ, πλείστης τε ὅσης Ἑλληνικῆς ἱστορίας εἰς ἀκοὴν ἐλθὼν, ἐν τοῖς Στρωματεῦσί φησι....

Cyrillus ibid. lib. 7. p. 231.

Ταύτης ἰδίᾳ μέμνηται τῆς ἱστορίας ἐν τοῖς Στρωματεῦσιν ὁ Κλήμης, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ φιλομαθὴς, καὶ ἀναγνωσμάτων Ἑλληνικῶν πολυπραγμονήσας βάθος, ὡς ὀλίγοι τάχα που τῶν πρὸ αὐτοῦ.

Cyrillus ibid. lib. 10. p. 342.

Ἔφη δὲ καὶ Κλήμης ἀνὴρ ἐλλόγιμος, καὶ μέντοι καὶ πολυΐστωρ περί τε θεῶν καὶ ναῶν ὡδί....

Epiphanius Adversus haereses lib. 1. tom. 2. in Secundianorum haeresi p. 51.

Εἶτα οἱ καλῶς συγγραψάμενοι, καὶ ἀλήθειαν τούτων ἐν τοῖς σφῶν αὐτῶν συγγράμμασιν ἤλεγξαν, Κλήμης τε, ὅν φασί τινες Ἀλεξανδρέα, ἕτεροι δὲ Ἀθηναῖον.

Dionysius Areopagita lib. De divinis nominibus cap. 5, 9.

Εἰ δὲ ὁ φιλόσοφος ἀξιοῖ Κλήμης καὶ πρὸς τὶ παραδείγματα λέγεσθαι τὰ ἐν τοῖς οὖσιν ἀρχηγικώτερα, πρόεισι μὲν οὐ διὰ κυρίων καὶ παντελῶν καὶ ἁπλῶν ὀνομάτων ὁ λόγος αὐτῷ.

Hieronymus in Ecclesiasticis scriptoribus.

Clemens Alexandrinae Ecclesiae presbyter, Pantaeni, de quo supra retulimus, auditor, post ejus mortem Alexandriae ecclesiasticam scholam tenuit, et *Κατηχήσεων* magister fuit. Feruntur ejus insignia volumina plenaque eruditionis et eloquentiae, tam de Scripturis divinis quam de saecularis litteraturae instrumento. E quibus illa sunt: *Στρωματεῖς*, libri octo: *Ὑποτυπώσεων* libri octo; Adversus gentes, liber unus; Paedagogi libri tres; De Pascha liber unus; De jejunio disceptatio; et alius qui inscribitur, Quisnam dives ille sit qui salvetur; De obtrectatione liber unus; De canonibus ecclesiasticis, et Adversum eos qui Judaeorum sequuntur errorem, liber unus; quem proprie Alexandro Hierosolymorum episcopo *προσεφώνησεν*. Meminit autem in Stromatibus suis voluminis Tatiani Adversus gentes, de quo supra diximus; et Cassiani cujusdam *Χρονογραφίας*, quod opusculum invenire non potui. Nec non et de Judaeis Aristobulum quendam, et Demetrium et Eupolemum scriptores adversus gentes refert, qui in similitudinem Josephi *Ἀρχαιογονίας* Moysi et Judaicae genti asseruerint exstat: Alexandri Hierosolymitarum episcopi, qui cum Narcisso postea rexit Ecclesiam, epistola super ordinatione Asclepiadis confessoris ad Antiochenses, congratulantis eis; in qua ponit in fine: "Haec vobis, domini ac fratres, scripta transmisi, per Clementem beatum presbyterum, virum illustrem et probatum; quem vos quoque scitis et nunc plenius recognoscetis: qui cum huc venisset juxta providentiam et visitationem Dei, confirmavit et auxit Domini Ecclesiam." Constat Origenem hujus fuisse discipulum. Floruit autem Severi et Antonini filii ejus temporibus.

Idem ad Magnum orator. Roman.

Clemens Alexandrinae Ecclesiae presbyter, meo judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, et totidem *Ὑποτυπώσεων*, et alium Contra gentes, Paedagogi quoque tria volumina. Quid in illis libris indoctum, imo quid non e media philosophia est?

Rufinus De adulteratione librorum Origenis apud Hieronymum tom. 4. Erasmi.

Clemens quoque alius Alexandrinus presbyter, et magister Ecclesiae illius in omnibus pene libris suis, Trinitatis gloriam atque aeternitatem unam eandemque designat, interdum invenimus aliqua in libris ejus capitula, in quibus Filium Dei creaturam dicit. Numquid credibile est de tanto viro tam in omnibus catholico, tam erudito, ut vel sibi contraria senserit, vel ea quae de Deo non dicam credere, sed vel audire quidem impium est, scripta reliquerit?

Socrates Histor. ecclesiast. lib. 2, 35.

Οὕτω δὲ ἦν ὀλιγομαθὴς ὁ Ἀέτιος καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀμύητος, τὸ ἐριστικὸν δὲ κατωρθώκει μόνον, ὅπερ ἂν καὶ ἀγροῖκός τις ποιήσειεν, ὡς μήτε τοὺς ἀρχαίους τοὺς τὰ Χριστιανικὰ λόγια ἑρμηνεύσαντας ἀσκηθῆναι, πολλὰ χαίρειν φράσας τοῖς περὶ Κλήμεντα καὶ Ἀφρικανὸν καὶ Ὠριγένην, ἄνδρας πάσης σοφίας ἐπιστήμονας.

Idem ibid. cap. 19.

Κατὰ δὲ Βαλεντίνου καὶ τῶν ἐξ ἐκείνου καὶ Εἰρηναῖος καὶ Κλήμης καὶ Ὠριγένης.

Idem ibid. cap. 21.

Κατὰ τούτων συγγράφει Μουσανὸς τῆς ἀληθείας συνήγορος καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεύς.

Idem 3, 1.

Ἡ Νικολαϊτῶν αἵρεσις οὐ μόνον ἐξ ἀνοίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀκολασίας συνέστη. σαφέστερον δὲ τὰ περὶ ταύτης ὁ Κλήμης ἐδίδαξεν.

Ibid. paulo post.

Κατὰ τούτων καὶ ὁ προρρηθεὶς συνέγραψε Κλήμης καὶ Εἰρηναῖος καὶ Ὠριγένης.

S. Maximus Disputat. cum Pyrrho.

Κανόνι χρώμενος πρὸς τοῦτο τῷ ὄντι φιλοσόφῳ τῶν φιλοσόφων Κλήμεντι, ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν Στρωματέων λόγῳ, τὴν μὲν θέλησιν νοῦν εἶναι ὀρεκτικὸν ὁρισαμένῳ, τὴν δὲ βούλησιν εὔλογον ὄρεξιν ἢ τὴν περί τινος θέλησιν.

Joannes Damascenus De duabus Christi voluntatibus.

Θέλησις τοίνυν ἐστὶν, κατὰ τὸν μακάριον Κλήμεντα, δύναμις τοῦ κυρίως ὄντος ὀρεκτική· καὶ πάλιν, ὄρεξις τῇ τοῦ λογικοῦ φύσει κατάλληλος· καὶ πάλιν, αὐτοκράτορος νοῦ κίνησις αὐτεξούσιος.

Idem De imaginibus orat. 3.

Τοῦ ἀρχαιοτάτου Κλήμεντος πρὸς Ἀλέξανδρον ἐκ τοῦ ἑβδόμου βιβλίου τῶν Στρωματέων. Οὐκοῦν οὐ μόνον ἐπαινεῖ τὰ καλὰ, ἀλλὰ αὐτὸς βιάζεται τοῦ εἶναι καλὸς, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πιστοῦ δούλου μεταβαίνων δι' ἀγάπης εἰς φίλον, διὰ τὸ τέλειον τῆς ἕξεως ὃ ἐκ μαθήσεως ἀληθοῦς καὶ συνασκήσεως πολλῆς καθαρῶς ἐκτήσατο. ὡς ἂν οὖν ἐπ' ἄκρον γνώσεως ἥκῃ βιαζόμενος τῷ ἤθει καὶ κεκοσμημένος, τῷ σχήματι κατεσταλμένος, πάντα ἐκεῖνα ἔχων, ὅσα πλεονεκτήματά ἐστι τοῦ κατὰ ἀλήθειαν γνωστικοῦ, εἰς τὰς εἰκόνας ἀφορῶν τὰς καλάς. πολλοὺς μὲν τοὺς κατωρθωκότας πρὸ αὐτοῦ πατριάρχας, παμπόλλους δὲ προφήτας, ἀπείρους δὲ ὅσους ἡμῖν ἀριθμῷ λογιζόμενος ἀγγέλους, καὶ τὸν ἐπὶ πᾶσι κύριον, τὸν διδάξαντα καὶ παραστήσαντα, δυνατὸν εἶναι, τὸν κορυφαίων ἐκείνων κτήσασθαι βίον.

1 S. # ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ 1 P.

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

ARGUMENTUM.

Cap. I. Ab orgiis et impiis idolorum mysteriis homines avocans, ad veram jubilationem *dei verbi* nomine provocat et ad laudes *dei patris* ob revelatam veritatem celebrandas hortatur. (§. 1–10.) C. II. Absurditatem simul atque impietatem *mysteriorum ethnicorum* et *fabularum* de deorum ortu et interitu ostendit. (§. 11–37.) C. III. Sacrificiorum diis mactatorum crudelitatem atque impuritatem perstringit. (§. 38–41.) C. IV. Simulacra quam absurda et turpia sint, quibus gentes deos suos colant. (§. 42–59.) C. V. Philosophorum sententias de *deo* recenset. (§. 60–62.) C. VI. Illos aliquando, ipso inspirante, verum hoc in argumento vidisse. (§. 63–68.) C. VII. Poetas etiam veritati hac in parte testimonium ferre (§. 69–72.) C. VIII. Veram de deo doctrinam a prophetis esse petendam. (§. 73–77.) C. IX. Graviter illos peccare, qui benignam dei vocationem spernant aut negligant. (§. 78–84.) C. X. Respondens objectioni gentilium, qua nefas esse aiunt morem patrium deserere, eo impensius hortatur illas ad veritatem amplectendam, qua ab erroribus istis liberentur. (§. 85–106.) C. XI. Quanta sint dei beneficia in homines per Christi adventum collata. (§. 107–113.) C. XII. Hortatur ut missis erroribus et cupiditatibus pristinis se Christo unico veritatis magistro instituendos praebeant. (§. 114–119.)

ΚΕΦ. Α.

ἈΜΦΙΩΝ ὁ Θηβαῖος καὶ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος ἄμφω μὲν ἤστην ᾠδικώ· μῦθος δὲ ἄμφω· καὶ τὸ ᾆσμα εἰσέτι

1. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ] στρωματέως addunt MNP. Victorius in V inscripsit ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

5. εἰσέτι] εἰς ἔτι V hic et alibi.

2 P. τοῦτο Ἑλλήνων ᾄδεται χορῷ· τέχνῃ τῇ μουσικῇ ὁ μὲν ἰχθὺν δελεάσας, ὁ δὲ Θήβας τειχίσας. Θρᾴκιος δὲ ἄλλος σοφιστὴς—ἄλλος οὗτος μῦθος Ἑλληνικός—ἐτιθάσευε τὰ θηρία γυμνῇ τῇ ᾠδῇ· καὶ δὴ τὰ δένδρα, τὰς φηγούς, μετεφύτευε τῇ μουσικῇ. ἔχοιμ' ἄν σοι καὶ ἄλλον τούτοις ἀδελφὸν διηγήσασθαι μῦθον καὶ ᾠδόν, Εὔνομον τὸν Λοκρὸν καὶ τέττιγα τὸν Πυθικόν. πανήγυρις Ἑλληνικὴ ἐπὶ νεκρῷ Δράκοντι συνεκροτεῖτο Πυθοῖ, ἐπιτάφιον ἑρπετοῦ ᾄδοντος Εὐνόμου· ὕμνος ἢ θρῆνος ὄφεως ἦν ἡ ᾠδή, οὐκ ἔχω λέγειν. ἀγὼν δὲ ἦν καὶ ἐκιθάριζεν ὥρᾳ καύματος Εὔνομος, ὁπηνίκα οἱ τέττιγες ὑπὸ τοῖς πετάλοις ᾖδον ἀνὰ τὰ ὄρη θερόμενοι ἡλίῳ. ᾖδον δὲ ἄρα οὐ τῷ Δράκοντι τῷ νεκρῷ, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ πανσόφῳ αὐτόνομον ᾠδήν, τῶν Εὐνόμου βελτίονα νόμων· ῥήγνυται χορδὴ τῷ Λοκρῷ· ἐφίπταται ὁ τέττιξ τῷ ζυγῷ· ἐτερέτιζεν ὡς ἐπὶ κλάδῳ τῷ ὀργάνῳ· καὶ τοῦ τέττιγος τῷ ᾄσματι ἁρμοσάμενος ὁ ᾠδὸς τὴν λείπουσαν ἀνεπλήρωσε χορδήν. οὐκοῦν ᾠδῇ τῇ Εὐνόμου ἄγεται ὁ τέττιξ, ὡς ὁ μῦθος βούλεται, χαλκοῦν ἀναστήσας Πυθοῖ τὸν Εὔνομον αὐτῇ τῇ κιθάρᾳ καὶ τὸν συναγωνιστὴν τοῦ Λοκροῦ· ὁ δὲ ἑκὼν ἐφίπταται καὶ ᾄδει ἑκών. Ἕλλησι δὲ ἐδόκει ὑποκριτὴς γεγονέναι μουσικῆς.

2. Πῇ δὴ οὖν μύθοις κενοῖς πεπιστεύκατε, θέλγεσθαι μουσικῇ τὰ ζῷα ὑπολαμβάνοντες; ἀληθείας δὲ ὑμῖν τὸ πρόσωπον τὸ φαιδρὸν μόνον, ὡς ἔοικεν, ἐπίπλαστον εἶναι δοκεῖ καὶ τοῖς τῆς ἀπιστίας ὑποπέπτωκεν ὀφθαλμοῖς. Κιθαιρὼν δὲ ἄρα καὶ Ἑλικὼν καὶ τὰ Ὀδρυσῶν ὄρη καὶ

2. ἰχθὺν] ἰχθῦν MV. Accentus obscurus in P.

3. ἐτιθάσευε scripsi pro ἐτιθάσσευε.

4. τὰς φηγούς] τὰς δρῦς margo M a m. rec.

12. ἡλίῳ] τῷ ἡλίῳ Commelinus.

ib. τῷ νεκρῷ] τῷ πυθικῷ addunt NP ex glossemate. Addebat etiam Commelinus, haud dubie ex codice.

15. ἐτερέτιζεν] τερετίζων Commelinus.

17. ᾠδῇ—χαλκοῦν om. N.

22. κενοῖς] Ex καινοῖς factum in P.

25. τῆς additum ex NP.

Θρᾳκῶν τελεστήρια, τῆς πλάνης τὰ μυστήρια, τεθείασται καὶ καθύμνηται. ἐγὼ μὲν, εἰ καὶ μῦθός εἰσι, δυσανασχετῶ τοσαύταις ἐκτραγῳδουμέναις συμφοραῖς· ὑμῖν δὲ καὶ τῶν κακῶν αἱ ἀναγραφαὶ γεγόνασι δράματα καὶ τῶν δραμάτων 3 P.
οἱ ὑποκριταὶ θυμηδίας θεάματα. ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν δράματα καὶ τοὺς ληναΐζοντας ποιητὰς, τέλεον ἤδη παροινοῦντας, κιττῷ που ἀναδήσαντες, ἀφραίνοντας ἐκτόπως τελετῇ βακχικῇ, αὐτοῖς σατύροις καὶ θιάσῳ μαινόλῃ, σὺν καὶ τῷ ἄλλῳ δαιμόνων χορῷ, Ἑλικῶνι καὶ Κιθαιρῶνι κατακλείσωμεν γεγηρακόσιν. κατάγωμεν δὲ ἄνωθεν ἐξ οὐρανῶν ἀλήθειαν ἅμα φανοτάτῃ φρονήσει εἰς ὄρος ἅγιον θεοῦ καὶ χορὸν τὸν ἅγιον τὸν προφητικὸν, ἡ δὲ ὡς ὅτι μάλιστα τηλαυγὲς ἀποστίλβουσα φῶς καταυγαζέτω πάντῃ τοὺς ἐν σκότει κυλινδουμένους καὶ τῆς πλάνης τοὺς ἀνθρώπους ἀπαλλαττέτω, τὴν ὑπερτάτην ὀρέγουσα δεξιὰν, τὴν σύνεσιν, εἰς σωτηρίαν· οἱ δὲ ἀνανεύσαντες καὶ ἀνακύψαντες Ἑλικῶνα μὲν καὶ Κιθαιρῶνα καταλειπόντων, οἰκούντων δὲ Σιών· ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος καὶ λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, λόγος οὐράνιος, ὁ γνήσιος ἀγωνιστὴς ἐπὶ τῷ παντὸς κόσμου θεάτρῳ στεφανούμενος. ᾄδει δέ γε ὁ Εὔνομος ὁ ἐμὸς οὐ τὸν Τερπάνδρου νόμον οὐδὲ τὸν Καπίωνος, οὐδὲ μὴν Φρύγιον ἢ Λύδιον ἢ Δώριον, ἀλλὰ τῆς καινῆς ἁρμονίας τὸν ἀΐδιον νόμον, τὸν

4. *αἱ* additum ex MP et libro Commelini.

ib. *καὶ τῶν δραμάτων—θεάματα* addunt NP, om. MV. Eadem suo e libro memorat Commelinus, in quo *θυμησίας*.

7. *ἀφραίνοντας* om. liber Commelini.

8. *θιάσῳ μαινόλῃ* MP et liber Commelini et qui *μαινώλῃ* N. *θυάσῳ μαινάλῃ* V.

11. *φανοτάτῃ* MP. *φανωτάτῃ* V et ps. M. *ἀφανωτάτῃ* liber Commelini.

14. *κυλινδουμένους*] Vel *καλινδουμένους*, ut alibi apud Clementem, velut p. 49. ed. Pott.

15. *ὀρέγουσα*] *ὀρέγουσαν* N.

19. Jesai. ii. 3.

21. *τὸν Τερπάνδρου*] *τὸν* om. P.

22. *Καπίωνος* Alberti ad Hesych. s. v. *Καπίων* pro *Καπίτωνος*. *Καπίων* vel *Κηπίων* Terpandri discipulus fuit: de quo dixi in Thesauro vol. 4. p. 1519.

φερώνυμον τοῦ θεοῦ, τὸ ᾆσμα τὸ καινὸν, τὸ Λευιτικὸν,

> *νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθες ἁπάντων·*

γλυκύ τι καὶ ἀληθινὸν φάρμακον πειθοῦς ἐγκέκραται τῷ ᾄσματι.

3. *Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν ὁ Θρᾴκιος ἐκεῖνος Ὀρφεὺς καὶ ὁ Θηβαῖος καὶ ὁ Μηθυμναῖος, ἄνδρες τινὲς οὐκ* 4 P. *ἄνδρες, ἀπατηλοὶ γεγονέναι, προσχήματι μουσικῆς λυμηνάμενοι τὸν βίον, ἐντέχνῳ τινὶ γοητείᾳ δαιμονῶντες εἰς διαφθορὰς, ὕβρεις ὀργιάζοντες, πένθη ἐκθειάζοντες, τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ εἴδωλα χειραγωγῆσαι πρῶτοι· ναὶ μὴν λίθοις καὶ ξύλοις, τουτέστιν ἀγάλμασι καὶ σκιαγραφίαις, ἀνοικοδομῆσαι τὴν σκαιότητα τοῦ ἔθους, τὴν καλὴν ὄντως ἐκείνην ἐλευθερίαν τῶν ὑπ' οὐρανὸν πεπολιτευμένων ᾠδαῖς καὶ ἐπῳδαῖς ἐσχάτῃ δουλείᾳ καταζεύξαντες· ἀλλ' οὐ τοιόσδε ὁ ᾠδὸς ὁ ἐμὸς οὐδ' εἰς μακρὰν καταλύσων ἀφῖκται τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν τῶν τυραννούντων δαιμόνων·* 2 S. *ὡς δὲ τὸν πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον τῆς θεοσεβείας μετάγων ἡμᾶς ζυγὸν αὖθις εἰς οὐρανοὺς ἀνακαλεῖται τοὺς εἰς γῆν ἐρριμμένους.*

4. *Μόνος γοῦν τῶν πώποτε τὰ ἀργαλεώτατα θηρία, τοὺς ἀνθρώπους, ἐτιθάσευεν· πτηνὰ μὲν τοὺς κούφους αὐτῶν, ἑρπετὰ δὲ τοὺς ἀπατεῶνας, καὶ λέοντας μὲν τοὺς θυμικοὺς, σύας δὲ τοὺς ἡδονικοὺς, λύκους δὲ τοὺς ἁρπακτικούς. λίθοι δὲ καὶ ξύλα οἱ ἄφρονες· πρὸς δὲ καὶ λίθων ἀναισθητότερος ἄνθρωπος ἀγνοίᾳ βεβαπτισμένος. μάρτυς ἡμῖν ἡ προφητικὴ παρίτω φωνὴ, συνῳδὸς ἀληθείας, τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀνοίᾳ κατατετριμμένους οἰκτείρουσα·*

1. Ps. xcvi. 1; cxviii. 1.
2. *νηπενθές τ'* (*τ'* om. N.)—] Hom. Od. 4. 221.
9. *διαφθορὰς*] *διαφθορᾶς* N.
ib. *ὀργιάζοντες*] *ὀργίζοντες* pr. P.
12. *ἔθους* MNP ut Sylb. I. *ἔθνους* V.
14. *καταζεύξαντες*] *κατεξεύξαντες* typotheta in V.
21. *ἐτιθάσευεν* scripsi pro *ἐτιθάσσευεν.*
22. *μὲν τοὺς* MNP. *καὶ τοὺς* V.
26. *ἡ προφητικὴ*] Aberat *ἡ*.

δυνατὸς γὰρ ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ὃς κατελεήσας τὴν ἀμαθίαν τὴν πολλὴν καὶ τὴν σκληροκαρδίαν τῶν εἰς τὴν ἀλήθειαν λελιθωμένων ἤγειρεν θεοσεβείας σπέρμα ἀρετῆς αἰσθόμενον ἐκ λίθων ἐκείνων τῶν λίθοις πεπιστευκότων ἐθνῶν. αὖθις οὖν ἰοβόλους τινὰς καὶ παλιμβόλους ὑποκριτὰς ἐφοδεύοντας δικαιοσύνῃ γεννήματα ἐχιδνῶν κέκληκέ που· ἀλλὰ καὶ τούτων εἴ τις τῶν ὄφεων μετανοῆσαι ἑκών, ἑπόμενος δὴ τῷ λόγῳ ἄνθρωπος γίνεται θεοῦ. λύκους δὲ ἄλλους ἀλληγορεῖ προβάτων κωδίοις ἠμφιεσμένους, τοὺς ἐν ἀνθρώπων μορφαῖς ἁρπακτικοὺς αἰνιττόμενος. καὶ πάντα ἄρα ταῦτα τὰ ἀγριώτατα θηρία καὶ τοὺς τοιούτους λίθους ἡ οὐράνιος ᾠδὴ αὐτὴ μετεμόρφωσεν εἰς ἀνθρώπους ἡμέρους. ἦμεν γάρ, ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους, ᾗ φησιν ἡ ἀποστολικὴ γραφή· ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλαν- 5 P.
θρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς. ὅρα τὸ ᾆσμα τὸ καινὸν ὅσον ἴσχυσεν· ἀνθρώπους ἐκ λίθων καὶ ἀνθρώπους ἐκ θηρίων πεποίηκεν. οἱ δὲ τηνάλλως ὡς νεκροί, οἱ τῆς ὄντως οὔσης ἀμέτοχοι ζωῆς, ἀκροαταὶ μόνον γενόμενοι τοῦ ᾄσματος, ἀνεβίωσαν.

5. Τοῦτό τοι καὶ τὸ πᾶν ἐκόσμησεν ἐμμελῶς καὶ τῶν στοιχείων τὴν διαφωνίαν εἰς τάξιν ἐνέτεινε συμφωνίας,

2. Matt. iii. 9. Luc. iii. 8.
ib. ἀβραὰμ est in P et, ut opinor, aliis, non ἀβραάμ. In V Αβραάμ. Nam Victorius more aetatis suae spiritus et accentus literarum uncialium ubique omisit.
7. Matt. iii. 7; Luc. iii. 7.
9. 2 Tim. iii. 17.
10. κωδίοις] κωιδίοις P.
ib. Matt. vii. 15.
11. τὰ om. NP.
13. Tit. iii. 3.
16. ᾗ φησιν] ὃ φησιν P.
20. Tit. iii. 4 sq.
22. τηνάλλως] τηνάλως MV.
ib. ὡς om. N.
26. ἐνέτεινε συμφωνίας MNP ut Sylb. ἐνέτεινεν ἐμφωνίας V.

ἵνα δὴ ὅλος ὁ κόσμος αὐτῷ ἁρμονία γένηται· καὶ θάλατταν μὲν ἀνῆκε λελυμένην, γῆς δὲ ἐπιβαίνειν κεκώλυκεν, αὐτὴν γῆν δ' ἔμπαλιν ἐστερέωσε φερομένην καὶ ὅρον αὐτῇ ἔπηξε θάλατταν· ναὶ μὴν καὶ πυρὸς ὁρμὴν ἐμάλαξεν ἀέρι, οἱονεὶ Δώριον ἁρμονίαν κεράσας Λυδίῳ· καὶ τὴν ἀέρος ἀπηνῆ ψυχρότητα τῇ παραπλοκῇ τοῦ πυρὸς ἐτιθάσευσε, τοὺς νεάτους τῶν ὅλων φθόγγους τούτους κιρνὰς ἐμμελῶς. καὶ δὴ τὸ ᾆσμα τὸ ἀκήρατον, ἔρεισμα τῶν ὅλων καὶ ἁρμονία τῶν πάντων, ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ μέσα διαταθὲν, ἡρμόσατο τόδε τὸ πᾶν, οὐ κατὰ τὴν Θρᾴκιον μουσικὴν, τὴν παραπλήσιον Τουβὰλ, κατὰ δὲ τὴν πάτριον τοῦ θεοῦ βούλησιν, ἣν ἐζήλωσε Δαβίδ. ὁ δὲ ἐκ Δαβὶδ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος λύραν μὲν καὶ κιθάραν, τὰ ἄψυχα ὄργανα, ὑπεριδὼν, κόσμον δὲ τόνδε καὶ δὴ καὶ τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, ψυχήν τε καὶ σῶμα αὐτοῦ, ἁγίῳ πνεύματι ἁρμοσάμενος, ψάλλει τῷ θεῷ, διὰ τοῦ πολυφώνου ὀργάνου καὶ προσᾴδει τῷ ὀργάνῳ τῷ ἀνθρώπῳ. σὺ γὰρ εἶ κιθάρα καὶ αὐλὸς καὶ ναὸς ἐμοί· κιθάρα διὰ τὴν ἁρμονίαν· αὐλὸς διὰ τὸ πνεῦμα· ναὸς διὰ τὸν λόγον· ἵν' ἡ μὲν κρέκῃ, τὸ δὲ ἐμπνέῃ, ὁ δὲ χωρήσῃ τὸν κύριον. ναὶ μὴν 6 P. ὁ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς, ὁ κιθαριστὴς, οὗ μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, ὃς προὔτρεπεν ὡς τὴν ἀλήθειαν, ἀπέτρεπε δὲ εἰδώλων, πολλοῦ γε ἔδει ὑμνεῖν αὐτὸν τοὺς δαίμονας, ἀληθεῖ πρὸς αὐτοῦ διωκομένους μουσικῇ, ᾗ τῷ Σαοὺλ

1. 4. θάλατταν M et qui loco altero θαλάττης P. θάλασσαν V.
3. αὐτὴν γῆν δ' ἔμπαλιν MPV. αὐτὴν δὴ γῆν ἔμπαλιν N. Requiritur αὐτὴν δὲ τὴν γῆν vel τὴν γῆν δ'—.
ib. ἐστερέωσε φ.] ἐστερέωσεν ἐν ὕδατι φ. Arcerius.
5. Δώριον ἁρμονίαν—] τρόποι ἁρμονικῆς lemma rec. in marg. M.
6. παραπλοκῇ] περιπλοκῇ Arcerius.
ib. ἐτιθάσευσε scripsi pro ἐτιθάσσευσε. ἐτιθάσσευεν NP.
11. Τουβὰλ Hervetus pro ἰουβάλ.
15. τὸν σμικρὸν] τὸν om. N.
18. τῷ ὀργάνῳ] τούτῳ τῷ ὀργάνῳ V. τούτῳ om. NP, a m. rec. in marg. habet M.
19. ἐμοί MNP ut Sylb. ἐμός V.
23. ὃς om. NP, a m. rec. habet M.
25. ᾗ τῷ Σαοὺλ] ἧι τῶι ἔναυλος ὁ P. ἥτω ἔναυλος ὁ N.

ἐνεργουμένῳ ἐκεῖνος ᾄδων μόνον αὐτὸν ἰάσατο. καλον ὁ κύριος ὄργανον ἔμπνουν τὸν ἄνθρωπον ἐξειργάσατο κατ' εἰκόνα τὴν ἑαυτοῦ· ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὄργανόν ἐστι θεοῦ παναρμόνιον, ἐμμελὲς καὶ ἅγιον, σοφία ὑπερκόσμιος, οὐράνιος λόγος.

6. Τί δὴ οὖν τὸ ὄργανον, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ὁ κύριος καὶ τὸ ᾆσμα τὸ καινὸν βούλεται; ὀφθαλμοὺς ἀναπετάσαι τυφλῶν καὶ ὦτα ἀνοῖξαι κωφῶν καὶ σκάζοντας τὼ πόδε ἢ πλανωμένους εἰς δικαιοσύνην χειραγωγῆσαι, θεὸν ἀνθρώποις ἀφραίνουσιν ἐπιδεῖξαι, παῦσαι φθορὰν, νικῆσαι θάνατον, υἱοὺς ἀπειθεῖς διαλλάξαι πατρί. φιλάνθρωπον τὸ ὄργανον τοῦ θεοῦ· ὁ κύριος ἐλεεῖ, παιδεύει, προτρέπει, νουθετεῖ, σώζει, φυλάττει καὶ μισθὸν ἡμῖν τῆς μαθήσεως ἐκ περιουσίας, βασιλείαν οὐρανῶν, ἐπαγγέλλεται, τοῦτο μόνον ἀπολαύων ἡμῶν, ὃ σωζόμεθα. κακία μὲν γὰρ τὴν ἀνθρώπων ἐπιβόσκεται φθορὰν, ἡ δὲ ἀλήθεια, ὥσπερ ἡ μέλιττα, λυμαινομένη τῶν ὄντων οὐδὲν, ἐπὶ μόνης τῆς ἀνθρώπων ἀγάλλεται σωτηρίας. ἔχεις οὖν τὴν ἐπαγγελίαν, ἔχεις τὴν φιλανθρωπίαν, τῆς χάριτος μεταλάμβανε. καί μου τὸ ᾆσμα τὸ σωτήριον μὴ καινὸν οὕτως ὑπολάβῃς ὡς σκεῦος ἢ ὡς οἰκίαν· "πρὸ ἑωσφόρου γὰρ ἦν," καὶ "ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος·" παλαιὰ δὲ ἡ πλάνη, καινὸν δὲ ἡ ἀλήθεια φαίνεται. εἴτ' οὖν ἀρχαίους τοὺς Φρύγας διδάσκουσιν αἶγες μυθικαὶ, εἴτε αὖ τοὺς Ἀρκάδας οἱ προσελήνους ἀνα-
3 S. γράφοντες ποιηταὶ, εἴτε μὴν αὖ τοὺς Αἰγυπτίους οἱ καὶ πρώτην ταύτην ἀναφῆναι τὴν γῆν θεούς τε καὶ ἀνθρώπους ὀνειρώσσοντες· ἀλλ' οὐ πρό γε τοῦ κόσμου τοῦδε τούτων οὐδὲ εἷς, πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς ἡμεῖς, οἱ τῷ

1. ἐνεργουμένῳ Arcerius. ἐνεργούμενος MNP. ἐνεργουμένη V.
3. θεοῦ MNP. τοῦ θεοῦ V.
13. σώζει] σώιζει P hic et alibi.
21. Psalm. cx. 3.
22. Joann. i. 1.
27. ἀναφῆναι Arcerius pro ἀναφῦναι.

δεῖν ἔσεσθαι ἐν αὐτῷ πρότερον γεγεννημένοι τῷ θεῷ, τοῦ θεοῦ λόγου τὰ λογικὰ πλάσματα ἡμεῖς, δι' ὃν ἀρχαΐζομεν, ὅτι "ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος ἦν." ἀλλ' ὅτι μὲν ἦν ὁ λόγος ἄνωθεν ἀρχὴ θεία τῶν πάντων ἦν τε καὶ ἔστιν· ὅτι δὲ νῦν ὄνομα ἔλαβεν, τὸ πάλαι καθωσιωμένον, δυνάμεως ἄξιον, ὁ Χριστὸς, καινὸν ᾆσμά μοι κέκληται.

7 P. 7. Οὗτος γοῦν ὁ λόγος, ὁ Χριστὸς, καὶ τοῦ εἶναι πάλαι ἡμᾶς, (ἦν γὰρ ἐν θεῷ,) καὶ τοῦ εὖ εἶναι, νῦν δὴ ἐπεφάνη ἀνθρώποις αὐτὸς οὗτος ὁ λόγος, ὁ μόνος ἄμφω, θεός τε καὶ ἄνθρωπος, ἁπάντων ἡμῖν αἴτιος ἀγαθῶν· παρ' οὗ τὸ εὖ ζῆν ἐκδιδασκόμενοι εἰς ἀΐδιον ζωὴν παραπεμπόμεθα. κατὰ γὰρ τὸν θεσπέσιον ἐκεῖνον τοῦ κυρίου ἀπόστολον "ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπεφάνη, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ." τοῦτό ἐστι τὸ ᾆσμα τὸ καινὸν, ἡ ἐπιφάνεια, ἡ νῦν ἐκλάμψασα ἐν ἡμῖν τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος καὶ προόντος λόγου· ἐπεφάνη δὲ ἔναγχος ὁ προὼν σωτήρ· ἐπεφάνη ὁ ἐν τῷ ὄντι ὤν, ὅτι ὁ λόγος, ὃς ἦν πρὸς τὸν θεὸν, διδάσκαλος ἐπεφάνη, ᾧ τὰ πάντα δεδημιούργηται· λόγος ὁ καὶ τὸ ζῆν ἐν ἀρχῇ μετὰ τοῦ πλάσαι παρασχὼν, ὡς δημιουργὸς, τὸ εὖ ζῆν ἐδίδαξεν, ἐπιφανεὶς ὡς διδάσκαλος, ἵνα τὸ ἀεὶ ζῆν ὕστερον ὡς θεὸς χορηγήσῃ. ὁ δὲ οὐ νῦν γε πρῶτον ᾤκτειρεν ἡμᾶς τῆς πλάνης, ἀλλ' ἄνωθεν ἀρχῆθεν, νῦν δὲ ἤδη ἀπολλυμένους ἐπιφανεὶς περισέσωκεν. τὸ γὰρ πονηρὸν καὶ ἑρπυστικὸν θηρίον γοητεῦον καταδουλοῦται καὶ αἰκίζεται εἰσέτι νῦν τοὺς ἀνθρώπους,

3. Joann. i. 1.
13. τοῦ θεοῦ ἡ] ἡ τοῦ θεοῦ P.
13–18. Tit. ii. 11–13.
19. ἐν ἀρχῇ—τὸ εὖ ζῆν om. N.

28. ἑρπυστικὸν Sylb. ἑρπηστικὸν P V et correctus in η M. Utramque scripturam agnoscunt grammatici.
29. εἰσέτι] εἰς ἔτι V.

ἐμοὶ δοκεῖν, βαρβαρικῶς τιμωρούμενον, οἳ νεκροῖς τοὺς αἰχμαλώτους συνδεῖν λέγονται σώμασιν, ἔστ' ἂν αὐτοῖς καὶ συσσαπῶσιν. ὁ γοῦν πονηρὸς οὑτοσὶ τύραννος καὶ δράκων, οὓς ἂν οἷός τε εἴη ἐκ γενετῆς σφετερίσασθαι λίθοις καὶ ξύλοις καὶ ἀγάλμασιν καὶ τοιούτοις τισὶν εἰδώλοις προσσφίγξας τῷ δεισιδαιμονίας ἀθλίῳ δεσμῷ, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, ζῶντας ἐπιφέρων συνέθαψεν αὐτοῖς, ἔστ' ἂν καὶ συμφθαρῶσιν. οὗ δὴ χάριν—εἷς γὰρ ὁ ἀπατεὼν—ἄνωθεν μὲν τὴν Εὔαν, νῦν δὲ ἤδη καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς θάνατον ὑποφέρων· εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἐπίκουρος καὶ βοηθὸς ἡμῖν ὁ κύριος, προμηνύων ἀρχῆθεν προφητικῶς· νῦν δὲ ἤδη καὶ ἐναργῶς εἰς σωτηρίαν παρακαλῶν.

8. Φύγωμεν οὖν ἀποστολικῇ πειθόμενοι παραγγελίᾳ "τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας·" καὶ τῷ σωτῆρι τῷ κυρίῳ προσδράμωμεν, ὃς καὶ νῦν καὶ ἀεὶ προύτρεπεν εἰς σωτηρίαν, διὰ τεράτων καὶ σημείων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρήμῳ, διά τε τῆς βάτου καὶ τῆς ἀκολουθούσης χάριτι φιλανθρωπίας θεραπαίνης δίκην Ἑβραίοις νεφέλης. 8 P.
τούτῳ μὲν δὴ τῷ φόβῳ τοὺς σκληροκαρδίους προύτρεπεν· ἤδη δὲ καὶ διὰ Μωυσέως τοῦ πανσόφου καὶ τοῦ φιλαλήθους Ἡσαΐου καὶ παντὸς τοῦ προφητικοῦ χοροῦ λογικώτερον ἐπὶ τὸν λόγον ἐπιστρέφει τοὺς τὰ ὦτα κεκτημένους· καὶ ἔσθ' ὅπη μὲν λοιδορεῖται, ἔστιν δ' οὗ καὶ ἀπειλεῖ· τοὺς δὲ καὶ θρηνεῖ τῶν ἀνθρώπων· ᾄδει δὲ ἄλλοις, καθάπερ ἰατρὸς ἀγαθὸς τῶν νοσούντων σωμάτων τὰ μὲν καταπλάττων, τὰ δὲ καταλεαίνων, τὰ δὲ καταντλῶν,

6. προσσφίγξας] προσφίγξας Potteri editio.
7. αὐτοῖς] αὐτοὺς NP.
10. ὁ αὐτὸς Sylb. Aberat ὁ. Infra p. 9. εἷς καὶ ὁ αὐτὸς οὗτος.
11. προμηνύων MNP. προσμηνύων V.
15. Ephes. ii. 2.
19. καὶ ἐν ἐρήμῳ Potteri editio. καὶ om. MPV.
22. Μωυσέως] μωσέως MPV.
23. Ἡσαΐου] ἠσαΐα P.

τὰ δὲ καὶ σιδήρῳ διαιρῶν, ἐπικαίων δὲ ἄλλα, ἔστι δ' οὗ καὶ ἀποπρίων, εἴ πως οἷόν τε κἂν παρὰ μέρος ἢ μέλος τὸν ἄνθρωπον ὑγιᾶναι· πολύφωνός γε ὁ σωτὴρ καὶ πολύτροπος εἰς ἀνθρώπων σωτηρίαν, ἀπειλῶν νουθετεῖ, λοιδορούμενος ἐπιστρέφει, θρηνῶν ἐλεεῖ, ψάλλων παρακαλεῖ, διὰ βάτου λαλεῖ, ὅτι σημείων ἐκεῖνοι καὶ τεράτων ἔχρῃζον, καὶ τῷ πυρὶ δεδίττεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀνάπτων ἐκ κίονος τὴν φλόγα, δεῖγμα ὁμοῦ χάριτος καὶ φόβου, ἐὰν ὑπακούσῃς, τὸ φῶς, ἐὰν παρακούσῃς, τὸ πῦρ. ἐπειδὴ δὲ καὶ κίονος καὶ βάτου ἡ σὰρξ τιμιωτέρα, προφῆται μετ' ἐκεῖνα φθέγγονται, αὐτὸς ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ κύριος λαλῶν, αὐτὸς ἐν Ἠλίᾳ, ἐν στόματι προφητῶν αὐτός· σὺ δὲ ἀλλ' εἰ προφήταις μὴ πιστεύεις, μῦθον δ' ὑπολαμβάνεις καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὸ πῦρ, αὐτός σοι λαλήσει ὁ κύριος, "ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ· ἐκένωσεν δὲ ἑαυτὸν" ὁ φιλοικτίρμων θεὸς, σῶσαι τὸν ἄνθρωπον γλιχόμενος· καὶ αὐτὸς ἤδη σοὶ ἐναργῶς ὁ λόγος λαλεῖ, δυσωπῶν τὴν ἀπιστίαν. ναί φημι ὁ λόγος ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος γενόμενος, ἵνα δὴ καὶ σὺ παρὰ ἀνθρώπου μάθῃς πῇ ποτε ἄρα ἄνθρωπος γένηται θεός.

9. Εἶτ' οὐκ ἄτοπον, ὦ φίλοι, τὸν μὲν θεὸν ἀεὶ προτρέπειν ἡμᾶς ἐπ' ἀρετὴν, ἡμᾶς δὲ ἀναδύεσθαι τὴν ὠφέλειαν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὴν σωτηρίαν; ἦ γὰρ οὐχὶ καὶ Ἰωάννης ἐπὶ σωτηρίαν παρακαλεῖ καὶ τὸ πᾶν γίνεται φωνὴ προτρεπτική; πυθώμεθα τοίνυν αὐτοῦ, τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν; Ἠλίας μὲν οὐκ ἐρεῖ, Χριστὸς δὲ εἶναι ἀρνήσεται· φωνὴ δὲ ὁμολογήσει ἐν ἐρήμῳ βοῶσα. τίς οὖν ἔστιν Ἰωάννης; ὡς τύπῳ λαβεῖν, ἐξέστω εἰπεῖν, φωνὴ τοῦ λόγου

5. παρακαλεῖ] παρακαλλεῖ (sic) M.
13. πιστεύεις] πιστεύῃς P.
ib. δ' M. δὲ V.
14. Philipp. ii. 6 sq.
23. ἦ] ἢ MP.
25. τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν] Hom. Od. 19, 105.
27. ὁμολογήσει] ὁμολογήσῃ N.
ib. Joann. i. 23.
ib. τίς] τί N.

προτρεπτικὴ ἐν ἐρήμῳ βοῶσα. τί βοᾷς, ὦ φωνή; εἰπὲ 4 S. καὶ ἡμῖν. "Εὐθείας ποιεῖτε τὰς ὁδοὺς κυρίου" πρόδρομος Ἰωάννης καὶ ἡ φωνὴ πρόδρομος τοῦ λόγου, φωνὴ παρακλητική, προετοιμάζουσα εἰς σωτηρίαν, φωνὴ προτρέπουσα εἰς κληρονομίαν οὐρανῶν· δι' ἣν ἡ στεῖρα καὶ ἔρημος ἄγονος οὐκέτι. ταύτην μοι τὴν κυοφορίαν προεθέ- 9 P σπισεν ἀγγέλου φωνή· πρόδρομος ἦν κἀκείνη τοῦ κυρίου, στεῖραν εὐαγγελιζομένη γυναῖκα, ὡς Ἰωάννης τὴν ἔρημον. διὰ ταύτην τοίνυν τοῦ λόγου τὴν φωνὴν ἡ στεῖρα εὐτεκνεῖ καὶ ἡ ἔρημος καρποφορεῖ· αἱ πρόδρομοι τοῦ κυρίου φωναὶ δύο, ἀγγέλου καὶ Ἰωάννου, αἰνίττονταί μοι τὴν ἐναποκειμένην σωτηρίαν, ὡς ἐπιφανέντος τοῦ λόγου τοῦδε εὐτεκνίας ἡμᾶς καρπὸν ἀπενέγκασθαι, ζωὴν ἀΐδιον. ἄμφω γοῦν ἐς ταυτὸν ἀγαγοῦσα τὰ φωνὰ ἡ γραφὴ σαφηνίζει τὸ πᾶν· "ἀκουσάτω ἡ οὐ τίκτουσα· ῥηξάτω φωνὴν ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πλείονα τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα·" ἄνδρα ἡμῖν εὐηγγελίζετο ἄγγελος, ἡμᾶς προύτρεπεν Ἰωάννης νοῆσαι τὸν γεωργὸν, ζητῆσαι τὸν ἄνδρα. εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς οὗτος, ὁ τῆς στείρας ἀνήρ, ὁ τῆς ἐρήμου γεωργὸς, ὁ τῆς θείας ἐμπλήσας δυνάμεως καὶ τὴν στεῖραν καὶ τὴν ἔρημον. ἐπεὶ γὰρ πολλὰ τὰ τέκνα τῆς εὐγενοῦς, ἄπαις δὲ ἦν δι' ἀπείθειαν, ἡ πολύπαις ἀνέκαθεν Ἑβραία γυνή· ἡ στεῖρα τὸν ἄνδρα λαμβάνει καὶ ἡ ἔρημος τὸν γεωργόν· εἶτα ἡ μὲν καρπῶν, ἡ δὲ πιστῶν, ἄμφω δὲ μητέρες διὰ τὸν λόγον· ἀπίστοις δὲ εἰσέτι νῦν καὶ στεῖρα καὶ ἔρημος περιλείπεται.

10. Ὁ μὲν Ἰωάννης, ὁ κῆρυξ τοῦ λόγου, ταύτῃ πῃ παρεκάλει ἑτοίμους γίνεσθαι εἰς θεοῦ τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, καὶ τοῦτο ἦν ὃ ᾐνίττετο ἡ Ζαχαρίου σιωπὴ, ἀναμέ-

2. Jesai. xl. 3.
11. αἰνίττονται] αἰνίσσονται MP. Alibi fere constanter αἰνίττεσθαι apud Clementem. ᾐνίσσετο MP iterum paullo inferius s. 10.
15. Jesai. liv. 1.
25. εἰσέτι] εἰς ἔτι V.
28. Matt. iii. 3.
29. ᾐνίττετο] ᾐνίσσετο MP.

νουσα τὸν πρόδρομον τοῦ Χριστοῦ καρπὸν, ἵνα τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, ὁ λόγος τῶν προφητικῶν αἰνιγμάτων, τὴν μυστικὴν ἀπολύσηται σιωπὴν, εὐαγγέλιον γενόμενος. σὺ δὲ εἰ ποθεῖς ἰδεῖν ὡς ἀληθῶς τὸν θεὸν, καθαρσίων μεταλάμβανε θεοπρεπῶν, οὐ δάφνης πετάλων καὶ ταινιῶν τινων ἐρίῳ καὶ πορφύρᾳ πεποικιλμένων· δικαιοσύνην δὲ ἀναδησάμενος καὶ τῆς ἐγκρατείας τὰ πέταλα περιθέμενος πολυπραγμόνει Χριστόν· "ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ θύρα," φησί που· ἣν ἐκμαθεῖν δεῖ νοῆσαι θελήσασι τὸν θεὸν, ὅπως ἡμῖν ἀθρόας τῶν οὐρανῶν ἀναπετάσῃ πύλας· λογικαὶ γὰρ
10 P. αἱ τοῦ λόγου πύλαι, πίστεως ἀνοιγνύμεναι κλειδί· "θεὸν οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ." θύραν δὲ εὖ οἶδ' ὅτι τὴν ἀποκεκλεισμένην τέως ὁ ἀνοιγνὺς, ὕστερον ἀποκαλύπτει τἄνδον καὶ δείκνυσιν ἃ μηδὲ γνῶναι οἷόν τε ἦν πρότερον, εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ πεπορευμένοις, δι' οὗ μόνου θεὸς ἐποπτεύεται.

ΚΕΦ. Β.

11. Ἄδυτα τοίνυν ἄθεα μὴ πολυπραγμονεῖτε μηδὲ βαράθρων στόματα τερατείας ἔμπλεα, ἢ λέβητα Θεσπρώτειον ἢ τρίποδα Κιρραῖον ἢ Δωδωναῖον χαλκίον· γεράνδρυον

8. Joann. x. 9.
9. θελήσασι MNP. θελήμασιν V.
12. Matt. xi. 27.
14. τἄνδον] τᾶνδον P.
ib. μηδὲ Klotzius pro μήτε.
18. Ἄδυτα—ὀνόματος τετυχηκότος citat Euseb. Pr. Ev. 2. p. 61–67.
ib. ἄθεα] ἃ θέαι MP et Euseb. Par. ἃ θέᾳ V. ἀθέατα Eusebii codd. duo.
ib. πολυπραγμονεῖτε] Sylb. ex Eusebio. πολυπραγμονεῖται libri et Euseb. Par.
ib. μηδὲ NP et Eusebius. τὰ δὲ MV.
19. Θεσπρώτειον ex Eusebio pro Θεσπρωταῖον, quod librarius propter proxima Κιρραῖον et Δωδωναῖον posuisse videtur. Neutra adjectivi forma aliunde cognita. Nam legitima forma est Θεσπρωτός, ὁ, ἡ, et Θεσπρωτόν, τό, annotata ab Stephano Byz. cum adjectivo Θεσπρωτιακός, pro quo Θεσπρωτικὴ Ἔφυρα apud Strabon. 8. p. 339. nisi Θεσπρωτιακὴ scripsit. Ceterum in N est θεσπρώτιον fuitque fortasse etiam in M qui nunc αἳ in litura habet, nisi θεσπρώτειον fuit. In P θεσπρώτιον, litera ι in ει mutata. Θεσπρώτιον λέβητα ex hoc loco Theodoretus, cujus verba apposuit Potterus.
20. Κιρραῖον] κίρραιον P.
ib. χαλκίον scripsi pro χαλκεῖον,

δὲ ψάμμοις ἐρήμαις τετιμημένον καὶ τὸ αὐτόθι μαντεῖον αὐτῇ δρυῒ μεμαρασμένον μύθοις γεγηρακόσι καταλείψατε. σεσίγηται γοῦν ἡ Κασταλίας πηγὴ καὶ Κολοφῶνος ἄλλη πηγή, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τέθνηκε νάματα μαντικά· καὶ δὴ τοῦ τύφου κενὰ ὀψὲ μέν, ὅμως δ' οὖν διελήλεγκται τοῖς ἰδίοις συνεκρεύσαντα μύθοις. διήγησαι ἡμῖν καὶ τῆς ἄλλης μαντικῆς, μᾶλλον δὲ μανικῆς, τὰ ἄχρηστα χρηστήρια· τὸν Κλάριον, τὸν Πύθιον, τὸν Διδυμέα, τὸν Ἀμφιάρεων, τὸν Ἀπόλλω, τὸν Ἀμφίλοχον· εἰ δὲ βούλει, καὶ τερατοσκόπους καὶ οἰωνοσκόπους καὶ τοὺς ὀνείρων κριτὰς ἀνιέρου σὺν αὐτοῖς· στῆσον δὲ ὁμοῦ παρὰ τὸν Πύθιον τοὺς ἀλευρομάντεις ἄγων καὶ κριθομάντεις καὶ 11 P.
τοὺς εἰσέτι παρὰ τοῖς πολλοῖς τετιμημένους ἐγγαστριμύθους· ναὶ μὴν ἄδυτα Αἰγυπτίων καὶ Τυρρηνῶν νεκυομαντεῖαι σκότῳ παραδιδόσθων. μανικὰ ταῦτα ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια καὶ πλάνης ἀκράτου

quod non mirandum etiam in Eusebii libris posuisse librarios, quorum frequens hic error est, de quo dixi in Thesauro vol. 8. p. 1269.

1. ἐρήμαις] ἐρήμης (αι) Par. Euseb.: alii ἐρήμοις.

3. Κολοφῶνος] Κολοφωντος Eusebii codices deteriores.

9. Ἀμφιάρεων scripsi pro Ἀμφιάρεω, quod est etiam in sex codicibus Eusebii, apud quem vulgo recte Ἀμφιάρεων.

ib. τὸν Ἀπόλλω, etsi id apud Eusebium quoque legitur, recte delere videtur Vigerus.

10. τερατοσκόπους] τερασκόπους N solus. V. Lobeck. ad Phryn. p. 673.

12. κριτὰς ἀνιέρου] κριτὰς ἀνιέρους libri optimi Eusebii: κριτὰς τοὺς ἀνιέρους deteriores. Toupio Emend. in Suidam vol. 2. p. 544. scribendum videbatur τοὺς ὀνείρων ἀνιέρων κριτὰς ἀκρίτους, *somniorum, in quibus* οὐδὲν ἱερὸν, *judices non judices*. Recte legitur ἀνιέρου, qui est imperativus verbi ἀνιεροῦν, quem non mirum est in ἀνιέρους corruptum esse in libris Eusebii. Neque τοὺς ὀνείρων κριτὰς Clementem probabile est scribere maluisse quam τοὺς ὀνειροκρίτας, quod haud dubie restituendum cum L. Dindorfio in Thesauro vol. 1. P. 2. p. 797.

12. τοὺς ἀλ.] παρὰ τοὺς ἀλ. Par. Euseb.

14. Τυρρηνῶν] τυράννων Par. Eusebii.

15. σκότῳ] σκότει Par. Euseb., deteriores σκότῳ. σκότει est supra p. 3. et alibi.

ib. παραδιδόσθων] παραδεδόσθωσαν Par. Eusebii, aliis παραδεδόσθων.

16. στων σοφιστήρια—κυβευτήρια] Haec in P ab alia ejusdem fere aetatis manu scripta in undecim literarum litura.

ib. καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια] Haec verba add. NP, om. MV,

κυβευτήρια· συνέμποροι τῆσδε τῆς γοητείας αἶγες αἱ ἐπὶ μαντικὴν ἠσκημέναι καὶ κόρακες ἀνθρώποις χρᾶν ὑπὸ ἀνθρώπων διδασκόμενοι.

12. Τί δ' εἴ σοι καταλέγοιμι τὰ μυστήρια; οὐκ ἐξορχήσομαι μὲν ὥσπερ Ἀλκιβιάδην λέγουσιν, ἀπογυμνώσω δὲ εὖ μάλα ἀνὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τὴν γοητείαν τὴν ἐγκεκρυμμένην αὐτοῖς καὶ αὐτούς γε τοὺς καλουμένους ὑμῶν θεοὺς, ὧν αἱ τελεταὶ μυστικαὶ, οἷον ἐπὶ σκηνῆς τοῦ βίου τοῖς τῆς ἀληθείας ἐκκυκλήσω θεαταῖς. Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζουσι Βάκχοι ὠμοφαγίᾳ τὴν ἱερομηνίαν ἄγοντες καὶ τελίσκουσι τὰς κρεανομίας τῶν φόνων, ἀνεστεμμένοι τοῖς ὄφεσιν, ἐπολολύζοντες Εὐάν· Εὔαν ἐκείνην, δι' ἣν ἡ πλάνη παρηκολούθησεν. καὶ σημεῖον ὀργίων βακχικῶν ὄφις ἐστὶ τετελεσμένος. αὐτίκα γοῦν κατὰ τὴν ἀκριβῆ τῶν Ἑβραίων φωνὴν τὸ ὄνομα τὸ Εὔïα δασυνό-
12 P. μενον ἑρμηνεύεται ὄφις ἡ θήλεια· Δηὼ δὲ καὶ Κόρη δρᾶμα ἤδη ἐγενέσθην μυστικὸν, καὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὸ πένθος αὐταῖν Ἐλευσὶς δᾳδουχεῖ.

13. Καί μοι δοκεῖ τὰ ὄργια καὶ τὰ μυστήρια δεῖν

"nec Eusebii cod. Montac. agnoscit." PO.

2. ἀνθρώποις χρᾶν om. Par. Eusebii.

4. δ' εἴ MNP et Eusebius. δεῖ V.

9. ἐκκυκλήσω Potterus pro ἐγκυκλήσω. ἐγκεκλήσω Eusebii libri deteriores.

10. μαινόλην] μαινώμην N.

ib. Βάκχοι] βάκχοις Eusebii codices nonnulli.

ib. ὠμοφαγίᾳ] ὠμοφάγια Elmsleius ad Eurip. Bacch. 139.

ib. ἱερομηνίαν] ἱερομανίαν (η supra) MP. ἱερομανίαν NV. Eusebii libri optimi ἱερομηνίαν, deteriores ἱερομανίαν.

11. ἄγοντες] ἀγόντων Euseb. Joann. et Paris. 466.

11. κρεανομίας ex Eusebio pro κρεωνομίας.

12. Εὐάν· Εὔαν Sylb. Εὔαν Εὔαν NPV. εὔαν εὖαν M. In libris Eusebii εὖαν εὖαν vel εὔαν εὔαν.

13. παρηκολούθησεν] καὶ ὁ θάνατος ἐπηκολούθησεν addunt Eusebii libri deteriores.

15. τὸ ὄνομα] τὸ in fine versus additum in P.

ib. Εὔïα] εὐια sine accentu M. εὖα Eusebius. εὐΐα apud Epiphanium. ι erasum in P.

17. μυστικὸν] Supra versum a m. rec. additum in P. In litura a m. rec. habet M. μυθικὸν Euseb. Par.: deteriores μυστικήν.

18. Ἐλευσὶς] ἐλευσὶς (ν supra) Euseb. Par.

19. ὄργια] ὄργια hic et infra P.

ἐτυμολογεῖν, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς Δηοῦς, τῆς πρὸς Δία γεγενημένης, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ μύσους τοῦ συμβεβηκότος περὶ τὸν Διόνυσον· εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντός τινος Ἀττικοῦ, ὃν ἐν κυνηγίᾳ διαφθαρῆναι Ἀπολλόδωρος λέγει, οὐ φθόνος ὑμῶν δεδοξάσθαι τὰ μυστήρια ἐπιτυμβίῳ τιμῇ. πάρεστι δὲ καὶ ἄλλως μυθήριά σοι νοεῖν, ἀντιστοιχούντων τῶν γραμμάτων, τὰ μυστήρια· θηρεύουσι γὰρ εἰ καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀτὰρ δὴ καὶ οἱ μῦθοι οἱ τοιοίδε Θρᾳκῶν τοὺς βαρ-
5 S. βαρικωτάτους, Φρυγῶν τοὺς ἀνοητοτάτους, Ἑλλήνων τοὺς δεισιδαίμονας. ὄλοιτο οὖν ὁ τῆσδε ἄρξας τῆς ἀπάτης ἀνθρώποις, εἴτε ὁ Δάρδανος, ὁ μητρὸς θεῶν καταδείξας τὰ μυστήρια, εἴτε Ἠετίων, ὁ τὰ Σαμοθρᾳκῶν ὄργια καὶ τελετὰς ὑποστησάμενος, εἴτε ὁ Φρὺξ ἐκεῖνος ὁ Μίδας, ὁ παρὰ τοῦ Ὀδρύσου μαθὼν, ἔπειτα διαδοὺς τοῖς ὑποτεταγμένοις ἔντεχνον ἀπάτην· οὐ γάρ με ὁ Κύπριος ὁ νησιώτης Κινύρας παραπείσαι ποτ' ἂν, τὰ περὶ τὴν Ἀφροδίτην μαχλῶντα ὄργια ἐκ νυκτὸς ἡμέρᾳ παραδοῦναι τολμήσας, φιλοτιμούμενος θειάσαι πόρνην πολίτιδα. Μελάμποδα δὲ τὸν Ἀμυθάονος ἄλλοι φασὶν ἐξ Αἰγύπτου μετα-

1. ὀργῆς] ὀργῆς P.
2. μύσους] μίσους N.
4. κυνηγίᾳ] κυνηγίῳ N.
5. δεδοξάσθαι] δεδόξασται NP.
ib. τιμῇ] φωνῇ καὶ τιμῇ Eusebii codices deteriores.

6. μυθήρια] μυθάρια (η supra) MP. μυθάρια Eusebius. μυθήρια etymologiae caussa fictum, ut verba proxima docent θηρεύουσι γάρ et Etym. M. p. 395, 48. μυστήρια μυθήρια· μῦθος γὰρ ὁ λόγος. βέλτιον οὖν ἃ δεῖ μύσαντας τηρεῖν ἔνδον. Alteram hanc etymologiam memorat etiam Zonaras Lex. p. 1378.
9. ἀνοητοτάτους] ἀνοήτους Euseb. Joann. et duo alii.
10. δεισιδαίμονας] δεισιδαιμονεστάτους G. Canterus.
10. ὄλοιτο MP. ὄλλοιτο V et Eusebii codices nonnulli, inter quos Joann. qui ὄλοιτ' οὖν.
ib. τῆς ἀπάτης MN. τῆς supra versum a m. rec. P. τῆς om. V. Eusebii codices deteriores τῆς ἀτοπίας ἀνὴρ ἀνθρώποις.
11. μητρὸς] μύθους N et in litura a m. valde recenti P et Eusebius.
ib. καταδείξας] καταδιδάξας Euseb. Joann., sed καταδείξας margo.
16. Κινύρας] κιννύρας Euseb. Par. et Joann.
ib. παραπείσαι] παραπεῖσαι MPV.
17. παραδοῦναι] Quae sequuntur usque ad finem loci Clementis exciderunt in Euseb. Par.
19. Ἀμυθάονος] Ἀμυθάωνος P et Eusebius.

13 P. *κομίσαι τῇ Ἑλλάδι τὰς Δηοῦς ἑορτὰς, πένθος ὑμνούμενον· τούτους ἔγωγ' ἂν ἀρχεκάκους φήσαιμι μύθων ἀθέων καὶ δεισιδαιμονίας ὀλεθρίου πατέρας, σπέρμα κακίας καὶ φθορᾶς ἐγκαταφυτεύσαντας τῷ βίῳ τὰ μυστήρια.*

14. *Ἤδη δὲ, καὶ γὰρ καιρὸς, αὐτὰ ὑμῶν τὰ ὄργια ἐξελέγξω, ἀπάτης καὶ τερατείας ἔμπλεα. καὶ εἰ μεμύησθε, ἐπιγελάσεσθε μᾶλλον τοῖς μύθοις ὑμῶν τούτοις τοῖς τιμωμένοις. ἀγορεύω δὲ ἀναφανδὸν τὰ κεκρυμμένα, οὐκ αἰδούμενος λέγειν ἃ προσκυνεῖν οὐκ αἰσχύνεσθε. ἡ μὲν οὖν ἀφρογενής τε καὶ κυπρογενὴς, ἡ Κινύρα φίλη, τὴν Ἀφροδίτην λέγω, τὴν "φιλομηδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφαάνθη," μηδέων ἐκείνων τῶν ἀποκεκομμένων Οὐρανοῦ, τῶν λάγνων, τῶν μετὰ τὴν τομὴν τὸ κῦμα βεβιασμένων, ὡς ἀσελγῶν ὑμῖν μορίων ἄξιος Ἀφροδίτη γίνεται καρπὸς, ἐν ταῖς τελεταῖς ταύτης τῆς πελαγίας ἡδονῆς τεκμήριον τῆς γονῆς ἁλῶν χόνδρος καὶ φαλλὸς τοῖς μυουμένοις τὴν τέχνην τὴν μοιχικὴν ἐπιδίδοται· νόμισμα δὲ εἰσφέρουσιν αὐτῇ οἱ μυούμενοι, ὡς ἑταίρᾳ ἐρασταί.*

15. *Δηοῦς δὲ μυστήρια καὶ Διὸς πρὸς μητέρα Δήμητρα ἀφροδίσιοι συμπλοκαὶ καὶ μῆνις, οὐκ οἶδ' ὅ τι φῶ λοιπὸν, μητρὸς ἢ γυναικὸς, τῆς Δηοῦς, ἧς δὴ χάριν Βριμὼ προσαγορευθῆναι λέγεται, ἱκετηρίαι Διὸς καὶ πόμα χολῆς καὶ καρδιουλκίαι καὶ ἀρρητουργίαι· ταῦτα οἱ Φρύγες τελίσκουσιν Ἄττιδι καὶ Κυβέλῃ καὶ Κορύβασιν. τεθρυλή-*

1. *τὰς*] *τῆς* Eusebii codices quattuor.

2. *τούτους ἔγωγ' ἂν*] *ἔγωγε τούτους ἂν* Euseb. Joann.

5. *ὄργια*] *ἔργα* Eusebii codices quattuor et margo Joann.

7. *τοῖς τιμωμένοις*] *τοῖς* om. N et nonnulli Eusebii.

8. *ἀγορεύω*] *ἀγορεύσω* Eusebii codices uno excepto.

10. *τε* om. Eusebius.

11. *φιλομηδέα*] *η* in litura pro *ει* P.

16. *ἁλῶν*] *ἀλὸς* Eusebii codices tres.

18. *ἑταίρᾳ*] *ἑταίρας* N. Eusebii libri plerique *ἑτέρᾳ*.

19. *καὶ Διὸς*] *αἱ Διὸς* Lobeck. Aglaoph. p. 24.

ib. *Δήμητρα* scripsi ex P pro *Δήμητραν*.

24. *Ἄττιδι*] *Ἀττίδι* V.

ib. *τεθρυλήκασιν* ex P et Eusebio pro *τεθρυλλήκασιν*.

κασιν δὲ ὡς ἄρα ἀποσπάσας ὁ Ζεὺς τοῦ κριοῦ τοὺς διδύμους φέρων ἐν μέσοις ἔρριψε τοῖς κόλποις τῆς Δηοῦς, τιμωρίαν ψευδῆ τῆς βιαίας συμπλοκῆς ἐκτινύων, ὡς ἑαυτὸν δῆθεν ἐκτεμών. τὰ σύμβολα τῆς μυήσεως ταύτης ἐκ περιουσίας παρατεθέντα οἶδ' ὅτι κινήσει γέλωτα καὶ μὴ γελασείουσιν ὑμῖν διὰ τοὺς ἐλέγχους· ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, 14 P. ἐκ κυμβάλου ἔπιον· ἐκερνοφόρησα· ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυν. ταῦτα οὐχ ὕβρις τὰ σύμβολα; οὐ χλεύη τὰ μυστήρια;

16. Τί δ' εἰ καὶ τὰ ἐπίλοιπα προσθείην; κύει μὲν ἡ Δημήτηρ, ἀνατρέφεται δὲ ἡ Κόρη, μίγνυται δ' αὖθις ὁ γεννήσας οὑτοσὶ Ζεὺς τῇ Φερρεφάττῃ, τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ, μετὰ τὴν μητέρα τὴν Δηώ, ἐκλαθόμενος τοῦ προτέρου μύσους· πατὴρ καὶ φθορεὺς κόρης ὁ Ζεὺς καὶ μίγνυται δράκων γενόμενος, ὃς ἦν ἐλεγχθείς. Σαβαζίων γοῦν μυστηρίων σύμβολον τοῖς μυουμένοις ὁ διὰ κόλπου θεός· δράκων δέ ἐστιν οὗτος, διελκόμενος τοῦ κόλπου τῶν τελουμένων, ἔλεγχος ἀκρασίας Διός. κύει καὶ ἡ Φερρέ-

3. ἐκτινύων ex Eusebii codice uno pro ἐκτιννύων.

5. καὶ ex P et Eusebio pro κἂν.

6. γελασείουσιν (ει in litura pro ι P.) NP et Eusebius, idque haud dubie fuit etiam in M, in quo nunc γελασ ἔπεισιν (αι superscr.), literis αι ab m. secunda superscriptis et ἔπεισιν in litura scripto. γαλᾶσαι (voluit γελάσαι) ἔπεισιν V. Imitatur locum Platonis Phaedon. p. 64. (ab Cobeto collatum Mnemos. vol. 11. p. 390.) καὶ ὁ Σιμμίας γελάσας Νὴ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ πάνυ γέ με νῦν γελασείοντα ἐποίησας γελάσαι.

7. ἐκερνοφόρησα ex Eusebio pro ἐκιρνοφόρησα, quod etiam in tribus est Eusebii codicibus.

8. ὑπέδυν ex Eusebio pro ὑπέδυον. Litera ο deleta in M.

11. Δημήτηρ] Literae μήτηρ in P in litura septem vel octo literarum.

12. Φερρεφάττῃ] Simplici ρ hic et infra pariterque apud Eusebium et apud Epiphanium p. 1092. Rectius duplici, quod restitui, ρ scribitur. Libri nonnulli Eusebii φερεσφάττη vel φερεσφάτη, quod φερσεφάττῃ esse potest. In M hic φερεφάτῃ.

14. πατὴρ—ὁ Ζεὺς om. Eusebii codices uno excepto.

16. θεός] θεὸς (ων superscr.) MP. θεῶν superscr. in N.

17. ἐστιν] καὶ Euseb. Joann.

ib. διελκόμενος] Sic apud Eusebium codex unus: alii διελκούμενος vel διολκούμενος.

18. Φερρέφαττα] Scribebatur Φερεφάττα.

φαττα παῖδα ταυρόμορφον· ἀμέλει, φησί τις ποιητὴς εἰδωλικὸς "ταῦρος δράκοντος καὶ πατὴρ ταύρου δράκων, ἐν ὄρει τὸ κρύφιον βουκόλος τὸ κεντρίον," βουκολικὸν, οἶμαί, τὸ κέντρον τὸν νάρθηκα ἐπικαλῶν, ὃν δὴ καὶ ἀναστρέφουσιν οἱ βάκχοι.

17. Βούλει καὶ τὰ Φερρεφάττης ἀνθολόγια διηγήσωμαί σοι καὶ τὸν κάλαθον καὶ τὴν ἁρπαγὴν τὴν ὑπὸ Ἀϊδωνέως καὶ τὸ σχίσμα τῆς γῆς καὶ τὰς ὗς τὰς Εὐβουλέως τὰς συγκαταποθείσας ταῖν θεαῖν, δι' ἣν αἰτίαν ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις μεγαρίζοντες χοίρους ἐκβάλλουσιν; ταύτην τὴν μυθολογίαν αἱ γυναῖκες ποικίλως κατὰ πόλιν ἑορτά-
15 P. ζουσιν, Θεσμοφόρια, Σκιροφόρια, Ἀρρηφόρια, πολυτρόπως τὴν Φερρεφάττης ἐκτραγῳδοῦσαι ἁρπαγήν. τὰ γὰρ Διονύσου μυστήρια τέλεον ἀπάνθρωπα· ὃν εἰσέτι παῖδα ὄντα ἐνόπλῳ κινήσει περιχορευόντων Κουρήτων, δόλῳ δὲ ὑποδύντων Τιτάνων, ἀπατήσαντες παιδαριώδεσιν ἀθύρμασιν οὗτοι δὴ οἱ Τιτᾶνες διέσπασαν, ἔτι νηπίαχον ὄντα, ὡς ὁ τῆς τελετῆς ποιητὴς Ὀρφεύς φησιν ὁ Θρᾴκιος·

2. ταῦρος] Legebatur ταῦρος πατήρ: sed πατήρ om. Eusebii codex unus et Firmicus c. 27.

3. ἐν ὄρει τὸ] Verba, ut corrupta. Lobeckius Aglaoph. p. 588. violato metro ἐνερείδει.

ib. κεντρίον scripsi pro κέντρον.

4. τὸ κέντρον] τὸ om. P.

ib. ἐπικαλῶν N et Eusebius. ἐπιτελῶν MV, sed in marg. M a m. pr. καλῶν, quo ἐπικαλῶν significatur. ἐπικαλῶν est etiam in P, sed literae κα in litura.

ib. ὃν δὴ καὶ Eusebii codex unus. ὃν δὴ κάλον MNPV et qui κάλων Eusebii codices ceteri. Ortum ex καλῶν praecedenti ἐπιτελῶν superscripto.

6. διηγήσωμαι ex paucis codicibus Eusebii pro διηγήσομαι. Post σοι in P signum ·/. et in margine ·/. καὶ τὰ λόγια, et sic cod. nonnulli Eusebii.

8. σχίσμα] χάσμα Eusebius.

10. μεγαρίζοντες] Consentit in hoc verbo non solum Eusebius, sed etiam Epiphanius p. 1092. ubi αἱ μεγαρίζουσαι γυναῖκες, de quo parum probabilis Lobeckii conjectura est Aglaoph. p. 831.

ib. ἐκβάλλουσιν] ἐμβάλλουσι Eusebii codices duo.

11. αἱ γυναῖκες post ἑορτάζουσιν (ἑορτάζουσι P) Eusebius, in uno tamen codice post πόλιν.

12. Ἀρρητοφόρια, additum ex P, qui a m. rec. habet, et N et Eusebio, om. MV. Recta nominis forma jam ab Sylb. ex Harpocratione et Hesychio memorata Ἀρρηφόρια est, ut monet Vigerus. Hanc igitur restitui.

17. νηπίαχον ὄντα] νηπιάζοντα Eusebii codex unus.

κῶνος καὶ ῥόμβος καὶ παίγνια καμπεσίγυια,
μῆλά τε χρύσεα καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων.

18. Καὶ τῆσδε ὑμῖν τῆς τελετῆς τὰ ἀχρεῖα σύμβολα οὐκ ἀχρεῖον εἰς κατάγνωσιν παραθέσθαι· ἀστράγαλος, σφαῖρα, στρόβιλος, μῆλα, ῥόμβος, εἴσοπτρον, πόκος. Ἀθηνᾶ μὲν οὖν τὴν καρδίαν τοῦ Διονύσου ὑφελομένη, Παλλὰς ἐκ τοῦ πάλλειν τὴν καρδίαν προσηγορεύθη· οἱ δὲ Τιτᾶνες, οἱ καὶ διασπάσαντες αὐτὸν, λέβητά τινα τρίποδι ἐπιθέντες καὶ τοῦ Διονύσου ἐμβαλόντες τὰ μέλη, καθῆψον πρότερον· ἔπειτα ὀβελίσκοις περιπείραντες ὑπείρεχον Ἡφαίστοιο. Ζεὺς δ' ὕστερον ἐπιφανεὶς (εἰ θεὸς ἦν, τάχα που τῆς κνίσης τῶν ὀπτωμένων κρεῶν μεταλαβὼν, ἧς δὴ τὸ γέρας λαχεῖν ὁμολογοῦσιν ὑμῶν οἱ θεοὶ) κεραυνῷ τοὺς Τιτᾶνας αἰκίζεται καὶ τὰ μέλη τοῦ Διονύσου Ἀπόλλωνι τῷ παιδὶ παρακατατίθεται καταθάψαι. ὁ δὲ, οὐ γὰρ
6 S. ἠπείθησε Διὶ, εἰς τὸν Παρνασσὸν φέρων κατατίθεται διεσπασμένον τὸν νεκρόν.

19. Εἰ θέλεις δ' ἐποπτεῦσαι καὶ τὰ Κορυβάντων ὄργια, τὸν τρίτον ἀδελφὸν ἀποκτείναντες οὗτοι τὴν κεφαλὴν τοῦ 16 P.
νεκροῦ φοινικίδι ἐπεκαλυψάτην καὶ καταστέψαντε ἐθα-

5. *εἴσοπτρον* hic et p. 262. scripsi pro *ἔσοπτρον*.

9. *ἐμβαλόντες* Eusebius. *ἐμβάλλοντες* MPV. *ἐκβάλλοντες* V.

10. *καθῆψον* scripsi pro *καθήψουν*. Eusebii libri alii *καθήψουν*, alii *καθήψων*. *ἔψων* recte infra p. 21.

ib. *περιπείραντες*] *ἀμπείραντες* Eusebii codex unus, ut apud Homerum Il. 2, 426.

11. *δ'* ex Eusebio pro *δέ*.

12. *κνίσης* M et Eusebius. *κνίσσης* V.

13. *λαχεῖν* post *θεοὶ* Eusebii codices plerique.

15. *καταθάψαι — κατατίθεται* om. N.

ib. *οὐ γὰρ*] *οὐδὲ γὰρ* Eusebius.

16. *Παρνασσὸν*] *Παρνασὸν* Eusebius.

18. *Εἰ θέλεις*] *εἰ ἐθέλεις* vulgo apud Eusebium: sed codices *εἰ θέλεις*.

ib. *τὰ* superscr. a m. rec. in P.

ib. *ὄργια*] *ὄργια* MP.

19. *ἀποκτείναντες*] *ἀπεκτονότες* Eusebii codices sex.

20. *ἐπεκαλυψάτην*] *δ' ἐπεκαλυψάτην* V solus. De more mortuos *ἐν φοινικίδι* sepeliendi v. Lobeck. Aglaoph. p. 1257.

ib. *καταστέψαντε ἐθαψάτην*] *καταστέψαντε* (ultimum *ε* M in litura) *θαψάτην* MNP. *καταστέψαντες θαψάτην* V et Eusebius.

ψάτην, φέροντε ἐπὶ χαλκῆς ἀσπίδος ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου. καὶ ταῦτ' ἔστι τὰ μυστήρια, συνελόντι φάναι, φόνοι καὶ τάφοι· οἱ δὲ ἱερεῖς οἱ τῶνδε, οὓς ἀνακτοτελεστὰς οἷς μέλον καλεῖν καλοῦσι, προσεπιτερατεύονται τῇ συμφορᾷ, ὁλόρριζον ἀπαγορεύοντες σέλινον ἐπὶ τραπέζης τιθέναι· οἴονται γὰρ δὴ ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ ἀπορρυέντος τοῦ Κορυβαντικοῦ τὸ σέλινον ἐκπεφυκέναι· ὥσπερ ἀμέλει καὶ αἱ θεσμοφοριάζουσαι τῆς ῥοιᾶς τοὺς κόκκους παραφυλάττουσιν ἐσθίειν· τοὺς γὰρ ἀποπεπτωκότας χαμαὶ ἐκ τῶν τοῦ Διονύσου αἵματος σταγόνων βεβλαστηκέναι νομίζουσι τὰς ῥοιάς. Καβείρους δὲ τοὺς Κορύβαντας καλοῦντες καὶ τελετὴν Καβειρικὴν καταγγέλλουσιν· αὐτὼ γὰρ δὴ τούτω τὼ ἀδελφοκτόνω, τὴν κίστην ἀνελομένω, ἐν ᾗ τὸ τοῦ Διονύσου αἰδοῖον ἀπέκειτο, εἰς Τυρρηνίαν κατήγαγον, εὐκλεοῦς ἔμποροι φορτίου· κἀνταῦθα διετριβέτην, φυγάδε ὄντε, τὴν πολυτίμητον εὐσεβείας διδασκαλίαν, αἰδοῖα καὶ κίστην, θρησκεύειν παραθεμένω Τυρρηνοῖς. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἀπεικότως τὸν Διόνυσόν τινες Ἄττιν προσαγορεύεσθαι θέλουσιν, αἰδοίων ἐστερημένον.

1. φέροντε ex Eusebio pro φέροντες, quod est in sex Eusebii codicibus.

ib. ὑπωρείας] ὑπορείας M.

3. ἀνακτοτελεστὰς] ἀνακτοτελέστας apud Eusebium. Hesychius, Ἀνακτοτελεσταί (codex ἀνακτοτελευταί): οἱ τὰς τελετὰς ἐπιτελοῦντες τῶν ἱερῶν.

4. καλεῖν in uno tantum cod. Eusebii est.

5. ὁλόρριζον scripsi pro ὁλόριζον.

ib. τραπέζης] τραπέζῃ Eusebii codices plerique.

9. γὰρ supra versum in M et Eusebius: om. NV.

11. νομίζουσι] νομίζουσι (α a m. rec. superscripto) M, quod νομίζουσαι est, positum a correctore, qui non legebat γάρ in verbis praecedentibus.

ib. Καβείρους] καμβείρους codices aliquot Eusebii et mox καμβειρικήν. Literae βειρο in litura a m. rec. in P.

12. τελετὴν MP et Eusebius. τελευτὴν NV.

ib. καταγγέλλουσιν] καταλέγουσιν Eusebii codices nonnulli.

ib. αὐτὼ] In hoc proximisque dualibus in P ωι pro ω scriptum, sed ι eraso.

14. ἀπέκειτο] ἐναπέκειτο Eusebii codices tres.

16. πολυτίμητον] πολύτιμον Eusebii codices plerique.

17. θρησκεύειν] θρησκείαν P, sed literae εία in rasura a m. rec.

ib. παραθεμένω ex Eusebio pro παραθέμενοι.

18. προσαγορεύεσθαι ante τινες Eusebii codex optimus.

20. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ Τυρρηνοὶ οἱ βάρβαροι αἰσχροῖς οὕτω τελίσκονται παθήμασιν, ὅπου γε Ἀθηναίοις καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι, αἰδοῦμαι καὶ λέγειν, αἰσχύνης ἔμπλεως ἡ περὶ τὴν Δηὼ μυθολογία; ἀλωμένη γὰρ ἡ Δηὼ κατὰ ζήτησιν τῆς θυγατρὸς τῆς Κόρης περὶ τὴν Ἐλευσῖνα—τῆς Ἀττικῆς δέ ἐστι τοῦτο τὸ χωρίον—ἀποκάμνει καὶ φρέατι ἐπικαθίζει λυπουμένη. τοῦτο τοῖς μυουμένοις ἀπαγορεύεται εἰσέτι νῦν, ἵνα μὴ δοκοῖεν οἱ τετελεσμένοι μιμεῖσθαι τὴν ὀδυρομένην. ᾤκουν δὲ τηνικάδε 17 P. τὴν Ἐλευσῖνα οἱ γηγενεῖς· ὀνόματα αὐτοῖς Βαυβὼ καὶ Δυσαύλης καὶ Τριπτόλεμος, ἔτι δὲ Εὔμολπός τε καὶ Εὐβουλεύς· βουκόλος ὁ Τριπτόλεμος ἦν, ποιμὴν δὲ ὁ Εὔμολπος, συβώτης δὲ ὁ Εὐβουλεύς· ἀφ' ὧν τὸ Εὐμολπιδῶν καὶ τὸ κηρύκων τὸ ἱεροφαντικὸν δὴ τοῦτο Ἀθήνησι γένος ἤνθησεν. καὶ δὴ—οὐ γὰρ ἀνήσω μὴ οὐχὶ εἰπεῖν—ξενίσασα ἡ Βαυβὼ τὴν Δηὼ ὀρέγει κυκεῶνα αὐτῇ. τῆς δὲ ἀναινομένης λαβεῖν καὶ πιεῖν οὐκ ἐθελούσης—πενθήρης γὰρ ἦν—περιαλγὴς ἡ Βαυβὼ γενομένη, ὡς ὑπεροραθεῖσα δῆθεν, ἀναστέλλεται τὰ αἰδοῖα καὶ ἐπιδεικνύει τῇ θεῷ· ἡ δὲ τέρπεται τῇ ὄψει ἡ Δηὼ καὶ μόλις ποτὲ δέχεται τὸ ποτόν, ἡσθεῖσα τῷ θεάματι.

21. Ταῦτ' ἔστι τὰ κρύφια τῶν Ἀθηναίων μυστήρια. ταῦτά τοι καὶ Ὀρφεὺς ἀναγράφει. παραθήσομαι δέ σοι αὐτὰ τοῦ Ὀρφέως τὰ ἔπη, ἵν' ἔχῃς μάρτυρα τῆς ἀναισχυντίας τὸν μυσταγωγόν·

ὣς εἰποῦσα πέπλους ἀνεσύρατο, δεῖξέ τε πάντα
σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον· παῖς δ' ἦεν Ἴακχος, 18 P.
χειρί τέ μιν ῥίπτασκε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλποις·

2. οὕτω] οὕτως P.

ib. τελίσκονται] τελίσκουσι Eusebii codices tres.

6. δέ om. Eusebius.

8. νῦν] καὶ νῦν Eusebii codex optimus.

14. δὴ τοῦτο] δήπου τὸ Eusebii codex optimus.

15. ἤνθησεν] ἤνθηκεν V solus, fortasse typothetae errore.

26. ὣς εἰποῦσα—ἐνέκειτο] De versibus his post alios, quorum opiniones in Annotationibus expositae sunt, copiose disseruit Lobeckius

ἡ δ' ἐπεὶ οὖν ἐνόησε θεὰ, μείδησ' ἐνὶ θυμῷ,
δέξατο δ' αἰόλον ἄγγος, ἐν ᾧ κυκεὼν ἐνέκειτο.

κἄστι τὸ σύνθημα Ἐλευσινίων μυστηρίων· ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. καλά γε τὰ θεάματα καὶ θεᾷ πρέποντα.

22. Ἄξια μὲν οὖν νυκτὸς τὰ τελέσματα καὶ πυρὸς καὶ τοῦ μεγαλήτορος, μᾶλλον δὲ ματαιόφρονος Ἐρεχθειδῶν δήμου, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οὕστινας μένει τελευτήσαντας ἅσσα οὐδὲ ἔλπονται. τίσι δὴ μαντεύεται
19 P. Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος; νυκτιπόλοις, μάγοις, βάκχοις, λήναις, μύσταις· τούτοις ἀπειλεῖ τὰ μετὰ θάνατον, τούτοις μαντεύεται τὸ πῦρ· τὰ γὰρ νομιζόμενα κατ' ἀνθρώπους μυστήρια ἀνιερωστὶ μυοῦνται. νόμος οὖν καὶ ὑπόληψις κενὴ καὶ τοῦ δράκοντος τὰ μυστήρια ἀπάτη τίς ἐστιν, θρησκευομένη τὰς ἀμυήτους ὄντως μυήσεις καὶ τὰς ἀνοργιάστους τελετὰς εὐσεβείᾳ νόθῳ προστρεπομένων. οἷαι δὲ καὶ αἱ κίσται αἱ μυστικαί· (δεῖ γὰρ ἀπογυμνῶσαι τὰ

Aglaoph. p. 818. sed ut ipse quoque non ad liquidum perduceret.

P. 21. l. 26. ἀνεσύρατο Eusebius. ἀνεσύρετο (α a m. rec.) P. ἀνεσύρετο MNV.

ib. τε Lobeckius pro δέ.

l. 27. οὐδὲ] οὔ τι Hermannus.

ib. ἦεν] Inter ἤ et ε una in P litera erasa, quae κ potius fuisse videtur quam ι.

P. 22. l. 1. ἐνόησε Hermannus pro μείδησε. οὖν δησε cum litura post οὖν P.

3. κἄστι ex Eusebio pro κίστη. κίστη (ι et η in litura) M. κἄστι (ι in litura duarum literarum) P, et in marg. καὶ ἔστι.

4. ἐγγευσάμενος Lobeckius Aglaoph. p. 25. 27. (collato Athenaeo 11. p. 476.) pro ἐργασάμενος.

8. Ἐρεχθειδῶν] ἐρεχθιδῶν P.

10. ἅσσα] ὁποῖα margo M.

ib. τίσι N et Eusebius. τοῖσι MV, sed οι in litura M.

ib. μαντεύεται] ματεύεται PV.

11. Ἡράκλειτος] Conf. Strom. 4. p. 630.

13. κατ'] κατὰ MPV.

14. ἀνιερωστὶ N et Eusebius. ἀνιέρως MV, sed in M litura post ἀνιέρως. Videtur igitur ἀνιερωστὶ scriptum fuisse. ἱερῶς τι et μύονται Eusebii codex optimus: μυεῦνται alii.

ib. οὖν NP et Eusebius. γάρ εἰσι MV. Sed γὰρ supra versum M et εἰσι in litura, ut in hoc quoque codice primo οὖν fuisse videatur.

15. κενὴ] κοινὴ vulgo apud Eusebium: sed codices κενή. καινὴ pr. P.

ib. ἐστιν MP. ἐστι V.

17. προστρεπομένων MNP. προστρεπομένη V. προτρεπομένων Eusebius.

18. αἱ inter versus P a m. rec.

ἅγια αὐτῶν καὶ τὰ ἄρρητα ἐξειπεῖν·) οὐ σησαμαῖ ταῦτα καὶ πυραμίδες καὶ τολύπαι καὶ πόπανα πολυόμφαλα, χόνδροι τε ἁλῶν, καὶ δράκων ὄργιον Διονύσου Βασσάρου; οὐχὶ δὲ ῥοιαὶ πρὸς τοῖσδε καὶ κράδαι, νάρθηκές τε καὶ κιττοί; πρὸς δὲ καὶ φθοῖς καὶ μήκωνες; ταῦτ' ἔστιν αὐτῶν τὰ ἅγια· καὶ προσέτι τῆς Θέμιδος τὰ ἀπόρρητα σύμβολα, ὀρίγανον, λύχνος, ξίφος, κτεὶς γυναικεῖος, ὅ ἐστιν, εὐφήμως καὶ μυστικῶς εἰπεῖν, μόριον γυναικεῖον. ὢ τῆς ἐμφανοῦς ἀναισχυντίας. πάλαι μὲν ἀνθρώποις σωφρονοῦσιν ἐπικάλυμμα ἡδονῆς νὺξ ἦν σιωπωμένη· νυνὶ δὲ τοῖς μυουμένοις ἡ ἱερὰ τῆς ἀκρασίας νὺξ ἐστι λαλουμένη, καὶ τὸ πῦρ ἐλέγχει τὰ πάθη δᾳδουχούμενον. ἀπόσβεσον, ὦ ἱεροφάντα, τὸ πῦρ· αἰδέσθητι, δᾳδοῦχε, τὰς λαμπάδας· ἐλέγχει σου τὸν Ἴακχον τὸ φῶς· ἐπίτρεψον ἀποκρύψαι τῇ νυκτὶ τὰ μυστήρια· σκότει τετιμήσθω τὰ ὄργια· τὸ πῦρ οὐχ ὑποκρίνεται ἐλέγχειν καὶ κολάζειν ἃ κελεύεται.

23. Ταῦτα τῶν ἀθέων τὰ μυστήρια· ἀθέους δὲ εἰκότως
7 S. ἀποκαλῶ τούτους, οἳ τὸν μὲν ὄντως ὄντα θεὸν ἠγνοήκασιν, παιδίον δὲ Τιτάνων ὕπο διασπώμενον καὶ γύναιον πενθοῦν

3. ὄργιον] ὄργιον M ut paullo post ὄργια et supra p. 15 extr. Ὄργιον numero singulari est apud Orph. Hymn. 51, 5. de Baccho, ὄργιον ἄρρητον τριφυές, κρύφιον Διὸς ἔρνος, quod ἄγριον scribendum videbatur Schneidero in Lexico, collato Hymn. 29, 3. ἄγριον, ἄρρητον, κρύφιον, δικέρωτα, δίμορφον. Certius exemplum est Luciani De Syr. dea c. 16. ἱρέω δὲ καὶ ἄλλ' ὅ τι ἐστὶ ἐν τῷ Διονύσου ὄργιον.

4. κράδαι] καρδίαι libri. Correxerunt Morellus et Reinesius Var. Lect. 1, 23. p. 101. qui non recte interpretatur. κράδαι, ut Lobeck. monet Aglaoph. p. 703. sunt virgae ficulneae (v. Jacobs. ad Anthol. vol. 1. P. 2. p. 76.) Liberi sacris adhibitae, unde κραδηφορίαι et θυρσοφορίαι bacchicae nominantur apud Plutarch. Sympos. 4, 6.

6. Θέμιδος] Lectio suspecta: unde fuerunt qui θεσμοθέτιδος conjicerent, quod Cererem significat apud Cornutum De nat. deor. c. 28. p. 212, vel Ἀρτέμιδος. V. Lobeck. Aglaoph. p. 199.

ib. ἀπόρρητα] ἄρρητα Eusebius.

7. ὅ supra versum MP. ὅς Euseb.

12. δᾳδουχούμενον] δᾳδουχούμενα Eusebii libri deteriores.

14. ἀποκρύψαι] ἐπικρύψαι N.

15. σκότει NP et Eusebius. καὶ σκότει MV.

16. ἃ om. Eusebius, inter versus habet P.

19. Τιτάνω (sic) ὕπο διασπώμενον P in γρ. in margine et Eusebii codex optimus, nisi quod hic τιτάνων ὑποδιασπώμενον. Legebatur ὑπὸ Τιτάνων διασπώμενον.

καὶ μόρια ἄρρητα ὡς ἀληθῶς ὑπ' αἰσχύνης ἀναισχύντως 20 P. σέβουσιν, διττῇ ἐνεσχημένοι τῇ ἀθεότητι, προτέρᾳ μέν, καθ' ἣν ἀγνοοῦσι τὸν θεόν, τὸν ὄντα ὄντως μὴ γνωρίζοντες θεόν, ἑτέρᾳ δὲ καὶ δευτέρᾳ δὴ ταύτῃ πλάνῃ τοὺς οὐκ ὄντας ὡς ὄντας νομίζοντες καὶ θεοὺς τούτους ὀνομάζοντες τοὺς οὐκ ὄντως ὄντας, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὄντας, μόνου δὲ τοῦ ὀνόματος τετυχηκότας. διὰ τοῦτό τοι καὶ ὁ ἀπόστολος διελέγχει ἡμᾶς "καὶ ἦτε ξένοι" λέγων "τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ."

24. Πολλὰ κἀγαθὰ γένοιτο τῷ τῶν Σκυθῶν βασιλεῖ, ὅστις ποτὲ ἦν [Ἀνάχαρσις]. οὗτος τὸν πολίτην τὸν ἑαυτοῦ, τὴν παρὰ Κυζικηνοῖς μητρὸς τῶν θεῶν τελετὴν ἀπομιμούμενον παρὰ Σκύθαις, τύμπανόν τε ἐπικτυποῦντα καὶ κύμβαλον ἐπηχοῦντα οἷα τοῦ τραχήλου τινὰ μηναγύρτην ἐξηρτημένον κατετόξευσεν, ὡς ἄνανδρον αὐτόν τε παρὰ Ἕλλησι γεγενημένον καὶ τῆς θηλείας τοῖς ἄλλοις Σκυθῶν διδάσκαλον νόσου. ὧν δὴ χάριν—οὐ γὰρ οὐδαμῶς ἀποκρυπτέον—θαυμάζειν ἔπεισί μοι ὅτῳ τρόπῳ Εὐήμερον τὸν Ἀκραγαντῖνον καὶ Νικάνορα τὸν Κύπριον καὶ Διαγόραν καὶ Ἵππωνα τὸν Μήλιον, τόν τε Κυρηναῖον ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνον—ὁ Θεόδωρος ὄνομα αὐτῷ—καί τινας 21 P. ἄλλους συχνούς, σωφρόνως βεβιωκότας καὶ καθεωρακότας ὀξύτερόν που τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἀμφὶ τοὺς θεοὺς

2. ἐνεσχημένοι Sylb. ἐνισχημένοι MNPV et Eusebius.

3. ὄντα ὄντως MNPV et Eusebii codex optimus, ὄντως ὄντα deteriores.

4. δὴ ταύτῃ N et Eusebii codex optimus. ταύτῃ δὴ Eusebii codices ceteri. δὴ om. MV, supra versum habet P. Praecedens δὲ om. V.

5. ὀνομάζοντες τοὺς οὐκ ὄντως ὄντας] ὀνομάζοντας τοὺς οὐκ ὄντας ὄντως Eusebii codex optimus.

7. ὁ ἀπόστολος] ὁ supra versum habet M.

8. Aberat τῶν, quod superscr. in M.

10. Ephes. ii. 12.

12. Ἀνάχαρσις recte delet Casaubonus.

15. οἷα] καὶ NP.

17. τοῖς ἄλλοις] τῆς ἄλλης N.

22. ὁ Θεόδωρος] Delendum videtur ὁ.

τούτους πλάνην ἀθέους ἐπικεκλήκασιν, εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὴ νενοηκότας, ἀλλὰ τὴν πλάνην γε ὑπωπτευκότας· ὅπερ οὐ σμικρὸν εἰς ἀληθείας φρονήσεως ζώπυρον ἀναφύεται σπέρμα· ὧν ὁ μέν τις παρεγγυᾷ τοῖς Αἰγυπτίοις, εἰ θεοὺς νομίζετε, μὴ θρηνεῖτε αὐτοὺς μηδὲ κόπτεσθε· εἰ δὲ πενθεῖτε αὐτοὺς, μηκέτι τούτους ἡγεῖσθε εἶναι θεούς. ὁ δ' Ἡρακλέα ἐκ ξύλου λαβὼν κατεσκευασμένον—ἔτυχε δὲ ἕψων τι οἴκοι, οἷα εἰκός—εἶα δὴ, ὦ Ἡράκλεις, εἶπεν· νῦν σοι ἤδη καιρὸς, ὥσπερ Εὐρυσθεῖ, ἀτὰρ δὴ καὶ ἡμῖν ὑπουργῆσαι τὸν τρισκαιδέκατον τοῦτον ἆθλον καὶ Διαγόρᾳ τοὔψον παρασκευάσαι, κᾆτ' αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ἐνέθηκεν ὡς ξύλον.

25. Ἀκρότητες ἄρα ἀμαθίας ἀθεότης καὶ δεισιδαιμονία, ὧν ἐκτὸς μένειν σπουδαστέον. οὐχ ὁρᾷς τὸν ἱεροφάντην τῆς ἀληθείας Μωυσέα προστάττοντα "θλαδίαν καὶ ἀποκεκομμένον μὴ ἐκκλησιάζειν·" καὶ προσέτι "τὸν ἐκ πόρνης;" αἰνίττεται δὲ διὰ μὲν τῶν προτέρων τὸν ἄθεον τρόπον τὸν τῆς θείας καὶ γονίμου δυνάμεως ἐστερημένον, διὰ δὲ τοῦ λοιποῦ τοῦ τρίτου τὸν πολλοὺς ἐπιγραφόμενον ψευδωνύμους θεοὺς ἀντὶ τοῦ μόνου ὄντος θεοῦ, ὥσπερ ὁ ἐκ τῆς πόρνης τοὺς πολλοὺς ἐπιγράφεται πατέρας, ἀγνοίᾳ τοῦ πρὸς ἀλήθειαν πατρός. ἦν δέ τις ἔμφυτος ἀρχαία πρὸς οὐρανὸν ἀνθρώποις κοινωνία, ἀγνοίᾳ μὲν ἐσκοτισμένη, ἄφνω δέ που διεκθρώσκουσα τοῦ σκότους

3. ἀληθείας] καὶ post ἀληθείας superscr. a m. rec. in M. "Sunt qui malint εἰς ἀλήθειαν vel εἰς ἀληθοῦς." SYLB.

8. εἶα] εἷα MPV, ut saepe in codicibus scriptum.

9. ἀτὰρ] αὐτὰρ N.

10. ἆθλον] ἄθλον M.

11. τοὔψον] Legebatur τοῦτον. Correxit Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 334. e loco Epiphanii (ab Pottero allato) p. 512. ἄγε δὴ, Ἡράκλεις, τὸν τρισκαιδέκατον ἆθλον ἐκτελῶν πάρελθε τὸ ὄψον ἡμῖν ἑψήσων. In τὸ ὄψος vel τὸ ὕψος corruptum infra p. 283. rectum vero τοὔψον servatum p. 171.

ib. κᾆτ' Potterus. κἀτ' M. κατ' V.

15. Μωυσέα Potterus pro Μωσέα.

ib. θλαδίαν] θλασίαν N.

17. Deut. xxiii. 1, 2.

24. διεκθρώσκουσα] διεκθρώισκουσα MP.

καὶ ἀναλάμπουσα, οἷον δὴ ἐκεῖνο λέλεκταί τινι τὸ

> ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα
> καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις;

καὶ τὸ

> ὦ γῆς ὄχημα κἀπὶ γῆς ἔχων ἕδραν,
> ὅστις ποτ' εἶ σύ, δυστόπαστος εἰσιδεῖν·

22 P. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ποιητῶν ᾄδουσι παῖδες. ἔννοιαι δὲ ἡμαρτημέναι καὶ παρηγμέναι τῆς εὐθείας, ὀλέθριαι ὡς ἀληθῶς, τὸ οὐράνιον φυτὸν, τὸν ἄνθρωπον, οὐρανίου ἐξέτρεψαν διαίτης καὶ ἐξετάνυσαν ἐπὶ γῆς, γηΐνοις προσανέχειν ἀναπείσασαι πλάσμασιν.

26. Οἱ μὲν γὰρ εὐθέως ἀμφὶ τὴν οὐρανοῦ θέαν ἀπατώμενοι καὶ ὄψει μόνῃ πεπιστευκότες τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεώμενοι ἐθαύμασάν τε καὶ ἐξεθείασαν θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοὶ, καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες· οἱ δὲ τῶν ἐκ γῆς φυομένων τοὺς ἡμέρους δρεπόμενοι καρποὺς Δηὼ τὸν σῖτον, ὡς Ἀθηναῖοι, καὶ Διόνυσον τὴν ἄμπελον, ὡς Θηβαῖοι, προσηγόρευσαν. ἄλλοι τὰς ἀμοιβὰς τῆς κακίας ἐπισκοπήσαντες θεοποιοῦσι τὰς ἀντιδόσεις προσκυνοῦντες καὶ τὰς συμφοράς. ἐντεῦθεν τὰς Ἐριννύας καὶ τὰς Εὐμενίδας, παλαμναίους τε καὶ προστροπαίους, ἔτι δὲ ἀλάστορας ἀναπεπλάκασιν οἱ ἀμφὶ τὴν σκηνὴν ποιηταί.

1. ἐκεῖνο] ἐκείνωι pr. P.

ib. τινι] Euripidi, quem Clemens ipse nominat Strom. 5. p. 717. alii scriptores testantur quos indicavit Nauckius ad fragm. 935. p. 521.

2. ἄπειρον] Potest etiam scribi ἀπείρον' ut apud Homerum et Hesiodum aliquoties. SYLB. Non potest. Nam ἄπειρος Euripides dicere solet, non ἀπείρων.

4. τὸ] τὸν M a m. rec.

5. ὦ γῆς P et Eurip. Troad. 884. Aberat ὦ.

ib. κἀπὶ MP pro τἀπί.

ib. γῆς NP, ut apud Euripidem. γῆν MV, sed ν a m rec. M. Habuit igitur γῆς.

ib. ἔχων NP. ἔχονθ' MV.

6. εἰσιδεῖν] εἰδέναι apud Euripidem.

21. Ἐρινύας MP. Ἐριννύας V.

22. προστροπαίους NP. προτροπαίους V. τ in litura habet M. Videtur igitur προστροπαίους restituere voluisse.

φιλοσόφων δὲ ἤδη τινὲς καὶ αὐτοὶ μετὰ τοὺς ποιητικοὺς τῶν ἐν ὑμῖν παθῶν ἀνειδωλοποιοῦσι τύπους, τὸν φόβον καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὥσπερ ἀμέλει καὶ Ἐπιμενίδης ὁ παλαιὸς, Ὕβρεως καὶ Ἀναιδείας Ἀθήνησιν ἀναστήσας βωμούς· οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ὁρμώμενοι τῶν πραγμάτων ἐκθεοῦνται τοῖς ἀνθρώποις καὶ σωματικῶς ἀναπλάττονται· Δίκη τις καὶ Κλωθὼ καὶ Λάχεσις καὶ Ἄτροπος καὶ Εἱμαρμένη, Αὐξώ τε καὶ Θαλλὼ, αἱ Ἀττικαί. ἕκτος ἐστὶν εἰσηγητικὸς τρόπος ἀπάτης, θεῶν περιποιητικὸς, καθ' ὃν ἀριθμοῦσι θεοὺς τοὺς δώδεκα· ὧν καὶ θεογονίαν Ἡσίοδος ᾄδει τὴν αὑτοῦ, καὶ ὅσα θεολογεῖ Ὅμηρος. τελευταῖος δὲ ὑπολείπεται (ἑπτὰ γὰρ οἱ ἅπαντες οὗτοι τρόποι) ὁ ἀπὸ τῆς θείας εὐεργεσίας τῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καταγινομένης ὁρμώμενος. τὸν γὰρ εὐερ-
8 S. γετοῦντα μὴ συνιέντες θεὸν ἀνέπλασάν τινας σωτῆρας Διοσκούρους καὶ Ἡρακλέα ἀλεξίκακον καὶ Ἀσκληπιὸν ἰατρόν. 23 P.

27. Αὗται μὲν αἱ ὀλισθηραί τε καὶ ἐπιβλαβεῖς παρεκβάσεις τῆς ἀληθείας, καθέλκουσαι οὐρανόθεν τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς βάραθρον περιτρέπουσαι· ἐθέλω δὲ ὑμῖν ἐν χρῷ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἐπιδεῖξαι ὁποῖοί τινες καὶ εἰσὶν, ἵν' ἤδη ποτὲ τῆς πλάνης λήξητε, αὖθις δὲ παλινδρομήσητε εἰς οὐρανόν. "ἦμεν γάρ που καὶ ἡμεῖς τέκνα ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς ὄντας ἤδη νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν, συνεζωοποίησεν τῷ Χριστῷ." ζῶν γὰρ ὁ λόγος καὶ συνταφεὶς Χριστῷ συνυψοῦται θεῷ.

6. ἐκθεοῦνται] γὰρ a m. rec. superscriptum in M.
10. ὧν supra versum habent M et a m. rec. P.
11. αὑτοῦ] αὐτοῦ M.
21. ὁποῖοί τινες καὶ εἰσὶν scripsi pro ὁποῖοί τινες καὶ εἴ τινες. In P est ὁποῖοί τινες καὶ τίνες. Potterus tacite ὁποῖοι καὶ τίνες εἰσίν. ὁποῖοί τινες dixit infra p. 34.
25. αὐτοῦ M. αὑτοῦ V.
26. Ephes. ii. 3–5.

οἱ δὲ ἔτι ἄπιστοι τέκνα ὀργῆς ὀνομάζονται, τρεφόμενα ὀργῇ· ἡμεῖς δὲ οὐκ ὀργῆς θρέμματα ἔτι, οἱ τῆς πλάνης ἀπεσπασμένοι, ᾄσσοντες δὲ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. ταύτῃ τοι ἡμεῖς οἱ τῆς ἀνομίας υἱοί ποτε διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ λόγου νῦν υἱοὶ γεγόναμεν τοῦ θεοῦ· ὑμῖν δὲ καὶ ὁ ὑμέτερος ὑποδύεται ποιητὴς ὁ Ἀκραγαντῖνος Ἐμπεδοκλῆς·

> *τοιγάρτοι χαλεπῇσιν ἀλύοντες κακότησιν*
> *οὔ ποτε δειλαίων ἀχέων λωφήσετε θυμόν.*

τὰ μὲν δὴ πλεῖστα μεμύθευται καὶ πέπλασται περὶ θεῶν ὑμῖν· τὰ δὲ καὶ ὅσα γεγενῆσθαι ὑπείληπται, ταῦτα δὲ περὶ ἀνθρώπων αἰσχρῶν καὶ ἀσελγῶς βεβιωκότων ἀναγέγραπται·

> *τύφῳ καὶ μανίῃ δὲ βαδίζετε καὶ τρίβον ὀρθὴν*
> *εὐθεῖαν προλιπόντες ἀπήλθετε τὴν δι' ἀκανθῶν*
> *καὶ σκολόπων. τί πλανᾶσθε, βροτοί; παύσασθε, μάταιοι,*
> *καλλίπετε σκοτίην νυκτός, φωτὸς δὲ λάβεσθε.*

24 P. *ταῦτα ἡμῖν ἡ προφητικὴ παρεγγυᾷ καὶ ποιητικὴ Σίβυλλα, παρεγγυᾷ δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια, γυμνοῦσα τῶν καταπληκτικῶν τουτωνὶ καὶ ἐκπληκτικῶν προσωπείων τὸν ὄχλον τῶν θεῶν, συνωνυμίαις τισὶ τὰς δοξοποιίας διελέγχουσα.*

28. *Αὐτίκα γοῦν εἰσὶν οἳ τρεῖς τοὺς Ζῆνας ἀναγράφουσιν, τὸν μὲν Αἰθέρος ἐν Ἀρκαδίᾳ, τὼ δὲ λοιπὼ τοῦ Κρόνου παῖδε. τούτοιν τὸν μὲν ἐν Κρήτῃ, θάτερον δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ πάλιν. εἰσὶ δὲ οἳ πέντε Ἀθηνᾶς ὑποτίθενται, τὴν μὲν Ἡφαίστου, τὴν Ἀθηναίαν, τὴν δὲ Νείλου, τὴν Αἰγυπτίαν, τρίτην τὴν Κρόνου, τὴν πολέμου εὑρέτιν,*

2. *δὲ* post *ἡμεῖς* additum ex MNP.

3. *ᾄσσοντες*] *ᾄττουσι* infra p. 28. extr.

13–16. Versus Orac. Sibyll. 1, 23–27.

15. *βροτοί* MNP, ut Or. Sib. *βροτοίων* (sic) V haud dubie ab typotheta. Male Sylb. *πλανᾶσθε*; *βροτέων παύσασθε* —.

ib. Post *μάταιοι* deest versus in Or. Sib. servatus *ῥεμβόμενοι σκοτίῃ καὶ ἀφεγγέϊ νυκτὶ μελαίνῃ*.

16. *καλλίπετε*] *καὶ λίπετε* Or. Sib.

18. *Σίβυλλα*] *σιβύλλα* P.

26. *τὴν Κρόνου* MP. *τοῦ κρόνου* V.

ib. *εὑρέτιν*] *ιν* in litura M. Fuit fortasse *εὑρέτην*.

τετάρτην τὴν Διός, ἣν Μεσσήνιοι Κορυφασίαν ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐπικεκλήκασιν· ἐπὶ πᾶσι τὴν Πάλλαντος καὶ Τιτανίδος τῆς Ὠκεανοῦ· ἣ τὸν πατέρα δυσσεβῶς καταθύσασα τῷ πατρῴῳ κεκόσμηται δέρματι ὥσπερ κῳδίῳ. ναὶ μὴν Ἀπόλλωνα ὁ μὲν Ἀριστοτέλης πρῶτον Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς—ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι παρθένος ἡ Ἀθηνᾶ—δεύτερον ἐν Κρήτῃ, τὸν Κορύβαντος, τρίτον τὸν Διὸς καὶ τέταρτον τὸν Ἀρκάδα, τὸν Σιληνοῦ· νόμιος οὗτος κέκληται παρ' Ἀρκάσιν. ἐπὶ τούτοις τὸν Λίβυν καταλέγει τὸν Ἄμμωνος· ὁ δὲ Δίδυμος ὁ γραμματικὸς τούτοις ἕκτον ἐπιφέρει, τὸν Μάγνητος. πόσοι δὲ καὶ νῦν Ἀπόλλωνες; ἀναρίθμητοι θνητοὶ καὶ ἐπίκουροί τινες ἄνθρωποί εἰσιν οἱ παραπλησίως τοῖς προειρημένοις ἐκείνοις κεκλημένοι.

29. Τί δ' εἴ σοι τοὺς πολλοὺς εἴποιμι Ἀσκληπιοὺς ἢ τοὺς Ἑρμᾶς τοὺς ἀριθμουμένους ἢ τοὺς Ἡφαίστους τοὺς μυθολογουμένους; μὴ καὶ περιττὸς εἶναι δόξω τὰς ἀκοὰς ὑμῶν τοῖς πολλοῖς τούτοις ἐπικλύζων ὀνόμασιν; ἀλλ' αἵ γε πατρίδες αὐτοὺς καὶ αἱ τέχναι καὶ οἱ βίοι, πρὸς δέ γε καὶ οἱ τάφοι ἀνθρώπους γεγονότας διελέγχουσιν. Ἄρης γοῦν ὁ καὶ παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὡς οἷόν τε, τετιμημένος·

Ἆρες, Ἄρες, βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα·

ὁ ἀλλοπρόσαλλος οὗτος καὶ ἀνάρσιος, ὡς μὲν Ἐπίχαρμός 25 P. φησι, Σπαρτιάτης ἦν· Σοφοκλῆς δὲ Θρᾷκα οἶδεν αὐτόν· ἄλλοι δὲ Ἀρκάδα. τοῦτον δὲ Ὅμηρος δεδέσθαι φησὶν ἐπὶ μῆνας τρισκαίδεκα·

τλῆ μὲν Ἄρης, ὅτε μιν Ὦτος κρατερός τ' Ἐπιάλτης,
παῖδες Ἀλωῆος, δῆσαν κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ·
χαλκέῳ δ' ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.

1. τὴν Διός] τοῦ διὸς N.
5. Ἀριστοτέλης] Diversus, ut videtur, ab Stagirita: v. Mueller. Fragm. Hist. vol. 2. p. 190.
7. Κορύβαντος] κύρβαντος NP.
12. ἀναρίθμητοι] ἀναρίθμητον N.
21. Ἆρες] Hom. Il. 5, 31.
24. Ὅμηρος] Il. 5, 385.
26. Ἐπιάλτης] Ἐφιάλτης apud Homerum.

πολλὰ κἀγαθὰ Κᾶρες σχοῖεν, οἳ καταθύουσιν αὐτῷ τοὺς κύνας. Σκύθαι δὲ τοὺς ὄνους ἱερεύοντες μὴ παυέσθων, ὡς Ἀπολλόδωρός φησι καὶ Καλλίμαχος,

Φοῖβος Ὑπερβορέοισιν ὄνων ἐπιτέλλεται ἱροῖς.

ὁ αὐτὸς δὲ ἀλλαχοῦ

τέρπουσιν λιπαραὶ Φοῖβον ὀνοσφαγίαι.

Ἥφαιστος δὲ, ὃν ἔρριψεν ἐξ Ὀλύμπου Ζεὺς βηλοῦ ἀπὸ θεσπεσίοιο, ἐν Λήμνῳ καταπεσὼν ἐχάλκευε, πηρωθεὶς τὼ πόδε, "ὑπὸ δὲ κνῆμαι ῥώοντο ἀραιαί."

30. Ἔχεις καὶ ἰατρὸν, οὐχὶ χαλκέα μόνον ἐν θεοῖς. ὁ δὲ ἰατρὸς φιλάργυρος ἦν, Ἀσκληπιὸς ὄνομα αὐτῷ. καί σοι τὸν σὸν παραθήσομαι ποιητὴν, τὸν Βοιώτιον Πίνδαρον

ἔτραπεν κἀκεῖνον ἀγάνορι μισθῷ χρυσὸς ἐν χερσὶν φανεὶς
26 P. χερσὶ δ' ἄρα Κρονίων ῥίψας δι' ἀμφοῖν ἀμπνοὰς στέρνων κάθελεν
ὠκέως, αἴθων δὲ κεραυνὸς ἔσκηψε μόρον.

καὶ Εὐριπίδης

Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν αἴτιος
Ἀσκληπιὸν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα. 9 S.

οὗτος μὲν οὖν κεῖται κεραυνωθεὶς ἐν τοῖς Κυνοσούριδος ὁρίοις. Φιλόχορος δὲ ἐν Τήνῳ Ποσειδῶνά φησι τιμᾶσθαι ἰατρὸν, Κρόνῳ δὲ ἐπικεῖσθαι Σικελίαν καὶ ἐνταῦθα αὐτὸν τεθάφθαι. Πατροκλῆς τε ὁ Θούριος καὶ Σοφοκλῆς ὁ

4. Φοῖβος] φόβος P.
9. ἀραιαί] ἀραιαί P. Est Il. 18, 411.
12. Πίνδαρον] Pyth. 3, 96.
14. ἔτραπεν—χερσὶν] ἔτραπε—χερσὶ libri.
ib. κἀκεῖνον] καὶ κεῖνον apud Pindarum.
15. ῥίψας] ῥίψαις Pindarus.
ib. ἀμπνοὰς] ἀμπνοὰν apud Pindarum, Athenagoram et Cyrillum.
ib. κάθελεν ex Pindaro pro καθεῖλεν.
16. ἔσκηψε] ἐπέσκηψε apud Cyrillum. Libri Pindari alii ἐνέσκηψεν, alii recte ἐνέσκιμψεν.
17. Εὐριπίδης] Alcest. 3.
18. κατακτὰς] κατ' ἀκτὰς MP.
19. Ἀσκληπιὸν] ἀσκληπιὸς N.
22. Κρόνῳ NP. Κρόνον MV. Κρόνον δὲ ἀποκεῖσθαι ἐν Σικελίᾳ Lobeck. Aglaoph. p. 576.
ib. Σικελίαν NP. σικελία MV.
23. τεθάφθαι] τετάφθαι V.

νεώτερος ἔν τισι τραγῳδίαις ἱστορεῖτον τοῖν Διοσκούροιν πέρι· ἀνθρώπω τινὲ τούτω τὼ Διοσκούρω ἐπικήρω ἐγενέσθην, εἴ τῳ ἱκανὸς πιστώσασθαι Ὅμηρος τὸ λελεγμένον·

τοὺς δ' ἤδη κάτεχεν φυσίζοος αἶα
ἐν Λακεδαίμονι αὖθι, φίλῃ ἐν πατρίδι γαίῃ.

προσίτω δὲ καὶ ὁ τὰ Κυπριακὰ ποιήματα γράψας

Κάστωρ μὲν θνητὸς, θανάτου δέ οἱ αἶσα πέπρωται·
αὐτὰρ ὅ γ' ἀθάνατος Πολυδεύκης, ὄζος Ἄρηος.

τοῦτο μὲν ποιητικῶς ἐψεύσατο· Ὅμηρος δὲ ἀξιοπιστότερος αὐτοῦ εἰπὼν περὶ ἀμφοῖν τοῖν Διοσκούροιν, πρὸς δὲ καὶ τὸν Ἡρακλέα εἴδωλον ἐλέγξας· φῶτα γὰρ Ἡρακλῆα μεγάλων ἐπιίστορα ἔργων. Ἡρακλέα οὖν καὶ αὐτὸς Ὅμηρος θνητὸν οἶδεν ἄνθρωπον. Ἱερώνυμος δὲ ὁ φιλόσοφος καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ ὑφηγεῖται τοῦ σώματος, μακρὸν, φριξότριχα, ῥωστικόν· Δικαίαρχος δὲ σχιζίαν, νευρώδη, μέλανα, γρυπὸν, ὑποχαροπὸν, τετανότριχα. οὗτος οὖν ὁ Ἡρακλῆς δύο πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἔτη βεβιωκὼς κατέστρεψε τὸν βίον διὰ τῆς ἐν Οἴτῃ πυρᾶς κεκηδευμένος. 27 P.

31. Τὰς δὲ Μούσας, ἃς Ἄλκανδρος Διὸς καὶ Μνημοσύνης γενεαλογεῖ καὶ οἱ λοιποὶ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἐκθειάζουσι καὶ σέβουσιν, ἤδη δὲ καὶ ὅλαι πόλεις μουσεῖα τεμενίζουσιν αὐταῖς, Μούσας οὔσας θεραπαινίδας ταύτας

1. ἔν τισι Welckerus pro ἐν τρισί.
ib. ἱστορεῖτον Sylb. pro ἱστορείτων.
ib. τῶν Διοσκούρων Arcerius. τὼ (τῶ P) Διοσκούρω MPV. τοῖν Διοσκούροιν Sylb., ut paullo post legitur et p. 42.
2. ἐγενέσθην] γενέσθην libri.
3. Ὅμηρος] Il. 3, 243.
5. φυσίζοος] φυσίζωος V.
6. ἐν π.] ἐνὶ π. apud Homerum.
12. φῶτα—] Hom. Od. 21, 28.
ib. Ἡρακλῆα ex Homero pro Ἡρακλέα.
13. ἐπιίστορα] ἐπὶ ἵστορα MP.
16. μακρὸν Hoeschelius ex Gellio I, 1. (*procerum*) pro μικρόν.
21. Ἄλκανδρος] ἀλκμανδρος P.
24. τεμενίζουσιν Sylb. pro μὲν ἵζουσιν.
ib. Μούσας] μούσαις MV.
ib. ταύτας ante θεραπαινίδας collocat Arcerius.

ἑώνηται Μεγακλὼ ἡ θυγάτηρ Μάκαρος. ὁ δὲ Μάκαρ Λεσβίων μὲν ἐβασίλευεν, διεφέρετο δὲ ἀεὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἠγανάκτει δὲ ἡ Μεγακλὼ ὑπὲρ τῆς μητρός· τί δ' οὐκ ἔμελλε; καὶ Μούσας θεραπαινίδας ταύτας τοσαύτας τὸν ἀριθμὸν ὠνεῖται καὶ καλεῖ Μύσας κατὰ τὴν διάλεκτον τὴν Αἰολέων. ταύτας ἐδιδάξατο ᾄδειν καὶ κιθαρίζειν τὰς πράξεις τὰς παλαιὰς ἐμμελῶς. αἱ δὲ συνεχῶς κιθαρίζουσαι καὶ καλῶς κατεπᾴδουσαι τὸν Μάκαρα ἔθελγον καὶ κατέπαυον τῆς ὀργῆς. οὗ δὴ χάριν ἡ Μεγακλὼ χαριστήριον αὐταῖς ὑπὲρ τῆς μητρὸς ἀνέθηκε στήλας χαλκᾶς καὶ ἀνὰ πάντα ἐκέλευσε τιμᾶσθαι τὰ ἱερά. καὶ αἱ μὲν Μοῦσαι τοιαίδε· ἡ δὲ ἱστορία παρὰ Μυρσίλῳ τῷ Λεσβίῳ.

32. Ἀκούετε δὴ οὖν τῶν παρ' ὑμῖν θεῶν τοὺς ἔρωτας καὶ τὰς παραδόξους τῆς ἀκρασίας μυθολογίας καὶ τραύματα αὐτῶν καὶ δεσμὰ καὶ γέλωτας καὶ μάχας, δουλείας τε ἔτι καὶ συμπόσια, συμπλοκάς τ' αὖ καὶ δάκρυα καὶ πάθη καὶ μαχλώσας ἡδονάς. κάλει μοι τὸν Ποσειδῶ καὶ τὸν χορὸν τῶν διεφθαρμένων ὑπ' αὐτοῦ, τὴν Ἀμφιτρίτην, τὴν Ἀμυμώνην, τὴν Ἀλόπην, τὴν Μελανίππην, τὴν Ἀλκυόνην, τὴν Ἱπποθόην, τὴν Χιόνην, τὰς ἄλλας τὰς μυρίας· ἐν αἷς δὴ καὶ τοσαύταις οὔσαις ἔτι τοῦ Ποσειδῶνος ὑμῶν ἐστενοχωρεῖτο τὰ πάθη. κάλει μοι καὶ τὸν Ἀπόλλω· Φοῖβός ἐστιν οὗτος καὶ μάντις ἁγνὸς καὶ σύμβουλος ἀγαθός· ἀλλ' οὐ ταῦτα ἡ Στερόπη λέγει οὐδὲ ἡ Αἴθουσα οὐδὲ ἡ Ἀρσινόη οὐδὲ ἡ Ζευξίππη οὐδὲ ἡ Προθόη

4. Μούσας] μύσας NP.

5. Μύσας κατὰ τὴν Αἰολέων διάλεκτον] Μοίσας corrigit Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 457. Et falsum esse quod Μῦσα Aeolicum esse traditur monet Ahrens in libro de dialecto Aeol. p. 99., licet Lactantius 1. 6, 7. similiter tradat βυλή Aeolice pro βουλή dici.

6. τὴν Αἰολέων] τῶν αἰολέων N.

10. στήλας a m. rec. superscr. in M, om. N et om. in fine versus P.

18. τῶν διεφθαρμένων MNP. τὸν διεφθαρμένον V.

19. τὴν Ἀλόπην—Ἀλκυόνην om. N.

22. ἐστενοχωρεῖτο] Literae ρεῖτο in litura M, superscriptis ab m. rec. η et αι, i. e. ἐστενοχώρηται. ἐστενοχωρεῖτε (ο a m. rec.) P. ἐστενοχορεῖτο V.

οὐδὲ ἡ Μάρπησσα οὐδὲ ἡ Ὑψιπύλη· Δάφνη γὰρ ἐξέφυγε μόνη καὶ τὸν μάντιν καὶ τὴν φθοράν. αὐτός τε ὁ Ζεὺς ἐπὶ πᾶσιν ἡκέτω, ὁ πατὴρ καθ' ὑμᾶς ἀνδρῶν τε θεῶν τε· ὃς τοσοῦτος περὶ τὰ ἀφροδίσια ἐξεχύθη, ὡς ἐπιθυμεῖν μὲν πασῶν, ἐκπληροῦν δὲ εἰς πάσας τὴν ἐπιθυμίαν. ἐνεπίμπλατο γοῦν γυναικῶν, οὐχ ἧττον ἢ αἰγῶν ὁ Θμουιτῶν τράγος.

33. Καὶ σοῦ, ὦ Ὅμηρε, τεθαύμακα τὰ ποιήματα·

ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων· 28 P.
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

σεμνὸν ἀναπλάττεις, Ὅμηρε, τὸν Δία καὶ νεῦμα περιάπτεις αὐτῷ τετιμημένον. ἀλλ' ἐὰν ἐπιδείξῃς μόνον, ἄνθρωπε, τὸν κεστὸν, ἐξελέγχεται καὶ ὁ Ζεὺς καὶ ἡ κόμη καταισχύνεται. εἰς ὅσον δ' ἐλήλακεν ἀσελγείας ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος ὁ μετ' Ἀλκμήνης τοσαύτας ἡδυπαθήσας νύκτας; οὐδὲ γὰρ αἱ νύκτες αἱ ἐννέα τῷ ἀκολάστῳ μακραὶ, ἅπας δὲ ἔμπαλιν ὁ βίος ἀκρασίᾳ βραχὺς ἦν, ἵνα δὴ ἡμῖν τὸν ἀλεξίκακον σπείρῃ θεόν. Διὸς υἱὸς Ἡρακλῆς, Διὸς ὡς ἀληθῶς, ὁ ἐκ μακρᾶς γενόμενος νυκτὸς, τοὺς μὲν ἄθλους τοὺς δώδεκα πολλῷ ταλαιπωρησάμενος χρόνῳ, τὰς δὲ πεντήκοντα Θεστίου θυγατέρας νυκτὶ διαφθείρας μιᾷ, μοιχὸς ὁμοῦ καὶ νυμφίος τοσούτων γενόμενος παρθένων. οὔκουν ἀπεικότως οἱ ποιηταὶ σχέτλιον τοῦτον καὶ αἰσυλοεργὸν ἀποκαλοῦσιν. μακρὸν δ' ἂν εἴη μοιχείας αὐτοῦ παντοδαπὰς καὶ παίδων διηγεῖσθαι φθοράς. οὐδὲ γὰρ

1. Μάρπησσα scripsi pro Μάρπισσα, cui η a m. rec. superscr. in P.
3. πατὴρ—ἀνδρῶν τε θεῶν τε] Apud Hom. Il. 1, 544. et alibi.
ib. ὑμᾶς MNP. ὑμῶν V.
4. ὃς supra versum P.
9. ἦ, καὶ—] Hom. Il. 1, 528.
11. ἐλέλιξεν ex Homero pro ἐλέλιξαν.
15. δὴ ἐλήλακεν Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 390. pro διελήλακεν. Debebat δ' ἐλήλακεν.
20. γενόμενος Sylb. pro γεννώμενος.
22. Θεστίου] Litera ante ε erasa in P.
24. οἱ ποιηταὶ] Hom. Il. 5, 403.

οὐδὲ παίδων ἀπέσχοντο οἱ παρ' ὑμῖν θεοὶ, ὁ μέν τις Ὕλα, ὁ δὲ Ὑακίνθου, ὁ δὲ Πέλοπος, ὁ δὲ Χρυσίππου, ὁ δὲ Γανυμήδους ἐρῶντες. τούτους ὑμῶν αἱ γυναῖκες προσκυνούντων τοὺς θεοὺς, τοιούτους δὲ εὐχέσθων εἶναι τοὺς ἄνδρας τοὺς ἑαυτῶν, οὕτω σώφρονας, ἵνα ὦσιν ὅμοιοι τοῖς θεοῖς τὰ ἴσα ἐζηλωκότες· τοιούτους ἐθιζόντων οἱ παῖδες ὑμῶν σέβειν, ἵνα καὶ ἄνδρες γένωνται εἰκόνα πορνείας ἐναγῆ τοὺς θεοὺς παραλαμβάνοντες. ἀλλ' οἱ μὲν 10 S. ἄρρενες αὐτοῖς τῶν θεῶν ἴσως μόνοι ἄττουσι περὶ τὰ ἀφροδίσια·

θηλύτεραι δὲ θεαὶ μένον αἰδοῖ οἴκοι ἑκάστη,

φησὶν Ὅμηρος· αἰδούμεναι αἱ θεαὶ διὰ σεμνότητα Ἀφροδίτην ἰδεῖν μεμοιχευμένην. αἱ δὲ ἀκολασταίνουσιν ἐμπαθέστερον ἐν τῇ μοιχείᾳ δεδεμέναι· Ἠὼς ἐπὶ Τιθωνῷ, Σελήνη ἐπὶ Ἐνδυμίωνι, Νηρηῒς ἐπὶ Αἰακῷ καὶ ἐπὶ Πηλεῖ 29 P. Θέτις, ἐπὶ δὲ Ἰασίωνι Δημήτηρ καὶ ἐπὶ Ἀδώνιδι Φερρέφαττα. Ἀφροδίτη δὲ ἐπ' Ἄρει κατῃσχυμμένη μετῆλθεν ἐπὶ Κινύραν καὶ Ἀγχίσην ἔγημεν, καὶ Φάωνα ἐλόχα καὶ ἤρα Ἀδώνιδος, ἐφιλονείκει δὲ τῇ βοώπιδι καὶ ἀποδυσάμεναι διὰ μῆλον αἱ θεαὶ γυμναὶ προσεῖχον τῷ ποιμένι, εἴ τις αὐτῶν δόξει καλή.

34. Ἴθι δὴ καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν βραχεῖ περιοδεύσωμεν καὶ τὰς ἐπιτυμβίους ταυτασὶ πανηγύρεις καταλύσωμεν,

1. Ὕλα NP. ὕλλου MV, sed λου in litura ab m. rec. M.
6. ἐθιζόντων] ἐθιζέσθων Sylb.
7. γένωνται NP. γενήσονται M. γενήσωνται V, quod in P superscr. a m. rec.
11. θηλύτεραι—] Hom. Od. 8, 324.
ib. μένον MNP. μόνον V.
14. Ἠὼς] ἠὼς P.
15. ἐπὶ Ἐνδυμίωνι Sylb. Aberat ἐπί.
16. Ἰασίωνι Sylb. ex Diodoro 5, 77. pro Ἰάσωνι. In P a m. rec. litera ο super ω.
ib. Ἀδώνιδι] ἀδώνιδι et infra ἀδώνιδος P.
ib. Φερρέφαττα] Φερεφάττα libri.
18. Φάωνα Th. Canterus ex Athenaeo 2. p. 69. pro Φαέθοντας, in quo consentit Arnobius 4, 27.
20. μῆλον] μᾶλλον N.
ib. εἴ τις] ἥτις Sylb.
22. Ἴθι—σφετερίζεται Ζεύς citat Euseb Pr. Ev. 2. p. 72.

Ἴσθμιά τε καὶ Νέμεα καὶ Πύθια καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις Ὀλύμπια. Πυθοῖ μὲν οὖν ὁ δράκων ὁ Πύθιος θρησκεύεται καὶ τοῦ ὄφεως ἡ πανήγυρις καταγγέλλεται Πύθια, Ἰσθμοῖ δὲ σκύβαλον προσέπτυσεν ἐλεεινὸν ἡ θάλαττα, καὶ Μελικέρτην ὀδύρεται τὰ Ἴσθμια, Νεμέασι δὲ ἄλλο παιδίον Ἀρχέμορος κεκήδευται καὶ τοῦ παιδίου ὁ ἐπιτάφιος προσαγορεύεται Νέμεα. Πίσα δὲ ὑμῖν τάφος ἐστὶν, ὦ πανέλληνες, ἡνιόχου Φρυγὸς, καὶ τοῦ Πέλοπος τὰς χοὰς τὰ Ὀλύμπια ὁ Φειδίου σφετερίζεται Ζεύς. μυστήρια ἦσαν ἄρα, ὡς ἔοικεν, οἱ ἀγῶνες ἐπὶ νεκροῖς διαθλούμενοι, ὥσπερ καὶ τὰ λόγια, καὶ δεδήμευνται ἄμφω. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπὶ Ἄγρᾳ μυστήρια καὶ τὰ ἐν Ἁλιμοῦντι τῆς Ἀττικῆς Ἀθήνησιν περιώρισται· αἶσχος δὲ δὴ κοσμικὸν οἵ τε ἀγῶνες καὶ οἱ φαλλοὶ οἱ Διονύσῳ ἐπιτελούμενοι, κακῶς ἐπινενεμημένοι τὸν βίον. Διόνυσος γὰρ κατελθεῖν εἰς Ἅιδου γλιχόμενος ἠγνόει τὴν ὁδὸν, ὑπισχνεῖται δ' αὐτῷ φράσειν Πρόσυμνος τοὔνομα, οὐκ ἀμισθί· ὁ δὲ μισθὸς οὐ καλὸς, 30 P. ἀλλὰ Διονύσῳ καλός· καὶ ἀφροδίσιος ἦν ἡ χάρις ὁ μισθὸς, ὃν ᾐτεῖτο Διόνυσος· βουλομένῳ δὲ τῷ θεῷ γέγονεν ἡ αἴτησις, καὶ δὴ ὑπισχνεῖται παρέξειν αὐτῷ, εἰ ἀναζεύξοι, ὅρκῳ πιστωσάμενος τὴν ὑπόσχεσιν. μαθὼν ἀπῆρεν, ἐπανῆλθεν αὖθις, οὐ καταλαμβάνει τὸν Πρόσυμνον—ἐτεθνήκει γάρ—, ἀφοσιούμενος τῷ ἐραστῇ ὁ Διόνυσος ἐπὶ τὸ μνημεῖον ὁρμᾷ καὶ πασχητιᾷ. κλάδον οὖν συκῆς, ὡς ἔτυχεν, ἐκτεμὼν ἀνδρείου μορίου σκευάζεται τρόπον, ἐφέζεταί τε τῷ κλάδῳ τὴν ὑπόσχεσιν ἐκτελῶν τῷ νεκρῷ. ὑπόμνημα τοῦ πάθους τούτου μυστικὸν φαλλοὶ κατὰ πόλεις ἀνίστανται Διονύσῳ· εἰ μὴ γὰρ Διονύσῳ

2. θρησκεύεται] θρησκεύεται pariterque θρησκεία MP hic et alibi.

4. θάλαττα MP. θάλασσα NV et Eusebius.

7. Πίσα δὲ ὑμῖν τάφος ἐστὶν] Πίσα δ' ἐστὶν ἐν ὑμῖν Eusebius.

12. Ἄγρᾳ Meursius Eleusin. c. 6. pro Σάγρᾳ.

ib. Ἁλιμοῦντι MP. ἁλιμοῦντι NV.

ib. Ἀθήνησιν] ἀθήνησι M.

13. δὴ] ἤδη MP.

17. ἀμισθί scripsi pro ἀμισθεί.

πομπὴν ἐποιοῦντο καὶ ὕμνεον ᾄσματα, ἃ αἰδοίοισιν ἀναιδέστατα εἴργασται, φησὶν Ἡράκλειτος, ωὑτὸς δὲ Ἀΐδης καὶ Διόνυσος, ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν, οὐ διὰ τὴν μέθην τοῦ σώματος, ὡς ἐγὼ οἶμαι, τοσοῦτον ὅσον διὰ τὴν ἐπονείδιστον τῆς ἀσελγείας ἱεροφαντίαν.

35. Εἰκότως ἄρα οἱ τοιοίδε ὑμῶν θεοὶ δοῦλοι παθῶν γεγονότες, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν εἱλώτων καλουμένων τῶν παρὰ Λακεδαιμονίοις δούλειον ὑπεισῆλθεν ζυγὸν Ἀπόλλων Ἀδμήτῳ ἐν Φεραῖς, Ἡρακλῆς ἐν Σάρδεσιν Ὀμφάλῃ, Λαομέδοντι δ' ἐθήτευε Ποσειδῶν καὶ Ἀπόλλων, καθάπερ ἀχρεῖος οἰκέτης, μηδὲ ἐλευθερίας δήπουθεν δυνηθεὶς τυχεῖν παρὰ τοῦ προτέρου δεσπότου. τότε καὶ τὰ Ἰλίου τείχη ἀνῳκοδομησάτην τῷ Φρυγί. Ὅμηρος δὲ τὴν Ἀθηνᾶν οὐκ αἰσχύνεται παραφαίνειν λέγων τῷ Ὀδυσσεῖ χρύσεον λύχνον ἔχουσαν ἐν χεροῖν· τὴν δὲ Ἀφροδίτην ἀνέγνωμεν, οἷον ἀκόλαστόν τι θεραπαινίδιον, παραθεῖναι φέρουσαν τῇ Ἑλένῃ τὸν δίφρον τοῦ μοιχοῦ κατὰ πρόσωπον, ὅπως αὐτὸν εἰς συνουσίαν ὑπαγάγηται. Πανύασις γὰρ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλους παμπόλλους ἀνθρώποις λατρεῦσαι θεοὺς ἱστορεῖ ὧδέ πως γράφων·

τλῆ μὲν Δημήτηρ, τλῆ δὲ κλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
τλῆ δὲ Ποσειδάων, τλῆ δ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων,
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ θητευέμεν εἰς ἐνιαυτόν·
τλῆ δὲ καὶ ὀβριμόθυμος Ἄρης ὑπὸ πατρὸς ἀνάγκης,

καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις.

36. Τούτοις οὖν εἰκότως ἕπεται τοὺς ἐρωτικοὺς ὑμῶν
31 P καὶ παθητικοὺς τούτους θεοὺς ἀνθρωποπαθεῖς ἐκ παντὸς εἰσάγειν τρόπου. "καὶ γὰρ ἔην κείνοις θνητὸς χρώς."

1. ᾄσματα Heinsius pro ᾆσμα.
ib. ἃ addidi.
13. ἀνῳκοδομησάτην] ην in litura P.
ib. Ὅμηρος] Il. 3, 424.
18. Πανύασις] Πανύασσις libri hic et p. 37, 7. 9.
19. ἀνθρώποις] ι in litura pro υ P.
23. θητευέμεν Sylb. pro θητευσέμεν.
24. δὲ καὶ Sylb. δ' libri.
25. τὰ MNP, om. V.
27. καὶ γὰρ—] Conf. Il. 21, 568.

τεκμηριοῖ δὲ Ὅμηρος μάλα ἀκριβῶς Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷ τραύματι παρεισάγων ὀξὺ καὶ μέγα ἰάχουσαν, αὐτόν τε τὸν πολεμικώτατον Ἄρη ὑπὸ τοῦ Διομήδους κατὰ τοῦ κενεῶνος οὐτασμένον διηγούμενος· Πολέμων δὲ καὶ τὴν Ἀθηνᾶν ὑπὸ Ὀρνύτου τρωθῆναι λέγει· ναὶ μὴν καὶ τὸν Ἀϊδωνέα ὑπὸ Ἡρακλέους τοξευθῆναι Ὅμηρος λέγει, καὶ τὸν Ἥλιον αὐτὸν Πανύασις ἱστορεῖ. ἤδη δὲ καὶ τὴν Ἥραν τὴν ζυγίαν ἱστορεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἡρακλέους ὁ αὐτὸς οὗτος Πανύασις ἐν Πύλῳ ἠμαθόεντι· Σωσίβιος δὲ καὶ τὸν Ἡρακλέα πρὸς τῶν Ἱπποκοωντιδῶν κατὰ τῆς χειρὸς οὐτασθῆναι λέγει. εἰ δὴ τραύματα καὶ αἵματα—οἱ γὰρ ἰχῶρες οἱ ποιητικοὶ εἰδεχθέστεροι καὶ τῶν αἱμάτων, σῆψις γὰρ αἵματος ἰχὼρ νοεῖται—ἀνάγκη τοίνυν θεραπείας καὶ τροφὰς παρεισάγειν αὐτοῖς, ὧν εἰσιν ἐνδεεῖς. διὸ τράπεζαι καὶ μέθαι καὶ γέλωτες καὶ συνουσίαι οὐκ ἂν ἀφροδισίοις χρωμένων ἀνθρώπων οὐδὲ παιδοποιουμένων οὐδὲ μὴν ὑπνωσσόντων, εἰ ἀθάνατοι καὶ ἀνενδεεῖς καὶ ἀγήρῳ ὑπῆρχον. μετέλαβεν δὲ καὶ τραπέζης ἀνθρωπίνης
11 S. παρὰ τοῖς Αἰθίοψιν, ἀπανθρώπου δὲ καὶ ἀθέσμου αὐτὸς ὁ Ζεὺς παρὰ Λυκάονι τῷ Ἀρκάδι ἑστιώμενος. ἀνθρωπείων γοῦν ἐνεφορεῖτο σαρκῶν οὐχ ἑκών. ἠγνόει γὰρ ὁ θεὸς ὡς ἄρα Λυκάων ὁ Ἀρκὰς ὁ ἑστιάτωρ αὐτοῦ τὸν παῖδα κατασφάξας τὸν αὐτοῦ—Νύκτιμος ὄνομα αὐτῷ—παραθείη ὄψον τῷ Διί.

37. Καλός γε ὁ Ζεὺς ὁ μαντικὸς, ὁ ξένιος, ὁ ἱκέσιος, ὁ

7. Ἥλιον αὐτὸν Heynius ad Apollod. (2, 5, 10.) p. 161. Legebatur τὸν ἠλεῖον (ει in litura P. ἠλίου N.) αὐγέαν. Minus probabiliter Potterus καὶ τὰς ἡλίου αὐγάς.

16. ἀνθρώπων Sylb. pro ἀνθρώποις.

17. ὑπνωσσόντων MN, ut Sylb. et altero σ eraso P. ὑπνωσόντων V.

18. ἀγήρῳ (ut apud Hesiodum ἀθάνατοι καὶ ἀγήρῳ) Potterus pro ἀγήρως.

ib. μετέλαβεν MP. μετέλαβε V.

20. Λυκάονι Sylb. pro Λυκάωνι.

ib. ἑστιώμενος] εἰστιώμενος pr. P.

21. ἐνεφορεῖτο] ἐνεφερεῖτο N.

23. τὸν αὐτοῦ P. τὸν αὐτοῦ ceteri.

ib. αὐτῷ ex P pro αὐτοῦ. Sic supra p. 24, 22. Θεόδωρος ὄνομα αὐτῷ.

μειλίχιος, ὁ πανομφαῖος, ὁ προστροπαῖος· μᾶλλον δὲ ὁ ἄδικος, ὁ ἄθεσμος, ὁ ἄνομος, ὁ ἀνόσιος, ὁ ἀπάνθρωπος, ὁ βίαιος, ὁ φθορεὺς, ὁ μοιχὸς, ὁ ἐρωτικός. ἀλλὰ τότε μὲν ἦν ὅτε τοιοῦτος ἦν, ὅτε ἄνθρωπος ἦν, νῦν δὲ ἤδη μοι δοκοῦσι καὶ οἱ μῦθοι ὑμῖν γεγηρακέναι. δράκων ὁ Ζεὺς οὐκέτι, οὐ κύκνος ἐστὶν, οὐκ ἀετὸς, οὐκ ἄνθρωπος ἐρωτικός· οὐχ ἵπταται θεὸς, οὐ παιδεραστεῖ, οὐ φιλεῖ, οὐ βιάζεται, καίτοι πολλαὶ καὶ καλαὶ καὶ νῦν ἔτι γυναῖκες καὶ Λήδας εὐπρεπέστεραι καὶ Σεμέλης ἀκμαιότεραι, μειράκια δὲ ὡραιότερα καὶ πολιτικώτερα τοῦ Φρυγίου βουκόλου. ποῦ νῦν ἐκεῖνος ὁ ἀετός; ποῦ δὲ ὁ κύκνος;
32 P. ποῦ δὲ αὐτὸς ὁ Ζεύς; γεγήρακε μετὰ τοῦ πτεροῦ· οὐ γὰρ δήπου μετανοεῖ τοῖς ἐρωτικοῖς οὐδὲ παιδεύεται σωφρονεῖν. γυμνοῦται δὲ ὑμῖν ὁ μῦθος· ἀπέθανεν ἡ Λήδα, ἀπέθανεν ὁ κύκνος, ἀπέθανεν ὁ ἀετός. ζήτει σου τὸν Δία· μὴ τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ τὴν γῆν πολυπραγμόνει. ὁ Κρής σοι διηγήσεται, παρ' ᾧ καὶ τέθαπται, Καλλίμαχος ἐν ὕμνοις

καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο.

τέθνηκε γὰρ ὁ Ζεὺς, μὴ δυσφόρει, ὡς Λήδα, ὡς κύκνος, ὡς ἀετὸς, ὡς ἄνθρωπος ἐρωτικὸς, ὡς δράκων.

38. Ἤδη δὲ καὶ αὐτοὶ φαίνονται οἱ δεισιδαίμονες ἄκοντες μὲν, ὅμως δ' οὖν συνιέντες τὴν πλάνην τὴν περὶ τοὺς θεούς· οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός εἰσι παλαιφάτου οὐδ' ἀπὸ πέτρης, ἀλλ' ἀνδρῶν γένος εἰσὶ, μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ δρύες ὄντες εὑρεθήσονται καὶ πέτραι. Ἀγαμέμνονα γοῦν τινα Δία ἐν Σπάρτῃ τιμᾶσθαι Στάφυλος ἱστορεῖ· Φανο-

1. προστροπαῖος NP. προτροπαῖος MV.
ib. ὁ ἄδικος Sylb. Aberat ὁ.
4. τοιοῦτος ἦν, ὅτε om. N. ὅτε τοιο in litura P.
8. νῦν add. MNP, om. V.
11. ποῦ δὲ—ποῦ δὲ N. ποῦ δαὶ—ποῦ δαὶ MPV.
17. Καλλίμαχος] Hymno in Jovem 19.
25. εἰσι—εἰσί NP. ἐσσὶ—ἐσσὶ MV. quod ex Homero (Od. 19, 163.) illatum, cui εἰσί consulto substituit Clemens.

κλῆς δὲ ἐν Ἔρωσιν ἢ Καλοῖς Ἀγαμέμνονα τὸν Ἑλλήνων βασιλέα νεὼν Ἀφροδίτης ἵστασθαι ἐπ' Ἀργύννῳ τῷ ἐρωμένῳ. Ἄρτεμιν δὲ Ἀρκάδες Ἀπαγχομένην καλουμένην προστρέπονται, ὥς φησι Καλλίμαχος ἐν Αἰτίοις. καὶ Κονδυλῖτις ἐν Μηθύμνῃ ἑτέρα τετίμηται Ἄρτεμις. ἔστι δὲ καὶ Ποδάγρας ἄλλης Ἀρτέμιδος ἐν τῇ Λακωνικῇ ἱερὸν, ὥς φησι Σωσίβιος. Πολέμων δὲ κεχηνότος Ἀπόλλωνος οἶδεν ἄγαλμα, καὶ ὀψοφάγου πάλιν Ἀπόλ- 33 P.
λωνος ἄλλο ἐν Ἤλιδι τιμώμενον. ἐνταῦθα Ἀπομυίῳ Διὶ θύουσιν Ἠλεῖοι· Ῥωμαῖοι δὲ Ἀπομυίῳ Ἡρακλεῖ καὶ Πυρετῷ δὲ καὶ Φόβῳ θύουσιν, οὓς καὶ αὐτοὺς μετὰ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἡρακλέα ἐγγράφουσιν. ἐῶ δὲ Ἀργείους, οἳ Ἀφροδίτην τυμβωρύχον θρησκεύουσιν, καὶ Χελύτιδα δὲ Ἄρτεμιν Σπαρτιᾶται σέβουσιν· ἐπεὶ τὸ βήττειν χελύττειν καλοῦσιν.

39. Οἴει πόθεν παραγέγραπται ταῦτά σοι κομίζεσθαι τὰ ὑφ' ἡμῶν παρατιθέμενα; οὐδὲ τοὺς σοὺς γνωρίζειν ἔοικας συγγραφεῖς, οὓς ἐγὼ μάρτυρας ἐπὶ τὴν σὴν ἀπιστίαν καλῶ· ἀθέου χλεύης, ὦ δείλαιοι, τὸν πάντα ὑμῶν

1. Ἔρωσιν ἢ Καλοῖς] ἔρωσιν καλοῖς M. ἔρωσιν τοῖς καλοῖς N. ἔρωσιν τῖε καλοῖς PV. Correctum ex Strom. 6. p. 750. ubi alius ex hoc Phanoclis carmine locus affertur.

2. νεὼν Meinekius ad Steph. Byz. vol. 1. p. 114. pro Ἀργύννου νεών, quod in Ἀργυννίδος mutari volebat P. Leopardus Emend. 4, 4. quod Veneris epitheton memorant Stephanus Byz. s. v. Ἀργύννιον et Athenaeus 13. p. 603.

ib. Ἀργύννῳ MP. ἀργύνῳ N. ἀργήνῳ V.

4. προστρέπονται NP. προτρέπονται MV.

7. κεχηνότος Ἀπόλλωνος] De hoc aliunde non constat: Liberum hiantem vero, apud Samios cultum, memorant Aelianus N. A. 7, 48. et Plinius H. N. l. 8, 16, 21. unde Clementem Ἀπόλλωνος memoriae errore pro Διονύσου scripsisse conjecit Prellerus. Vid. Mueller. Fragm. Histor. vol. 3. p. 135.

9. Ἤλιδι] ἤλισι N. ἤλιδι P.

ib. ἐνταῦθα—Ῥωμαῖοι δὲ om. N.

10. Ἠλεῖοι] ἠλεῖοι P. sed ἠλεῖοι p. 41, 19.

11. Πυρετῷ NP. πυρετῇ MV.

12. οἳ superscr. in P.

13. θρησκεύουσιν] ἀργεῖοι καὶ λάκωνες addunt libri. Est lemma ex margine illatum, quod delevit Sylb.

16. Οἴει—] Haec parum probabiliter correxit Heinsius. Οἴει fortasse ex οἶσθα corruptum.

ἀβίωτον ὄντως βίον ἐμπεπληκότες. οὐχὶ μέντοι Ζεὺς φαλακρὸς ἐν Ἄργει, τιμωρὸς δὲ ἄλλος ἐν Κύπρῳ τετίμησθον; οὐχὶ δὲ Ἀφροδίτῃ περιβασίῃ μὲν Ἀργεῖοι, ἑταίρᾳ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ καλλιπύγῳ θύουσιν Συρακούσιοι; ἣν Νίκανδρος ὁ ποιητὴς καλλίγλουτόν που κέκληκεν. Διόνυσον δὲ ἤδη σιωπῶ τὸν χοιροψάλαν· Σικυώνιοι τοῦτον προσκυνοῦσιν ἐπὶ τῶν γυναικείων τάξαντες τὸν Διόνυσον μορίων, ἔφορον αἴσχους τὸν ὕβρεως σεβάζοντες ἀρχηγόν. τοιοίδε μὲν αὐτοῖς οἱ θεοί, τοιοίδε καὶ αὐτοὶ παίζοντες ἐν θεοῖς, μᾶλλον δὲ ἐμπαίζοντες καὶ ἐνυβρίζοντες σφίσιν αὐτοῖς. καὶ πόσῳ βελτίους Αἰγύπτιοι κωμηδὸν καὶ κατὰ πόλεις τὰ ἄλογα τῶν ζῴων ἐκτετιμηκότες ἤπερ Ἕλληνες τοιούτους προσκυνοῦντες θεούς; τὰ μὲν γὰρ εἰ καὶ θηρία, ἀλλ' οὐ μοιχικά, ἀλλ' οὐ μάχλα, παρὰ φύσιν δὲ θηρεύει ἡδονὴν οὐδὲ ἕν. οἱ δὲ ὁποῖοι; τί καὶ χρὴ λέγειν ἔτι, ἀποχρώντως αὐτῶν διεληλεγμένων; ἀλλ' οὖν γε Αἰγύπτιοι, ὧν νῦν δὴ ἐμνήσθην, κατὰ τὰς
34 P. θρησκείας τὰς σφῶν ἐσκέδανται· σέβουσι δὲ αὐτῶν Συηνῖται φάγρον τὸν ἰχθύν, μαιώτην δὲ—ἄλλος οὗτος ἰχθύς—οἱ τὴν Ἐλεφαντίνην οἰκοῦντες, Ὀξυρυγχῖται τὸν φερώνυμον τῆς χώρας αὐτῶν ὁμοίως ἰχθύν, ἔτι γε μὴν Ἡρακλεοπολῖται ἰχνεύμονα, Σαῖται δὲ καὶ Θηβαῖοι πρόβατον, Λυκοπολῖται δὲ λύκον, Κυνοπολῖται δὲ κύνα, τὸν Ἆπιν Μεμφῖται, Μενδήσιοι τὸν τράγον. ὑμεῖς δὲ οἱ

2. τετίμησθον Sylb. pro τετιμήσθων.
4. καλλιπύγῳ Sylb. pro καλλιπύργῳ.
ib. Συρακούσιοι] συρακούσσιοι M.
8. τὸν] καὶ τῆς Heinsius Potterus tacite.
18. θρησκείας] θρησκείας M.
ib. ἐσκέδανται] Forma vitiosa, sed Clementi ipsi imputanda, ut videtur. Notavit Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 392.
19. Συηνῖται Ortelius et Canterus pro εὐηνῖται.
ib. ἰχθύν] ἰχθῦν MP et mox ἰχθῦς et ἰχθῦν, ut solent.
ib. ἄλλος Potterus pro ὃς ἄλλος, quod librarii est parenthesin non animadvertentis.
20. Ὀξυρυγχῖται P ut Sylb. pro ὀξυρυχῖται.
24. Ἆπιν] ἄπιν MP.

πάντ' ἀμείνους Αἰγυπτίων—ὀκνῶ δὲ εἰπεῖν χείρους—, οἱ τοὺς Αἰγυπτίους ὁσημέραι γελῶντες οὐ παύεσθε, ὁποῖοί τινες καὶ περὶ τὰ ἄλογα ζῷα; Θεσσαλοὶ μὲν ὑμῶν τοὺς πελαργοὺς τετιμήκασι διὰ τὴν συνήθειαν, Θηβαῖοι δὲ τὰς γαλᾶς διὰ τὴν Ἡρακλέους γένεσιν. τί δὲ πάλιν Θετταλοί; μύρμηκας ἱστοροῦνται σέβειν, ἐπεὶ τὸν Δία μεμαθήκασιν ὁμοιωθέντα μύρμηκι τῇ Κλήτορος θυγατρὶ Εὐρυμεδούσῃ μιγῆναι καὶ Μυρμηδόνα γεννῆσαι, Πολέμων δὲ τοὺς ἀμφὶ τὴν Τρωάδα κατοικοῦντας ἱστορεῖ τοὺς ἐπιχωρίους μῦς, οὓς σμίνθους καλοῦσιν, ὅτι τὰς νευρὰς τῶν πολεμίων διέτρωγον τῶν τόξων· καὶ Σμίνθιον Ἀπόλλωνα ἀπὸ τῶν μυῶν ἐκείνων ἐπεφήμισαν. Ἡρακλείδης δὲ ἐν κτίσεσιν ἱερῶν περὶ τὴν Ἀκαρνανίαν φησὶν, ἔνθα τὸ Ἄκτιόν ἐστιν ἀκρωτήριον καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀκτίου τὸ ἱερὸν, ταῖς μυίαις προθύεσθαι βοῦν. οὐδὲ
12 S. μὴν Σαμίων ἐκλήσομαι· πρόβατον, ὥς φησιν Εὐφορίων, σέβουσι Σάμιοι· οὐδέ γε τῶν τὴν Φοινίκην Σύρων κατοι- 35 P
κούντων, ὧν οἱ μὲν τὰς περιστερὰς, οἱ δὲ τοὺς ἰχθῦς οὕτω σέβουσι περιττῶς ὡς Ἠλεῖοι τὸν Δία.

40. Εἶεν δή· ἐπειδὴ οὐ θεοὶ, οὓς θρησκεύετε, αὖθις ἐπισκέψασθαί μοι δοκεῖ εἰ ὄντως εἶεν δαίμονες, δευτέρᾳ ταύτῃ, ὡς ὑμεῖς φατὲ, ἐγκαταλεγόμενοι τάξει. εἰ γὰρ οὖν δαίμονες λίχνοι τε καὶ μιαροὶ, ἔστι μὲν ἐφευρεῖν καὶ ἀναφανδὸν οὕτω κατὰ πόλεις δαίμονας ἐπιχωρίους, τιμὴν ἐπιδρεπομένους, παρὰ Κυθνίοις Μενέδημον, παρὰ Τηνίοις

1. οἱ] οἱ P.
2. ὁποῖοι] Pro ποῖοι dictum, ut ὁποῖοι supra p. 40, 15. οἷαι pro ποῖαι p. 22, 17. ὅσον pro πόσον p. 35, 15.
4. πελαργοὺς MP. πελάργους V.
5. τί δὲ Heinsius pro τί δαί.
10. μῦς] Addendum σέβειν vel simile verbum. σέβεσθαι vel θρησκεύειν post καλοῦσιν addebat Arcerius.
20. θρησκεύετε] θρησκεύετε MP, ut supra θρησκείας.
ib. αὖθις om. N.
23. λίχνοι MN. λύχνοι V.
25. Μενέδημον P ut Arcerius. μὲν ἔδημον MV. μενέδυμον N.

Καλλισταγόραν, παρὰ Δηλίοις Ἄνιον, παρὰ Λάκωσιν Ἀστράβακον. τιμᾶται δέ τις καὶ Φαληροῖ κατὰ πρύμναν ἥρως· καὶ ἡ Πυθία συνέταξε θύειν Πλαταιεῦσιν Ἀνδροκράτει καὶ Δημοκράτει καὶ Κυκλαίῳ καὶ Λεύκωνι τῶν Μηδικῶν ἀκμαζόντων ἀγώνων.

41. Ἔστι καὶ ἄλλους παμπόλλους συνιδεῖν δαίμονας τῷ γε καὶ σμικρὸν διαθρεῖν δυναμένῳ·

> τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
> δαίμονες ἀθάνατοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων.

τίνες εἰσὶν οἱ φύλακες, ὦ Βοιώτιε, μὴ φθονέσῃς λέγειν. ἢ δῆλον ὡς οὗτοι καὶ οἱ τούτων ἐπιτιμότεροι, οἱ μεγάλοι δαίμονες, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Λητώ, ἡ Δημήτηρ, ἡ Κόρη, ὁ Πλούτων, ὁ Ἡρακλῆς, αὐτὸς ὁ Ζεύς· ἀλλ' οὐκ ἀποδρᾶναι ἡμᾶς φυλάττουσιν, Ἀσκραῖε· μὴ ἁμαρτάνειν δὲ ἴσως, οἱ ἁμαρτιῶν δῆτα οὐ πεπειραμένοι. ἐνταῦθα δὴ τὸ παροιμιῶδες ἐπιφθέγξασθαι ἁρμόττει "πατὴρ ἀνουθέτητος υἱὸν νουθετεῖ." εἰ δ' ἄρα καὶ εἰσὶ φύλακες οὗτοι, οὐκ εὐνοίᾳ τῇ πρὸς ἡμᾶς περιπαθεῖς, τῆς δὲ ὑμεδαπῆς ἀπωλείας ἐχόμενοι, κολάκων δίκην ἐγχρίμπτονται τῷ βίῳ, δελεαζόμενοι καπνῷ. αὐτοί που ἐξομολογοῦνται οἱ δαίμονες τὴν γαστριμαργίαν τὴν αὐτῶν,

> λοιβῆς τε κνίσης τε· τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς,

36 P. λέγοντες. τίνα δ' ἂν φωνὴν ἄλλην, εἰ φωνὴν λάβοιεν Αἰγυπτίων θεοί, οἷα αἴλουροι καὶ γαλαῖ, προήσονται ἢ τὴν

1. Δηλίοις Arcerius. δ' ἡλίοις M. δ' ἠλείοις NV. δηλείοις P.
ib. Ἄνιον Sylb. et Meinek. Anal. Alex. p. 16. pro Ἀνίον.
2. Ἀστράβακον] ὀστράβακον N.
8. τρὶς ex Hesiodo Op. 250. pro τρεῖς.
9. δαίμονες ἀθάνατοι] ἀθάνατοι Ζηνὸς apud Hesiodum.
11. ἢ] ἦ P.
14. ἀποδρᾶναι] ἀποδράναι P.
17. υἱὸν Cobetus Mnemos. vol. II. p. 337. pro παῖδα. Est trimeter, cujus metrum non est verisimile ab Clemente ipso esse corruptum substituto παῖδα.
18. οὗτοι, οὐκ εὐνοίᾳ] Literae τοι οὐκ εὐ in litura P.
21. αὐτῶν] αὑτῶν V.
22. λοιβῆς] Hom. Il. 4, 49.

Ὁμηρικήν τε καὶ ποιητικὴν, τῆς κνίσης τε καὶ ὀψαρτυτικῆς φίλην; τοιοίδε μέντοι παρ' ὑμῖν οἵ τε δαίμονες καὶ οἱ θεοὶ καὶ εἴ τινες ἡμίθεοι, ὥσπερ ἡμίονοι, κέκληνται· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὀνομάτων ὑμῖν πενία πρὸς τὰς τῆς ἀσεβείας συνθέσεις.

ΚΕΦ. Γ.

42. Φέρε δὴ οὖν καὶ τοῦτο προσθῶμεν, ὡς ἀπάνθρωποι καὶ μισάνθρωποι δαίμονες εἶεν ὑμῶν οἱ θεοὶ καὶ οὐχὶ μόνον ἐπιχαίροντες τῇ φρενοβλαβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς δὲ καὶ ἀνθρωποκτονίας ἀπολαύοντες· νυνὶ μὲν τὰς ἐν σταδίοις ἐνόπλους φιλονεικίας, νυνὶ δὲ τὰς ἐν πολέμοις ἀναρίθμους φιλοτιμίας ἀφορμὰς σφίσιν ἡδονῆς πορίζόμενοι, ὅπως ὅτι μάλιστα ἔχοιεν ἀνθρωπείων ἀνέδην ἐμφορεῖσθαι φόνων· ἤδη δὲ κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη, οἱονεὶ λοιμοὶ ἐπισκήψαντες, σπονδὰς ἀπῄτησαν ἀνημέρους. Ἀριστομένης γοῦν ὁ Μεσσήνιος τῷ Ἰθωμήτῃ Διὶ τριακοσίους ἀπέσφαξεν, τοσαύτας ὁμοῦ καὶ τοιαύτας καλλιερεῖν οἰόμενος ἑκατόμβας· ἐν οἷς καὶ Θεόπομπος ἦν ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεὺς, ἱερεῖον εὐγενές. Ταῦροι δὲ τὸ ἔθνος, οἱ περὶ τὴν Ταυρικὴν χερρόνησον κατοικοῦντες, οὓς ἂν τῶν ξένων παρ' αὐτοῖς ἕλωσι, τούτων δὴ τῶν κατὰ θάλατταν ἐπταικότων, αὐτίκα μάλα τῇ Ταυρικῇ καταθύουσιν Ἀρτέμιδι·

7. Φέρε δὴ οὖν—ἀποστρέφεσθε (p. 38).] Apud Eusebium Pr. Ev. 4, 16. p. 157.

ib. Φέρε δὴ οὖν] φέρ' οὖν δὴ Euseb., omisso in libris optimis δή. φέρε δὴ οὖν in cod. Joann.

8. ὑμῶν] ὑμῖν Eusebii codd. deteriores.

9. φρενοβλαβείᾳ] φρενοβλαβίᾳ P et Eusebii codex optimus.

13. ἀνέδην] ε in litura M. Fuit haud dubie ἀναίδην quod est in P. Utrumque est in libris Eusebii.

16. Ἰθωμήτῃ] Ἰθωμίτῃ apud Eusebium, nisi quod libri duo optimi τῷ θεῷ μηνὶ δίῳ.

17. ἀπέσφαξεν MP. ἀπέσφαξε V.

18. ὁ additum ex Eusebio.

20. χερρόνησον] χερρόννησον P.

21. αὐτοῖς] αὐτοῖς libri.

ib. ἕλωσι] λάβωσιν Eusebii libri optimi.

ib. τούτων] τοσούτων vel τοσοῦτον libri aliquot Eusebii.

ib. θάλατταν MP et Eusebius. θάλασσαν V.

ταύτας σου τὰς θυσίας Εὐριπίδης ἐπὶ σκηνῆς τραγῳδεῖ. Μόνιμος δ' ἱστορεῖ ἐν τῇ τῶν θαυμασίων συναγωγῇ ἐν Πέλλῃ τῆς Θετταλίας Ἀχαιὸν ἄνθρωπον Πηλεῖ καὶ Χείρωνι καταθύεσθαι· Λυκτίους γὰρ—Κρητῶν δὲ ἔθνος εἰσὶν οὗτοι—Ἀντικλείδης ἐν Νόστοις ἀποφαίνεται ἀνθρώπους ἀποσφάττειν τῷ Διΐ, καὶ Λεσβίους Διονύσῳ τὴν ὁμοίαν προσάγειν θυσίαν Δωσίδας λέγει· Φωκαεῖς δὲ—οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς παραπέμψομαι τούτους—Πυθοκλῆς ἐν τρίτῳ περὶ
37 P. ὁμονοίας τῇ Ταυροπόλῳ Ἀρτέμιδι ἄνθρωπον ὁλοκαυτεῖν ἱστορεῖ. Ἐρεχθεὺς δὲ ὁ Ἀττικὸς καὶ Μάριος ὁ Ῥωμαῖος τὰς αὐτῶν ἐθυσάτην θυγατέρας· ὧν ὁ μὲν τῇ Φερρεφάττῃ, ὡς Δημάρατος ἐν πρώτῃ Τραγῳδουμένων, ὁ δὲ τοῖς ἀποτροπαίοις, ὁ Μάριος, ὡς Δωρόθεος ἐν τετάρτῃ Ἰταλικῶν ἱστορεῖ. φιλάνθρωποί γε ἐκ τούτων καταφαίνονται οἱ δαίμονες· πῶς δὲ οὐχ ὅσιοι ἀναλόγως οἱ δεισιδαίμονες; οἱ μὲν σωτῆρες εὐφημούμενοι, οἱ δὲ σωτηρίαν αἰτούμενοι

1. σου] οὖν Eusebii libri optimi.
ib. Εὐριπίδης post τραγῳδεῖ libri aliquot Eusebii.
2. Μόνιμος] De hoc scriptore v. Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 454.
3. Θετταλίας] θαλαττίας codices Eusebii quattuor.
ib. Ἀχαιὸν] In τὸ παλαιὸν corruptum in Eusebii codicibus optimis, quod non pro Ἀχαιὸν, sed pro ἀρχαῖον positum, quae passim inter se permutantur.
4. Λυκτίους ex Eusebio Leopardus Emend. 4, 3. pro Λυκίους. Λυττίους Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 33.
5. οὗτοι ex Eusebio pro οὕτως.
6. ἀποσφάττειν] ἀποσφάττει P.
7. Δωσίδας] Hic scriptor Δωσιάδας vel Δωσιάδης appellatur ab aliis, quorum locos v. ap. Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 399. Utramque nominis formam annotavit Zonaras Lex. p. 587. Δωσιάδης καὶ Δωσίδας : ὀνόματα κύρια.
ib. οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς] οὐδ' αὐτοὺς Eusebii libri optimi.
8. παραπέμψομαι] ἀποπέμψομαι Eusebii libri nonnulli. Post παραπέμψομαι interpungit P, τούτους (pro quo τοιούτους V) non ad parenthesin relato.
9. ὁλοκαυτεῖν ex Eusebii libris optimis (ὁλοκαυτοῦν deteriores) pro ὁλοκαεῖν, quod nemo dixit.
11. αὐτῶν MP. αὑτῶν V.
ib. Φερρεφάττῃ scripsi pro Φερεφάττῃ.
12. πρώτῃ] τῇ πρώτῃ Eusebii libri optimi. τρίτῳ apud Stobaeum Flor. 39, 33.
13. τετάρτῃ ex Eusebio pro τῇ τετάρτῃ.
15. δὲ] δαὶ P.
ib. οὐχ ὅσιοι] οὐκ ἀνόσιοι Eusebius.
ib. ἀναλόγως] ἀλόγως Eusebii codices plerique.
16. σωτῆρες] σωτῆρας Hoeschelius male.

παρὰ τῶν ἐπιβούλων σωτηρίας. καλλιερεῖν γοῦν τοπάζοντες αὐτοῖς σφᾶς αὐτοὺς λελήθασιν ἀποσφάττοντες ἀνθρώπους. οὐ γὰρ οὖν παρὰ τὸν τόπον ἱερεῖον γίνεται ὁ φόνος, οὐδ' εἰ Ἀρτέμιδί τις καὶ Διὶ ἐν ἱερῷ δῆθεν χωρίῳ μᾶλλον ἢ ὀργῇ καὶ φιλαργυρίᾳ ἄλλοις ὁμοίοις δαίμοσιν ἐπὶ βωμοῖς ἢ ἐν ὁδοῖς ἀποσφάττοι τὸν ἄνθρωπον, ἱερὸν [ἱερεῖον] ἐπιφημίσας, ἀλλὰ φόνος ἐστὶ καὶ ἀνδροκτασία ἡ τοιαύτη θυσία.

43. Τί δὴ οὖν, ὦ σοφώτατοι τῶν ἄλλων ζῴων ἄνθρωποι, τὰ μὲν θηρία περιφεύγομεν τὰ ἀνήμερα, κἄν που περιτύχωμεν ἄρκτῳ ἢ λέοντι, ἐκτρεπόμεθα,

ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
ἄψ τ' ἀνεχώρησεν·

δαίμονας δὲ ὀλεθρίους, καὶ ἀλιτηρίους, ἐπιβούλους τε καὶ μισανθρώπους καὶ λυμεῶνας ὄντας προαισθόμενοι καὶ συνιέντες οὐκ ἐκτρέπεσθε οὐδὲ ἀποστρέφεσθε; τί δ' ἂν 38 P. καὶ ἀληθεύσαιεν οἱ κακοί, ἢ τίνα ἂν ὠφελήσαιεν; αὐτίκα γοῦν ἔχω σοι βελτίονα τῶν ὑμεδαπῶν τούτων θεῶν, τῶν δαιμόνων, ἐπιδεῖξαι τὸν ἄνθρωπον· τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ 13 S. μαντικοῦ τὸν Κῦρον καὶ τὸν Σόλωνα. φιλόδωρος ὑμῶν

2. αὐτοῖς] αὐτοὶ Eusebii Par. 451.
ib. αὐτοὺς] αὑτοὺς M.
5. ἢ om. Eusebii Par. 451.
ib. φιλαργυρίᾳ] φλυαρίᾳ Eusebii codices sex.
ib. ὁμοίοις] ὁμοίως vulgo apud Eusebium: sed ὁμοίοις codices.
6. ἀποσφάττοι] σφάττοι Eusebii codices optimi.
ib. ἱερὸν] ἂν ἱερὸν Eusebii codices iidem.
7. [ἱερεῖον] seclusi cum Pottero.
10. περιφεύγομεν] πεφεύγαμεν Eusebii libri deteriores. πεφεύγομεν Par. 451. Alius περιφεύγωμεν.
ib. τὰ ἀνήμερα MNP et Eusebius. τὰ δὲ ἀνήμερα V.
ib. που] ποτε Eusebii libri optimi.
11. ἄρκτῳ] ἄρτκῳ V, qui ἄρκτῳ voluit, quod in N esse videtur et est in libris plerisque Eusebii. ἄρκῳ MP et Eusebii codex optimus. De qua forma dictum in Thesauro.
12. ὡς δ' ὅτε—] Hom. Il. 3, 33.
13. βήσσῃς ex Homero et libris aliquot Eusebii pro βήσσῃσιν.
ib. ἔλλαβε] ἔλαβε M.
17. συνιέντες] συνιόντες Eusebii codices quinque.
ib. ἐκτρέπεσθε] ἐντρέπεσθε Eusebius.
21. Κῦρον] κύρον libri, et mox κύρε, ubi tamen κῦρε P.

ὁ Φοῖβος, ἀλλ' οὐ φιλάνθρωπος. προύδωκε τὸν Κροῖσον τὸν φίλον καὶ τοῦ μισθοῦ ἐκλαθόμενος—οὕτω φιλόδοξος ἦν—ἀνήγαγε τὸν Κροῖσον διὰ τοῦ Ἅλυος ἐπὶ τὴν πυράν. οὕτω φιλοῦντες οἱ δαίμονες ὁδηγοῦσιν εἰς τὸ πῦρ. ἀλλ', ὦ φιλανθρωπότερε καὶ ἀληθέστερε τοῦ Ἀπόλλωνος ἄνθρωπε, τὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς οἴκτειρον δεδεμένον, καὶ σὺ μέν, ὦ Σόλων, μάντευσαι τὴν ἀλήθειαν, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, κέλευσον ἀποσβεσθῆναι τὴν πυράν, σωφρόνησον ὕστατον γοῦν, ὦ Κροῖσε, τῷ πάθει μεταμαθών· ἀχάριστός ἐστιν ὃν προσκυνεῖς· λαμβάνει τὸν μισθὸν καὶ μετὰ τὸ χρυσίον ψεύδεται. ὅρα πάλιν τέλος· ἆρα οὐχ ὁ δαίμων, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπός σοι λέγει; οὐ λοξὰ μαντεύεται Σόλων· τοῦτον εὖ θήσεις. ἀληθῆ μόνον, ὦ βάρβαρε, τὸν χρησμὸν τοῦτον ἐπὶ τῆς πυρᾶς δοκιμάσεις.

44. Ὅθεν ἔπεισί μοι θαυμάζειν τίσι ποτὲ φαντασίαις ἀπαχθέντες οἱ πρῶτοι πεπλανημένοι δεισιδαιμονίαν ἀνθρώποις κατήγγειλαν, δαίμονας ἀλιτηρίους νομοθετοῦντες σέβειν, εἴτε Φορωνεὺς ἐκεῖνος ἦν εἴτε Μέροψ εἴτε ἄλλος τις, οἳ νεὼς καὶ βωμοὺς ἀνέστησαν αὐτοῖς, πρὸς δὲ καὶ θυσίας παραστῆσαι πρῶτοι μεμύθευνται. καὶ γὰρ δὴ καὶ κατὰ χρόνους ὕστερον ἀνέπλαττον θεούς, οἷς προσκυνοῖεν. ἀμέλει τὸν Ἔρωτα τοῦτον ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν θεῶν εἶναι λεγόμενον ἐτίμα πρότερον οὐδὲ εἷς πρὶν ἢ Χάρμον μειράκιόν τι ἑλεῖν καὶ βωμὸν ἱδρύσασθαι ἐν Ἀκαδημίᾳ χαριστήριον ἐπιτελοῦς γενομένης ἐπιθυμίας· καὶ τῆς νόσου

2. φιλόδοξος] φιλόλοξος Toupius Emend. in Suidam vol. 1. p. 370.

3. Ἅλυος] ἅλυος libri.

11. ὅρα N. ὦ σόλων ὅρα V. σόλων ὅρα M. cum litura unius literae ante σόλων, et scripto supra versum ὦ σόλων. In P ὁ σολων scriptum super ψεύδεται a m. antiqua.

ib. ἆρα M. ἄρα PV.

13. ὦ] ὢ M.

20. πρῶτοι] μόνοι N.

23. οὐδὲ εἷς MP. οὐδ' εἷς V. Recte οὐδὲ εἷς p. 43. ed. Pott.

ib. Χάρμον MNP. Χαρμὸν V.

25. Ἀκαδημίᾳ] Recta scriptura Ἀκαδημείᾳ est.

26. χαριστήριον Klotzius pro χαριέστερον. Recte scriptum p. 42.

τὴν ἀσέλγειαν Ἔρωτα κεκλήκασι, θεοποιοῦντες ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν. Ἀθηναῖοι δὲ οὐδὲ τὸν Πᾶνα ᾔδεσαν ὅστις ἦν, πρὶν ἢ Φιλιππίδην εἰπεῖν αὐτοῖς. εἰκότως ἄρα ἀρχήν 39 P. ποθεν ἡ δεισιδαιμονία λαβοῦσα κακίας ἀνοήτου γέγονε πηγή· εἶτα δὲ μὴ ἀνακοπεῖσα, ἀλλ' εἰς ἐπίδοσιν ἐλθοῦσα καὶ πολλὴ δὴ ῥυεῖσα, δημιουργὸς πολλῶν καθίσταται δαιμόνων, ἑκατόμβας θύουσα καὶ πανηγύρεις ἐπιτελοῦσα καὶ ἀγάλματα ἀνιστᾶσα καὶ νεὼς ἀνοικοδομοῦσα. οὓς δή, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο σιωπήσομαι, πρὸς δὲ καὶ αὐτοὺς ἐξελέγξω, νεὼς μὲν εὐφήμως ὀνομαζομένους, τάφους δὲ γενομένους, τουτέστι τοὺς τάφους νεὼς ἐπικεκλημένους. ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ κἂν νῦν δεισιδαιμονίας ἐκλάθεσθε, τοὺς τάφους τιμᾶν αἰσχυνόμενοι.

45. Ἐν τῷ νεῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Λαρίσῃ ἐν τῇ ἀκροπόλει τάφος ἐστὶν Ἀκρισίου, Ἀθήνησι δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει Κέκροπος, ὥς φησιν Ἀντίοχος ἐν τῷ ἐνάτῳ τῶν ἱστοριῶν. τί δὲ Ἐριχθόνιος; οὐχὶ ἐν τῷ νεῷ τῆς Πολιάδος κεκήδευται; Ἴμμαρος δὲ ὁ Εὐμόλπου καὶ Δαείρας οὐχὶ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἐλευσινίου τοῦ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει; αἱ

3. Φιλιππίδην] Vel Φειδιππίδην: v. Potteri notam.

ib. εἰκότως—σφετερίζεται Ζεύς] Citat Eusebius Pr. Ev. 2. p. 71, 72.

5. εἶτα δὲ μὴ] ἔπειτα μὴ Eusebius.

6. καὶ πολλὴ δὴ ῥυεῖσα om. N, καὶ om. Eusebius.

7. θύουσα] ποιοῦσα Eusebius.

8. ἀνιστᾶσα] ἀνιστῶσα Eusebii codices uno excepto omnes.

9. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο] οὐδὲ γὰρ τοῦτο Eusebius. οὐ γὰρ οὐδὲ τοῦτο Cyrillus. Hinc τοῦτο recepi pro τούτους.

ib. αὐτοὺς] αὐτὸ Eusebii codices plerique.

12. ὑμεῖς MNP. ἡμεῖς V et Eusebii codd. duo.

14. νεῷ] ναῷ Eusebius et mox iterum. νεὼ MV utrobique.

ib. Λαρίσῃ] Λαρίσσῃ V et Eusebius.

15. Ἀθήνησι] ἀθήνησιν MPV.

ib. τῇ ἀκροπόλει] Eusebius. Aberat τῇ.

16. Ἀντίοχος] ἀντίμαχος Eusebii codex unus.

ib. ἐνάτῳ ex Eusebio pro ἐννάτῳ.

17. τί δὲ ex Eusebio pro τί δαί.

18. Ἴμμαρος] Ἴσμαρος Eusebius. Vera scriptura nominis Ἰμμάραδος est apud Cyrill. Alex. adv. Julian. 10. p. 349. et Pausaniam 1, 5, 2; 27, 4; 38, 3. eoque ducunt etiam Arnobii 6, 6. librorum corruptelae *Immaranchus* vel *Immarnachus*.

19. περιβόλῳ] κεκήδευται addit Eusebius, sed omittit codex unus.

δὲ Κελεοῦ θυγατέρες οὐχὶ ἐν Ἐλευσῖνι τετάφαται; τί σοι καταλέγω τὰς ἐξ Ὑπερβορέων γυναῖκας; Ὑπερόχη καὶ Λαοδίκη κέκλησθον, ἐν τῷ Ἀρτεμισίῳ ἐν Δήλῳ κεκήδευσθον, τὸ δὲ ἐν τῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Δηλίου ἐστὶν ἱερῷ. Λέανδρος δὲ Κλέαρχον ἐν Μιλήτῳ τεθάφθαι ἐν τῷ Διδυμαίῳ φησίν. ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνημεῖον οὐκ ἄξιον παρελθεῖν ἑπομένους Ζήνωνι τῷ
40 P. Μυνδίῳ, ἣ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ 30
κεκήδευται, οὐδὲ μὴν τὸν ἐν Τελμησσῷ βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· μνῆμα εἶναι καὶ τοῦτον Τελμησσέως τοῦ

1. θυγατέρες οὐχὶ] οὐχὶ om. Eusebius et Cyrillus.

2. καταλέγω] λέγω N. καταγγέλλω Cyrillus.

ib. ἐξ addidi ex Eusebio et Cyrillo.

3. Ἀρτεμισίῳ] δὲ addit Cyrillus.

5. Λέανδρος ex Eusebio (et Theodoreto Aff. Gr. p. 315. ed. Gaisf.) pro Λεάνδριος, quod etiam Arnobius legit 6, 6. *Leandrius*. De diversa hujus nominis scriptura dixit Muellerus ad Fragm. Histor. vol. 2. p. 334. memorato etiam Μαιανδρίῳ, rerum Milesiacarum scriptore, quem non diversum ab illo esse conjicit.

ib. Κλέαρχον] Sic etiam Eusebii codex optimus: ceteri (ut Theodoretus) Κλεόμαχον, ut *Cleomachum* est apud Arnobium. Recta nominis scriptura Κλέοχον est, quod Muellerus (ad Fragm. Hist. vol. 2. p. 336.) restituit collecto Apollodoro 3, 1, 2.

ib. Μιλήτῳ] μηλίῳ Eusebii codices tres.

ib. τεθάφθαι] τετάφθαι apud Eusebium et Cyrillum. Conf. ad p. 26. ed. Pott.

6. Διδυμαίῳ] Διδύμῳ Theodoretus et Eusebii codices duo.

ib. Λευκοφρύνης] Λευκοφροσύνης N. Nomen in Λευκοφρόνην corruptum apud Theodoretum. *Leucophrynae monumentum* apud Arnobium 6, 6.

ib. Λευκοφρύνης] Recta hujus nominis forma Λευκοφρυηνή est, etsi alteram quoque exstitisse nummi et inscriptiones docent: de quo dixerunt L. Dindorfius in Thesauro vol. 5. p. 226. et Raoul-Rochette in *Journal des Savants* 1845. p. 579 seqq.

7. μνημεῖον] μνῆμα Eusebii codices, uno ex optimis excepto, et Theodoretus.

8. ἣ supra versum in P, om. Eusebius.

9. Τελμησσῷ ex Eusebio (ubi libri plures Τελμησῷ vel Τελμισῷ) et Cyrillo pro Τελμισσῷ. Ceterum apud Eusebium τὸν ἐν τῷ Τελμησσῷ τοῦ Ἀπόλλωνος βωμόν.

10. μνῆμα Eusebius et Cyrillus. μνημεῖα N. ὃν μνῆμα MV et qui ὃν ab manu scholiastae supra versum habet P. Apud Theodoretum, τὸν ἐν Τελμησῷ δὲ βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος μνῆμα εἶναι Τελμησέως τοῦ μάντεως ἱστοροῦσιν.

ib. Τελμησσέως ex libris nonnullis Eusebii. Alii, ut MNPV, Τελμισσέως, vel Τελμισέως. Τελμησσοῦ Cyrillus. Et *Telmessum* dixit Arnobius.

μάντεως ἱστοροῦσιν. Πτολεμαῖος δὲ ὁ τοῦ Ἀγησάρχου ἐν τῷ α' τῶν περὶ τὸν Φιλοπάτορα ἐν Πάφῳ λέγει ἐν τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἱερῷ Κινύραν τε καὶ τοὺς Κινύρου ἀπογόνους κεκηδεῦσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἐπιόντι μοι τοὺς προσκυνουμένους ὑμῖν τάφους ἐμοὶ μὲν οὐδ' ὁ πᾶς ἂν ἀρκέσαι χρόνος·
35 ὑμᾶς δὲ εἰ μὴ ὑπεισέρχεταί τις αἰσχύνη τῶν τολμωμένων, νεκροὶ ἄρα τέλεον ὄντες νεκροῖς ὄντως πεπιστευκότες περιέρχεσθε·

ἆ δειλοί, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὑμέων
εἰλύαται κεφαλαί.

ΚΕΦ. Δ'.

46. Εἰ δ' ἔτι πρὸς τούτοις φέρων ὑμῖν τὰ ἀγάλματα αὐτὰ ἐπισκοπεῖν παραθείην, ἐπιόντες ὡς ἀληθῶς λῆρον εὑρήσετε τὴν συνήθειαν, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἀναίσθητα προστρεπόμενοι. πάλαι μὲν οὖν οἱ Σκύθαι τὸν ἀκινάκην, οἱ Ἄραβες τὸν λίθον, οἱ Πέρσαι τὸν ποταμὸν προσεκύνουν, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οἱ ἔτι παλαιότεροι
40 ξύλα ἱδρύοντο περιφανῆ καὶ κίονας ἵστων ἐκ λίθων· ἃ δὴ καὶ ξόανα προσηγορεύετο διὰ τὸ ἀπεξέσθαι τῆς ὕλης. ἀμέλει ἐν Ἰκάρῳ τῆς Ἀρτέμιδος τὸ ἄγαλμα ξύλον ἦν οὐκ εἰργασμένον, καὶ τῆς Κιθαιρωνίας Ἥρας ἐν Θεσπίᾳ πρέμνον ἐκκεκομμένον· καὶ τὸ τῆς Σαμίας Ἥρας, ὥς φησιν Ἀέθλιος, πρότερον μὲν ἦν σανὶς, ὕστερον δὲ

1. ὁ τοῦ] ὁ om. Cyrillus.
2. πρώτῳ] ā P.
3. Κινύρου] Κινύρας Eusebii codex optimus.
5. ἀρκέσαι ex Eusebio pro ἀρκέσῃ.
6. τολμωμένων] τολμημάτων Eusebii libri plerique.
7. τέλεον] τελέως Eusebii codices plerique.
ib. ὄντες et ὄντως om. Eusebius.
9. ἆ δειλοί—] Hom. Od. 20, 351.
9. ἆ] ἃ Eusebii codices plerique.
ib. νυκτὶ—κεφαλαί om. Eusebius.
ib. ὑμέων ex Homero pro ὑμῶν.
10. κεφαλαί] κεφαλά (ά in duarum literarum litura) P.
15. προστρεπόμενοι Potterus pro προτρεπόμενοι.
19. ἀπεξέσθαι MP. ἀποξέσθαι N. ἀπάξεσθαι V.
20. Ἰκάρῳ] ἰκαρίῳ N.
22. Θεσπίᾳ] θεσπείᾳ P.
ib. πρέμνον] πρέπον N.
23. Ἀέθλιος] Scriptor aetatis incertae et fidei suspectae, de quo

ἐπὶ Προκλέους ἄρχοντος ἀνδριαντοειδὲς ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ
41 P. ἀνθρώποις ἀπεικονίζεσθαι τὰ ξόανα ἤρξαντο, βρέτη τὴν ἐκ βροτῶν ἐπωνυμίαν ἐκαρπώσαντο. ἐν Ῥώμῃ δὲ τὸ παλαιὸν δόρυ φησὶν γεγονέναι τοῦ Ἄρεως τὸ ξόανον Οὐάρρων ὁ συγγραφεὺς, οὐδέπω τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τὴν εὐπρόσωπον ταύτην κακοτεχνίαν ὡρμηκότων. ἐπειδὴ δὲ ἤνθησεν ἡ τέχνη, ηὔξησεν ἡ πλάνη.

47. Ὡς μὲν οὖν τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύλα καὶ συνελόντι φάναι τὴν ὕλην ἀγάλματα ἀνδρείκελα ἐποιήσαντο, οἷς ἐπιμορφάζετε εὐσέβειαν συκοφαντοῦντες τὴν ἀλήθειαν, ἤδη μὲν αὐτόθεν δῆλον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀποδείξεως ποσῆς ἐπιδεομένου τοῦ τόπου οὐ παραιτητέον. τὸν μὲν οὖν Ὀλυμπίασι Δία καὶ τὴν Ἀθήνησιν Πολιάδα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κατασκευάσαι Φειδίαν παντί που σαφές· τὸ δὲ ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας ξόανον Σμίλιδι τῷ Εὐκλείδου πεποιῆσθαι Ὀλύμπιχος ἐν Σαμιακοῖς ἱστορεῖ. μὴ οὖν ἀμφιβάλλετε εἰ τῶν σεμνῶν Ἀθήνησιν καλουμένων θεῶν τὰς μὲν δύο Σκόπας ἐποίησεν ἐκ τοῦ καλουμένου λυχνέως 14 S.
λίθου, Κάλως δὲ τὴν μέσην αὐταῖν· ἱστοροῦντα ἔχω σοι Πολέμωνα δεικνύναι ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν πρὸς Τίμαιον·

vid. Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 287.

2. ἤρξαντο—ἐκαρπώσαντο] ἤρξατο—ἐκαρπώσατο V.

4. φησὶν] φησὶ P.

9. φάναι] φᾶναι M.

ib. ἀνδρείκελα M correctus et P. ἀνδρίκελα V.

ib. ἐποιήσαντο] ἐποιήσατε Heinsius.

13. Ὀλυμπίασι] Scribebatur Ὀλυμπιάσι.

15. Σμίλιδι τῷ Cobetus Mnemos. vol. 10. p. 412. pro σμίλῃ τῇ. Inter σ et μ litera erasa in P.

17. Ἀθήνησιν] ἀθήνησι MP.

18. Σκόπας scripsi pro Σκοπᾶς, quod frequens in codicibus est. Recto accentu apud Choerob. in Theodos. p. 38, 10. 41, 26. aliosque. V. Thesaur. vol. 7. p. 424.

19. Κάλως si scripsit Clemens, veterem statuarium, Κάλων, Daedali filium, a Pausania 1, 21, 4. et 26, 4. memoratum, in mente habens hoc nomen pro Κάλαμις posuit, quod legitur apud scholiastam Aeschinis p. 38, 21. merito probatum ab viris doctis quos Muellerus indicavit ad Fragm. Histor. vol. 3. p. 127.

ib. τὴν μέσην αὐταῖν· ἱστοροῦντα ἔχω σοι] Legebatur ἣν μέσην αὐτὴν ἱστοροῦνται ἔχουσαι. Correxit O. Iahnius in Annalibus literariis Berolin. (*Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik*) a. 1840. p. 594. Sic paullo post p. 42. τὸν ἱστοροῦντα Διονύσιον—παρίστημι.

μηδὲ τὰ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας ἀγάλματα Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος Φειδίας πάλιν ἐκεῖνα τὰ ἀγάλματα καθάπερ τοὺς λέοντας τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀνακειμένους εἴργασται· εἰ δέ, ὥς φασί τινες, Βρυάξιος ἦν τέχνη, οὐ διαφέρομαι· ἔχεις καὶ τοῦτον ἀγαλματουργόν· ὁπότερον αὐτοῖν βούλει ἐπίγραφε. καὶ μὴν Τελεσίου τοῦ Ἀθηναίου, ὥς φησι Φιλόχορος, ἔργον εἰσὶν ἀγάλματα ἐννεαπήχη Ποσειδῶνος καὶ Ἀμφιτρίτης ἐν Τήνῳ προσκυνούμενα. Δημήτριος γὰρ ἐν δευτέρῳ τῶν Ἀργολικῶν τοῦ ἐν Τίρυνθι τῆς Ἥρας ξοάνου καὶ τὴν ὕλην ὄγχνην καὶ τὸν ποιητὴν Ἄργον ἀναγράφει. πολλοὶ δ' ἂν τάχα που θαυμάσειαν, εἰ μάθοιεν τὸ Παλλάδιον τὸ διοπετὲς καλούμενον, ὃ Διο- 42 P.
μήδης καὶ Ὀδυσσεὺς ἱστοροῦνται μὲν ὑφελέσθαι ἀπὸ Ἰλίου, παρακαταθέσθαι δὲ Δημοφῶντι, ἐκ τῶν Πέλοπος ὀστῶν κατεσκευάσθαι, καθάπερ τὸν Ὀλύμπιον ἐξ ἄλλων ὀστῶν Ἰνδικοῦ θηρίου. καὶ δὴ τὸν ἱστοροῦντα Διονύσιον ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει τοῦ κύκλου παρίστημι. Ἀπελλᾶς δὲ ἐν τοῖς Δελφικοῖς δύο φησὶ γεγονέναι τὰ Παλλάδια, ἄμφω δ' ὑπ' ἀνθρώπων δεδημιουργῆσθαι. ἀλλ' ὅπως μηδεὶς ὑπολάβῃ καὶ ταῦτά με ἀγνοίᾳ παρεικέναι, παραθήσομαι τοῦ Μορύχου Διονύσου τὸ ἄγαλμα Ἀθήνησι

2. Φειδίας pro ἃ Φειδίας Lowthius. ἃ supra versum a m. rec. habet P.

4. Βρυάξιος Arcerius et Hoeschelius pro Βρύξιος. Bryaxin nominant Pausanias 1, 40, 6., Tatianus 1, p. 117., Plinius aliique. Recte scriptum p. 43. ubi M solus βρύξις.

ib. ἦν] ν in duarum literarum litura P.

12. τὸ Παλλάδιον—ἐκ τῶν Πέλοπος ὀστῶν] De hac fabula comparandi quos Muellerus in Fragm. Hist. vol. 2. p. 10. memoravit schol. Hom. Il. 4, 92. Tzetzes ad Lycophr. 53. 911. Posthom. 575. Pausan. 5, 13, 5. Welcker. in libro de cyclo epico p. 79.

16. ἱστοροῦντα] ἱστοροῦντες typotheta in V.

ib. Διονύσιον] διόνυσον N.

17. Ἀπελλᾶς] De hoc scriptore, cujus nomen etiam Ἀπόλλας vel Ἀπολλᾶς scribitur, v. Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 307.

20. παρεικέναι Sylb. pro παρηκέναι.

21. τοῦ Μορύχου Διονύσου] Confundit Siculum Morychum et Atheniensem, de quo v. Ruhnken. ad Timaeum p. 183. Monuit Prellerus ap. Mueller. ad Fragm. Hist. vol. 3. p. 136.

γεγονέναι μὲν ἐκ τοῦ φελλάτα καλουμένου λίθου, ἔργον δὲ εἶναι Σίμωνος τοῦ Εὐπαλάμου, ὥς φησι Πολέμων ἔν τινι ἐπιστολῇ. ἐγενέσθην δὲ καὶ ἄλλω τινὲ δύο Κρητικὼ οἶμαι ἀνδριαντοποιὼ—Σκύλλις καὶ Δίποινος ὠνομαζέσθην—, τούτω δὲ τὰ ἐν Ἄργει τοῖν Διοσκούροιν ἀγάλματα κατεσκευασάτην καὶ τὸν ἐν Τίρυνθι Ἡρακλέους ἀνδριάντα καὶ τὸ τῆς Μουνυχίας Ἀρτέμιδος ξόανον ἐν Σικυῶνι.

48. Καὶ τί περὶ ταῦτα διατρίβω, ἐξὸν αὐτὸν τὸν μεγαλοδαίμονα ὑμῖν ἐπιδεῖξαι ὅστις ἦν; ὃν δὴ κατ' ἐξοχὴν πρὸς πάντων σεβασμοῦ κατηξιωμένον ἀκούομεν, τοῦτον ἀχειροποίητον εἰπεῖν τετολμήκασιν, τὸν Αἰγύπτιον Σάραπιν. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν ἱστοροῦσι χαριστήριον ὑπὸ Σινωπέων Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ τῷ Αἰγυπτίων πεμφθῆναι βασιλεῖ, ὃς λιμῷ τρυχομένους αὐτοὺς ἀπ' Αἰγύπτου μεταπεμψάμενος σῖτον ὁ Πτολεμαῖος ἀνεκτήσατο·—εἶναι δὲ τὸ ξόανον τοῦτο ἄγαλμα Πλούτωνος,—ὃς δεξάμενος τὸν ἀνδριάντα καθίδρυσεν ἐπὶ τῆς ἄκρας, ἣν νῦν Ῥακῶτιν καλοῦσιν, ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν τετίμηται τοῦ

1. ἐκ τοῦ φελλάτα καλουμένου λίθου] Apud scholiastam φελλὰ τοὺς λίθους καλοῦσι τοὺς τραχεῖς, cui φελλάτας λίθους recte restituit Schneidew. ad Paroemiogr. vol. 1. p. 121. pariterque *pellates pro pilates* vel *pelastes* Catoni apud Festum p. 206. ed. Lind. Ab recta nominis forma proxime abest Φελλάντας: λίθος σκληρὸς ἀπὸ τόπου apud Hesychium, ubi φελλάτας correxit Sopingius, et schol. Aristophanes Nub. 75. Φελλεὺς τόπος τῆς Ἀττικῆς οὕτω καλούμενος. ἐκ τούτου δὲ φελλεάτας λέγουσι Δωριεῖς τοὺς κισσηρώδεις λίθους. cui ipsi quoque φελλάτας potius restituendum quam φελλέτας, quod est apud Suidam s. v. Φελλέα, probatum Toupio Emend. in Suidam vol. 3. p 471. qui apud Clementem quoque φελλέτα scribi volebat.

2. Σίμωνος Sylb. pro Σίκωνος. Simonem Aeginetam memorant scriptores ab Muellero indicati l. c. Apud Zenob. Proverb. 5, 13. est κατεσκεύασται δὲ ἀπὸ Φελλάτα (libri ψέλλα) καλουμένου λίθου ὑπὸ Σιμμίου τοῦ Εὐπαλάμου.

3. ἐγενέσθην M. γενέσθην NPV. Idem vitium notavimus p. 26.

ib. δύο] δύω libri.

4. Σκύλλις Sylb. cum Commelino pro ἐκύλης.

ib. ὠνομαζέσθην] ὀνομαζέσθην P.

12. τὸν Αἰγύπτιον Σάραπιν—] Conf. Plutarch. de Is. et Osir. c. 28 seqq.

Σαράπιδος, γειτνιᾷ δὲ τοῖς τόποις τὸ χωρίον. Βλιστίχην δὲ τὴν παλλακίδα τελευτήσασαν ἐν Κανώβῳ μεταγαγὼν ὁ Πτολεμαῖος ἔθαψεν ὑπὸ τὸν προδεδηλωμένον σηκόν. ἄλλοι δέ φασιν Ποντικὸν εἶναι βρέτας τὸν Σάραπιν, μετῆχθαι δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τιμῆς πανηγυρικῆς. Ἰσίδωρος μόνος παρὰ Σελευκέων τῶν πρὸς Ἀντιόχειαν τὸ ἄγαλμα μεταχθῆναι λέγει, ἐν σιτοδείᾳ καὶ αὐτῶν γενομένων καὶ ὑπὸ Πτολεμαίου διατραφέντων. ἀλλ᾽ ὅ γε Ἀθηνόδωρος ὁ τοῦ Σάνδωνος ἀρχαΐζειν τὸν Σάραπιν 43 P. βουληθεὶς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως περιέπεσεν, ἐλέγξας αὐτὸν ἄγαλμα εἶναι γενητόν· Σέσωστρίν φησι τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα, τὰ πλεῖστα τῶν παρ᾽ Ἕλλησι παραστησάμενον ἐθνῶν, ἐπανελθόντα εἰς Αἴγυπτον ἐπαγαγέσθαι τεχνίτας ἱκανούς. τὸν οὖν Ὄσιριν τὸν προπάτορα τὸν αὐτοῦ δαιδαλθῆναι ἐκέλευσεν αὐτὸς πολυτελῶς, κατασκευάζει δὲ αὐτὸν Βρύαξις ὁ δημιουργὸς, οὐχ ὁ Ἀθηναῖος, ἄλλος δέ τις ὁμώνυμος ἐκείνῳ τῷ Βρυάξιδι· ὃς ὕλῃ κατακέχρηται εἰς δημιουργίαν μικτῇ καὶ ποικίλῃ. ῥίνημα γὰρ χρυσοῦ ἦν αὐτῷ καὶ ἀργύρου, χαλκοῦ τε καὶ σιδήρου καὶ μολύβδου, πρὸς δὲ καὶ κασσιτέρου, λίθων δὲ Αἰγυπτίων ἐνέδει οὐδὲ εἷς, σαπφείρου καὶ αἱματίτου θραύσματα σμαράγδου τε, ἀλλὰ καὶ τοπαζίου. λεάνας οὖν τὰ πάντα καὶ ἀναμίξας ἔχρωσε κυάνῳ, οὗ δὴ χάριν μελάντερον τὸ χρῶμα τοῦ ἀγάλματος, καὶ τῷ ἐκ τῆς Ὀσίριδος καὶ τοῦ Ἄπιος κηδείας ὑπολελειμμένῳ φαρμάκῳ φυράσας τὰ πάντα διέπλασεν τὸν Σάραπιν· οὗ καὶ τοὔνομα αἰνίττεται τὴν κοινωνίαν τῆς κηδείας .καὶ τὴν ἐκ τῆς ταφῆς δημιουργίαν,

1. Βλιστίχην scripsi pro Βλίστιχιν. Verior nominis forma esse videtur Βιλιστίχην, de quo dixi in Thesauro vol. 2. p. 251.

4. φασὶν] φασὶ P.

9. ὁ τοῦ] ὁ superscr. in P.

14. δαιδαλθῆναι] δεδαλθῆναι P.

16. Βρύαξις] Βρύξις M. Quod vitium notavimus ad p. 41.

18. χρυσοῦ] ῦ in duarum literarum litura P.

19. ἀργύρου] ἀργυροῦ PV.

ib. μολύβδου] μολίβδου libri.

20. Αἰγυπτίων] αἰγυπτίῳ N.

σύνθετον ἀπό τε Ὀσίριδος καὶ Ἄπιος γενόμενον Ὀσίραπις.

49. Καινὸν δὲ ἄλλον ἐν Αἰγύπτῳ, ὀλίγου δεῖν καὶ παρ' Ἕλλησι, σεβασμίως τεθείακεν θεὸν ὁ βασιλεὺς ὁ Ῥωμαίων τὸν ἐρώμενον ὡραιότατον σφόδρα γενόμενον Ἀντίνοον, ὃν ἀνιέρωσεν οὕτως ὡς Γανυμήδην ὁ Ζεύς· οὐ γὰρ κωλύεται ῥᾳδίως ἐπιθυμία φόβον οὐκ ἔχουσα· καὶ νύκτας ἱερὰς τὰς Ἀντινόου προσκυνοῦσιν ἄνθρωποι νῦν, ἃς αἰσχρὰς ἠπίστατο ὁ συναγρυπνήσας ἐραστής. τί μοι θεὸν καταλέγεις τὸν πορνείᾳ τετιμημένον; τί δὲ καὶ ὡς υἱὸν θρηνεῖσθαι προσέταξας; τί δὲ καὶ τὸ κάλλος αὐτοῦ διηγῇ; αἰσχρόν ἐστι τὸ κάλλος ὕβρει μεμαραμμένον. μὴ τυραννήσῃς, ἄνθρωπε, τοῦ κάλλους μηδὲ ἐνυβρίσῃς ἀνθοῦντι τῷ νέῳ· τήρησον αὐτὸ καθαρὸν, ἵνα ᾖ καλόν. βασιλεὺς τοῦ κάλλους γενοῦ, μὴ τύραννος· ἐλεύθερος μεινάτω· τότε σου γνωρίσω τὸ κάλλος, ὅτι καθαρὰν τετήρηκας τὴν εἰκόνα· τότε προσκυνήσω τὸ κάλλος τὸ
44 P. ἀληθινὸν, ὃ ἀρχέτυπόν ἐστι τῶν καλῶν. ἤδη δὲ ὁ τάφος τοῦ ἐρωμένου νεώς ἐστιν Ἀντινόου καὶ πόλις· καθάπερ γὰρ, οἶμαι, οἱ ναοὶ, οὕτω δὲ καὶ οἱ τάφοι θαυμάζονται, πυραμίδες καὶ μαυσώλεια καὶ λαβύρινθοι· ἄλλοι ναοὶ τῶν νεκρῶν, ὡς ἐκεῖνοι τάφοι τῶν θεῶν.

3. ἄλλον] ἄλλο Eusebii codex optimus.

4. σεβασμίως] σεβάσμιον Lowthius.

ib. τεθείακεν MP. τεθείακε NV et Eusebius.

ib. ὁ Ῥωμαίων P et Eusebii codex optimus. ὁ om. MV. ὁρωμένων N.

5. ὡραιότατον σφόδρα γενόμενον ex Eusebio pro ὡραῖον τῶν σφόδρα γενόμενον. Verba haec om. Eusebii codex optimus.

7. ἐπιθυμία] ἡδονὴ Eusebii codex optimus.

10. τί δὲ—τί δὲ N. τί δαὶ—τί δαὶ MPV.

13. κάλλους] ους in litura P.

18. ὁ om. N, supra versum ab manu schol. habet P.

ib. ἤδη—τάφοι τῶν θεῶν] Apud Eusebium Pr. Ev. 2, 6. p. 72.

ib. δὲ ὁ τάφος τοῦ ex Eusebio pro δὲ ὁ (ὁ om. V.) τάφος ἐστὶ τοῦ.

20. γὰρ pro δὲ ex Eusebio, cujus codices deteriores δέ.

ib. οὕτω δὲ] δὲ om. Eusebii codices praeter unum omnes.

21. μαυσώλεια Klotzius pro μαυσώλια. μαυσῶλα Eusebii codices plerique.

50. Διδάσκαλον δὲ ὑμῖν παραθήσομαι τὴν προφῆτιν Σίβυλλαν,

15 S. οὐ ψεῦδος Φοίβου χρησμηγόρον, ὅν τε μάταιοι
ἄνθρωποι θεὸν εἶπον, ἐπεψεύσαντο δὲ μάντιν,
ἀλλὰ θεοῦ μεγάλοιο, τὸν οὐ χέρες ἔπλασαν ἀνδρῶν,
εἰδώλοις ἀλάλοισι λιθοξέστοισιν ὅμοιον.

αὕτη μέντοι ἐρείπια τοὺς νεὼς προσαγορεύει, τὸν μὲν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος χάσμασι καὶ σεισμοῖς καταποθήσεσθαι προμηνύουσα οὕτως,

ὕπτια δ' οἰμώξει Ἔφεσος κλαίουσα παρ' ὄχθαις
καὶ νηὸν ζητοῦσα τὸν οὐκέτι ναιετάοντα·

τὸν δὲ Ἴσιδος καὶ Σαράπιδος ἐν Αἰγύπτῳ κατενεχθήσεσθαί φησι καὶ ἐμπρησθήσεσθαι·

Ἶσι, θεὰ τριτάλαινα, μενεῖς ἐπὶ χεύμασι Νείλου
μούνη, μαινὰς, ἄναυδος ἐπὶ ψαμάθοις Ἀχέροντος,

εἶτα ὑποβᾶσα·

καὶ σὺ, Σάραπι, λίθους ἀργοὺς ἐπικείμενε πολλοὺς,
κείσῃ πτῶμα μέγιστον ἐν Αἰγύπτῳ τριταλαίνῃ.

σὺ δὲ ἀλλ' εἰ μὴ προφήτιδος ἐπακούεις, τοῦ γε σοῦ ἄκουσον φιλοσόφου, τοῦ Ἐφεσίου Ἡρακλείτου, τὴν ἀναισθησίαν ὀνειδίζοντος τοῖς ἀγάλμασι· καὶ τοῖσι ἀγάλμασι τουτέοισι εὔχονται, ὁκοῖον εἴ τις τοῖσι δόμοισι λεσχη-

2. Σίβυλλαν] 4, 4–7.

3. ψεῦδος—χρησμηγόρος (χρησμογόρον N.)] ψευδῆ—χρησμήτορος codices Sibyll. ψευδοῦς—χρησμηγόρος recte Schneiderus in Lexico.

6. ἀλάλοισι ex Sibyll. pro ἀλάλοις.

7. τοὺς νεὼς] τοῦ νεῶ Heinsius.

8. καταποθήσεσθαι] In κακαποντίσεσθαι corruptum in Potteri editione.

10. ὕπτια—] Sibyll. 5, 295.

14. Ἶσι—] Ibid. 5, 483.

ib. μενεῖς] μένεις P. μὲν εἰς N. μενεῖς δ' Sibyll.

ib. χεύμασι V et Sibyll. χεύματα MNP.

16. ὑποβᾶσα] ἐπιβᾶσα N.

17. καὶ σὺ—] Sibyll. 5, 486.

ib. Σάραπι—πολλοὺς] Σέραπι, λίθοις ἐπικείμενε, πολλὰ μογήσεις Sibyll.

18. κείσῃ ex Sibyll. pro κεῖσαι.

21. τοῖσι ἀγάλμασι] τοῖς ἀγάλμασι MNP et Origenes c. Cels. 7. p. 384. Articulum om. V.

22. τουτέοισι] τουτέοισιν (τοῦ τεοῖσιν P.) libri et Origenes. Recta scriptura τούτοισι est. Literam ε etiam apud Herodotum aliosque scriptores Ionicos saepe sic intulerunt libri.

ib. ὁκοῖον] ὁποῖον apud Origenem.

ib. τοῖσι additum ex Orig. qui τοῖς.

νεύοιτο. ἢ γὰρ οὐχὶ τερατώδεις οἱ λίθους προστρεπόμενοι; εἶτα μέντοι καὶ πρὸ τῶν πυλῶν ἱστάντες αὐτοὺς, ὡς ἐνεργεῖς, Ἑρμῆν προσκυνοῦσιν ὡς θεὸν καὶ τὸν ἀγυιέα θυρωρὸν ἱστάντες. εἰ γὰρ ὡς ἀναισθήτους ὑβρίζουσιν, τί προσκυνοῦσιν ὡς θεούς; εἰ δὲ αἰσθήσεως αὐτοὺς μετέχειν οἴονται, τί τούτους ἱστᾶσι θυρωρούς;

51. Ῥωμαῖοι δὲ τὰ μέγιστα κατορθώματα τῇ τύχῃ ἀνατιθέντες καὶ ταύτην μεγίστην οἰόμενοι θεὸν, φέροντες
45 P. εἰς τὸν κοπρῶνα ἀνέθηκαν αὐτὴν, ἄξιον νεὼν τὸν ἀφεδρῶνα νείμαντες τῇ θεῷ. ἀλλὰ γὰρ ἀναισθήτῳ λίθῳ καὶ ξύλῳ καὶ χρυσίῳ πλουσίῳ οὐδ' ὁτιοῦν μέλει οὐ κνίσης, οὐχ αἵματος, οὐ καπνοῦ, ᾧ δὴ τιμώμενοι καὶ τυφόμενοι ἐκμελαίνονται· ἀλλ' οὐδὲ τιμῆς, οὐχ ὕβρεως· τὰ δὲ καὶ παντός ἐστιν ἀτιμότερα ζῴου, τὰ ἀγάλματα. καὶ ὅπως γε τεθείασται τὰ ἀναίσθητα ἀπορεῖν ἔπεισί μοι καὶ κατελεεῖν τοὺς πλανωμένους τῆς ἀνοίας ὡς δειλαίους· εἰ γὰρ καί τινα τῶν ζῴων οὐχὶ πάσας ἔχει τὰς αἰσθήσεις, ὥσπερ εὐλαὶ καὶ κάμπαι καὶ ὅσα διὰ τῆς πρώτης γενέσεως εὐθὺς ἀνάπηρα φαίνεται, καθάπερ οἱ ἀσπάλακες καὶ ἡ μυγαλῆ, ἥν φησιν ὁ Νίκανδρος τυφλήν τε σμερδνήν τε· ἀλλά γε ἀμείνους εἰσὶ τῶν ξοάνων τούτων καὶ τῶν ἀγαλμάτων, τέλεον ὄντων κωφῶν· ἔχουσιν γὰρ αἴσθησιν μίαν γέ τινα, φέρε εἰπεῖν ἀκουστικὴν ἢ ἁπτικὴν, ἢ τὴν ἀναλογοῦσαν τῇ ὀσφρήσει ἢ τῇ γεύσει· τὰ δὲ οὐδεμιᾶς αἰσθήσεως μετέχει, τὰ ἀγάλματα. πολλὰ δέ ἐστι τῶν ζῴων, ὅσα οὐδὲ ὅρασιν ἔχει οὔτε ἀκοὴν οὔτε μὴν φωνὴν, οἷον καὶ τὸ τῶν ὀστρέων

55, 22. δόμοισι ex Origene pro δόμοις, quod idem habet 1. p. 6.
1. προστρεπόμενοι Heinsius pro προτρεπόμενοι. Idem vitium p. 40. et alibi.
3. ἀγυιέα] ἀγλέα N.
6. τούτους MNP. τούτοις V.
11. οὐδ'] οὔθ' PV.
11. μέλει] μέλλει N.
12. οὐ καπνοῦ] οὐ om. N.
18. κάμπαι] κ in litura P.
19. ἀσπάλακες N. σπάλακες MPV.
ib. μυγαλῆ Klotzius pro μυγάλη.
20. Νίκανδρος] Ther. 815.
23. ἢ ἁπτικὴν om. N.
24. οὐδεμιᾶς] οὐδὲ μιᾶς libri.

γένος, ἀλλὰ ζῇ γε καὶ αὔξεται, πρὸς δὲ καὶ τῇ σελήνῃ συμπάσχει· τὰ δὲ ἀγάλματα ἀργὰ, ἄπρακτα, ἀναίσθητα, προσδεῖται καὶ προσκαθηλοῦται καὶ προσπήγνυται, χωνεύεται, ῥινᾶται, πρίεται, περιξέεται, γλύφεται. κωφὴν μὲν δὴ γαῖαν ἀεικίζουσιν οἱ ἀγαλματοποιοὶ, τῆς οἰκείας ἐξιστάντες φύσεως, ὑπὸ τῆς τέχνης προσκυνεῖν ἀναπείθοντες· προσκυνοῦσι δὲ οἱ θεοποιοὶ οὐ θεοὺς καὶ δαίμονας κατά γε αἴσθησιν τὴν ἐμὴν, γῆν δὲ καὶ τέχνην, τὰ ἀγάλματα ὅπερ ἐστίν. ἔστιν γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸ ἄγαλμα ὕλη νεκρὰ, τεχνίτου χειρὶ μεμορφωμένη· ἡμῖν δὲ οὐχ ὕλης αἰσθητῆς αἰσθητὸν, νοητοῦ δὲ τὸ ἄγαλμά ἐστιν νοητὸν ὁ θεὸς, ὁ μόνος ὄντως θεός.

52. Καὶ δὴ ἔμπαλιν ἐν αὐταῖς που ταῖς περιστάσεσιν οἱ δεισιδαίμονες, οἱ τῶν λίθων προσκυνηταὶ, ἔργῳ μα- 46 P.
θόντες ἀναίσθητον ὕλην μὴ σέβειν, αὐτῆς ἡττώμενοι τῆς χρείας ἀπόλλυνται ὑπὸ δεισιδαιμονίας· καταφρονοῦντες δ' ὅμως τῶν ἀγαλμάτων, φαίνεσθαι δὲ μὴ βουλόμενοι αὐτῶν ὅλως περιφρονοῦντες, ἐλέγχονται ὑπ' αὐτῶν τῶν θεῶν, οἷς δὴ τὰ ἀγάλματα ἐπιπεφήμισται. Διονύσιος μὲν γὰρ ὁ τύραννος ὁ νεώτερος θοιμάτιον τὸ χρύσεον περιελόμενος τοῦ Διὸς ἐν Σικελίᾳ προσέταξεν αὐτῷ ἐρεοῦν περιτεθῆναι, χαριέντως φήσας τοῦτο ἄμεινον εἶναι τοῦ χρυσίου καὶ θέρους κουφότερον καὶ κρύους ἀλεεινότερον. Ἀντίοχος δὲ ὁ Κυζικηνὸς ἀπορούμενος χρημάτων τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν, πεντεκαίδεκα πηχῶν τὸ

1. ζῇ γε] καὶ ζῇ N.
4. κωφὴν—] Homer. Il. 24, 54.
ib. κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνεν.
6. προσκυνεῖν NP. καὶ προσκυνεῖν M (in quo καὶ a m. sec. superscr.) V.
7. προσκυνοῦσι] προσκυνοῦσιν P.
9. ὅπερ ἐστὶ ante τὰ ἀγάλματα Commelinus.
11. νοητοῦ Petr. Faber pro νοητόν.
ib. νοητὸν Faber pro νοητὸν, οὐκ αἰσθητόν ἐστι.
16. ἀπόλλυνται] λυν in litura P.
18. ὅλως Sylb. pro ὅλων.
19. ἐπιπεφήμισται MNP. πεφήμισται V.
23. χρυσίου] χρυσείου M, sed εί in ί mutato a m. sec.

μέγεθος ὄν, προσέταξε χωνεῦσαι καὶ τῆς ἄλλης τῆς ἀτιμοτέρας ὕλης ἄγαλμα παραπλήσιον ἐκείνῳ πετάλοις κεχρυσωμένον ἀναθεῖναι πάλιν. αἱ δὲ χελιδόνες καὶ τῶν ὀρνέων τὰ πλεῖστα κατεξερῶσιν αὐτῶν τῶν ἀγαλμάτων εἰσπετόμενα, οὐδὲν φροντίσαντα οὔτε Ὀλυμπίου Διὸς οὔτε Ἐπιδαυρίου Ἀσκληπιοῦ, οὐδὲ μὴν Ἀθηνᾶς Πολιάδος ἢ Σαράπιδος Αἰγυπτίου· παρ' ὧν οὐδὲ αὐτῶν τὴν ἀναισθησίαν τῶν ἀγαλμάτων ἐκμανθάνετε. ἀλλ' εἰσὶ μὲν 50
κακοῦργοί τινες ἢ πολέμιοι ἐπιθέμενοι, οἳ διʼ αἰσχροκέρδειαν ἐδῄωσαν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἀναθήματα ἐσύλησαν, ἢ καὶ αὐτὰ ἐχώνευσαν τὰ ἀγάλματα· καὶ εἰ Καμβύσης τις ἢ Δαρεῖος ἢ ἄλλος μαινόμενος τοιαῦτα ἄττα ἐπεχείρησεν καὶ εἰ τὸν Αἰγύπτιόν τις ἀπέκτεινεν Ἆπιν, γελῶ μὲν ὅτι 16 S.
τὸν θεὸν ἀπέκτεινεν αὐτῶν, ἀγανακτῶ δὲ εἰ κέρδους χάριν ἐπλημμέλει.

53. Ἑκὼν οὖν ἐκλήσομαι τῆσδε τῆς κακουργίας, πλεονεξίας ἔργα, οὐχὶ δὲ ἀδρανείας τῶν εἰδώλων ἔλεγχον νομίζων. ἀλλ' οὔτι γε τὸ πῦρ καὶ οἱ σεισμοὶ κερδαλέοι, οὐδὲ μὴν φοβοῦνται ἢ δυσωποῦνται οὐ τοὺς δαίμονας, οὐ τὰ ἀγάλματα, οὐ μᾶλλον ἢ τὰς ψηφῖδας τὰς παρὰ τοῖς αἰγιαλοῖς σεσωρευμένας τὰ κύματα. οἶδα ἐγὼ πῦρ 5
ἐλεγκτικὸν καὶ δεισιδαιμονίας ἰατικόν· εἰ βούλει παύσασθαι τῆς ἀνοίας, φωταγωγήσει σε τὸ πῦρ. τοῦτο τὸ
47 P. πῦρ καὶ τὸν ἐν Ἄργει νεὼν σὺν καὶ τῇ ἱερείᾳ κατέφλεξεν Χρυσίδι, καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀρτέμιδος δεύτερον μετὰ Ἀμαζόνας καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ Καπιτώλιον ἐπινενέμηται πολλάκις· οὐκ ἀπέσχετο δὲ οὐδὲ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρέων

3. ἀναθεῖναι Sylb. pro ἀναθῆναι.

4. κατεξερῶσιν Potterus pro κατεξαιροῦσιν vel, quod est in MP, κατεξαίρουσιν.

13. Ἆπιν] ἆπιν MP.

14. ἀπέκτεινεν αὐτῶν] ἀπέκτειναν αὐτῶν P.

17. ἀδρανείας] ἀδρανίας P.

21. τὰ κύματα NP, quod fuit haud dubie etiam in M, qui nunc in litura τοῖς κύμασιν habet, ut V.

22. ἰατικὸν] ἰατρικὸν N.

27. τοῦ] τὸ P.

πόλει Σαράπιδος ἱεροῦ. Ἀθήνησι γὰρ τοῦ Διονύσου τοῦ Ἐλευθερέως κατήρειψε τὸν νεὼν, καὶ τὸν ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος πρότερον ἥρπασεν θύελλα, ἔπειτα ἠφάνισε πῦρ σωφρονοῦν. τοῦτό σοι προοίμιον ἐπιδείκνυται ὧν ὑπισχνεῖται τὸ πῦρ· οἱ δὲ τῶν ἀγαλμάτων δημιουργοὶ οὐ δυσωποῦσιν ὑμῶν τοὺς ἔμφρονας τῆς ὕλης καταφρονεῖν; ὁ μὲν Ἀθηναῖος Φειδίας ἐπὶ τῷ δακτύλῳ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἐπιγράψας ΠΑΝΤΑΡΚΗΣ ΚΑΛΟΣ, οὐ γὰρ καλὸς αὐτῷ ὁ Ζεὺς, ἀλλ' ὁ ἐρώμενος ἦν· ὁ Πραξιτέλης δὲ, ὡς Ποσείδιππος ἐν τῷ περὶ Κνίδου διασαφεῖ, τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἄγαλμα τῆς Κνιδίας κατασκευάζων τῷ Κρατίνης τῆς ἐρωμένης εἴδει παραπλήσιον πεποίηκεν αὐτὴν, ἵν' ἔχοιεν οἱ δείλαιοι τὴν Πραξιτέλους ἐρωμένην προσκυνεῖν. Φρύνη δὲ ὁπηνίκα ἤνθει ἡ ἑταίρα ἡ Θεσπιακὴ, οἱ ζωγράφοι πάντες τὰς Ἀφροδίτης εἰκόνας πρὸς τὸ κάλλος ἀπεμιμοῦντο Φρύνης, ὥσπερ αὖ καὶ οἱ λιθοξόοι τοὺς Ἑρμᾶς Ἀθήνησιν πρὸς Ἀλκιβιάδην ἀπείκαζον. ὑπολείπεται τῆς σῆς κρίσεως τὸ ἔργον ἐπάξαι, εἰ βούλει, καὶ τὰς ἑταίρας προσκυνεῖν.

54. Ἐντεῦθεν, οἶμαι, κινηθέντες οἱ βασιλεῖς οἱ παλαιοὶ, καταφρονοῦντες τῶν μύθων τούτων, ἀνέδην διὰ τὸ ἐξ ἀνθρώπων ἀκίνδυνον σφᾶς αὐτοὺς θεοὺς ἀνηγόρευον, ταύτῃ κἀκείνους διὰ τὴν δόξαν ἀπηθανατίσθαι διδάσκοντες· Κῆϋξ μὲν ὁ Αἰόλου Ζεὺς ὑπὸ τῆς Ἀλκυόνης τῆς γυναικὸς, Ἀλκυόνη δὲ αὖθις ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς Ἥρα προσαγορευομένη. Πτολεμαῖος δὲ ὁ τέταρτος Διόνυσος

10. Ποσείδιππος] Ποσίδιππος libri. Posidippum, qui iterum memoratur mox p. 51. poetam intelligendum esse censet Mueller. in Fragm. Hist. vol. 4. p. 432.

ib. Κνίδου Sylb. pro Κνιδίου (ut p. 51.)

12. εἴδει] εἰδεῖ P.

13. τὴν] τὴν ὁ typotheta in V.

15. τὰς Klotzius pro τῆς.

21. ἀνέδην] ε in litura M. Fuit igitur ἀναίδην, ut est in NP.

23. ἀπηθανατίσθαι Sylb. ἀπηθανατῆσθαι MPV. ἀπαθανατίσαι N.

24. Κήϋξ] κῆυξ M et una post η litera (haud dubie ρ) erasa P.

ib. ὁ Αἰόλου MNP. ὁ om. V.

26. Πτολεμαῖος δ' ὁ τέταρτος] *Quar-*

48 P. ἐκαλεῖτο· καὶ Μιθριδάτης ὁ Ποντικὸς Διόνυσος καὶ αὐτός· ἐβούλετο δὲ καὶ Ἀλέξανδρος Ἄμμωνος υἱὸς εἶναι δοκεῖν καὶ κερασφόρος ἀναπλάττεσθαι πρὸς τῶν ἀγαλματοποιῶν, τὸ καλὸν ἀνθρώπου πρόσωπον ὑβρίσαι σπεύδων κέρατι. καὶ οὔτι γε βασιλεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται θείαις προσηγορίαις σφᾶς αὐτοὺς ἐσέμνυνον, ὡς Μενεκράτης ὁ ἰατρὸς, Ζεὺς οὗτος ἐπικεκλημένος. τί με δεῖ καταλέγειν Ἀλέξαρχον; γραμματικὸς οὗτος τὴν ἐπιστήμην γεγονὼς, ὡς ἱστορεῖ Ἄριστος ὁ Σαλαμίνιος, αὐτὸν κατεσχημάτιζεν εἰς Ἀπόλλωνα. τί δεῖ καὶ Νικαγόρου μεμνῆσθαι—Ζελείτης τὸ γένος ἦν κατὰ τοὺς Ἀλεξάνδρου γεγονὼς χρόνους—Ἑρμῆς προσηγορεύετο ὁ Νικαγόρας καὶ τῇ στολῇ τοῦ Ἑρμοῦ ἐκέχρητο, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ· ὅπου γε καὶ ὅλα ἔθνη καὶ πόλεις αὔτανδροι, κολακείαν ὑποδυόμεναι, ἐξευτελίζουσιν τοὺς μύθους τοὺς περὶ τῶν θεῶν, ἰσοθέους ἄνθρωποι κατασχηματίζοντες ἑαυτοὺς, ὑπὸ δόξης πεφυσημένοι, ἐπιψηφιζόμενοι τιμὰς ἑαυτοῖς ὑπερόγκους· νῦν μὲν τὸν Μακεδόνα τὸν ἐκ Πέλλης τὸν Ἀμύντου Φίλιππον ἐν Κυνοσάργει νομοθετοῦντες προσκυνεῖν, τὸν τὴν κλεῖν κατεαγότα καὶ τὸ σκέλος πεπηρωμένον, ὃς ἐξεκόπη τὸν ὀφθαλμόν· αὖθις δὲ τὸν Δημήτριον θεὸν καὶ αὐτὸν ἀναγορεύοντες· καὶ ἔνθα μὲν ἀπέβη τοῦ ἵππου Ἀθήναζε εἰσιὼν, Καταιβάτου ἱερόν ἐστι Δημητρίου·

tum pro *undecimo* ab Clemente nominatum esse vana fuit quorundam opinio, refutata ab Letronnio, *Recueil des Inscriptions* vol. 2. p. 84.

4. πρόσωπον addidi ex MP.

8. Ἀλέξαρχον] ἀνάξαρχον N.

9. αὐτὸν M. αὑτὸν V.

10. Ἀπόλλωνα Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 392. pro ἥλιον. Error ortus ex compendio nomini utrique communi, de quo post alios multos dixit Cobetus in Praef. Variarum Lectionum p. xvi. xvii.

15. ἐξευτελίζουσιν P. ν super scriptum in M. ἐξευτελίζουσι V.

19. Ἀμύντου Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 390. pro Ἀμύντορος. Sumta autem haec sunt e loco Demosthenis in or. περὶ τοῦ στεφάνου p. 247, 11. ἑώρων δ' αὐτὸν τὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον etc. de quo loco conf. Gellium 2, 27.

22. τοῦ] Ante τοῦ tres literae erasae in P.

βωμοὶ δὲ πανταχοῦ καὶ γάμος ὑπὸ Ἀθηναίων αὐτῷ ὁ τῆς Ἀθηνᾶς ηὐτρεπίζετο· ὁ δὲ τὴν μὲν θεὸν ὑπερηφάνει, τὸ ἄγαλμα γῆμαι μὴ δυνάμενος· Λάμιαν δὲ τὴν ἑταίραν ἔχων εἰς ἀκρόπολιν ἀνῄει καὶ τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐνεφυρᾶτο παστῷ, τῇ παλαιᾷ παρθένῳ τὰ τῆς νέας ἐπιδεικνὺς ἑταίρας σχήματα.

55. Οὐ νέμεσις τοίνυν οὐδὲ Ἵππωνι ἀπαθανατίζοντι τὸν θάνατον τὸν ἑαυτοῦ· ὁ Ἵππων γὰρ οὗτος ἐπιγραφῆναι ἐκέλευσεν τῷ μνήματι τῷ ἑαυτοῦ τόδε τὸ ἐλεγεῖον·

Ἵππωνος τόδε σῆμα, τὸν ἀθανάτοισι θεοῖσιν
ἶσον ἐποίησεν μοῖρα καταφθίμενον.

εὖ γε, Ἵππων, ἐπιδεικνύεις ἡμῖν τὴν ἀνθρωπίνην πλάνην. εἰ γὰρ καὶ λαλοῦντί σοι μὴ πεπιστεύκασι, νεκροῦ γενέσθωσαν μαθηταί. χρησμὸς οὗτός ἐστιν Ἵππωνος· νοήσωμεν αὐτόν. οἱ προσκυνούμενοι παρ' ὑμῖν, ἄνθρωποι γενόμενοί ποτε, εἶτα μέντοι τεθνᾶσιν· τετίμηκεν δὲ αὐτοὺς 49 P. ὁ μῦθος καὶ ὁ χρόνος. φιλεῖ γάρ πως τὰ μὲν παρόντα συνηθείᾳ καταφρονεῖσθαι, τὰ δὲ παρῳχηκότα τοῦ παραυτίκα ἐλέγχου κεχωρισμένα χρόνων ἀδηλίᾳ τετιμῆσθαι τῷ πλάσματι, καὶ τὰ μὲν ἀπιστεῖσθαι, τὰ δὲ καὶ θαυμάζεσθαι. αὐτίκα γοῦν οἱ παλαιοὶ νεκροὶ τῷ πολλῷ τῆς πλάνης χρόνῳ σεμνυνόμενοι τοῖς ἔπειτα νομίζονται θεοί. πίστις ὑμῖν τῶνδε αὐτὰ ὑμῶν τὰ μυστήρια, αἱ πανηγύρεις, δεσμὰ καὶ τραύματα καὶ δακρύοντες θεοί.

ὤμοι ἐγὼ, ὅτε μοι Σαρπηδόνα, φίλτατον ἀνδρῶν,
μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῆναι.

κεκράτηται τὸ θέλημα τοῦ Διὸς καὶ ὁ Ζεὺς ὑμῖν διὰ Σαρπηδόνα οἰμώζει νενικημένος. εἴδωλα γοῦν εἰκότως αὐτοὺς

2. ὑπερηφάνει] ὑπερηφανεῖ N et eraso circumflexo P.
4. ἐνεφυρᾶτο NP. ἐνεφύρατο M. ἐνεφύρετο V.
15. ὑμῖν] ὑμῶν N.
16. τετίμηκεν MP. τετίμηκε V.
19. ἀδηλίᾳ ex P pro ἀδηλείᾳ.
25. ὤμοι] Hom. Il. 16, 433.

καὶ δαίμονας ὑμεῖς αὐτοὶ κεκλήκατε, ἐπεὶ καὶ τὴν Ἀθηνᾶν 17 S. αὐτὴν καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς κακίᾳ τιμήσας Ὅμηρος δαίμονας προσηγόρευσεν·

ἡ δ' Οὔλυμπόνδε βεβήκει
δώματ' ἐς αἰγιόχοιο Διὸς μετὰ δαίμονας ἄλλους.

πῶς οὖν ἔτι θεοὶ τὰ εἴδωλα καὶ οἱ δαίμονες, βδελυρὰ ὄντως καὶ πνεύματα ἀκάθαρτα, πρὸς πάντων ὁμολογούμενα γήϊνα καὶ δεισαλέα, κάτω βρίθοντα, περὶ τοὺς τάφους καὶ τὰ μνημεῖα καλινδούμενα; περὶ ἃ δὴ καὶ ὑποφαίνονται ἀμυδρῶς σκιοειδῆ φαντάσματα.

56. Ταῦθ' ὑμῶν οἱ θεοὶ τὰ εἴδωλα, αἱ σκιαὶ καὶ πρὸς τούτοις χωλαὶ ἐκεῖναι καὶ ῥυσαὶ, παραβλῶπες ὀφθαλμὼ, αἱ Λιταὶ αἱ Θερσίτου μᾶλλον ἢ Διὸς θυγατέρες. ὥστε μοι δοκεῖν χαριέντως φάναι τὸν Βίωνα, πῶς ἂν ἐνδίκως οἱ ἄνθρωποι παρὰ τοῦ Διὸς αἰτήσαιντο τὴν εὐτεκνίαν, ἣν 50 P. οὐδ' αὐτῷ παρασχεῖν ἴσχυσεν; οἴμοι τῆς ἀθεότητος· τὴν ἀκήρατον οὐσίαν, τὸ ὅσον ἐφ' ὑμῖν, κατορύττετε καὶ τὸ ἄχραντον ἐκεῖνο καὶ τὸ ἅγιον τοῖς τάφοις ἐπικεχώκατε, τῆς ἀληθῶς ὄντως οὐσίας συλήσαντες τὸ θεῖον. τί δὴ οὖν τὰ τοῦ θεοῦ τοῖς οὐ θεοῖς προσενείματε γέρα; τί δὲ καταλιπόντες τὸν οὐρανὸν τὴν γῆν τετιμήκατε; τί δ' ἄλλο χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἢ ἀδάμας ἢ σίδηρος ἢ χαλκὸς ἢ ἐλέφας ἢ λίθοι τίμιοι, οὐχὶ γῆ τε καὶ ἐκ γῆς; οὐχὶ δὲ μιᾶς μητρὸς ἔκγονα, τῆς γῆς, τὰ πάντα ταῦτα, ὅσα ὁρᾷς; τί δὴ οὖν, ὦ μάταιοι καὶ κενόφρονες,—πάλιν γὰρ δὴ ἐπαναλήψομαι—τὸν ὑπερουράνιον βλασφημήσαντες τόπον εἰς

4. ἡ δ' Οὔλυμπόνδε—] Hom. Il. 1, 221.

9. ἃ δὴ] ᾄδη V.

12. ὀφθαλμὼ ex Homero Il. 9, 502. pro ὀφθαλμῶν.

13. ἢ Potterus pro αἱ. ἢ αἱ Arcerius.

14. φάναι] φᾶναι MV.

15. αἰτήσαιντο scripsi pro αἰτήσωνται.

16. αὐτῷ MP. αὐτῷ V.

17. κατορύττετε] κατόρυττε N.

19. ὄντως] οὔσης Arcerius.

ib. συλήσαντες—γέρα om. N.

20. τί δὲ κ. scripsi pro τί δαὶ κ.

23. λίθοι τίμιοι] λίθος τίμιος N.

τοὔδαφος κατεσύρατε τὴν εὐσέβειαν, χθονίους ὑμῖν ἀναπλάττοντες θεοὺς καὶ τὰ γεννητὰ ταῦτα πρὸ τοῦ ἀγεννήτου μετιόντες θεοῦ βαθυτέρῳ περιπεπτώκατε ζόφῳ; καλὸς ὁ Πάριος λίθος, ἀλλ' οὐδέπω Ποσειδῶν· καλὸς ὁ ἐλέφας, ἀλλ' οὐδέπω Ὀλύμπιος· ἐνδεὴς ἀεί ποτε ἡ ὕλη τῆς τέχνης, ὁ θεὸς δὲ ἀνενδεής. προῆλθεν ἡ τέχνη, περιβέβληται τὸ σχῆμα, ἡ ὕλη, καὶ τὸ πλούσιον τῆς οὐσίας πρὸς μὲν τὸ κέρδος ἀγώγιμον, μόνῳ δὲ τῷ σχήματι γίνεται σεβάσμιον. χρυσός ἐστι τὸ ἄγαλμά σου, ξύλον ἐστὶν, λίθος ἐστὶν, γῆ ἐστὶν, ἐὰν ἄνωθεν νοήσῃς, μορφὴν παρὰ τοῦ τεχνίτου προσλαβοῦσα, γῆν δὲ ἐγὼ πατεῖν, οὐ προσκυνεῖν μεμελέτηκα. οὐ γάρ μοι θέμις ἐμπιστεῦσαί ποτε τοῖς ἀψύχοις τὰς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας.

57. Ἰτέον οὖν ὡς ἔνι μάλιστα ἐγγυτάτω τῶν ἀγαλμάτων, ὡς οἰκεία ἡ πλάνη κἀκ τῆς προσόψεως ἐλέγχηται· ἐναπομέμακται γὰρ πάνυ δὴ σαφῶς τὰ εἴδη τῶν ἀγαλμάτων τὴν διάθεσιν τῶν δαιμόνων. εἰ γοῦν τις τὰς γραφὰς καὶ τὰ ἀγάλματα περινοστῶν θεῷτο, γνωριεῖ ὑμῶν παραυτίκα τοὺς θεοὺς ἐκ τῶν ἐπονειδίστων σχημάτων, τὸν Διόνυσον ἀπὸ τῆς στολῆς, τὸν Ἥφαιστον ἀπὸ τῆς τέχνης, τὴν Δηὼ ἀπὸ τῆς συμφορᾶς, ἀπὸ τοῦ κρηδέμνου τὴν Ἰνὼ, ἀπὸ τῆς τριαίνης τὸν Ποσειδῶ, ἀπὸ τοῦ κύκνου τὸν Δία· τὸν δὲ Ἡρακλέα δείκνυσιν ἡ πυρὰ, κἂν γυμνὴν ἴδῃ τις ἀνάγραπτον γυναῖκα, τὴν χρυσῆν Ἀφροδίτην νοεῖ. οὕτως ὁ Κύπριος ὁ Πυγμαλίων ἐκεῖνος ἐλεφαντίνου 51 P.
ἠράσθη ἀγάλματος—τὸ ἄγαλμα Ἀφροδίτης ἦν καὶ γυμνὴ ἦν—, νικᾶται ὁ Κύπριος τῷ σχήματι καὶ συνέρχεται τῷ ἀγάλματι, καὶ τοῦτο Φιλοστέφανος ἱστορεῖ. Ἀφροδίτη

1. κατεσύρατε] Alterum α in litura P. Fuit ε.

2. γεννητὰ V. γενητὰ MP.

ib. ἀγεννήτου Arcerius pro ἀγενήτου.

9. ἐστὶν utrobique P. ἐστὶ V.

14. ἐγγυτάτω] ἐγγυτάτωι P, ut saepe in codicibus.

15. ἐλέγχηται Potterus pro ἐλέγχεται.

20. ἀπὸ τῆς συμφορᾶς—τριαίνης om. N.

δὲ ἄλλη ἐν Κνίδῳ λίθος ἦν καὶ καλὴ ἦν, ἕτερος ἠράσθη ταύτης καὶ μίγνυται τῇ λίθῳ· Ποσείδιππος ἱστορεῖ, ὁ μὲν πρότερος ἐν τῷ περὶ Κύπρου, ὁ δὲ ἕτερος ἐν τῷ περὶ Κνίδου. τοσοῦτον ἴσχυσεν ἀπατῆσαι τέχνη προαγωγὸς ἀνθρώποις ἐρωτικοῖς εἰς βάραθρον γενομένη. δραστήριος μὲν ἡ δημιουργική, ἀλλ' οὐχ οἵα τε ἀπατῆσαι λογικὸν, οὐδὲ μὴν οὐδὲ τοὺς κατὰ λόγον βεβιωκότας· ζωγραφίᾳ μὲν γὰρ δι' ὁμοιότητα σκιαγραφίας περιστεραῖς προσέπτησαν πελειάδες καὶ ἵπποις καλῶς γεγραμμέναις προσεχρεμέτισαν ἵπποι. ἐρασθῆναι κόρην εἰκόνος λέγουσιν καὶ νέον καλὸν Κνιδίου ἀγάλματος, ἀλλ' ἦσαν τῶν θεατῶν αἱ ὄψεις ἠπατημέναι ὑπὸ τῆς τέχνης. οὐδὲ γὰρ ἂν θεᾷ τις συνεπλάκη, οὐδ' ἂν νεκρᾷ τις συνετάφη, οὐδ' ἂν ἠράσθη δαίμονος καὶ λίθου ἄνθρωπος σωφρονῶν. ὑμᾶς δὲ ἄλλῃ γοητείᾳ ἀπατᾷ ἡ τέχνη, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τὸ ἐρᾶν προάγουσα, ἀλλ' ἐπὶ τὸ τιμᾶν καὶ προσκυνεῖν τά τε ἀγάλματα καὶ τὰς γραφὰς, ὁμοία γε ἡ γραφή. ἐπαινείσθω μὲν ἡ τέχνη, μὴ ἀπατάτω δὲ τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀληθείᾳ ἕστηκεν ὁ ἵππος ἡσυχῇ, ἡ πελειὰς ἀτρεμὴς, ἀργὸν τὸ πτερόν· ἡ δὲ βοῦς ἡ Δαιδάλου ἡ ἐκ τοῦ ξύλου πεποιημένη ταῦρον εἷλεν ἄγριον καὶ κατηνάγκασεν τὸ θηρίον ἡ τέχνη πλανήσασα ἐρώσης ἐπιβῆναι γυναικός.

2. Ποσείδιππος] Ποσίδιππος libri.
4. προαγωγὸς MNP. προσαγωγὸς V.
5. βάραθρον] βάθρον pr. P, ut videtur.
7. οὐδὲ τοὺς additum ex N. In MP solum est τούς.
ib. ζωγραφίᾳ] ζωγραφίαι P ex ζωγραφίαν factum.
8. σκιαγραφίας] Literae ία in quattuor literarum litura P.
ib. περιστεραῖς] περιστεραὶ N. περιστεραῖ, duabus post αῖ literis erasis, P.
9. προσεχρεμέτισαν] Secundum ε in litura P, ex αι factum, ut videtur.
13. νεκρᾷ] νεκρῷ N.
14. ἄλλῃ γοητείᾳ] ἄλλῃι γοητείαι P, ι finali ab manu scholiastae addito.
15. προάγουσα V. προσάγουσα libri, nisi quod σ erasum in M.
16. ἀλλ' MP. ἀλλὰ V.
ib. τά τε MNP. τὰ δὲ V.
18. ἀληθείᾳ NP. ἀλήθεια MV.
20. εἷλεν] λ ex δ factum in litura P.
21. κατηνάγκασεν MP. κατηνάγκασε V.

58. Τοσοῦτον οἶστρον αἱ τέχναι κακοτεχνοῦσαι τοῖς ἀνοήτοις ἐνεποίησαν. ἀλλὰ τοὺς μὲν πιθήκους οἱ τούτων τροφεῖς καὶ μελεδωνοὶ τεθαυμάκασιν, ὅτι τῶν κηρίνων ἢ πηλίνων ὁμοιωμάτων καὶ κοροκοσμίων ἀπατᾷ τούτους οὐδέν, ὑμεῖς δὲ ἆρα καὶ πιθήκων χείρους γενήσεσθε λιθίνοις καὶ ξυλίνοις καὶ χρυσέοις καὶ ἐλεφαντίνοις ἀγαλματίοις καὶ γραφαῖς προσανέχοντες; τοσούτων ὑμῖν οἱ δημιουργοὶ ἀθυρμάτων ὀλεθρίων, οἱ λιθοξόοι καὶ οἱ ἀνδριαντοποιοὶ, γραφεῖς τε αὖ καὶ τέκτονες καὶ ποιηταὶ, πολύν τινα καὶ 52 P.
τοιοῦτον ὄχλον παρεισάγοντες, κατ' ἀγροὺς μὲν Σατύρους καὶ Πᾶνας, ἀνὰ δὲ τὰς ὕλας Νύμφας τὰς ὀρειάδας καὶ τὰς ἁμαδρυάδας, ναὶ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ ὕδατα καὶ περὶ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς πηγὰς τὰς Ναΐδας καὶ περὶ τὴν θάλατταν τὰς Νηρεΐδας. μάγοι δὲ ἤδη ἀσεβείας τῆς σφῶν αὐτῶν ὑπηρέτας δαίμονας αὐχοῦσιν, οἰκέτας αὐτοὺς
18 S. ἑαυτοῖς καταγράψαντες, τοὺς κατηναγκασμένους δούλους ταῖς ἐπαοιδαῖς πεποιηκότες· γάμοι τε οὖν ἔτι καὶ παιδοποιίαι καὶ λοχεῖαι θεῶν μνημονευόμεναι καὶ μοιχεῖαι ᾀδόμεναι καὶ εὐωχίαι κωμῳδούμεναι καὶ γέλωτες παρὰ πότον εἰσαγόμενοι προτρέπουσι δή με ἀνακραγεῖν, κἂν σιωπῆσαι θέλω. οἴμοι τῆς ἀθεότητος· σκηνὴν πεποιήκατε τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ θεῖον ὑμῖν δρᾶμα γεγένηται καὶ τὸ ἅγιον προσωπείοις δαιμονίων κεκωμῳδήκατε, τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν δεισιδαιμονίᾳ σατυρίσαντες.

59. Αὐτὰρ ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν,
ᾆσον ἡμῖν, Ὅμηρε, τὴν φωνὴν τὴν καλὴν,
ἀμφ' Ἄρεως φιλότητος ἐϋστεφάνου τ' Ἀφροδίτης·

3. κηρίνων] κηρίων N. ν a m. rec. insertum habet M.
5. ἆρα] ἄρα P.
7. τοσούτων MNP. τοσοῦτον V.
9. γραφεῖς] γραφῆς V.
14. θάλατταν MP. θάλασσαν V.
20. πότον MNP, ut Hoeschel. τόπον V.
ib. εἰσαγόμενοι] Alterum ο ex α factum in P.
ib. δή με Hoeschelius pro δέ με.
25. Αὐτὰρ MP cum Hom. Od. 8, 266. ἀτὰρ V.
27. Ἄρεως] Ἄρεος Homerus.

ὡς τὰ πρῶτα μίγησαν ἐν Ἡφαίστοιο δόμοισι
λάθρῃ· πολλὰ δ' ἔδωκε, λέχος δ' ᾔσχυνε καὶ εὐνὴν
Ἡφαίστοιο ἄνακτος.

κατάπαυσον, Ὅμηρε, τὴν ᾠδήν· οὐκ ἔστι καλή, μοιχείαν διδάσκει· πορνεύειν δὲ ἡμεῖς καὶ τὰ ὦτα παρῃτήμεθα· ἡμεῖς γάρ, ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ περιφέροντες ἐν τῷ ζῶντι καὶ κινουμένῳ τούτῳ ἀγάλματι, τῷ ἀνθρώπῳ, σύνοικον εἰκόνα, σύμβουλον, συνόμιλον, συνέστιον, συμπαθῆ, ὑπερπαθῆ· ἀνάθημα γεγόναμεν τῷ θεῷ ὑπὲρ Χριστοῦ· "ἡμεῖς τὸ γένος τὸ ἐκλεκτόν, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς περιούσιος, οἵ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς τοῦ θεοῦ·" οἱ κατὰ τὸν Ἰωάννην οὐκ ὄντες "ἐκ τῶν κάτω," "παρὰ δὲ τοῦ ἄνωθεν ἐλθόντος τὸ πᾶν μεμαθηκότες, οἱ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ καταvενοηκότες, οἱ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατεῖν" μεμελετηκότες.

60. Ἀλλ' οὐ ταῦτα φρονοῦσιν οἱ πολλοί· ἀπορρίψαντες δὲ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν φόβον οἴκοι τοὺς τῶν δαιμόνων
53 P. ἐγγράφονται πασχητιασμούς. πινακίοις γοῦν τισὶ καταγράφοις μετεωρότερον ἀνακειμένοις προσεσχηκότες ἀσελγείᾳ τοὺς θαλάμους κεκοσμήκασι, τὴν ἀκολασίαν εὐσέβειαν νομίζοντες· κἀπὶ τοῦ σκίμποδος κατακείμενοι παρ' αὐτὰς ἔτι τὰς περιπλοκὰς ἀφορῶσιν εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἐκείνην τὴν γυμνήν, τὴν ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ δεδεμένην, καὶ τῇ Λήδᾳ περιποτώμενον τὸν ὄρνιν τὸν ἐρωτικὸν τῆς θηλύτητος ἀποδεχόμενοι τὴν γραφὴν ἀποτυποῦσι ταῖς σφενδόναις, σφραγῖδι χρώμενοι καταλλήλῳ τῇ Διὸς ἀκολασίᾳ.

61. Ταῦτα ὑμῶν τῆς ἡδυπαθείας τὰ ἀρχέτυπα, αὗται τῆς ὕβρεως αἱ θεολογίαι, αὗται τῶν συμπορνευόντων ὑμῖν

2. λάθρῃ om. N.
8. σύμβουλον] Literae βου in litura P.
10. 1 Pet. ii. 9, 10.
13. Joann. viii. 23.
13. Joann. iii. 31.
15. Ibid. iv. 25.
ib. Ep. ad Rom. vi. 4.
19. πινακίοις] πινάκιος N.

θεῶν αἱ διδασκαλίαι· ὃ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται κατὰ τὸν Ἀθηναῖον ῥήτορα. οἷαι δὲ αὖ καὶ ἄλλαι ὑμῶν εἰκόνες, πανίσκοι τινὲς καὶ γυμναὶ κόραι καὶ σάτυροι μεθύοντες καὶ μορίων ἐντάσεις, ταῖς γραφαῖς ἀπογυμνούμεναι, ἀπὸ τῆς ἀκρασίας ἐλεγχόμεναι. ἤδη δὲ ἀναφανδὸν τῆς ἀκολασίας ὅλης τὰ σχήματα ἀνάγραπτα πανδημὶ θεώμενοι οὐκ αἰσχύνεσθε, φυλάττετε δὲ ἔτι μᾶλλον ἀνακείμενα, ὥσπερ ἀμέλει τῶν θεῶν ὑμῶν τὰς εἰκόνας στήλας ἀναισχυντίας καθιερώσαντες οἴκοι, ἐπ' ἴσης ἐγγραφόμενοι τὰ Φιλαινίδος σχήματα ὡς τὰ Ἡρακλέους ἀθλήματα. τούτων οὐ μόνον τῆς χρήσεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς αὐτῆς ἀμνηστίαν καταγγέλλομεν. ἡταίρηκεν ὑμῖν τὰ ὦτα, πεπορνεύκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ καινότερον πρὸ τῆς συμπλοκῆς αἱ ὄψεις ὑμῖν μεμοιχεύκασιν. ὦ βιασάμενοι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἔνθεον τοῦ πλάσματος ἐλέγχει ἀπαράξαντες, πάντα ἀπιστεῖτε, ἵνα ἐκπαθαίνησθε, καὶ πιστεύετε μὲν τοῖς εἰδώλοις, ζηλοῦντες αὐτῶν τὴν ἀκρασίαν, ἀπιστεῖτε δὲ τῷ θεῷ σωφροσύνην μὴ φέροντες, καὶ τὰ μὲν κρείττω μεμισήκατε, τὰ δὲ ἥττω τετιμήκατε, ἀρετῆς μὲν θεαταί, κακίας δὲ ἀγωνισταὶ γεγενημένοι.

62. Ὄλβιοι μόνοι τοίνυν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὁμοθυμαδὸν 54 P.
ἐκεῖνοι πάντες κατὰ τὴν Σίβυλλαν

οἳ ναοὺς μὲν πάντας ἀπαρνήσονται ἰδόντες

2. οἷαι exclamantis est. Sic ὅση γε p. 55. init.

6. πανδημὶ scripsi pro πανδημεί.

12. ἀμνηστίαν] ἀμνηστείαν libri. ἀμνηστεῖαν pr. P, ut videtur.

13. οἱ ὀφθαλμοὶ—μεμοιχεύκασιν om. N.

15. ἐλέγχει ἀπάρξαντες] *Dedecori tanquam primitias offerentes* explicat Potterus, parum probabiliter. ἐλέγχει ἀπαράξαντες expressit Hervetus, *divinitatem pigmenti confutatione convellentes.* Et ἀπαράξαντες est in P: unde restitui.

17. πιστεύετε Arcerius. πιστεύητε V. πιστεύηται N.

ib. ζηλοῦντες MNP. ζητοῦντες V.

22. Σίβυλλαν(ΣιβύλλανMP.)] 4, 27.

23. ναοὺς] νηοὺς Sibyll. et Justinus Martyr Cohort. ad Graec. p. 81. (62. ed. Ott.)

ib. μὲν additum ex Sibyll. et Justino.

ib. πάντας] ἅπαντας Sibyll.

ib. ἀπαρνήσονται] ἀποστρέψουσιν Sibyll.

καὶ βωμοὺς, εἰκαῖα λίθων ἱδρύματα κωφῶν,
καὶ λίθινα ξόανα καὶ ἀγάλματα χειροποίητα,
αἵματι ἐμψύχῳ μεμιασμένα καὶ θυσίαισι
τετραπόδων, διπόδων, πτηνῶν θηρῶν τε φόνοισιν.

καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀπηγόρευται ἡμῖν ἀναφανδὸν ἀπατηλὸν ἐργάζεσθαι τέχνην. "οὐ γὰρ ποιήσεις" φησὶν ὁ προφήτης "παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω." ἦ πού γ' ἂν ἔτι τὴν Πραξιτέλους Δήμητρα καὶ Κόρην καὶ τὸν Ἴακχον τὸν μυστικὸν θεοὺς ὑπολάβοιμεν ἢ τὰς Λυσίππου τέχνας ἢ τὰς χεῖρας τὰς Ἀπελλικὰς, αἳ δὴ τῆς θεοδοξίας τὸ σχῆμα τῇ ὕλῃ περιτεθείκασιν, ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ὅπως ποτὲ ὁ ἀνδριὰς ὅτι μάλιστα ὡραιότατος τεκταίνηται, προσκαρτερεῖτε, ὅπως δὲ αὐτοὶ μὴ ὅμοιοι δι' ἀναισθησίαν τοῖς ἀνδριᾶσιν ἀποτελεσθῆτε, οὐ φροντίζετε; πάνυ γοῦν ἐμφανῶς καὶ συντόμως ὁ προφητικὸς ἐλέγχει τὴν συνήθειαν λόγος ὅτι "πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμονίων εἰσὶν εἴδωλα· ὁ δὲ θεὸς τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν" καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ.

63. *Πλανώμενοι γοῦν τινες ἐντεῦθεν οὐκ οἶδ' ὅπως θείαν μὲν τέχνην, πλὴν ἀλλ' οὐ θεὸν προσκυνοῦσιν, ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τὸν ἄλλον τῶν ἀστέρων χορὸν, παραλόγως τούτους θεοὺς ὑπολαμβάνοντες, τὰ ὄργανα τοῦ χρόνου. "τῷ γὰρ λόγῳ αὐτοῦ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύ-* 19 S.

1. *ἱδρύματα*] *ἀφιδρύματα* Justinus.

2. *καὶ λίθινα—χειροποίητα*] Hunc versum om. Sibyll. Ex locis similibus 3, 588. 723. compositum esse conjecit Alexander.

3. *αἵματι ἐμψύχῳ*] *αἵμασιν ἐμψύχων* Sibyll. et Justinus.

ib. *μεμιασμένα*] *μεμιαμμένα* Sibyll.

ib. *θυσίαισι*] *θυσίεσσι* (i. e. *θυσίῃσι*, ut Opsopoeus) Sibyll.

4. *τετραπόδων—φόνοισιν*] *τετραπόδων· βλέψουσι δ' ἑνὸς θεοῦ εἰς μέγα κῦδος* Sibyll. Sic etiam Justinus, nisi quod *ἐς* pro *εἰς*. *φόνοισιν* scripsi ex P pro *φόνοισι*.

5. *ἡμῖν* Arcerius et Hoeschelius pro *ὑμῖν*.

6. *ἐργάζεσθαι* N. *ὁρίζεσθαι* MPV, sed margo MP *γρ. ἐργάζεσθαι*, in P ab manu scholiastae.

7. Exod. xx. 4.

8. *Δήμητρα*] *Δήμητραν* libri.

9. *ἦ*] *ἢ* P.

14. *ἀνδριᾶσιν*] *ἀνδριάσιν* libri.

16. Psalm. xcvi. 5.

21. *τὸν ἄλλον*] Ex *τῶν ἄλλων* factum in P.

23. Cf. Genes. i. 14.

ματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν·" ἀλλ' ἡ μὲν ἀνθρωπεία τέχνη οἰκίας τε καὶ ναῦς καὶ πόλεις καὶ γραφὰς δημιουργεῖ, θεὸς δὲ πῶς ἂν εἴποιμι ὅσα ποιεῖ; ὅλον ἴδε τὸν κόσμον, ἐκείνου ἔργον ἐστίν· καὶ οὐρανὸς καὶ ἥλιος καὶ ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι "ἔργα τῶν δακτύλων αὐτοῦ." ὅση γε ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ. μόνον αὐτοῦ τὸ 55 P. βούλημα κοσμοποιΐα· μόνος γὰρ ὁ θεὸς ἐποίησεν, ἐπεὶ καὶ μόνος ὄντως ἐστὶ θεός· ψιλῷ τῷ βούλεσθαι δημιουργεῖ καὶ τῷ μόνον ἐθελῆσαι αὐτὸν ἕπεται τὸ γεγενῆσθαι. ἐνταῦθα φιλοσόφων παρατρέπεται χορὸς πρὸς μὲν τὴν οὐρανοῦ θέαν παγκάλως γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον ὁμολογούντων, τὰ δὲ ἐν οὐρανῷ φαινόμενα καὶ ὄψει καταλαμβανόμενα προσκυνούντων. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀνθρώπινα τὰ ἔργα τὰ ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ γοῦν ἀνθρώποις δεδημιούργηται. καὶ μὴ τὸν ἥλιόν τις ὑμῶν προσκυνείτω, ἀλλὰ τὸν ἡλίου ποιητὴν ἐπιποθείτω, μηδὲ τὸν κόσμον ἐκθειαζέτω, ἀλλὰ τὸν κόσμου δημιουργὸν ἐπιζητησάτω. μόνη ἄρα, ὡς ἔοικεν, καταφυγὴ τῷ μέλλοντι ἐπὶ τὰς σωτηρίους ἀφικνεῖσθαι θύρας ὑπολείπεται σοφία θεϊκή· ἐντεῦθεν ὥσπερ ἐξ ἱεροῦ τινος ἀσύλου οὐδενὶ οὐκέτι ἀγώγιμος τῶν δαιμόνων ὁ ἄνθρωπος γίνεται σπεύδων εἰς σωτηρίαν.

ΚΕΦ. Ε.

64. Ἐπιδράμωμεν δὲ, εἰ βούλει, καὶ τῶν φιλοσόφων τὰς δόξας, ὅσας αὐχοῦσι περὶ τῶν θεῶν, εἴ πως καὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν κενοδοξίας ἕνεκεν ἀνειδωλοποιοῦσαν τὴν ὕλην ἐφεύρωμεν, εἰ καὶ δαιμόνια ἄττα ἐκθειάζουσαν κατὰ παραδρομὴν παραστῆσαι δυνηθῶμεν ὀνειρώττουσαν τὴν ἀλήθειαν. στοιχεῖα μὲν οὖν ἀρχὰς ἀπέλειπον ἐξυμνήσαντες Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τὸ ὕδωρ καὶ Ἀναξιμένης ὁ

1. Psalm. xxxiii. 6.
5. Psalm. cii. 26.

9. ἐνταῦθα] ἐντεῦθεν (*hinc*) expressit Hervetus.

καὶ αὐτὸς Μιλήσιος τὸν ἀέρα, ᾧ Διογένης ὕστερον ὁ Ἀπολλωνιάτης κατηκολούθησεν. Παρμενίδης δὲ ὁ Ἐλεάτης θεοὺς εἰσηγήσατο πῦρ καὶ γῆν, θάτερον δὲ αὐτοῖν μόνον, τὸ πῦρ, θεὸν ὑπειλήφατον· Ἵππασός τε ὁ Μεταποντῖνος καὶ ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος· Ἐμπεδοκλῆς γὰρ ὁ Ἀκραγαντῖνος εἰς πλῆθος ἐμπεσὼν πρὸς τοῖς τέτταρσι
56 P. στοιχείοις τούτοις νεῖκος καὶ φιλίαν καταριθμεῖται. ἄθεοι μὲν δὴ καὶ οὗτοι σοφίᾳ τινὶ ἀσόφῳ τὴν ὕλην προσκυνήσαντες καὶ λίθους μὲν ἢ ξύλα οὐ τιμήσαντες, γῆν δὲ τὴν τούτων μητέρα ἐκθειάσαντες καὶ Ποσειδῶνα μὲν οὐκ ἀναπλάττοντες, ὕδωρ δὲ αὐτὸ προστρεπόμενοι. τί γάρ ἐστι πρότερον Ποσειδῶν ἢ ὑγρά τις οὐσία ἐκ τῆς πόσεως ὀνοματοποιουμένη; ὥσπερ ἀμέλει ὁ πολέμιος Ἄρης ἀπὸ τῆς ἄρσεως καὶ ἀναιρέσεως κεκλημένος. ᾗ καὶ δοκοῦσί μοι πολλοὶ μάλιστα τὸ ξίφος μόνον πήξαντες ἐπιθύειν ὡς Ἄρει· ἔστι δὲ Σκυθῶν τὸ τοιοῦτον, καθάπερ Εὔδοξος ἐν δευτέρᾳ τῆς περιόδου λέγει. Σκυθῶν δὲ οἱ Σαυρομάται, ὥς φησιν Ἱκέσιος ἐν τῷ περὶ μυστηρίων, ἀκινάκην σέβουσιν. τοῦτό τοι καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Ἡράκλειτον τὸ πῦρ ὡς ἀρχέγονον σέβοντες πεπόνθασιν· τὸ γὰρ πῦρ τοῦτο ἕτεροι Ἥφαιστον ὠνόμασαν.

65. Περσῶν δὲ οἱ μάγοι τὸ πῦρ τετιμήκασι καὶ τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων πολλοί, πρὸς δὲ καὶ Μακεδόνες, ὥς φησι Διογένης ἐν πρώτῳ Περσικῶν. τί μοι Σαυρομάτας καταλέγειν, οὓς Νυμφόδωρος ἐν Νομίμοις βαρβαρι-

4. μόνον Sylb. pro μόνοιν.
ib. Μεταποντῖνος] μεταποντινὸς M.
7. νεῖκος MN. νῖκος V. quod in νεῖκος mutatum in P ab manu scholiastae.
11. προστρεπόμενοι NP et eraso σ M. προτρεπόμενοι V.
12. πρότερον] Ex πότερον fecit librarius in P.
14. ἄρσεως] σ a m. rec. insertum in P.
ib. ἀναιρέσεως] ἀναιρήσεως P.
ib. ᾗ Sylb. ἢ V. ἡ MP.
16. Εὔδοξος] ἔνδοξος N.
17. Σαυρομάται M. Σαυρομᾶται V.
18. Ἱκέσιος] Scriptor aliunde non cognitus, de quo conjecturam incertam proposuit Mueller. Fragm. Hist. vol. 4. p. 429.
24. πρώτῳ] ᾱ MP.

κοῖς τὸ πῦρ σέβειν ἱστορεῖ, ἢ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς μάγους; θύειν ἐν ὑπαίθρῳ τούτους ὁ Δείνων λέγει, θεῶν ἀγάλματα μόνα τὸ πῦρ καὶ ὕδωρ νομίζοντας. οὐκ ἀπεκρυψάμην οὐδὲ τὴν τούτων ἄγνοιαν. εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἀποφεύγειν οἴονται τῆς πλάνης, ἀλλ' εἰς ἑτέραν κατολισθάνουσιν ἀπάτην· ἀγάλματα μὲν 57 P. θεῶν οὐ ξύλα καὶ λίθους ὑπειλήφασιν ὥσπερ Ἕλληνες, οὐδὲ μὴν ἴβιδας καὶ ἰχνεύμονας καθάπερ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ὡς φιλόσοφοι. μετὰ πολλὰς μέντοι ὕστερον περιόδους ἐτῶν ἀνθρωποειδῆ ἀγάλματα σέβειν αὐτοὺς Βήρωσσος ἐν τρίτῃ Χαλδαϊκῶν παρίστησι, τοῦτο Ἀρταξέρξου τοῦ Δαρείου τοῦ Ὤχου εἰσηγησαμένου, ὃς πρῶτος τῆς Ἀφροδίτης Ταναΐδος τὸ ἄγαλμα ἀναστήσας ἐν Βαβυλῶνι καὶ Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις Πέρσαις καὶ Βάκτροις καὶ Δαμασκῷ καὶ Σάρδεσιν ὑπέδειξε σέβειν. ὁμολογούντων τοίνυν οἱ φιλόσοφοι τοὺς διδασκάλους τοὺς σφῶν Πέρσας ἢ Σαυρομάτας ἢ μάγους, παρ' ὧν τὴν ἀθεότητα τῶν σεβασμίων αὐτοῖς μεμαθήκασιν ἀρχῶν, ἄρχοντα τὸν πάντων ποιητὴν καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν δημιουργὸν ἀγνοοῦντες, τὸν ἄναρχον θεόν· τὰ δὲ "πτωχὰ" ταῦτα καὶ "ἀσθενῆ," ᾗ φησιν ὁ ἀπόστολος, τὰ εἰς τὴν ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν πεποιημένα στοιχεῖα προστρεπόμενοι.

66. Τῶν δὲ ἄλλων φιλοσόφων ὅσοι τὰ στοιχεῖα ὑπερβάντες ἐπολυπραγμόνησάν τι ὑψηλότερον καὶ περιττότερον, οἱ μὲν αὐτῶν τὸ ἄπειρον καθύμνησαν, ὧν Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος ἦν καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος καὶ ὁ Ἀθη-

2. ὁ Δείνων Mueller. Fragm. Hist. vol. 2. p. 91. pro ὁ Δίνων. ὀδῦνων typotheta in V.

6. κατολισθάνουσιν scripsi pro κατολισθαίνουσιν.

11. Βήρωσσος] Accentu caret P.

13. Ταναΐδος] Ἀναΐτιδος Scaliger.

15. Δαμασκῷ] Literae μα superscr. in P a m. rec.

19. τὸν πάντων] τῶν πάντων Sylb. collato πατὴρ τῶν ὅλων p. 58. In P τὸν ex τῶν factum.

21. Ep. ad Galat. iv. 9.

ναῖος Ἀρχέλαος. τούτω μέν γε ἄμφω τὸν νοῦν ἐπεστησάτην τῇ ἀπειρίᾳ, ὁ δὲ Μιλήσιος Λεύκιππος καὶ ὁ Χῖος Μητρόδωρος διττὰς, ὡς ἔοικεν, καὶ αὐτὼ ἀρχὰς ἀπελιπέτην τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενόν. προσέθηκε δὲ λαβὼν τούτοιν τοῖν δυοῖν τὰ εἴδωλα ὁ Ἀβδηρίτης Δημόκριτος· ὁ γάρ
58 P. τοι Κροτωνιάτης Ἀλκμαίων θεοὺς ᾤετο τοὺς ἀστέρας εἶναι ἐμψύχους ὄντας. οὐ σιωπήσομαι οὐδὲ τὴν τούτων ἀναισχυντίαν· Ξενοκράτης Χαλκηδόνιος οὗτος ἑπτὰ μὲν θεοὺς τοὺς πλανήτας, ὄγδοον δὲ τὸν ἐκ πάντων αὐτῶν συνεστῶτα
κόσμον αἰνίττεται. οὐδὲ μὴν τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς παρελεύ- 20 S.
σομαι διὰ πάσης ὕλης καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας, οἳ καταισχύνουσιν ἀτεχνῶς τὴν φιλοσοφίαν. οὐδὲν δὲ οἶμαι χαλεπὸν ἐνταῦθα γενόμενος καὶ τῶν ἐκ τοῦ Περιπάτου μνησθῆναι· καὶ ὅ γε τῆς αἱρέσεως πατὴρ τῶν ὅλων οὐ νοήσας τὸν πατέρα τὸν καλούμενον ὕπατον ψυχὴν εἶναι τοῦ παντὸς οἴεται· τουτέστι τοῦ κόσμου τὴν ψυχὴν θεὸν ὑπολαμβάνων αὐτὸς αὑτῷ περιπείρεται. ὁ γάρ τοι μέχρι τῆς σελήνης αὐτῆς διορίζων τὴν πρόνοιαν, ἔπειτα τὸν κόσμον θεὸν ἡγούμενος περιτρέπεται, τὸν ἄμοιρον τοῦ θεοῦ θεὸν δογματίζων. ὁ δὲ Ἐρέσιος ἐκεῖνος Θεόφραστος ὁ Ἀριστοτέλους γνώριμος πῇ μὲν οὐρανὸν, πῇ δὲ πνεῦμα τὸν θεὸν ὑπονοεῖ. Ἐπικούρου μὲν γὰρ μόνου καὶ ἑκὼν ἐκλήσομαι, ὃς οὐδὲν μέλειν οἴεται τῷ θεῷ, διὰ πάντων ἀσεβῶν. τί γὰρ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός; οὐκ ἔσθ᾽ ὅπη οὐκ ἐπὶ τὰ Δημοκρίτου καὶ αὐτὸς κατασύρεται εἴδωλα.

1. ἐπεστησάτην] ἐπιστησάτην P.
3. ἀπελιπέτην] ἀπελειπέτην libri.
5. δυοῖν] δυεῖν libri.
7. οὐδὲ in fine versus addidit schol. in P.
8. Χαλκηδόνιος Hoeschelius (collata p. 500 et 718.) pro Καρχηδόνιος.
17. αὑτῷ MP. αὐτῷ V.
20. Ἐρέσιος] αἱρέσιος M et in litura P. ἐρρέσιος pr. P.
23. οὐδὲν Lowthius pro οὐδέ.
24. οὐκ supra versum ab schol. P.

ΚΕΦ. ϛ.

67. Καὶ πολύς μοι ἐπιρρεῖ τοιοῦτος ὄχλος, οἱονεὶ μορμώ τινα δαιμονίων παρεισάγων ξένων ἄτοπον σκιαγραφίαν μυθολόγων ὕθλῳ γραϊκῷ· πολλοῦ γε δεῖ ἀνδράσιν ἐπιτρέπειν ἀκροᾶσθαι τοιούτων λόγων, οἷς μηδὲ τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, κλαυθμυριζομένους ἐθίζομεν παρηγορεῖσθαι μυθίζοντες, ὀρρωδοῦντες συναναtρέφειν αὐτοῖς ἀθεότητα τὴν πρὸς τῶν δοκησισόφων δὴ τούτων καταγγελλομένην, μηδέν τι νηπίων μᾶλλον τἀληθὲς εἰδότων. τί γάρ, ὢ πρὸς τῆς ἀληθείας, τοὺς σοὶ πεπιστευκότας δεικνύεις ῥύσει καὶ φθορᾷ δειναῖς τε καὶ ἀτάκτοις ὑποβεβλημένους; τί δέ μοι εἰδώλων ἀναπίμπλης τὸν βίον, ἀνέμους τε ἢ ἀέρα ἢ πῦρ ἢ γῆν ἢ λίθους ἢ ξύλα ἢ σίδηρον ἢ κόσμον τόνδε θεοὺς ἀναπλάττουσα, θεοὺς δὲ καὶ τοὺς ἀστέρας τοὺς πλανήτας τοῖς ὄντως πεπλανημένοις τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς πολυθρυλήτου ταύτης ἀστρολογίας, οὐκ ἀστρονομίας, μετεωρολογοῦσα καὶ ἀδολεσχοῦσα; τὸν κύριον τῶν πνευμάτων ποθῶ, τὸν κύριον τοῦ πυρός, 59 P. τὸν κόσμου δημιουργόν, τὸν ἡλίου φωταγωγόν· θεὸν ἐπιζητῶ, οὐ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ.

68. Τίνα δὴ λάβω παρὰ σοῦ συνεργὸν τῆς ζητήσεως; οὐ γὰρ παντάπασιν ἀπεγνώκαμέν σε, εἰ βούλει, τὸν Πλάτωνα. πῇ δὴ οὖν ἐξιχνευτέον τὸν θεόν, ὦ Πλάτων; τὸν γὰρ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον

2. ἐπιρρεῖ τοιοῦτος ὄχλος] Locutio Platonica, quam multi sunt imitati. Vid. Wyttenb. ad Julian. p. 14 (237).

3. ξένων] ξένον N.

4. ὕθλῳ] Literae ὕθλ in litura P.

5. οἷς vel οἵοις Sylb. pro οἵ.

8. δοκησισόφων Potterus. δοκησεισόφων MPV. δοκήσει σοφῶν pr. P. δοκησόφων N. Conf. ad p. 370.

10. ὦ] ὢ hic et infra P.

11. δειναῖς τε καὶ ἀτάκτοις] δεινῶς τε καὶ ἀτάκτως Heinsius.

12. τί δέ scripsi pro τί δαί.

14. ἢ κόσμον Potterus cum Herveto. Aberat ἤ.

16. πολυθρυλήτου MP. πολυθρυλλήτου V.

καὶ εὑρόντα εἰς ἅπαντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον. διὰ τί δῆτα; ὦ πρὸς αὐτοῦ· ῥητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἐστίν. εὖ γε, ὦ Πλάτων, ἐπαφᾶσαι τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ μὴ ἀποκάμῃς· ξύν μοι λαβοῦ τῆς ζητήσεως τἀγαθοῦ πέρι· πᾶσιν γὰρ ἁπαξαπλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ λόγους ἐνδιατρίβουσιν ἐνέστακταί τις ἀπόρροια θεϊκή. οὗ δὴ χάριν καὶ ἄκοντες μὲν ὁμολογοῦσιν ἕνα τε εἶναι θεὸν, ἀνώλεθρον καὶ ἀγέννητον τοῦτον, ἄνω που περὶ τὰ νῶτα τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ καὶ οἰκείᾳ περιωπῇ ὄντως ὄντα ἀεί·

θεὸν δὲ ποῖον εἰπέ μοι νοητέον;
τὸν πάνθ' ὁρῶντα καὐτὸν οὐχ ὁρώμενον,

Εὐριπίδης λέγει. πεπλανῆσθαι γοῦν ὁ Μένανδρός μοι δοκεῖ, ἔνθα φησίν

ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
δι' ὃν θεωρεῖν ἔστι τοὺς ἄλλους θεούς·

οὐδὲ γὰρ ἥλιος ἐπιδείξειέ ποτ' ἂν τὸν θεὸν τὸν ἀληθῆ, ὁ δὲ λόγος ὁ ὑγιὴς, ὅς ἐστιν ἥλιος ψυχῆς, δι' οὗ μόνου ἔνδον ἀνατείλαντος ἐν τῷ βάθει τοῦ νοῦ αὐτοῦ καταυγάζεται τὸ ὄμμα· ὅθεν οὐκ ἀπεικότως ὁ Δημόκριτος τῶν λογίων ἀνθρώπων ὀλίγους φησὶν ἀνατείναντας τὰς χεῖρας ἐνταῦθα ὃν νῦν ἠέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες, πάντα Δία μυθεῖσθαι,

1. ἅπαντας MNP. ἅπαν V. πάντας ap. Platonem Tim. p. 28. ex eoque apud Clem. Strom. 5. p. 692.

2. ῥητὸν] ῥητέον MP. ῥητέος V. Correxi ex p. 692. et Platon. Ep. 7. p. 341 C.

3. ἐπαφᾶσαι] ἐπαφᾶσθαι N.

ib. ξύν μοι λαβοῦ τῆς ζητήσεως] Imitatur Platonem Phaedr. p. 237. ξύμμοι λάβεσθε τοῦ μύθου, ut Themistius Or. 5. p. 138. σύν μοι λάβεσθε τοῦ ὕμνου.

4. ἁπαξαπλῶς] ἅπαξ ἁπλῶς P.

8. ἀγέννητον Sylb. pro ἀγένητον.

10. θεόν—] Hos versus, quos Clemens Euripidi, Justinus De monarch. p. 37. Philemoni tribuit, neutrius poetae esse, sed Christiani hominis, recte judicat Meinekius Com. vol. 4. p. 67.

ib. νοητέον] νομιστέον Justinus.

11. καὐτὸν] καὶ αὐτὸν pr. P. αὐτὸν δὲ Justini codex Arg.

16. ἐπιδείξειε Sylb. pro ἐπιδείξει.

ib. ὁ δὲ λόγος MP. οὐδὲ λόγος V.

18. τοῦ νοῦ Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 393. pro τοῦ νοῦ καὶ τοῦ νοός.

21. Δία μυθεῖσθαι Heinsius (collata p. 709.) pro διαμυθεῖσθαι. Recta scriptura Δία μυθέεσθαι est, et ἀπαιρέεται. μυθέεται et ἀφαιρέεται est p. 709.

καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ καὶ ἀφαιρεῖται, καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων. ταύτῃ πῃ καὶ Πλάτων διανοούμενος 60 P τὸν θεὸν αἰνίττεται "περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ, κἀκεῖνο αἴτιον ἁπάντων καλῶν."

69. Τίς οὖν ὁ βασιλεὺς τῶν πάντων; θεὸς τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας τὸ μέτρον. ὥσπερ οὖν τῷ μέτρῳ καταληπτὰ τὰ μετρούμενα, οὑτωσὶ δὲ καὶ τῷ νοῆσαι τὸν θεὸν μετρεῖται καὶ καταλαμβάνεται ἡ ἀλήθεια. ὁ δὲ ἱερὸς ὄντως Μωυσῆς "οὐκ ἔσται" φησὶν "ἐν τῷ μαρσίππῳ σου στάθμιον καὶ στάθμιον μέγα ἢ μικρὸν, οὐδὲ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου μέτρον καὶ μέτρον μέγα ἢ μικρὸν, ἀλλ' ἢ στάθμιον ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἔσται σοι," στάθμιον καὶ μέτρον καὶ ἀριθμὸν τῶν ὅλων ὑπολαμβάνων τὸν θεόν· τὰ μὲν γὰρ ἄδικα καὶ ἄνισα εἴδωλα οἴκοι ἐν τῷ μαρσίππῳ καὶ ἐν τῇ ὡς ἔπος εἰπεῖν ῥυπώσῃ ψυχῇ κατακέκρυπται· τὸ δὲ μόνον δίκαιον μέτρον, ὁ μόνος ὄντως θεὸς, ἴσος ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων, μετρεῖται πάντα καὶ σταθμᾶται, οἱονεὶ τρυτάνῃ τῇ δικαιοσύνῃ τὴν τῶν ὅλων ἀρρεπῶς περιλαμβάνων καὶ ἀνέχων φύσιν. ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθεῖαν περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός.

70. Πόθεν, ὦ Πλάτων, ἀλήθειαν αἰνίττῃ; πόθεν ἡ τῶν λόγων ἄφθονος χορηγία τὴν θεοσέβειαν μαντεύεται; σοφώτερα, φησὶν, τούτων βαρβάρων τὰ γένη. οἶδά σου

4. κἀκεῖνο V. κἀκεῖνος MNP. Apud Plat. Ep. 2. p. 312 E. πάντ' ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο αἴτιον ἁπάντων τῶν καλῶν.

7. οὑτωσὶ δὲ] οὕτως εἶδε pr. P.

9. Deuter. xxv. 13–15.

10. οὐδὲ ἔσται—ἢ μικρὸν] Haec addit N, om. MV. In P est οὐδὲ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου (haec in litura a m. pr.) μέτρον μέγα ἢ μικρόν.

20. τε additum ex p. 499. et Platone Leg. 4. p. 715.

22. τῷ ex p. 499. et Platone pro τῇ. Literam ῇ in litura habet M. τὴν est in P.

τοὺς διδασκάλους, κἂν ἀποκρύπτειν ἐθέλῃς· γεωμετρίαν παρ' Αἰγυπτίων μανθάνεις, ἀστρονομίαν παρὰ Βαβυλωνίων, ἐπῳδὰς τὰς ὑγιεῖς παρὰ Θρᾳκῶν λαμβάνεις, πολλά σε καὶ Ἀσσύριοι πεπαιδεύκασι, νόμους δὲ τοὺς ὅσοι ἀληθεῖς καὶ δόξαν τὴν τοῦ θεοῦ παρ' αὐτῶν ὠφέλησαι τῶν Ἑβραίων,

οἵτινες οὐκ ἀπάτῃσι κεναῖς, οὐδ' ἔργ' ἀνθρώπων
χρύσεα καὶ χάλκεια καὶ ἀργύρου ἠδ' ἐλέφαντος 21 S.
καὶ ξυλίνων λιθίνων τε βροτῶν εἴδωλα θανόντων
τιμῶσιν, ὅσα πέρ τε βροτοὶ κενεόφρονι βουλῇ·
ἀλλὰ γὰρ ἀείρουσι πρὸς οὐρανὸν ὠλένας ἁγνὰς,
61 P. ὄρθριοι ἐξ εὐνῆς, ἀεὶ χρόα ἁγνίζοντες
ὕδασι, καὶ τιμῶσι μόνον τὸν ἀεὶ μεδέοντα
ἀθάνατον.

71. Καί μοι μὴ μόνον, ὦ φιλοσοφία, ἕνα τοῦτον Πλάτωνα, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους παραστῆσαι σπούδασον, τὸν ἕνα ὄντως μόνον θεὸν ἀναφθεγγομένους θεὸν κατ' ἐπίπνοιαν αὐτοῦ, εἴ που τῆς ἀληθείας ἐπιδράξαιντο. Ἀντισθένης μὲν γὰρ οὐ Κυνικὸν δὴ τοῦτο ἐνενόησεν, Σωκράτους δὲ ἅτε γνώριμος θεὸν οὐδενὶ ἐοικέναι φησίν· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνος δύναται. Ξενοφῶν δὲ ὁ Ἀθηναῖος διαρρήδην ἂν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἀληθείας ἐγεγράφει τι μαρτυρῶν ὡς Σωκράτης, εἰ μὴ τὸ Σωκράτους ἐδεδίει φάρμακον· οὐδὲν δὲ ἧττον αἰνίττεται. ὁ γοῦν τὰ πάντα, φησὶ, σείων καὶ ἀτρεμίζων ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατὸς

3. θρᾳκῶν MP. Θρᾴκων V.

6. Ἑβραίων] Orac. Sibyll. 3, 586.

7. οὐδ' ἔργ' ex Sibyll. pro οὐδὲ ἔργα.

8. χάλκεια ex Sibyll. pro χάλκεα.

ib. ἀργύρου ἠδ' ἐλέφαντος] ἀργύρε' ἠδ' ἐλέφαντα Sibyll.

9. θανόντων] καμόντων Sibyll., addito versu πήλινα, μιλτόχριστα, ζωογραφίας τυποειδεῖς.

10. τιμῶσιν, ὅσα περ] τιμῶντες, ὅσα κεν Sibyll.

11. ἀλλὰ γὰρ] ἀλλά μιν Sibyll.

ib. ἀείρουσι ex Sibyll. pro αἴρουσι.

12. ἀεὶ] αἰεὶ Sibyll.

ib. χρόα] χέρας Sibyll.

13. ὕδασι] ὕδατι Sibyll.

ib. μεδέοντα] μέγαν ὄντα Sibyll.

14. ἀθάνατον] ἀθανάτων Sylb.

22. ἐγεγράφει L. Dindorfius ad Xenoph. Mem. 4, 3, 13. p. 171. ed. Oxon. pro ἀναγράφει.

24. τὰ πάντα] τὰ om. p. 714.

25. δυνατὸς φανερὸς ex p. 714. φανερῶς (φανερὸς NP.) δυνατός libri.

φανερός· ὁποῖος δέ τις μορφὴν, ἀφανής, οὐδὲ μὴν ὁ παμφαὴς δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐδ' αὐτὸς ἔοικεν ὁρᾶν αὐτὸν ἐπιτρέπειν, ἀλλ' ἤν τις ἀναιδῶς αὐτὸν θεάσηται, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. πόθεν ἄρα ὁ τοῦ Γρύλλου σοφίζεται ἢ δηλαδὴ παρὰ τῆς προφήτιδος τῆς Ἑβραίων θεσπιζούσης ὧδέ πως;

τίς γὰρ σὰρξ δύναται τὸν ἐπουράνιον καὶ ἀληθῆ
ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν θεὸν ἄμβροτον, ὃς πόλον οἰκεῖ;
ἀλλ' οὐδ' ἀκτίνων κατ' ἐναντίον ἠελίοιο
ἄνθρωποι στῆναι δυνατοὶ θνητοὶ γεγαῶτες.

72. Κλεάνθης δὲ ὁ Ἀσσεὺς, ὁ ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφος, ὃς οὐ θεογονίαν ποιητικὴν, θεολογίαν δὲ ἀληθινὴν ἐνδείκνυται, οὐκ ἀπεκρύψατο τοῦ θεοῦ πέρι ὅτι περ εἶχεν φρονῶν·

τἀγαθὸν ἐρωτᾷς μ' οἷόν ἐστ'; ἄκουε δή·
τεταγμένον, δίκαιον, ὅσιον, εὐσεβὲς,
κρατοῦν ἑαυτοῦ, χρήσιμον, καλὸν, δέον,
αὐστηρὸν, αὐθέκαστον, ἀεὶ συμφέρον, 62 P.
ἄφοβον, ἄλυπον, λυσιτελὲς, ἀνώδυνον,
ὠφέλιμον, εὐάρεστον, ἀσφαλὲς, φίλον,
ἔντιμον, ὁμολογούμενον, * * * * *
εὐκλεὲς, ἄτυφον, ἐπιμελὲς, πρᾶον, σφοδρὸν,
χρονιζόμενον, ἄμεμπτον, ἀεὶ διαμένον.

1. δέ τις] δ' ἐστὶν p. 714.
ib. παμφαὴς] πᾶσι φανερὸς apud Xenophontem.
2. αὐτὸς] οὗτος p. 714.
ib. αὐτὸν, ut apud Eusebium, pro αὐτόν.
4. Γρύλλου] γρύλου MP.
ib. ἢ] ἢ P.
8. ὀφθαλμοῖσιν—ἄμβροτον ex P. et p. 714. pro ὀφθαλμοῖς—ἄβροτον (ἄμβροτον MP.), ὀφθαλμοῖς recte habebit si ἰδέειν scribatur.
11. Ἀσσεύς Menagius collatis scriptorum locis quos vide in annotatione Potteri. Legebatur Πισαδεύς, quod in Πηδασεύς mutari volebat Sylb. Usitatior adjectivi forma est Ἄσσιος: sed Ἀσσεύς quoque dictum esse annotavit Stephanus Byz.
12. θεολογίαν] θεογονίαν N.
15. τἀγαθὸν—] Cleanthis versus iterum apposuit p. 715. ex eoque Eusebius p. 679.
ib. τἀγαθὸν ex p. 715. pro εἰ τὸ ἀγαθόν.
20. εὐάρεστον—ὁμολογούμενον] Sic etiam apud Eusebium: sed εὐάρεστον, ὁμολογούμενον p. 715.
23. ἄμεμπτον] In ἀμίμητον corruptum p. 715: sed ἄμεμπτον ibi quoque Eusebius.

ἀνελεύθερος πᾶς ὅστις εἰς δόξαν βλέπει,
ὡς δὴ παρ' ἐκείνης τευξόμενος καλοῦ τινος.

ἐνταῦθα δὴ σαφῶς, οἶμαι, διδάσκει ὁποῖός ἐστιν ὁ θεὸς, καὶ ὡς ἡ δόξα ἡ κοινὴ καὶ ἡ συνήθεια τοὺς ἑπομένους αὐταῖν, ἀλλὰ μὴ τὸν θεὸν ἐπιζητοῦντας, ἐξανδραποδίζεσθον. οὐκ ἀποκρυπτέον οὐδὲ τοὺς ἀμφὶ τὸν Πυθαγόραν, οἵ φασιν "ὁ μὲν θεὸς εἷς, χοὗτος δὲ οὐχ, ὥς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τᾶς διακοσμάσιος, ἀλλ' ἐν αὐτᾷ; ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσας γενέσιος, κρᾶσις τῶν ὅλων, ἀεὶ ὢν καὶ ἐργάτας τῶν αὐτοῦ δυνάμιων καὶ ἔργων ἁπάντων, ἐν οὐρανῷ φωστὴρ καὶ πάντων πατὴρ, νοῦς καὶ ψύχωσις τῶ ὅλω κύκλω, πάντων κίνασις." ἀπόχρη καὶ τάδε εἰς ἐπίγνωσιν θεοῦ ἐπιπνοίᾳ θεοῦ πρὸς αὐτῶν μὲν ἀναγεγραμμένα, πρὸς δὲ ἡμῶν ἐξειλεγμένα τῷ γε καὶ σμικρὸν διαθρεῖν ἀλήθειαν δυναμένῳ.

ΚΕΦ. Ζ.

73. Ἴτω δὲ ἡμῖν—οὐ γὰρ αὐταρκεῖ μόνον ἡ φιλοσοφία—ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ποιητικὴ ἡ περὶ τὸ ψεῦδος τὰ πάντα ἠσχολημένη· μόλις ποτὲ ἤδη ἀλήθειαν μαρτυρήσουσα,

1. ἀνελεύθερος—] Haec ex alia carminis parte sumta esse patet ex p. 715.

5. ἐξανδραποδίζεσθον Sylb. pro ἐξανδραποδιζέσθην, quod ἐξηνδραποδιζέσθην scribendum foret.

7. χοὗτος] αὐτὸς Justinus p. 18. et Cyrillus.

8. τᾶς διακοσμάσιος scripsi pro τᾶς διακοσμήσιος, (hoc ex διακοσμησίας factum in P.) quod est etiam apud Justinum, libris nonnullis τῆς διακοσμήσεως praebentibus.

ib. αὐτᾷ] ἑαυτῷ Justinus. αὐτῷ Cyrillus.

9. ἐπίσκοπος] ἐπισκοπῶν Justinus et Cyrillus.

ib. πάσας γενέσιος] πάσας τὰς γενέσιάς ἐστι Justinus. πάσας γενεάς ἐστι Cyrillus.

ib. κρᾶσις] κρᾶσις ἐὼν (alii codices ἐτῶν) Justinus. κρᾶσις ὢν Cyrillus.

ib. τῶν ὅλων, ἀεὶ ὢν] τῶν ὅλων αἰώνων Justinus.

10. ἐργάτας] φῶς Cyrillus.

ib. ἁπάντων] ἀρχὰ πάντων Justinus.

12. τῶ ὅλω κύκλω] τῷ ὅλῳ κύκλῳ libri. τῶν ὅλων κύκλων codices nonnulli Justini.

ib. πάντων] ἁπάντων Justinus.

13. αὐτῶν] αὐτὸν N.

17. Post μόνον ἡ lacuna et litura est in M. Fuit fortasse παρερχέσθω, quod post μόνον legitur in NP, glossemate, ut Potterus opinatur, verbi ἴτω. Pro μόνον ἡ fortasse μόνη scribendum.

μᾶλλον δὲ ἐξομολογουμένη τῷ θεῷ τὴν μυθώδη παρέκβασιν· παρίτω δὴ ὅστις καὶ βούλεται ποιητὴς πρῶτος. Ἄρατος μὲν οὖν διὰ πάντων τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ διήκειν νοεῖ,

ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται,
τῷ μιν ἀεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἱλάσκονται·
χαῖρε, πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ.

ταύτῃ τοι καὶ ὁ Ἀσκραῖος αἰνίττεται Ἡσίοδος τὸν θεόν.

αὐτὸς γὰρ πάντων βασιλεὺς καὶ κοίρανός ἐστιν, 63 P.
ἀθανάτων τέ οἱ οὔτις ἐρήρισται κράτος ἄλλος.

74. Ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς παραγυμνοῦσι τὴν ἀλήθειαν· ὁ μὲν καὶ εἰς τὸν αἰθέρα καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας τόνδε ἡγοῦ θεόν, φησὶν Εὐριπίδης· ὁ δὲ τοῦ Σοφίλλου Σοφοκλῆς,

εἷς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστὶν θεός,
ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν
πόντου τε χαροπὸν οἶδμα κἀνέμων βίας·
θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίαν πλανώμενοι
ἱδρυσάμεσθα πημάτων παραψυχὴν,
θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων ἢ χαλκέων,
ἢ χρυσοτεύκτων ἢ 'λεφαντίνων τύπους·

3. Ἄρατος] Phaen. 13.

10. τέ οἱ M, qui οἱ supra versum habet a m. pr. τε ὅδ' PV. σέο est p. 716.

ib. ἐρήρισται ex p. 716. pro ἐρήρειστσι.

14. Σοφοκλῆς] Versus Sophocli ab falsario suppositi: de quo dicetur ad p. 717. et dixit Nauckius ad Fragm. p. 284.

16. μακρὰν] μακρὴν libri. Rectam scripturam μακρὰν p. 717. praebent Justinus, Athenagoras, Cyrillus, Theodoretus: sed in μακρὴν consentit Eusebius.

17. κἀνέμων] καὶ ἀνέμων libri.

ib. βίας] βίαν p. 717: sed βίας Eusebius.

18. πολλοὶ καρδίαν ex p. 717. πολυκερδείᾳ V. πο. . . . . . ίαι M, literis λυκερδε a m. rec. suppletis, πολλοὶ καρδίᾳ N. πολλοὶ καρδίαν Justinus p. 104. Eusebius p. 680. ex p. 717., pro quo πολλοὶ καρδίᾳ Justinus p. 18., πολλοὶ καρδίῃ Cyrillus. Apud Justin. p. 18. codex Argent. πολυκερδία et p. 104. πολυκερδία.

19. παραψυχὴν] παραψυχὰς Justinus p. 104., sed παραψυχὴν p. 18.

20. λίθων ex p. 717. λιθίνων ἢ ξύλων V. λιθίνων MN, superscripto in M τῶν ξύλων. λίθων τε καὶ ξύλων Justinus et Cyrillus.

21. ἢ 'λεφαντίνων] ἢ ἐλεφαντίνων libri.

θυσίας τε τούτοις καὶ κενὰς πανηγύρεις
νέμοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν.

οὑτοσὶ μὲν ἤδη καὶ παρακεκινδυνευμένως ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν ἀλήθειαν τοῖς θεαταῖς παρεισήγαγεν· ὁ δὲ Θρᾴκιος ἱεροφάντης καὶ ποιητὴς ἅμα, ὁ τοῦ Οἰάγρου Ὀρφεύς, μετὰ τὴν τῶν ὀργίων ἱεροφαντίαν καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θεολογίαν, παλινῳδίαν ἀληθείας εἰσάγει, τὸν ἱερὸν ὄντως ὀψέ 50 ποτε, ὅμως δ' οὖν ᾄδων λόγον·

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι
πάντες ὁμῶς· σὺ δ' ἄκουε, φαεσφόρου ἔκγονε μήνης,
Μουσαῖ', ἐξερέω γὰρ ἀληθέα, μηδέ σε τὰ πρὶν 22 S.
ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ.
εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε,
ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος, εὖ δ' ἐπίβαινε
ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα
ἀθάνατον.

εἶτα ὑποβὰς διαρρήδην ἐπιφέρει

64 P. *εἷς ἔστ', αὐτογενής, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται·*
ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περινίσσεται, οὐδέ τις αὐτὸν
εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται.

1. κενὰς] κακὰς Eusebii codices quattuor. καλὰς alii cum Justino et Theodoreto.

2. νέμοντες] στέφοντες p. 717. ubi τεύχοντες Justinus p. 18. et 104. et Cyrillus, sed στέφοντες Eusebius.

3. παρακεκινδυνευμένως MNP. παρακεκινδυνευμένος V.

5. Ὀρφεύς] De versibus Orphicis vid. Lobeckii disputatio Aglaoph. p. 438 seqq.

9. βέβηλοι] Inter hanc scripturam et βεβήλοις fluctuant scriptores a Pottero in annotatione indicati et Mullachio Fragm. Philos. p. 166.

10. ὁμῶς M et Justinus Cohort. c. 15. p. 15. 56. ed. Ott. ὅμως V.

ib. ἔκγονε] ἔκγοναι M.

12. στήθεσσι] στήθεσι V.

13. βλέψας] ἐμβλέψας N.

14. ἰθύνων] Legebatur εὐθύνων. Sic etiam p. 723, ubi Eusebius (ex Aristobulo) p. 664. et Justinus ἰθύνων, quod hic quoque restitui. In P a m. pr. fuit παρέδρευ (sic) εἰθύνων, ex quo secunda fecit παρέδρευ' εὐθύνων, ut est in M.

ib. κύτος] κῦτος MV.

ib. δ'] τ' Justinus.

16. ἀθάνατον om. Justinus.

18. εἷς—ὁρᾶται] Haec longe aliter scripta apud Eusebium (ex Aristobulo) p. 665.

ib. αὐτογενὴς etiam Justinus Cohort. p. 58. et De monarch. p. 130. αὐτοτελὴς est Strom. 5. p. 693.

19. περινίσσεται] Alterum σ erasum in P. περιγίγνεται Justinus et Cyrillus.

20. εἰσοράᾳ ex Justino et Eusebio pro εἰσορᾷ.

οὕτως μὲν δὴ Ὀρφεύς· χρόνῳ δέ ποτε συνῆκεν πεπλανημένος.

ἀλλὰ σὺ μὴ μέλλων, βροτὲ ποικιλόμητι, βράδυνε,
ἀλλὰ παλίμπλαγκτος στρέψας θεὸν ἱλάσκοιο.

εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἐναύσματά τινα τοῦ λόγου τοῦ θείου λαβόντες Ἕλληνες ὀλίγα ἄττα τῆς ἀληθείας ἐφθέγξαντο, προσμαρτυροῦσι μὲν τὴν δύναμιν αὐτῆς οὐκ ἀποκεκρυμμένην, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἐλέγχουσιν, ἀσθενεῖς, οὐκ ἐφικόμενοι τοῦ τέλους.

75. Ἤδη γὰρ οἶμαι παντί τῳ δῆλον γεγονέναι ὡς τῶν χωρὶς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας ἐνεργούντων τι ἢ καὶ φθεγγομένων, ὁμοίων ὄντων τοῖς χωρὶς βάσεως βαδίζειν βιαζομένοις· δυσωπούντων δέ σε εἰς σωτηρίαν καὶ οἱ περὶ τοὺς θεοὺς ὑμῶν ἔλεγχοι, οὓς διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκβιαζόμενοι κωμῳδοῦσι ποιηταί. Μένανδρος γοῦν ὁ κωμικὸς ἐν Ἡνιόχῳ [ἐν Ὑποβολιμαίῳ] τῷ δράματι

οὐδείς μ᾽ ἀρέσκει (φησὶ) περιπατῶν ἔξω θεὸς
μετὰ γραός, οὐδ᾽ εἰς οἰκίας παρεισιὼν
ἐπὶ τοῦ σανιδίου [μητραγύρτης].

τοιοῦτοι γὰρ οἱ μητραγύρται. ὅθεν εἰκότως ὁ Ἀντισθένης ἔλεγεν αὐτοῖς μεταιτοῦσιν, οὐ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν. πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς κωμῳδοποιὸς ἐν Ἱερείᾳ τῷ δράματι χαλεπαίνων πρὸς τὴν συνήθειαν διελέγχειν πειρᾶται τὸν ἄθεον τῆς πλάνης τῦφον, ἐπιφθεγγόμενος ἐμφρόνως

εἰ γὰρ ἕλκει τὸν θεὸν

1. δέ scripsi pro τε.
4. παλίμπλαγκτος] παλίμπλακτος V.
5. ἐναύσματα] ἐναύματα N.
6. ἄττα] ἅττα M.
16. Seclusi ἐν Ὑποβολιμαίῳ, omissum ab Justino: de quo v. Potteri annotatio.
18. μετὰ γραὸς excidit apud Just. De monarch. c. 5. p. 140. ed. Otton.
ib. παρεισιὼν] πυρέρπων Justinus.
19. Seclusi μητραγύρτης, omissum ab Justino, qui post σανιδίου addit, τὸν δίκαιον δεῖ θεὸν | οἴκοι μένειν σώζοντα τοὺς ἱδρυμένους.
22. κωμῳδοποιὸς] κωμῳδιοποιὸς P.
26. εἰ γὰρ—] Praecedentia apud Menandrum verba addidit Justinus, οὐδεὶς δι᾽ ἀνθρώπου θεὸς σώζει, γύναι, ἑτέρου τὸν ἕτερον.
ib. τὸν] τινὰ Justinus.

τοῖς κυμβάλοις ἄνθρωπος εἰς ὃ βούλεται,
ὁ τοῦτο ποιῶν ἐστι μείζων τοῦ θεοῦ·
ἀλλ' ἔστι τόλμης καὶ βίου ταῦτ' ὄργανα
ηὑρημέν' ἀνθρώποισιν.

65 P. 76. Καὶ οὐχὶ μόνος ὁ Μένανδρος, ἀλλὰ καὶ Ὅμηρος καὶ Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι συχνοὶ ποιηταὶ διελέγχουσιν ὑμῶν τοὺς θεοὺς καὶ λοιδορεῖσθαι οὐ δεδίασιν οὐδὲ καθ' ὁπόσον αὐτοῖς. αὐτίκα τὴν Ἀθηνᾶν κυνόμυιαν καὶ τὸν Ἥφαιστον ἀμφιγύην καλοῦσιν, τῇ δὲ Ἀφροδίτῃ ἡ Ἑλένη φησὶ

μηκέτι σοῖσι πόδεσσιν ὑποστρέψειας Ὄλυμπον.

ἐπὶ δὲ τοῦ Διονύσου ἀναφανδὸν Ὅμηρος γράφει

ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήιον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου.

ἄξιος ὡς ἀληθῶς Σωκρατικῆς διατριβῆς ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀπιδὼν καὶ τοὺς θεατὰς ὑπεριδών· ποτὲ μὲν τὸν Ἀπόλλωνα,

ὃς μεσομφάλους ἕδρας
ναίει βροτοῖσι στόμα νέμων σαφέστατα,

διελέγχων·

κείνῳ πιθόμενος τὴν τεκοῦσαν ἔκτανον,
ἐκεῖνον ἡγεῖσθ' ἀνόσιον καὶ κτείνετε·
ἐκεῖνος ἥμαρτ', οὐκ ἐγώ,
ἀμαθέστερός γ' ὢν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς δίκης·

3. βίου] βίας Bentleius.
4. ηὑρημέν'] εὑρημέν' M. εὑρημένα PV.
ib. ἀνθρώποισιν] ἀνθρώποις ἀναιδέσιν, Ῥόδη, | εἰς καταγέλωτα τῷ βίῳ πεπλασμένα Justinus.
8. κυνόμυιαν] Hom. Il. 21, 394.
9. ἀμφιγύην] Hom. Il. 1, 607. et alibi.
11. μηκέτι—] Hom. Il. 3, 405.
ib. πόδεσσιν MP. πόδεσιν V.
13. ὅς ποτε] Hom. Il. 6, 132.
13. Διωνύσοιο ex Homero pro Διονύσοιο.
20. βροτοῖσι pro βροτοῖσιν εἰς ex Eurip. Or. 592. Ibid. σαφέστατον.
22. κείνῳ] τούτῳ apud Euripidem.
ib. πιθόμενος et ἔκτανον ex Euripide pro πειθόμενος—ἔκτανεν.
23. κτείνετε ex Euripide pro κτείνατε.
25. γ' ex Euripide (Orest. 417.) additum.

τοτὲ δ' ἐμμανῆ εἰσάγων Ἡρακλέα καὶ μεθύοντα, ἀλλαχόθι καὶ ἄπληστον· πῶς γὰρ οὐχί; ὃς ἑστιώμενος τοῖς κρέασι

χλωρὰ σῦκ' ἐπήσθιεν
ἄμουσ' ὑλακτῶν ὥστε βαρβάρῳ μαθεῖν.

ἤδη δὲ ἐν Ἴωνι τῷ δράματι γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐκκυκλεῖ τῷ θεάτρῳ τοὺς θεούς·

πῶς οὖν δίκαιον τοὺς νόμους ὑμᾶς βροτοῖς
γράψαντας αὐτοὺς ἀδικίας ὀφλισκάνειν;
εἰ δ', οὐ γὰρ ἔσται, τῷ λόγῳ δὲ χρήσομαι,
δίκας βιαίων δώσετ' ἀνθρώποις γάμων,
σὺ καὶ Ποσειδῶν Ζεύς θ', ὃς οὐρανοῦ κρατεῖ,
ναοὺς τίνοντες ἀδικίας κενώσετε.

ΚΕΦ. Η.

77. Ὥρα τοίνυν τῶν ἄλλων ἡμῖν τῇ τάξει προδιηνυσμένων ἐπὶ τὰς προφητικὰς ἰέναι γραφάς· καὶ γὰρ οἱ χρησμοὶ τὰς εἰς τὴν θεοσέβειαν ἡμῖν ἀφορμὰς ἐναργέστατα 66 P. προτείνοντες θεμελιοῦσι τὴν ἀλήθειαν, γραφαὶ δὲ αἱ θεῖαι καὶ πολιτεῖαι σώφρονες σύντομοι σωτηρίας ὁδοί· γυμναὶ κομμωτικῆς καὶ τῆς ἐκτὸς καλλιφωνίας καὶ στωμυλίας καὶ κολακείας ὑπάρχουσαι ἀνιστῶσιν ἀγχόμενον ὑπὸ κακίας τὸν ἄνθρωπον, ὑπεριδοῦσαι τὸν ὄλισθον τὸν βιωτικόν, μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ φωνῇ πολλὰ θεραπεύουσαι, ἀποτρέπουσαι μὲν ἡμᾶς τῆς ἐπιζημίου ἀπάτης, προτρέπουσαι δὲ ἐμφανῶς εἰς πρoῦπτον σωτηρίαν. αὐτίκα γοῦν ἡ προφῆτις ἡμῖν ᾀσάτω πρώτη Σίβυλλα τὸ ᾆσμα τὸ σωτήριον·

1. τοτὲ (τότε P.) δ' ἐμμανῆ—Ἡρακλέα] In Hercule furente.

3. χλωρὰ—] Alcest. 760.

ib. σῦκ'—ἄμουσ'] σῦκα—ἄμουσα PV.

4. ὥστε] ὅστε V.

5. Ἴωνι] 442.

11. θ' ex Euripide pro δ'.

12. ἀδικίας MN. ἀδικίᾳ PV.

19. τῆς ἐκτὸς] ἐκτὸς τῆς Arcerius.

22. θεραπεύουσαι Sylb. pro θεραπεῦσαι.

25. Σίβυλλα (σιβύλλα MP.)] In Prooemio v. 23.

οὗτος ἰδοὺ πάντεσσι σαφής, ἀπλάνητος ὑπάρχει· 23 S.
ἔλθετε, μὴ σκοτίην δὲ διώκετε καὶ ζόφον αἰεί,
ἠελίου γλυκυδερκές, ἰδού, φάος ἔξοχα λάμπει.
γνῶτε δὲ κατθέμενοι σοφίην ἐν στήθεσιν ὑμῶν.
εἷς θεός ἐστι βροχάς, ἀνέμους, σεισμούς τ' ἐπιπέμπων,
ἀστεροπάς, λιμούς, λοιμοὺς καὶ κήδεα λυγρὰ
καὶ νιφετούς, κρύσταλλα· τί δὴ καθ' ἓν ἐξαγορεύω;
οὐρανοῦ ἡγεῖται, γαίης κρατεῖ, αὐτὸς ὑπάρχει.

ἐνθέως σφόδρα τὴν μὲν ἀπάτην ἀπεικάζουσα τῷ σκότει, τὴν δὲ γνῶσιν ἡλίῳ καὶ φωτὶ τοῦ θεοῦ, ἄμφω δὲ παραθεμένη τῇ συγκρίσει τὴν ἐκλογὴν διδάσκει· τὸ γὰρ ψεῦδος οὐ ψιλῇ τῇ παραθέσει τἀληθοῦς διασκεδάννυται, τῇ δὲ χρήσει τῆς ἀληθείας ἐκβιαζόμενον φυγαδεύεται.

78. Ἱερεμίας δὲ ὁ προφήτης ὁ πάνσοφος, μᾶλλον δὲ ἐν Ἱερεμίᾳ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπιδείκνυσι τὸν θεόν. "θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι" φησὶ "καὶ οὐχὶ θεὸς πόρρωθεν. εἰ ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; ἢ οὐχὶ τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος." πάλιν δὲ αὖ διὰ Ἡσαΐου "τίς μετρήσει" φησὶ "τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί;" ὅρα τὸ μέγεθος τοῦ θεοῦ καὶ καταπλάγηθι. τοῦτον προσκυνήσωμεν, ἐφ' οὗ φησιν ὁ προφήτης "ἀπὸ προσώπου σου ὄρη τακήσονται, ὡς ἀπὸ προσώπου πυρὸς τήκεται κηρός." "οὗτος, φησίν, ἐστὶν ὁ θεός, οὗ θρόνος μέν ἐστιν

1. πάντεσσι ex Sibyll. et Clemente p. 718. pro πάντ' ἐστί.

2. ζόφον] γνόφον Theophilus.

4. κατθέμενοι] καθέμενοι P, literis θε in litura positis.

5. τ' om. Sibyll. et Theophilus.

6. λοιμοὺς om N.

7. κρύσταλλα ex Sibyll. et Theophilo pro κρύσταλλά τε. τε erasum in P.

8. κρατεῖ, αὐτὸς] κράτος αὐτὸς Arcerius.

ib. αὐτὸς ὑπάρχει excidit in Sibyll. Cum Clemente consentit Theophilus. Ἄϊδος ἄρχει Schwartzius in Analectis.

15. Jerem. xxiii. 23, 24.

18. ἢ superscr. in P a m. rec.

20. Iesai. xl. 12.

22. Ibid. lxiv. 1, 2.

24. Ibid. lxvi. 1. Conf. lxiv. 1.

ὁ οὐρανὸς, ὑποπόδιον δὲ ἡ γῆ, ὃς ἐὰν ἀνοίξῃ τὸν οὐρανὸν, τρόμος σε λήψεται." βούλει καὶ περὶ τῶν εἰδώλων ἀκοῦσαι τί φησὶν ὁ προφήτης οὗτος; "παραδειγματισθήσονται ἔμπροσθεν τοῦ ἡλίου καὶ ἔσται τὰ θνησιμαῖα αὐτῶν βρώ- 67 P. ματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, καὶ σαπήσεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἃ αὐτοὶ ἠγάπησαν καὶ οἷς αὐτοὶ ἐδούλευσαν, καὶ ἐμπρησθήσεται ἡ πόλις αὐτῶν." φθαρήσεσθαι δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ τὸν κόσμον σὺν καὶ αὐτοῖς λέγει· "ἡ γῆ" φησὶ "παλαιωθήσεται καὶ ὁ οὐρανὸς παρελεύσεται, τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα."

79. Τί δὲ ὅταν πάλιν ἑαυτὸν δεικνύναι ὁ θεὸς βουληθῇ διὰ Μωυσέως· "ἴδετε ἴδετε ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἔστι θεὸς ἕτερος πλὴν ἐμοῦ. ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω κἀγὼ ἰάσομαι, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου." ἀλλὰ καὶ ἑτέρου ἐπακοῦσαι θέλεις χρησμῳδοῦ; ἔχεις τὸν χορὸν πάντα τὸν προφητικὸν, τοὺς συνθιασώτας τοῦ Μωυσέως. τί φησὶν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Ὡσηὲ, οὐκ ὀκνήσω λέγειν "ἰδοὺ, ἐγὼ στερεῶν βροντὴν καὶ κτίζων πνεῦμα, οὗ αἱ χεῖρες καὶ τὴν στρατιὰν τοῦ οὐρανοῦ ἐθεμελίωσαν." ἔτι δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου καὶ ταύτην ἀπομνημονεύσω σοι τὴν φωνήν· "ἐγώ εἰμι" φησὶν "ὁ κύριος ὁ λαλῶν δικαιοσύνην καὶ ἀναγγέλλων ἀλήθειαν· συνάχθητε καὶ ἥκετε· βουλεύσασθε ἅμα, οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. οὐκ ἔγνωσαν οἱ αἴροντες τὸ ξύλον γλύμμα αὐτῶν, καὶ προσευχόμενοι θεοῖς οἳ οὐ

3. ὁ προφήτης] Aberat ὁ.
ib. Jerem. viii. 2. xxxiv. 20. iv. 26.
9. Iesai. xl. 8. li. 6.
12. δὲ] δαὶ libri.
13. Deuter. xxii. 39.
19. Amos. iv. 13. Cf. Psalm. viii. 3.
20. καὶ τὴν] καὶ om. MP.
23. Iesai. xlv. 19, 20.
ib. ἐγώ εἰμι φησὶν ὁ om. N.
24. ἥκετε] Literae κετε in litura P.

σώσουσιν αὐτούς." εἶθ' ὑποβὰς "ἐγώ" φησὶν "ὁ θεός, καὶ οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ δίκαιος καὶ σωτὴρ, οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ· ἐπιστράφητε πρός με καὶ σωθήσεσθε οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος· κατ' ἐμαυτοῦ ὀμνύω." τοῖς δὲ εἰδωλολάτραις δυσχεραίνει λέγων "τίνι ὡμοιώσατε κύριον; ἢ τίνι ὁμοιώματι ὡμοιώσατε αὐτόν; μὴ εἰκόνα ἐποίησεν τέκτων, ἢ χρυσοχόος χωνεύσας χρυσίον περιεχρύσωσεν αὐτόν;" καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. μὴ οὖν ἔτι ὑμεῖς εἰδωλολάτραι, ἀλλὰ κἂν νῦν φυλάξασθε τὰς ἀπειλάς· "ὀλολύξει γὰρ τὰ γλυπτὰ καὶ τὰ χειροποίητα," μᾶλλον δὲ οἱ ἐπ' αὐτοῖς πεποιθότες, ἀναίσθητος γὰρ ἡ ὕλη. ἔτι φησὶν "ὁ κύριος σείσει πόλεις κατοικουμένας καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψεται τῇ χειρὶ ὡς νοσσιάν."

80. Τί σοι σοφίας ἀναγγέλλω μυστήρια καὶ ῥήσεις ἐκ παιδὸς Ἑβραίου σεσοφισμένου; "κύριος ἔκτισέν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ," καὶ "κύριος δίδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις." "ἕως πότε, ὀκνηρέ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ἐὰν δὲ ἄοκνος ᾖς, ἥξει σοι ὥσπερ πηγὴ ὁ ἄμητός σου, ὁ
68 P. λόγος ὁ πατρικὸς, ὁ ἀγαθὸς λύχνος, ὁ κύριος ἐπάγων τὸ φῶς, τὴν πίστιν πᾶσι καὶ σωτηρίαν." "κύριος" γὰρ "ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ὥς φησιν Ἱερεμίας, ἀνώρθωσεν τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ." προπεσόντας γὰρ ἡμᾶς ἐπὶ τὰ εἴδωλα ἡ σοφία, ἥ ἐστιν ὁ λόγος αὐτοῦ, ἀνορθοῖ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. καὶ αὕτη πρώτη τοῦ

1. Iesai. xlv. 21, 22, 23.
4. ἐμαυτοῦ MPV. ἐμοῦ N.
5. Iesai. xl. 18, 19.
6. ἢ] ἢ P.
9. Iesai. x. 10.
11. Ibid. x. 14.
13. νοσσιάν] νοσσίαν M.
15. Proverb. viii. 22.
ib. ἔκτισεν MP. ἔκτισε V.
16. Proverb. ii. 6.
17. Ibid. vi. 9, 10, 20, 22, 23.
19. ἄμητος] ἀμητός MPV.
21. Jerem. x. 12.
22. Ἱερεμίας] ἱερεμίας P hic et alibi.
23. προπεσόντας Heinsius pro ἀποπεσόντας.

παραπτώματος ἀνάστασις· ὅθεν ἀποτρέπων εἰδωλολατρίας ἁπάσης ὁ θεσπέσιος παγκάλως ἀνακέκραγε Μωυσῆς "ἄκουε Ἰσραήλ· κύριος ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστίν·" καὶ "κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις," νῦν δὴ οὖν σύνετε, ὦ ἄνθρωποι, κατὰ τὸν μακάριον ψαλ-
50 μῳδὸν ἐκεῖνον τὸν Δαβίδ· "δράξασθε παιδείας, μή ποτε ὀργισθῇ κύριος, καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας, ὅταν ἐκκαυθῇ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ."

81. Ἤδη δὲ ὑπεροικτείρων ἡμᾶς ὁ κύριος τὸ σωτήριον ἐνδίδωσι μέλος, οἷον ἐμβατήριον ῥυθμόν· "υἱοὶ ἀνθρώπων,
24 S. ἕως πότε βαρυκάρδιοι; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζητεῖτε ψεῦδος;" τίς οὖν ἡ ματαιότης καὶ τί τὸ ψεῦδος; ὁ ἅγιος ἀπόστολος τοῦ κυρίου τοὺς Ἕλληνας αἰτιώμενος ἐξηγήσεταί σοι, "ὅτι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν, ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐλάτρευσαν τῇ
5 κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα." καὶ μὴν ὅ γε θεὸς οὗτος, ὃς "ἐν ἀρχῇ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν·" σὺ δὲ τὸν μὲν θεὸν οὐ νοεῖς, τὸν δὲ οὐρανὸν προσκυνεῖς, καὶ πῶς οὐκ ἀσεβεῖς; ἄκουε πάλιν προφήτου λέγοντος "ἐκλείψει μὲν ὁ ἥλιος καὶ ὁ οὐρανὸς σκοτισθήσεται, λάμψει δὲ ὁ παντοκράτωρ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται καὶ οἱ οὐρανοὶ εἰλιγήσονται, ὡς δέρρις, ἐκτεινόμενοι καὶ συστελλόμενοι"—αὗται γὰρ αἱ προφητικαὶ φωναί—"καὶ ἡ γῆ φεύξεται ἀπὸ προσώπου κυρίου."

1. εἰδωλολατρίας scripsi pro εἰδωλολατρείας.
2, 3. Deuter. vi. 4, 13. x. 20.
5. σύνετε] σαύετε V.
6. Psalm. ii. 12.
11. Psalm. iv. 2.
15. Ep. ad Rom. i. 21, 23, 25.
24. αἱ superscr. ab schol. in P.
25. εἰλιγήσονται] εἰλιγήσονται MP, ἐλυγήσονται V.

ΚΕΦ. Θ.

82. Καὶ μυρίας ἂν ἔχοιμί σοι γραφὰς παραφέρειν, ὧν οὐδὲ "κεραία παρελεύσεται μία," μὴ οὐχὶ ἐπιτελὴς γενομένη· τὸ γὰρ στόμα κυρίου, τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἐλάλησεν ταῦτα. "μὴ τοίνυν μηκέτι" φησὶν, "υἱέ μου, ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδ' ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος." ὢ τῆς ὑπερβαλλούσης φιλανθρωπίας· οὐδ' ὡς μαθηταῖς ὁ διδά-
69 P. σκαλος οὐδ' ὡς οἰκέταις ὁ κύριος οὐδ' ὡς θεὸς ἀνθρώποις, "πατὴρ δὲ ὣς ἤπιος" νουθετεῖ υἱούς· εἶτα Μωυσῆς μὲν ὁμολογεῖ "ἔμφοβος εἶναι καὶ ἔντρομος," ἀκούων περὶ τοῦ λόγου, σὺ δὲ τοῦ λόγου ἀκροώμενος τοῦ θείου οὐ δέδιας; οὐκ ἀγωνιᾷς; οὐχὶ ἅμα τε εὐλαβῇ καὶ σπεύδεις ἐκμαθεῖν, τουτέστιν σπεύδεις εἰς σωτηρίαν, φοβούμενος τὴν ὀργὴν, ἀγαπήσας τὴν χάριν, ζηλώσας τὴν ἐλπίδα, ἵνα ἐκκλίνῃς τὴν κρίσιν; ἥκετε ἥκετε, ὦ νεολαία ἡ ἐμή· "ἢν γὰρ μὴ αὖθις ὡς τὰ παιδία γένησθε καὶ ἀναγεννηθῆτε," ὥς φησιν ἡ γραφὴ, τὸν ὄντως ὄντα πατέρα οὐ μὴ ἀπολάβητε, "οὐδ' οὐ μὴ εἰσελεύσηθέ ποτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." πῶς γὰρ εἰσελθεῖν ἐπιτέτραπται τῷ ξένῳ; ἀλλ' ὅταν, οἶμαι, ἐγγραφῇ καὶ πολιτευθῇ καὶ τὸν πατέρα ἀπολάβῃ, τότε ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς γενήσεται, τότε κληρονομῆσαι καταξιωθήσεται, τότε τῆς βασιλείας τῆς πατρῴας κοινωνήσει τῷ γνησίῳ, "τῷ ἠγαπημένῳ·" αὕτη γὰρ ἡ πρωτότοκος ἐκκλησία ἡ ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συγκειμένη παιδίων· ταῦτ' ἔστι "τὰ πρωτότοκα τὰ ἐναπογεγραμμένα ἐν οὐρανοῖς καὶ τοσαύταις μυριάσιν ἀγγέλων συμπανηγυρί-

3. Matth. v. 18. Luc. xvi. 17.
5. Proverb. iii. 11. Ep. ad Hebr. xii. 5.
ib. μὴ τοίνυν μηκέτι] μηκέτι τοίνυν N.
9. Ep. ad Hebr. xii. 21.
ib. ἤπιος NP cum Hom. Od. 2, 47. ἠπίως M. ἠπίως V.
13. τουτέστιν] τουτέστι P.
15. Matth. xviii. 3. Luc. xviii. 17. Joann. iii. 5.
ib. νεολαία] νεολέα in litura pro νεολαία P.
23. Matth. iii. 17.
25. Hebr. xii. 22, 23.

ζοντα·” πρωτότοκοι δὲ παῖδες ἡμεῖς οἱ τρόφιμοι τοῦ θεοῦ, οἱ τοῦ πρωτοτόκου γνήσιοι φίλοι, οἱ πρῶτοι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὸν θεὸν νενοηκότες, οἱ πρῶτοι τῶν ἁμαρτιῶν ἀπεσπασμένοι, οἱ πρῶτοι τοῦ διαβόλου κεχωρισμένοι.

83. Νυνὶ δὲ τοσούτῳ τινές εἰσιν ἀθεώτεροι ὅσῳ φιλανθρωπότερος ὁ θεός· ὁ μὲν γὰρ ἐκ δούλων υἱοὺς ἡμᾶς γενέσθαι βούλεται, οἱ δὲ καὶ υἱοὶ γενέσθαι ὑπερηφανήκασιν. ὢ τῆς ἀπονοίας τῆς πολλῆς· τὸν κύριον ἀπαισχύνεσθε; ἐλευθερίαν ἐπαγγέλλεται, ὑμεῖς δὲ εἰς δουλείαν ἀποδιδράσκετε; σωτηρίαν χαρίζεται, ὑμεῖς δὲ εἰς ἀπώλειαν ὑποφέρεσθε; ζωὴν δωρεῖται αἰώνιον, ὑμεῖς δὲ “τὴν κόλασιν” ἀναμένετε καὶ “τὸ πῦρ δὲ προσκοπεῖτε, ὃ ἡτοίμασεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ;” διὰ τοῦτο ὁ μακάριος ἀπόστολος “μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ” φησὶν “μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες καὶ ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν· οἵτινες ἑαυτοὺς παρέδωκαν ἀπηλγηκότες τῇ ἀσελγείᾳ εἰς 70 P. ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης καὶ πλεονεξίας.”

84. Τοιούτου μάρτυρος ἐλέγχοντος τὴν τῶν ἀνθρώπων ἄνοιαν, τὸν θεὸν ἐπιβοωμένου, τί δὴ ἕτερον ὑπολείπεται τοῖς ἀπίστοις ἢ κρίσις καὶ καταδίκη; οὐκ ἀμελεῖ δὲ ὁ κύριος παραινῶν, ἐκφοβῶν, προτρέπων, διεγείρων, νουθετῶν· ἀφυπνίζει γέ τοι καὶ τοῦ σκότους αὐτοῦ τοὺς πεπλανημένους διανίστησιν· “ἔγειρε” φησὶν “ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστὸς κύριος,” ὁ τῆς ἀναστάσεως ἥλιος, “ὁ πρὸ ἑωσφόρου

5. ἀθεώτεροι] ἀθεώρητοι N.
8. τῆς πολλῆς MNP. τῆς om. V.
ib. ἀπαισχύνεσθε] ἐπαισχύνεσθε P.
10. ἀπώλειαν anonymus apud Sylb. ἄνθρωπον L.
11. Matth. xxv. 41, 46.
12. προσκοπεῖτε] σκοπεῖτε N.
14. Ephes. iv. 17–19.
22. τὸν θεὸν N. καὶ θεὸν MPV.
26. Ephes. v. 14.
28. Psalm. cix. 4.

γεννώμενος," ὁ ζωὴν χαρισάμενος ἀκτῖσιν ἰδίαις. μὴ οὖν περιφρονείτω τις τοῦ λόγου, μὴ λάθῃ καταφρονῶν ἑαυτοῦ. λέγει γάρ που ἡ γραφή "σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν δοκιμασίᾳ." ἡ δὲ δοκιμασία τίς ἐστὶν εἰ θέλεις μαθεῖν, τὸ ἅγιόν σοι πνεῦμα ἐξηγήσεται· "καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου" φησὶ "τεσσαράκοντα ἔτη· διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ καὶ 45
εἶπον," "ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου," "ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου." ὁρᾶτε τὴν ἀπειλήν· ὁρᾶτε τὴν προτροπήν· ὁρᾶτε τὴν τιμήν· τί δὴ οὖν ἔτι τὴν χάριν εἰς ὀργὴν μεταλλάσσομεν καὶ οὐχὶ ἀναπεπταμέναις ταῖς ἀκοαῖς καταδεχόμενοι τὸν λόγον ἐν ἁγναῖς ξενοδοχοῦμεν ταῖς ψυχαῖς τὸν θεόν; μεγάλη γὰρ τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἡ χάρις, "ἐὰν σήμερον τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσωμεν," τὸ δὲ σήμερον καθ' ἑκάστην αὐτοῦ αὔξεται τὴν ἡμέραν, ἔστ' ἂν 50
ἡ σήμερον ὀνομάζηται. μέχρι δὲ συντελείας καὶ ἡ σήμερον καὶ ἡ μάθησις διαμένει· καὶ τότε ἡ ὄντως σήμερον ἡ ἀνελλιπὴς τοῦ θεοῦ ἡμέρα τοῖς αἰῶσι συνεκτείνεται. ἀεὶ οὖν τῆς φωνῆς ὑπακούωμεν τοῦ θείου λόγου· ἡ σήμερον γὰρ 25 S.
ἀΐδιος αἰών ἐστιν εἰκών, σύμβολον δὲ τοῦ φωτὸς ἡ ἡμέρα, φῶς δὲ ὁ λόγος ἀνθρώποις, δι' οὗ καταυγαζόμεθα τὸν θεόν.

85. Εἰκότως ἄρα πιστεύσασι μὲν καὶ ὑπακούουσιν "ἡ χάρις ὑπερπλεονάσει," ἀπειθήσασι δὲ καὶ "πλανωμένοις κατὰ καρδίαν, ὁδούς τε τὰς κυριακὰς μὴ ἐγνωκόσιν," ἃς

3. Psalm. xcv. 7–9.
6. με om. MV.
8. Ibid. 9–11.
12. κατάπαυσιν] ἀνάπαυσιν V.
14. ἀναπεπταμέναις] ἀναπεπτασμέναις V.
16. ταῖς ψυχαῖς] ταῖς om. N.
17. Cf. Joann. i. 9.
21. ἀνελλιπὴς scripsi pro ἀνελλειπής.
23. ἀΐδιος αἰών] ἀϊδίου αἰῶνος Arcerius. εἰκών deleri vult Potterus.
23. ἡ ἡμέρα] ἡ om. V.
25. Ep. ad Timoth. I. i. 14.
26. Psalm. xcv. 10.

εὐθείας ποιεῖν καὶ εὐτρεπίζειν παρήγγειλεν Ἰωάννης, τούτοις δὲ προσώχθισεν ὁ θεὸς καὶ ἀπειλεῖ· καὶ δὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἀπειλῆς αἰνιγματωδῶς ἀπειλήφασιν οἱ παλαιοὶ 71 P.
τῶν Ἑβραίων πλανῆται· οὐ γὰρ εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν λέγονται διὰ τὴν ἀπιστίαν, πρὶν ἢ σφᾶς αὐτοὺς κατακολουθήσαντας τῷ Μωυσέως διαδόχῳ ὀψέ ποτε ἔργῳ μαθεῖν, οὐκ ἂν ἄλλως σωθῆναι, μὴ οὐχὶ ὡς Ἰησοῖ πεπιστευκότας. φιλάνθρωπος δὲ ὢν ὁ κύριος πάντας ἀνθρώπους εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας παρακαλεῖ, ὁ τὸν παράκλητον ἀποστέλλων. τίς οὖν ἡ ἐπίγνωσις; θεοσέβεια· "θεοσέβεια δὲ πρὸς πάντα ὠφέλιμος" κατὰ τὸν Παῦλον, "ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης." πόσου ὡμολογήσατε, ὦ ἄνθρωποι, εἰ ἐπιπράσκετο σωτηρία ἀΐδιος, ὠνήσασθαι ἄν; οὐδὲ εἰ τὸν Πακτωλόν τις ὅλον τοῦ χρυσίου τὸ ῥεῦμα τὸ μυθικὸν ἀπομετρήσαι, ἀντάξιον σωτηρίας μισθὸν ἀριθμήσει.

86. Μὴ οὖν ἀποκάμητε· ἔξεστιν ὑμῖν, ἢν ἐθέλητε, ἐξωνήσασθαι τὴν πολυτίμητον σωτηρίαν οἰκείῳ θησαυρῷ, ἀγάπῃ καὶ πίστει ζωῆς, ὅς ἐστιν ἀξιόλογος μισθός. ταύτην ἡδέως τὴν τιμὴν ὁ θεὸς λαμβάνει. "ἠλπίκαμεν γὰρ ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν." οἱ δὲ ἄλλοι περιπεφυκότες τῷ κόσμῳ, οἷα φυκία τινα ἐνάλοις πέτραις, ἀθανασίας ὀλιγωροῦσιν· καθάπερ ὁ Ἰθακήσιος γέρων οὐ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ πατρίδος, πρὸς δὲ καὶ τοῦ ὄντως ὄντος ἱμειρόμενος φωτός, ἀλλὰ τοῦ καπνοῦ. θεοσέβεια δὲ ἐξομοιοῦσα τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν τὸν ἄνθρωπον κατάλληλον ἐπιγρά-

5. Ep. ad Hebr. iii. 18, 19.
7. μὴ οὐχὶ] μὴ om. N.
ib. Ἰησοῖ] ἰησοῦς NP. Ἰησοῦ Sylb.
9. Ep. ad Timoth. I. ii. 4.
11. Ibid. iv. 8.
13. πόσου] πόσον N.
14. Πακτωλόν] Πάκτωλον libri.
20. Ep. ad Timoth. I. ii. 10.
23. ἐνάλοις] ἐνά in litura P.
24. ὁ Ἰθακήσιος γέρων] Apud Hom. Od. 1, 57.

φεται διδάσκαλον θεὸν τὸν καὶ μόνον ἀπεικάσαι κατ' ἀξίαν δυνάμενον ἄνθρωπον θεῷ.

87. Ταύτην ὁ ἀπόστολος τὴν διδασκαλίαν θείαν ὄντως ἐπιστάμενος "σὺ δὲ, ὦ Τιμόθεε" φησὶν "ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ." ἱερὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς τὰ ἱεροποιοῦντα καὶ θεοποιοῦντα γράμματα. ἐξ ὧν γραμμάτων καὶ συλλαβῶν τῶν ἱερῶν τὰς συγκειμένας γραφὰς, τὰ συντάγματα, ὁ αὐτὸς ἀκολούθως ἀπόστολος "θεοπνεύστους" καλεῖ, "ὠφελίμους οὔσας πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτημένος.' οὐκ ἄν τις οὕτως ἐκπλαγείη τῶν ἄλλων ἁγίων τὰς προτροπὰς ὡς αὐτὸν τὸν κύριον τὸν
72 P. φιλάνθρωπον· οὐδὲν γὰρ ἀλλ' ἢ τοῦτο ἔργον μόνον ἐστὶν αὐτῷ σῴζεσθαι τὸν ἄνθρωπον. βοᾷ γοῦν ἐπείγων εἰς σωτηρίαν αὐτὸς "ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν·" ἐπιστρέφει τοὺς ἀνθρώπους πλησιάζοντας τῷ φόβῳ. ταύτῃ καὶ ὁ ἀπόστολος τοῦ κυρίου παρακαλῶν τοὺς Μακεδόνας ἑρμηνεὺς γίνεται τῆς θείας φωνῆς, "ὁ κύριος ἤγγικεν" λέγων, "εὐλαβεῖσθε μὴ καταληφθῶμεν κενοί." ὑμεῖς δὲ εἰς τοσοῦτον ἀδεεῖς, μᾶλλον δὲ ἄπιστοι, μήτε αὐτῷ πειθόμενοι τῷ κυρίῳ μήτε τῷ Παύλῳ, καὶ ταῦτα ὑπὲρ Χριστοῦ δεομένῳ, γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι Χριστὸς ὁ θεός.

88. Ἡ πίστις εἰσάξει, ἡ πεῖρα διδάξει, ἡ γραφὴ παιδα-

1. τὸν καὶ] τὸν om. N.
3. ὁ ἀπόστολος NP. ὁ om. MV.
4. Ep. ad Timoth. II. xiv. 15.
ib. τὰ ἱερὰ] τὰ om. P.
6. ἐν] Scribe τῆς ἐν, ut apud Paulum.
9. Ep. ad Timoth. II. xvi. 17.
17. Matth. iv. 17.
20. Philipp. iv. 5.
21. καταληφθῶμεν] καταλειφθῶμεν N.
22. εἰς] ἐς libri.
24. δεομένῳ] ο in litura trium literarum P.
ib. Ep. ad Cor. II. v. 20.
ib. γεύσασθε] γεύσεσθε V.
25. Χριστὸς a m. rec. in litura habet M, sed Χρηστὸς scriptum.
ib. Psalm. xxxiv. 8.

γωγήσει "δεῦτε, ὦ τέκνα," λέγουσα "ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς." εἶτα ὡς ἤδη πεπιστευκόσι συντόμως ἐπιλέγει "τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;" ἡμεῖς ἐσμὲν, φήσομεν, οἱ τἀγαθοῦ προσκυνηταὶ, οἱ τῶν ἀγαθῶν ζηλωταί. ἀκούσατε οὖν "οἱ μακρὰν," ἀκούσατε "οἱ ἐγγύς·" οὐκ ἀπεκρύβη τινὰς ὁ λόγος· φῶς ἐστὶ κοινὸν, ἐπιλάμπει πᾶσιν ἀνθρώποις· οὐδεὶς Κιμμέριος ἐν λόγῳ· σπεύσωμεν εἰς σωτηρίαν, ἐπὶ τὴν παλιγγενεσίαν, εἰς μίαν ἀγάπην συναχθῆναι οἱ πολλοὶ, κατὰ τὴν τῆς μοναδικῆς οὐσίας ἕνωσιν·σπεύσωμεν ἀγαθοεργούμενοι, ἀναλόγως ἑνότητα διώκωμεν τὴν ἀγαθὴν ἐκζητοῦντες μονάδα. ἡ δὲ ἐκ πολλῶν ἕνωσις ἐκ πολυφωνίας καὶ διασπορᾶς ἁρμονίαν λαβοῦσα θεϊκὴν μία γίνεται συμφωνία, ἑνὶ χορευτῇ καὶ διδασκάλῳ τῷ λόγῳ ἑπομένη, ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ἀναπαυομένη, "Ἀββᾶ" λέγουσα "ὁ πατήρ·" ταύτην ὁ θεὸς τὴν φωνὴν τὴν ἀληθινὴν ἀσπάζεται παρὰ τῶν αὐτοῦ παίδων πρώτην καρπούμενος.

ΚΕΦ. Ι.

89. Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φατὲ, παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ εὔλογον. καὶ τί δὴ οὐχὶ τῇ πρώτῃ τροφῇ τῷ γάλακτι χρώμεθα, ᾧ δήπουθεν συνείθισαν ἡμᾶς ἐκ γενετῆς αἱ τίτθαι; τί δὲ αὔξάνομεν ἢ μειοῦμεν τὴν πατρῴαν οὐσίαν, καὶ οὐχὶ τὴν ἴσην, ὡς παρειλήφαμεν, 73 P.
διαφυλάττομεν; τί δὲ οὐκέτι τοῖς κόλποις τοῖς πατρῴοις ἐναποβλύζομεν, ἢ καὶ τὰ ἄλλα, ἃ νηπιάζοντες ὑπὸ μη-

1. Psalm. xxxiv. 11.
3. Ibid. 12.
5. ἀκούσατε—μακρὰν ἀκούσατε om. N.
6. Esth. ix. 20. Dan. ix. 7. Ephes. ii. 17.
7. Joann. i. 9.
16. Marc. xiv. 36. Rom. viii. 15.
21. καὶ τί] καὶ supra versum P.
22. συνείθισαν] συνήθισαν P.
23. τί δὲ—τί δὲ scripsi pro τί δαὶ—τί δαί.

τράσιν τε ἐκτρεφόμενοι γέλωτα ὤφλομεν, ἐπιτελοῦμεν ἔτι, ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ παιδαγωγῶν ἐτύχομεν ἀγαθῶν, ἐπανωρθώσαμεν; εἶτα ἐπὶ τῶν παθῶν αἱ παρεκβάσεις καίτοι ἐπιζήμιοι καὶ ἐπισφαλεῖς οὖσαι, ὅμως γλυκεῖαί πως 50 προσπίπτουσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ βίου οὐχὶ τὸ ἔθος καταλείποντες τὸ πονηρὸν καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἄθεον, κἂν οἱ πατέρες χαλεπαίνωσιν, οὐκ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκκλινοῦμεν καὶ τὸν ὄντως ὄντα πατέρα ἐπιζητήσομεν, οἷον δηλητήριον φάρμακον τὴν συνήθειαν ἀπωσάμενοι; τοῦτ' αὐτὸ γάρ τοι τὸ 26 S. κάλλιστον τῶν ἐγχειρουμένων ἐστὶν, ὑποδεῖξαι ὑμῖν ὡς ἀπὸ μανίας καὶ τοῦ τρισαθλίου τούτου ἔθους ἐμισήθη ἡ θεοσέβεια· οὐ γὰρ ἂν ἐμισήθη ποτὲ ἢ ἀπηγορεύθη ἀγαθὸν τοσοῦτον, οὗ μεῖζον οὐδὲν ἐκ θεοῦ δεδώρηταί πω τῇ τῶν ἀνθρώπων γενέσει, εἰ μὴ συναρπαζόμενοι τῷ ἔθει, εἶτα μέντοι ἀποβύσαντες τὰ ὦτα ἡμῖν, οἷον ἵπποι σκληραύχενες ἀφηνιάζοντες, τοὺς χαλινοὺς ἐνδακόντες, ἀποφεύγετε τοὺς λόγους, ἀποσείσασθαι μέντοι τοὺς ἡνιόχους ὑμῶν τοῦ βίου ἡμᾶς ἐπιποθοῦντες, ἐπὶ δὲ τοὺς κρημνοὺς τῆς ἀπωλείας ὑπὸ τῆς ἀνοίας φερόμενοι ἐναγῆ τὸν ἅγιον ὑπολαμβάνετε τοῦ θεοῦ λόγον.

90. Ἕπεται τοιγαροῦν ὑμῖν κατὰ τὸν Σοφοκλέα τὰ ἐπίχειρα τῆς ἐκλογῆς,

νοῦς φροῦδος, ὦτ' ἀχρεῖα, φροντίδες κεναί,

καὶ οὐκ ἴστε ὡς παντὸς μᾶλλον τοῦτο ἀληθὲς, ὅτι ἄρα οἱ μὲν ἀγαθοὶ καὶ θεοσεβεῖς ἀγαθῆς τῆς ἀμοιβῆς τεύξονται τἀγαθὸν τετιμηκότες, οἱ δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων πονηροὶ τῆς καταλλήλου τιμωρίας, καὶ τῷ γε ἄρχοντι τῆς κακίας ἐπήρτηται κόλασις. ἀπειλεῖ γοῦν αὐτῷ ὁ προφήτης Ζα-

1. ὤφλομεν, ἐπιτελοῦμεν] ὀφλῶμεν, ἐπὶ τέλους μὲν NP.

8. ἐπιζητήσομεν Sylb. pro ἐπιζητήσωμεν.

17. μέντοι N. μὲν MPV.

21. Σοφοκλῆς] Fragm. 684.

23. ὦτ'] ὦτα libri. ἔργ' apud Stobaeum Floril. 116, 28.

χαρίας "ἐπιτιμήσαι ἐν σοὶ ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἱερουσαλήμ· οὐκ ἰδοὺ τοῦτο ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός;" τίς οὖν ἔτι τοῖς ἀνθρώποις ὄρεξις ἔγκειται θανάτου ἑκουσίου; τί δὲ τῷ δαλῷ τῷ θανατηφόρῳ τούτῳ προσπεφεύγασιν, μεθ' οὗ καταφλεχθήσονται, ἐξὸν βιῶναι καλῶς κατὰ τὸν θεὸν, 74 P. οὐ κατὰ τὸ ἔθος; θεὸς μὲν γὰρ ζωὴν χαρίζεται, ἔθος δὲ πονηρὸν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν μετάνοιαν κενὴν ἅμα τιμωρίᾳ προστρίβεται, "παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω" ὡς ἀπολλύει δεισιδαιμονία καὶ σώζει θεοσέβεια.

91. Ἰδέτω τις ὑμῶν τοὺς παρὰ τοῖς εἰδώλοις λατρεύοντας, κόμῃ ῥυπῶντας, ἐσθῆτι πιναρᾷ καὶ κατερρωγυίᾳ καθυβρισμένους, λουτρῶν μὲν παντάπασιν ἀπειράτους, ταῖς δὲ τῶν ὀνύχων ἀκμαῖς ἐκτεθηριωμένους, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν αἰδοίων ἀφῃρημένους, ἔργῳ δεικνύντας τῶν εἰδώλων τὰ τεμένη, τάφους τινὰς ἢ δεσμωτήρια· οὗτοί μοι δοκοῦσι πενθεῖν, οὐ θρησκεύειν τοὺς θεοὺς, ἐλέου μᾶλλον ἢ θεοσεβείας ἄξια πεπονθότες. καὶ ταῦτα ὁρῶντες ἔτι τυφλώττετε καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν δεσπότην τῶν πάντων καὶ κύριον τῶν ὅλων ἀναβλέψετε; οὐχὶ δὲ καταφεύξεσθε ἐκ τῶν ἐνταῦθα δεσμωτηρίων, ἐκφεύγοντες ἐπὶ τὸν ἔλεον τὸν ἐξ οὐρανῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐκ πολλῆς τῆς φιλανθρωπίας ἀντέχεται τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ ἐκ καλιᾶς ἐκπίπτοντος νεοττοῦ ἡ μήτηρ ὄρνις ἐφίπταται· εἰ δέ που καὶ θηρίον ἑρπυστικὸν περιχάνοι τῷ νεοττῷ,

μήτηρ δ' ἀμφιποτᾶται ὀδυρομένη φίλα τέκνα·

1. Zachar. iii. 2.

2. ὡς additum ex Zachar.

ib. τίς om. N.

4. τί δὲ scripsi pro τί δαί.

ib. προσπεφεύγασιν] προσφεύγουσι N.

5. καταφλεχθήσονται] καταφλεγήσονται N.

8. παθὼν—ἔγνω] Hesiod. Op. 216.

11. κατερρωγυίᾳ N. κατερρηγυίᾳ MP superscripto in utroque ω, et V.

19. τῶν ὅλων V. τὸν ὅλων MV.

22. καλιᾶς] καλλιᾶς MV.

24. ἑρπυστικὸν Sylb. ἑρπιστικὸν PV. ἑρπηστικὸν M, sed η a m. rec.

25. ἀμφιποτᾶται] ἀμφεποτᾶτο N. cum Homero Il. 2, 315.

ὁ δὲ θεὸς πατὴρ καὶ ζητεῖ τὸ πλάσμα καὶ ἰᾶται τὸ παράπτωμα καὶ διώκει τὸ θηρίον καὶ τὸν νεοττὸν αὖθις ἀναλαμβάνει ἐπὶ τὴν καλιὰν ἀναπτῆναι παρορμῶν.

92. Εἶτα κύνες μὲν ἤδη πεπλανημένοι ὀδμαῖς ῥινηλατοῦντες ἐξίχνευσαν τὸν δεσπότην καὶ ἵπποι τὸν ἀναβάτην ἀποσεισάμενοι ἑνί πού συρίγματι ὑπήκουσαν τῷ δεσπότῃ· "ἔγνω δὲ" φησὶ "βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω." τί οὖν ὁ κύριος; οὐ μνησικακεῖ, ἔτι ἐλεεῖ, ἔτι τὴν μετάνοιαν ἀπαιτεῖ. ἐρέσθαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι εἰ οὐκ ἄτοπον ὑμῖν δοκεῖ πλάσμα ὑμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιγεγονότας τοῦ θεοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν ψυχὴν εἰληφότας καὶ ὄντας ὅλως τοῦ θεοῦ ἑτέρῳ δουλεύειν δεσπότῃ, πρὸς δὲ καὶ θεραπεύειν ἀντὶ μὲν τοῦ βασιλέως τὸν τύραννον, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ τὸν πονηρόν. τίς γάρ, ὦ πρὸς τῆς ἀληθείας, σωφρονῶν γε τἀγαθὸν καταλείπων κακίᾳ σύνεστιν; τίς δὲ ὅστις τὸν θεὸν ἀποφεύγων δαιμονίοις συμβιοῖ; τίς δὲ υἱὸς εἶναι δυνάμενος τοῦ θεοῦ δουλεύειν ἥδεται; ἢ τίς
75 P. οὐρανοῦ πολίτης εἶναι δυνάμενος ἔρεβος διώκει, ἐξὸν παράδεισον γεωργεῖν καὶ οὐρανὸν περιπολεῖν καὶ τῆς ζωτικῆς καὶ ἀκηράτου μεταλαμβάνειν πηγῆς, κατ' ἴχνος ἐκείνης τῆς φωτεινῆς ἀεροβατοῦντα νεφέλης, ὥσπερ ὁ Ἠλίας, θεωροῦντα τὸν ὑετὸν τὸν σωτήριον; οἱ δὲ σκωλήκων δίκην περὶ τέλματα καὶ βορβόρους τὰ ἡδονῆς ῥεύματα καλινδούμενοι ἀνονήτους καὶ ἀνοήτους ἐκβόσκονται τρυφάς, ὑώδεις τινὲς ἄνθρωποι. ὕες γάρ, φασίν, ἥδονται βορβόρῳ μᾶλλον ἢ καθαρῷ ὕδατι καὶ ἐπὶ φορυτῷ μαργαίνουσιν κατὰ Δημό-

6. ἑνί που anonymus pro ἐν ἵππου.
7. Iesai. i. 3.
15. ὦ] ὢ P.
16. γε superscr. in P. a m. rec.
ib. τίς δὲ—τίς δὲ scripsi pro τίς δαί—τίς δαί.
18. ἢ] ἦ MP.
22. Cf. Reg. III. xviii. 44, 45. et Matth. xvii. 5.
23. τὸν σωτήριον Sylb. Aberat τόν.
26. φασὶν Arcerius pro φησίν.

κριτον. μὴ δῆτα οὖν, μὴ δῆτα ἐξανδραποδισθῶμεν μηδὲ ὑώδεις γενώμεθα, ἀλλ' ὡς τέκνα φωτὸς γνήσια, ἀναθρήσωμεν καὶ ἀναβλέψωμεν εἰς τὸ φῶς, μὴ νόθους ἡμᾶς ἐξελέγξῃ ὁ κύριος, ὥσπερ ὁ ἥλιος τοὺς ἀετούς.

93. *Μετανοήσωμεν οὖν καὶ μεταστῶμεν ἐξ ἀμαθίας εἰς ἐπιστήμην, ἐξ ἀφροσύνης εἰς φρόνησιν, ἐξ ἀκρασίας εἰς ἐγκράτειαν, ἐξ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, ἐξ ἀθεότητος εἰς θεόν. καλὸς ὁ κίνδυνος αὐτομολεῖν πρὸς θεὸν, πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ἔστιν ἀπολαῦσαι ἀγαθῶν τοὺς δικαιοσύνης ἐραστὰς, οἱ τὴν ἀΐδιον διώκομεν σωτηρίαν, ἀτὰρ δὴ καὶ ὧν αὐτὸς αἰνίττεται ὁ θεὸς διὰ Ἡσαΐου λαλῶν "ἔστι κληρονομία τοῖς θεραπεύουσι κύριον," καλή γε καὶ ἐράσμιος ἡ κληρονομία, οὐ χρυσίον, οὐκ ἄργυρος, οὐκ ἐσθὴς, ἔνθα που σὴς καὶ τὰ τῆς γῆς, λῃστής που καταδύεται περὶ τὸν χαμαίζηλον πλοῦτον ὀφθαλμιῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ θησαυρὸς τῆς σωτηρίας, πρὸς ὅν γε ἐπείγεσθαι χρὴ φιλολόγους γενομένους. συναπαίρει δὲ ἡμῖν ἐνθένδε τὰ ἔργα τὰ ἀστεῖα καὶ συνίπταται τῷ τῆς ἀληθείας πτερῷ.*

94. *Ταύτην ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἐγχειρίζει ἡ ἀΐδιος διαθήκη τοῦ θεοῦ τὴν ἀΐδιον δωρεὰν χορηγοῦσα· ὁ δὲ*
27 S. *φιλόστοργος οὗτος ἡμῶν πατὴρ, ὁ ὄντως πατὴρ, οὐ παύεται προτρέπων, νουθετῶν, παιδεύων, φιλῶν· οὐδὲ γὰρ σώζων παύεται, συμβουλεύει δὲ τὰ ἄριστα· "δίκαιοι γένεσθε, λέγει κύριος· οἱ διψῶντες πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ, καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσατε καὶ ἀγοράσατε καὶ πίετε ἄνευ ἀργυρίου." ἐπὶ τὸ λουτρὸν, ἐπὶ τὴν σωτηρίαν, ἐπὶ τὸν φωτισμὸν παρακαλεῖ μονονουχὶ βοῶν καὶ λέγων, γῆν* 76 P.
σοι δίδωμι καὶ θάλατταν, παιδίον, οὐρανόν τε καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ζῷά σοι χαρίζομαι· μόνον, ὦ παιδίον,

2. Ephes. v. 8.
3. ἡμᾶς Sylb. pro ὑμᾶς.
11. Iesai. liv. 17.
14. Matth. vi. 19, 20.
18. καὶ συνίπταται MP. καὶ om. V.
20. χορηγοῦσα] χορηγοῦσαν NP.
23. Iesai. liv. 17. lv. 1.
28. θάλατταν MP. θάλασσαν V.

“δίψησον” τοῦ πατρὸς, ἀμισθί σοι δειχθήσεται ὁ θεός· οὐ “καπηλεύεται” ἡ ἀλήθεια, δίδωσί σοι καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ νηκτὰ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ταῦτά σου ταῖς εὐχαρίστοις τρυφαῖς δεδημιούργηκεν ὁ πατήρ· ἅπερ ἀργυρίῳ μὲν ὠνήσεται ὁ νόθος, ὃς ἀπωλείας ἐστὶ παιδίον, ὃς μαμωνᾷ δουλεύειν προῄρηται, σοὶ δὲ τὰ σὰ ἐπιτρέπει, τῷ γνησίῳ λέγει, τῷ φιλοῦντι τὸν πατέρα, δι' ὃν ἔτι ἐργάζεται ᾧ μόνῳ καὶ ὑπισχνεῖται λέγων· “καὶ ἡ γῆ οὐ πραθήσεται εἰς βεβαίωσιν·” οὐ γὰρ κυροῦται τῇ φθορᾷ· ἐμὴ γάρ ἐστιν πᾶσα ἡ γῆ, ἔστι δὲ καὶ σὴ, ἐὰν ἀπολάβῃς τὸν θεόν. ὅθεν ἡ γραφὴ εἰκότως εὐαγγελίζεται τοῖς πεπιστευκόσιν· οἱ δὲ ἅγιοι κυρίου κληρονομήσουσι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. ποίαν, ὦ μακάριε, δόξαν; εἰπέ μοι· “ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη· καὶ χαρήσονται ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ κυρίου αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.”

95. Ἔχετε, ὦ ἄνθρωποι, τὴν θείαν τῆς χάριτος ἐπαγγελίαν, ἀκηκόατε καὶ τὴν ἄλλην τῆς κολάσεως ἀπειλὴν, δι' ὧν ὁ κύριος σώζει, φόβῳ καὶ χάριτι παιδαγωγῶν τὸν ἄνθρωπον· τί μέλλομεν; τί οὐκ ἐκκλίνομεν τὴν κόλασιν; τί οὐ καταδεχόμεθα τὴν δωρεάν; τί δὲ οὐχ αἱρούμεθα τὰ βελτίονα, θεὸν ἀντὶ τοῦ πονηροῦ καὶ σοφίαν εἰδωλολατρίας προκρίνομεν καὶ ζωὴν ἀντικαταλλασσόμεθα θανάτῳ; “ἰδοὺ τέθεικα πρὸ προσώπου ὑμῶν” φησὶ “τὸν θάνατον καὶ

1. ἀμισθί] ἀμισθεί libri.
ib. Cor. II. ii. 17.
3. νηκτὰ] νοητὰ N.
4. ἅπερ superscr. a m. rec. P.
ib. ὠνήσεται] ήσ in litura quattuor literarum P.
5. Joann. xvii. 12. Thess. II. ii. 3.
ib. Matth. vi. 24. Luc. xvi. 13.
7. Joann. v. 17.
8. Levit. xxv. 23.
ib. πραθήσεται N. παραταθήσεται MV, sed παρατα in litura ab m. sec. M. Praecedens οὐ om. MV.
9. κυροῦται] κηροῦται Sylb.
10. καὶ σὴ MNP. καὶ om. V.
13. Cor. I. ii. 9.
16. αὐτῶν] αὑτῶν V.
21. τί δὲ scripsi pro τί δαί.
22. εἰδωλολατρίας] εἰδωλολατρείας P.
23. ἀντικαταλλασσόμεθα Heinsius pro ἀντικαταλλασσόμενοι.
ib. Deuter. xxx. 15, 19.

τὴν ζωήν.” πειράζει σε ὁ κύριος ἐκλέξασθαι τὴν ζωὴν, συμβουλεύει σοι ὡς πατὴρ πείθεσθαι τῷ θεῷ. “ἐὰν γὰρ ἀκούσητέ μου” φησὶ “καὶ θελήσητε, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε,” ὑπακοῆς ἡ χάρις· “ἐὰν δὲ μὴ ὑπακούσητέ μου μηδὲ θελήσητε, μάχαιρα ὑμᾶς καὶ πῦρ κατέδεται,” παρακοῆς ἡ κρίσις. “τὸ γὰρ στόμα κυρίου ἐλάλησεν ταῦτα·” νόμος ἀληθείας λόγος κυρίου· βούλεσθε ὑμῖν ἀγαθὸς 77 P. γένωμαι σύμβουλος; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ἀκούσατε· ἐγὼ δὲ, εἰ δυνατὸν, ἐνδείξομαι· ἐχρῆν μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνθρωποι, αὐτοῦ πέρι ἐννοουμένους τοῦ ἀγαθοῦ ἔμφυτον ἐπάγεσθαι μάρτυρα ἀξιόχρεων, πίστιν αὐτόθεν οἴκοθεν περιφανῶς αἱρουμένην τὸ βέλτιστον, μηδὲ ζητεῖν εἰ μεταδιωκτέον ἐκπονεῖν. καὶ γὰρ εἴ τῳ μεθυστέον, φέρε εἰπεῖν, ἀμφιβάλλειν χρή· ὑμεῖς δὲ πρὶν ἢ ἐπισκέψασθαι μεθύετε· καὶ εἰ ὑβριστέον οὐ πολυπραγμονεῖτε, ἀλλ' ᾗ τάχος ὑβρίζετε. μόνον δ' ἄρα εἰ θεοσεβητέον ζητεῖτε καὶ εἰ τῷ σοφῷ τούτῳ δὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ κατακολουθητέον, τοῦτο δὲ βουλῆς καὶ σκέψεως ἀξιοῦτε, οὐδ' ὃ πρέπει θεῷ, ὅ τί ποτέ ἐστι, νενοηκότες.

96. Πιστεύσατε ἡμῖν κἂν ὡς μέθῃ, ἵνα σωφρονήσητε· πιστεύσατε κἂν ὡς ὕβρει, ἵνα ζήσητε. εἰ δὲ καὶ μὴ πείθεσθαι βούλεσθε τὴν ἐναργῆ τῶν ἀρετῶν ὑποπτεύσαντες πίστιν, φέρε ὑμῖν ἐκ περιουσίας τὴν περὶ τοῦ λόγου παραθήσομαι πειθώ. ὑμεῖς δὲ, οὐ γὰρ τὰ πάτρια ὑμᾶς ἔτι τῆς ἀληθείας ἀπασχολεῖ ἔθη προκατεσχημένους, ἀκούοιτ' ἂν

2. πείθεσθαι Sylb. pro πείθεσθε.
ib. Iesai. i. 19.
6. Ibid. i. 20. xxxiii. 11.
8. δὲ om. V.
12. εἰ μεταδιωκτέον ἐκπονεῖν] ἢ ἐκπονεῖν εἰ μεταδιωκτέον Arcerius.
14. ὑμεῖς MNP. ἡμεῖς V.
ib. ἐπισκέψασθαι scripsi ex P pro ἐπισκέψασθε, cujus literam ultimam in litura habet M. Contra in P ἐπισκέψασθαι ex ἐπισκέψασθε factum.
ib. καὶ εἰ MNP. εἰ om. V.
15. ᾗ Sylb. (ut p. 100.) pro ἤ.
21. μὴ addidit Potterus.
22. ὑποπτεύσαντες] ἐποπτεύσαντες Potterus.
24. οὐ γὰρ NP καὶ γὰρ M (qui καὶ a m. rec. habet) V.
25. προκατεσχημένους Sylb. pro προκατισχημένους.

ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο ὅπως ἔχει [illegible] ὑμᾶς τοῦδε τοῦ ὀνόματος αἰσχύνη [illegible], ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται," παρατρέπουσα σωτηρίας. ἀποδυσάμενοι δ' οὖν περιφανῶς ἐν τῷ τῆς ἀληθείας σταδίῳ γνησίως [illegible]ώμεθα, βραβεύοντος μὲν τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου, [illegible]οῦντος δὲ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων. οὐ γὰρ [illegible] ἡμῖν τὸ ἆθλον ἀθανασία πρόκειται. μὴ οὖν ἔτι [illegible] μηδὲ εἰ ὀλίγον τι ὑμᾶς ἀγορεύουσι σύρφακές [illegible], δεισιδαιμονίας ἄθεοι χορευταί, ἀνοίᾳ καὶ [illegible] τὸ ὠθούμενοι τὸ βάραθρον, εἰδώλων ποι[illegible] προσκυνηταί· οἵδε γὰρ ἀνθρώπους ἀπο[illegible] τρισκαιδέκατον Ἀλέξανδρον τὸν Μα[illegible] θεόν, ὃν Βαβυλὼν ἤλεγξεν νεκρόν. [illegible] τὸν Χῖον σοφιστήν, Θεόκριτος [illegible] Ἀλεξάνδρου τελευτήν, ἐπισκώ[illegible] δόξας τὰς κενὰς τῶν ἀνθρώπων [illegible] πρὸς τοὺς πολίτας, ἄνδρες, εἶπεν, [illegible] τοὺς θεοὺς πρότερον τῶν ἀνθρώ[illegible] θεοὺς δὲ δὴ τοὺς ὁρατοὺς καὶ τὸν [illegible] τούτων ὄχλον ὁ προσκυνῶν καὶ [illegible] ἐκείνων τῶν δαιμόνων ἀθλιώ-

[illegible] reperiuntur) seclusi; quod probabilius quam nomen post ὅς ab Clemente ipso esse repetitum, ut interdum fecit post ὁ μὲν—vel ὁ δέ—, velut p. 37. ὁ δὲ τοῖς ἀποτροπαίοις, ὁ Μάριος. et p. 85. ἀλλ' ἡ μὲν εἰς τὸ βάραθρον ὠθεῖ, ἡ συνήθεια. et p. 41. τὰ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας ἀγάλματα, ἃ Φειδίας πάλιν ἐκεῖνα τὰ ἀγάλματα—εἴργασται. quibus in locis ὁ Μάριος, ἡ συνήθεια et ἐκεῖνα τὰ ἀγάλματα omitti poterant.

35. γεννητῶν Arcerius pro γνησίων.

[illegible] τούτων om. N.

τερος μακρῷ. θεὸς γὰρ οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ὥσπερ οἱ δαίμονες, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν γένηται ὅτι δικαιότατος.

βᾶτ' εἰς ὁδὸν δὴ πᾶς ὁ χειρῶναξ λεώς,
οἳ τὴν Διὸς γοργῶπιν ἐργάνην στατοῖς
λίκνοισι προστρέπεσθε,

ἠλίθιοι τῶν λίθων δημιουργοί τε καὶ προσκυνηταί.

98. Ὁ Φειδίας ὑμῶν καὶ ὁ Πολύκλειτος ἡκόντων, Πραξιτέλης τε αὖ καὶ Ἀπελλῆς καὶ ὅσοι τὰς βαναύσους μετέρχονται τέχνας, γήϊνοι γῆς ὄντες ἐργάται. τότε γάρ φησί τις προφητεία δυστυχήσειν τὰ τῇδε πράγματα, ὅταν ἀνδριᾶσι πιστεύσωσιν. ἡκόντων οὖν αὖθις, οὐ γὰρ ἀνήσω καλῶν, οἱ μικροτέχναι. οὐδείς που τούτων ἔμπνουν εἰκόνα δεδημιούργηκεν, οὐδὲ μὴν ἐκ γῆς μαλθακὴν ἐμάλαξε σάρκα. τίς ἔτηξε μυελὸν, ἢ τίς ἔπηξεν ὀστέα; τίς νεῦρα διέτεινεν; τίς φλέβας ἐφύσησεν; τίς αἷμα ἐνέχεεν ἐν αὐταῖς; ἢ τίς
28 S. δέρμα περιέτεινεν; ποῦ δ' ἄν τις αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ποιῆσαι βλέποντας; τίς ἐνεφύσησε ψυχήν; τίς δικαιοσύνην ἐδωρήσατο; τίς ἀθανασίαν ὑπέσχηται; μόνος ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς, ὁ ἀριστοτέχνας πατὴρ, τοιοῦτον ἄγαλμα ἔμψυχον ἡμᾶς τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν· ὁ δὲ Ὀλύμπιος ὑμῶν, εἰκόνος εἰκὼν, πολύ τι τῆς ἀληθείας ἀπᾴδων, ἔργον ἐστὶ κωφὸν χειρῶν Ἀττικῶν. εἰκὼν μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ ὁ

2. οἷόν τε] οἴονται NP.
4. βᾶτ' (βάτε PV.)—] Sophoclis (haud dubie ex Pandora) versus (Fragm. 724.) ut constat ex Plutarchi Mor. p. 802. qui hos versus sine nomine poetae affert etiam p. 99.
ib. χειρῶναξ P. χειρώναξ V.
5. ἐργάνην ex Plutarcho pro ἐργάτιν. ἐργάτην NP. ἐργάτιν M. Quod MNPV addunt θεόν, non est apud Plutarchum.
ib. στατοῖς λίκνοισι ex Plutarcho pro στατοῖσι λίκνοις, quod correctoris est qui quum legeret ἐργάτιν θεόν, proximum versum ab στατοῖσι λίκνοις incipiendum esse credidit.
6. προστρέπεσθε ex Plutarcho pro προτρέπεσθε.
8. Ὁ Φειδίας MNP. ὁ om. V.
9. τὰς βαναύσους—τότε om. N.
12. ἀνδριᾶσι] ἀνδριάσι libri.
ib. οὐ γὰρ MNP. οὐ καὶ V. Correxerat Sylb. collata p. 6, 22.
13. ἔμπνουν] ἔμπλουν N.
15. ἢ] ἢ P.
23. εἰκὼν μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ MNP. μὲν (ἢ μὲν Arcerius) γὰρ τοῦ θεοῦ εἰκὼν V.

λόγος αὐτοῦ, καὶ υἱὸς τοῦ νοῦ γνήσιος ὁ θεῖος λόγος, 79 P. φωτὸς ἀρχέτυπον φῶς, εἰκὼν δὲ τοῦ λόγου ὁ ἄνθρωπος· ἀληθινὸς ὁ νοῦς ὁ ἐν ἀνθρώπῳ ὁ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν διὰ τοῦτο γεγενῆσθαι λεγόμενος, τῇ κατὰ καρδίαν φρονήσει τῷ θείῳ παρεικαζόμενος λόγῳ καὶ ταύτῃ λογικός. ἀνθρώπου δὲ τοῦ ὁρωμένου τοῦ γηγενοῦς γήϊνος εἰκὼν τὰ ἀγάλματα τὰ ἀνδρείκελα πόρρω τῆς ἀληθείας ἐπίκαιρον ἐκμαγεῖον καταφαίνεται.

99. Οὐδὲν οὖν ἀλλ' ἢ μανίας ἔμπλεως ὁ βίος ἔδοξέ μοι γεγονέναι, τοσαύτῃ σπουδῇ περὶ τὴν ὕλην καταγινόμενος. ἐπιτέτραπται δὲ ὑπὸ κενῆς δόξης ἡ συνήθεια δουλείας μὲν γεύσασα ὑμᾶς καὶ ἀλόγου περιεργασίας, νομίμων δὲ ἀνόμων καὶ ἀπατηλῶν ὑποκρίσεων ἄγνοια αἰτία ἤδη κατασκευασθεῖσα τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει κηρῶν ὀλεθρίων καὶ εἰδώλων ἐπιστυγῶν, πολλὰς τῶν δαιμόνων ἐπινοήσασα μορφάς, κηλῖδα τοῖς ἑπομένοις αὐτῇ ἐναπεμάξατο θανάτου μακροῦ. λάβετε οὖν ὕδωρ λογικόν, λούσασθε οἱ μεμολυσμένοι, περιρράνατε αὑτοὺς ἀπὸ τῆς συνηθείας ταῖς ἀληθιναῖς σταγόσιν· καθαροὺς εἰς οὐρανοὺς ἀναβῆναι δεῖ. ἄνθρωπος εἶ, τὸ κοινότατον, ἐπιζήτησον τὸν δημιουργήσαντά σε· υἱὸς εἶ, τὸ ἰδιαίτατον, ἀναγνώρισον τὸν πατέρα. σὺ δὲ ἔτι ταῖς ἁμαρτίαις παραμένεις, προστετηκὼς ἡδοναῖς; τίνι λαλήσει κύριος "ὑμῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν;" ὑμῶν ἔστιν, ἐὰν ἐθελήσητε, τῶν πρὸς τὸν θεὸν τὴν προαίρεσιν ἐσχηκότων ὑμῶν, ἐὰν ἐθελήσητε πιστεῦσαι μόνον καὶ

3. ἀληθινὸς] ἀληθεινὸς M.
4. Gen. i. 26.
7. τὰ (τὰ superscr. in P.) ἀνδρείκελα (ut alibi apud Clementem) scripsi pro τὰ ἀνδροείκελα.
ib. ἀληθείας] ἀλληθείας M.
8. ἐπίκαιρον] ἐπίκηρον Potterus.
11. κενῆς] κεν in litura habet M. καινης (ε a m. rec.) P.
14. κατασκευασθεῖσα] κατασκευάσασα Canterus.
ib. γένει] γένος P.
17. λάβετε] λάβε N.
18. αὑτοὺς] αὐτοὺς V.
19. δεῖ in litura M.
22. παραμένεις MNP. παραμένης V.
23. Matth. v. 3, 10.
24, 25. ἐθελήσητε utrobique MP. θελήσητε utrobique V.

τῇ συντομίᾳ τοῦ κηρύγματος ἕπεσθαι, ᾗ ὑπακούσαντες οἱ Νινευῖται τῆς προσδοκηθείσης ἁλώσεως μετανοίᾳ γνησίῳ τὴν καλὴν ἀντικατηλλάξαντο σωτηρίαν.

100. Πῶς οὖν ἀνέλθω, φησὶν, εἰς οὐρανούς; "ὁδός" ἐστιν ὁ κύριος, "στενὴ" μὲν, ἀλλ' "ἐξ οὐρανῶν," στενὴ μὲν, ἀλλ' εἰς οὐρανοὺς ἀναπέμπουσα· στενὴ ἐπὶ γῆς ὑπερορωμένη, πλατεῖα ἐν οὐρανοῖς προσκυνουμένη. εἶθ' ὁ μὲν ἄπυστος τοῦ λόγου συγγνώμην τῆς πλάνης ἔχει τὴν ἄγνοιαν, ὁ δὲ εἰς ὦτα βαλλόμενος καὶ τῇ ψυχῇ παρὰ τῆς γνώμης φέρει τὴν ἀπείθειαν, καὶ ὅσῳ γε φρονιμώτερος εἶναι δόξει, πρὸς κακοῦ ἡ σύνεσις αὐτῷ, ὅτι τῇ φρονήσει κέχρηται κατηγόρῳ τὸ βέλτιστον οὐχ ἑλόμενος· πέφυκε 80 P. γὰρ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος οἰκείως ἔχειν πρὸς θεόν. ὥσπερ οὖν τὸν ἵππον ἀροῦν οὐ βιαζόμεθα οὐδὲ τὸν ταῦρον κυνηγετεῖν, πρὸς ὃ πέφυκε δὲ ἕκαστον τῶν ζῴων περιέλκομεν, οὕτως ἀμέλει καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν οὐρανοῦ γενόμενον θέαν, φυτὸν οὐράνιον ὡς ἀληθῶς, ἐπὶ τὴν γνῶσιν παρακαλοῦμεν τοῦ θεοῦ, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον καὶ ἰδιωματικὸν παρὰ τὰ ἄλλα ζῷα κατειλημμένοι αὔταρκες ἐφόδιον αἰώνων, θεοσέβειαν, παρασκευάζεσθαι συμβουλεύοντες. γεώργει, φαμὲν, εἰ γεωργὸς εἶ, ἀλλὰ γνῶθι τὸν θεὸν γεωργῶν, καὶ πλῆθι ὁ τῆς ναυτιλίας ἐρῶν, ἀλλὰ τὸν οὐράνιον κυβερνήτην παρακαλῶν· στρατευόμενόν σε κατείληφεν ἡ γνῶσις, τοῦ δίκαια σημαίνοντος ἄκουε στρατηγοῦ.

4. Joann. xiv. 6.
5. Matth. vii. 13, 14.
ib. Joann. iii. 13, 31.
9. ἄγνοιαν MP. ἄνοιαν V.
10. φέρει NP. φέρων MV, sed ων in litura M.
ib. καὶ ὅσῳ NP. καὶ om. MV, sed in M litura ante ὅσῳ.
13. ὁ ἄνθρωπος N. ὁ om. PV. ὁ supra versum a m. sec. habet M.
ib. ἔχειν MNP. ἔχει V.
20. θεοσέβειαν om. N.
22. πλῆθι] ἀντὶ τοῦ πλεῦσον margo MN. Inaudita haec imperativi forma est sive sic scripta sive, ut Sylburgius volebat πλεῖθι, quae vereor ne ex praecedente γνῶθι orta sit pro πλεῖ, quae legitima est imperativi forma apud Eurip. Tr. 102. Aristoph. Av. 598. et Lucian. Lexiph. c. 15. aliosque. Et sic margo a m. rec. M.

101. Καθάπερ οὖν κάρῳ καὶ μέθῃ βεβαρημένοι ἀνανήψατε καὶ διαβλέψαντες ὀλίγον ἐννοήθητε τί θέλουσιν ὑμῖν οἱ προσκυνούμενοι λίθοι καὶ ἃ περὶ τὴν ὕλην κενοσπούδως δαπανᾶτε· εἰς ἄγνοιαν καὶ τὰ χρήματα καὶ τὸν βίον, ὡς τὸ ζῆν ὑμῶν εἰς θάνατον καταναλίσκετε, τοῦτο μόνον τῆς ματαίας ὑμῶν ἐλπίδος εὑράμενοι τὸ πέρας, οὐδὲ αὐτοὺς οἷοί τε ὄντες οἰκτεῖραι, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς κατελεοῦσιν ὑμᾶς τῆς πλάνης ἐπιτήδειοι πείθεσθαι γίνεσθε, συνηθείᾳ κακῇ δεδουλωμένοι, ἧς ἀπηρτημένοι αὐθαίρετοι μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς εἰς ἀπώλειαν ὑποφέρεσθε· "ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς," ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ καὶ τὸν τῦφον καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν φόβον ἐπιφθεγγομένους τὸ ποιητικὸν δὴ τοῦτο

πῆ δὴ χρήματα πολλὰ φέρω τάδε; πῆ δὲ καὶ αὐτὸς
πλάζομαι;

εἰ βούλεσθε οὖν τὰς φαντασίας ταύτας τὰς κενὰς ἀπορρίψαντες τῇ συνηθείᾳ αὐτῇ ἀποτάξασθαι, κενοδοξίᾳ ἐπιλέγετε,

ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ', οὐδὲν ἦτ' ἄρα.

81 P. 102. Τί γὰρ ἡγεῖσθε, ὦ ἄνθρωποι, τὸν Τυφῶνα Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἀνδοκίδην καὶ τὸν Ἀμύητον; ἢ παντί τῳ δῆλον ὅτι λίθους, ὥσπερ καὶ τὸν Ἑρμῆν; ὡς δὲ οὐκ ἔστι θεὸς ἡ ἅλως καὶ ὡς οὐκ ἔστι θεὸς ἡ ἶρις, ἀλλὰ πάθη ἀέρων καὶ νεφῶν, καὶ ὃν τρόπον οὐκ ἔστιν ἡμέρα θεός, οὐδὲ μὴν οὐδὲ

3. κενοσπούδως] Ex καινοσπούδως factum in P. Inter δ et ω duae vel tres literae erasae.

6. εὑράμενοι] α in litura P.

7. κατελεοῦσιν] κατελεῶσιν P. et margo a m. rec. σημείωσαι ἐλεᾶν.

8. πείθεσθαι γίνεσθε] πείθεσθε γίνεσθαι M, sed terminationibus ε et αι in litura positis.

10. Joann. iii. 19.

15. πῆ δὴ —] Hom. Od. 13, 203.

17. εἰ βούλεσθε] οὐ βούλεσθε NP.

ib. ταύτας τὰς] τὰς super ταύτας scriptum in M a m. sec.

18. ἀποτάξασθαι] ἀποτάξασθε pr. P.

ib. ἐπιλέγετε] ἐπιλέγοντες P.

21. Ἑρμῆν delet Potterus.

22. ἢ] ἡ P.

25. Post ἔστιν una vel duae literae erasae in P.

ἐνιαυτὸς οὐδὲ χρόνος ὁ ἐκ τούτων συμπληρούμενος, οὕτως οὐδὲ ἥλιος οὐδὲ σελήνη, οἷς ἕκαστον τῶν προειρημένων διορίζεται. τίς ἂν οὖν τὴν εὔθυναν καὶ τὴν κόλασιν καὶ τὴν δίκην καὶ τὴν νέμεσιν εὖ φρονῶν ὑπολάβοι θεούς; οὐδὲ γὰρ οὐδ' Ἐρινῦς οὐδὲ Μοῖραι οὐδὲ εἱμαρμένη, ἐπεὶ μηδὲ πολιτεία μηδὲ δόξα μηδὲ πλοῦτος θεοὶ, ὃν καὶ ζωγράφοι τυφλὸν ἐπιδεικνύουσιν· εἰ δὲ αἰδῶ καὶ ἔρωτα καὶ
50 ἀφροδίτην ἐκθειάζετε, ἀκολουθούντων αὐτοῖς αἰσχύνη καὶ ὁρμὴ καὶ κάλλος καὶ συνουσία. οὔκουν ἔτ' ἂν εἰκότως ὕπνος καὶ θάνατος θεὼ διδυμάονε παρ' ὑμῖν νομίζοιντο, πάθη ταῦτα περὶ τὰ ζῷα συμβαίνοντα φυσικῶς· οὐδὲ μὴν κῆρα οὐδὲ εἱμαρμένην οὐδὲ μοίρας θεὰς ἐνδίκως ἐρεῖτε. εἰ
29 S. δὲ ἔρις καὶ μάχη οὐ θεοὶ, οὐδὲ Ἄρης οὐδὲ Ἐνυώ. ἔτι τε εἰ αἱ ἀστραπαὶ καὶ οἱ κεραυνοὶ καὶ οἱ ὄμβροι οὐ θεοὶ, πῶς τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ θεοί; πῶς δὲ καὶ οἱ διαΐσσοντες καὶ οἱ κομῆται διὰ πάθος ἀέρος γεγενημένοι; ὁ δὲ τὴν τύχην θεὸν λέγων καὶ τὴν πρᾶξιν λεγέτω θεόν.

103. Εἰ δὴ οὖν τούτων οὐδὲ ἓν θεὸς εἶναι νομίζεται, οὐδὲ μὴν ἐκείνων τῶν χειροκμήτων καὶ ἀναισθήτων πλασμάτων, πρόνοια δέ τις περὶ ἡμᾶς καταφαίνεται δυνάμεως θεϊκῆς, λείπεται οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο ὁμολογεῖν, ὅτι ἄρα μόνος ὄντως ἔστι τε καὶ ὑφέστηκεν ὁ μόνος ὄντως ὑπάρχων θεός. ἀλλὰ γὰρ μανδραγόραν ἤ τι ἄλλο φάρμακον πεπωκόσιν ἀνθρώποις ἐοίκασιν ἀνόητοι. θεὸς δὲ ὑμῖν ἀνανῆψαι δοίη ποτὲ τοῦδε τοῦ ὕπνου καὶ συνιέναι θεὸν μηδὲ χρυσὸν ἢ λίθον ἢ δένδρον ἢ πρᾶξιν ἢ πάθος ἢ νόσον ἢ φόβον ἰνδάλλεσθαι ὡς θεόν. τρὶς γάρ μύριοί εἰσιν ὡς ἀληθῶς ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ δαίμονες οὐκ ἀθάνατοι

9. ἔτ'] ἔστ' N.
12. κῆρα] κῆραν M.
13. Ἄρης] ἔρις N.
15. δὲ scripsi pro δαί.
22. μόνος ὄντως ἔστι N. ὄντως μόνος ἔστι MPV.
23. μανδραγόραν] Margo M. Δημοσθενικόν. Est p. 133, 1.
27. ἰνδάλλεσθαι] ἰνδάλεσθαι M. ἰνδάλλεσθε P. ἰδάλλεσθε N.
ib. τρὶς ex Hesiodi Op. 250. pro τρεῖς.

οὐδὲ μὴν θνητοί—οὐδὲ γὰρ αἰσθήσεως, ἵνα καὶ θανάτου μετειλήφασιν—λίθινοι δὲ καὶ ξύλινοι δεσπόται ἀνθρώπων, 82 P. ὑβρίζοντες καὶ παρασπονδοῦντες τὸν βίον διὰ τῆς συνηθείας. "ἡ γῆ δὲ τοῦ κυρίου" φησὶ "καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς·" εἶτα τί τολμᾷς ἐν τοῖς τοῦ κυρίου τρυφῶν ἀγνοεῖν τὸν δεσπότην; κατάλειπε τὴν γῆν τὴν ἐμήν, ἐρεῖ σοι ὁ κύριος, μὴ θίγῃς τοῦ ὕδατος, ὃ ἐγὼ ἀναδίδωμι, τῶν καρπῶν ὧν ἐγὼ γεωργῶ μὴ μεταλάμβανε· ἀπόδος, ἄνθρωπε, τὰ τροφεῖα τῷ θεῷ, ἐπίγνωθί σου τὸν δεσπότην, ἴδιον εἶ πλάσμα τοῦ θεοῦ· τὸ δὲ οἰκεῖον αὐτοῦ πῶς ἂν ἐνδίκως ἀλλότριον γένοιτο; τὸ γὰρ ἀπηλλοτριωμένον στερόμενον τῆς οἰκειότητος στέρεται τῆς ἀληθείας. ἦ γὰρ οὐχὶ Νιόβης τρόπον τινά, μᾶλλον δὲ ἵνα μυστικώτερον πρὸς ὑμᾶς ἀποφθέγξωμαι, γυναικὸς τῆς Ἑβραίας δίκην—Λὼτ ἐκάλουν αὐτὴν οἱ παλαιοί—εἰς ἀναισθησίαν μετατρέπεσθε; λελιθωμένην ταύτην παρειλήφαμεν τὴν γυναῖκα διὰ τὸ Σοδόμων ἐρᾶν· Σοδομῖται δὲ οἱ ἄθεοι καὶ οἱ πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐπιστρεφόμενοι σκληροκάρδιοί τε καὶ ἠλίθιοι.

104. Ταύτας οἴου θεόθεν ἐπιλέγεσθαί σοι τὰς φωνάς· μὴ γὰρ οἴου λίθους μὲν εἶναι ἱερὰ καὶ ξύλα καὶ ὄρνεα καὶ ὄφεις, ἀνθρώπους δὲ μή· πολὺ δὲ τοὐναντίον ἱεροὺς μὲν ὄντως τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνετε, τὰ δὲ θηρία καὶ τοὺς λίθους ὅπερ εἰσίν. οἱ γάρ τοι δείλαιοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἄθλιοι διὰ μὲν κόρακος καὶ κολοιοῦ νομίζουσι τὸν θεὸν ἐμβοᾶν, διὰ δὲ ἀνθρώπου σιωπᾶν, καὶ τὸν μὲν κόρακα τετιμήκασιν ὡς ἄγγελον θεοῦ, τὸν δὲ ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ διώκουσιν, οὐ κρώζοντα, οὐ κλώζοντα, φθεγγόμενον δέ· οἴμοι, λογικῶς καὶ φιλανθρώπως κατηχοῦντα ἀποσφάττειν ἀπανθρώπως ἐπιχειροῦσιν, ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καλοῦντα οὔτε τὴν χάριν τὴν ἄνωθεν ἀπεκδεχόμενοι οὔτε τὴν κόλασιν

4. Psalm. xxiv. 1. Cor. I. x. 26.
8. μὴ μ.] μὴ δὲ μ. N.
12. Νιόβης Sylb. pro Νιόβη.
21. δὲ μή MNP. οὐδὲ μὴ V.

ἐκτρεπόμενοι. οὐ γὰρ πιστεύουσι τῷ θεῷ οὐδὲ ἐκμανθάνουσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ· οὗ δὲ ἄρρητος ἡ φιλανθρωπία, τούτου ἀχώρητος ἡ μισοπονηρία. τρέφει δὲ ὁ μὲν θυμὸς τὴν κόλασιν ἐπὶ ἁμαρτίᾳ, εὖ ποιεῖ δὲ ἐπὶ μετανοίᾳ ἡ φιλανθρωπία. οἰκτρότατον δὲ τὸ στέρεσθαι τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπικουρίας. ὀμμάτων μὲν οὖν ἡ πήρωσις καὶ τῆς ἀκοῆς ἡ κώφωσις ἀλγεινοτέρα παρὰ τὰς λοιπὰς τοῦ πονηροῦ πλεονεξίας· ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀφῄρηται τῆς οὐρανίου προσόψεως, ἡ δὲ τῆς θείας μαθήσεως ἐστέρηται.

105. Ὑμεῖς δὲ οἱ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀνάπηροι καὶ τυφλοὶ μὲν τὸν νοῦν, κωφοὶ δὲ τὴν σύνεσιν ὄντες οὐκ ἀλγεῖτε, οὐκ ἀγανακτεῖτε, οὐ τὸν οὐρανὸν ἰδεῖν καὶ τὸν τοῦ οὐρανοῦ ποιητὴν ἐπεθυμήσατε, οὐδὲ τὸν τῶν πάντων δημι- 83 P.
ουργὸν καὶ πατέρα ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν ἐξεζητήσατε, τὴν προαίρεσιν τῇ σωτηρίᾳ συνάψαντες· ἐμποδὼν γὰρ ἵσταται οὐδὲν τῷ σπεύδοντι πρὸς γνῶσιν θεοῦ, οὐκ ἀπαιδία, οὐ πενία, οὐκ ἀδοξία, οὐκ ἀκτημοσύνη· οὐδέ τις τὴν ὄντως ἀληθῆ σοφίαν χαλκῷ δῃώσας μεταλλάξαι εὔχεται οὐδὲ σιδήρῳ· εὖ γάρ τοι παντὸς μᾶλλον τοῦτο εἴρηται· ὁ Χριστός ἐστι πανταχοῦ σωτήριος· ὁ γὰρ τοῦ δικαίου ζηλωτὴς, ὡς ἂν τοῦ ἀνενδεοῦς ἐραστὴς, ὀλιγοδεὴς, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἢ ἐν αὐτῷ καὶ τῷ θεῷ τὸ μακάριον θησαυρίσας, ἔνθα οὐ σὴς, οὐ λῃστὴς, οὐ πειρατὴς, ἀλλ' ὁ τῶν ἀγαθῶν ἀΐδιος δοτήρ. ἆρα οὖν εἰκότως ὡμοίωσθε τοῖς ὄφεσιν ἐκείνοις, οἷς τὰ ὦτα πρὸς τοὺς κατεπᾴδοντας ἀποκέκλεισται; "θυμὸς γὰρ αὐτοῖς" φησὶν ἡ γραφὴ "κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως, ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς, ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπᾳδόντων."

4. ποιεῖ] εῖ in litura trium literarum P.
10. οἱ addidi ex M, in quo a m. pr. superscriptum est.
14. ἐξεζητήσατε P cum litura post σ.
22. αὐτῷ] αὐτῷ libri.
ib. Matth. vi. 20, 21.
24. ἆρα] ἄρα PV.
25. ἀποκέκλεισται MNP. ἀποκέκλειται V. Literae οκέκλεισται in P in litura a m. sec.
26. Psalm. lviii. 4, 5.
27. ὡσεὶ MNP. ὡς V.

106. Ἀλλ ὑμεῖς γε κατεπάσθητε τὴν ἁγιότητα καὶ παραδέξασθε τὸν ἥμερον καὶ ἡμέτερον λόγον καὶ τὸν ἰὸν ἀποπτύσατε τὸν δηλητήριον, ὅπως ὅτι μάλιστα ὑμῖν τὴν φθορὰν, ὡς ἐκείνοις τὸ γῆρας, ἀποδύσασθαι δοθῇ. ἀκούσατέ μου καὶ μὴ τὰ ὦτα ἀποβύσητε μηδὲ τὰς ἀκοὰς ἀποφράξητε, ἀλλ' εἰς νοῦν βάλεσθε τὰ λεγόμενα. καλόν ἐστι τὸ φάρμακον τῆς ἀθανασίας· στήσατέ ποτε τοὺς ὁλκοὺς τοὺς ἑρπυστικούς. "οἱ γὰρ ἐχθροὶ κυρίου χοῦν λείξουσι," φησὶν, ἡ γραφὴ λέγει· ἀνανεύσατε τῆς γῆς εἰς αἰθέρα, ἀναβλέψατε εἰς οὐρανὸν, θαυμάσατε, παύσασθε καραδοκοῦντες τῶν δικαίων τὴν πτέρναν καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας ἐμποδίζοντες· φρόνιμοι γένεσθε καὶ ἀβλαβεῖς· τάχα που ὁ κύριος ἁπλότητος ὑμῖν δωρήσεται πτερόν· πτερῶσαι γὰρ προῄρηται τοὺς γηγενεῖς, ἵνα δὴ τοὺς χηραμοὺς καταλείποντες οἰκήσητε τοὺς οὐρανούς. μόνον ἐξ ὅλης καρδίας μετανοήσωμεν, ὡς ὅλῃ καρδίᾳ δυνηθῆναι χωρῆσαι τὸν θεόν. "ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν" φησὶ "πᾶσα συναγωγὴ λαοῦ, ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς καρδίας ὑμῶν" πρὸς τοὺς καινοὺς τῆς πονηρίας λέγει· ἐλεεῖ καὶ δικαιοσύνης πληροῖ·
84 P. πίστευσον, ἄνθρωπε, ἀνθρώπῳ καὶ θεῷ· πίστευσον, ἄνθρωπε, τῷ παθόντι καὶ προσκυνουμένῳ θεῷ ζῶντι· πιστεύσατε 30 S.
οἱ δοῦλοι τῷ νεκρῷ· πάντες ἄνθρωποι πιστεύσατε μόνῳ τῷ πάντων ἀνθρώπων θεῷ· πιστεύσατε καὶ μισθὸν λάβετε σωτηρίαν· "ἐκζητήσατε τὸν θεὸν, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν." ὁ ἐκζητῶν τὸν θεὸν τὴν ἰδίαν πολυπραγμονεῖ σωτηρίαν· εὗρες τὸν θεὸν, ἔχεις τὴν ζωήν.

107. Ζητήσωμεν οὖν, ἵνα καὶ ζήσωμεν. ὁ μισθὸς τῆς

2. ἡμέτερον MNP. ὑμέτερον V.
5. ἀποβύσητε MNP. ἀποβύσατε V.
7. ὁλκοὺς τοὺς MNP. τοὺς om. V.
8. ἑρπυστικούς Sylb. ἑρπηστικοὺς P et qui η ab correctore habet M. ἑρπιστικοὺς V.
ib. Psalm. lxxii. 9.
11. Pet. II. ii. 2.
14. γὰρ addidit Potterus.
ib. χηραμοὺς] χειραμοὺς pr. P.
17. Psalm. lxii. 8.
19. καινοὺς N. καινοὺς (ι a m. sec.) M. καιροὺς V.
24. Psalm. lxix. 32.

εὑρέσεως ζωὴ παρὰ θεῷ. "ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε καὶ λεγέτωσαν διὰ παντὸς, μεγαλυνθήτω ὁ θεός." καλὸς ὕμνος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ἄνθρωπος, δικαιοσύνῃ οἰκοδομούμενος, ἐν ᾧ τὰ λόγια τῆς ἀληθείας ἐγκεχάρακται. ποῦ γὰρ ἀλλαχόθι ἢ ἐν σώφρονι ψυχῇ δικαιοσύνην ἐγγραπτέον; ποῦ ἀγάπην; αἰδῶ δὲ ποῦ; πραότητα δὲ ποῦ; ταύτας, οἶμαι, τὰς θείας γραφὰς ἐναποσφραγισαμένους χρὴ τῇ ψυχῇ καλὸν ἀφετήριον σοφίαν ἡγεῖσθαι τοῖς ἐφ' ὁτιοῦν τοῦ βίου τραπεῖσι μέρος, ὅρμον τε τὸν αὐτὸν ἀκύμονα σωτηρίας σοφίαν νομίζειν· δι' ἣν ἀγαθοὶ μὲν πατέρες τέκνων οἱ τῷ πατρὶ προσδεδραμηκότες, ἀγαθοὶ δὲ γονεῦσιν υἱοὶ οἱ τὸν υἱὸν νενοηκότες, ἀγαθοὶ δὲ ἄνδρες γυναικῶν οἱ μεμνημένοι τοῦ νυμφίου, ἀγαθοὶ δὲ οἰκετῶν δεσπόται οἱ τῆς ἐσχάτης δουλείας λελυτρωμένοι.

108. Ὦ μακαριώτερα τῆς ἐν ἀνθρώποις πλάνης τὰ θηρία, ἃ ἐπινέμεται τὴν ἄγνοιαν, ὡς ὑμεῖς, οὐχ ὑποκρίνεται δὲ τὴν ἀλήθειαν· οὐκ ἔστι παρ' αὐτοῖς κολάκων γένη, οὐ δεισιδαιμονοῦσιν ἰχθύες, οὐκ εἰδωλολατρεῖ τὰ ὄρνεα, ἕνα μόνον ἐκπλήττεται τὸν οὐρανὸν, ἐπεὶ θεὸν νοῆσαι μὴ δύναται ἀπηξιωμένα τοῦ λόγου. εἶτ' οὐκ αἰσχύνεσθε καὶ τῶν ἀλόγων σφᾶς αὐτοὺς ἀλογωτέρους πεποιηκότες, οἳ διὰ τοσούτων ἡλικιῶν ἐν ἀθεότητι κατατέτριφθε; παῖδες γεγόνατε, εἶτα μειράκια, εἶτα ἔφηβοι, εἶτα ἄνδρες, χρηστοὶ δὲ οὐδέποτε. κἂν τὸ γῆρας αἰδέσθητε, ἐπὶ δυσμαῖς τοῦ βίου γενόμενοι σωφρονήσατε, κἂν ἐπὶ τέλει τοῦ βίου τὸν θεὸν ἐπίγνωτε, ὡς δὴ τὸ τέλος ὑμῖν τοῦ βίου ἀρχὴν ἀναλάβοι σωτηρίας. ἐγηράσατε πρὸς δεισιδαιμονίαν, νέοι ἀφίκεσθε

1. Psalm. lxx. 4.
9. σοφίαν MNP. σοφίας V.
ib. τραπεῖσι Potterus pro τραφεῖσι.
12. γονεῦσιν υἱοὶ Potterus pro γονεῖς υἱέσιν (υἱάσιν P.).
17. ἃ superscr. in P.
28. ἐγηράσατε] γηράσατε P.

πρὸς θεοσέβειαν, παῖδας ἀκάκους ἐγκρινεῖ ὁ θεός. ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος τοῖς Σόλωνος ἑπέσθω νόμοις καὶ ὁ Ἀργεῖος τοῖς Φορωνέως καὶ ὁ Σπαρτιάτης τοῖς Λυκούργου, εἰ δὲ
85 P. σεαυτὸν ἀναγράφεις τοῦ θεοῦ, οὐρανὸς μέν σοι ἡ πατρίς, ὁ δὲ θεὸς νομοθέτης. τίνες δὲ καὶ οἱ νόμοι; "οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις," οὐ παιδοφθορήσεις, "οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου." εἰσὶ δὲ καὶ τούτων τὰ παραπληρώματα, λόγιοι νόμοι καὶ ἅγιοι λόγοι ἐν αὐταῖς ἐγγραφόμενοι ταῖς καρδίαις. "ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν·" καὶ "τῷ τύπτοντί σε εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην." καὶ "οὐκ ἐπιθυμήσεις, ἐπιθυμίᾳ γὰρ μόνῃ μεμοίχευκας."

109. Πόσῳ γοῦν ἄμεινον τοῖς ἀνθρώποις τοῦ τυγχάνειν τῶν ἐπιθυμιῶν τὸ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ἐπιθυμεῖν ἐθέλειν ὧν μὴ δεῖ; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τὸ αὐστηρὸν τῆς σωτηρίας ὑπομένειν οὐ καρτερεῖτε, καθάπερ δὲ τῶν σιτίων τοῖς γλυκέσιν ἡδόμεθα διὰ τὴν λειότητα τῆς ἡδονῆς προτιμῶντες, ἰᾶται δὲ ἡμᾶς καὶ ὑγιάζει τὰ πικρὰ τραχύνοντα τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ τοὺς ἀσθενεῖς τὸν στόμαχον ῥώννυσιν ἡ τῶν φαρμάκων αὐστηρία, οὕτως ἥδει μὲν καὶ γαργαλίζει ἡ συνήθεια, ἀλλ' ἡ μὲν εἰς τὸ βάραθρον ὠθεῖ, ἡ συνήθεια, ἡ δὲ εἰς οὐρανὸν ἀνάγει, ἡ ἀλήθεια, τραχεῖα μὲν τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· καὶ σεμνὴ μὲν ἡ γυναικωνῖτις αὕτη, σώφρων δὲ ἡ γερουσίᾳ· οὐδέ ἐστι δυσπρόσιτος οὐδὲ ἀδύνατος λαβεῖν, ἀλλ' ἔστιν ἐγγυτάτω ἐν οἴκοις ἡμῶν· ᾗ φησιν αἰνιττόμενος ὁ πάνσοφος Μωυσῆς, τρισὶ τοῖς καθ'

1. ὁ θεός] ὁ om. MP.
5. Exod. xx. 13–16.
7. Deut. vi. 5. Matt. xxii. 37.
9. Matth. xxii. 39.
10. ἑαυτὸν] σεαυτὸν apud Matthaeum et apud Clementem ipsum p. 304.
ib. Luc. vi. 29.
11. Matth. v. 28.
14. τὸ τὴν om. NP, supra versum habet M.
22. τραχεῖα—ἀλλ' ἀγαθὴ (δὲ ab manu schol. additum in P in fine versus) κουροτρόφος] Ex Hom. Od. 9, 27.

ἡμᾶς ἐνδιαιτωμένη μέρεσι, "χερσὶ καὶ στόματι καὶ καρδίᾳ." σύμβολον τοῦτο γνήσιον τρισὶ τοῖς πᾶσι συμπληρουμένης τῆς ἀληθείας, βουλῇ καὶ πράξει καὶ λόγῳ· μηδὲ γὰρ τόδε δείμαινε, μή σε τὰ πολλὰ καὶ ἐπιτερπῆ φανταζόμενον ἀφέληται σοφίας· αὐτὸς ἑκὼν ὑπερβήσῃ τὸν λῆρον τῆς συνηθείας, καθάπερ καὶ οἱ παῖδες τὰ ἀθύρματα ἄνδρες γενόμενοι ἀπέρριψαν.

110. Τάχει *μὲν δὴ ἀνυπερβλήτῳ εὐνοίᾳ τε εὐπροσίτῳ ἡ δύναμις ἡ θεϊκὴ ἐπιλάμψασα τὴν γῆν σωτηρίου σπέρματος ἐνέπλησε τὸ πᾶν. οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ* 86 P.
τοσοῦτον ἔργον ἄνευ θείας κομιδῆς ἐξήνυσεν ὁ κύριος, ὄψει καταφρονούμενος, ἔργῳ προσκυνούμενος, ὁ καθάρσιος καὶ σωτήριος καὶ μειλίχιος, ὁ θεῖος λόγος, ὁ φανερώτατος ὄντως θεὸς, ὁ τῷ δεσπότῃ τῶν ὅλων ἐξισωθείς· ὅτι ἦν υἱὸς αὐτοῦ καὶ "ὁ λόγος ἦν ἐν τῷ θεῷ," οὐδ' ὅτε τὸ πρῶτον προεκηρύχθη ἀπιστηθεὶς οὐθ' ὅτε τὸ ἀνθρώπου προσωπεῖον ἀναλαβὼν καὶ σαρκὶ ἀναπλασάμενος τὸ σωτήριον δρᾶμα τῆς ἀνθρωπότητος ὑπεκρίνετο ἀγνοηθείς· γνήσιος γὰρ ἦν ἀγωνιστὴς καὶ τοῦ πλάσματος συναγωνιστὴς, τάχιστα δὲ εἰς πάντας ἀνθρώπους διαδοθεὶς θᾶττον ἡλίου ἐξ αὐτῆς ἀνατείλας τῆς πατρικῆς βουλήσεως, ῥᾷστα ἡμῖν ἐπέλαμψε τὸν θεὸν, ὅθεν τε ἦν αὐτὸς καὶ ὃς ἦν, δι' ὧν ἐδίδαξεν καὶ ἐνεδείξατο, παραστησάμενος ὁ σπονδοφόρος καὶ διαλλακτὴς καὶ σωτὴρ ἡμῶν λόγος, πηγὴ ζωοποιὸς, εἰρηνικὴ, ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς χεόμενος, δι' ὃν ὡς ἔπος εἰπεῖν τὰ πάντα ἤδη πέλαγος γέγονεν ἀγαθῶν.

1. ἡμᾶς] ὑμᾶς V. Apud Philonem vol. 2. p. 406, 39. τρισὶ μέρεσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνδιαιτώμενον, στόματι καὶ καρδίᾳ καὶ χερσί.
ib. Deut. xxx. 14.
9. τὴν γῆν N. τῇ γῇ V. Sic etiam M, sed in litura, ut τὴν γῆν fuisse videatur.
11. κομιδῆς NP. κηδεμονίας M in litura et V.
15. Joann. i. 1.

ΚΕΦ. ΙΑ.

111. Μικρὸν δὲ, εἰ βούλει, ἄνωθεν ἄθρει τὴν θείαν εὐεργεσίαν. ὁ πρῶτος ὅτε μὲν ἐν παραδείσῳ ἔπαιζε λελυμένος, ἐπεὶ παιδίον ἦν τοῦ θεοῦ, ὅτε δὲ ὑπέπιπτεν ἡδονῇ— 31 S. ὄφις ἀλληγορεῖται ἡδονὴ ἐπὶ γαστέρα ἕρπουσα, κακία γηΐνη, εἰς ὕλας τρεφομένη—, παρήγετο ἐπιθυμίαις ὁ παῖς ἀνδριζόμενος ἀπειθείᾳ καὶ παρακούσας τοῦ πατρὸς ᾐσχύνετο τὸν θεόν· οἷον ἴσχυσεν ἡδονή; ὁ δι' ἁπλότητα λελυμένος ἄνθρωπος ἁμαρτίαις ηὑρέθη δεδεμένος. τῶν δεσμῶν λῦσαι τοῦτον ὁ κύριος αὖθις ἠθέλησεν, καὶ σαρκὶ ἐνδεθεὶς μυστήριον θεῖον, τούτῳ τὸν ὄφιν ἐχειρώσατο καὶ τὸν τύραννον ἐδουλώσατο, τὸν θάνατον, καὶ τὸ παροδοξότατον, ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον τὸν ἡδονῇ πεπλανημένον, τὸν τῇ φθορᾷ δεδεμένον, χερσὶν ἡπλωμέναις ἔδειξε λελυμένον. ὢ θαύματος μυστικοῦ· κέκλιται μὲν ὁ κύριος, ἀνέστη δὲ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐκ τοῦ παραδείσου πεσὼν μεῖζον ὑπακοῆς ἆθλον, οὐρανοὺς, ἀπολαμβάνει.

112. Διό μοι δοκεῖ, ἐπεὶ αὐτὸς ἧκεν ὡς ἡμᾶς οὐρανόθεν ὁ λόγος, ἡμᾶς ἐπ' ἀνθρωπίνην ἰέναι μὴ χρῆναι διδασκαλίαν ἔτι, Ἀθήνας καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, πρὸς δὲ καὶ Ἰωνίαν πολυπραγμονοῦντας. εἰ γὰρ ἡμῖν ὁ διδάσκαλος ὁ πληρώσας τὰ πάντα δυνάμεσιν ἁγίαις, δημιουργίᾳ, σω-
87 P. τηρίᾳ, εὐεργεσίᾳ, νομοθεσίᾳ, προφητείᾳ, διδασκαλίᾳ, πάντα νῦν ὁ διδάσκαλος κατηχεῖ καὶ τὸ πᾶν ἤδη Ἀθῆναι καὶ Ἑλλὰς γέγονεν τῷ λόγῳ. οὐ γὰρ δὴ μύθῳ μὲν ἐπιστεύετε ποιητικῷ τὸν Μίνω τὸν Κρῆτα τοῦ Διὸς ὀαριστὴν ἀναγράφοντι, ἡμᾶς δὲ ἀπιστήσετε μαθητὰς θεοῦ γεγονότας, τὴν ὄντως ἀληθῆ σοφίαν ἐπανῃρημένους, οὐδ' ἣν φιλοσο-

3. ὅτε μὲν] Aberat μέν.
4. ὑπέπιπτεν] ἐπέπιπτεν N.
9. ηὑρέθη] εὑρέθη libri.
11. τούτῳ] τοῦτον N. τοῦτο pr. P.
14. ὢ] ὦ P.
26. ὀαριστὴν N cum Hom. Od. 19, 179. pro ὡς ἄριστον, quod in litura habet M. ὀαριστὺν P.
27. ἀπιστήσετε Arcerius pro ἀπιστήσατε.

φίας ἄκροι μόνον ἠνίξαντο, οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ καὶ κατειλήφασιν καὶ ἀνεκήρυξαν. καὶ δὴ καὶ πᾶς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὁ Χριστὸς οὐ μερίζεται οὔτε βάρβαρός ἐστιν "οὔτε Ἰουδαῖος οὔτε Ἕλλην, οὐκ ἄρρεν, οὐ θῆλυ· καινὸς δὲ ἄνθρωπος" θεοῦ πνεύματι ἁγίῳ μεταπεπλασμένος.

113. Εἶθ' αἱ μὲν ἄλλαι συμβουλαί τε καὶ ὑποθῆκαι λυπραὶ καὶ περὶ τῶν ἐπὶ μέρους εἰσὶν, εἰ γαμητέον, εἰ πολιτευτέον, εἰ παιδοποιητέον· καθολικὴ δὲ ἄρα προτροπὴ μόνη καὶ πρὸς ὅλον δηλαδὴ τὸν βίον, ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πάσῃ περιστάσει πρὸς τὸ κυριώτατον τέλος, τὴν ζωὴν συντείνουσα, ἡ θεοσέβεια, καθ' ὃ καὶ μόνον ἐπάναγκές ἐστι ζῆν, ἵνα ζήσωμεν ἀεί· φιλοσοφία δὲ, ᾗ φασιν οἱ πρεσβύτεροι, πολυχρόνιός ἐστι συμβουλὴ, σοφίας ἀΐδιον μνηστευομένη ἔρωτα· "ἐντολὴ δὲ κυρίου τηλαυγὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς." ἀπόλαβε τὸν Χριστὸν, ἀπόλαβε τὸ βλέπειν, ἀπόλαβέ σου τὸ φῶς,

ὄφρ' εὖ γινώσκοις ἠμὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

"γλυκὺς" ὁ λόγος ὁ φωτίσας ἡμᾶς "ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον· ποθεινός ἐστιν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον." πῶς γὰρ οὐ ποθεινὸς ὁ τὸν ἐν σκότει κατορωρυγμένον νοῦν ἐναργῆ ποιησάμενος καὶ τὰ φωσφόρα τῆς ψυχῆς ἀποξύνας ὄμματα; καὶ γὰρ ὥσπερ ἡλίου μὴ ὄντος ἕνεκα τῶν ἄλλων ἄστρων νὺξ ἂν ἦν τὰ πάντα, οὕτως εἰ μὴ τὸν λόγον ἔγνωμεν καὶ τούτῳ κατηυγάσθημεν, οὐδὲν ἂν τῶν σιτευομένων ὀρνίθων ἐλειπόμεθα, ἐν σκότει πιαινόμενοι καὶ θανάτῳ τρεφόμενοι. χωρήσωμεν τὸ φῶς, ἵνα χωρήσωμεν 88 P.
τὸν θεόν· χωρήσωμεν τὸ φῶς καὶ μαθητεύσωμεν τῷ

2. κατειλήφασιν] κατειλήφασι M.
3. Galat. iii. 28. vi. 15. Ephes. iv. 24.
14. Psalm. xix. 9.
17. ὄφρ' εὖ—] Hom. Il. 5, 128.
18. Psalm. xix. 10.
20. ἐναργῆ NP. ἐνεργῆ MV, sed M ε in litura. Fuit igitur ἐναργῆ.
27. χωρήσωμεν] χωρίσωμεν N.

κυρίῳ. τοῦτό τοι καὶ ἐπήγγελται τῷ πατρὶ "διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε·" ὕμνησον καὶ διήγησαί μοι τὸν πατέρα σου τὸν θεόν· σώζει σου τὰ διηγήματα, παιδεύσει με ἡ ᾠδὴ ὡς μέχρι νῦν ἐπλανώμην ζητῶν τὸν θεόν. ἐπεὶ δέ με φωταγωγεῖς, κύριε, καὶ τὸν θεὸν εὑρίσκω διὰ σοῦ καὶ τὸν πατέρα ἀπολαμβάνω παρὰ σοῦ, γίνομαί σου "συγκληρονόμος," ἐπεὶ "τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἐπῃσχύνθης."

114. Ἀφέλωμεν οὖν, ἀφέλωμεν τὴν λήθην τῆς ἀληθείας, τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὸ σκότος τὸ ἐμποδὼν ὡς ἀχλὺν ὄψεως καταγαγόντες τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἐποπτεύσωμεν, ταύτην αὐτῷ πρῶτον ἀνυμνήσαντες τὴν φωνήν, χαῖρε φῶς· ὅτι "φῶς" ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τοῖς ἐν "σκότει" κατορωρυγμένοις καὶ "ἐν σκιᾷ θανάτου" κατακεκλεισμένοις ἐξέλαμψεν, ἡλίου καθαρώτερον, ζωῆς τῆς ἐνταῦθα γλυκύτερον. τὸ φῶς ἐκεῖνο ζωή ἐστιν ἀΐδιος καὶ ὅσα μετείληφεν αὐτοῦ, ζῇ, ἡ νὺξ δὲ εὐλαβεῖται τὸ φῶς καὶ δύνουσα διὰ τὸν φόβον παραχωρεῖ τῇ ἡμέρᾳ κυρίου· τὰ πάντα φῶς ἀκοίμητον γέγονεν καὶ ἡ δύσις ἀνατολῇ πεπίστευκεν. τοῦτο ἡ κτίσις ἡ καινὴ βεβούληται· ὁ γὰρ τὰ πάντα καθιππεύων "δικαιοσύνης ἥλιος" ἐπίσης περιπολεῖ τὴν ἀνθρωπότητα, τὸν πατέρα μιμούμενος, ὃς "ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ" καὶ καταψεκάζει τὴν δρόσον τῆς ἀληθείας. οὗτος τὴν δύσιν εἰς ἀνατολὴν μετήγαγεν καὶ τὸν θάνατον εἰς ζωὴν ἀνεσταύρωσεν· ἐξαρπάσας δὲ τῆς ἀπωλείας τὸν ἄνθρωπον προσεκρέμασεν αἰθέρι, μεταφυτεύων τὴν φθορὰν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ γῆν μετα-

1. Psalm. xxii. 22.

3. διήγησαί μοι] διήγησ(αι) μοι (αι a m. rec.) M. διηγήσομαί σοι N, et qui σο in litura habet P. διηγήσομαι (sine pronomine) V.

4. ὡς] Legi potest etiam ὅς. SYLB.

7. Rom. viii. 17.

8. Heb. ii. 11.

13. ὅτι φῶς] ὅτι om. NP, a m. sec. superscriptum in M.

ib. Matth. iv. 16. Iesai. ix. 2.

21. Malach. iv. 2.

22. Matth. v. 45.

βάλλων εἰς οὐρανοὺς, ὁ τοῦ θεοῦ γεωργὸς, δεξιὰ σημαίνων, λαοὺς δ' ἐπὶ ἔργον ἀγαθὸν ἐγείρων, μιμνήσκων βιότοιο ἀληθινοῦ, καὶ τὸν μέγαν ὄντως καὶ θεῖον καὶ ἀναφαίρετον τοῦ πατρὸς κλῆρον χαριζόμενος ἡμῖν, οὐρανίῳ διδασκαλίᾳ θεοποιῶν τὸν ἄνθρωπον, "διδοὺς νόμους εἰς τὴν 89 P. *διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίαν γράφων αὐτούς." τίνας ὑπογράφει νόμους; "ὅτι πάντες εἴσονται τὸν θεὸν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἵλεως" φησὶν ὁ θεὸς "ἔσομαι αὐτοῖς καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ."*

115. *Δεξώμεθα τοὺς νόμους τῆς ζωῆς, πεισθῶμεν*
32 S. *προτρεπομένῳ θεῷ, μάθωμεν αὐτὸν, ἵνα ἵλεως ᾖ, ἀποδῶμεν καὶ μὴ δεομένῳ μισθὸν εὐχάριστον, εὐπάθειαν, οἷόν τι ἐνοίκιον, τὴν εὐσέβειαν τῷ θεῷ τῆς ἐνταῦθα ἐνοικήσεως,*

χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

ὀλίγης πίστεως γῆν σοι δίδωσι τὴν τοσαύτην γεωργεῖν, ὕδωρ πίνειν καὶ ἄλλο πλεῖν, ἀέρα ἀναπνεῖν, πῦρ ὑπουργεῖν, κόσμον οἰκεῖν, ἐντεῦθεν εἰς οὐρανοὺς ἀποικίαν στείλασθαί σοι συγκεχώρηκεν· τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ τοσαῦτά σοι δημιουργήματα καὶ χαρίσματα ὀλίγης πίστεως μεμίσθωκεν. εἶθ' οἱ μὲν τοῖς γόησι πεπιστευκότες τὰ περίαπτα καὶ τὰς ἐπαοιδὰς, ὡς σωτηρίους δῆθεν, ἀποδέχονται, ὑμεῖς δὲ οὐ βούλεσθε τὸν οὐράνιον αὐτὸν περιάψασθαι τὸν σωτῆρα λόγον· καὶ τῇ ἐπῳδῇ τοῦ θεοῦ πιστεύσαντες ἀπαλλαγῆναι μὲν παθῶν, ἃ δὴ ψυχῆς νόσοι, ἀποσπασθῆναι δὲ ἁμαρτίας· θάνατος γὰρ ἀΐδιος ἁμαρτία. ἦ τέλεον νωδοὶ καὶ τυφλοὶ καθάπερ οἱ ἀσπάλακες οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐσθίοντες ἐν σκότῳ διαιτᾶσθε, περικαταρρέοντες τῇ φθορᾷ.

1. δεξιὰ—βιότοιο] Aratus 6.
2. μιμνήσκων] μιμνήισκων P, ut θνήισκειν in codicibus scribitur.
5. Heb. viii. 10–12. Jerem. xxxi. 33. sqq.
15. χρύσεα—] Hom. Il. 6, 236.
27. ἀσπάλακες (ut supra) scripsi pro σπάλακες.

ἀλλ' ἔστιν ἡ ἀλήθεια ἡ κεκραγυῖα "ἐκ σκότους φῶς λάμψει." λαμψάτω οὖν ἐν τῷ ἀποκεκρυμμένῳ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ φῶς, καὶ τῆς γνώσεως αἱ ἀκτῖνες ἀνατειλάτωσαν τὸν ἐγκεκρυμμένον ἔνδον ἐκφαίνουσαι καὶ ἀποστίλβουσαι ἄνθρωπον τὸν μαθητὴν τοῦ φωτὸς, τὸν Χριστοῦ γνώριμόν τε καὶ συγκληρονόμον, μάλιστα ἐπειδὰν τὸ τιμιώτατον καὶ σεβασμιώτατον εὐσεβεῖ τε καὶ ἀγαθῷ παιδὶ ἀγαθοῦ πατρὸς ὄνομα εἰς γνῶσιν ἀφίκηται, προστάττοντος ἤπια καὶ τῷ παιδὶ ἐγκελευομένου τὰ σωτήρια. ὁ δὲ πειθόμενος αὐτῷ κατὰ πάντα δὴ πλεονεκτεῖ, ἕπεται τῷ θεῷ, πείθεται τῷ πατρὶ, ἔγνω πλανώμενος αὐτὸν, ἠγάπησε τὸν θεὸν, ἠγάπησε τὸν πλησίον, ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν, τὸ ἆθλον ἐπιζητεῖ, τὴν ἐπαγγελίαν ἀπαιτεῖ.

116. Πρόκειται δὲ ἀεὶ τῷ θεῷ τὴν ἀνθρώπων ἀγέλην σώζειν. ταύτῃ καὶ τὸν ἀγαθὸν ποιμένα ὁ ἀγαθὸς ἀπέστειλεν θεός· ἁπλώσας δὲ ὁ λόγος τὴν ἀλήθειαν ἔδειξε
90 P. τοῖς ἀνθρώποις τὸ ὕψος τῆς σωτηρίας, ὅπως ἢ μετανοήσαντες σωθῶσιν, ἢ μὴ ὑπακούσαντες κριθῶσιν. τοῦτο τῆς δικαιοσύνης τὸ κήρυγμα ὑπακούουσιν εὐαγγέλιον, παρακούσασιν κριτήριον. ἀλλὰ σάλπιγξ μὲν ἡ μεγαλόκλονος ἠχήσασα στρατιώτας συνήγαγεν καὶ πόλεμον κατήγγειλεν, Χριστὸς δὲ εἰρηνικὸν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπιπνεύσας μέλος οὐ συνάξει ἄρα τοὺς εἰρηνικοὺς στρατιώτας τοὺς ἑαυτοῦ; συνήγαγε μὲν οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὸ στρατιωτικὸν τὸ ἀναίμακτον αἵματι καὶ λόγῳ, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν αὐτοῖς ἐνεχείρισεν. σάλπιγξ ἐστὶ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ. ὁ μὲν ἐσάλπισεν, ἡμεῖς δὲ

1. ἔστιν] Duplicatum in MNP.
ib. Cor. II iv. 6.
2. λάμψει] λάμψαι apud Paulum.
6. Rom. viii. 17.
7. καὶ σεβασμιώτατον om. N.
ib. εὐσεβεῖ] εὐσεβῆ N.
27. ἐνεχείρισεν P. Legebatur ἐνεχείρησεν.

ἠκούσαμεν. ἐξοπλισώμεθα εἰρηνικῶς, "ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως ἀναλαβόντες καὶ τὴν κόρυν τοῦ σωτηρίου περιθέμενοι καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ," ἀκονήσωμεν. οὕτως ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος εἰρηνικῶς ἐκτάττει· ταῦτα ἡμῶν τὰ ὅπλα τὰ ἄτρωτα· τούτοις ἐξοπλισάμενοι παραταξώμεθα τῷ πονηρῷ·" "τὰ πεπυρακτωμένα τοῦ πονηροῦ ἀποσβέσωμεν βέλη" ταῖς ὑδατίναις ἀκμαῖς ταῖς ὑπὸ τοῦ λόγου βεβαμμέναις εὐχαρίστοις ἀμειβόμενοι τὰς εὐποιίας εὐλογίαις, καὶ τὸν θεὸν τῷ θείῳ γεραίροντες λόγῳ. "ἔτι γὰρ λαλοῦντός σου ἐρεῖ" φησὶν "ἰδοὺ πάρειμι."

117. Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται θεός. λῷον οὖν καὶ ἄμεινον τῆς ἀρίστης τῶν ὄντων οὐσίας μιμητὴν ὁμοῦ καὶ θεραπευτὴν γενέσθαι· οὐ γὰρ μιμεῖσθαί τις δυνήσεται τὸν θεὸν ἢ δι' ὧν ὁσίως θεραπεύσει, οὐδ' αὖ θεραπεύειν καὶ σέβειν ἢ μιμούμενος. ὁ γέ τοι οὐράνιος καὶ θεῖος ὄντως ἔρως ταύτῃ προσγίνεται τοῖς ἀνθρώποις, ὅταν ἐν αὐτῇ που τῇ ψυχῇ τὸ ὄντως καλὸν ὑπὸ τοῦ θείου λόγου ἀναζωπυρούμενον ἐκλάμπειν δυνηθῇ, καὶ τὸ μέγιστον ἅμα τῷ βουληθῆναι γνησίως τὸ σωθῆναι συντρέχει, ὁμοζυγούντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, προαιρέσεως καὶ ζωῆς. τοιγάρτοι μόνη αὕτη ἡ τῆς ἀληθείας προτροπὴ τοῖς πιστοτάτοις ἀπείκασται τῶν φίλων μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς παραμένουσα, παραπομπὸς ἀγαθὴ ὅλῳ καὶ τελείῳ τῷ τῆς ψυχῆς πνεύματι τοῖς εἰς οὐρανὸν ἀπαίρουσι γενομένη. τί δή σε προτρέπω;

1. Ephes. vi. 14, 16. sqq. Thess. I v. 8. Iesai. lix. 17.
6. παραταξώμεθα Sylb. pro παραταξόμεθα.
10. Iesai. lviii. 9.
12. Ὦ] Ὢ P.
13. λῷον] λώϊον libri.
16. αὖ Sylb. pro ἄν.
ib. σέβειν] σοβεῖν P.
25. Ante ἀγαθὴ in M καὶ erasum.
ib. τῷ τῆς] τῷ om. N.
26. γενομένη NP. γινομένη MV, ι in litura M.

σωθῆναί σε ἐπείγομαι. τοῦτο Χριστὸς βούλεται· ἑνὶ λόγῳ ζωήν σοι χαρίζεται. καὶ τίς ἐστιν οὗτος; μάθε συντόμως, λόγος ἀληθείας, λόγος ἀφθαρσίας ὁ ἀναγεννῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀλήθειαν αὐτὸν ἀναφέρων, τὸ κέντρον τῆς σωτηρίας, ὁ ἐξελαύνων τὴν φθορὰν, ὁ ἐκδιώκων τὸν θάνατον, ὁ ἐν ἀνθρώποις οἰκοδομήσας νεὼν, ἵνα ἐν ἀνθρώποις ἱδρύσῃ τὸν θεόν· ἅγνισον τὸν νεὼν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ῥᾳθυμίας, ὥσπερ ἄνθος ἐφήμερον, καταλίμπανε ἀνέμῳ καὶ πυρὶ, σωφροσύνης δὲ τοὺς καρποὺς γεώργησον ἐμφρόνως
91 P. καὶ σεαυτὸν ἀκροθίνιον ἀνάστησον τῷ θεῷ, ὅπως οὐκ ἔργον μόνον, ἀλλὰ καὶ χάρις ᾖ τοῦ θεοῦ· πρέπει δὲ ἄμφω, τῷ Χριστῷ γνώριμον καὶ βασιλείας ἄξιον φανῆναι καὶ βασιλείας κατηξιῶσθαι.

ΚΕΦ. ΙΒ.

118. Φύγωμεν οὖν τὴν συνήθειαν, φύγωμεν οἷον ἄκραν χαλεπὴν ἢ Χαρύβδεως ἀπειλὴν ἢ Σειρῆνας μυθικάς· ἄγχει τὸν ἄνθρωπον, τῆς ἀληθείας ἀποτρέπει, ἀπάγει τῆς ζωῆς, παγίς ἐστιν, βάραθρόν ἐστιν, βόθρος ἐστὶ, λίκνον ἐστὶν, κακὸν ἡ συνήθεια·

τούτου μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε
νῆα.

φεύγωμεν, ὦ συνναῦται, φεύγωμεν τὸ κῦμα τοῦτο, πῦρ ἐρεύγεται, νῆσός ἐστι πονηρὰ, ὀστοῖς καὶ νεκροῖς σεσωρευ- 33 S. μένη, ᾄδει δὲ ἐν αὐτῇ πορνίδιον ὡραῖον, ἡδονὴ, πανδήμῳ τερπόμενον μουσικῇ·

δεῦρ' ἄγ' ἰὼν, πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,
νῆα κατάστησον, ἵνα θειοτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.

3. λόγος ante ἀφθαρσίας om. N.
18. ἐστὶν P. ἐστὶ V.
ib. λίκνον Potterus pro λίκνος. λίχνος P.
20. τούτου N cum Homero Od. 12, 219. κείνου P. 'κεῖνο M. κ' εἶνο V.
24. ἡδονὴ] ἡδονῇ N.
26. δεῦρ'—] Hom. Od. 12, 184.
27. θειοτέρην] νωΐτέρην apud Homerum, cui Clemens pro consilio suo θειοτέρην substituit.
ib. ὄπ' ἀκούσῃς] ἐπακούσῃς NP.

ἐπαινεῖ σε, ὦ ναῦτα, καὶ πολυύμνητον λέγει καὶ τὸ κῦδος τῶν Ἑλλήνων ἡ πόρνη σφετερίζεται· ἔασον αὐτὴν ἐπινέμεσθαι τοὺς νεκροὺς, πνεῦμά σε οὐράνιον βοηθεῖ· πάριθι τὴν ἡδονὴν, βουκολεῖ·

μηδὲ γυνή σε νόον πυγοστόλος ἐξαπατάτω,
αἱμύλα κωτίλλουσα, τεὴν διφῶσα καλιήν.

παράπλει τὴν ᾠδὴν, θάνατον ἐργάζεται· ἐὰν ἐθέλῃς μόνον, νενίκηκας τὴν ἀπώλειαν καὶ τῷ ξύλῳ προσδεδεμένος ἁπάσης ἔσῃ τῆς φθορᾶς λελυμένος, κυβερνήσει σε ὁ λόγος ὁ τοῦ θεοῦ καὶ τοῖς λιμέσι καθορμίσει τῶν οὐρανῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τότε μου κατοπτεύσεις τὸν θεὸν καὶ τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις τελεσθήσῃ μυστηρίοις καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσεις ἀποκεκρυμμένων, τῶν ἐμοὶ τετηρημένων, "ἃ οὔτε οὖς ἤκουσεν οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνέβη" τινός.

καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ,
δισσὰς δὲ Θήβας,

βακχεύων ἔλεγέν τις εἰδώλοις, ἀγνοίᾳ μεθύων ἀκράτῳ· 92 P.
ἐγὼ δ' αὐτὸν οἰκτείραιμι παροινοῦντα καὶ τὸν οὕτω παρανοοῦντα ἐπὶ σωτηρίαν παρακαλέσαιμι σωφρονοῦσαν, ὅτι καὶ κύριος μετάνοιαν ἁμαρτωλοῦ καὶ οὐχὶ θάνατον ἀσπάζεται.

119. Ἧκε, ὦ παραπλὴξ, μὴ θύρσῳ σκηριπτόμενος, μὴ κιττῷ ἀναδούμενος, ῥῖψον τὴν μίτραν, ῥῖψον τὴν νεβρίδα, σωφρόνησον, δείξω σοι τὸν λόγον καὶ τοῦ λόγου τὰ μυστήρια, κατὰ τὴν σὴν διηγούμενος εἰκόνα. ὄρος ἐστὶ

3. σε—βοηθεῖ] σοι—βοηθεῖ Hoeschelius.
ib. πάριθι] πάραθι typotheta in V.
4. βουκολεῖ Arcerius pro βουκόλει.
5. μηδὲ—] Hesiod. Op. 371.
ib. νόον MNP. νόου V.
10. καθορμίσει] καθορμήσει P.
11. μου] Pro μου rectius μοι legemus, ut passim, cum alibi, tum p. 119, 6. 33. 132, 18. 239, 4. 262, 13. 23, 33. 284, 1. SYLB.
14. Cor. I ii. 9.
16. καὶ μὴν—] Penthei verba apud Euripidem Bacch. 915. quibus iterum utitur Paed. 2. p. 180.
21. Cf. Ezech. xxxii. 2. xvii. 23, 32.

τοῦτο θεῷ πεφιλημένον, οὐ τραγῳδίαις ὡς Κιθαιρὼν ὑποκείμενον, ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν, ὄρος νηφάλιον, ἁγναῖς ὕλαις σύσκιον· βακχεύουσι δὲ ἐν αὐτῷ οὐχ αἱ Σεμέλης τῆς κεραυνίας ἀδελφαὶ αἱ μαινάδες, αἱ δύσαγνον κρεανομίαν μυούμεναι, ἀλλ' αἱ τοῦ θεοῦ θυγατέρες αἱ ἀμνάδες αἱ καλαὶ τὰ σεμνὰ τοῦ λόγου θεσπίζουσαι ὄργια, χορὸν ἐγείρουσαι σώφρονα. ὁ χορὸς οἱ δίκαιοι, τὸ ᾆσμα ὕμνος ἐστὶ τοῦ πάντων βασιλέως, ψάλλουσιν αἱ κόραι, δοξάζουσιν ἄγγελοι, προφῆται λαλοῦσιν, ἦχος στέλλεται μουσικῆς, δρόμῳ τὸν θίασον διώκουσιν, σπεύδουσιν οἱ κεκλημένοι πατέρα ποθοῦντες ἀπολαβεῖν· ἧκέ μοι, ὦ πρέσβυ, καὶ σὺ τὰς Θήβας λιπὼν καὶ τὴν μαντικὴν καὶ τὴν βακχικὴν ἀπορρίψας πρὸς ἀλήθειαν χειραγωγοῦ· ἰδού σοι τὸ ξύλον ἐπερείδεσθαι δίδωμι· σπεῦσον, Τειρεσία, πίστευσον ὄψει· Χριστὸς ἐπιλάμπει φαιδρότερον ἡλίου, δι' ὃν ὀφθαλμοὶ τυφλῶν ἀναβλέπουσιν, νύξ σε φεύξεται, πῦρ φοβηθήσεται, θάνατος οἰχήσεται· ὄψει τοὺς οὐρανούς, ὦ γέρον, ὁ Θήβας μὴ βλέπων.

120. *Ὦ τῶν ἁγίων ὡς ἀληθῶς μυστηρίων, ὦ φωτὸς ἀκηράτου. δᾳδουχοῦμαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν θεὸν ἐποπτεύσας ἅγιος γίνομαι μυούμενος, ἱεροφαντεῖ δὲ ὁ κύριος καὶ τὸν μύστην σφραγίζεται φωταγωγῶν, καὶ παρατίθεται τῷ πατρὶ τὸν πεπιστευκότα αἰῶσι τηρούμενον. ταῦτα τῶν ἐμῶν μυστηρίων τὰ βακχεύματα. εἰ βούλει, καὶ σὺ μυοῦ καὶ χορεύσεις μετ' ἀγγέλων ἀμφὶ τὸν ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον καὶ μόνον ὄντως θεόν, συνυμνοῦντος ἡμῖν τοῦ*
93 P. *θεοῦ λόγου. ἀΐδιος οὗτος Ἰησοῦς εἷς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς θεοῦ τε ἑνὸς τοῦ αὐτοῦ καὶ πατρὸς ὑπὲρ ἀνθρώπων εὔχεται καὶ ἀνθρώποις ἐγκελεύεται*

2. τοῖς ex MNP additum, qui τῆς om.
ib. ἀνακείμενον] ἀνα in litura P.
7. ὄργια] ὅργια P.
ib. ἐγείρουσαι] ἀγείρουσαι MP.
10. θίασον] θείασον pr. P.
18. ὁ Θήβας] ὁ ex ὦ factum in P.
19. Ὦ] ὧ P.

κέκλυτε, μυρία φῦλα,

μᾶλλον δὲ ὅσοι τῶν ἀνθρώπων λογικοὶ καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, τὸ πᾶν ἀνθρώπων γένος καλῶ, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς θελήματι πατρός. ἥκετε ὡς ἐμὲ, ὑφ' ἕνα ταχθησόμενοι θεὸν καὶ τὸν ἕνα λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ μόνον τῶν ἀλόγων ζῴων πλεονεκτεῖτε τῷ λόγῳ· ἐκ δὲ τῶν θνητῶν ἁπάντων ὑμῖν ἀθανασίαν μόνοις καρπώσασθαι δίδωμι. ἐθέλω γὰρ, ἐθέλω καὶ ταύτης ὑμῖν μεταδοῦναι τῆς χάριτος, ὁλόκληρον χορηγῶν τὴν εὐεργεσίαν, ἀφθαρσίαν· καὶ λόγον χαρίζομαι ὑμῖν τὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ, τέλειον ἐμαυτὸν χαρίζομαι. τοῦτό εἰμι ἐγὼ, τοῦτο βούλεται ὁ θεὸς, τοῦτο συμφωνία ἐστὶ, τοῦτο ἁρμονία πατρὸς, τοῦτο υἱὸς, τοῦτο Χριστὸς, τοῦτο ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, βραχίων κυρίου, δύναμις τῶν ὅλων, τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, ὧν πάλαι μὲν εἰκόνες, οὐ πᾶσαι δὲ ἐμφερεῖς, διορθώσασθαι ὑμᾶς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον βούλομαι, ἵνα μοι καὶ ὅμοιοι γένησθε. χρίσω ὑμᾶς τῷ πίστεως ἀλείμματι, δι' οὗ τὴν φθορὰν ἀποβάλλετε, καὶ γυμνὸν δικαιοσύνης ἐπιδείξω τὸ σχῆμα, δι' οὗ πρὸς τὸν θεὸν ἀναβαίνετε· "δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν."

121. Σπεύσωμεν, δράμωμεν, ὦ θεοφιλῆ καὶ θεοείκελα τοῦ λόγου ἄνθρωποι ἀγάλματα, σπεύσωμεν, δράμωμεν, ἄρωμεν τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, ὑποβάλωμεν ἀφθαρσίᾳ καλὸν ἡνίοχον ἀνθρώπων, τὸν Χριστὸν ἀγαπήσωμεν, τὸν πῶλον ὑποζύγιον ἤγαγε σὺν τῷ παλαιῷ· καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν

1. κέκλυτε] Hom. Il. 17, 220.
19. Matth. xi. 28–30.
ib. πρός με om. N.
23. χρηστὸς] χρηστός ἐστι N.
ib. τὸ φορτίον] τὸ om. V.
27. ὑποβάλωμεν MNP. ὑπολάβωμεν V.

συνωρίδα καταζεύξας εἰς ἀθανασίαν κατιθύνει τὸ ἅρμα, σπεύδων πρὸς τὸν θεὸν πληρῶσαι ἐναργῶς, ὃ ᾐνίξατο πρότερον μὲν εἰς Ἱερουσαλὴμ, νῦν δὲ εἰσελαύνων οὐρανούς. κάλλιστον θέαμα τῷ πατρὶ υἱὸς ἀΐδιος νικηφόρος. φιλότιμοι τοίνυν πρὸς τὰ καλὰ καὶ θεοφιλεῖς ἄνθρωποι γενώμεθα καὶ τῶν ἀπαθῶν τὰ μέγιστα, θεὸν καὶ ζωὴν, κτησώμεθα. ἀρωγὸς δὲ ὁ λόγος, θαρρῶμεν αὐτῷ καὶ μή
94 P. ποτε ἡμᾶς τοσοῦτος ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, μὴ δόξης ἐπέλ- 34 S.
θοι πόθος, ὅσος αὐτοῦ τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τῷ θεῷ αὐτῷ ἀρεστὸν, εἰ ἡμεῖς τὰ μὲν πλείστου ἄξια ὑπὲρ ἐλαχίστου ποιούμεθα, ἀνοίας δὲ καὶ ἀμαθίας καὶ ῥαθυμίας καὶ εἰδωλολατρίας ὕβρεις περιφανεῖς καὶ τὴν ἐσχάτην δυσσέβειαν περὶ πλείονος τιθέμεθα.

122. Οὐ γὰρ ἄπο τρόπου φιλοσόφων παῖδες πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν καὶ αὐτήν γε ἔτι τὴν ἄγνοιαν μανίας εἶδος ὑπογράφοντες οὐδὲν ἄλλο ἢ μεμηνέναι τοὺς πολλοὺς ὁμολογοῦσιν. οὐ δὴ οὖν ἀμφιβάλλειν ἐρεῖ ὁ λόγος, ὁπότερον αὐτοῖν ἄμεινον, σωφρονεῖν ἢ μεμηνέναι, ἐχομένους δὲ ἀπρὶξ τῆς ἀληθείας παντὶ σθένει ἕπεσθαι χρὴ τῷ θεῷ σωφρονοῦντας καὶ πάντα αὐτοῦ νομίζειν, ὥσπερ ἐστὶ, πρὸς δὲ καὶ ἡμᾶς τὸ κάλλιστον τῶν κτημάτων μεμαθηκότας ὄντας αὐτοῦ, σφᾶς αὐτοὺς ἐπιτρέπειν τῷ θεῷ, ἀγαπῶντας κύριον τὸν θεὸν καὶ τοῦτο παρ' ὅλον τὸν βίον ἔργον ἡγουμένους. εἰ δὲ κοινὰ τὰ φίλων, θεοφιλὴς δὲ ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, καὶ γὰρ οὖν φίλος μεσιτεύοντος τοῦ λόγου, γίνεται δὴ οὖν τὰ πάντα τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι τὰ

1. εἰς ἀθανασίαν MNP. εἰς τὸν θεὸν πρὸς ἀθανασίαν V.
2. σπεύδων πρὸς τὸν θεὸν MNP. πρὸς τὸν θεὸν om. V.
8. ἐπέλθοι N. ἐπέλθῃ MPV.
12. εἰδωλολατρίας scripsi pro εἰδωλολατρείας.
13. τιθέμεθα] τιθέ in litura M. Fuit haud dubie αἱρώμεθα, quod est in NP, αι in P ex ε ut videtur facto.
14. ἄπο pr. P. ἀπὸ, quod est in ceteris, corr. P.

πάντα τοῦ θεοῦ, καὶ κοινὰ ἀμφοῖν τοῖν φίλοιν τὰ πάντα, τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. ὥρα οὖν ἡμῖν μόνον τὸν θεοσεβῆ Χριστιανὸν εἰπεῖν πλούσιόν τε καὶ σώφρονα καὶ εὐγενῆ· καὶ ταύτῃ εἰκόνα τοῦ θεοῦ μεθ' ὁμοιώσεως καὶ λέγειν καὶ πιστεύειν δίκαιον καὶ ὅσιον, μετὰ φρονήσεως γενόμενον ὑπὸ Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ εἰς τοσοῦτον, ὅμοιον ἤδη καὶ θεῷ.

123. Οὐκ ἀποκρύπτεται γοῦν ὁ προφήτης τὴν χάριν λέγων, "ἐγὼ εἶπον ὅτι θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες·" ἡμᾶς γάρ, ἡμᾶς εἰσπεποίηται καὶ ἡμῶν ἐθέλει μόνων κεκλῆσθαι πατήρ, οὐ τῶν ἀπειθούντων. καὶ γὰρ οὖν ὧδέ 95 P. πως ἔχει τὰ ἡμέτερα τῶν Χριστοῦ ὀπαδῶν, οἷαι μὲν αἱ βουλαί, τοῖοι καὶ οἱ λόγοι, ὁποῖοι δὲ οἱ λόγοι, τοιαίδε καὶ αἱ πράξεις, καὶ ὁποῖα τὰ ἔργα, τοιοῦτος ὁ βίος· χρηστὸς ὁ σύμπας ἀνθρώπων βίος τῶν Χριστὸν ἐγνωκότων. ἅλις, οἶμαι, τῶν λόγων, εἰ καὶ μακροτέρω προῆλθον ὑπὸ φιλανθρωπίας ὅ τί περ εἶχον ἐκ θεοῦ ἐκχέων, ὡσὰν ἐπὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν σωτηρίαν παρακαλῶν· περὶ γάρ τοι τῆς παῦλαν οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἐχούσης ζωῆς οὐκ ἐθέλουσιν οὐδ' οἱ λόγοι παύσασθαί ποτε ἱεροφαντοῦντες. ὑμῖν δὲ ἔτι τοῦτο περιλείπεται πέρας τὸ λυσιτελοῦν ἑλέσθαι ἢ κρίσιν ἢ χάριν· ὡς ἔγωγε οὐδ' ἀμφιβάλλειν ἀξιῶ, πότερον ἄμεινον αὐτοῖν, οὐδὲ μὴν συγκρίνεσθαι θέμις ζωὴν ἀπωλείᾳ.

9. Psalm. lxxxii. 6.
19. παῦλαν Hoeschelius pro παύλης.
ib. ζωῆς] τῆς ζωῆς N.
24. ἀπωλείᾳ] Subscriptum in MP Κλήμεντος προτρεπτικὸς πρὸς ἕλληνας. In initio libri praescriptum in MP Κλήμεντος στρωματέως προτρεπτικὸς πρὸς ἕλληνας, et in P quidem literis minusculis a m. recentiore, quia literae manus primae capitales prope evanuerant.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ Α.

[*Συγκεκρότηται κρηπὶς ἀληθείας, ὦ παῖδες ὑμεῖς, ὑμῖν αὐτοῖς ἁγίου νεὼ μεγάλου θεοῦ θεμέλιος γνώσεως ἀρραγὴς, προτροπὴ καλὴ δι' ὑπακοῆς εὐλόγου ζωῆς ἀΐδιος ὄρεξις νοερῷ καταβληθεῖσα χωρίῳ.*]

ARGUMENTUM.

Cap. I. Quid profiteatur *paedagogus*. (§. 1–3.) C. II. Nos propter peccata nostra moderari paedagogum. (§. 4–6.) C. III. Benignum et hominum esse amantem paedagogum. (§. 7–9.) C. IV. Verbum ex aequo virorum et mulierum esse paedagogum. (§. 10, 11.) C. V. Omnes, qui circa veritatem versentur, esse apud deum pueros. (§. 12–24.) C. VI. Adversus eos, qui existimant puerorum et infantium appellationem significare primarum disciplinarum doctrinam. (§. 25–53.) C. VII. Quis sit paedagogus et de ejus paedagogia. (§. 54–62.) C. VIII. Adversus eos, qui existimant non esse bonum id, quod justum est. (§. 63–74.) C. IX. Ejusdem esse potestatis et bene facere et juste punire: in quo etiam dicatur quis sit modus paedagogiae verbi. (§. 75–90.) C. X. Eundem deum per idem verbum et a peccatis arcere minantem, et humanae naturae salutem dare adhortantem. (§. 91–97.) C. XI. Per legem et prophetas verbum paedagogi functum fuisse officio. (§. 98, 99.) C. XII. Paedagogum convenienter paternae affectioni severitate et benignitate usum esse. (§. 100–102.) C. XIII. Quem ad modum id, quod recte et ex virtute geratur, fiat ex recta ratione, ita rursus peccatum praeter rationem. (§. 103–105.)

1. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ Α] In codicibus *Κλήμεντος στρωματέως παιδαγωγός. λόγοι γ̄.* In V. literis uncialibus *Κλημεντος Ἀλεξανδρεως Παιδαγωγου λογος πρωτος.*

3. *Συγκεκρότηται—χωρίῳ*] Haec in V in pagina aversa folii Paedagogo praefixi leguntur: unde ad Protrepticum rettulit Sylburgius. In codicibus omnibus Paedagogo sunt praefixa, fueruntque haud dubie etiam in P, qui nunc incipit ab *-σεως τὸ δηκτικὸν* (ρ 96. p. 155.) foliis antecedentibus amissis.

ib. *Συγκεκρότηται*] *κεκρότηται* BR.

ib. *ὑμῖν*] *ἡμῖν* BR.

ΚΕΦ. Α. 97 P.

Τί ἐπαγγέλλεται ὁ παιδαγωγός.

ΤΡΙΩΝ γέ τοι τούτων περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων, ἠθῶν, πράξεων, παθῶν, ὁ προτρεπτικὸς εἴληχεν τὰ ἤθη αὐτοῦ, θεοσεβείας καθηγεμὼν, ὁ τροπιδίου δίκην ὑποκείμενος λόγος εἰς οἰκοδομὴν πίστεως, ἐφ' ᾧ μάλα γανύμενοι καὶ τὰς παλαιὰς ἀπομνύμενοι δόξας πρὸς σωτηρίαν νεάζομεν, ψαλλούσῃ συνᾴδοντες προφητείᾳ "ὡς ἀγαθὸς τῷ Ἰσραὴλ ὁ θεὸς τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ." πράξεών τε ἁπασῶν ὁ λόγος ἐπιστατεῖ ὁ ὑποθετικὸς, τὰ δὲ πάθη ὁ παραμυθητικὸς ἰᾶται, εἷς ὢν πᾶς ὁ αὐτὸς οὗτος λόγος, τῆς συντρόφου καὶ κοσμικῆς συνηθείας ἐξαρπάζων τὸν ἄνθρωπον, εἰς δὲ τὴν μονότροπον τῆς εἰς θεὸν πίστεως σωτηρίαν παιδαγωγῶν. ὁ γοῦν οὐράνιος ἡγεμὼν ὁ λόγος, ὁπηνίκα μὲν ἐπὶ σωτηρίαν παρεκάλει, προτρεπτικὸς ὄνομα αὐτῷ ἦν, ἰδίως οὗτος παρορμητικὸς ἐκ μέρους τὸ πᾶν προσαγο- 98 P.
ρευόμενος λόγος, προτρεπτικὴ γὰρ ἡ πᾶσα θεοσέβεια, ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ὄρεξιν ἐγγεννῶσα τῷ συγγενεῖ λογισμῷ· νυνὶ δὲ θεραπευτικός τε ὢν καὶ ὑποθετικὸς ἅμα ἄμφω, ἑπόμενος αὐτὸς αὑτῷ, παραινεῖ τὸ προτετραμμένον κεφάλαιον, τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν ὑπισχνούμενος τὴν ἴασιν. κεκλήσθω δ' ἡμῖν ἑνὶ προσφυῶς οὗτος ὀνόματι παιδαγωγὸς, πρακτικὸς, οὐ μεθοδικὸς ὢν ὁ παι-

2. Τί] ὅτι M.
4. εἴληχεν M. εἴληχε V.
6. λόγος om. Exc. MS. SYLB.
ib. γανύμενοι] γαννύμενοι libri.
7. νεάζομεν] νεάζωσιν M.
8. Psalm. lxxiii. 1.
ib. τῷ (τοῦ M.) Ἰσραὴλ ὁ θεὸς] ὁ θεὸς τῷ Ἰσραὴλ B ut Psalm.
9. τῇ om. Psalm.
ib. τε] δὲ Exc. MS. SYLB.
ib. ὁ λόγος] ὁ om. FM.
13. θεὸν] τὸν θεὸν M.
16. Non post, sed ante ἰδίως interpungit V. Correctum ex BR.
ib. παρορμητικὸς] ὁ παρορμητικὸς M.
17. ἡ πᾶσα] πᾶσα ἡ Exc. MS.
19. συγγενεῖ om. M.
ib. νυνὶ] νῦν B.
20. αὑτῷ Potterus. αὐτῷ libri.
21. προτετραμμένον] προγεγραμμένον Canterus.

δαγωγὸς, ᾗ καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ βελτιῶσαι τὴν ψυχήν ἐστιν, οὐ διδάξαι, σώφρονός τε, οὐκ ἐπιστημονικοῦ καθηγήσασθαι βίου.

2. Καίτοι καὶ διδασκαλικὸς ὁ αὐτός ἐστι λόγος, ἀλλ' οὐ νῦν· ὁ μὲν γὰρ ἐν τοῖς δογματικοῖς δηλωτικὸς καὶ ἀποκαλυπτικὸς, ὁ διδασκαλικὸς, πρακτικὸς δὲ ὢν ὁ παιδαγωγὸς πρότερον μὲν εἰς διάθεσιν ἠθοποιΐας προυτρέψατο, ἤδη δὲ καὶ εἰς τὴν τῶν δεόντων ἐνέργειαν παρακαλεῖ, τὰς ὑποθήκας τὰς ἀκηράτους παρεγγυῶν καὶ τῶν πεπλανημένων πρότερον τοῖς ὕστερον ἐπιδεικνὺς τὰς εἰκόνας. ἄμφω δὲ ὠφελιμώτατα, τὸ μὲν εἰς ὑπακοὴν, τὸ παραινετικὸν εἶδος, τὸ δὲ ἐν εἰκόνος μέρει παραλαμβανόμενον, διττὸν καὶ αὐτὸ παραπλησίως τῇ προτέρᾳ συζυγίᾳ, τὸ μὲν αὐτοῦ ἵνα μιμώμεθα αἱρούμενοι τὸ ἀγαθὸν, τὸ δὲ ὅπως ἐκτρεπώμεθα παραιτούμενοι τὸ θατέρου.

3. Ἴασις οὖν τῶν παθῶν ἐνθένδε ἕπεται κατὰ τὰς παραμυθίας τῶν εἰκόνων, ἐπιρρωννύντος τοῦ παιδαγωγοῦ τὰς ψυχὰς, καθάπερ ἠπίοις φαρμάκοις, ὑποθήκαις φιλανθρώποις εἰς τὴν παντελῆ τῆς ἀληθείας γνῶσιν τοὺς κάμνοντας διαιτωμένου. ἴσαι δ' οὐκ ἐστὸν ὑγίεια καὶ γνῶσις, ἀλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. οὐκ ἂν οὖν τις νοσῶν ἔτι πρότερόν τι τῶν διδασκαλικῶν ἐκμάθοι πρὶν ἢ τέλεον ὑγιᾶναι· οὐδὲ γὰρ ὡσαύτως πρὸς τοὺς μανθάνοντας ἢ κάμνοντας ἀεὶ τῶν παραγγελμάτων ἕκαστον λέγεται, ἀλλὰ πρὸς οὓς μὲν εἰς γνῶσιν, πρὸς οὓς δὲ εἰς ἴασιν. καθάπερ οὖν τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρῄζει, ταύτῃ καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ, ἵν'

5. δογματικοῖς] δηλωτικοῖς R, sed δογματικοῖς margo ab alia manu.

7. προυτρέψατο] προετρέψατο M.

14. ἵνα—τὸ δὲ] Haec a manu recenti suppleta in M.

15. θατέρου Exc. MS. θάτερον ceteri. In M est παραιτούμενοι φαῦλον τῆς εἰκόνος.

18. καθάπερ ἠπίοις φαρμάκοις, ὑποθήκαις] καὶ ὥσπερ ἠπίοις φαρμάκοις ταῖς ὑποθήκαις ταῖς M.

20. ἐστὸν] ἔστον FV. ἔστιν M.

ἡμῶν ἰάσηται τὰ πάθη, εἶτα δὲ καὶ διδασκάλου, ὃς καθηγήσεται πρὸς καθαρὰν γνώσεως ἐπιτηδειότητα εὐτρεπίζων τὴν ψυχὴν, δυναμένην χωρῆσαι τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ 99 P. λόγου. σπεύδων δὲ ἄρα τελειῶσαι σωτηρίῳ ἡμᾶς βαθμῷ καταλλήλῳ εἰς παίδευσιν ἐνεργῆ, τῇ καλῇ συγχρῆται οἰκονομίᾳ ὁ πάντα φιλάνθρωπος λόγος, προτρέπων ἄνωθεν, ἔπειτα παιδαγωγῶν, ἐπὶ πᾶσιν ἐκδιδάσκων.

ΚΕΦ. Β.

Ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὁ παιδαγωγὸς ἐπιστατεῖ.

4. Ἔοικεν δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἡμῶν, ὦ παῖδες ὑμεῖς, τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ θεῷ, οὗπέρ ἐστιν υἱὸς ἀναμάρτητος, ἀνεπίληπτος καὶ ἀπαθὴς τὴν ψυχὴν, θεὸς ἐν ἀνθρώπου σχήματι ἄχραντος, πατρικῷ θελήματι διάκονος, λόγος θεὸς, ὁ ἐν τῷ πατρὶ, ὁ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, σὺν καὶ τῷ σχήματι θεός· οὗτος ἡμῖν εἰκὼν ἀκηλίδωτος, τούτῳ παντὶ σθένει πειρατέον ἐξομοιοῦν τὴν ψυχήν· ἀλλ' ὁ μὲν ἀπόλυτος εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μόνος κριτὴς, ὅτι ἀναμάρτητος μόνος· ἡμεῖς δὲ, ὅση δύναμις, ὡς ὅτι ἐλάχιστα ἁμαρτάνειν πειρώμεθα. κατεπείγει γὰρ τοσοῦτον οὐδὲν ὡς ἡ τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων ἀπαλλαγὴ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ κώλυσις τῆς εἰς τὴν συνήθειαν τῶν ἁμαρτημάτων εὐεμπτωσίας. ἄριστον μὲν οὖν τὸ μηδ' ὅλως ἐξαμαρτάνειν κατὰ μηδένα τρόπον, ὃ δή φαμεν εἶναι θεοῦ· δεύτερον δὲ μηδενὸς τῶν κατὰ γνώμην ἐφάψασθαί ποτε ἀδικημάτων, ὅπερ οἰκεῖον σοφοῦ· τρίτον

1. δὲ καὶ δ. Sylb. pro δὲ εἰς δ., melius quam Lowthius, qui δὲ δεῖ δ. conjecit.

2. πρὸς καθαρὰν Sylb. καθαρὰν πρὸς libri.

5. παίδευσιν] Ex σπεύδεσιν factum in M.

9. ἡμῶν ὁ] ἡμῶν καὶ ὁ B. καὶ supra versum R.

11. αὐτοῦ τῷ] τῷ αὐτοῦ M.

15. ἡμῖν] ἡμῶν M.

19. ὡς ὅτι] ὡς ἔτι M.

20. τοσοῦτον οὐδὲν] οὐδὲν τοσοῦτον M.

25. τρίτον—ἴδιον] τρίτον δὲ ὅπερ ἴδιόν τι M, omissis mediis.

μὴ πάνυ πολλοῖς τῶν ἀκουσίων περιπεσεῖν, ὅπερ ἴδιον παιδαγωγουμένων εὐγενῶς· τὸ δὲ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐνδια- 100 P. τρῖψαι τοῖς ἁμαρτήμασιν τελευταῖον τετάχθω. ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲ τοῖς εἰς μετάνοιαν ἀνακαλουμένοις ἀναμαχέσασθαι σωτήριον.

5. Καί μοι δοκεῖ παγκάλως διὰ Μωυσέως φάσκειν ὁ 36 S. παιδαγωγός "ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐπ' αὐτῷ αἰφνίδιον, παραχρῆμα μιανθήσεται ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ καὶ ξυρήσεται," τὴν ἀκούσιον ἁμαρτίαν αἰφνίδιον θάνατον προσειπών· μιαίνειν δὲ αὐτὸν λέγει κηλιδοῦντα τὴν ψυχήν, διὸ καὶ τὴν θεραπείαν ᾗ τάχος ὑποτίθεται ξυρᾶσθαι παραχρῆμα τὴν κεφαλὴν συμβουλεύων, τὰς ἐπισκιαζούσας τῷ λογισμῷ τῆς ἀγνοίας κόμας ἀποψήξασθαι παραινῶν, ὡς γυμνὸν δασείας καταλειφθέντα ὕλης τῆς κακίας τὸν λογισμόν· ἐνθρονίζεται δὲ οὗτος ἐν ἐγκεφάλῳ ἐπὶ τὴν μετάνοιαν παλινδρομῆσαι. ἔπειτα ὀλίγα προσειπὼν ἐπιφέρει "αἱ δὲ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἄλογοι," δι' ὧν δῆλον ὅτι αἱ ἁμαρτίαι μηνύονται αἱ μὴ γεγονυῖαι κατὰ λόγον. καὶ τὸ μὲν ἀκούσιον αἰφνίδιον προσεῖπεν, τὸ δὲ ἁμαρτάνειν ἄλογον. οὗ δὴ χάριν ὁ λόγος ὁ παιδαγωγὸς τὴν ἐπιστασίαν εἴληχεν εἰς τὴν ἀλόγου κώλυσιν ἁμαρτίας. σκόπει δὲ ἐνθένδε ἀπὸ τῆς γραφῆς· διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος, τὸ ἁμάρτημα ἐλεγκτικῶς τὸ προϋπάρξαν διὰ τῆς ἑπομένης δείκνυται ῥήσεως, καθὸ ἡ δικαία κρίσις ἕπεται. καὶ τοῦτο ἐμφανὲς διὰ τῶν προφητῶν καταφαίνεται "ὡς εἰ μὴ ἥμαρτες" λεγόντων, "οὐκ ἂν τάδε ἠπείλησεν·" καὶ "διὰ

2. ἐνδιατρίψαι Hoeschelius. διατρίψαι V. ἐπιδιατρίψαι M.
4. ἀναμαχέσασθαι] ἀναμάχεσθαι M.
6. Μωυσέως] μωσέως libri.
7. Num. vi. 9.
ib. ἐπ' αὐτῷ αἰφνίδιον] αἰφνίδιον ἐπ' αὐτῷ R.
ib. παραχρῆμα om. B.
14. καταλειφθέντα FM. καταληφθέντα V.
17. Num. vi. 12.
19. προσεῖπεν FM. προσεῖπε V.
22. διὰ τοῦτο om. M.
25. ἐμφανὲς] ἐμφανῶς M.
26. Cf. Jerem. 7.

τοῦτο οὕτως λέγει κύριος "ἀνθ' ὧν οὐκ ἠκούσατε τῶν λόγων τούτων, διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος." καὶ "διὰ τοῦτο ἰδοὺ λέγει κύριος." διὰ τοῦτο γὰρ ἡ προφητεία δι' ὑπακοὴν καὶ παρακοὴν, δι' ἣν μὲν ἵνα σωθῶμεν, δι' ἣν δὲ ἵνα παιδευθῶμεν.

6. Ἔστιν οὖν ὁ παιδαγωγὸς ἡμῶν λόγος διὰ παραινέσεων θεραπευτικὸς τῶν παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παθῶν. κυρίως μὲν γὰρ ἡ τῶν τοῦ σώματος νοσημάτων βοήθεια ἰατρικὴ καλεῖται τέχνη, ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ διδακτή. λόγος δὲ ὁ πατρικὸς μόνος ἐστὶν ἀνθρωπίνων ἰατρὸς ἀρρωστημάτων παιώνιος καὶ ἐπῳδὸς ἅγιος νοσούσης ψυχῆς. "σῶσον τὸν δοῦλόν σου, φησὶν ὁ θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σοί· ἐλέησόν με, κύριε, ὅτι πρὸς σὲ κεκράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν." ἰητρικὴ μὲν γὰρ κατὰ Δημόκριτον σώματος νούσους ἀκέεται, σοφίη δὲ ψυχὴν παθέων ἀπαιρέεται· ὁ δὲ ἀγαθὸς παιδαγωγὸς, ἡ σοφία, ὁ λόγος τοῦ πατρὸς, 101 P.
ὁ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, ὅλου κήδεται τοῦ πλάσματος, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀκεῖται αὐτοῦ ὁ πανα ρκὴς τῆς ἀνθρωπότητος ἰατρὸς ὁ σωτήρ· "ἀνάστα" φησὶν τῷ παρειμένῳ "τὸν σκίμποδα ἐφ' ὃν κατάκεισαι λαβὼν ἄπιθι οἴκαδε." παραχρῆμα δὲ ὁ ἄρρωστος ἐρρώσθη. καὶ τῷ τεθνεῶτι "Λάζαρε" εἶπεν "ἔξιθι·" ὁ δὲ ἐξῆλθεν τῆς σοροῦ ὁ νεκρὸς, οἷος ἦν πρὶν ἢ παθεῖν, μελετήσας τὴν ἀνάστασιν. ναὶ μὴν καὶ καθ' αὑτὴν ἰᾶται τὴν ψυχὴν ἐντολαῖς καὶ χαρίσμασιν, ἀλλὰ ταῖς μὲν ὑποθήκαις τάχα

1. ἀνθ'] καὶ ἀνθ' M.
ib. τῶν λόγων τούτων] τὸν λόγον τοῦτον M.
6. λόγος] οὗτος ὁ λόγος λόγος M.
9. ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ F. ἀνθρωπίνη σοφία V. Alludit ad Cor. I. ii. 13.
12. Psalm. lxxxvi. 2, 3.
14. ἰητρικὴ—νούσους—ἀπαιρέεται Sylb. pro ἰατρικὴ—νόσους—ἀφαιρεῖται.
15. ψυχὴν παθέων Klotzius. ψυχὴν παθῶν V. παθῶν ψυχὴν M.
17. ἄνθρωπον] οὐρανὸν M. confuso compendio ουνον cum ανον. οὐρανὸν expressit Hervetus.
19. φησὶν F. φησὶ V.
20. Marc. ii. 11.
22. ἐξῆλθεν F. ἐξῆλθε V.
22. Joann. xi. 43.
23. σοροῦ] γῆς M.
ib. παθεῖν] θανεῖν Arcerius.

δὴ μέλλει, χαρίσμασι δὲ πλούσιος. "ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι" τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἡμῖν λέγει. ἡμεῖς δὲ ἅμα νοήματι νήπιοι γεγόναμεν, τὴν ἀρίστην καὶ βεβαιοτάτην τάξιν παρὰ τῆς αὐτοῦ εὐταξίας μεταλαμβάνοντες, ἣ πρῶτον μὲν ἀμφὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν οὐρανὸν τάς τε ἡλιακὰς περιδινήσεις κυκλεῖται καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρων τὰς φορὰς ἀσχολεῖται διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτα δὲ περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, περὶ ὃν ἡ πᾶσα σπουδὴ καταγίνεται· καὶ τοῦτον ἔργον ἡγουμένη μέγιστον ψυχὴν μὲν αὐτοῦ φρονήσει καὶ σωφροσύνῃ κατηύθυνεν, τὸ δὲ σῶμα κάλλει καὶ εὐρυθμίᾳ συνεκεράσατο, περὶ δὲ τὰς πράξεις τῆς ἀνθρωπότητος τό τε ἐν αὐταῖς κατορθοῦν καὶ τὸ εὔτακτον ἐνέπνευσεν τὸ αὐτῆς.

ΚΕΦ. Γ.

Ὅτι φιλάνθρωπος ὁ παιδαγωγός.

7. *Πάντα ὀνίνησιν ὁ κύριος καὶ πάντα ὠφελεῖ καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς θεὸς, τὰ μὲν ἁμαρτήματα ὡς θεὸς ἀφιεὶς, εἰς δὲ τὸ μὴ ἐξαμαρτάνειν παιδαγωγῶν ὡς ἄνθρωπος. εἰκότως ἄρα φίλος ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, ἐπεὶ καὶ πλάσμα αὐτοῦ ἐστίν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα κελεύων μόνον πεποίηκεν, τὸν δὲ ἄνθρωπον δι' αὐτοῦ ἐχειρούργησεν καί τι αὐτῷ ἴδιον ἐνεφύσησεν. τὸ οὖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπεικονισμένον, ἢ ὡς δι' αὐτὸ αἱρετὸν τῷ θεῷ ὑπ' αὐτοῦ δεδημιούργηται τοῦ θεοῦ, ἢ ὡς ἕνεκεν ἄλλου αἱρετὸν διαπέ-*
102 P. *πλασται. εἰ μὲν οὖν δι' αὐτὸ αἱρετὸν ἀγαθὸς ὢν ἀγαθὸν ἠγάπησεν, καὶ τὸ φίλτρον ἔνδον ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦθ' ὅπερ ἐμφύσημα λέγεται θεοῦ, εἰ δὲ ἕνεκεν τῶν*

6. ἄστρων] ἀστέρων M.
10. κατηύθυνεν M. κατηύθυνε V.
12. ἐνέπνευσεν τὸ αὐτῆς (αὑτῆς Potterus) FM. ἐνέπνευσε τὸ αὐτῆς V.
18. παιδαγωγῶν BR. Pal. παραπαιδαγωγῶν FMV.
20. ἐστίν M. ἐστὶ V.
23, 25. αὑτὸ Potterus. αὐτὸ V.
25. ἀγαθὸς BR. ὁ ἀγαθὸς FV. ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς M.
27. τοῦθ'] τοῦτο M.
ib. λέγεται] εἴρηται M.

ἄλλων ὁ ἄνθρωπος αἱρετὸν γέγονεν, οὐκ ἄλλην αἰτίαν ἔσχεν τοῦ ποιεῖν αὐτὸν ὁ θεὸς ἢ ὡς οὐκ ἄνευ αὐτοῦ οἷόν τε ὄντος τὸν μὲν γενέσθαι δημιουργὸν ἀγαθὸν, τὸν δὲ εἰς γνῶσιν ἀφικέσθαι θεοῦ. οὐ γὰρ ἄλλως ἂν τὸ οὗ ἕνεκεν ἄνθρωπος γέγονεν ἐποίησεν ὁ θεὸς, εἰ μὴ ἄνθρωπος ἐγεγόνει· καὶ ἣν εἶχεν ἐναποκεκρυμμένην ἰσχὺν τῷ βούλεσθαι ὁ θεὸς, διὰ τῆς ἔξωθεν τοῦ πεποιηκέναι προσανεπλήρωσεν δυνάμεως, λαβὼν παρὰ ἀνθρώπου ὃ πεποίηκεν ἄνθρωπον καὶ ὃν εἶχεν εἶδεν καὶ γέγονεν ὃ ἠθέλησεν· οὐδὲν δὲ ὃ μὴ δύναται θεός.

8. Ὁ ἄνθρωπος ἄρα ὃν πεποίηκεν ὁ θεὸς, δι' αὐτὸν αἱρετόν ἐστιν, τὸ δὲ δι' αὐτὸν αἱρετὸν οἰκεῖόν ἐστιν ὅτῳ περ ἂν ᾖ δι' αὐτὸν αἱρετὸν, τοῦτο δὲ καὶ ἀσμενιστὸν καὶ φιλητόν. ἀλλὰ καὶ φιλητὸν μέν τί ἐστιν, οὐχὶ δὲ καὶ φιλεῖται ὑπ' αὐτοῦ; φιλητὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀποδέδεικται, φιλεῖται ἄρα πρὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος. πῶς γὰρ οὐ
37 S. φιλεῖται, δι' ὃν ὁ μονογενὴς ἐκ κόλπων πατρὸς καταπέμπεται λόγος τῆς πίστεως; ἡ πίστις ἐκ περιουσίας, αὐτὸς σαφῶς ὁ κύριος ὁμολογῶν καὶ λέγων "αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε." καὶ πάλιν ὁ αὐτός "καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας." τί μὲν οὖν ὁ παιδαγωγὸς βούλεται καὶ τί ἐπαγγέλλεται, ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ διακείμενος καὶ ὑπαγορεύσει μὲν τῶν πρακτέων, ἀπαγορεύσει δὲ τῶν ἐναντίων, ἤδη που δῆλον. σαφὲς δὲ

1. ὁ ἄνθρωπος] ὁ om. M.
2. ἔσχεν FBMR. ἔχει V.
3. τὸν δὲ] τοὺς δὲ Otto ad Athenag. p. 234.
4. ἄλλως] ἄλλος B.
6. ἣν εἶχεν—ἔξωθεν τοῦ—ὃ πεποίηκεν—καὶ ὃν εἶχεν εἶδεν] ἣν εἶχεν—ἔξωθεν τὸ—ὃς πεποίηκεν (vel ὁ πεποιηκὼς)—καὶ οὐκ ἦν εἰπεῖν, εἶπεν Otto ad Athenag. p. 235. in quibus conjecturis manifesto falsum est ἣν εἶχεν. Nam ἣν non cum indicativo, sed cum conjunctivo construitur.
ib. τῷ] τὸ M.
7. τοῦ] τὸ R, sed τῷ margo ab alia manu.
11. αὐτὸν Potterus. αὐτὸν libri hic et infra.
14. ἐστιν] ἐστί τινι M.
15. φιλεῖται] οὐ superscr. in M.
17. ὁ μονογενὴς] ὁμογενὴς V.
19. Joann. xvi. 27.
21. Ibid. xvii. 23.
23. ὑπαγορεύσει——ἀπαγορεύσει] ὑπαγόρευσιν—ἀπαγόρευσιν M.

ὡς ἄρα θάτερον εἶδος τῶν λόγων τὸ διδασκαλικὸν ἰσχνόν τέ ἐστι καὶ πνευματικὸν, ἀκριβολογίας ἐχόμενον, τὸ ἐποπτικὸν, ὃ δὴ ὑπερκείσθω τὰ νῦν.

9. Καθήκει δ' ἡμῖν ἀνταγαπᾶν μὲν τὸν καθηγούμενον ἀγαπητικῶς ἀρίστου βίου, βιοῦν δὲ πρὸς τὰ διατάγματα τῆς δι' αὐτοῦ προαιρέσεως, οὐ μόνον ἐπιτελοῦντας τὰ προσταττόμενα ἢ παραφυλάττοντας τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκόνων τὰς μὲν ἐκτρεπομένους, τὰς δὲ ὡς ἔνι μάλιστα μιμουμένους ἐπιτελεῖν καθ' ὁμοίωσιν τὰ ἔργα τοῦ παιδαγωγοῦ, ἵνα δὴ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν πληρώσῃ. ὡς γὰρ ἐν σκότῳ βαθεῖ ἀλώμενοι τῷ βίῳ
103 P. ἀπταίστου καὶ ἀκριβοῦς καθοδηγοῦ δεόμεθα. ὁδηγὸς δὲ ἄριστος οὐχὶ τυφλὸς, καθά φησιν ἡ γραφὴ, τυφλοὺς εἰς τὰ βάραθρα χειραγωγῶν, ὀξὺ δὲ ὁ βλέπων καὶ διορῶν τὰ ἐγκάρδια λόγος. καθάπερ οὖν οὐκ ἔστι φῶς ὃ μὴ φωτίζει, οὐδὲ κινοῦν ὃ μὴ κινεῖ, οὐδὲ φιλοῦν ὃ μὴ φιλεῖ, οὐδὲ ἀγαθόν ἐστιν ὃ μὴ ὠφελεῖ καὶ εἰς σωτηρίαν καθοδηγεῖ. ἄγωμεν οὖν τὰς ἐντολὰς δι' ἔργων τοῦ κυρίου (καὶ γὰρ ὁ λόγος αὐτὸς ἐναργῶς σὰρξ γενόμενος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν πρακτικὴν ἅμα καὶ θεωρητικὴν ἐπιδεικνύς) καὶ δὴ νόμον ὑπολαμβάνοντες τὸν λόγον τὰς ἐντολὰς καὶ τὰς ὑποθημοσύνας αὐτοῦ τὰς συντόμους ὁδοὺς καὶ συντόνους εἰς ἀϊδιότητα γνωρίσωμεν· πειθοῦς γὰρ ἀνάπλεω, οὐ φόβου, τὰ προστάγματα.

1. ἰσχνόν] ἰσχύον R. υ superscr. in B.
6. δι' additum ex R.
8. ἐκτρεπομένους] ἐκτρεπομένας F. (ους superscr.)
11. Cf. Genes. i. 20.
ib. ἀλώμενοι] ἁλώμενοι M.
13. τυφλὸς] ὁ τυφλὸς M.
ib. Matth. xv. 14.
14. τὰ βάραθρα] τὸ βάραθρον M. Apud Matth. legitur, ὁδηγοί εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται, libris nonnullis βόθρον praebentibus.
19. ἐναργῶς] ἐνεργῶς M. (α superscr.)
ib. Cf. Joann. i. 14.
20. ἅμα] ἅμα δὲ M.

ΚΕΦ. Δ.

Ὅτι ἐπ' ἴσης ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὁ λόγος παιδαγωγός ἐστιν.

10. Ταύτην τοίνυν πλέον τὴν ἀγαθὴν ἀσπασάμενοι πειθαρχίαν σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδῶμεν κυρίῳ, τὸν βεβαιότατον τῆς πίστεως αὐτοῦ ἐξαψάμενοι κάλων, τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἶναι νενοηκότες. εἰ γὰρ ἀμφοῖν ὁ θεὸς εἷς, εἷς δὲ καὶ ὁ παιδαγωγὸς ἀμφοῖν, μία ἐκκλησία, μία σωφροσύνη, αἰδὼς μία, ἡ τροφὴ κοινὴ, γάμος συζύγιος, ἀναπνοὴ, ὄψις, ἀκοὴ, γνῶσις, ἐλπὶς, ὑπακοὴ, ἀγάπη, ὅμοια πάντα. ὧν δὲ κοινὸς μὲν ὁ βίος, κοινὴ δὲ ἡ χάρις, κοινὴ δὲ καὶ ἡ σωτηρία, κοινὴ τούτων καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγωγή. "ἐν γὰρ τῷ αἰῶνι τούτῳ" φησὶν "γαμοῦσι καὶ γαμίσκονται," ἐν ᾧ δὴ μόνῳ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος διακρίνεται, "ἐν ἐκείνῳ δὲ οὐκέτι," ἔνθα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἁγίου τούτου βίου τοῦ ἐκ συζυγίας τὰ ἔπαθλα, οὐκ ἄρρενι καὶ θηλείᾳ, ἀνθρώπῳ δὲ ἀπόκειται, ἐπιθυμίας διχαζούσης αὐτὸν κεχωρισμένον.

11. Κοινὸν οὖν καὶ τοὔνομα ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ὁ ἄνθρωπος. ταύτῃ μοι δοκοῦσιν οἱ Ἀττικοὶ παιδάριον ἐπικοίνως οὐ μόνον τὸ ἄρρεν, ἀλλὰ καὶ τὸ θῆλυ κεκληκέναι, εἴ τῳ πιστὸς καταφαίνεται ὁ κωμικὸς ἐν Ῥαπιζο- 104 P.
μένῃ Μένανδρος ὧδέ πως λέγων

τοὐμὸν θυγάτριον, πάνυ γάρ ἐστι τῇ φύσει
** * φιλάνθρωπον τὸ παιδάριον σφόδρα.*

ἄρνες δὲ δὴ ἐπίκοινόν ἐστιν ἀφελείας ὄνομα ἄρρενός τε καὶ θήλεος ζῴου. αὐτὸς δὲ ἡμᾶς ὁ κύριος ποιμαίνει εἰς τοὺς

2. τε additum ex R.
ib. λόγος om. R.
12. Luc. xx. 34.
20. ἐπικοίνως] οἱ ἀττικοὶ addit B.
21. κωμικὸς] κοινωνικὸς R.
23. ἐστι] ἐστιν F.
24. * * φιλάνθρωπον] Excidit primus versus pes, quem νὴ Δία fuisse conjecit Meinekius Com. vol. 4. p. 199. quae probabilior conjectura quam Heinsii χαρίεν.
25. ἀφελείας] ὠφελείας R et Pal., sed ἀφελείας margo R.
26. θήλεος] θήλεως M.

αἰῶνας, ἀμήν. ἄνευ δὲ ποιμένος οὔτε πρόβατα οὔτε ἄλλο οὐδέν πω βιωτέον, οὐδὲ δὴ παῖδας ἄνευ τοῦ παιδαγωγοῦ, οὐδὲ μὴν οἰκέτας ἄνευ τοῦ δεσπότου.

ΚΕΦ. Ε.

Ὅτι πάντες οἱ περὶ τὴν ἀλήθειαν καταγινόμενοι παῖδες παρὰ τῷ θεῷ.

12. Ὅτι μὲν οὖν ἡ παιδαγωγία παίδων ἐστὶν ἀγωγὴ σαφὲς ἐκ τοῦ ὀνόματος, λοιπὸν δέ ἐστι τοὺς παῖδας ἐπιθεωρῆσαι, οὓς αἰνίττεται ἡ γραφή, εἶτα τὸν παιδαγωγὸν αὐτοῖς ἐπιστῆσαι· οἱ παῖδες ἡμεῖς, πολλαχῶς δὲ ἡμᾶς ἐξυμνεῖ πολυτρόπως τε ἀλληγορεῖ ὀνόμασι ποικίλοις τὸ ἀφελὲς τῆς πίστεως ἐξαλλάττουσα ἡ γραφή. ἐν γοῦν τῷ εὐαγγελίῳ "σταθεὶς" φησὶν "ὁ κύριος ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τοὺς μαθητάς"—ἁλιεύοντες δὲ ἔτυχον—"ἐνεφώνησέν τε, παιδία, μή τι ὄψον ἔχετε;" τοὺς ἤδη ἐν ἕξει τῶν γνωρίμων παῖδας προσειπών. "προσήνεγκάν τε αὐτῷ" φησὶ "παιδία" εἰς χειροθεσίαν εὐλογίας, κωλυόντων δὲ τῶν γνωρίμων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, "ἄφετε τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." τί βούλεται τὸ λεχθὲν αὐτὸς διασαφήσει ὁ κύριος λέγων "ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία ταῦτα, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·" οὐ τὴν ἀναγέννησιν ἐνταῦθα ἀλληγορῶν, ἀλλὰ τὴν ἐν παισὶν ἁπλότητα εἰς ἐξομοίωσιν παρακαταθέμενος ἡμῖν τοὺς παῖδας ἡμᾶς καὶ τὸ προφητικὸν ἐκλέγεται πνεῦμα· "δρεψάμενοι" φησὶ "κλάδους ἐλαίας ἢ φοινίκων οἱ παῖδες ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν κυρίῳ καὶ

10. δὲ om. R.
11. πολυτρόπως] πολυτρόπος R. πολύτροπος B.
15. Joann. xxi. 4, 5.
16. Matth. xix. 14.
19. πρός με] πρὸς ἐμὲ Pal.
21. Matth. xviii. 3.
26. δρεψάμενοι—] Haec liberius conformata ex Matth. xxi. 8, 9. et Joann. xii. 13. composuit Clemens.

ἐκέκραγον λέγοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, εὐλογημένος
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, φῶς καὶ δόξα καὶ αἶνος
38 S. μεθ' ἱκετηρίας τῷ κυρίῳ·" τουτὶ γὰρ ἐμφαίνει ἑρμηνευό- 105 P.
μενον Ἑλλάδι φωνῇ τὸ ὡσαννά.

13. Καί μοι δοκεῖ ἡ γραφὴ ταύτην αἰνιττομένη τὴν προφητείαν τὴν προειρημένην ἐν ὀνείδους μέρει τοῖς ῥαθύμοις ἐγκαλεῖν· "οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;" τοῦτό τοι καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μυωπίζει τοὺς γνωρίμους προσέχ ιν αὐτῷ, παρορμῶν ὡς ἤδη σπεύδων πρὸς τὸν πατέρα, ὀρεκτικωτέρους παρασκευάζων τοὺς ἀκροατὰς, μετ' ὀλίγον ἀπιέναι προμηνύων, ὡς δέον αὐτοῖς ἀποκαρπίζεσθαι τῆς ἀληθείας ἀφειδέστερον δηλῶν καὶ ὅσον οὐδέπω ἀπαίροντος εἰς οὐρανὸν τοῦ λόγου. πάλιν οὖν αὐτοὺς παιδία καλεῖ· φησὶ γὰρ "παιδία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί." αὖθίς τε παιδίοις ὁμοιοῖ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν "ἐν ἀγοραῖς καθημένοις καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν καὶ οὐκ ἐκόψασθε," καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις οἰκείως ἐπήγαγεν. καὶ οὔτι γε μόνον τὸ εὐαγγέλιον ταύτῃ φρονεῖ, ὁμοδοξεῖ δὲ αὐτῷ καὶ ἡ προφητεία. λέγει γοῦν Δαβὶδ "αἰνεῖτε, παῖδες, κύριον, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου." λέγει δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου "ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός."

14. Θαυμάζεις ἀκούων τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐν ἔθνεσι παῖδας παρὰ κυρίῳ; οὔ μοι δοκεῖς Ἀττικῆς ἐπαΐειν φωνῆς, παρ' ἧς ἔστιν ἐκμαθεῖν τὰς καλὰς καὶ ὡραίας, ἔτι δὲ καὶ ἐλευθέρας νεάνιδας παιδίσκας καλουμένας, παιδισκάρια δὲ

1. ὡσαννὰ Potterus hic et infra pro ὡς ἀννά. In F. lemma in margine ὅτι τὸ ὡς ἀννὰ φῶς καὶ δόξα καὶ αἶνος ἑλλάδι δύναται φωνῇ.
7. Matth. xxi. 16. cl. Psalm. viii. 3.
12. ἀπιέναι Commelinus pro ἀπεῖναι.
13. καὶ om. M.
15. Joann. xiii. 33.
16. Matth. xi. 16, 17.
17. ηὐλήσαμεν] ηὐλίσαμεν BV.
21. Psalm. cxiii. 1.
22. Iesai. viii. 18.

τὰς δούλας, καὶ νεάνιδας δὲ καὶ αὐτὰς πρὸς τὸ εὐθαλὲς τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὑποκοριστικῶς τιμωμένας. καὶ τὰ ἀρνία δέ μου ὅταν λέγῃ "στήτω ἐκ δεξιῶν," τοὺς ἀφελεῖς αἰνίττεται παῖδας, ὡς ἄρνας, οὐκ ἄνδρας, [πρόβατα] ὄντας κατὰ γένος, τὰ δὲ ἀρνία προνομίας ἠξίωσεν τὴν ἐν ἀνθρώποις ἁπαλότητα καὶ ἁπλότητα τῆς διανοίας τὴν ἀκακίαν προτιμῶν. αὖθίς τε ὅταν φῇ "ὡς μοσχάρια γαλαθηνά," 106 P. *ἡμᾶς πάλιν ἀλληγορεῖ· καὶ "ὡς περιστερὰν ἄκακον καὶ ἄχολον" πάλιν ἡμᾶς. νεοττούς τε ἔτι δύο περιστερῶν ἢ τρυγόνων ζεῦγος ὑπὲρ ἁμαρτίας κελεύει καὶ διὰ* Μωυσέως *προσφέρεσθαι, τὸ ἀναμάρτητον τῶν ἁπαλῶν καὶ ἄκακον καὶ ἀμνησίκακον τῶν νεοττῶν εὐπρόσδεκτον εἶναι λέγων τῷ θεῷ καὶ τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου καθάρσιον ὑφηγούμενος· ἀλλὰ καὶ τὸ δειλὸν τῶν τρυγόνων τὴν πρὸς τὰς ἁμαρτίας εὐλάβειαν ὑποτυποῦται. ὅτι δὲ ἡμᾶς τοὺς νεοττοὺς λέγει μάρτυς ἡ γραφή· "ὃν τρόπον ὄρνις συνάγει τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς," οὕτως ἐσμὲν νεοττοὶ κυρίου, θαυμαστῶς πάνυ καὶ μυστικῶς τοῦ λόγου τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς εἰς ἡλικίαν ὑπογραφομένου παιδικήν. πῇ μὲν γὰρ παῖδας ἡμᾶς καλεῖ, πῇ δὲ νεοττούς, ἔσθ' ὅτε δὲ νηπίους, υἱοὺς δὲ ἀλλαχόθι, καὶ τέκνα πολλάκις καὶ λαὸν καινόν· "τοῖς δὲ δούλοις μου" φησὶ "κληθήσεται ὄνομα καινόν"—νέον ὄνομα λέγει τὸ καινὸν καὶ ἀΐδιον, ἄχραντον καὶ ἁπλοῦν καὶ νήπιον καὶ ἀληθινόν—"ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς."*

15. *Ἀλληγορῶν δὲ αὖθις ἡμᾶς πώλους καλεῖ, τοὺς ἀζυγεῖς κακίᾳ, τοὺς ἀδαμάστους πονηρίᾳ, ἀφελεῖς δὲ καὶ*

3. Matth. xxv. 33. cl. Joann. xxi. 15.

4. Seclusi *πρόβατα*. *καὶ πρόβατα* Potterus.

5. *ἠξίωσεν* F. *ἠξίωσε* V.

7. 2 Reg. xvii. 24. Amos. vi. 4. cl. Luc. x. 16.

10. *καὶ διὰ* R. *καὶ* om. ceteri, ut videtur. Tum *μωσέως* libri.

ib. Levit. xv. 29. xii. 6. Luc. ii. 24.

16. Matth. xxiii. 37.

ib. *νοσσία*] *νόσσια* BF. *νεόσσια* V.

22. Iesai. lxv. 15, 16.

πρὸς αὐτὸν μόνον τὸν πατέρα σκιρτητικούς, οὐχὶ "τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν πλησίον γυναιξὶν χρεμετίζοντας ἵππους, τοὺς ὑποζυγίους καὶ θηλυμανεῖς," ἀλλὰ τοὺς ἐλευθέρους καὶ νεογνούς, τοὺς γαύρους διὰ τὴν πίστιν, τοὺς εἰς ἀλήθειαν εὐδρόμους, τοὺς ταχεῖς πρὸς σωτηρίαν, τοὺς καταπατοῦντας καὶ κροαίνοντας τὰ κοσμικά. "χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος, πραῢς καὶ σώζων, καὶ αὐτὸς πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον." οὐκ ἤρκει τὸ πῶλον εἰρηκέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ νέον προσέθηκεν αὐτῷ, τὴν ἐν Χριστῷ νεολαίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀγήρω μετὰ ἁπλότητος ἀϊδιότητα ἐμφαίνων. τοιούτους δὲ ἡμᾶς νέους πώλους τοὺς νηπίους ὁ θεῖος ἡμῶν πωλοδάμνης ἀνατρέφει. εἰ δὲ καὶ ὄνος εἴη ὁ νέος ἐν τῇ γραφῇ, πλὴν ἀλλὰ πῶλος ὄνος καὶ οὗτος. "καὶ τὸν πῶλον" φησὶ "προσέδησεν ἀμπέλῳ·" ἁπλοῦν τοῦτον καὶ 107 P. νήπιον λαὸν τῷ λόγῳ προσδήσας, ὃν ἄμπελον ἀλληγορεῖ· φέρει γὰρ οἶνον ἡ ἄμπελος, ὡς αἷμα ὁ λόγος, ἄμφω δὲ ἀνθρώποις ποτὸν εἰς σωτηρίαν, ὁ μὲν οἶνος τῷ σώματι, τὸ δὲ αἷμα τῷ πνεύματι. ὡς δὲ καὶ ἄρνας ἡμᾶς λέγει, ἐχέγγυος μάρτυς διὰ Ἡσαΐου τὸ πνεῦμα· "ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συλλέξει ἄρνας," τὸ ἔτι ἁπαλώτερον τῶν προβάτων εἰς ἀφέλειαν ἄρνας ἀλληγορῶν.

16. Ἀμέλει καὶ ἡμεῖς τὰ κάλλιστα καὶ τελεώτατα τῶν ἐν τῷ βίῳ κτημάτων παιδικῇ προσηγορίᾳ τιμήσαντες παιδείαν καὶ παιδαγωγίαν κεκλήκαμεν. παιδαγωγίαν δὲ ὁμο-

1. Jerem. v. 8.
2. γυναιξὶν F. γυναιξὶ V.
3. ὑποζυγίους] ἱπποζυγίους FV. "Hoesch. ὑποζυγίους, cujus vestigia etiam in Pal. [et R.] exstant." SY.
6. Zach. ix. 9.
10. τὸ νέον] τὸν νέον libri.
11. νεολαίαν] νεολέαν (αι ab alia manu) F. νεολέαν M.
15. Gen. xlix. 11.
16. ἁπλοῦν om. BR, et in spatio vacuo Pal.
21. Iesai. xl. 11.

λογοῦμεν εἶναι ἀγωγὴν ἀγαθὴν ἐκ παίδων πρὸς ἀρετήν. ἐμφαντικώτερον δ' οὖν ἡμῖν ἀποκαλύπτων ὁ κύριος τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς παιδίων προσηγορίας γενομένης ζητήσεως ἐν τοῖς ἀποστόλοις, "ὅστις αὐτῶν εἴη μείζων, ἔστησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν μέσῳ παιδίον εἰπών· ὃς ἐὰν ἑαυτὸν ταπεινώσῃ ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτος μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν." οὐκ ἄρα κατακέχρηται τῇ τῶν παιδίων προσηγορίᾳ ὡς ἀλογίστων ἡλικίᾳ, ᾗ τισὶν ἔδοξεν, οὐδ' ἂν εἴπῃ "ἢν μὴ γένησθε ὡς τὰ παιδία ταῦτα, οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ," ἀμαθῶς ἐκδεκτέον. οὐκ ἄρ' ἔτι κυλιόμεθα οἱ νήπιοι χαμαὶ οὐδὲ ἕρπομεν ὡς τὸ πρόσθεν ἐπὶ γῆς ὄφεων δίκην ὅλῳ τῷ σώματι περὶ τὰς ἀνοήτους ἐπιθυμίας ἰλυσπώμενοι, ἀνατεινόμενοι δὲ ἄνω τῇ ἐννοίᾳ, κόσμῳ καὶ ἁμαρτίαις ἀποτεταγ- 39 S.
μένοι, ὀλίγῳ ποδὶ ἐφαπτόμενοι τῆς γῆς, ὅσον ἐν κόσμῳ εἶναι δοκεῖν, σοφίαν μεταδιώκομεν ἁγίαν· μωρία δὲ αὕτη τοῖς εἰς πανουργίαν ἠκονημένοις δοκεῖ.

17. Παῖδες οὖν εἰκότως οἱ θεὸν μόνον ἐγνωκότες πατέρα ἀφελεῖς καὶ νήπιοι καὶ ἀκέραιοι, οἱ κεράτων μονοκερώτων ἐρασταί· τοῖς γοῦν προβεβηκόσιν ἐν τῷ λόγῳ ταύτην ἐπεκήρυξεν τὴν φωνήν, ἀφροντιστεῖν κελεύων τῶν τῇδε πραγμάτων καὶ μόνῳ προσέχειν τῷ πατρὶ παραινῶν μι-
108 P. μουμένους τὰ παιδία. διὸ κἂν τοῖς ἐχομένοις λέγει "μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον· ἀρκετὸν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς." οὕτως ἀποθεμένους τὰς τοῦ βίου φροντίδας ἐξέχεσθαι μόνου τοῦ πατρὸς παραγγέλλει. καὶ ὁ πληρῶν τὴν ἐντολὴν ταύτην τῷ ὄντι νήπιός τέ ἐστι καὶ παῖς θεῷ τε καὶ τῷ κόσμῳ, τῷ μὲν ὡς πεπλανημένος, τῷ δὲ ὡς ἠγαπη-

2. ἐμφαντικώτερον] ἐμφατικώτερον M.
3. παιδίων] παιδίον M.
4. Matth. xviii. 1, sqq.
5. ἑαυτὸν] αὑτὸν M.
9. Matth. xviii. 3.
19. μονοκερώτων R. μονοκεράτων ceteri.
21. ἐπεκήρυξεν M. ἐπεκήρυξε V.
23. Matth. vi. 34.
28. τῷ μὲν—τῷ] ᾧ μὲν—ᾧ Pal. Sed vulgata lectio convenientior, hoc quidem in loco. SYLB.

μένος. εἰ δὲ "εἷς διδάσκαλος ἐν οὐρανοῖς," ὥς φησιν ἡ γραφὴ, ὁμολογουμένως οἱ ἐπὶ γῆς εἰκότως ἂν πάντες κεκλήσονται μαθηταί· ἔχει γὰρ οὕτως τὸ ἀληθὲς, τὸ μὲν τέλειον εἶναι παρὰ τῷ κυρίῳ τῷ διδάσκοντι ἀεὶ, τὸ δὲ παιδικὸν καὶ νήπιον παρ' ἡμῖν τοῖς ἀεὶ μανθάνουσιν.

18. *Ταύτῃ τοι ἡ προφητεία τὸ τέλειον τῇ τοῦ ἀνδρὸς τετίμηκεν προσηγορίᾳ καὶ διά γε τοῦ Δαβὶδ, ἐπὶ μὲν τοῦ διαβόλου "ἄνδρα αἱμάτων" φησὶ "βδελύσσεται κύριος." ἄνδρα αὐτὸν ὡς τέλειον ἐν κακίᾳ καλεῖ. λέγεται δὲ καὶ ὁ κύριος ἀνὴρ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τέλειον ἐν δικαιοσύνῃ. αὐτίκα γοῦν ὁ ἀπόστολος ἐπιστέλλων πρὸς Κορινθίους φησίν "ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ," εἴτε ὡς νηπίους καὶ ἁγίους πλὴν ἀλλὰ τῷ μόνῳ κυρίῳ. σαφέστατα δὲ Ἐφεσίοις γράφων ἀπεκάλυψεν τὸ ζητούμενον ὧδέ πως λέγων "μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα." ταῦτα λέγων εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστι κεφαλὴ καὶ ἀνὴρ ὁ μόνος ἐν δικαιοσύνῃ τέλειος, ἡμεῖς δὲ οἱ νήπιοι τοὺς παραφυσῶντας εἰς φυσίωσιν φυλαξάμενοι τῶν αἱρέσεων ἀνέμους καὶ μὴ καταπιστεύοντες τοῖς ἄλλως ἡμῖν νουθετοῦσι πατέρας, τελειούμεθα τότε, ὅτε ἐσμὲν ἐκκλησία τὴν κεφαλὴν τὸν Χριστὸν ἀπειληφότες.*

1. Matth. xxiii. 8, sqq.
5. *μανθάνουσιν* FM. *μανθάνουσι* V.
7. *τετίμηκεν* F. *τετίμηκε* V.
8. Psalm. v. 6.
12. Cor. II xi. 2.
15. *ἀπεκάλυψεν* M. *ἀπεκάλυψε* V. ib. Ephes. iv. 13–15.
23. *τοῦ Χριστοῦ*] *τοῦ* om. F.
24. *οἱ νήπιοι* M. Aberat *οἱ*.
25. Cf. Coloss. ii. 18. Ephes. iv. 14.

19. Ἐνταῦθα ἐπιστῆσαι δίκαιον τῇ προσηγορίᾳ τοῦ νηπίου, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἀφρόνων τάττεται τὸ νήπιον· νηπύτιος μὲν γὰρ οὗτος, νήπιος δὲ ὁ νεήπιος, ὡς ἤπιος ὁ ἁπαλόφρων, 109 P. οἷον ἤπιος νεωστὶ καὶ πρᾶος τῷ τρόπῳ γενόμενος. τοῦτό τοι σαφέστατα ὁ μακάριος Παῦλος ὑπεσημήνατο εἰπὼν "δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα." ἤπιος οὖν ὁ νήπιος· καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἀταλὸς, ἁπαλὸς καὶ ἁπλοῦς καὶ ἄδολος καὶ ἀνυπόκριτος, ἰθὺς τὴν γνώμην καὶ ὀρθός· τὸ δέ ἐστιν ἁπλότητος καὶ ἀληθείας ὑπόστασις· "ἐπὶ τίνα γὰρ" φησὶν "ἐπιβλέψω ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον;" τοιοῦτος γὰρ ὁ παρθένιος λόγος, ἀταλὸς καὶ ἄπλαστος· διὸ καὶ τὴν παρθένον ἀταλὴν νύμφην καὶ τὸν παῖδα ἀταλάφρονα κεκλῆσθαι ἔθος· ἀταλοὶ δὲ ἡμεῖς οἱ ἁπαλοὶ πρὸς πειθὼ καὶ εὐέργαστοι πρὸς ἀγαθωσύνην, ἄχολοί τε καὶ ἀνεπίμικτοι κακοφροσύνῃ καὶ σκολιότητι· ἡ μὲν γὰρ γενεὰ ἡ παλαιὰ σκολιὰ καὶ σκληροκάρδιος, χορὸς δὲ νηπίων, ὁ καινὸς ἡμεῖς λαὸς, τρυφερὸς ὡς παῖς, ἐπὶ δὲ ταῖς καρδίαις τῶν ἀκάκων ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ χαίρειν ὁ ἀπόστολος ὁμολογεῖ, καὶ δὴ ὅρον τινὰ νηπίων, ὡς εἰπεῖν, ἀποδίδωσιν εἰπὼν, θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν.

20. Καὶ γὰρ οὐδὲ ἔστιν τὸ ὄνομα τοῦ νηπίου κατὰ στέρησιν ἡμῖν νοούμενον, ἐπεὶ τὸ $\overline{\text{νη}}$ στερητικὸν γραμμα-

3. ἤπιος] Scribebatur ἥπιος utrobique et infra non raro in codicibus. Hic ἤπιος M.

5. τοι] σοι Pal.

6. Thess. I ii. 6, 7.

7. ἤπιοι V. ἥπιοι F. νήπιοι BR. Pal.

9. ἀταλὸς, ἁπαλὸς (ἀπαλὸς M) καὶ ἁπλοῦς codices. ἀπαλὸς καὶ ἁπαλὸς ἁπλοῦς V.

11. Iesai. lxvi. 2.

13. ἀταλὸς Potterus. ἁπαλὸς libri. ib. ἀταλὴν FM. ἁπαλὴν V.

14. ἀταλάφρονα] ἁπαλάφρονα V. ib. ἀταλοὶ BR. Pal. ἁπαλοὶ V.

15. ἀγαθωσύνην scripsi pro ἀγαθοσύνην.

16. ἄχολοι] ἄλοχοι R.

20. Rom. xvi. 19.

24. οὐδέ ἐστιν F. οὐδὲ ἐστὶ V.

τικῶν νομοθετοῦσι παῖδες. εἰ γὰρ ἄφρονας ἡμᾶς οἱ τῆς νηπιότητος κατατρέχοντες καλοῦσιν, ὁρᾶτε πῶς βλασφη-
40 μοῦσιν ἐπὶ τὸν κύριον τοὺς εἰς θεὸν καταπεφευγότας ἄφρονας ὑπολαμβάνοντες, εἰ δέ, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἐξακουστέον, τοὺς νηπίους καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ἐκδέξονται, χαίρομεν τῇ προσηγορίᾳ· νήπιαι γὰρ αἱ νέαι φρένες εἰσὶν ἐν παλαιᾷ τῇ ἀφροσύνῃ αἱ νεωστὶ συνεταί, αἱ κατὰ τὴν διαθήκην τὴν καινὴν ἀνατείλασαι. ἔναγχος γοῦν ἔγνωσται ὁ θεὸς κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. "θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ." νέοι τοίνυν ὁ λαὸς ὁ καινὸς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ
45 πρεσβυτέρου λαοῦ, τὰ νέα μαθόντες ἀγαθά. καὶ ἔστιν ἡμῖν τὸ οὖθαρ τῆς ἡλικίας ἡ ἀγήρως αὕτη νεότης, ἐν ᾗ 110 P.
πρὸς νόησιν ἀεὶ ἀκμάζομεν, ἀεὶ νέοι καὶ ἀεὶ ἤπιοι καὶ ἀεὶ καινοί· χρὴ γὰρ εἶναι καινοὺς τοὺς λόγου καινοῦ μετειληφότας, τὸ δὲ ἀϊδιότητος μετειληφὸς ἐξομοιοῦσθαι φιλεῖ τῷ ἀφθάρτῳ, ὡς εἶναι ἡμῖν τῆς παιδικῆς ἡλικίας τὴν προσηγορίαν ἔαρ παντὸς τοῦ ζῆν διὰ τὸ ἀγήρω εἶναι τὴν ἐν ἡμῖν ἀλήθειαν καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸν ἀνακεχυμένον ἡμῶν τρόπον.

50 21. Σοφία δὲ ἀειθαλής, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα καὶ οὔποτε μεταβάλλουσα· "τὰ παιδία" φησὶν "αὐτῶν ἐπ' ὤμων ἀρθήσονται καὶ ἐπὶ γονάτων παρακληθήσονται. ὡς εἴ τινα μήτηρ παρακαλέσει, οὕτως κἀγὼ ὑμᾶς παρακαλέσω." ἡ μήτηρ προσάγεται τὰ παιδία καὶ
40 S. ἡμεῖς ζητοῦμεν τὴν μητέρα τὴν ἐκκλησίαν. τὸ μὲν τοίνυν καὶ ἀσθενὲς καὶ ἁπαλὸν ἅπαν, ἅτε δι' ἀσθένειαν, ᾗ βοηθείας δεόμενον, κεχαρισμένον τέ ἐστι καὶ ἡδὺ καὶ τερπνὸν,

1. εἰ γὰρ] οἱ γὰρ BR.
8. γοῦν] οὖν R.
9. τοῦ Χριστοῦ R. Aberat τοῦ.
ib. Matth. xi. 27. Luc. x. 22.
13. αὕτη ex αὐτὴ factum in M.
15. λόγου καινοῦ F. Pal. λόγου καὶ νοῦ M. καινοῦ λόγου B. κοινοῦ (sed superscripto και) λόγου R. λόγους, καινοῦ V.
18. διὰ τὸ] διὰ τοῦ R.
21. Iesai. lxvi. 12, 13.

τοῦ θυμικοῦ ἱσταμένου τῷ τηλικῷδε τὴν βοήθειαν· ὡς γὰρ οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἥδιον ὁρῶσι τῶν μὲν ἵππων τοὺς πώλους, τῶν δὲ βοῶν τὰ μικρὰ μοσχάρια καὶ λέοντος σκύμνον καὶ ἐλάφου νεβρὸν καὶ ἀνθρώπου παιδίον, οὕτως καὶ τῶν ὅλων ὁ πατὴρ τοὺς εἰς αὐτὸν καταπεφευγότας προσίεται καὶ ἀναγεννήσας πνεύματι εἰς υἱοθεσίαν νηπίους οἶδεν· καὶ φιλεῖ τούτους μόνους καὶ βοηθεῖ καὶ ὑπερμαχεῖ καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζει παιδίον. ἐγὼ καὶ τὸν Ἰσαὰκ εἰς παῖδα ἀναφέρω· γέλως ἑρμηνεύεται ὁ Ἰσαάκ. τοῦτον ἑώρακεν παίζοντα μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ βοηθοῦ, τῆς Ῥεβέκκας, ὁ περίεργος βασιλεύς. βασιλεύς μοι δοκεῖ—
111 P. *Ἀβιμέλεχ ὄνομα αὐτῷ—σοφία τις εἶναι ὑπερκόσμιος, κατασκοποῦσα τῆς παιδιᾶς τὸ μυστήριον, Ῥεβέκκαν δὲ ἑρμηνεύουσιν ὑπομονήν. ὢ τῆς φρονίμου παιδιᾶς· γέλως καὶ δι' ὑπομονῆς βοηθούμενος καὶ ἔφορος ὁ βασιλεύς. ἀγαλλιᾶται τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Χριστῷ παιδίων ἐν ὑπομονῇ πολιτευομένων· καὶ αὕτη ἡ θεία παιδιά.*

22. *Τοιαύτην τινὰ παίζειν παιδιὰν τὸν ἑαυτοῦ Δία Ἡράκλειτος λέγει. τί γὰρ ἄλλο εὐπρεπὲς ἔργον σοφῷ καὶ τελείῳ ἢ παίζειν καὶ συνευφραίνεσθαι τῇ τῶν καλῶν ὑπομονῇ καὶ τῇ διοικήσει τῶν καλῶν συμπανηγυρίζοντα τῷ θεῷ; ἔστι καὶ ἄλλως ὑπολαβεῖν τὸ ὑπὸ τῆς προφητείας μηνυόμενον χαίροντας ἡμᾶς καὶ γελῶντας ἐπὶ σωτηρίᾳ, ὡς*

1. *τοῦ θυμικοῦ—βοήθειαν*] *τοῦ θεοῦ μὴ περιεσπασμένου τῷ τηλικῷδε τὴν βοήθειαν* margo F. Sic etiam BR, nisi quod *περιισταμένου* pro *περιεσπασμένου*: unde *τῷ τηλικῷδε* (ut Sylb. conjecerat) scripsi pro *τοῦ τηλικῷδε*.
ib. *θυμικοῦ*] *θύμηκοῦ* M.
ib. *τὴν βοήθειαν*] *εἰς βοήθειαν* Sylb.
3. *λέοντος* Doehnerus Quaest. Plut. 3. p. 56. pro *λεόντων*.
4. *οὕτως* BR. *οὕτω* FV.
6. *νηπίους* Sylb. *ἠπίους* V.
10. *ἑώρακεν* FM. *ἑώρακε* V.
14. *παιδιᾶς—παιδιᾶς—παιδιά*] Libri *παιδείας—παιδείας—παιδεία*. Correctum ex Philone vol. 1. p. 354. aliisque scriptoribus ad Heracliti dictum alludentibus, quorum locos vide ap. Mullach. Fragm. Philos. p. 320. et Bernays. in Museo Rhen. vol. 7. p. 109. 111.
18. *παιδιὰν* Heinsius. *παιδείαν* libri.
19. *Ἡράκλειτος*] *ἡράκλητος* M.
21. *τῇ διοικήσει*] *τῇ* om. Pal.

τὸν Ἰσαάκ. ἐγέλα δὲ κἀκεῖνος τοῦ θανάτου λελυμένος, παίζων καὶ ἀγαλλιώμενος σὺν τῇ νύμφῃ τῇ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν βοηθῷ, τῇ ἐκκλησίᾳ, ᾗ ὑπομονὴ ὄνομα πάγιον τέθειται, ἤτοι ἐπεὶ μόνη αὕτη εἰς τοὺς αἰῶνας μένει χαίρουσα ἀεὶ ἢ ἐξ ὑπομονῆς τῶν πιστευόντων συνέστηκεν, οἵ ἐσμεν μέλη Χριστοῦ, καὶ ἡ τῶν εἰς τέλος ὑπομεινάντων μαρτυρία καὶ ἡ ἐπὶ τούτοις εὐχαριστία· αὕτη δέ ἐστιν ἡ μυστικὴ παιδιὰ καὶ ἡ σὺν τῇ σεμνῇ θυμηδίᾳ βοηθοῦσα σωτηρία. ὁ γοῦν βασιλεὺς ὁ Χριστὸς ἄνωθεν ἡμῶν ἐπισκοπεῖ τὸν γέλωτα καὶ διακύψας τῆς θυρίδος, ὥς φησιν ἡ γραφὴ, τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν εὐλογίαν, ἀγαλλίασίν τε καὶ εὐφροσύνην, ἔτι τε ὑπομονὴν συνεργοῦσαν καὶ τὴν τούτων συμπλοκὴν τὴν ἐκκλησίαν ἐποπτεύει τὴν ἑαυτοῦ, μόνον ἐπιδεικνὺς τὸ πρόσωπον τὸ αὐτοῦ τὸ λεῖπον τῇ ἐκκλησίᾳ βασιλείῳ τελειουμένῃ κεφαλῇ.

23. Καὶ ποῦ ἄρα ἦν ἡ θυρὶς, δι' ἧς ὁ κύριος ἐδείκνυτο; ἡ σὰρξ, δι' ἧς πεφανέρωται. αὐτός ἐστιν ὁ Ἰσαὰκ—καὶ γὰρ ἔστιν ἑτέρως ἐκλαβεῖν—τύπος ὅς ἐστι τοῦ κυρίου, παῖς μὲν ὡς υἱός· καὶ γὰρ υἱὸς ἦν Ἀβραὰμ, ὡς ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ, ἱερεῖον δὲ ὡς ὁ κύριος. ἀλλ' οὐ κεκάρπωται ὡς ὁ κύριος, μόνον ἐβάστασε τὰ ξύλα τῆς ἱερουργίας ὁ Ἰσαὰκ, ὡς ὁ κύριος τὸ ξύλον. ἐγέλα δὲ μυστικῶς ἐμπλῆσαι ἡμᾶς προφητεύων χαρᾶς τὸν κύριον τοὺς αἵματι κυρίου ἐκ φθορᾶς λελυτρωμένους. οὐκ ἔπαθεν δὲ μόνον εἰκότως ἄρα 112 P.
ὁ Ἰσαὰκ τὰ πρωτεῖα τοῦ πάθους παραχωρῶν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου τὴν θειότητα αἰνίττεται μὴ σφαγείς·

5. ἢ] ᾗ F, ut volebat Sylb.
8. παιδιὰ Potterus. παιδεία libri.
10. Gen. xxvi. 8. ubi παρακύψας.
12. συνεργοῦσαν] ἐνεργοῦσαν R, sed illud in margine.
13. ἐποπτεύει Sylb. ἐποπτεύειν FRV et eraso ν M.
14. τὸ αὐτοῦ (αὐτοῦ libri)] τὸ supra versum F.
18. τύπος ὅς ἐστι] ὅς ἐστι τύπος Arcerius.
24. δὲ μόνον] δὲ supra versum M.

ἀνέστη γὰρ μετὰ τὴν κηδείαν ὁ Ἰησοῦς μὴ παθὼν, καθάπερ ἱερουργίας ἀφειμένος ὁ Ἰσαάκ.

24. *Μέγιστον δὲ εἰς συνηγορίαν καὶ ἄλλο παραθήσομαι τοῦ προκειμένου. τὸν κύριον αὐτὸν ὀνομάζει παιδίον, τοῦτο διὰ Ἡσαΐου θεσπίζον τὸ πνεῦμα "ἰδοὺ παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος." τί οὖν τὸ παιδίον τὸ νήπιον, οὗ κατ' εἰκόνα ἡμεῖς οἱ νήπιοι; διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου διηγεῖται τὸ μέγεθος αὐτοῦ "θαυμαστὸς σύμβουλος, θεὸς δυνάστης, πατὴρ αἰώνιος, ἄρχων εἰρήνης, τῷ πληθύνειν τὴν παιδείαν, καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας." ὢ τοῦ μεγάλου θεοῦ, ὢ τοῦ τελείου παιδίου· υἱὸς ἐν πατρὶ καὶ πατὴρ ἐν υἱῷ· καὶ πῶς οὐ τέλειος ἡ παιδεία τοῦ παιδίου ἐκείνου, ἣ ἐπὶ πάντας διήκει τοὺς παῖδας ἡμᾶς παιδαγωγοῦσα τοὺς νηπίους αὐτοῦ; οὗτος εἰς ἡμᾶς ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας τὰς ἐναργῶς πεπιστευμένας· τούτῳ προσμαρτυρεῖ τῷ παιδίῳ καὶ Ἰωάννης "ὁ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης·" "ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ." ἐπεὶ γὰρ ἄρνας ὀνομάζει ἡ γραφὴ τοὺς παῖδας τοὺς νηπίους, τὸν θεὸν τὸν λόγον τὸν δι' ἡμᾶς ἄνθρωπον γενόμενον κατὰ πάντα ἡμῖν ἀπεικάζεσθαι βουλόμενον ἀμνὸν κέκληκεν τοῦ θεοῦ, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν νήπιον τοῦ πατρός.*

2. *ὁ Ἰσαάκ* M in marg.
5. *θεσπίζον*] *θεσπίζων* M.
ib. Iesai. ix. 6.
10. Ibid.
18. Luc. vii. 28.
19. Joann. i. 29, 36.
22. *κέκληκεν* FM. *κέκληκε* V.

ΚΕΦ. ϛ.

Πρὸς τοὺς ὑπολαμβάνοντας τὴν τῶν παιδίων καὶ νηπίων προσηγορίαν τὴν τῶν πρώτων μαθημάτων αἰνίττεσθαι διδαχήν.

25. Ἔξεστι δὲ ἡμῖν ἐκ περιουσίας πρὸς τοὺς φιλεγκλήμονας ἐπαποδύσασθαι· οὐ γὰρ παῖδες ἡμεῖς καὶ νήπιοι πρὸς τὸ παιδαριῶδες καὶ εὐκαταφρόνητον τῆς μαθήσεως προσηγορεύμεθα, καθὼς οἱ εἰς γνῶσιν πεφυσιωμένοι διαβεβλήκασιν· ἀναγεννηθέντες γοῦν εὐθέως τὸ τέλειον ἀπειλήφαμεν, οὗ ἕνεκεν ἐσπεύδομεν. ἐφωτίσθημεν γάρ· τὸ δὲ ἔστιν 118 P.
ἐπιγνῶναι τὸν θεόν. οὔκουν ἀτελὴς ὁ ἐγνωκὼς τὸ τέλειον. καί μου μὴ λάβησθε ὁμολογοῦντος ἐγνωκέναι τὸν θεόν.
41 S. ὧδέ πως γὰρ ἔδοξεν εἰπεῖν τῷ λόγῳ. ὁ δὲ ἐλεύθερος. αὐτίκα γοῦν βαπτιζομένῳ τῷ κυρίῳ ἀπ' οὐρανῶν ἐπήχησεν φωνὴ μάρτυς ἠγαπημένου "υἱός μου εἶ σὺ ἀγαπητὸς, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε." πυθώμεθα οὖν τῶν σοφῶν· σήμερον ἀναγεννηθεὶς ὁ Χριστὸς ἤδη τέλειός ἐστιν ἢ ὅπερ ἀτοπώτατον ἐλλιπής; εἰ δὲ τοῦτο, προσμαθεῖν τι αὐτῷ δεῖ. ἀλλὰ προσμαθεῖν μὲν αὐτὸν εἰκὸς οὐδὲ ἓν θεὸν ὄντα. οὐ γὰρ μείζων τις εἴη ἂν τοῦ λόγου, οὐδὲ μὴν διδάσκαλος τοῦ μόνου διδασκάλου. μή τι οὖν ὁμολογήσουσιν ἄκοντες τὸν λόγον τέλειον ἐκ τελείου φύντα τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν οἰκονομικὴν προδιατύπωσιν ἀναγεννηθῆναι τελείως; καὶ εἰ τέλειος ἦν, τί ἐβαπτίζετο ὁ τέλειος; ἔδει, φασὶ, πληρῶσαι τὸ ἐπάγγελμα τὸ ἀνθρώπινον. παγκάλως. φημὶ γάρ· ἅμα τοίνυν τῷ βαπτίζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ Ἰωάννου γίνεται τέλειος; δῆλον ὅτι. οὐδὲν οὖν πρὸς αὐτοῦ προσέμαθεν; οὐ γάρ·

2. τῶν παιδίων καὶ νηπίων] τῶν νηπίων καὶ τῶν παιδίων R.
7. Cf. Cor. I viii. 1.
10. Hebr. i. 5. v. 5. Cf. Luc. iii. 22. Matth. iii. 17. Marc. i. 11.
ib. τὸν θεὸν FMV. τὸν om. BR.
13. ἐπήχησεν F. ἐπήχησε V.
17. ἐλλιπής] ἐλλειπὴς libri.
19. Addidi ἄν.
22. τελείως] τελέως BFR.

τελειοῦται δὲ τῷ λουτρῷ μόνῳ καὶ τοῦ πνεύματος τῇ καθόδῳ ἁγιάζεται. οὕτως ἔχει.

26. Τὸ δὲ αὐτὸ συμβαίνει τοῦτο καὶ περὶ ἡμᾶς, ὧν γέγονεν ὑπογραφὴ ὁ κύριος· βαπτιζόμενοι φωτιζόμεθα, φωτιζόμενοι υἱοποιούμεθα, υἱοποιούμενοι τελειούμεθα, τελειούμενοι ἀπαθανατιζόμεθα. "ἐγὼ" φησὶν "εἶπα, θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες." καλεῖται δὲ πολλαχῶς τὸ ἔργον τοῦτο χάρισμα καὶ φώτισμα καὶ τέλειον καὶ λουτρόν· λουτρὸν μὲν δι' οὗ τὰς ἁμαρτίας ἀπορρυπτόμεθα, χάρισμα δὲ ᾧ τὰ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐπιτίμια ἀνεῖται, φώτισμα δὲ δι' οὗ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο φῶς τὸ σωτήριον ἐποπτεύεται, τουτέστιν δι' οὗ τὸ θεῖον ὀξυωποῦμεν, τέλειον δὲ τὸ ἀπροσδεὲς φαμέν. τί γὰρ ἔτι λείπεται τῷ θεὸν ἐγνωκότι; καὶ γὰρ ἄτοπον ὡς ἀληθῶς χάρισμα κεκλῆσθαι θεοῦ τὸ μὴ πεπληρωμένον· τέλειος δὲ ὢν τέλεια χαριεῖται δήπουθεν· ὡς δὲ ἅμα τῷ κελεῦσαι αὐτὸν πάντα γίνεται, οὕτως ἕπεται τῷ χαρίσασθαι μόνον βουληθῆναι αὐτὸν πεπληρῶσθαι τὴν χάριν. τὸ γὰρ μέλλον τοῦ χρόνου τῇ δυνάμει τοῦ θελήματος προλαμβάνεται. πρὸς δὲ καὶ ἡ τῶν
114 P. κακῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή.

27. Μόνοι δὲ ἄρα οἱ πρῶτον ἀρξάμενοι τῶν ὅρων τῆς ζωῆς ἤδη τέλειοι, ζῶμεν δὲ ἤδη οἱ θανάτου κεχωρισμένοι. σωτηρία τοίνυν τὸ ἕπεσθαι Χριστῷ. "ὃ γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωή ἐστιν." "ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν" φησὶν, "ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ

2. καθόδῳ codices. μεθόδῳ V, typothetae, ut videtur, errore.
6. ἀπαθανατιζόμεθα] ἀθανατιζόμεθα M.
ib. Psalm. lxxxii. 6.
14. χάρισμα] χαρίσματα M.
19. προλαμβάνεται Lowthius. προσλαμβάνεται V.
21. πρῶτον] πρῶτοι R. Pal.
23. Joann. i. 4.
24. ἐστιν] ἦν B. Pal. ut apud Ioannem i. 4. "Ioann. i. aliter haec leguntur. Infra tamen iterum eodem modo locus repetitur p. 335, 36. 337, 31." SYLB.
ib. Joann. v. 24.
ib. τὸν λόγον M. ut ap. Ioannem. τῶν λόγων V.

τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν." οὕτω τὸ πιστεῦσαι μόνον καὶ ἀναγεννηθῆναι τελείωσίς ἐστιν ἐν ζωῇ· οὐ γάρ ποτε ἀσθενεῖ ὁ θεός. ὡς γὰρ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἔργον ἐστὶ καὶ τοῦτο κόσμος ὀνομάζεται, οὕτω καὶ τὸ βούλημα αὐτοῦ ἀνθρώπων ἐστὶ σωτηρία, καὶ τοῦτο ἐκκλησία κέκληται. οἶδεν οὖν οὓς κέκληκεν, οὓς σέσωκεν, κέκληκεν δὲ ἅμα καὶ σέσωκεν. "αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς" φησὶν ὁ ἀπόστολος "θεοδίδακτοί ἐστε." οὐκ ἄρα θεμιτὸν ἡμῖν ἀτελὲς τὸ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενον νοεῖν, τὸ δὲ μάθημα ἀΐδιος σωτηρία ἀϊδίου σωτῆρος, "ᾧ ἡ χάρις εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν·" καὶ ὁ μόνον ἀναγεννηθεὶς ὥσπερ οὖν καὶ τοὔνομα ἔχει, φωτισθεὶς ἀπήλλακται μὲν παραχρῆμα τοῦ σκότους, ἀπείληφεν δὲ αὐτόθεν τὸ φῶς.

28. Ὥσπερ οὖν οἱ τὸν ὕπνον ἀποσεισάμενοι εὐθέως ἔνδοθεν ἐγρηγόρασιν, μᾶλλον δὲ καθάπερ οἱ τὸ ὑπόχυμα τῶν ὀφθαλμῶν κατάγειν πειρώμενοι οὐ τὸ φῶς αὐτοῖς ἔξωθεν χορηγοῦσιν, ὃ οὐκ ἔχουσιν, τὸ δὲ ἐμπόδιον ταῖς ὄψεσι καταβιβάζοντες ἐλευθέραν ἀπολείπουσι τὴν κόρην, οὕτως καὶ οἱ βαπτιζόμενοι τὰς ἐπισκοτούσας ἁμαρτίας τῷ θείῳ πνεύματι ἀχλύος δίκην ἀποτριψάμενοι ἐλεύθερον καὶ ἀνεμπόδιστον καὶ φωτεινὸν ὄμμα τοῦ πνεύματος ἴσχομεν, ᾧ δὴ μόνῳ τὸ θεῖον ἐποπτεύομεν, οὐρανόθεν ἐπεισρέοντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου πνεύματος· κρᾶμα τοῦτο αὐγῆς ἀΐδιον τὸ ἀΐδιον φῶς ἰδεῖν δυναμένοις· ἐπεὶ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον, φίλον δὲ τὸ ἅγιον τῷ ἐξ οὗ τὸ ἅγιον, ὃ δὴ κυρίως κέκληται φῶς· "ἦτέ γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ." ἐντεῦθεν τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἡγοῦμαι κεκλῆσθαι φῶτα. 115 P. ἀλλ' οὐδέπω, φασὶν, ἀπείληφεν τὴν τελείαν δωρεὰν, σύμφημι κἀγὼ, πλὴν ἐν φωτί ἐστιν καὶ τὸ σκότος αὐτὸν οὐ

6. κέκληκεν δὲ] οὓς adscriptum in marg. R.
7. Thess. I iv. 9.
12. ἀπείληφεν FM. ἀπείληφε V.
14. ὑπόχυμα] γρ. ὑπόδειγμα margo F.
15. αὐτοῖς Potterus pro αὐτοῖς.
22. ἀΐδιον τὸ] ἀϊδίου τὸ M.
23. δυναμένοις R. δυναμένης V.
25. Ephes. v. 8.
27. ἀπείληφεν M. ἀπείληφε V. ἐπείληφε R.
28. ἐστιν FM. ἐστι V.

καταλαμβάνει· φωτὸς δὲ ἀνὰ μέσον καὶ τοῦ σκότους οὐδὲ ἕν· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τῶν πιστευόντων ἀπόκειται τὸ τέλος· τὸ δὲ οὐκ ἄλλου τινός ἐστι μεταλαβεῖν ἀλλ' ἢ τῆς προωμολογημένης ἐπαγγελίας τυχεῖν. μὴ γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἅμα ἄμφω συνίστασθαί φαμεν, τήν τε πρὸς τὸ πέρας ἄφιξιν καὶ τῆς ἀφίξεως τὴν πρόληψιν· οὐ γάρ ἐστι ταυτὸν αἰὼν καὶ χρόνος, οὐδὲ μὴν ὁρμὴ καὶ τέλος, οὐκ ἔστιν· περὶ ἓν δὲ ἄμφω καὶ περὶ ἄμφω ὁ εἷς καταγίνεται. 45 *ἔστι γοῦν, ὡς εἰπεῖν, ὁρμὴ μὲν ἡ πίστις ἐν χρόνῳ γεννωμένη, τέλος δὲ τὸ τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας εἰς αἰῶνας βεβαιούμενον. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος σαφέστατα τῆς σωτηρίας τὴν ἰσότητα ἀπεκάλυψεν εἰπών "τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων ἐπ' αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ."*

29. Καθ' *ὅσον μὲν οὖν δυνατὸν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ὃν ἐσχάτην ἡμέραν ᾐνίξατο, εἰς τότε τηρούμενον ὅτε παύ-* 50 *σεται, τελείους ἡμᾶς γενέσθαι πιστεύομεν. πίστις γὰρ μαθήσεως τελειότης· διὰ τοῦτό φησιν "ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον." εἰ τοίνυν οἱ πιστεύσαντες ἔχομεν τὴν ζωὴν, τί περαιτέρω τοῦ κεκτῆσθαι ζωὴν αἰώνιον ὑπολείπεται; οὐδὲν δὲ ἐνδεῖ τῇ πίστει τελείᾳ οὔσῃ ἐξ ἑαυτῆς καὶ πεπληρωμένῃ. εἰ δὲ ἐνδεῖ τι αὐτῇ, οὐκ ἔστιν ὁλοτελής,* 42 S. *οὐδὲ πίστις ἐστὶ σκάζουσα περί τι, οὐδὲ μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀποδημίαν ἀναμένει τοὺς πεπιστευκότας ἀδιακρίτως ἐνταῦθα ἠρραβωνισμένους. ἐκεῖνο δὲ τῷ πιστεῦσαι ἤδη προειληφότες ἐσόμενον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπολαμβάνομεν γενό-*

8. *ἔστιν* M. *ἔστι* V.
12. Joann. vi. 40.
14. *ἔχῃ*] *ἔχει* F.
16. *καθ' ὅσον* FM. *καθόσον* V.
17. *ἐσχάτην ἡμέραν*] *ση. τί ἐστιν ἐσχάτη ἡμέρα* margo F.
19. Joann. iii. 36.
20. *υἱὸν*] *ἰησοῦν* R.
21. *αἰώνιον* BR. *ἀΐδιον* FMV.
22. *ἑαυτῆς* FM. *αὐτῆς* V.
26. *τῷ* Lowthius. *τὸ* V.

μενον, ὅπως ἂν ἐκεῖνο πληρωθῇ τὸ λεχθὲν "γενηθήτω κατὰ τὴν πίστιν σου." οὗ δὲ ἡ πίστις, ἐνταῦθα ἡ ἐπαγγελία, τελείωσις δὲ ἐπαγγελίας ἡ ἀνάπαυσις. ὥστε ἡ μὲν γνῶσις ἐν τῷ φωτίσματι, τὸ δὲ πέρας τῆς γνώσεως ἡ ἀνάπαυσις, 116 P. ὃ δὴ ἔσχατον νοεῖται ὀρεκτόν. καθάπερ οὖν τῇ πείρᾳ ἡ ἀπειρία καταλύεται καὶ τῷ πόρῳ ἡ ἀπορία, οὕτως ἀνάγκη τῷ φωτισμῷ ἐξαφανίζεσθαι τὸ σκότος· ἡ ἄγνοια δὲ τὸ σκότος, καθ' ἣν περιπίπτομεν τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀμβλυωποῦντες περὶ τὴν ἀλήθειαν. φωτισμὸς ἄρα ἡ γνῶσίς ἐστιν ὁ ἐξαφανίζων τὴν ἄγνοιαν καὶ τὸ διορατικὸν ἐντιθείς. ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν χειρόνων ἀποβολὴ τῶν κρειττόνων ἐστὶν ἀποκάλυψις. ἃ γὰρ ἡ ἄγνοια συνέδησεν κακῶς, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιγνώσεως ἀναλύεται καλῶς. τὰ δὲ δεσμὰ ταῦτα, ᾗ τάχος, ἀνίεται πίστει μὲν ἀνθρωπίνῃ, θεϊκῇ δὲ τῇ χάριτι, ἀφιεμένων τῶν πλημμελημάτων ἑνὶ παιωνίῳ φαρμάκῳ λογικῷ βαπτίσματι.

30. Πάντα μὲν οὖν ἀπολουόμεθα τὰ ἁμαρτήματα, οὐκέτι δέ ἐσμεν παρὰ πόδας κακοί. μία χάρις αὕτη τοῦ φωτίσματος τὸ μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι τῷ πρὶν ἢ λούσασθαι τὸν τρόπον. ὅτι δὲ ἡ γνῶσις συνανατέλλει τῷ φωτίσματι περιαστράπτουσα τὸν νοῦν καὶ εὐθέως ἀκούομεν μαθηταὶ οἱ ἀμαθεῖς, πρότερόν ποτε τῆς μαθήσεως ἐκείνης προσγενομένης. οὐ γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν τὸν χρόνον· ἡ μὲν γὰρ κατήχησις εἰς πίστιν περιάγει, πίστις δὲ ἅμα βαπτίσματι ἁγίῳ παιδεύεται πνεύματι· ἐπεὶ ὅτι γε μία καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος σωτηρία ἡ πίστις, ἰσότης δὲ καὶ κοινωνία τοῦ δικαίου καὶ φιλανθρώπου θεοῦ ἡ αὐτὴ πρὸς πάντας, ὁ ἀπόστολος σαφέστατα ἐξηγήσατο ὧδέ πως εἰπὼν "πρὸ

1. ὅπως scripsi pro ὅπως τ'. ib. Matth. ix. 29.

2. πίστιν σου] Apud Matthaeum πίστιν ὑμῶν, γενηθήτω ὑμῖν. Sed σου legitur etiam infra Stromat. p. 164, 23. 336, 6. SYLB.

12. συνέδησεν F. συνέδησε V. συνέδεισε pr. M.

15. παιωνίῳ] παιωνείῳ rec. M.

21. καὶ supra versum M.

22. πρότερον Potterus. πότερον V.

28. Galat. iii. 23–25.

τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρούρουμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι, ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν."

31. *Οὐκ ἀκούετε ὅτι ὑπ᾽ ἐκεῖνον τὸν νόμον οὐκέτι ἐσμὲν, ὃς ἦν μετὰ φόβου, ὑπὸ δὲ τὸν λόγον τῆς προαιρέσεως τὸν παιδαγωγόν; εἶτα μέντοι ἐπήγαγεν τὴν ἁπάσης ἐκτὸς προσωποληψίας φωνήν "πάντες γὰρ υἱοί ἐστε διὰ πίστεως θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὔτε Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." οὐκ ἄρα οἱ μὲν γνωστικοὶ, οἱ δὲ ψυχικοὶ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, ἀλλ᾽ οἱ πάντες ἀποθέμενοι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἴσοι καὶ πνευματικοὶ*

117 P. *παρὰ τῷ κυρίῳ. καὶ ἀλλαχόθι πάλιν γράφει "καὶ γὰρ ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν."*

32. *Οὐκ ἄτοπον δὲ καὶ τοῖς αὐτῶν ἐκείνων συγχρήσασθαι ῥήμασιν, οἳ διυλισμὸν μὲν τοῦ πνεύματος τὴν μνήμην τῶν κρειττόνων εἶναί φασιν, διυλισμὸν δὲ νοοῦσι τὸν ἀπὸ τῆς ὑπομνήσεως τῶν ἀμεινόνων τῶν χειρόνων χωρισμόν· ἕπεται δὲ ἐξ ἀνάγκης τῷ ὑπομνησθέντι τῶν*

6. *οὐκ ἀκούετε*] *ὑπακούετε* M.
8. *ἐπήγαγεν* M. *ἐπήγαγε* V.
9. Gal. iii. 26–29.
10. *εἰς Χριστὸν*] *ἐν Χριστῷ* R, sed illud in margine.
15. *πνευματικοὶ*] *πνευματικὰς* BR. In utroque juxta hunc locum plures lacunae apparent verbis quae hic occurrunt supplendae. POTT.
16. Cor. I xii. 13.
18. *εἴτε ἐλεύθεροι* F. *καὶ ἐλεύθεροι* V.
19. *ἓν πόμα ἐποτίσθημεν* (literis *θημεν* abscissis) F. *ἑνὶ πόματι ἐπίομεν καὶ* V. Cum F haud dubie consentiunt BR. Rectum *ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν*, quocum consentiunt Novi Testamenti codices optimi, restitui ex M. qui *ἐν* et *φ* super *ἐπ*—.
20. *συγχρήσασθαι*] *συγχρίσασθαι* R.
22. *φασιν—νοοῦσι*] *φασὶν—νοοῦσιν* P.
24. *ὑπομνησθέντι*] *μνησθέντι* BR.

βελτιόνων ἡ μετάνοια ἡ ἐπὶ τοῖς ἥττοσιν· αὐτὸ γοῦν τὸ πνεῦμα ὁμολογοῦσι μετανοῆσαν ἀναδραμεῖν· τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις μετανενοηκότες, ἀποταξάμενοι τοῖς ἐλαττώμασιν αὐτῶν, διυλιζόμενοι βαπτίσματι, πρὸς τὸ ἀΐδιον ἀνατρέχομεν φῶς οἱ παῖδες πρὸς τὸν πατέρα. "ἀγαλλιασάμενος γοῦν ἐν τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, φησὶν, ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·" νηπίους ἡμᾶς ὁ παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος ἀποκαλῶν τοὺς τῶν ἐν κόσμῳ σοφῶν ἐπιτηδειοτέρους εἰς σωτηρίαν, οἳ σοφοὺς σφᾶς ἡγούμενοι τετύφωνται. καὶ ἐπιβοᾶται ἀγαλλιώμενος καὶ ὑπερευφραινόμενος, οἱονεὶ συντραυλίζων τοῖς νηπίοις· "ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου." διὰ τοῦτο τὰ κεκρυμμένα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν τοῦ νῦν αἰῶνος ἀπεκαλύφθη τοῖς νηπίοις. ἆρα εἰκότως οἱ παῖδες τοῦ θεοῦ οἱ τὸν μὲν παλαιὸν ἀποθέμενοι ἄνθρωπον καὶ τῆς κακίας ἐκδυσάμενοι τὸν χιτῶνα, ἐπενδυσάμενοι δὲ τὴν ἀφθαρσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καινὸς γενόμενος λαὸς ἅγιος ἀναγεννηθέντες ἀμίαντον φυλάξωμεν τὸν ἄνθρωπον, καὶ νήπιος μὲν ὡς βρέφος τοῦ θεοῦ κεκαθαρμένος πορνείας καὶ πονηρίας.

33. Σαφέστατα γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τῆς ζητήσεως ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ὧδέ πως γράφων "ἀδελφοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δε φρεσὶν τέλειοι γίνεσθε." τὸ δὲ "ὅτε ἤμην νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος,

5. πρὸς BFR. Pal. καὶ πρὸς V.
6, 14. Luc. x. 21.
6. ὁ Ἰησοῦς] ὁ om. MV.
7. θεὸς] Pro κύριος scripsit librarius, qui κσ pro θσ accepit.
19. Cf. Ephes. iv. 22. 24. Jud. 23. Cor. II v. 4. Cor. I xv. 53.
ib. τοῦ Χριστοῦ] τὴν Χριστοῦ M.
22. πονηρίας F. πονηρείας V.
25. Cor. I xiv. 20.
27. Ibid. xiii. 11.
ib. ἤμην νήπιος] ση. τί ἐστιν ὅτε ἤμην νήπιος ἐφρόνουν ὡς νήπιος ἐλογιζόμην margo F. Conf. infra p. 153, 5.

ἐλάλουν ὡς νήπιος" τὴν κατὰ νόμον ἀγωγὴν αἰνίττεται, καθ' ἣν οὐχ ὡς ἁπλοῦς ἤδη, ἀλλ' ὡς ἔτι ἄφρων νήπια μὲν φρονῶν ἐδίωκε, νήπια δὲ λαλῶν ἐβλασφήμει τὸν
118 P. *λόγον. δύο γὰρ σημαίνει τὸ νήπιον. "ἐπειδὴ γέγονα, φησὶν, ἀνὴρ," πάλιν ὁ Παῦλος λέγει, "κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου." οὐχ ἡλικίας μέγεθος ἀτελὲς, ἀλλ' οὐδὲ μὴν χρόνου μέτρον ὡρισμένον, ἀλλ' οὐδὲ ἀνδρικῶν καὶ ἐντελεστέρων μαθημάτων διδαχὰς ἄλλας ἀπορρήτους αἰνίττεται,* 48 S.
τὴν νηπιότητα ὑπερόριον ἀποστέλλων ὁ καταγγέλλειν αὐτὴν ὁμολογῶν ἀπόστολος, ἀλλὰ νηπίους μὲν τοὺς ἐν νόμῳ λέγει, οἳ τῷ φόβῳ, καθάπερ οἱ παῖδες τοῖς μορμολυκείοις, ἐκταράττονται, ἄνδρας δὲ τοὺς λόγῳ πειθηνίους καὶ αὐτεξουσίους κέκληκεν· οἳ πεπιστεύκαμεν ἑκουσίῳ προαιρέσει σωζόμενοι, ἐμφρόνως, οὐκ ἀφρόνως, δεδιττόμενοι τῷ φόβῳ. αὐτὸς περὶ τούτου μαρτυρήσει ὁ ἀπόστολος τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν προτέραν διαθήκην κληρονόμους λέγων, κατ' ἐπαγγελίαν δὲ ἡμᾶς. "λέγω δὲ" φησὶν "ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου κύριος πάντων ὢν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτως καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι, ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν δι' αὐτοῦ."

34. *Ὅρα πῶς ὡμολόγησεν εἶναι νηπίους τοὺς ὑπὸ φόβον καὶ ἁμαρτίας· τοὺς δὲ ὑπὸ τὴν πίστιν υἱοὺς καλῶν*

3. *μὲν*] *δὲ* R.
5. Cor. I xiii. 11.
11. *μορμολυκείοις*] *μορμολυκίοις* pr. M.
12. *τοὺς*] *τῷ* R.
17. Galat. iv. 1–5.
22. *ἦλθεν* FM. *ἦλθε* V.
23. *γενόμενον ἐκ*] *γενώμενον ἐκ* F. *γεννώμενον ἐκ* R. "Quam lectionem Irenaeus 3, 18. Augustinus et Novi Test. codices multi ac versiones sequuntur." POTT.
27. *ἁμαρτίας*] *ἁμαρτίαις* R.

ἀπήνδρωσεν ὡς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐν τῷ νόμῳ νηπίων. "οὐκέτι γὰρ" φησὶ "δοῦλος εἶ, ἀλλὰ υἱὸς, εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος διὰ θεοῦ." τί οὖν ἐνδεῖ τῷ υἱῷ μετὰ τὴν κληρονομίαν; χάριεν τοίνυν οὕτως ἐξηγήσασθαι τὸ "ὅτε ἤμην νήπιος," τουτέστιν ὅτε ἤμην Ἰουδαῖος—Ἑβραῖος γὰρ ἄνωθεν ἦν—"ὡς νήπιος ἐφρόνουν," ἐπειδὴ εἰπόμην τῷ νόμῳ· "ἐπεὶ δὲ γέγονα ἀνὴρ," οὐκέτι τὰ τοῦ νηπίου, τουτέστι τὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἀνδρὸς φρονῶ, τουτέστιν τὰ τοῦ Χριστοῦ, ὃν μόνον ἄνδρα ἡ γραφὴ, καθὼς προειρήκαμεν, καλεῖ, "κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου." ἡ δὲ ἐν Χριστῷ νηπιότης τελείωσίς ἐστιν, ὡς πρὸς τὸν νόμον. ἐνταῦθα γενομένοις τῇ νηπιότητι ἡμῶν συνηγορητέον. ἔτι καὶ τὸ πρὸς τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον ἐπεξηγητέον "γάλα ὑμᾶς ἐπότισα," ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ, "οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε." οὔ μοι γὰρ δοκεῖ Ἰουδαϊκῶς ἐκδέχεσθαι δεῖν τὸ ῥητόν. ἀντιπαραθήσω γὰρ κἀκείνην τὴν γραφήν "εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγα- 119 P. θὴν, τὴν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι."

35. Ἀνακύπτει τοίνυν ἀπορία μεγίστη κατὰ τὴν τῶν γραφῶν τῶνδε συμβολὴν νοοῦσιν. εἰ γὰρ ἀρχὴ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἡ διὰ τοῦ γάλακτος νηπιότης ἐστὶν, ἐξευτελίζεται δὲ αὕτη ὡς παιδαριώδης καὶ ἀτελὴς, πῶς ἡ τοῦ τελείου καὶ γνωστικοῦ μετὰ τὴν βρῶσιν ἀνάπαυσις αὖθις νηπίῳ τετίμηται γάλακτι; μή τι οὖν τὸ ὡς παραβολῆς ὃν δηλωτικὸν τοιοῦτόν τι ἐμφαίνει, καὶ δὴ ἀναγνωστέον ὧδέ πως τὸ ῥητόν "γάλα ὑμᾶς ἐπότισα ἐν Χριστῷ·" καὶ διαστήσαντες ὀλίγον ἐπαγάγωμεν "ὡς νηπίους," ἵνα κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς ἀναγνώσεως τοιαύτην ἀποδεξώμεθα διάνοιαν, κατήχησα ὑμᾶς ἐν Χριστῷ ἁπλῇ καὶ ἀληθεῖ καὶ

2. Galat. iv. 7.
ib. εἰ δὲ υἱὸς] εἰ δὲ καὶ υἱὸς B.
5. τουτέστιν] τὸ addunt BR.
10. καθὼς] ὡς R.
ib. Cor. I xiii. 11.
13. Cor. I iii. 2.
16. ῥητὸν] λέγον M.
17. Exod. iii. 8, 17.
21. διὰ τοῦ] διὰ τὴν τοῦ BR.

αὐτοφυεῖ τροφῇ τῇ πνευματικῇ· τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ γάλακτος ζωοτρόφος οὐσία, φιλοστόργοις πηγάζουσα μαστοῖς, ὡς νοεῖσθαι τὸ πᾶν τῇδε, ὥσπερ τῷ γάλακτι αἱ τιτθαὶ τοὺς παῖδας τοὺς νεογνοὺς ἐκτρέφουσιν, κἀγὼ δὲ οὕτω τῷ Χριστοῦ γάλακτι λόγῳ πνευματικὴν ὑμῖν ἐνστάζων τροφήν.

36. Οὕτω γοῦν τελεία τροφὴ τὸ γάλα ἐστὶ τὸ τέλειον καὶ εἰς τέλος ἄγει τὸ ἀκατάπαυστον. διὸ κἀν τῇ ἀναπαύσει τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπήγγελται γάλα καὶ μέλι. εἰκότως γάλα αὖθις ὑπισχνεῖται τοῖς δικαίοις ὁ κύριος, ἵνα δὴ σαφῶς ὁ λόγος ἄμφω δειχθῇ, ἄλφα καὶ ω̅, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ λόγος ἀλληγορούμενος γάλα. τοιοῦτόν τι καὶ Ὅμηρος ἄκων μαντεύεται τοὺς δικαίους τῶν ἀνθρώπων γαλακτοφάγους καλῶν. ἔξεστι δὲ καὶ οὕτως ἐκλαμβάνειν τὴν γραφήν· "κἀγὼ δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκίνοις, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ," ὡς δύνασθαι σαρκίνους νοεῖσθαι τοὺς νεωστὶ κατηχουμένους καὶ νηπίους ἔτι ἐν Χριστῷ. πνευματικοὺς μὲν γὰρ τοὺς πεπιστευκότας ἤδη τῷ ἁγίῳ πνεύματι προσεῖπεν, σαρκικοὺς δὲ τοὺς νεοκατηχήτους καὶ μηδέπω κεκαθαρμένους, οὓς "ἔτι σαρκικοὺς" εἰκότως λέγει ἐπ' ἴσης τοῖς ἐθνικοῖς τὰ σαρκὸς ἔτι φρονοῦντας. "ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;" διὸ καὶ "γάλα ὑμᾶς ἐπότισα" φησὶν, τὴν γνῶσιν ὑμῖν ἐνέχεα λέγων τὴν ἐκ κατηχήσεως ἀνατρέφουσαν εἰς ζωὴν ἀΐδιον. ἀλλὰ καὶ τὸ "ἐπότισα" ῥῆμα τελείας μεταλήψεως σύμβολόν ἐστιν. πίνειν μὲν γὰρ οἱ τέλειοι λέγονται, θηλάζειν δὲ οἱ νήπιοι. "τὸ αἷμά μου

4. τιτθαὶ] τίτθαι M hic et infra p. 159, 7.
5. τῷ X. γ. M. τοῦ X. τῷ γ. V.
11. ω̅ M. ὠμέγα V.
ib. Apocal. i. 8. xxi. 6. xxii. 13.
12. Ὅμηρος] Il. 13, 6.
15. Cor. I iii. 1.
16. σαρκίνοις—σαρκίνους BFMR. σαρκικοῖς—σαρκικοὺς V.
21–24. Cor. I iii. 1. 3. 2.
21. ἴσης] ἴσοις (η rec.) M.
27. ἐστιν M. ἐστι V.
28. Joann. vi. 55.

γὰρ" φησὶν ὁ κύριος "ἀληθής ἐστι πόσις." μή τι οὖν 120 P.
γάλα εἰπὼν ἐπότισα τὴν ἐν λόγῳ γάλακτι τελείαν εὐφροσύνην, τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ᾐνίξατο; τὸ δ' ἐπαγόμενον ἑξῆς "οὐ βρῶμα, οὔπω γὰρ ἐδύνασθε" τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐναργῆ ἀποκάλυψιν βρώματος δίκην πρόσωπον πρὸς πρόσωπον αἰνίττεσθαι δύναται, "βλέπομεν γὰρ ὡς δι' ἐσόπτρου νῦν," ὁ αὐτὸς ἀπόστολος λέγει, "τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον." διὸ κἀκεῖνο ἐπήγαγεν "ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε, ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε," τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦντες, ἐπιθυμοῦντες, ἐρῶντες, ζηλοῦντες, μηνιῶντες, φθονοῦντες· "οὐ γὰρ ἔτι ἐν σαρκί ἐσμεν," ὡς ὑπειλήφασίν τινες· σὺν αὐτῇ γὰρ τὸ πρόσωπον ἰσάγγελον ἔχοντες πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὴν ἐπαγγελίαν ὀψόμεθα.

37. Πῶς δὲ, εἰ ἐκείνη ὄντως ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, "ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ ἐπὶ νοῦν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη," εἰδέναι φασὶν οὐ πνεύματι
44 S. ἐννενοηκότες, ἀλλὰ ἐκ μαθήσεως παρειληφότες ὃ οὖς οὐκ ἤκουσέν ποτε ἢ μόνον ἐκεῖνο "τὸ ἐν τρίτῳ ἁρπασθὲν οὐρανῷ," ἀλλὰ κἀκεῖνο ἐχεμυθεῖν ἐκελεύετο τότε; εἰ δὲ ἀνθρωπίνη σοφία ἐστὶν, ὅπερ ὑπολείπεται νοεῖν, ἡ μεγαλαυχία τῆς γνώσεως, ἄκουε τὸν νόμον τῆς γραφῆς "μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω." ἡμεῖς δὲ θεοδίδακτοι καὶ τῷ Χριστοῦ ὀνόματι καυχώμενοι. πῶς οὖν οὐ ταύτῃ νοεῖν τὸν ἀπόστολον ὑποληπτέον τὸ γάλα τῶν νηπίων; εἴ γε ποιμένες ἐσμὲν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προηγούμενοι κατ' εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος,

7. Cor. I xiii. 12.
11. Rom. viii. 9.
12. ὑπειλήφασιν F. ὑπειλήφασι V.
16. Cor. I ii. 9.
ib. εἶδεν FM, et sic Strom. 2. p. 436. οἶδεν V.
19. ἤκουσεν FM. ἤκουσε V.
ib. Cor. II xii. 2–4.
22. Jerem. ix. 23. Cor. I i. 31. Cor. II x. 17.

τὰ δὲ πρόβατα ὑμεῖς· μὴ οὐχὶ καὶ γάλα τῆς ποίμνης τὸν κύριον λέγοντα, τὴν ἀκολουθίαν φυλάττειν ἀλληγοροῦντα; καὶ δὴ τὸ ῥητὸν αὖθις τῇ διανοίᾳ ἐφαρμοστέον "γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἐδύνασθε," οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὸ γάλα τὸ βρῶμα ὑπολαμβάνοντας, ταυτὸν δὲ τῇ οὐσίᾳ· ὡσαύτως γὰρ καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς ἢ ἀνειμένος καὶ ἤπιος ὡς γάλα, ἢ πεπηγὼς καὶ συνεστραμμένος ὡς βρῶμα.

38. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῇδε ἐκλαμβάνουσιν ἡμῖν γάλα νοεῖσθαι τὸ κήρυγμα δύναται τὸ ἐπὶ πλεῖστον κεχυμένον, βρῶμα δὲ ἡ πίστις εἰς θεμέλιον ἐκ κατηχήσεως συνεστραμμένη, ἣ δὴ στερεμνιωτέρα τῆς ἀκοῆς ὑπάρχουσα βρώματι ἀπεικάζεται, ἐν αὐτῇ σωματοποιουμένη τῇ ψυχῇ
121 P. τὴν τοιάνδε τροφήν. ἀλλαχόθι δὲ καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ ἑτέρως ἐξήνεγκεν διὰ συμβόλων "φάγετέ μου τὰς σάρκας" εἰπὼν "καὶ πίετέ μου τὸ αἷμα·" ἐναργὲς τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπαγγελίας τὸ πότιμον ἀλληγορῶν, δι' ὧν ἡ ἐκκλησία, καθάπερ ἄνθρωπος, ἐκ πολλῶν συνεστηκυῖα μελῶν ἄρδεταί τε καὶ αὔξεται, συγκροτεῖταί τε καὶ συμπήγνυται ἐξ ἀμφοῖν, σώματος μὲν τῆς πίστεως, ψυχῆς δὲ τῆς ἐλπίδος, ὥσπερ καὶ ὁ κύριος ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος. τῷ γὰρ ὄντι αἷμα τῆς πίστεως ἡ ἐλπὶς, ἐφ' ἧς συνέχεται, καθάπερ ὑπὸ ψυχῆς, ἡ πίστις. διαπνευσάσης δὲ τῆς ἐλπίδος δίκην ἐκρυέντος αἵματος τὸ ζωτικὸν τῆς πίστεως ὑπεκλύεται.

39. Εἰ δὲ ἄρα προσφιλονεικεῖν ἐθέλοιέν τινες τὰ πρῶτα μαθήματα τὸ γάλα μηνύειν λέγοντες, ὡσανεὶ πρώτας τροφὰς, τὸ δὲ βρῶμα τὰς πνευματικὰς ἐπιγνώσεις, σφᾶς αὐτοὺς ἀνάγοντες εἰς γνῶσιν, ἴστωσαν ὡς ἄρα στερεὰν τροφὴν τὸ βρῶμα λέγοντες καὶ σάρκα καὶ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ,

1. ὑμεῖς Arcerius. ἡμεῖς V. 16. Joann. vi. 53, 54. ib. φάγετε—πίετε BR. φάγεσθε—πίεσθε FMV. ἐὰν φάγητε—πίητε apud Ioannem. Conf. infra p. 160, 3. 28. σφᾶς Sylb. ἐφ' ἃς libri.

ὑποφέρονται τῇ σφῶν αὐτῶν μεγαλαύχῳ σοφίᾳ ἐπὶ τὴν ἁπλότητα τὴν ἀληθῆ· πρωτόγονον γὰρ τὸ αἷμα εὑρίσκεται ἐν ἀνθρώπῳ, ὃ δή τινες οὐσίαν εἰπεῖν ψυχῆς τετολμήκασιν. τοῦτο δὴ τὸ αἷμα φυσικῇ τρεπόμενον πέψει, κυησάσης τῆς μητρὸς, φιλοστοργίᾳ συμπαθεῖ, ἐξανθεῖ καὶ γηράσκει πρὸς τὸ ἄφοβον τοῦ παιδίου· καὶ ἔστι μὲν τῆς σαρκὸς ὑγρότερον τὸ αἷμα, οἷον ὑγρά τις οὖσα σὰρξ, τοῦ δὲ αἵματος νοστιμώτερον τὸ γάλα καὶ λεπτομερέστερον. εἴτε γὰρ τὸ ἐπιχορηγούμενον αἷμα τῷ ἐμβρύῳ καὶ διὰ μητρῴου πρότερόν ἐστι πεμπόμενον ὀμφαλοῦ, εἴτε αὖ τὸ καταμήνιον αὐτὸ, ἀποκλεισθὲν τῆς οἰκείας φορᾶς, κατὰ φυσικὴν ἀνάχυσιν χωρεῖν κελεύεται πρὸς τοῦ παντρόφου καὶ γενεσιουργοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς φλεγμαίνοντας ἤδη μαστοὺς καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀλλοιούμενον θερμοῦ, ποθεινὴ σκευάζεται τῷ νηπίῳ τροφὴ, αἷμα τὸ μεταβάλλον ἐστί. μάλιστα γὰρ πάντων μελῶν μαστοὶ συμπαθεῖς μήτρᾳ. ἐπὰν οὖν κατὰ τοὺς τόκους ἀποκοπὴν λάβῃ τὸ ἀγγεῖον, δι' οὗ πρὸς τὸ ἔμβρυον τὸ αἷμα ἐφέρετο, μύσις μὲν γίνεται τοῦ πόρου, τὴν δὲ ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς μαστοὺς τὸ αἷμα λαμβάνει, καὶ πολλῆς 122 P.
τῆς ἐπιφορᾶς γενομένης διατείνονται καὶ μεταβάλλει τὸ αἷμα εἰς γάλα, ἀναλόγως τῇ ἐπὶ τῆς ἑλκώσεως εἰς πύον τοῦ αἵματος μεταβολῇ, εἴτε αὖ ἀπὸ τῶν ἐν μαστοῖς παρακειμένων φλεβῶν ἀναστομουμένων κατὰ τὰς διατάσεις τῆς κυήσεως, τὸ αἷμα μεταχεῖται εἰς τὰς φυσικὰς τῶν μαστῶν σήραγγας· τούτῳ δὲ ἀνακιρνάμενον τὸ ἀπὸ τῶν γειτνιω-

2. πρωτόγονον τὸ αἷμα—] Haec usque ad finem § 51. in Catenam Patrum in Epist. ad Hebraeos vol. 7. p. 490 seqq. ed. Cramer. sunt relata, praefixo lemmate Κλήμεντος παιδαγωγέως, nonnullis (§. 42, 43, 46) omissis. Scripturae diversitatem annotavi sigla "Cat." significatam.

3. ὃ δή—τετολμήκασιν om. Cat.

ib. τετολμήκασιν F. τετολμήκασι V.

4. τοῦτο δή] τοῦτο δὲ Pal.

9. πρότερόν ἐστι] ἐστὶ πρότερον Cat.

12. παντρόφου] παντοτρόφου R.

21. πύον] πῦον M. Cat.

25. γειτνιωσῶν scripsi pro γειτνιουσῶν. Recta forma servata infra p. 205. γειτνιώσης et p. 289. γειτνιῶσα. γειτνιαζουσῶν Cat.

σῶν καταπεμπόμενον ἀρτηριῶν πνεῦμα, μενούσης ἔτι τῆς ὑποκειμένης ἀκεραίου τοῦ αἵματος οὐσίας, ἐκκυμαινόμενον λευκαίνεται· καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀνακοπῇ κατ' ἐξαφρισμὸν μεταβάλλεται, παραπλήσιόν τι πεπονθὸς τῇ θαλάττῃ, ἣν δὴ κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων οἱ ποιηταί φασιν ἀποπτύειν ἁλὸς ἄχνην· πλὴν ἀλλὰ αἷμα ἔχει τὴν οὐσίαν.

40. *Τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ οἱ ποταμοὶ ῥόθῳ φερόμενοι τῇ ἐμπεριλήψει τοῦ περικεχυμένου ἀέρος ξαινόμενοι ἀφρὸν μορμύρουσιν, καὶ τὸ ἐνστόμιον ἡμῶν ὑγρὸν τῷ πνεύματι ἐκλευκαίνεται. τίς οὖν ἡ ἀποκλήρωσις μὴ οὐχὶ καὶ τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ φωτεινότατον καὶ λευκότατον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τρέπεσθαι ὁμολογεῖν; πάσχει δὲ τὴν μεταβολὴν κατὰ ποιότητα, οὐ κατ' οὐσίαν. ἀμέλει γοῦν οὐ τροφιμώτερον ἄλλο τι, οὐδὲ μὴν γλυκύτερον, ἀλλ' οὐδὲ λευκότερον εὕροις ἂν γάλακτος. πάντῃ δὲ ἔοικεν τοῦτο τῇ πνευματικῇ τροφῇ, γλυκεῖα μὲν διὰ τὴν χάριν ὑπάρχουσα, τρόφιμος δὲ ὡς ζωὴ, λευκὴ δὲ ὡς ἡμέρα Χριστοῦ, καὶ τὸ αἷμα τοῦ λόγου πεφανέρωται ὡς γάλα.*

41. *Ταύτῃ τοίνυν περὶ τὴν ἀποκύησιν οἰκονομούμενον τῷ βρέφει τὸ γάλα χορηγεῖται, καὶ οἱ μαστοὶ, οἱ τέως κατ' ἄνδρα περιβλεπόμενοι ὀρθοὶ, ἤδη κατανεύουσι πρὸς τὸ παιδίον, τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως πεπονημένην εὔληπτον παρέχειν διδασκόμενοι τροφὴν εἰς ἀνατροφὴν σωτηρίας· οὐ γὰρ ὡς αἱ πηγαὶ πλήρεις εἰσὶν οἱ μαστοὶ ἐπεισρέοντος*

5. *οἱ ποιηταί*] Hom. Il. 4, 426.
8. *ἐμπεριλήψει*] *ἐπιλήψει* Cat.
9. *μορμύρουσιν* FM. *μορμύρουσι* V.
ib. *ἐνστόμιον*] *εὐστόμιον* R.
15. *ἔοικεν* M. *ἔοικε* V.
16. *γλυκεῖα μὲν διὰ τὴν χάριν ὑπάρχουσα*] *ἥτις ἐστὶ γλυκεῖα μὲν διὰ τὴν χάριν* Cat.
17. *καὶ τὸ αἷμα—ὡς γάλα* om. Cat.
20. *κατ' ἄνδρα* pro *τὸν ἄνδρα* correxi ex scholio.
24. *αἱ πηγαὶ—διαπνέουσι*] *ἀγγεῖα—διηθοῦσιν* Doehnerus Quaest. Plut. 3. p. 37. collato loco Plutarchi V. Aemil. c. 14. *Καθάπερ γὰρ οἱ μαστοὶ τῶν γυναικῶν οὐχ ὥσπερ ἀγγεῖα πλήρεις εἰσὶν ἐπιρρέοντος ἑτοίμου γάλακτος, ἀλλὰ μεταβάλλοντες τὴν τροφὴν ἐν αὐτοῖς ἐργάζονται γάλα καὶ διηθοῦσιν.* et Mor. p. 496. *ἐκροαὶ δὲ τοῦ γάλακτος οὐκ εἰσὶν οὐδὲ κρουνοὶ μεθιέντες ἀθρόως, εἰς δὲ σάρκα πιδακώδη καὶ πόροις ἀτρέμα λεπτοῖς διηθοῦσαν ἀπολῆγον, εὐμενὲς τῷ τοῦ νηπίου στόματι καὶ προσ-*

45 S. ἑτοίμου γάλακτος, ἀλλὰ μεταβάλλοντες τὴν τροφὴν ἐν ἑαυτοῖς ἐργάζονται γάλα καὶ διαπνέουσιν, ἡ τροφὴ δὲ ἡ κατάλληλος αὕτη καὶ πρόσφορος νεοπαγεῖ καὶ νεοφυεῖ παιδίῳ πρὸς τοῦ θεοῦ τοῦ τροφέως καὶ πατρὸς τῶν γεννωμένων καὶ ἀναγεννωμένων πονουμένη· οἷον τὸ μάννα οὐρανόθεν ἐπερρέετο τοῖς παλαιοῖς Ἑβραίοις, ἡ τῶν ἀγγέλων ἐπουράνιος τροφή. ἀμέλει καὶ νῦν αἱ τιτθαὶ τὸ 123 P. πρωτόχυτον τοῦ γάλακτος πόμα ὁμωνύμως ἐκείνῃ τῇ τροφῇ μάννα κεκλήκασιν· ἀλλ' αἱ μὲν γυναῖκες αἱ κύουσαι μητέρες γενόμεναι πηγάζουσι γάλα, ὁ δὲ κύριος ὁ Χριστὸς ὁ τῆς παρθένου καρπὸς οὐκ ἐμακάρισεν τοὺς γυναικείους μαστοὺς οὐδὲ ἔκρινεν αὐτοὺς τροφεῖς, ἀλλὰ τοῦ φιλοστόργου καὶ φιλανθρώπου πατρὸς ἐπομβρήσαντος τὸν λόγον αὐτὸς ἤδη τροφὴ γέγονεν πνευματικὴ τοῖς σώφροσιν.

42. Ὢ θαύματος μυστικοῦ· εἷς μὲν ὁ τῶν ὅλων πατήρ, εἷς δὲ καὶ ὁ τῶν ὅλων λόγος καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πανταχοῦ, μία δὲ μόνη γίνεται μήτηρ παρθένος· ἐκκλησίαν ἐμοὶ φίλον αὐτὴν καλεῖν· γάλα οὐκ ἔσχεν ἡ μήτηρ αὕτη μόνη, ὅτι μόνη μὴ γέγονεν γυνή, παρθένος δὲ ἅμα καὶ μήτηρ ἐστὶν, ἀκήρατος μὲν ὡς παρθένος, ἀγαπητικὴ δὲ ὡς μήτηρ, καὶ τὰ αὑτῆς παιδία προσκαλουμένη ἁγίῳ τιθηνεῖται γάλακτι, τῷ βρεφώδει λόγῳ. διὸ οὐκ ἔσχεν γάλα, ὅτι γάλα ἦν τὸ παιδίον τοῦτο καλὸν καὶ οἰκεῖον, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὴν νεολαίαν ὑποτροφοῦσαν τῷ λόγῳ, ἣν αὐτὸς ἐκύησεν ὁ κύριος ὠδῖνι σαρκικῇ, ἣν αὐτὸς ἐσπαργάνωσεν ὁ κύριος αἵματι τιμίῳ.

φιλὲς ψαῦσαι καὶ περιλαβεῖν ἐνδίδωσι ταμεῖον.

5. μάννα] μάνα M.

6. ἐπερρέετο FM. et Cat. ἀπερρέετο V.

9. κεκλήκασιν] Pergit Cat. χρὴ δὲ καταvοῆσαι τὴν φύσιν· ἡ γάρ τοι τροφὴ χειμῶνος etc. (§. 44.)

11. ἐμακάρισεν FM. ἐμακάρισε V.

14. γέγονεν M. γέγονε F.

23. ἔσχεν F. ἔσχε V.

24. νεολαίαν] νεολέαν M.

25. ὑποτροφοῦσαν] ὑποτροφοῦσα Hervetus, ὑποτροφῆσαν Potterus. Sed verbum ὑποτροφεῖν nullum est. Nam ὑποτρέφειν dicitur.

ὢ τῶν ἁγίων λοχευμάτων, ὢ τῶν ἁγίων σπαργάνων· ὁ λόγος τὰ πάντα τῷ νηπίῳ, καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ τροφεύς. "φάγετέ μου" φησὶ "τὴν σάρκα καὶ πίετέ μου τὸ αἷμα." ταύτας ἡμῖν οἰκείας τροφὰς ὁ κύριος χορηγεῖ καὶ σάρκα ὀρέγει καὶ αἷμα ἐκχεῖ, καὶ οὐδὲν εἰς αὔξησιν τοῖς παιδίοις ἐνδεῖ.

43. *Ὢ τοῦ παραδόξου μυστηρίου· ἀποδύσασθαι ἡμῖν τὴν παλαιὰν καὶ σαρκικὴν ἐγκελεύεται φθορὰν, ὥσπερ καὶ τὴν παλαιὰν τροφὴν, καινῆς δὲ ἄλλης τῆς Χριστοῦ διαίτης μεταλαμβάνοντας, ἐκεῖνον, εἰ δυνατὸν, ἀναλαμβάνοντας ἐν ἑαυτοῖς ἀποτίθεσθαι καὶ τὸν σωτῆρα ἐνστερνίσασθαι, ἵνα καταρτίσωμεν τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ πάθη. ἀλλ' οὐ ταύτῃ νοεῖν ἐθέλεις, κοινότερον δὲ ἴσως. ἄκουε καὶ ταύτῃ· σάρκα ἡμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλληγορεῖ, καὶ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ*
124 P. *δεδημιούργηται ἡ σάρξ· αἷμα ἡμῖν τὸν λόγον αἰνίττεται, καὶ γὰρ ὡς αἷμα πλούσιον ὁ λόγος ἐπικέχυται τῷ βίῳ· ἡ κρᾶσις δὲ ἡ ἀμφοῖν ὁ κύριος, ἡ τροφὴ τῶν νηπίων· ὁ κύριος πνεῦμα καὶ λόγος. ἡ τροφὴ, τουτέστιν κύριος Ἰησοῦς, τουτέστιν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σαρκούμενον· ἁγιαζομένη σὰρξ οὐράνιος. ἡ τροφὴ τὸ γάλα τοῦ πατρὸς, ᾧ μόνῳ τιτθευόμεθα οἱ νήπιοι. αὐτὸς γοῦν ὁ ἠγαπημένος καὶ τροφεὺς ἡμῶν λόγος τὸ αὑτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέχεεν αἷμα, σώζων τὴν ἀνθρωπότητα, δι' οὗ πεπιστευκότες εἰς τὸν θεὸν ἐπὶ τὸν λαθικηδέα μαζὸν τοῦ πατρὸς, τὸν λόγον, καταφεύγομεν, ὁ δὲ, ὡς ἔοικεν, μόνος ἡμῖν τοῖς νηπίοις τὸ γάλα τῆς ἀγάπης χορηγεῖ, καὶ οὗτοι ὡς ἀληθῶς μακάριοι μόνοι, ὅσοι τοῦτον θηλάζουσι τὸν μαστόν.*

44. *Διὰ τοῦτό φησι καὶ ὁ Πέτρος "ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον καὶ τὴν ὑπόκρισιν καὶ*

3. *φάγετε—πίετε* R. *φάγεσθε—πίεσθε* FMV. Conf. supra p. 156, 16.
ib. Joann. vi. 53 sqq.
18. *τουτέστιν* F. *τουτέστι* V.
22. *αὑτοῦ*] *αὐτοῦ* libri.
24. *λ. μαζὸν*] Hom. Il. 22, 83.
28. Pet. I ii. 1–3.

φθόνον καὶ καταλαλιὰν, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν, εἰ ἐγεύσασθε ὅτι Χρηστὸς *ὁ κύριος."* *εἰ δὲ καὶ συνενδοίη τις αὐτοῖς ἄλλο τι εἶναι τὸ βρῶμα παρὰ τὸ γάλα, εἶτα πῶς οὐ περιπαρήσονται σφίσιν αὐτοῖς, οὐ κατανενοηκότες τὴν φύσιν; ἡ γάρ τοι τροφὴ χειμῶνος μὲν πυκνοῦντος τοῦ περιέχοντος καὶ πάροδον οὐ διδόντος ἐντὸς κατακλειομένῳ τῷ θερμῷ, ἑψομένη καὶ πεπτομένη, εἰς τὰς φλέβας ἐξαιματουμένη ἐκχωρεῖ· αἱ δὲ διαπνοῆς οὐ τυγχάνουσαι πεπληρωμέναι μάλιστα συντείνονται καὶ σφύζουσι· διὸ καὶ αἱ τιτθαὶ περιπληθεῖς τότε μάλιστα γίνονται τῷ γάλακτι. ἀποδέδεικται δὲ ἡμῖν μικρῷ πρόσθεν τὸ αἷμα εἰς γάλα ταῖς κυούσαις κατὰ μεταβολὴν, οὐ κατ' οὐσίαν χωρεῖν· ὥσπερ ἀμέλει καὶ αἱ τρίχες αἱ ξανθαὶ τοῖς γηρῶσιν εἰς πολιὰς μεταβάλλουσιν. θέρους δὲ ἔμπαλιν ἀραιότερον ὂν τὸ σῶμα τὴν τροφὴν εὐδιαφορητοτέραν παρέχει, καὶ ἥκιστα πλεονάζει τὸ γάλα, ἐπεὶ μηδὲ τὸ αἷμα· οὐδὲ γὰρ πᾶσα κατέχεται ἡ τροφή.*

45. Εἰ *τοίνυν ἡ μὲν κατεργασία τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτοῦται, παρασκευὴ γίνεται τὸ αἷμα τοῦ γάλακτος, ὥσπερ αἷμα ἀνθρώπου καὶ γίγαρτον ἀμπέλου. τῷ γοῦν γάλακτι τῇ κυριακῇ τροφῇ εὐθὺς μὲν ἀποκυηθέντες τιθηνούμεθα, εὐθὺς δὲ ἀναγεννηθέντες τετι-* **125 P.** *μήμεθα τῆς ἀναπαύσεως τὴν ἐλπίδα, τὴν ἄνω* Ἱερουσαλὴμ, *εὐαγγελιζόμενοι, ἐν ᾗ μέλι καὶ γάλα ὀμβρεῖν ἀναγέγραπται, διὰ τῆς ἐνύλου καὶ τὴν ἁγίαν μνηστευόμενοι*

1. *καὶ καταλαλιὰν* codices. *καὶ* excidit in V.
ib. *ἀρτιγέννητα* FM. *ἀρτιγένητα* V.
3. Χρηστὸς F. Χριστὸς V.
ib. *συνενδοίη* scripsi pro *συνενδώη*.
7. *κατακλειομένῳ*] *κατακλειομένη* Cat.
8. *πεπτομένη*] *πεττομένη* Cat.
9. *διαπνοῆς* F. *διὰ πνοῆς* V. Cat.
16. *εὐδιαφορητοτέραν*] *εὐδιαφορωτέραν* Cat.
17. *μηδὲ* Klotzius pro *μήτε*.
22. *ἀμπέλου*] *ἀμπελίου* Pal. Post *ἀμπέλου* Cat. pergit *ἀλληγορῶν τοίνυν τὸν λόγον ὁ Παῦλος* etc.
ib. *γοῦν* BR. Pal. *οὖν* V.

M

τροφήν. "τὰ μὲν γὰρ βρώματα καταργεῖται," ᾗ φησιν ὁ ἀπόστολος αὐτὸς, ἡ δὲ διὰ γάλακτος τροφὴ εἰς οὐρανοὺς καθηγεῖται, πολίτας οὐρανῶν καὶ συγχορευτὰς ἀγγέλων ἀναθρεψαμένη. ἐπειδὴ δέ ἐστιν ὁ λόγος πηγὴ ζωῆς βρύουσα καὶ ποταμὸς εἴρηται ἐλαίου, εἰκότως ἀλληγορῶν ὁ Παῦλος καὶ γάλα αὐτὸν ὀνομάζων "ἐπότισα" ἐπιφέρει· πίνεται γὰρ ὁ λόγος, ἡ τροφὴ τῆς ἀληθείας. ἀμέλει καὶ τὸ ποτὸν ὑγρὰ καλεῖται τροφή. δυνατὸν δὲ τὸ αὐτὸ καὶ βρῶμα εἶναί πως ἔχον καὶ ποτὸν, πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο νοούμενον, καθάπερ καὶ ὁ τυρὸς γάλακτός ἐστι πῆξις ἢ γάλα πεπηγός. οὐ γάρ μοι τῆς λεξιθηρίας μέλει τανῦν, 46 S. πλὴν ὅτι τὰς τροφὰς ἄμφω μία διακονεῖται οὐσία. ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑποτιτθίοις παιδίοις ἀρκεῖ μόνον τὸ γάλα καὶ ποτὸν εἶναι καὶ τροφήν. "ἐγὼ" φησὶν ὁ κύριος "βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με." ὁρᾶτε ἄλλο βρῶμα, ἀλληγορούμενον παραπλησίως γάλακτι, τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.

46. Ἀλλὰ καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἰδίου πάθους "ποτήριον" κέκληκε καταχρηστικῶς, ὅτε ἐκπιεῖν καὶ ἐκτελέσαι μόνον ἐχρῆν αὐτό. οὕτως Χριστῷ μὲν ἡ τροφὴ τῆς πατρικῆς βουλῆς ἡ τελείωσις ἦν, ἡμῖν δὲ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἡ τροφὴ τοῖς νηπίοις, τοῖς ἀμέλγουσιν τὸν λόγον τῶν οὐρανῶν· ἐντεῦθεν τὸ ζητῆσαι μαστεῦσαι καλεῖται, ὅτι τοῖς ζητοῦσιν νηπίοις τὸν λόγον αἱ πατρικαὶ τῆς φιλανθρωπίας θηλαὶ χορηγοῦσι τὸ γάλα. ἔτι δὲ καὶ ἄρτον αὐτὸν οὐρανῶν ὁμολογεῖ ὁ λόγος. "οὐ γὰρ Μωυσῆς" φησὶν "ἔδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ

1. Cor. I vi. 13.
6. Ibid. iii. 2.
14. τροφήν] Pergit Cat. πολλαχῶς δὲ ὁ λόγος ἀλληγορεῖται etc. (§. 47.)
ib. Joann. iv. 32, 34.
20. Matth. xxii. 22. Marc. x.
38. Joann. xviii. 11.
23. ἀμέλγουσιν—ζητοῦσιν M. ἀμέλγουσι—ζητοῦσι V.
27. Joann. vi. 32, 33, 51.
ib. Μωυσῆς Potterus pro Μωσῆς.

μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν· ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς." ἐνταῦθα τὸ μυστικὸν τοῦ ἄρτου παρασημειωτέον, ὅτι σάρκα αὐτὸν λέγει καὶ ὡς ἀνισταμένην δῆθεν διὰ πυρὸς, καθάπερ ἐκ φθορᾶς καὶ σπορᾶς ὁ πυρὸς ἀνίσταται, καὶ μέντοι διὰ πυρὸς συνισταμένην εἰς εὐφροσύνην ἐκκλησίας, ὡς ἄρτον πεπτόμενον.

47. Ἀλλὰ γὰρ αὖθις ἡμῖν σαφέστερον τοῦτο ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως δηλωθήσεται. ἐπεὶ δὲ εἶπεν "καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν," σὰρξ δὲ αἵματι ἄρδεται, τὸ δε αἷμα οἶνος ἀλληγορεῖται, ἰστέον ὅτι ὡς 126 P.
ἄρτος εἰς κρᾶμα καταθρυβεὶς τὸν οἶνον ἁρπάζει, τὸ δὲ ὑδατῶδες ἀπολείπει, οὕτως καὶ ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου, ὁ ἄρτος τῶν οὐρανῶν, ἀναπίνει τὸ αἷμα, τοὺς οὐρανίους τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀφθαρσίαν ἐκτρέφων, ἀπολείπων δὲ μόνας ἐκείνας εἰς φθορὰν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας. οὕτως πολλαχῶς ἀλληγορεῖται ὁ λόγος καὶ βρῶμα καὶ σὰρξ καὶ τροφὴ καὶ ἄρτος καὶ αἷμα καὶ γάλα, ἅπαντα ὁ κύριος εἰς ἀπόλαυσιν ἡμῶν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων. μὴ δὴ οὖν τις ξενιζέσθω λεγόντων ἡμῶν ἀλληγορεῖσθαι γάλα τὸ αἷμα τοῦ κυρίου· ἦ γὰρ καὶ οὐχὶ οἶνος ἀλληγορεῖται; "ὁ πλύνων" φησὶν "ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ" ἐν τῷ πνεύματι τῷ αὐτοῦ κοσμήσειν λέγει τὸ σῶμα τοῦ λόγου, ὥσπερ ἀμέλει τῷ αὐτοῦ πνεύματι ἐκθρέψει τοὺς πεινῶντας τὸν λόγον. ὅτι δὲ τὸ αἷμα ὁ λόγος ἐστὶν μαρτυρεῖ τοῦ Ἄβελ τοῦ δικαίου

4. ἣν ἐγὼ δώσω om. M.
6. αὐτὸν] αὑτὸν F.
12. ἐστὶν F. ἐστὶ V.
13. ἰστέον Pal. ἰστέον οὖν V.
14. τὸ δὲ] δὲ om. BR.
15. οὕτως M. οὕτω V.
18. οὕτως FM. οὕτω V.
21. πεπιστευκότων] Pergit Cat. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ etc. (§. 48.)
24. Gen. xlix. 11.
26. λέγει] λέγειν R.
28. Gen. iv. 10. cl. Heb. xii. 24.

πατρὸς δ' ἐξ ἀγαθοῖο καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

ὡς δ' ἐξ αἵματος γάλα κατὰ μεταβολὴν γίνεται ἤδη μὲν σαφὲς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ποιμνίων, ἔκ τε τῶν βουκολίων ἔξεστι μαθεῖν· τὰ γὰρ ζῷα ταῦτα τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ὥραν, ἣν ἔαρ καλοῦμεν, ὑγροτέρου τοῦ περιέχοντος γεγονότος, ἀλλὰ καὶ τῆς πόας καὶ τῶν νομῶν εὐχύλων τὸ τηνικάδε οὐσῶν καὶ ἐνίκμων αἵματος πίμπλαται πρότερον, ὡς ἐκ τῆς διατάσεως τῶν φλεβῶν κυρτουμένων τῶν ἀγγείων δείκνυται· ἐκ δὲ τοῦ αἵματος δαψιλέστερον χεῖται τὸ γάλα· θέρους δ' ἔμπαλιν ὑπὸ τοῦ καύματος συγκαιόμενον καὶ ἀναξηραινόμενον ἵστησι τὴν μεταβολὴν τὸ αἷμα καὶ ταύτῃ ἔλαττον ἀμέλγονται. ναὶ μὴν καὶ συγγένειάν τινα
128 P. πρὸς τὸ ὕδωρ φυσικωτάτην ἔχει τὸ γάλα, καθάπερ ἀμέλει πρὸς τὴν πνευματικὴν τροφὴν τὸ λουτρὸν τὸ πνευματικόν· οἱ γοῦν ἐπιρροφῶντες τῷ προειρημένῳ γάλακτι ψυχροῦ ὀλίγον ὕδατος ὠφελοῦνται παραχρῆμα· οὐ γὰρ ἀποξύνεσθαι τὸ γάλα ἐᾷ ἡ πρὸς τὸ ὕδωρ κοινωνία, οὐκ ἀντιπαθείᾳ τινὶ, προσπεπαινομένου δὲ προσπαθείᾳ. καὶ ἣν ὁ λόγος ἔχει πρὸς τὸ βάπτισμα κοινωνίαν, ταύτην ἔχει τὸ γάλα τὴν συναλλαγὴν πρὸς τὸ ὕδωρ. δέχεται γὰρ μόνον τῶν ὑγρῶν τοῦτο καὶ τὴν πρὸς τὸ ὕδωρ μῖξιν ἐπὶ κάθαρσιν παραλαμβανόμενον καθάπερ τὸ βάπτισμα ἐπὶ ἀφέσει ἁμαρτιῶν.

51. Μίγνυται δὲ καὶ μέλιτι προσφυῶς καὶ τοῦτο ἐπὶ καθάρσει πάλιν μετὰ γλυκείας τῆς τροφῆς· μιγνύμενος γὰρ ὁ λόγος φιλανθρωπίᾳ ἰᾶταί τε ἅμα τὰ πάθη καὶ ἀνακαθαίρει τὰς ἁμαρτίας· καὶ τὸ

1. πατρὸς—] Hom. Il. 14, 113.
2. ὡς δ' ἐξ] ὅτι τοίνυν ἐξ Cat.
5. καλοῦμεν] καλοῦσιν Cat.
6. τὸ τηνικάδε] τοτηνικάδε V.
11. ἀναξηραινόμενον] ἀνεξηραινόμενον F.
16. ἀποξύνεσθαι] ἐποξύνεσθαι B, sed ἀ ab alia manu superscripto.
21. ἐπὶ κάθαρσιν M ut Sylb. ἐπικάθαρσιν V.
26. τε scripsi pro γε.
27. καὶ τὸ (Hom. Il. 1, 249.)—ναὶ μὴν om. Cat.

μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή

ἐπὶ τοῦ λόγου λελέχθαι μοι δοκεῖ, ὅς ἐστιν μέλι. καὶ πολλαχοῦ δὲ ἡ προφητεία "ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον" ἀνάγει· ναὶ μὴν ἐπιμίγνυται τὸ γάλα καὶ οἴνῳ τῷ γλυκεῖ, ἐπωφελὴς δὲ ἡ μῖξις, καθάπερ ἀνακιρναμένου τοῦ πάθους εἰς ἀφθαρσίαν· ἐξορροῦται γὰρ ὑπὸ τοῦ οἴνου τὸ γάλα καὶ σχίζεται, καὶ ὅτιπερ αὐτοῦ νόθον, τοῦτ' ἀποχετεύεται. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τῆς πίστεως ἡ κοινωνία ἡ πνευματικὴ πρὸς τὸν παθητὸν ἄνθρωπον τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἐξορροῦσα εἰς ἀϊδιότητα συστέλλει τὸν ἄνθρωπον, τοῖς θείοις ἀπαθανατίζουσα. ἀλλ' οἱ πολλοὶ καὶ τῷ λιπαρῷ τοῦ γάλακτος, ὃ δὴ βούτυρον καλοῦσιν, καταχρῶνται εἰς λύχνον, τὸ πολυέλαιον τοῦ λόγου δι' αἰνίγματος ἀριδήλου σαφηνίσαντες, ὡς μόνου τοῦδε ἐνδίκως καὶ τρέφοντος καὶ αὔξοντος καὶ φωτίζοντος τοὺς νηπίους.

52. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ γραφὴ περὶ τοῦ κυρίου λέγει "ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν, ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας καὶ ἔλαιον ἐκ στερεᾶς πέτρας, βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων μετὰ στέατος ἀρνῶν·" καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἔδωκεν αὐτοῖς· ἀλλὰ καὶ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου ὁ προφητεύων "βούτυρον" φησὶν "ἔδεται καὶ μέλι." ἐμοὶ δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεισιν ὅπως σφᾶς τελείους τινὲς τολμῶσι καλεῖν καὶ γνωστικοὺς ὑπὲρ τὸν ἀπόστολον φρο- 129 P. νοῦντες, φυσιούμενοί τε καὶ φρυαττόμενοι, αὐτοῦ ὁμολογοῦντος τοῦ Παύλου περὶ ἑαυτοῦ "οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ

2. ἐστιν FM. ἐστι V.
3. Psalm. xix. 10. cxix. 103.
4. ἐπιμίγνυται] δὲ addidit Cat.
ib. τῷ γλυκεῖ] τῷ om. Cat.
5. καθάπερ om. Cat.
6. ἐξορροῦται] ἐξοροῦται F.
7. ὅτιπερ] ὅτι παρ' Pal.
11. ἀλλ' οἱ πολλοὶ scripsi pro ἀλλ' οἱ πολλοὶ δέ. οἱ πολλοὶ δὲ Cat., omisso ἀλλ'.
ib. τῷ λιπαρῷ] τὸ λιπαρὸν Cat.
12. καλοῦσιν F. καλοῦσι V.
17. Deut. xxxii. 13 sqq.
18. καὶ ἔλαιον ἐκ στερεᾶς πέτρας om. Pal.
ib. καὶ γάλα] καὶ om. BR.
21. Iesai vii. 15.
25. Philipp. iii. 12–14.

κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν δὲ τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." καὶ τέλειον μὲν ἑαυτὸν ἡγεῖται, ὅτι ἀπήλλακται τοῦ προτέρου βίου, ἔχεται δὲ τοῦ κρείττονος, οὐχ ὡς ἐν γνώσει τέλειος, ἀλλ' ὡς τοῦ τελείου ἐφιέμενος· διὸ καὶ ἐπιφέρει "ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονοῦμεν," τελείωσιν 35
δηλονότι λέγων τὸ ἀποτετάχθαι ταῖς ἁμαρτίαις καὶ εἰς πίστιν τοῦ μόνου τελείου ἀναγεγεννῆσθαι ἐκλαθομένους τῶν κατόπισθεν ἁμαρτιῶν.

ΚΕΦ. Ζ.

Τίς ὁ παιδαγωγὸς, καὶ περὶ τῆς παιδαγωγίας αὐτοῦ.

53. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπεδείξαμεν παῖδας ἡμᾶς τοὺς πάντας 40
ὑπὸ τῆς γραφῆς καλουμένους οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Χριστῷ κατηκολουθηκότας ἡμᾶς νηπίους ἀλληγορουμένους, μόνον δὲ εἶναι τέλειον τὸν πατέρα τῶν ὅλων—ἐν αὐτῷ γὰρ ὁ υἱὸς καὶ ἐν τῷ υἱῷ ὁ πατήρ—, ὥρα ἡμῖν ἑπομένοις τῇ τάξει καὶ τὸν παιδαγωγὸν ἡμῶν εἰπεῖν ὅστις ἐστί. καλεῖται δὲ Ἰησοῦς. ἔσθ' ὅτε οὖν ποιμένα ἑαυτὸν καλεῖ καὶ λέγει "ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός" κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν ποιμένων τῶν καθηγουμένων τοῖς προβά- 45
τοις, ὁ καθηγούμενος τῶν παιδίων, παιδαγωγὸς νοούμενος, ὁ τῶν νηπίων κηδεμονικὸς ποιμήν· ἁπλοῖ γὰρ οἱ νήπιοι ὡς πρόβατα ἀλληγορούμενοι· "καὶ γενήσονται" φησὶν "οἱ πάντες μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν." παιδαγωγὸς οὖν εἰκότως ὁ λόγος ὁ τοὺς παῖδας ἡμᾶς εἰς σωτηρίαν ἄγων.

2. τὰ μὲν] ὅτι τὰ μὲν Pal.
5. μὲν supra versum M.
8. Philipp. iii. 15.
14. ἀπεδείξαμεν om. M.
18. ὁ υἱὸς om. M.
ib. ὥρα] καὶ ὥρα BR.
20. Ἰησοῦς] ὁ ἰησοῦ BR.
21. Joann. x. 11.
25. Ibid. x. 16.

ἐναργέστατα γοῦν ὁ λόγος περὶ ἑαυτοῦ διὰ Ὠσηὲ εἴρηκεν "ἐγὼ δὲ παιδευτὴς ὑμῶν εἰμί." παιδαγωγία δὲ ἡ θεοσέβεια μάθησις οὖσα θεοῦ θεραπείας καὶ παίδευσις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἀγωγή τε ὀρθὴ, ἀνάγουσα εἰς οὐρανόν.

54. Παιδαγωγία δὲ καλεῖται πολλαχῶς· καὶ γὰρ ἡ τοῦ ἀγομένου καὶ μανθάνοντος καὶ ἡ τοῦ ἄγοντος καὶ διδάσκοντος, καὶ αὐτὴ τρίτον ἡ ἀγωγὴ καὶ τὰ διδασκόμενα τέταρτον, οἷον αἱ ἐντολαί. ἔστι δὲ ἡ κατὰ θεὸν παιδαγωγία 130 P.
48 S. κατευθυσμὸς ἀληθείας εἰς ἐποπτείαν θεοῦ καὶ πράξεων ἁγίων ὑποτύπωσις ἐν αἰωνίῳ διαμονῇ. ὥσπερ οὖν κατευθύνει τὴν φάλαγγα ὁ στρατηγὸς τῆς σωτηρίας τῶν μισθοφόρων προμηθούμενος καὶ ὡς ὁ κυβερνήτης οἰακίζει τὸ σκάφος σώζειν προαιρούμενος τοὺς ἐμπλέοντας, οὕτως καὶ ὁ παιδαγωγὸς ἄγει τοὺς παῖδας ἐπὶ τὴν σωτήριον δίαιταν τῆς ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκεν κηδεμονίας· καὶ καθόλου ὁπόσα ἂν παρὰ τοῦ θεοῦ εὐλόγως αἰτήσαιμεν ἡμῖν γενέσθαι, ταῦτα πειθομένοις τῷ παιδαγωγῷ περιέσται. ὅνπερ οὖν τρόπον ὁ κυβερνήτης οὐκ ἀεὶ τοῖς ἀνέμοις ὑπείκει, ἀντίπρῳρος δὲ ἔσθ' ὅτε ὅλαις ἀνθίσταται καταιγίσιν, οὕτως ὁ παιδαγωγὸς οὐχὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ τῷδε καταπνέουσιν νόμοις ὑπείκει ποτὲ οὐδὲ ἐπιτρέπει αὐτοῖς τὸ παιδίον, ὥσπερ σκάφος, εἰς θηριώδη καὶ ἀσελγῆ προσρῆξαι δίαιταν, μόνῳ δὲ ἄρα τῷ ἀληθείας πνεύματι ἔπουρος ἀρθεὶς ἀντέχεται μάλα ἐρρωμένως τῶν οἰάκων τοῦ παιδὸς, τῶν ὤτων λέγω, ἕως ἂν ἀβλαβὲς καθορμίσῃ τὸ παιδίον εἰς τὸν λιμένα τῶν οὐρανῶν. τὸ μὲν γὰρ πάτριον καλούμενον παρ' αὐτοῖς ἔθος ὅσον οὐδέπω παρέρχεται, ἡ δὲ ἀγωγὴ ἡ θεία κτῆμά ἐστιν εἰς ἀεὶ παραμένον.

55. Ἀχιλλέως μὲν οὖν παιδαγωγὸν τὸν Φοίνικά φασιν

1. ὠσηέ] ὠσηὲ V.
2. Hos. v. 2.
12. τὸ σκάφος] τὸ om. BR.
14. σωτήριον] σωτηρίαν R.
18. ἀεὶ] αἰεὶ libri.
ib. ἀντίπρῳρος] ἀντίπρωρος libri.
20. καταπνέουσιν F. καταπνέουσι V.
29. φασιν M. φασι V.

γεγονέναι καὶ τῶν Κροίσου παίδων Ἄδραστον, Ἀλεξάνδρου δὲ Λεωνίδην καὶ Φιλίππου Ναυσίθοον. ἀλλ' ὁ μὲν γυναικομανὴς ὁ Φοῖνιξ ἦν, ὁ δὲ φυγὰς ὁ Ἄδραστος ἦν, Λεωνίδης δὲ οὐ περιεῖλεν τὸν τῦφον τοῦ Μακεδόνος, οὐδὲ Ναυσίθοος μεθύοντα τὸν ἐκ Πέλλης ἰάσατο, Ἀλκιβιάδου δὲ τὴν πορνείαν ὁ Θρᾷξ ἐπισχεῖν οὐκ ἴσχυσεν Ζώπυρος, ἀλλ' ὠνητὸν ἀνδράποδον ὁ Ζώπυρος ἦν, καὶ τῶν Θεμιστοκλέους παίδων ὁ παιδαγωγὸς Σίκιννος οἰκέτης ῥᾴθυμος ἦν· 131 P. ὀρχεῖσθαί φασιν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν ηὑρηκέναι. οὐκ ἔλαθον ἡμᾶς οἱ παρὰ Πέρσαις βασίλειοι καλούμενοι παιδαγωγοὶ, οὓς τέτταρας τὸν ἀριθμὸν ἀριστίνδην ἐκλέγοντες ἐκ πάντων Περσῶν οἱ βασιλεῖς Περσῶν τοῖς σφῶν αὐτῶν ἐφίστων παισὶν, ἀλλὰ τοξεύειν μόνον οἱ παῖδες αὐτοῖς μανθάνουσιν, ἡβήσαντες δὲ ἀδελφαῖς καὶ μητράσιν καὶ γυναιξὶν, γαμεταῖς τε ἅμα καὶ παλλακίσιν ἀναρίθμοις ἐπιμίσγονται, καθάπερ οἱ κάπροι εἰς συνουσίαν ἠσκημένοι· ὁ δὲ ἡμέτερος παιδαγωγὸς ἅγιος θεὸς Ἰησοῦς, ὁ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος καθηγεμὼν λόγος, αὐτὸς ὁ φιλάνθρωπος θεός ἐστι παιδαγωγός.

56. Λέγει δέ που διὰ τῆς ᾠδῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς αὐτόν "αὐτάρκησεν τὸν λαὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν δίψει καύματος, ἐν ἀνύδρῳ ἐκύκλωσεν αὐτὸν καὶ ἐπαίδευσεν αὐτὸν καὶ διεφύλαξεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησεν, διεὶς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ· κύριος μόνος ἦγεν αὐτοὺς καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἀλλότριος." σαφῶς, οἶμαι, τὸν παιδαγωγὸν ἐνδείκνυται ἡ γραφὴ τὴν ἀγωγὴν

4. τῦφον F. τύφον V.
6. ἴσχυσεν FM. ἴσχυσε V.
9. ηὑρηκέναι] εὑρηκέναι libri. ἐξηύρηται libri recto infra p. 138.
14. μητράσιν καὶ γυναιξὶν FM. μητρᾶσι καὶ γυναιξὶ V.
16. εἰς] οἱ B. Pal.
21. αὐτάρκησεν FM. αὐτάρκησε V.
ib. Deut. xxxii. 10–12.
ib. δίψει] δίψεῖ F. δίψη V.
24. αὐτοῦ M. αὐτοῦ V.

αὐτοῦ διηγουμενη. πάλιν δὲ ὅταν λέγῃ διὰ τοῦ ἰδίου προσώπου, ἑαυτὸν ὁμολογεῖ παιδαγωγόν· “ἐγὼ κύριος ὁ θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.” τίς οὖν ἔχει ἐξουσίαν τοῦ ἄγειν εἴσω τε καὶ ἔξω; οὐχὶ ὁ παιδαγωγός; οὗτος ὤφθη τῷ Ἀβραὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ “ἐγώ εἰμι ὁ θεός σου, εὐαρέστει ἐνώπιόν μου.” τοῦτον δὲ παιδαγωγικώτατα ὑποκατασκευάζει παῖδα πιστόν· “καὶ γίνου” φήσας “ἄμεμπτος, καὶ θήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ τοῦ σπέρματός σου.” φιλίας ἐνταῦθα ἐπιστατικῆς ἐστι κοινωνία· τοῦ δὲ Ἰακὼβ ἐναργέστατα παιδαγωγὸς εἶναι φαίνεται. λέγει γοῦν αὐτῷ “ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ, διαφυλάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἂν πορευθῇς, καὶ ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μή σε ἐγκαταλίπω ἕως τοῦ ποιῆσαί με ὅσα ἐλάλησά σοι.” 132 P. τούτῳ δὲ καὶ συμπαλαίειν λέγεται. “ὑπελείφθη δὲ” φησὶν “Ἰακὼβ μόνος καὶ ἐπάλαιεν μετ᾽ αὐτοῦ ἄνθρωπος,” ὁ παιδαγωγὸς, “μέχρι πρωΐ.”

57. Οὗτος ἦν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄγων καὶ φέρων, ὁ συγγυμναζόμενος καὶ ἀλείφων κατὰ τοῦ πονηροῦ τὸν ἀσκητὴν Ἰακώβ· ὅτι δὲ ὁ λόγος ἦν ὁ ἀλείπτης ἅμα τῷ Ἰακὼβ καὶ παιδαγωγὸς τῆς ἀνθρωπότητος, “ἠρώτησεν” φησὶν “αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀνάγγειλόν μοι τί τὸ ὄνομά σου. καὶ εἶπεν, ἱνατί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου;” ἐτήρει γὰρ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν τῷ νέῳ λαῷ τῷ νηπίῳ. ἔτι δὲ καὶ ἀνωνόμαστος ἦν ὁ θεὸς ὁ κύριος, μηδέπω γεγενημένος ἄνθρωπος. πλὴν ἀλλὰ “ὁ Ἰακὼβ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκεί-

1. δὲ] τε M.
2. Exod. xx. 2.
5. Gen. xvii. 1 sqq.
8. ἀνὰ μέσον] ἀναμέσον B, conjunctum utrobique, ut saepissime in codicibus.
11. Gen. xxviii. 15.
14. ἐγκαταλίπω] Ex ἐγκαταλείπω (quod est etiam in M.) factum in F.
15. Gen. xxxii. 24.
21. τῆς ἀνθρωπότητος] νεότητος M.
ib. ἠρώτησεν FM. ἠρώτησε V.
ib. Gen. xxxii. 29.
24. ἔτι δὲ καὶ] καὶ om. R.
ib. ἀνωνόμαστος correxi ex Strom. 5. p. 695. pro ἀνονόμαστος.
26. ἐκάλεσεν F. ἐκάλεσε V.

νου εἶδος θεοῦ, εἶδον γὰρ" φησὶν "θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή." πρόσωπον δὲ τοῦ θεοῦ ὁ λόγος, ᾧ φωτίζεται ὁ θεὸς καὶ γνωρίζεται. τότε καὶ Ἰσραὴλ ἐπωνόμασται, ὅτε εἶδεν τὸν θεὸν τὸν κύριον. οὗτός ἐστιν ὁ θεὸς, ὁ λόγος, ὁ παιδαγωγὸς, ὁ φήσας αὐτῷ πάλιν ὕστερον "μὴ φοβοῦ καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον." ὅρα πῶς μὲν ἕπεται τῷ δικαίῳ ὁ παιδαγωγὸς, ὅπως δὲ καὶ ἀλείφει τὸν ἀσκητὴν, πτερνίζειν διδάσκων τὸν ἀνταγωνιστήν αὐτὸς γοῦν οὗτος καὶ τὸν Μωυσέα διδάσκει παιδαγωγεῖν· λέγει γὰρ ὁ κύριος "εἴ τις ἡμάρτηκεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείφω αὐτὸν ἐκ τῆς βίβλου μου, νυνὶ δὲ βάδιζε καὶ ὁδήγησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπόν σοι."

58. Ἐνταῦθα διδάσκαλός ἐστι παιδαγωγίας· καὶ γὰρ ἦν ὡς ἀληθῶς διὰ μὲν Μωυσέως παιδαγωγὸς ὁ κύριος τοῦ λαοῦ τοῦ παλαιοῦ, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ νέου καθηγεμὼν λαοῦ,
138 P. πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. "ἰδοὺ" γὰρ, φησὶ τῷ Μωυσεῖ, "ὁ ἄγγελός μου προπορεύεταί σου·" τὴν εὐαγγέλιον 49 S.
καὶ ἡγεμόνιον ἐπιστήσας τοῦ λόγου δύναμιν, τὸ δὲ ἀξίωμα τὸ κυριακὸν φυλάττων. "ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ ἐπισκέπτωμαι" φησὶν "ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν," τουτέστιν, ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ κριτὴς καθεσθῶ, ἀποδώσω τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν τὰ ἀντάξια· ὁ γὰρ αὐτὸς παιδαγωγὸς καὶ κριτὴς τοὺς παρακούσαντας αὐτοῦ δικάζει, τὸ δὲ ἁμάρτημα αὐτῶν οὐ παρασιωπᾷ ὁ φιλάνθρωπος λόγος, ἐλέγχει δὲ, ἵνα μετανοήσωσιν· "θέλει γὰρ ὁ κύριος τὴν μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ μᾶλλον ἢ τὸν θάνατον." ἡμεῖς δὲ τὰς ἄλλων

1. Gen. xxxii. 30.
4. εἶδεν M. εἶδε V.
6. Gen. xlvi. 3.
7. ὅπως δὲ scripsi pro ὅπως τε.
ib. ἀλείφει F. ἀλείφῃ V.
9. Μωυσέα et mox Μωυσέως et Μωυσεῖ Potterus. Μωσ— libri constanter.
10. Exod. xxxii. 33 sqq.
12. εἶπον] εἶπα M.
16. Exod. xxxii. 34.
19. ἡμέρᾳ] ἡμέραν B.
21. καθεσθῶ F. καθεστῶ V.
25. Ezech. xviii. 23, 32. xxxiii. 11.

ἁμαρτίας ὡς νήπιοι δι' ἀκοῆς παραδεξάμενοι φόβῳ τῆς ἀπειλῆς τοῦ μὴ τὰ ὅμοια παθεῖν ἀποσχώμεθα τῶν ἴσων πλημμελημάτων. τί οὖν ἦν ὃ ἥμαρτον; "ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταῦρον, ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν."

59. Τίς ἂν οὖν τούτου μᾶλλον ἡμᾶς φιλανθρωπότερον παιδεῦσαι; τὸ μὲν οὖν πρότερον τῷ πρεσβυτέρῳ λαῷ πρεσβυτέρα διαθήκη ἦν καὶ νόμος ἐπαιδαγώγει τὸν λαὸν μετὰ φόβου καὶ λόγος ἄγγελος ἦν, καινῷ δὲ καὶ νέῳ λαῷ καινὴ καὶ νέα διαθήκη δεδώρηται καὶ ὁ λόγος γεγένηται καὶ ὁ φόβος εἰς ἀγάπην μετατέτραπται καὶ ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος ἄγγελος Ἰησοῦς τίκτεται. ὁ γὰρ αὐτὸς οὗτος παιδαγωγὸς τότε μὲν "φοβηθήσῃ κύριον τὸν θεὸν" ἔλεγεν, ἡμῖν δὲ "ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου" παρῄνεσεν. διὰ τοῦτο καὶ ἐντέλλεται ἡμῖν "παύσασθε ἀπὸ τῶν ἔργων ὑμῶν," τῶν παλαιῶν ἁμαρτιῶν, "μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθὸν, ἠγάπησας δικαιοσύνην, ἐμίσησας ἀνομίαν." αὕτη μου ἡ νέα διαθήκη παλαιῷ κεχαραγμένη γράμματι. οὐκ ἄρα ἡ νεότης τοῦ λόγου ὀνειδιστέα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ ὁ κύριος λέγει "μὴ λέγε ὅτι νεώτερός εἰμι· πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε." ταῦτα δύναται πρὸς ἡμᾶς ἡ προφητεία αἰνίττεσθαι τοὺς πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς πίστιν ἐγνωσμένους θεῷ, νυνὶ δὲ νηπίους διὰ τὴν ἔναγχος πεπληρωμένην βούλησιν τοῦ θεοῦ, καθὸ εἰς κλῆσιν καὶ σωτηρίαν νεογνοὶ γεγόναμεν.

60. Διὸ καὶ ἐπιφέρει "προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε," προφητεῦσαι λέγων αὐτὸν δεῖν, μὴ ὄνειδος εἶναι δοκεῖν, τοῦ νεωτέρου τὴν προσηγορίαν τοῖς νηπίοις καλουμένοις.

3. Gen. xlix. 6.
13. Deut. vi. 2.
ib. τὸν θεὸν] τὸν θεόν σου BR.
14. Matth. xxxii. 37.
20. Jerem. i. 7, 5.
27. τέθεικα] ἔθηκα R.

134 P. ὁ δὲ νόμος χάρις ἐστὶν παλαιὰ διὰ Μωυσεως ὑπὸ τοῦ λόγου δοθεῖσα. διὸ καί φησιν ἡ γραφὴ "ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη," οὐχὶ ὑπὸ Μωυσέως, ἀλλὰ ὑπὸ μὲν τοῦ λόγου, διὰ Μωυσέως δὲ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ· διὸ καὶ πρόσκαιρος ἐγίνετο, "ἡ δὲ ἀΐδιος χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο." ὁρᾶτε τὰς λέξεις τῆς γραφῆς· ἐπὶ μὲν τοῦ νόμου "ἐδόθη" φησὶ μόνον, "ἡ δὲ ἀλήθεια" χάρις οὖσα τοῦ πατρὸς ἔργον ἐστὶν τοῦ λόγου αἰώνιον καὶ οὐκέτι δίδοσθαι λέγεται, ἀλλὰ "διὰ Ἰησοῦ γίνεσθαι, οὗ χωρὶς ἐγένετο οὐδὲ ἕν." αὐτίκα γοῦν ὁ Μωυσῆς τῷ τελείῳ προφητικῶς παραχωρῶν παιδαγωγῷ τῷ λόγῳ καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν παιδαγωγίαν προθεσπίζει καὶ τῷ λαῷ παρατίθεται τὸν παιδαγωγὸν, ἐντολὰς ὑπακοῆς ἐγχειρίσας· "προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει" φησὶν "ὁ θεὸς ὡς ἐμὲ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν," τὸν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ αἰνιττόμενος διὰ τὸν Ἰησοῦν τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν· σκιαγραφία γὰρ ἦν τοῦ κυρίου τὸ ὄνομα τὸ Ἰησοῦ προκηρυσσόμενον ἐν νόμῳ. ἐπιφέρει γοῦν τὸ λυσιτελὲς τῷ λαῷ συμβουλεύων· "αὐτοῦ ἀκούσεσθε" λέγων, "καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου τούτου, τούτῳ ἀπειλεῖ."

61. Τοιοῦτον ἡμῖν ὄνομα σωτηρίου προφητεύει παιδαγωγοῦ. διὰ τοῦτο αὐτῷ ῥάβδον περιτίθησιν ἡ προφητεία, ῥάβδον παιδευτικὴν, ἀρχικὴν, κατεξουσιαστικὴν, ἵν' οὓς ὁ λόγος ὁ πειθήνιος οὐκ ἰᾶται, ἀπειλὴ ἰάσηται, οὓς δὲ ἡ ἀπειλὴ οὐκ ἰᾶται, ἡ ῥάβδος ἰάσηται, οὓς δὲ ἡ ῥάβδος οὐκ ἰᾶται, τὸ πῦρ ἐπινέμηται. "ἐξελεύσεται" φησὶ "ῥάβδος

1. ἐστὶν F. ἐστὶ V.
2. Joann. i. 17.
5. ἐγίνετο] ἐγένετο Arcerius.
ib. ἡ δὲ] ἡ δὲ ἡ M.
8. ἐστὶν F. ἐστὶ V.
9. Joann. i. 3.
14. Deut. xviii. 15.
15. Ναυῆ M. Ναυὴ V.
ib. διὰ om. M.
17. τὸ Ἰησοῦ] τοῦ ἰησοῦ M.
19. Deut. xviii. 15.
ib. Ibid. xviii. 19.
24. ἰάσηται—ἰάσηται—ἐπινέμηται scripsi pro ἰάσεται—ἰάσεται—ἐπινέμεται.
25. ἡ ῥάβδος ἰάσηται] ἡ om. Pal.
26. Iesai. xi. 1, 3, 4.

ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί.” ὅρα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ παιδαγωγοῦ· “οὐ κατὰ τὴν δόξαν” φησὶ “κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῷ κρίσιν καὶ ἐλέγξει τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς.” καὶ διὰ Δαβὶδ “κύριος παιδεύων ἐπαίδευσέν με καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με·” τὸ γὰρ ὑπὸ κυρίου παιδευθῆναι καὶ παιδαγωγηθῆναι θανάτου ἐστὶν ἀπαλλαγή. καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου φησίν “ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ποιμανεῖς αὐτούς.” ταύτῃ καὶ ὁ ἀπόστολος κινηθεὶς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους “τί θέλετε;” φησὶν, “ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραΰτητος;” ἀλλὰ καὶ “ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ κύριος ἐκ Σιὼν,” δι᾽ ἄλ- 135 P.
λου προφήτου λέγει. ἡ δὲ παιδαγωγικὴ αὕτη ἡ “ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου παρεκάλεσάν με,” εἶπέν τις ἕτερος. αὕτη τοῦ παιδαγωγοῦ ἡ δύναμις ἡ σεμνὴ, ἡ παρακλητικὴ, ἡ σωτήριος.

ΚΕΦ. Η.

Πρὸς τοὺς ἡγουμένους μὴ εἶναι ἀγαθὸν τὸ δίκαιον.

62. Ἐνταῦθα ἐπιφύονταί τινες οὐκ ἀγαθὸν εἶναι φάμενοι τὸν κύριον διὰ τὴν ῥάβδον καὶ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὸν φόβον καὶ παρακούσαντες μὲν, ὡς ἔοικε, τῆς γραφῆς ὧδέ που λεγούσης “καὶ ὁ φοβούμενος κύριον ἐπιστρέφει ἐπὶ καρδίαν αὐτοῦ,” ἐκλαθόμενοι δὲ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας, ὅτι δι᾽ ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐγένετο. καὶ δὴ οἰκειότερον αὐτῷ ὁ προφήτης προσεύχεται διὰ τούτων “μνήσθητι ἡμῶν, ὅτι χοῦς ἐσμέν,” τουτέστι συμπά-
50 S. θησον ἡμῖν, ὅτι τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς αὐτοπα-

5. Psalm. cxviii. 18.
ib. ἐπαίδευσεν—παρέδωκεν] ἐπαίδευσε—παρέδωκε V.
8. Psalm. ii. 9.
10. Cor. I iv. 21.
11. πραΰτητος FM. πραότητος V.
12. Psalm. cx. 2.
13. Psalm. xxiii. 4.
14. εἶπεν FM. εἶπε V.
21. παρακούσαντες] παρακούσαντας BF et pr. M, correctus a m. rec.
22. Eccles. xxi. 6.
25. ὁ προφήτης προσεύχεται FMV. προσεύχεται ὁ προφήτης BR.
26. Psalm. ciii. 14.

θῶς ἐπείρασας. ταύτῃ γοῦν ἄριστος καὶ ἀνεπίληπτός ἐστιν ὁ παιδαγωγὸς ὁ κύριος τῇ ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας συμπαθήσας φύσει. "ἓν γὰρ οὐδὲν ὃ μισεῖ ὁ κύριος·" οὐ γὰρ δήπου μισεῖ μέν τι, βούλεται δὲ αὐτὸ εἶναι, ὃ μισεῖ, οὐδὲ βούλεται μέν τι μὴ εἶναι, αἴτιος δὲ γίνεται τοῦ εἶναι αὐτὸ, ὃ βούλεται μὴ εἶναι, οὐδὲ μὴν οὐ βούλεται μέν τι μὴ εἶναι, τὸ δὲ ἔστιν. εἴ τι ἄρα μισεῖ ὁ λόγος, βούλεται αὐτὸ μὴ εἶναι, οὐδὲν δὲ ἔστιν, οὗ μὴ τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι ὁ θεὸς παρέχεται. οὐδὲν ἄρα μισεῖται ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τοῦ λόγου· ἓν γὰρ ἄμφω, ὁ θεὸς, ὅτι εἶπεν, "ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος ἦν ἐν τῷ θεῷ, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος." εἰ δὲ οὐ μισεῖ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων οὐδὲν, λείπεται φιλεῖν αὐτό.

63. Πολὺ δὴ πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπήσει τὸν ἄνθρωπον, εἰκότως, τὸ κάλλιστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων καὶ φιλόθεον ζῷον. φιλάνθρωπος ἄρα ὁ θεὸς,
136 P. φιλάνθρωπος ἄρα ὁ λόγος. ὁ δὲ φιλῶν τι ὠφελεῖν αὐτὸ βούλεται, τὸ δὲ ὠφελοῦν τοῦ μὴ ὠφελοῦντος πάντως ἄν που κρεῖττον εἴη, τοῦ δὲ ἀγαθοῦ κρεῖττον οὐδὲ ἓν, ὠφελεῖ ἄρα τὸ ἀγαθόν· ἀγαθὸς δὲ ὁ θεὸς ὁμολογεῖται, ὠφελεῖ ἄρα ὁ θεός. τὸ δὲ ἀγαθὸν, ᾗ ἀγαθόν ἐστιν, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ ὅτι ὠφελεῖ, πάντα ἄρα ὠφελεῖ ὁ θεός. καὶ οὐ δήπου ὠφελεῖ μέν τι τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ δὲ καὶ κήδεται αὐτοῦ, οὐδὲ κήδεται μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπιμελεῖται αὐτοῦ. κρεῖττον μὲν γὰρ τὸ κατὰ γνώμην ὠφελοῦν τοῦ μὴ ὠφελοῦντος κατὰ γνώμην, τοῦ δὲ θεοῦ κρεῖττον οὐδέν. καὶ οὐκ ἄλλο τί ἐστι τὸ κατὰ γνώμην ὠφελεῖν, ὅτι μὴ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀνθρώπου, κήδεται ἄρα καὶ ἐπιμελεῖται τοῦ ἀνθρώπου ὁ θεός. τοῦτο δὲ ἐνδείκνυται ἔργῳ παιδαγωγῶν αὐτὸν

1. γ' οὖν (ut solent) FM. γοῦν V. τοίνυν BR. Pal.
3. Sap. xi. 24.
11. Joann. i. 1.
13. αὐτό] αὐτόν B.
14. δὴ] δὲ B.
24. καὶ ἐπιμελεῖται] καὶ om. Pal.

λόγῳ, ὅς ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας συναγωνιστὴς γνήσιος. τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχειν ἀγαθὸν εἶναι λέγεται, καθὸ καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀγαθὸν εἶναι λέγεται οὐ τῷ ἀρετὴν ἔχειν—ἀρετὴ γάρ ἐστιν αὕτη—ἀλλὰ τῷ αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ δι' αὑτὴν ἀγαθὴν εἶναι.

64. Λέγεται δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἀγαθὸν τὸ συμφέρον, οὐ τῷ τέρπειν, ἀλλὰ τῷ ὠφελεῖν. ἃ δὴ πάντα ἡ δικαιοσύνη καὶ ὡς ἀρετὴ καὶ ὡς δι' αὑτὴν αἱρετὴ ἀγαθὸν καὶ ὡς οὐ τέρπουσα· οὐ γὰρ πρὸς χάριν κρίνει, ἀλλὰ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστου ἐστὶν ἀπονεμητική. ἕπεται δὲ τῷ συμφέροντι τὸ ὠφέλιμον. κατὰ πάντα ἄρα τὰ μέρη, καθ' ἃ τὸ ἀγαθὸν ἐξετάζεται καὶ ἡ δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται, τῶν ἴσων ἐπ' ἴσης ἀμφοῖν μετεχόντων, τὰ δὲ τοῖς ἴσοις χαρακτηριζόμενα ἴσα τε ἀλλήλοις καὶ ὅμοια. ἀγαθὸν ἄρα ἡ δικαιοσύνη. πῶς οὖν, φασίν, εἰ φιλάνθρωπός ἐστι καὶ ἀγαθὸς ὁ κύριος, ὀργίζεται καὶ κολάζει; ἀναγκαῖον οὖν καὶ περὶ τούτου ὡς οἷόν τε διὰ βραχυτάτων ἐπεξελθεῖν, ἐπεὶ λυσιτελής πως ἡ τοιάδε οἰκονομία πρὸς τὴν ὀρθὴν τῶν παίδων ἀγωγὴν, ἀναγκαίου βοηθήματος ἔχουσα τάξιν· θεραπεύεται δὲ πολλὰ τῶν παθῶν τιμωρίᾳ καὶ προστάξει αὐστηροτέρων παραγγελμάτων, καὶ δὴ καὶ διὰ τῆς ἐνίων θεωρημάτων διδασκαλίας. ἔστι δὲ οἱονεὶ χειρουργία τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ὁ ἔλεγχος, ἀπόστασις δὲ τὰ πάθη τῆς ἀληθείας, ἃ χρὴ διελέγχειν διαιροῦντα τῇ τομῇ. 187 P.

65. Φαρμακείᾳ δὲ ἔοικεν ὁ ὀνειδισμὸς τὰ τετυλωμένα ἀναλύων τῶν παθῶν καὶ τὰ ῥυπαρὰ τοῦ βίου τῆς λαγνείας ἀνακαθαίρων, πρὸς δὲ καὶ τὰς ὑπερσαρκώσεις τοῦ τύφου ἐξομαλίζων, εἰς τὸν ὑγιῆ καὶ ἀληθινὸν ἀνασκευάζων τὸν ἄνθρωπον. ἡ νουθέτησις οὖν οἱονεὶ δίαιτά ἐστιν νοσούσης

2. τὸ δὲ ἀγαθὸν Potterus. τὸ δὲ ἀγαθὸν εἶναι V.
5, 8. αὑτὴν] αὐτὴν libri.
10. ἑκάστου] ἑκαστοῦ M.
27. ὑπερσαρκώσεις] ὑπὲρ σαρκώσεις B.
29. ἐστιν F. ἐστι V.

ψυχῆς, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν συμβουλευτική, καὶ ὧν οὐ χρὴ ἀπαγορευτική· τὰ δὲ πάντα εἰς σωτηρίαν καὶ ἀΐδιον ὑγίειαν διατείνει. ἀλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς χρημάτων ζημίας καὶ τὰς εἰς αὐτὰ τὰ σώματα διηκούσας αἰκίας μετὰ δεσμῶν καὶ τῆς ἐσχάτης ἀτιμίας προσφέρων τοῖς ἠδικηκόσιν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ θανάτῳ κολάζων τινὰς, τέλος ἔχει τὸ ἀγαθὸν, ὑπὲρ νουθεσίας τῶν ὑπηκόων στρατηγῶν. ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας ἡμῶν ἐκεῖνος στρατηγὸς, ὁ τῶν ὅλων ἡγεμὼν λόγος, τοὺς παρὰ τὸν νόμον ἀφηνιάζοντας τὸν αὐτοῦ ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς δουλείας καὶ πλάνης καὶ τῆς τοῦ ἀντικειμένου αἰχμαλωσίας εἰς καταστολὴν τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν νουθετῶν ἐπὶ τὴν ἱερὰν τῆς πολιτείας ὁμόνοιαν εἰρηναγωγεῖ.

66. Καθάπερ οὖν τῷ συμβουλευτικῷ λόγῳ παράκειται τὸ προτρεπτικὸν καὶ παρακλητικὸν εἶδος, οὕτως καὶ τῷ ἐγκωμιαστικῷ τὸ λοιδορητικὸν καὶ ὀνειδιστικόν. τὸ δὲ εἶδος τοῦτο τέχνη ἐστὶ ψεκτική, εὐνοίας δὲ τὸ ψέγειν, οὐ μίσους σύμβολον. ἄμφω μὲν γὰρ ὀνειδίζετον, καὶ ὁ φίλος καὶ ὁ μή, ἀλλ' ὁ μὲν ἐχθρὸς ἐπιγελῶν, ὁ δὲ φίλος εὐνοῶν. οὐκ ἄρα διὰ μῖσος ὁ κύριος τοῖς ἀνθρώποις λοιδορεῖται, οὓς καὶ ἐξὸν αὐτῷ ἀπολέσαι παρὰ τὰς ἰδίας αἰτίας, ὁ δὲ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πέπονθεν· παιδαγωγὸς γὰρ ἅτε ἀγαθὸς ἐντέχνως σφόδρα καὶ διὰ τῆς λοιδορίας ὑποδύεται τὸν ψόγον, οἱονεὶ μάστιγι τῇ βλασφημίᾳ τὸ νωθρὸν τῆς διανοίας ἐπεγείρων, πάλιν τε αὖ ἐν μέρει προτρέπειν ἐπιχειρεῖ τοὺς αὐτούς· οὓς γὰρ ὁ ἔπαινος οὐ προετρέψατο, τούτους παρώξυνεν ὁ ψόγος, καὶ οὓς ὁ ψόγος οὐκ ἐξεκαλέσατο εἰς σωτηρίαν καθάπερ νεκροὺς, τούτους πρὸς ἀλήθειαν ἡ βλασφημία διανίστησιν· "μάστιγες γὰρ καὶ παιδεία ἐν παντὶ

1. μεταλαμβάνειν] μεταλαμβάνει R.
3. ὑγίειαν] ὑγείαν libri.
4. αἰκίας Hervetus pro αἰτίας.
14. οὕτως, eraso σ F. οὕτω V.
15. ὀνειδιστικόν] Quod addebatur καὶ ἐγνωμιαστικὸν delevit Hervetus.
16. ψεκτικὴ V in Corrigendis, quod male expresserat typotheta ψευκτική. ψεκτὴ BFR. Pal.
22. καὶ om. F.
28. διανίστησιν FM. διανίστησι V.
ib. Ecclus. xxii. 6 sq.

καιρῷ σοφίας, συγκολλῶν ὄστρακον καὶ διδασκων μωρὸν, 51 S. εἰς αἴσθησιν ἄγων" φησὶ "τὴν γῆν καὶ τὸν ἀπηλπισμένον εἰς σύνεσιν ὀξύνων·" διὰ τοῦτο ἐναργῶς ἐπήγαγεν "ἐξεγείρων καθεύδοντα ἐκ βαθέος ὕπνου," ὃς τῶν ἄλλων μάλιστα θανάτῳ ἔοικεν. καὶ δὴ αὐτὸς περὶ αὑτοῦ σαφέστατα ὁ κύριος ἐκφαίνει, τὴν πολύτροπον καὶ πολυωφελῆ θεραπείαν ἀλληγορῶν, ὁπηνίκα εἰπὼν "ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν," εἶτα ἐπήγαγεν πάλιν "πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτὸ καὶ πᾶν τὸ καρποφοροῦν καθαίρει, ἵνα καρπὸν πλείω φέρῃ." καθυλομανεῖ γὰρ μὴ κλαδευομένη ἡ ἄμπελος, οὕτως δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος. καθαίρει δὲ αὐτοῦ τὰς ἐξυβριζούσας παραφυάδας ὁ λόγος, ἡ μάχαιρα, καρποφορεῖν οὐκ ἐπιθυμεῖν τὰς ὀρέξεις ἀναγκάσας· ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐπίπληξις ἔχει σκοπὸν τὴν σωτηρίαν, μεθαρμοζομένου μουσικῶς τοῦ λόγου κατὰ τοὺς οἰκείους ἑκάστων τρόπους, πῇ μὲν ἐπιτείνοντος αὐτοῦ, πῇ δὲ ἀνιέντος.

138 P.

67. Σαφέστατα γοῦν διὰ Μωυσέως λέλεκται "θαρρεῖτε, ἕνεκεν τοῦ πειράσαι ὑμᾶς παρεγενήθη ὁ θεὸς, ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμαρτάνητε." ἐντεῦθεν καλῶς καὶ ὁ Πλάτων μαθὼν, πάντες μὲν γὰρ, φησὶν, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ δίκην διδόντες· ὠφελοῦνται γὰρ τῷ βελτίω τὴν ψυχὴν αὐτοῖς γίνεσθαι δικαίως κολαζομένοις. εἰ δὲ ἀγαθὰ πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ δικαίου οἱ ἐπανορθούμενοι καὶ κατὰ Πλάτωνα ὁμολογεῖται ἀγαθὸν εἶναι τὸ δίκαιον· αὐτὸς γοῦν ὁ φόβος ὠφελεῖ καὶ πρὸς ἀγαθοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐξηύρηται, ὅτι "πνεῦμα

4. βαθέος] βαθέους F.
5. αὑτοῦ] αὐτοῦ libri.
6. ὁ κύριος Sylb. pro οὖς.
7. εἰπὼν] εἶπεν Sylb.
8. ἐπήγαγεν FM. ἐπήγαγε V.
9. Joann. xv. 1, 2.
11. καθυλομανεῖ] βαθυλομανεῖ B.
ib. οὕτως F. οὕτω V.
18. γ' οὖν FM. οὖν V.
ib. Μωυσέως Potterus pro Μωσέως.
ib. Exod. xx. 20.
21. Πλάτων] In Gorgia p. 477.
26. τὸ δίκαιον] τὸν δίκαιον B.
27. Ecclus. xxxiv. 13.

φοβούμενον κύριον ζήσεται· ἡ γὰρ ἐλπὶς ἐπὶ τὸν σώζοντα αὐτούς." ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος λόγος δίκην ἐπιτιθεὶς κριτής ἐστιν, περὶ οὗ καὶ Ἡσαΐας λέγει "κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν," διορθωτὴν δηλονότι καὶ κατευθυντῆρα τῶν ἁμαρτιῶν.

68. Διὰ τοῦτο μόνος οὗτος οἷός τε ἀφιέναι τὰ πλημμελήματα ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων ὁ ταχθεὶς παιδαγωγὸς ἡμῶν, μόνος ὁ τῆς ὑπακοῆς διακρῖναι τὴν παρακοὴν δυνάμενος. ὁ δὲ ἀπειλῶν δῆλός ἐστι μηδὲν ἐθέλων πρᾶξαι κακὸν, μηδὲ ἅπερ ἀπειλεῖ ἐπιτελέσαι, καταστήσας δὲ εἰς δέος τὴν ἐπὶ τὰς ἁμαρτίας ἀνέκοψεν φορὰν καὶ τὸ φιλάνθρωπον αὐτοῦ ἐνδείκνυται, μέλλων ἔτι καὶ διασαφῶν οἷα πείσονται, εἰ παραμένουσιν ἁμαρτωλοί· οὐχὶ δὲ ὥσπερ ὄφις ἐμφὺς ἔδακεν εὐθέως. ἀγαθὸς ἄρα ὁ θεὸς, καὶ ὅ γε κύριος εἰς πολλὰ συγχρῆται πρὸ τοῦ ἔργου τῷ λόγῳ. "τὰ γὰρ βέλη μου" φησὶ "συντελέσει αὐτοὺς, τηκόμενοι
139 P. λιμῷ καὶ βρώσει ὀρνέων, καὶ ὀπισθότονος ἀνίατος, ὀδόντας θηρίων ἐπαποστελῶ εἰς αὐτοὺς μετὰ θυμοῦ συρόντων ἐπὶ τῆς γῆς, ἔξωθεν ἀτεκνώσει αὐτοὺς μάχαιρα καὶ ἐκ τῶν ταμιείων φόβος." ὡς οὐκ ὀργίζεται τὸ θεῖον, ᾗ τισὶν ἔδοξεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πλεῖστα ἀπέχεται, τὰ πάντα δὲ παρῄνεσε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὑπέδειξεν ὡς πρακτέα. ἀγαθὴ δὲ αὕτη ἡ τέχνη ἐκφοβεῖν ἵνα μὴ ἁμάρτωμεν, "φόβος γὰρ κυρίου ἀπωθεῖται ἁμαρτήματα, ἄφοβος δ' οὐ δυνήσεται δικαιωθῆναι," φησὶν ἡ γραφή. καὶ τὴν κόλασιν ὁ θεὸς

2. οὗτος om. R.
3. Iesai. liii. 6.
11. ἀνέκοψεν M. ἀνέκοψε V.
16. Deut. xxxii. 23–25.
ib. βελη μου—καὶ ὑπὲρ αὐτὴν μονάδα (p. 140. ed. Pott.)] Haec exciderunt in F duobus quaternionis, qui ex octo foliis constitit, foliis amissis. Non animadvertit vel notare noluit lacunam manus vetus quae folia muneris suis notavit. Nam folium 5ª finitur verbis τὰ γὰρ et folium 52ª incipit ab διὸ καὶ τὸ σύ—. Eadem lacuna est in BR et Pal. Explevit Victorius ex alio codice.
20. ὡς] ὥστε M.
ib. ᾗ Sylb. ἧ MV hic et p. 181, 14. et alibi saepe.
23. Ecclus. i. 18, 22.

οὐχ ὑπὸ ὀργῆς ἐπιφέρει, ἀλλὰ τὸ δίκαιον σκοπεῖ, ὡς οὐ συμφέρει παραλειφθῆναι τὸ δίκαιον δι' ἡμᾶς.

69. Αἱρεῖται δὲ ἕκαστος ἡμῶν τὰς τιμωρίας αὐτὸς ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἰτία δὲ ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος. "εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; μὴ γένοιτο." λέγει γοῦν ἀπειλῶν "παροξυνῶ τὴν μάχαιράν μου καὶ ἀνθέξεται κρίματος ἡ χείρ μου, καὶ αὐτὸς ἀνταποδώσω δίκην τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς μισοῦσιν ἀνταποδώσω· μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά μου φάγεται κρέα ἀπὸ αἵματος τραυματιῶν." σαφὲς γὰρ ἐνταῦθα ὡς ἄρα οἱ μὴ διεχθρεύοντες τῇ ἀληθείᾳ μηδὲ μισοῦντες τὸν λόγον οὐκ ἂν τὴν σφῶν αὐτῶν μισήσαιεν σωτηρίαν, ἐκφύγοιεν δ' ἂν τῆς ἔχθρας τὰ ἐπιτίμια. "στέφανος ἄρα σοφίας," ἦ φησιν ἡ σοφία, "φόβος κυρίου." σαφέστατα γοῦν διὰ τοῦ Ἀμὼς τοῦ προφήτου τὴν οἰκονομίαν μεμήνυκεν ὁ λόγος τὴν ἑαυτοῦ "κατέστρεψα ὑμᾶς" λέγων "καθὼς κατέστρεψεν ὁ θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ ἐγένεσθε ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρὸς, καὶ οὐδ' ὧς ἐπεστρέψατε πρός με, λέγει κύριος."

70. Ὁρᾶτε πῶς ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ὑπὸ φιλαγαθίας ζητεῖ, ἐνδείκνυταί τε παρὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀπειλῆς ἡσυχῇ τὸ φιλάνθρωπον τὸ ἑαυτοῦ. "ἀποστρέψω" φησὶ "τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν καὶ δείξω τί ἔσται αὐτοῖς." οὗ γὰρ τὸ πρόσωπον κυρίου ἐπιβλέπει, εἰρήνη καὶ ἀγαλλίασις, οὗ δὲ ἀπέστραπται, παρείσδυσις γίνεται πονηρίας. οὐ βούλεται οὖν ἐφορᾶν τὰ κακά· ἀγαθὸς γάρ ἐστι· παρορῶντος δὲ αὐτοῦ ἑκοντὶ, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν ἴσχει κακία. "ἴδε οὖν" φησὶν ὁ Παῦλος "χρη- 140 P.

4. Rom. iii. 5, 6.
7. Deut. xxxii. 41, 42.
14. Ecclus. i. 18.
17. ἀμὼς M. ἀμῶς V. Est iv. 11.
23. Deut. xxxii. 20.
29. Rom. xi. 22.

στότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ, ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας ἀποτομίαν, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι," τουτέστι τῇ εἰς Χριστὸν πίστει. ἕπεται δὲ τῷ ἀγαθῷ, ᾗ φύσει ἀγαθός ἐστιν, ἡ μισοπονηρία. διὸ καὶ κολάζειν μὲν αὐτὸν ἂν ὁμολογήσαιμι τοὺς ἀπίστους· ἡ γὰρ κόλασις ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κολαζομένου, ἔστι γὰρ ἐπανόρθωσις ἀντιτείνοντος· τιμωρεῖσθαι δὲ μὴ βούλεσθαι. τιμωρία δέ ἐστιν ἀνταπόδοσις κακοῦ ἐπὶ τὸ 50
τοῦ τιμωροῦντος συμφέρον ἀναπεμπομένη. οὐκ ἂν δὲ ἐπιθυμήσειε τιμωρεῖσθαι ὁ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς προσεύχεσθαι διδάσκων.

71. Ἀλλὰ ὅτι μὲν ἀγαθὸς ὁ θεὸς καὶ ἄκοντες ὁμολογοῦσιν οἱ πάντες· ὅτι δὲ καὶ δίκαιος ὁ αὐτὸς θεός, οὔ μοι 52 S.
χρὴ πλειόνων ἔτι λόγων τὴν εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου παραθεμένῳ φωνήν· "ἕνα μὲν αὐτὸν λέγει, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα καὶ ὁ κόσμος πιστεύῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, κἀγὼ τὴν δόξαν, ἣν ἔδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἕν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν." ἓν δὲ ὁ θεὸς καὶ ἐπέκεινα 5
τοῦ ἑνὸς καὶ ὑπὲρ αὐτὴν μονάδα. διὸ καὶ τὸ σύ μόριον δεικτικὴν ἔχον ἔμφασιν τὸν ὄντως μόνον ὄντα, ὃς ἦν καὶ ἔστιν καὶ ἔσται, δείκνυσιν θεόν, καθ' ὧν τριῶν χρόνων ἓν ὄνομα κεῖται "ὁ ὤν." ὅτι δὲ ὁ αὐτὸς μόνος ὢν θεὸς καὶ δίκαιός ἐστιν ὁ αὐτὸς καὶ μόνος ὄντως ἐν τῷ αὐτῷ μαρτυρήσει κύριος εὐαγγελίῳ λέγων "πάτερ, οὓς ἔδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεω-

5. ἂν addidi.
9. τιμωροῦντος] τιμωρουμένου superscr. a m. sec. M.
10. ἐπιθυμήσειε Sylb. ἐπιθυμήσῃ V.
11. Matth. v. 44.
12. ἄκοντες Canterus. ἅπαντες V.
15. Joann. xvii. 21–23.
23. ἔστιν FM. ἔστι V.
ib. δείκνυσιν M. δείκνυσι V.
24. Exod. iii. 14.
25. ὄντως FM. καὶ ὄντως V.
26. Joann. xvii. 24–26.

ρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων κἀκεῖνοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω." οὗτός ἐστιν "ὁ ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα τοῖς μισοῦσι καὶ ποιῶν ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν." ὁ γὰρ ἱστὰς τοὺς μὲν "ἐκ δεξιῶν," τοὺς δὲ "ἐξ εὐωνύμων," καθὸ μὲν πατὴρ νοεῖται ἀγαθὸς ὢν, αὐτὸ μόνον ὅ ἐστι κέκληται "ἀγαθὸς," καθὸ δὲ υἱὸς ὢν ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν τῷ πατρί ἐστι, δίκαιος προσαγορεύεται ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως, ἀγάπης ἰσότητι μεμετρημένον ὄνομα δυνάμεως. "ἄνδρα" φησὶ "κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ κρινεῖ·" ἀγαθοῦ ζυγοῦ πρόσωπον ἡμῖν δικαιοσύνης, τὸν Ἰησοῦν, γνωρί- 141 P. σαντος τοῦ θεοῦ, δι' οὗ καὶ τὸν θεὸν, οἷον ἐκ τρυτάνης ἰσοσθενοῦς, ἔγνωμεν.

72. Ἐπὶ τούτου καὶ ἡ σοφία διαρρήδην λέγει "ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ μετ' αὐτοῦ· κύριος γὰρ ἀμφοῖν οὗτος μόνος, δυνάστης εὐιλασμῶν, ἐκχέων ὀργήν· κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ·" ἐλέους γὰρ καὶ ἐλέγχου σκοπὸς ἡ τῶν ἐλεγχομένων σωτηρία. ναὶ μὴν ὅτι ἀγαθὸς αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν ὁμολογήσει λόγος "ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς·" καὶ προσέτι, "γίνεσθε οἰκτίρμονες" λέγων "καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν·" οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁπηνίκα διαρρήδην λέγει "οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·" ἐπὶ τούτοις αὖθις "ὁ πατήρ μου" φησὶν "ἐπιλάμπει τὸν ἥλιον τὸν αὑτοῦ ἐπὶ πάντας." παρασημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸν

5. Exod. xx. 5, 6.
7. Matth. xx. 21, 25, 33.
9. Ibid. xix. 17.
12. Ecclus. xvi. 12.
16. Ibid. xii. 11–13.
18. εὐιλασμῶν pro εὐίλασμον Potterus. ἐξιλασμῶν Ecclus. xvi. 11.
22. Luc. vi. 35, 36.
ib. χρηστός] χριστός V.
27. Matth. v. 45.
28. αὐτοῦ M. αὑτοῦ V.

αὐτοῦ πατέρα τὸν ἀγαθὸν καὶ δημιουργὸν εἶναι ὁμολογεῖ, δίκαιος δὲ ὁ δημιουργὸς εἶναι οὐκ ἀντιλέγεται. καὶ πάλιν "ὁ πατήρ μου" φησὶν "βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους." καὶ καθὸ μὲν βρέχει, δημιουργὸς ὑδάτων ἐστὶ καὶ νεφῶν, καθὸ δὲ ἐπὶ πάντας, δικαίως ἰσοστατεῖ καὶ μετ' ἀρετῆς, ὡς δὲ ἀγαθὸς, ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους ὁμοίως.

73. *Σαφέστατον τοίνυν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι θεὸν συλλογιζόμεθα, ὧδέ πως ὅτι "ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου·" καὶ "ὁ κτίσας τοὺς οὐρανοὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς κατοικεῖ·" καὶ "ὁ οὐρανὸς θρόνος σου," τὸ ἅγιον πνεῦμα ἔψαλλεν. ὁ δὲ κύριός φησιν ἐν τῇ προσευχῇ "πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." οὐρανοὶ δὲ τοῦ κτίσαντος τὸν κόσμον εἰσὶν, ἀναντίρρητον ἄρα μὴ οὐχὶ καὶ υἱὸν εἶναι τὸν κύριον τοῦ δημιουργοῦ. εἰ δὲ ὁ κτίστης πρὸ πάντων ὁμολογεῖται δίκαιος, υἱὸς δὲ τοῦ δημιουργοῦ ὁ κύριος, υἱὸς ἄρα τοῦ δικαίου ὁ κύριος. διὰ τοῦτο καὶ ὁ* Παῦλός *φησι "νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται." καὶ πάλιν, ἵνα μᾶλλον ὑπολάβῃς θεὸν, "δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως* Ἰησοῦ Χριστοῦ *εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας, οὐ γάρ ἐστι διαστολή." καὶ προσέτι μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ μετ' ὀλίγα ἐπιφέρει "ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τοῦ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως* Ἰησοῦν." *τὸ δὲ δίκαιον*
142 P. *ἀγαθὸν εἰδὼς φαίνεταί που λέγων "ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθὴ," καὶ κατὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἄμφω τάσσων τὰ ὀνόματα.*

3. Matth. v. 45.
ib. *φησὶν* F. *φησὶ* V.
5. *πάντας, δικαίως*] *πάντας δικαίους* Pal. *οσύνης* super *δικαίως* scriptum in M.
ib. *μετ'* addidit Heinsius.
ib. *ὡς*] *ὁ* M, sed *ὡς* in marg. a m. sec.
8. Psalm. viii. 3.
10. Ibid. ii. 4. xi. 4. ciii. 19.
12. Matth. vi. 9.
17–21. Rom. iii. 21–26.
19. *δὲ* om. M.
23. *δικαιοῦντα*] *διοικοῦντα* R.
24. Rom. vii. 12.

74. Ἀλλὰ καὶ "οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ," ὁ αὐτὸς ἄρα πατὴρ αὐτοῦ ὁ ἓν ὢν πολλαῖς μηνυόμενος δυνάμεσιν, καὶ τοῦτο ἦν τὸ "οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα" πάντα αὐτὸν ὄντα, πρὶν ἐλθεῖν τὸν υἱόν· ὡς εἶναι ταῖς ἀληθείαις καταφανὲς τὸ τὸν συμπάντων θεὸν ἕνα μόνον εἶναι ἀγαθὸν δίκαιον, δημιουργὸν, υἱὸν ἐν πατρὶ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἀλλ' οὐδὲ ἀλλότριον τοῦ σωτηρίου λόγου κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον, ἐξ οὗ τὸ τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα ἐξανθεῖ, καὶ ἡ πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν αἰσχύνη παρεισδύεται. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, καὶ λοιδορεῖσθαι δεῖ· ἔνθα τὴν ἀπηλγηκυῖαν ψυχὴν καιρός ἐστι τρῶσαι, οὐ θανασίμως, ἀλλὰ σωτηρίως, ὀλίγης ἀλγηδόνος ἀΐδιον κερδάναντα θάνατον. πολλὴ δὲ ἡ σοφία περὶ τὴν παιδαγωγίαν αὐτοῦ καὶ ὁ τρόπος τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ποικίλος εἰς σωτηρίαν· προσμαρτυρεῖ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς ὁ παιδαγωγὸς, ἐκκαλεῖται δὲ τοὺς κλητοὺς ἐπὶ τὰ βελτίω καὶ τοὺς ἀδικεῖν σπεύδοντας ἀποτρέπει τῆς ὁρμῆς, μεταθέσθαι δὲ εἰς ἀμείνω βίον παρακελεύεται. οὐχ ἕτερον γὰρ ἀμάρτυρον θατέρου προσμαρτυρουμένου, ἥ τε χάρις ἐκ μαρτυρίας μεγίστη· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπαθὲς τῆς ὀργῆς, εἰ δὴ ὀργὴν τὴν νουθεσίαν αὐτοῦ χρὴ καλεῖν, φιλάνθρωπόν ἐστιν εἰς πάθη καταβαίνοντος τοῦ θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, δι' ὃν καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.

1. Matth. xix. 17.
2. ἓν om. M, sed ἐν in marg.
3. δυνάμεσιν F. δυνάμεσι V.
ib. τὸ supra versum a m. sec. M.
5. τὸ τὸν Sylb. τὸ τῶν V.
7. τῶν αἰώνων habent MV, om. BFR. Pal.
7. Luc. x. 22. Joann. xvii. 25.
8. κηδεμονικῶς] κηδαιμονικῶς V, typothetae errore. Nam κηδεμονικῶς est in F.
12. ἔνθα] ἐνταῦθα B.

ΚΕΦ. Θ. 53 S.

Ὅτι τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ εὐεργετεῖν καὶ κολάζειν δικαίως, ἐν ᾧ τίς ὁ τρόπος τῆς παιδαγωγίας τοῦ λόγου.

75. Παντὶ τοίνυν σθένει ὁ τῆς ἀνθρωπότητος παιδαγωγὸς, ὁ θεῖος ἡμῶν λόγος, πάσῃ καταχρώμενος σοφίας μηχανῇ, σώζειν ἐπιβέβληται τοὺς νηπίους, νουθετῶν, ἐπιτιμῶν, ἐπιπλήττων, ἐλέγχων, ἀπειλούμενος, ἰώμενος, ἐπαγγελλόμενος, χαριζόμενος, πολλοῖς τισὶν οἱονεὶ χαλινοῖς τὰς ἀλόγους τῆς ἀνθρωπότητος δεσμεύων ὁρμάς. συνελόντι γοῦν εἰπεῖν, οὕτως ὁ κύριος πρὸς ἡμᾶς, ὡς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὰ τέκνα ἡμῶν. τέκνα σοί ἐστιν· "παίδευσον αὐτά,"
143 P. ἡ σοφία παραινεῖ, "καὶ κάμψον αὐτὰ ἐκ νεότητος αὐτῶν. θυγατέρες σοί εἰσι· πρόσεχε τῷ σώματι αὐτῶν καὶ μὴ ἱλαρώσῃς πρὸς αὐτὰς τὸ πρόσωπόν σου." καίτοι τὰ τέκνα ἡμῶν υἱούς τε καὶ θυγατέρας σφόδρα καὶ ὑπὲρ πᾶν ὁτιοῦν ἀγαπῶμεν. ἐπεὶ δ' οἱ μὲν πρὸς χάριν ὁμιλοῦντες ὀλίγον ἀγαπῶσιν ὃ μὴ λυποῦσιν, οἱ δὲ πρὸς ὠφέλειαν ἐπιστύφοντες εἰ καὶ παραυτίκα λυπηροὶ, ἀλλὰ εἰς τὸν ἔπειτα εὐεργετοῦσιν αἰῶνα· οὐ τὴν παραυτίκα ἡδονὴν ὁ κύριος, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐσκόπησε τρυφήν. ἐπίωμεν δὲ ἤδη καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ τῆς φιλανθρώπου παιδαγωγίας μετὰ μαρτυρίας προφητικῆς.

76. Νουθέτησις μὲν οὖν ἐστι ψόγος κηδεμονικὸς, νοῦ ἐμποιητικός. τοιοῦτος ὁ παιδαγωγὸς· νουθετῶν, ὡς κἀν τῷ εὐαγγελίῳ λέγων "ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις συνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε." αὖθις τε ἡ γραφὴ νουθετεῖ "καὶ ἐμοίχευον" λέγουσα "τὸ ξύλον καὶ τὸν

6. ἐπιτιμῶν om. BR.
11. ἐστιν FM. ἐστι V.
ib. Ecclus. vii. 23, 24.
25. Matth. xxiii. 32.
28. Jerem. iii. 9. vii. 8. xi. 13. xxxii. 29.

λίθον, καὶ ἐθυμίασαν τῇ Βάαλ." μέγιστον γὰρ τεκμήριον τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ, ὅτι καίτοι σαφῶς εἰδὼς τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ ἐκλακτίσαντος λαοῦ καὶ ἀποσκιρτήσαντος, ὅμως ἐπὶ τὴν μετάνοιαν παρακαλεῖ καί φησιν διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ "υἱὲ ἀνθρώπου, ἐν μέσῳ σκορπίων σὺ κατοικεῖς, πλὴν λάλησον αὐτοῖς, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν." ἀλλὰ καὶ τῷ Μωυσεῖ "πορεύου" φησὶν "καὶ εἰπὲ τῷ Φαραὼ, ἵνα ἐξαποστείλῃ τὸν λαὸν, ἐγὼ δὲ οἶδα ὅτι οὐ μὴ ἐξαποστείλῃ αὐτούς." ἐμφαίνει γὰρ ἄμφω καὶ τὸ θεῖον προειδὼς τὸ ἐσόμενον καὶ τὸ φιλάνθρωπον τὸ αὐτοῦ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς ἀφορμὰς μετανοίας χαριζόμενος. νουθετεῖ δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου κηδόμενος τοῦ λαοῦ, ὁπηνίκα λέγει "ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ"—τοῦτό ἐστιν ψόγος ἐλεγκτικός—"μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων." ἐνταῦθα ἡ κηδεμονία φανερώσασα τὴν ἁμαρτίαν ἐκ παραλλήλου δείκνυσι τὴν σωτηρίαν.

77. *Ἐπιτίμησις δέ ἐστι ψόγος ἐπ' αἰσχροῖς οἰκειῶν πρὸς τὰ καλά. τοῦτο ἐνδείκνυται διὰ Ἱερεμίου "ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν. μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι," λέγει κύριος, "ἢ ἐν λαῷ τῷ τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχή μου;" παραπλέκει δὲ πανταχοῦ τὸν φόβον, ὅτι "φόβος κυρίου ἀρχὴ αἰσθήσεως." καὶ πάλιν διὰ Ὠσηέ "οὐκ ἐπισκέψομαι" φησὶν "αὐτοὺς, ὅτι αὐτοὶ μετὰ τῶν πορνῶν*

4. φησιν F. φησι V.
5. Ezech. ii. 6 sq.
7. Μωυσεῖ MR. Μωυσῆ F. Μωσῇ V.
ib. Exod. iii. 18 sq.
ib. φησὶν M. φησὶ V.
8. Φαραὼ M. Φαραῷ V.
ib. ἐξαποστείλῃ] ἀποστείλῃ B.
10. προειδὼς] προειδὸς M.
13. Iesai. xxix. 13.
14. ἐστιν F. ἐστι V.
20. Ἱερεμίου] ἱερεμία M.
ib. Jerem. v. 8 sq.
22. οὐκ in marg. M.
24. Proverb. i. 7.
25. Hos. iv. 14.

144 P. συνεφύροντο καὶ μετὰ τῶν τετελεσμένων ἔθυον καὶ ὁ λαὸς ὁ συνιὼν συνεπλέκετο πόρνῃ." δείκνυσιν αὐτῶν φανερώτερον τὸ ἁμάρτημα, συνιέναι αὐτοὺς ὁμολογῶν, ὡς ἑκόντας ἁμαρτάνοντας. καὶ ἡ σύνεσις ὄψις ἐστὶ ψυχῆς. διὸ καὶ ὁ Ἰσραὴλ ὁ ὁρῶν τὸν θεόν, τουτέστιν ὁ συνιεὶς τὸν θεόν. μέμψις δέ ἐστι ψόγος ὡς ὀλιγωρούντων ἢ ἀμελούντων. κέχρηται τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς παιδαγωγίας διὰ Ἡσαΐου λέγων "ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω." πῶς γὰρ οὐ δεινὸν, εἰ ὁ εἰδὼς τὸν θεὸν οὐ γνώσεται τὸν κύριον, ἀλλ' ὁ μὲν βοῦς καὶ ὁ ὄνος τὰ νωθῆ ζῷα καὶ τὰ μωρὰ εἴσεται τὸν τρέφοντα, ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἀλογώτερος καὶ τούτων εὑρεθήσεται; καὶ διὰ Ἱερεμίου πολλὰ καταμεμψάμενος τὸν λαὸν ἐπιφέρει· "καὶ ἐμὲ ἐγκατέλιπον, λέγει κύριος."

78. Ἐπίπληξις δέ ἐστιν ἐπιτίμησις ἐπιπληκτικὴ ἢ ψόγος πληκτικὸς, κέχρηται δὲ καὶ ταύτῃ τῇ θεραπείᾳ ὁ παιδαγωγὸς διὰ Ἡσαΐου λέγων "οὐαὶ τέκνα ἀποστάται, τάδε λέγει κύριος· ἐποιήσατε βουλὴν οὐ δι' ἐμοῦ καὶ συνθήκας οὐ διὰ τοῦ πνεύματός μου." στύμματι δὲ αὐστηροτάτῳ παρ' ἕκαστα προσχρῆται τῷ φόβῳ ἀναστομῶν ἅμα καὶ ἐπιστρέφων δι' αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν τὸν λαὸν, καθάπερ καὶ τὰ βαπτόμενα τῶν ἐρίων προστύφεσθαι φιλεῖ εἰς βεβαίαν εὐτρεπιζόμενα τῆς βαφῆς παραδοχήν. ἔλεγχος δέ ἐστιν προφορὰ ἁμαρτίας εἰς τὸ μέσον φέρουσα. τούτῳ μάλιστα συγχρῆται ὡς ἀναγκαίῳ τῷ τρόπῳ τῆς παιδα-

5. συνιεὶς scripsi pro συνιών, quod συνιῶν scribendum foret, nisi haec forma aliena ab Clemente esset.
7. Ἡσαΐου] ου ex α factum in M.
8. Iesai. i. 2 sq.
12. μὲν om. BR.
13. ὁ ὄνος F. ὁ om. V.
15. Jerem. i. 16 sq. ii. 13, 19.
16. ἐγκατέλιπον] ἐγκατέλειπον M.
19. Ἡσαΐου] ἠσαΐα M hic et infra p. 190, 13. 191, 16.
ib. Iesai. xxx. 1.
26. ἐστιν FM. ἐστι V.

γωγίας διὰ τὸ ἔκλυτον τῆς τῶν πολλῶν πίστεως. λέγει μὲν γὰρ διὰ Ἡσαΐου "ἐγκατελίπετε τὸν κύριον καὶ παρωργίσατε τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ." λέγει δὲ καὶ διὰ Ἱερεμίου "ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλείω ἡ γῆ, ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς οὗτος, ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος καὶ ὤρυξαν λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται συσχεῖν ὕδωρ." καὶ πάλιν διὰ τοῦ
54 S. αὐτοῦ "ἁμαρτίαν ἥμαρτεν Ἱερουσαλὴμ, διὰ τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο· πάντες οἱ δοξάζοντες αὐτὴν ἠτίμασαν αὐτὴν, ὅτι εἶδον ἀσχημοσύνην αὐτῆς." τὸ δὲ αὐστηρὸν τοῦ ἐλέγχου καὶ ἐπιδεικτικὸν διὰ Σολομῶντος παραμυθούμενος λέγει αἰνιττόμενος κατὰ τὸ παρασιωπώμενον τὸ φιλότεκνον τῆς παιδαγωγίας· "υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παι- 145 P.
δείας κυρίου μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται," ὅτι "ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος ἐκκλίνει ἐλεγμόν." ἀκολούθως τοίνυν "ἐλεγχέτω με δίκαιος" ἡ γραφὴ λέγει, "καὶ παιδευσάτω με, ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου."

79. Φρένωσις δέ ἐστιν ψόγος φρενῶν ἐμποιητικός. οὐδὲ τούτου ἀπέσχηται τοῦ τρόπου τῆς παιδαγωγίας, ἀλλὰ διὰ Ἱερεμίου φησίν "ἕως τίνος κεκράξομαι καὶ οὐκ εἰσακούσονται; ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν." ὢ τῆς μακαρίας ἀνεξικακίας. καὶ πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ "ἀπερίτμητα πάντα τὰ ἔθνη, ὁ δὲ λαὸς οὗτος ἀπερίτμητος καρδίᾳ,

2. Iesai. i. 4.
ib. ἐγκατελίπετε] ἐγκατελείπετε M.
3. Ἱερεμίου] ἱερεμία M.
4. Jerem. ii. 12, 19.
7. συσχεῖν] συγχεῖν R.
ib. διὰ τοῦ αὐτοῦ] δι' αὐτοῦ R.
8. Jerem. i. 8.
11. ἐπιδεικτικὸν] δηκτικὸν Hoeschelius, ut infra p. 58, 19. τῆς ἐπιτιμήσεως τὸ δηκτικόν. SYLB.
ib. Σολομῶντος] σολομῶνος M.
13. Proverb. iii. 11 sq.
16. Ecclus. xxxii. 17.
17. Psalm. cxli. 5.
20. ἐστιν F. ἐστι V.
22. Ἱερεμίου] ἱερεμία M.
ib. Jerem. vi. 10.
24. Ibid. ix. 26.

ὅτι λαὸς ἀπειθής ἐστιν, οἱ υἱοὶ” φησὶν “οἷς οὐκ ἔστι πίστις.” ἐπισκοπὴ δέ ἐστιν ἐπίπληξις σφοδρά. κέχρηται τῷ εἴδει τούτῳ ἐν εὐαγγελίῳ “Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν.” καὶ ἡ ἐπαναδίπλωσις τοῦ ὀνόματος ἰσχυρὰν τὴν ἐπίπληξιν πεποίηται. ὁ γὰρ εἰδὼς τὸν θεὸν πῶς τοὺς διακόνους τοῦ θεοῦ διώκει; “διὰ τοῦτο” φησὶν “ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, λέγω γὰρ ὑμῖν ἀπάρτι· οὐ μὴ ἴδητέ με, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.” εἰ γὰρ οὐ δέχεσθε τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπιγνώσεσθε τὴν ἐξουσίαν.

80. Λοιδορία δέ ἐστιν λόγος ἐπιτεταμένος. κέχρηται δὲ τῇ λοιδορίᾳ ἐν φαρμάκου μοίρᾳ διὰ Ἡσαΐου λέγων “οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλὸν, υἱοὶ ἄνομοι, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν.” κἀν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ Ἰωάννου “ὄφεις” φησὶν “γεννήματα ἐχιδνῶν.” ἔγκλησις δέ ἐστι ψόγος ἀδικούντων. τούτῳ τῷ παιδαγωγήματι διὰ Δαβὶδ κέχρηται “λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνων” λέγων “ἐδούλευσέ μοι καὶ εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέν μου, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν.” καὶ διὰ Ἱερεμίου “καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἀσύνθετος Ἰούδα.” αὖθίς τε “καὶ ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ
146 P. οἶκος Ἰσραὴλ, καὶ ὁ οἶκος Ἰούδα ἐψεύσατο τῷ κυρίῳ.” μεμψιμοιρία δέ ἐστιν λάθριος ψόγος, τεχνικῇ βοηθείᾳ καὶ αὐτὴ σωτηρίαν οἰκονομουμένη ἐν παρακαλύμματι. κέχρη-

1. Iesai. xxx. 9.
3. Matth. xxiii. 37–39.
9. εἴπητε M. εἴποιτε FV.
12. ἐστιν F. ἐστι V.
13. Ἡσαΐου] ἠσαΐα M.
ib. Iesai. i. 3.
15. πονηρόν] πονηρῶν R.
ib. κἀν F. καὶ V.
16. φησὶν M. φησὶ V.
16, 24. ἐστιν F. ἐστι V.
18. Psalm. xviii. 43–45.
19. ὑπήκουσεν FM. ὑπήκουσε V.
ib. μοι] με M.
20. Ἱερεμίου] ἱερεμία M hic et infra p. 191, 5.
21. Jerem. iii. 8.
22. Ibid. v. 10, 11.

ται δὲ αὐτῇ διὰ Ἱερεμίου "πῶς ἐκάθισεν μόνη ἡ πόλις ἡ πεπληθυμμένη λαῶν; ἐγενήθη ὡσεὶ χήρα ἄρχουσα χωρῶν, ἐγενήθη εἰς φόρους, κλαίουσα ἔκλαυσεν ἐν νυκτί."

81. Διάσυρσις δέ ἐστι ψόγος διασυρτικὸς, καὶ τούτῳ κέχρηται τῷ βοηθήματι ὁ θεῖος παιδαγωγὸς διὰ Ἱερεμίου λέγων "ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας, καὶ οὐχ ὡς οἶκον ἐκάλεσάς με καὶ πατέρα καὶ ἄρχοντα τῆς παρθενίας σου." καὶ "πόρνη καλὴ καὶ ἐπίχαρις ἡγουμένη φαρμάκων." τεχνικῶς πάνυ τὴν παρθένον τῷ τῆς πορνείας ἐνυβρίσας ὀνόματι αὖθις ἐπὶ τὴν σεμνότητα ἐντρέπων μετακαλεῖται. κατανεμέσησις δέ ἐστιν ἐπιτίμησις νόμιμος ἢ ἐπιτίμησις τῶν ὁδῶν παρὰ τὸ προσῆκον ἐπαιρομένων. ταύτῃ διὰ Μωυσέως ἐπαιδαγώγει "τέκνα" λέγων "μωμητὰ, γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη, ταῦτα κυρίῳ ἀνταποδίδοτε; οὗτος λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός. οὐκ αὐτὸς οὗτος ὁ πατὴρ ἐκτήσατό σε;" καὶ διὰ Ἡσαΐου φησίν "οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσιν, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες." καθόλου δὲ ἡ περὶ τὸν φόβον αὐτοῦ τεχνολογία σωτηρίας ἐστὶ πηγὴ, ἀγαθοῦ δέ γε τὸ σώζειν· "ἔλεος δὲ κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ἐλέγχων καὶ παιδεύων καὶ διδάσκων ὡς ποιμὴν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, τοὺς ἐκδεχομένους παιδείαν ἐλεεῖ καὶ τοὺς κατασπουδάζοντας εἰς κόλλησιν αὐτῷ," καὶ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ "ἑξακοσίας χιλιάδας πεζῶν," τοὺς ἐπισυναχθέντας, ἐν ᾗ ἔσχον σκληροκαρδίᾳ, μαστιγῶν, ἐλεῶν, τύπτων, ἰώμενος, ἐν οἰκτιρμῷ καὶ παιδείᾳ

1. Thren. i. 2, 3.
ib. ἐκάθισεν FM. ἐκάθισε V.
6. Jerem. iii. 3, 4.
7. ὡς οἶκον] ὡς εἰς οἶκον margo M.
8. Nahum. iii. 4.
12. ὁδῶν] υἱῶν Hervetus. Poterat etiam παίδων.
13. Μωυσέως Potterus pro Μωσέως.
ib. Deut. xxxii. 5, 6.
16. Ἡσαΐου] ἠσαΐα M.
17. Iesai. i. 23.
ib. ἀπειθοῦσιν FM. ἀπειθοῦσι V.
21. Ecclus. xviii. 13, 14.
23. ἐλεεῖ Sylb. pro ἐλεῷ.
24. Cf. Exod. xii. 37.

διεφύλαξεν. "κατὰ γὰρ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ." καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ ἁμαρτεῖν, ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτάνοντα μετανοεῖν, ὥσπερ ἄριστον τὸ ὑγιαίνειν ἀεὶ, καλὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασφῆλαι τῆς νόσου.

82. Ταύτῃ τοι καὶ διὰ Σολομῶντος παραγγέλλεται
147 P. "σὺ μὲν ῥάβδῳ πάταξον τὸν υἱὸν, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥῦσαι." καὶ πάλιν "μὴ ἀπόσχου νήπιον παιδεύων, εὔθυναι δὲ αὐτὸν ῥάβδῳ, οὐ γὰρ θανεῖται." ἔλεγχος 45
γὰρ καὶ ἐπίπληξις, ὥσπερ οὖν καὶ τοὔνομα αἰνίττεται, αὗται πληγαὶ ψυχῆς εἰσι, σωφρονίζουσαι τὰς ἁμαρτίας καὶ θάνατον ἀπείργουσαι, εἰς δὲ τὴν σωφροσύνην ἄγουσαι τοὺς εἰς ἀκολασίαν ὑποφερομένους. ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων τὴν μεγίστην τῆς ἐπανορθώσεως δύναμιν καὶ τὴν κυριωτάτην κάθαρσιν τὸν ἔλεγχον εἰδὼς ἀκολούθως τῷ λόγῳ τὸν τὰ μέγιστα ἀκάθαρτον ὄντα ἀπαίδευτόν τε καὶ αἰσχρὸν γεγονέναι διὰ τὸ ἀνέλεγκτον εἶναι βούλεται, ᾗ καθαρώτατον καὶ κάλλιστον ἔπρεπεν τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαί- 50
μονα εἶναι. εἰ γὰρ "οἱ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ," πῶς ὁ φύσει ἀγαθὸς θεὸς φόβος ἔσται τῷ μὴ ἁμαρτάνοντι; "ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ," ᾗ φησιν ὁ ἀπόστολος.

83. Διὰ τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐπιστύφει
παρ' ἕκαστα τὰς ἐκκλησίας κατ' εἰκόνα κυρίου, καὶ συναι- 55 S.
σθόμενος τῆς ἑαυτοῦ παρρησίας καὶ τῆς τῶν ἀκουόντων ἀσθενείας πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει "ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν." ὡς δὲ οἱ ὑγιαίνοντες οὐ χρῄζουσιν ἰατροῦ, παρ' ὅσον ἔρρωνται, οἱ δὲ νοσοῦντες ἐπιδέονται τῆς τέχνης, οὕτως καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ βίῳ νοσοῦντες περί τε

1. Ecclus. xvi. 12.
ib. οὕτως M. οὕτω V.
6, 7. Proverb. xxiii. 14, 19.
7. ἀπόσχου BR. Pal. ἀπόσχῃ FMV.
15. τε ex Platone (Sophist. p. 230.) pro δέ.
16. ᾗ] ἡ V, ut solet. ἥ M.
17. ἔπρεπεν FM. ἔπρεπε V.
18. Rom. xiii. 3, 4.
25. Galat. iv. 16.
28. οὕτως M. οὕτω V.

τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐπονειδίστους περί τε τὰς ἀκρασίας τὰς ἐπιψόγους καὶ περὶ τὰς ἄλλας τῶν παθῶν φλεγμονὰς τοῦ σωτῆρος ἐπιδεόμεθα, ὁ δὲ οὐ μόνον τὰ ἤπια ἐπιπάσσει φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τὰ στυπτικά. ἱστᾶσιν γοῦν τῶν ἁμαρτιῶν τὰς νομὰς αἱ πικραὶ τοῦ φόβου ῥίζαι· διὸ καὶ σωτήριος, εἰ καὶ πικρὸς, ὁ φόβος. εἰκότως ἄρα σωτῆρος μὲν οἱ νοσοῦντες δεόμεθα, οἱ πεπλανημένοι δὲ τοῦ καθηγησομένου καὶ οἱ τυφλοὶ τοῦ φωταγωγήσοντος καὶ οἱ διψῶντες τῆς πηγῆς τῆς ζωτικῆς, ἀφ' ἧς οἱ μεταλαμβάνοντες οὐκέτι διψήσουσιν, καὶ οἱ νεκροὶ δὲ τῆς ζωῆς ἐνδεεῖς καὶ τοῦ ποιμένος τὰ πρόβατα καὶ οἱ παῖδες τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης Ἰησοῦ, ἵνα μὴ ἀνάγωγοι καὶ ἁμαρτωλοὶ εἰς τέλος τῇ καταδίκῃ ἐμπέσωμεν, διακριθῶμεν δὲ τῶν ἀχυρμιῶν καὶ εἰς τὴν πατρῴαν ἀποθήκην σωρευθῶμεν. τὸ γὰρ πτύον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ κυρίου, ᾧ 148 P.
ἀποκρίνεται τοῦ πυροῦ τὸ ἄχυρον τὸ ὀφειλόμενον τῷ πυρί.

84. Ἐξὸν δὲ, εἰ βούλεσθε, τοῦ παναγίου ποιμένος καὶ παιδαγωγοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ πατρικοῦ λόγου τὴν ἄκραν σοφίαν καταμανθάνειν ἡμῖν, ἔνθα ἀλληγορεῖ, ποιμένα ἑαυτὸν προβάτων λέγων· ἔστι δὲ παιδαγωγὸς νηπίων. φησὶν γοῦν διὰ Ἰεζεκιὴλ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἀποταθεὶς καί τινα αὐτοῖς σωτήριον παρατιθέμενος εὐλόγου φροντίδος ὑπογραμμόν· "καὶ τὸ χωλὸν καταδήσω καὶ τὸ ὀχλούμενον ἰάσομαι καὶ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέψω καὶ βοσκήσω αὐτοὺς ἐγὼ εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου." ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθοῦ ποιμένος ἐπαγγέλματα· βόσκησον ἡμᾶς τοὺς νηπίους ὡς πρόβατα. ναὶ, δέσποτα, τῆς σῆς πλήρωσον

3. ἤπια—φάρμακα] Ex Hom. Il. 4, 218.
4. ἱστᾶσιν M. ἱστᾶσι V.
10. διψήσουσιν M. διψήσουσι V.
13. τῇ καταδίκῃ ἐμπέσωμεν Sylb. pro τῆς καταδίκης ἐκπέσωμεν.
16. Cf. Matth. iii. 12. Luc. iii. 17.
19. Joann. x. 11, 14.
21. φησὶν M. φησὶ V.
ib. Ἰεζεκιὴλ] τοῦ προφήτου addit B, in margine habet R.
22. παρατιθέμενος] ὑποτιθέμενος, superscripto παρα, R.
23. Ezech. xxxiv. 14–16.

μαστος ἐκβαίνει σκληρὸς, καὶ υἱὸς ἀνειμένος ἐκβαίνει προαλής·" τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τοῦ φόβου μετὰ μίσους γίνεται, ᾧ δοῦλοι πρὸς δεσπότας κέχρηνται χαλεποὺς, καὶ Ἑβραῖοι δεσπότην ποιήσαντες, οὐ πατέρα, τὸν θεόν. πολλῷ δὲ, 56 S. *οἶμαι, καὶ τῷ παντὶ τὸ ἑκούσιον καὶ κατὰ προαίρεσιν τοῦ κατὰ ἀνάγκην εἰς εὐσέβειαν διαφέρει. "αὐτὸς γὰρ" φησὶν "οἰκτίρμων ἐστὶν, ἰάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ οὐ διαφθερεῖ, καὶ πληθυνεῖ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ." ὅρα πῶς τὸ δίκαιον ἐπιδείκνυται τοῦ παιδαγωγοῦ τὸ περὶ τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θεοῦ τὸ περὶ τὰς οἰκτειρήσεις. διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, τουτέστι τὸ πνεῦμα τὸ δι' αὐτοῦ, ἄμφω περιλαβὼν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ψάλλει θεοῦ· "δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἑτοιμασία τοῦ θρόνου σου, ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσονται πρὸ προσώπου σου." τῆς αὐτῆς εἶναι δυνάμεως ὁμολογεῖ καὶ κρίνειν καὶ εὐεργετεῖν· ἅμα*
150 P. *γὰρ ἀμφοῖν ἡ ἐξουσία ἡ κρίσις τοῦ δικαίου διακρίνουσα τὰ ἐναντία.*

88. *Καὶ ὁ αὐτὸς δίκαιος καὶ ἀγαθὸς, ὁ ὄντως θεὸς, ὁ ὢν αὐτὸς τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα αὐτὸς, ὅτι αὐτὸς θεὸς, ὁ μόνος θεός. ὡς γὰρ τὸ ἔσοπτρον τῷ αἰσχρῷ οὐ κακὸν, ὅτι δεικνύει αὐτὸν οἷός ἐστιν, καὶ ὡς ὁ ἰατρὸς τῷ νοσοῦντι οὐ κακὸς ὁ τὸν πυρετὸν ἀναγγέλλων αὐτοῦ—οὐ γὰρ αἴτιος τοῦ πυρετοῦ ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ ἔλεγχός ἐστι τοῦ πυρετοῦ—, οὕτως οὐδὲ ὁ ἐλέγχων δύσνους τῷ κάμνοντι τὴν ψυχήν· οὐ γὰρ ἐντίθησι τὰ πλημμελήματα, τὰ δὲ προσόντα ἐπιδείκνυσιν ἁμαρτήματα εἰς τὴν τῶν ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων ἀποτροπήν. ὥστε ἀγαθὸς μὲν ὁ θεὸς δι' ἑαυτὸν, δίκαιος δὲ ἤδη δι' ἡμᾶς, καὶ τοῦτο ὅτι ἀγαθός. τὸ δίκαιον δὲ ἡμῖν*

5. τὸ ἑκούσιον om. BR.
6. Psalm. lxxviii. 38.
13. περιλαβὼν] περιλαβὼν F. περιλαβὸν M.
ib. Psalm. lxxxix. 15.
20. τὰ πάντα αὐτὸς BR. τὰ πάντα ὁ αὐτὸς FMV.
24. ἀλλὰ FM. ἀλλ' V.

διὰ τοῦ λόγου ἐνδείκνυται τοῦ ἑαυτοῦ ἐκεῖθεν ἄνωθεν, ὅθεν γέγονεν πατήρ. πρὶν γὰρ κτίσιν γενέσθαι θεὸς ἦν, ἀγαθὸς ἦν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δημιουργὸς εἶναι καὶ πατὴρ ἠθέλησεν, καὶ ἡ τῆς ἀγάπης ἐκείνης σχέσις δικαιοσύνης γέγονεν ἀρχὴ καὶ τὸν ἥλιον ἐπιλάμποντος τὸν αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν καταπέμποντος τὸν αὐτοῦ, καὶ πρῶτος οὗτος τὴν ἐξ οὐρανῶν ἀγαθὴν κατήγγειλεν δικαιοσύνην· "οὐδεὶς ἔγνω τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ" λέγων, "οὐδὲ τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός." αὕτη ἡ ἀντιταλαντεύουσα γνῶσις ἐπ' ἴσης δικαιοσύνης ἀρχαίας σύμβολον, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους καταβέβηκεν ἡ δικαιοσύνη καὶ γράμματι καὶ σώματι τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ εἰς μετάνοιαν τὴν ἀνθρωπότητα βιαζομένη σωτήριον· ἀγαθὴ γὰρ ἦν. ἀλλ' οὐχ ὑπακούεις τῷ θεῷ· σεαυτὸν αἰτιῶ τὸν κριτὴν ἐπισπώμενος.

ΚΕΦ. Ι.

Ὅτι ὁ αὐτὸς θεὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ ἀπείργει τῶν ἁμαρτιῶν ἀπειλῶν καὶ σώζει τὴν ἀνθρωπότητα παρακαλῶν.

89. Εἰ τοίνυν τὴν περὶ τὸ ἐπιστύφειν τὴν ἀνθρωπότητα οἰκονομίαν ἀγαθὴν οὖσαν καὶ σωτήριον ἀναγκαίως ὑπὸ τοῦ λόγου παραλαμβανομένην ἐπεδείξαμεν πρός τε μετάνοιαν καὶ πρὸς τῶν ἁμαρτιῶν τὴν κώλυσιν εὔθετον γενομένην, ἑξῆς ἂν εἴη σκοπεῖν τὸ ἤπιον τοῦ λόγου· δίκαιος γὰρ

2. γέγονεν FM. γέγονε V.
ib. κτίσιν BFR. Pal. κτίστην MV.
ib. θεὸς ἦν—] In M literis superscriptis alius indicatur ordo verborum, θεὸς καὶ πατὴρ ἦν, ἀγαθὸς ἦν καὶ διὰ τοῦτο καὶ δημιουργὸς εἶναι ἠθέλησεν. His manus recentior in marg. adscripsit, ὕποπτον ἐνταῦθα τὸ πατὴρ ἐὰν ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ ἠῶ (υἱῷ ?) νοῆται. ἔοικε γὰρ συνεισάγειν αὐτὸν τοῖς ὑστέροις καὶ ἐν χρόνῳ καὶ κτιστοῖς. et alia manus recentissima, ταῖς σημαινομέναις λέξεσιν, εἰ μὴ παραλλάξας ὡς τὸ... ἀλλὰ τῇ $\bar{α}$ τῇ $\bar{β}$ $\bar{γ}$ $\bar{δ}$ τῇ $\bar{ε}$ συνάψας τὸ ὕποπτον διορθώσεις.
5. αὑτοῦ M. αὐτοῦ V.
6. αὑτοῦ] αὐτοῦ libri.
7. κατήγγειλεν FM. κατήγγειλε V.
ib. Luc. x. 22.
9. ἐπ' ἴσης FM. ἐπίσης V.
16. αὐτοῦ om. Pal.
20. παραλαμβανομένην] Litera ultima ν ab alia m. addita in F: unde παραλαμβανομένη V, sed παραλαμβανομένην in Corrigendis.

οὗτος ἀποδέδεικται, καὶ τὰς ἰδίας παρατίθεται γνώμας τὰς πρὸς σωτηρίαν παρακλητικὰς, δι' ὧν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον πατρικῷ θελήματι γνωρίζειν ἡμῖν βούλεται.
151 P. *σκόπει δὲ ταῦτα· τὸ μὲν καλὸν τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ, τὸ δὲ συμφέρον τοῦ συμβουλευτικοῦ· καὶ γὰρ οὖν τοῦ μὲν συμβουλευτικοῦ σχέσις τὸ προτρεπτικὸν καὶ ἀποτρεπτικὸν, τοῦ δὲ ἐγκωμιαστικοῦ ἐπαινετικόν τε καὶ ψεκτικὸν γίνεται. πῶς γὰρ ἔχουσα ἡ διάνοια ἡ συμβουλευτικὴ προτρεπτικὴ γίνεται, καὶ πῶς ἔχουσα ἀποτρεπτική. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἐγκωμιαστικὸν πῶς μὲν ἔχον ψεκτικὸν γίνεται, πῶς δὲ ἔχον ἐπαινετικόν· περὶ ἃ καταγίνεται μάλιστα ὁ παιδαγωγὸς ὁ δίκαιος ὁ τοῦ ἡμετέρου συμφέροντος ἐστοχασμένος. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν ψεκτικὸν καὶ ἀποτρεπτικὸν εἶδος ὑποδέδεικται ἡμῖν ἤδη πρότερον, νῦν δὲ αὖ τὸ προτρεπτικὸν καὶ ἐπαινετικὸν μεταχειριστέον, καὶ καθάπερ ἐπὶ ζυγοῦ τὰς ἰσοστασίους ἀντισηκώσωμεν τοῦ δικαίου πλάστιγγας.*

90. *Τῇ μὲν οὖν ἐπὶ τὰ συμφέροντα προτροπῇ ὁ παιδαγωγὸς διὰ Σολομῶντος ὧδέ πως χρῆται "ἐγὼ ὑμᾶς, ἄνθρωποι, παρακαλῶ καὶ προΐεμαι ἐμὴν φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων· ἐπακούσατέ μου, σεμνὰ γὰρ ἐρῶ" καὶ τὰ ἑξῆς. συμβουλεύει δὲ τὰ σωτήρια, ὅτι ἡ συμβουλὴ πρὸς αἵρεσίν ἐστι καὶ φυγὴν ἐπιτήδειος, καθάπερ ποιεῖ διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγων "μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ." τῆς δὲ συμβουλίας μέρη τρία, τὸ μὲν ἐκ τῶν παρεληλυθότων χρόνων λαμβάνον τὰ παραδείγματα, οἷον τί ἔπαθον οἱ Ἑβραῖοι τῷ χρυσῷ εἰδωλολατρήσαντες ἐν μόσχῳ, καὶ τί ἔπαθον ἐκπορνεύσαντες, καὶ τὰ ὅμοια, τὸ δὲ ἐκ τῶν παρόντων χρόνων κατανοούμενον, οἷον αἰσθητικῶς*

19. Proverb. viii. 4, 6.
24. Psalm. i. 1, 2.

καταλαμβανόμενον, ὡς ἐκεῖνο εἴρηται πρὸς τοὺς ἐρομένους τὸν κύριον εἰ αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς ἢ ἄλλον περιμένομεν, "ἀπέλθετε καὶ εἴπατε Ἰωάννῃ· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, κωφοὶ ἀκούουσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, ἀνίστανται νεκροὶ, καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί." τοῦτ' ἄρα ἦν ὃ προφητεύων εἴρηκεν Δαβὶδ "καθὼς ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἴδομεν."

91. *Ἐκ δὲ τῶν μελλόντων τὸ τρίτον συνίσταται μέρος* 57 S. *τῆς συμβουλίας, ᾧ τὰ ἀποβησόμενα κελεύει φυλάττεσθαι, καθὸ κἀκεῖνο εἴρηται "οἱ δὲ ἁμαρτίαις περιπεσόντες βληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων" καὶ τὰ παραπλήσια, ὡς ἐκ τούτων εἶναι συμφανὲς διὰ πάσης θεραπείας χωροῦντα τὸν κύριον εἰς σωτηρίαν ἐκκαλεῖσθαι τὴν ἀνθρωπότητα. τῇ δὲ παραμυθίᾳ παρηγορεῖ τὰ ἁμαρτήματα, μειῶν μὲν τὴν ἐπιθυμίαν, ἅμα δὲ καὶ ἐλπίδα ἐνδιδοὺς εἰς σωτηρίαν. φησὶ γὰρ διὰ Ἰεζεκιὴλ "ἐὰν ἐπιστραφῆτε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας* 152 P. *καὶ εἴπητε, πάτερ, ἀκούσομαι ὑμῶν, ὥσπερ λαοῦ ἁγίου." καὶ πάλιν λέγει "δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς," καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις αὐτοπροσωπεῖ ὁ κύριος. σαφέστατα δὲ ἐπὶ τὴν ἀγαθωσύνην καλεῖ διὰ Σολομῶντος λέγων "μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὗρεν σοφίαν, καὶ θνητὸς, ὃς εὗρεν φρόνησιν· τὸ γὰρ ἀγαθὸν τῷ ζητοῦντι εὑρίσκεται, καὶ ὁρᾶσθαι τῷ εὑρόντι φιλεῖ." ναὶ μὴν καὶ διὰ Ἱερεμίου τὴν φρόνησιν ἐξηγεῖται "μα-*

2. εἴη] εἰ M.
3. Matth. xi. 3–6. Luc. vii. 19, 22, 23.
ib. ἀναβλέπουσιν—ἀκούουσιν FM. ἀναβλέπουσι—ἀκούουσι V.
6. εἴρηκεν M. εἴρηκε V.
ib. Psalm. xlviii. 8.
7. οὕτω] οὕτως B.
10. Matth. xxii. 13. xxv. 30.
17. Ezech. xviii. et xxxiii.
19. Matth. xi. 28.
ib. πρός με ante πάντες M. πάντες πρός με ceteri.
21. ἀγαθωσύνην FM. ἀγαθοσύνην V.
22. Proverb. iii. 13.
23. εὗρεν σ. FM. εὗρε σ. V.
ib. εὗρεν φ. M. εὗρε φ. ceteri. εἶδε φ. in Proverb. οἶδε φ. infra p. 247. extr. ed. Pott.
25. Baruch. iv. 4.
ib. Ἱερεμίου] ἱερεμία M.

κάριοί ἐσμεν Ἰσραὴλ" λέγων "ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ γνωστὰ ἡμῖν ἐστιν," γνωστὰ δὲ διὰ τοῦ λόγου, δι' ὃν μακάριοι καὶ φρόνιμοι. φρόνησις γὰρ καὶ ἡ γνῶσις διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου μηνύεται λέγοντος "ἄκουε, Ἰσραὴλ, ἐντολὰς ζωῆς, ἐνωτίσασθε γνῶναι φρόνησιν." διὰ δὲ Μωυσέως ἔτι καὶ προσυπισχνεῖται δωρεὰν διὰ τὴν ὑπάρχουσαν φιλανθρωπίαν τοῖς σπεύδουσιν εἰς σωτηρίαν. φησὶ γάρ "καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσεν κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν," πρὸς δὲ "καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον, καὶ εὐφρανῶ ὑμᾶς" διὰ Ἡσαΐου λέγει.

92. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος αὐτοῦ παιδαγωγίας ὁ μακαρισμὸς, καὶ "μακάριος ἐκεῖνος" διὰ Δαβὶδ λέγει "ὁ μὴ ἁμαρτὼν, καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται"— ταυτὶ μὲν καὶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν ᾐνίξατο—"καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιήσῃ, κατευοδωθήσεται αὐτῷ." τοιούτους ἡμᾶς γενέσθαι βούλεται, ἵνα ὦμεν μακάριοι. ἔμπαλιν δὲ τὸ ἀντισοῦν τῷ τῆς δικαιοσύνης ἐνδεικνύμενος ζυγῷ "οὐχ οὕτως" φησὶν "οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡς ὁ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." τὸ ἐπιτίμιον τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τὸ εὐδιαφόρητον αὐτῶν καὶ τὸ ὑπηνέμιον δείξας ὁ παιδαγωγὸς ἀπετρέψατο τῆς αἰτίας διὰ τῆς ἐπιτιμίας, καὶ τὴν κόλασιν ἐπανατεινάμενος τὴν κατ' ἀξίαν τῆς εὐεργεσίας ἐνεδείξατο τὴν εὐποιίαν, τεχνι-

2. ἡμῖν] ὑμῖν B.
ib. ἐστιν F. ἐστι V.
4. Baruch. iii. 9.
6. Μωυσέως Potterus. Μωσέως FMV.
8. Deut. xxxi. 20.
9. ὤμοσεν M. ὤμοσε V.
ib. Iesai. lvi. 7.
11. Ἡσαΐου] ἠσαΐα M.
13. λέγει V. λέγει φησὶν BFMR.
17. Psalm. i. 1–3.
18. ἂν] ἐὰν F.
19. γενέσθαι] γεγονέναι BR.
20. τῷ BR. Pal. τοῦ FMV.
ib. ζυγῷ οὐχ BR. Pal. ζυγῷ...οὐχ F cum litura inter ζυγῷ et οὐχ. ζυγοῦ: ἀλλ' οὐχ V. ζυγοῦ ἀλλ' ἢ οὐχ M.
ib. Psalm. i. 4.
22. ἐκρίπτει] ἐκριπτεῖ M.

κώτατα ἐπὶ τὴν χρῆσιν ἡμᾶς καὶ τὴν κτῆσιν τῶν καλῶν διὰ ταύτης καλῶν. ναὶ μὴν καὶ ἐπι τὴν γνῶσιν παρακαλεῖ διὰ μὲν τοῦ Ἱερεμίου λέγων "τῇ ὁδῷ τοῦ θεοῦ εἰ ἐπορεύθης, κατῴκεις ἂν ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν αἰῶνα." ὑποδεικνύων γὰρ ἐνταῦθα τὸν μισθὸν τῆς γνώσεως εἰς ἔρωτα αὐτῆς τοὺς συνετοὺς ἐκκαλεῖται, καὶ τῷ πεπλανημένῳ συγγνώ- 153 P.
μην νέμων· "ἐπίστρεφε γὰρ, ἐπίστρεφε, ὡς ὁ τρυγῶν ἐπὶ τὸν κάρταλον αὐτοῦ" λέγει. ὁρᾷς τὸ ἀγαθὸν τῆς δικαιοσύνης μετανοεῖν συμβουλευούσης;

93. Ἔτι δὲ διὰ Ἱερεμίου φωτίζει τοῖς πεπλανημένοις τὴν ἀλήθειαν· "τάδε λέγει κύριος· στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἴδετε καὶ ἐρωτήσατε τρίβους κυρίου αἰωνίας, ποία ἐστὶν ἡ τρίβος ἡ ἀγαθὴ, καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ, καὶ εὑρήσετε ἁγνισμὸν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." ἄγει δὲ ἐπὶ τὴν μετάνοιαν σωτηρίας χάριν τῆς ἡμῶν. διὰ τοῦτό φησιν "ἐὰν μετανοήσῃς, περικαθαριεῖ κύριος τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν καρδίαν τοῦ σπέρματός σου." ἐνῆν μὲν οὖν συνηγόρους ἡμῖν τῆς ζητήσεως ταύτης ἐπισπάσασθαι φιλοσόφους, οἵ φασιν ἐπαινετὸν εἶναι μόνον τὸν τέλειον, ψεκτὸν δὲ τὸν φαῦλον τυγχάνειν. ἀλλ' ἐπεὶ συκοφαντοῦσί τινες τὸ μακάριον, ὡς πρᾶγμα οὐκ ἔχον οὔτε αὐτὸ οὔτε ἄλλῳ παρεχόμενον, τὴν φιλανθρωπίαν ἀσυνετοῦντες αὐτοῦ, διὰ τούτους δὴ καὶ τοὺς ἔτι τὸ δίκαιον οὐ προσάπτοντας τῷ ἀγαθῷ, ὅδε ὁ λόγος ἡμῖν παρετέθη. ἑπόμενον γὰρ ἦν φάσκειν ἡμᾶς τὸ ἐπιπληκτικὸν καὶ ψεκτικὸν εἶδος τῆς παιδαγωγίας ἁρμόδιον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις, ἐπεὶ πάντας ἀνθρώπους φαύλους λέγουσι· σοφὸς δὲ ὁ θεὸς μόνος,

3. Baruch. iii. 13.
7. Jerem. vi. 9.
8. κάρταλον] κάρταλλον M.
10. Ἱερεμίου] ἱερεμία M.
ib. πεπλανημένοις R. Pal. πλανωμένοις MV.
11. Jerem. vi. 16.
15. Deut. xxx. 6.
21. ἄλλῳ BFR. Pal. ἄλλῳ τῷ V.
22. ἀσυνετοῦντες V in Corrigendis. ἀσυνετοῦντος BFRV.
24. γὰρ] ἂν R. Pal.

ἀφ' οὗ ἡ σοφία, καὶ τέλειος μόνος, διὰ τοῦτο καὶ μόνος ἐπαινετός.

94. Ἀλλὰ οὐ συγχρῶμαι τῷ λόγῳ τῷδε, φημὶ δ' οὖν ἔπαινον ἢ ψόγον ἢ ἐπαίνῳ τι ἐοικὸς καὶ ψόγῳ μάλιστα πάντων τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκαιότατα φάρμακα. οἱ μὲν οὖν δυσίατοι, καθάπερ ὁ σίδηρος πρὸς τοῦ πυρὸς καὶ σφύρας καὶ ἄκμονος, τουτέστιν ἀπειλῆς, ἐλέγχου, ἐπιτιμήσεως, ἐλαύνονται, οἱ δὲ αὐτοὶ προσέχοντες τῇ πίστει οἷον αὐτοδίδακτοι καὶ προαιρετικοὶ αὔξονται τῷ ἐπαίνῳ·

154 P.

ἀρετὰ γὰρ ἐπαινεομένα
δένδρον ὣς ἀέξεται.

καί μοι δοκεῖ συνεὶς τοῦτο ὁ Σάμιος παραγγέλλειν Πυθαγόρας

δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο, χρηστὰ δὲ τέρπου.

τὸ δὲ ἐπιπλήσσειν καὶ νουθετεῖν καλεῖται, τὸ δὲ ἐτυμολογεῖται, ἡ νουθέτησις, νοῦ ἐνθεματισμὸς, ὡς εἶναι τὸ ἐπιπληκτικὸν εἶδος νοῦ περιποιητικόν. ἀλλὰ γὰρ μυρίαι ὅσαι προσεξηύρηνται παραγγελίαι εἰς κτῆσιν ἀγαθῶν καὶ φυγὴν κακῶν· "τοῖς γὰρ ἀσεβέσιν οὐκ ἔστιν εἰρήνη, λέγει κύριος." διὰ τοῦτο φυλάττεσθαι τοῖς νηπίοις διὰ Σολομῶντος παραγγέλλει "υἱὲ, μὴ πλανήσωσί σε ἁμαρτωλοὶ μηδὲ πορευθῇς μετ' αὐτῶν ὁδοὺς, μηδὲ πορευθῇς, ἐὰν παρακαλέσωσί σε λέγοντες, ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος ἀθῴου, κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως, ἀφανίσωμεν αὐτὸν, ὥσπερ Ἅιδης ζῶντα." 58 S.

95. Τοῦτο μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ κυριακοῦ προφητεύεται

4. ἐπαίνῳ] ἐπαινετῷ BFMR.
8. αὐτοὶ B. αὐτῇ FMV.
10. ἀρετὰ—] Similia Pindari verba a Pottero comparata Nem. 8, 68. αὔξεται δ' ἀρετὰ, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ᾄσσει, | ἐν σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσ' ἐν δικαίοις τε.
12. παραγγέλλειν Arcerius. παραγγέλλει libri.
18. προσεξηύρηνται] προσεξεύρηνται libri.
19. Iesai. xlviii. 22. lvii. 21.
20. Σολομῶντος] σολομῶνος M.
21. Proverb. i. 10—12.
ib. ἁμαρτωλοὶ FMR. οἱ ἁμαρτωλοὶ V.
26. οὖν om. Pal.

πάθους, ὑποτίθεται δὲ καὶ δι' Ἰεζεκιὴλ ἡ ζωὴ τὰς ἐντολάς· "ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα ἀποθανεῖται, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔσται δίκαιος, ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, οὐκ ἐπὶ τῶν ὀρέων φάγεται, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔθετο ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματα οἴκου Ἰσραήλ, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ οὐ μὴ μιάνῃ, καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφέδρῳ οὖσαν οὐκ ἐγγιεῖ, καὶ ἄνθρωπον οὐ καταδυναστεύσει, καὶ ἐνεχυρασμὸν ὀφείλοντος ἀποδώσει καὶ ἅρπαγμα οὐχ ἁρπάσει, τὸν ἄρτον αὐτοῦ τῷ πεινῶντι δώσει καὶ γυμνὸν περιβαλεῖ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐπὶ τόκῳ οὐ δώσει καὶ πλεόνασμα οὐ λήψεται, καὶ ἐξ ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ κρίμα δίκαιον ποιήσει ἀνὰ μέσον ἀνδρὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ἐν τοῖς προστάγμασί μου πεπόρευται καὶ τὰ δικαιώματά μου πεφύλακται τοῦ ποιῆσαι αὐτά. δίκαιος οὗτός ἐστι, ζωῇ ζήσεται, λέγει κύριος." ταῦτα ὑποτύπωσιν Χριστιανῶν περιέχει πολιτείας καὶ προτροπὴν ἀξιόλογον εἰς μακάριον γέρας εὐζωΐας ζωὴν αἰώνιον.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Ὅτι διὰ νόμου καὶ προφητῶν ὁ λόγος ἐπαιδαγώγει. 155 P.

96. Ὁ μὲν δὴ τρόπος τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καὶ παιδαγωγίας ὡς ἐνῆν ἡμῖν ὑποδέδεικται. διόπερ παγκάλως αὐτὸς αὑτὸν ἐξηγούμενος "κόκκῳ νάπυος" εἴκασεν· καὶ τοῦ σπειρομένου λόγου τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ πολύχουν τῆς φύσεως καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἅμα καὶ εὔαυξὲς τῆς δυνάμεως τῆς λογικῆς, πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τὸ δηκτικὸν καὶ τὸ ἀνακαθαρτικὸν ὀνησιφόρον εἶναι ὑπὸ δρι-

1. δι' M. διὰ FV, ut supra p. 193, 21. 199, 17.
2. Cf. Ezech. xviii. 4-9. et 15-28.
17. γέρας BMR. Pal. βίον, γέρας FV.
22. αὑτὸν F. αὐτὸν V. ib. Matth. xiii. 31. Luc. xiii. 9.
24. εὔαυξὲς] εὐάξὲς F. εὐαγὲς V.
25. ἐπιτιμήσεως] Ab syllabis σεως incipit P. folio 57ª post aliquot foliorum lacunam.

μύτητος αἰνιττόμενος. δι' ὀλίγου γοῦν τοῦ κόκκου τοῦ ἀλληγορουμένου πάμπολυ τὴν σωτηρίαν ἀπάσῃ χαρίζεται τῇ ἀνθρωπότητι. τὸ μὲν οὖν μέλι γλυκύτατον ὂν χολῆς ἐστιν γεννητικὸν, ὡς τὸ ἀγαθὸν καταφρονήσεως, ὃ δὴ αἴτιον τοῦ ἐξαμαρτάνειν, τὸ δὲ νᾶπυ καὶ τῆς χολῆς μειωτικὸν, τουτέστιν τοῦ θυμοῦ, καὶ τοῦ φλέγματος διακοπτικὸν, τουτέστιν τοῦ τύφου, ἐξ οὗ λόγου ἡ ἀληθὴς τῆς ψυχῆς ὑγίεια καὶ ἡ ἀΐδιος εὐκρασία περιγίνεται. πάλαι μὲν οὖν διὰ Μωυσέως ὁ λόγος ἐπαιδαγώγει, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ προφητῶν, προφήτης δὲ καὶ ὁ Μωυσῆς· ὁ γὰρ νόμος παιδαγωγία παίδων ἐστὶ δυσηνίων. "χορτασθέντες γοῦν" φησὶν "ἀνέστησαν παίζειν," τὸ ἄλογον τῆς τροφῆς πλήρωμα χόρτασμα, οὐ βρῶμα εἰπών.

97. Ἐπεὶ δὲ ἀλόγως κορεσθέντες ἀλόγως ἔπαιζον, διὰ τοῦτο αὐτοῖς καὶ ὁ νόμος καὶ ὁ φόβος εἵπετο εἰς ἀνακοπὴν ἁμαρτημάτων καὶ προτροπὴν κατορθωμάτων, καταρτίζων εὐηκοΐαν εἰς τοὺς τοῦ ἀληθοῦς παιδαγωγοῦ λόγους, τὴν εὐπείθειαν, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν λόγος πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἁρμοττόμενος, τὸν νόμον· "δοθῆναι" γάρ φησιν ὁ Παῦλος "παιδαγωγὸν εἰς Χριστόν." ὡς ἐκ τούτου συμφανὲς εἶναι ἕνα μόνον ἀληθινὸν, ἀγαθὸν, δίκαιον, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πατρὸς υἱὸν Ἰησοῦν, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, παιδαγωγὸν ἡμῶν εἶναι, ᾧ παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὡς πατὴρ φιλόστοργος γνησίῳ παιδαγωγῷ παρακατατιθέμενος τὰ παιδία, διαρρήδην παραγγείλας ἡμῖν· "οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε." ἀξιόπιστος

4. ἐστιν F. ἐστι PV.
5. νᾶπυ] νάπυ libri.
6. μειωτικὸν] μειω in litura quinque literarum P. ἐστι μειωτικὸν Heinsius.
6 et 7. τουτέστιν F. τουτέστι V.
8. ὑγίεια V. ὑγιεία F, ut p. 207, 17. ὑγεία ceteri.
9. Μωυσέως Potterus pro Μωσέως.
ib. δὲ additum ex B.
10. Μωυσῆς F. Μωσῆς MPV.
11. Exod. xxxii. 6. Cor. I x. 7.
17. λόγους addidit Sylb.
19. Galat. iii. 24.
25. Matth. xvii. 5.
26. ἐστιν ὁ υἱός μου] ἐστί μου ὁ υἱός MP.

ὁ θεῖος παιδαγωγὸς τρισὶ τοῖς καλλίστοις κεκοσμημένος, ἐπιστήμῃ, εὐνοίᾳ, παρρησίᾳ· ἐπιστήμῃ μὲν ὅτι σοφία 156 P. ἐστὶ πατρική—πᾶσα σοφία παρὰ κυρίου καὶ μετ' αὐτοῦ ἐστιν εἰς τὸν αἰῶνα—, παρρησίᾳ δὲ ὅτι θεὸς καὶ δημιουργός—"πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν—," εὐνοίᾳ δὲ ὅτι μόνος ὑπὲρ ἡμῶν ἱερεῖον ἑαυτὸν ἐπιδέδωκεν· "ὁ γὰρ ἀγαθὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων" καὶ δὴ ἔθηκεν. εὔνοια δὲ οὐδὲν ἀλλ' ἢ βούλησίς ἐστιν ἀγαθοῦ τῷ πλησίον αὐτοῦ χάριν ἐκείνου.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ὅτι ἀναλόγως τῇ πατρικῇ διαθέσει κέχρηται ὁ παιδαγωγὸς αὐστηρίᾳ καὶ χρηστότητι.

98. Τούτων ἤδη προδιηνυσμένων ἑπόμενον ἂν εἴη τὸν παιδαγωγὸν ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν βίον ἡμῖν τὸν ἀληθινὸν ὑποτυπώσασθαι καὶ τὸν ἐν Χριστῷ παιδαγωγῆσαι ἄνθρωπον. ἔστι δὲ ὁ χαρακτηρισμὸς οὐ φοβερὸς ἄγαν αὐτοῦ οὐδὲ ἔκλυτος κομιδῇ ὑπὸ χρηστότητος. ἐντέλλεται δὲ ἅμα καὶ χαρακτηρίζεται τὰς ἐντολὰς αὐτὰς ἐκτελεῖν δύνασθαι. καί μοι δοκεῖ αὐτὸς οὗτος πλάσαι μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐκ χοός, ἀναγεννῆσαι δὲ ὕδατι, αὐξῆσαι δὲ πνεύματι, παιδαγωγῆσαι δὲ ῥήματι εἰς υἱοθεσίαν καὶ σωτηρίαν ἁγίαις ἐντολαῖς κατευθύνων, ἵνα δὴ τὸν γηγενῆ εἰς ἅγιον καὶ ἐπουράνιον μεταπλάσας ἐκ προσβάσεως ἄνθρωπον, ἐκείνην τὴν θεϊκὴν μάλιστα πληρώσῃ φωνήν· "ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν." καὶ δὴ γέγονεν ὁ Χριστὸς τοῦτο πλῆρες, ὅπερ εἴρηκεν ὁ θεός, ὁ

3. Cf. Proverb. ii. 6.
5. Joann. i. 3.
7. Ibid. x. 11.
9. τῷ πλησίον] Legebatur τοῦ πλησίον. Correctum ex Philone vol. i. p. 345, 7. εὔνοια γάρ ἐστι βούλησις τοῦ τῷ πλησίον εἶναι τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ χάριν ἐκείνου. Clemens Strom. 2. p. 444. εὔνοια δέ ἐστι βούλησις ἀγαθῶν ἑτέρῳ ἕνεκεν αὐτοῦ ἐκείνου.
14. ἤδη] τοίνυν R.
25. Gen. i. 26.

δὲ ἄλλος ἄνθρωπος κατὰ μόνην νοεῖται τὴν εἰκόνα. ἡμεῖς 59 S. δὲ, ὦ παῖδες ἀγαθοῦ πατρὸς, ἀγαθοῦ παιδαγωγοῦ θρέμματα, πληρώσωμεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, ἀκούωμεν τοῦ λόγου καὶ τὸν σωτήριον ὄντως ἀναμαξώμεθα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν βίον· ἐνθένδε ἤδη τὴν ἐπουράνιον μελετῶντες 157 P. πολιτείαν, καθ' ἣν ἐκθεούμενοι τὸ ἀειθαλὲς εὐφροσύνης ἀκήρατον εὐωδίας ἐπαλειφώμεθα χρῖσμα, ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἀφθαρσίας τὴν πολιτείαν ἔχοντες τοῦ κυρίου καὶ τὰ ἴχνη τοῦ θεοῦ διώκοντες, ᾧ μόνῳ προσήκει σκοπεῖν καὶ δὴ μέλει πῶς καὶ τίνα τρόπον ὑγιεινότερος ἂν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος γένοιτο. ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτάρκειαν τοῦ βίου καὶ ἀπεριττότητα, ἔτι τε εὔζωνόν τε καὶ εὔλυτον ὁδοιπορικὴν ἑτοιμότητα, εἰς ἀϊδιότητα εὐζωΐας παρασκευάζει, αὐτὸν αὐτοῦ ἕκαστον ἡμῶν ταμιεῖον εἶναι διδάσκων· "μὴ γὰρ μεριμνᾶτε" φησὶν "περὶ τῆς αὔριον," χρῆναι λέγων τὸν ἀπογεγραμμένον Χριστῷ αὐτάρκη καὶ αὐτοδιάκονον καὶ προσέτι ἐφήμερον ἐπαναιρεῖσθαι βίον. οὐ γὰρ ἐν πολέμῳ, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ παιδαγωγούμεθα.

99. Πολέμῳ μὲν οὖν πολλῆς δεῖ τῆς παρασκευῆς, δαψιλείας τε χρῄζει ἡ τρυφὴ, εἰρήνη δὲ καὶ ἀγάπη ἀφελεῖς καὶ ἀπράγμονες ἀδελφαὶ οὐχ ὅπλων δέονται, οὐ παρασκευῆς ἀσώτου, λόγος ἐστὶν αὐταῖς ἡ τροφή. ὁ δὲ τὴν ἐνδεικτικὴν καὶ παιδευτικὴν ἡγεμονίαν κεκληρωμένος λόγος, παρ' οὗ τὸ εὐτελές τε καὶ ἄτυφον καὶ τὸ ὅλον φιλελεύθερον καὶ φιλάνθρωπον φιλόκαλόν τε ἐκμανθάνομεν, τοῦτον, εἰ καὶ ἑνὶ λόγῳ μετ' οἰκειότητος ἀρετῆς ἐξομοιούμενον τῷ θεῷ, οὐκ εἰς ἐκμέλειαν καὶ ῥᾳθυμίαν μεταχωρεῖν δεῖ, ἀλλ' ἐκπόνει καὶ μὴ ἀπόκαμνε· ἔσῃ γὰρ οἷος οὐκ ἐλπίζεις

7. ἐπαλειφώμεθα] ἐπαλειφόμεθα M.
14. Matth. vi. 34.
15. φησὶν F. φησὶ V.
22. ὁ δὲ] δὲ superscr. in P.
24. τε om. B.
25. τοῦτον εἰ καὶ et mox εἰς ἐκμέλειαν—μεταχωρεῖν δεῖ in marg. habet P ab eadem manu.
26. ἐξομοιούμενον Sylb. ἐξομοιούμενοι V.
28. οἷος] οἷς M.

οὐδ' εἰκάσαι δύναιο ἄν. ὡς δὲ ἔστι τις ἄλλη μὲν φιλοσόφων ἀγωγὴ, ἄλλη δὲ ῥητόρων, παλαιστῶν δὲ ἄλλη, οὕτως ἐστὶν γενναία διάθεσις φιλοκάλῳ προαιρέσει κατάλληλος ἐκ τῆς Χριστοῦ παιδαγωγίας περιγενομένη, καὶ τὰ τῆς ἐνεργείας πεπαιδευμέναι σεμναὶ διαπρέπουσιν, πορεία τε καὶ κατάκλισις καὶ τροφὴ καὶ ὕπνος καὶ κοίτη καὶ δίαιτα καὶ ἡ λοιπὴ παιδεία· οὐ γὰρ ὑπέρτονος ἡ τοιάδε ἀγωγὴ τοῦ λόγου, ἀλλ' εὔτονος.

100. Ταύτῃ οὖν καὶ σωτὴρ ὁ λόγος κέκληται, ὁ τὰ λογικὰ ταῦτα ἐξευρὼν ἀνθρώποις εἰς εὐαισθησίαν καὶ σωτηρίαν φάρμακα, ἐπιτηρῶν μὲν τὴν εὐκαιρίαν, ἐλέγχων δὲ τὴν βλάβην καὶ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν διηγούμενος καὶ τὰς ῥίζας τῶν ἀλόγων ἐπικόπτων ἐπιθυμιῶν, παραγγέλλων μὲν ὧν ἀπέχεσθαι δεῖ, τὰς ἀντιδότους δὲ ἁπάσας τῆς 158 P. σωτηρίας τοῖς νοσοῦσι προσφέρων· τοῦτο γὰρ τὸ μέγιστον καὶ βασιλικώτατον ἔργον τοῦ θεοῦ, σώζειν τὴν ἀνθρωπότητα. τῷ μὲν οὖν ἰατρῷ οὐδὲν πρὸς ὑγίειαν συμβουλεύοντι ἄχθονται οἱ κάμνοντες, τῷ δὲ παιδαγωγῷ τῷ θείῳ πῶς οὐκ ἂν ὁμολογήσαιμεν τὴν μεγίστην χάριν μὴ σιωπῶντι μηδὲ παρενθυμουμένῳ τὰς εἰς ἀπώλειαν φερούσας ἀπειλὰς, ἀλλὰ καὶ ταύτας διελέγχοντι καὶ τὰς ὁρμὰς τὰς εἰς αὐτὰς διατεινούσας ἀνακόπτοντι καὶ τὰς καθηκούσας πρὸς τὴν ὀρθὴν πολιτείαν ὑποθημοσύνας ἐκδιδάσκοντι; πλείστην ἄρα ὁμολογητέον χάριν αὐτῷ. τὸ γάρ τοι ζῷον τὸ λογικὸν, τὸν ἄνθρωπον λέγω, ἄλλο τι φαμὲν ἢ θεάσασθαι τὸ θεῖον δεῖν; θεάσασθαι δὲ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φημὶ χρῆναι, ζῆν τε ὡς ὑφηγεῖται ἡ ἀλήθεια,

3. ἐστὶν FM. ἐστὶ PV.
ib. γενναία] γενέα P, duabus post α literis erasis.
4. περιγενομένη] περιγινομένη P.
5. διαπρέπουσιν FMP. διαπρέπουσι V.
ib. τε om. M.
17. οὐδὲν Hervetus pro οὐδέ.
ib. ὑγίειαν V. ὑγιείαν F. ὑγείαν MP.
19. ὁμολογήσαιμεν] ὁμολογησάμην R.
22. τὰς εἰς] τὰς a m. rec. insertum in P.
26. θεάσασθαι] θεάσασθαι B.

ἀγαμένους ὑπερφυῶς τόν τε παιδαγωγὸν αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὡς πρέποντα ἀλλήλοις ἐστὶ καὶ ἁρμόττοντα, καθ' ἣν εἰκόνα καὶ ἡμᾶς ἁρμοσαμένους χρὴ σφᾶς αὐτοὺς πρὸς τὸν παιδαγωγὸν σύμφωνον τὸν λόγον ποιησαμένους τοῖς ἔργοις τῷ ὄντι ζῆν.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Ὅτι ὡς τὸ κατόρθωμα κατὰ τὸν ὀρθὸν γίνεται λόγον, οὕτως ἔμπαλιν τὸ ἁμάρτημα παρὰ τὸν λόγον.

101. Πᾶν τὸ παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν τοῦτο ἁμάρτημά ἐστιν. αὐτίκα γοῦν τὰ πάθη τὰ γενικώτατα ὧδέ πως ὁρίζεσθαι ἀξιοῦσιν οἱ φιλόσοφοι, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ὄρεξιν
159 P. ἀπειθῆ λόγῳ, τὸν δὲ φόβον ἔκκλισιν ἀπειθῆ λόγῳ, ἡδονὴν δὲ ἔπαρσιν ψυχῆς ἀπειθῆ λόγῳ. εἰ τοίνυν ἡ πρὸς τὸν λόγον ἀπείθεια ἁμαρτίας ἐστὶ γεννητική, πῶς οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ τοῦ λόγου ὑπακοή, ἣν δὴ πίστιν φαμέν, τοῦ καλουμένου καθήκοντος ἔσται περιποιητική; καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ αὐτὴ διάθεσίς ἐστι ψυχῆς σύμφωνος ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ ὅλον τὸν βίον. ναὶ μὴν τὸ κορυφαιότατον αὐτὴν φιλοσοφίαν ἐπιτήδευσιν λόγου ὀρθότητος ἀποδιδόασιν, ὡς ἐξ ἀνάγκης εἶναι τὸ πλημμελούμενον πᾶν διὰ τὴν τοῦ λόγου διαμαρτίαν γινόμενον καὶ εἰκότως καλεῖσθαι ἁμάρτημα. αὐτίκα γοῦν ὅτε ἥμαρτεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος καὶ παρήκουσεν τοῦ θεοῦ· "καὶ παρωμοιώθη" φησὶ "τοῖς κτήνεσιν ὁ ἄνθρωπος" παρὰ τὸν λόγον ἐξαμαρτών, εἰκότως ἄλογος νομισθεὶς εἰκάζεται κτήνεσιν.

102. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σοφία λέγει "ἵππος εἰς ὀχείαν"

10. ἐστιν FP. ἐστὶ V.

12. ἔκκλισιν FMP. Pal. ἔκκλῡσιν R. ἔκλυσιν V.

19. αὐτὴν] αὖ τὴν MP.

21. καὶ εἰκότως] καὶ a m. antiqua in fine versus additum in P.

23. παρήκουσεν FMP. παρήκουσε V.

ib. Psalm. xlix. 12, 20.

ὁ φιλήδονος καὶ ὁ μοιχὸς ἀλογίστῳ κτήνει παρομοιωθεὶς, διὸ καὶ ἐπιφέρει· "παντὸς ὑποκάτω ἐπικαθημένου χρεμετίζει·" οὐκέτι, φησὶν, λαλεῖ ὁ ἄνθρωπος· οὐ γάρ ἐστι λογικὸς ἔτι ὁ παρὰ λόγον ἁμαρτάνων, θηρίον δὲ δὴ ἄλογον, ἔκδοτον ἐπιθυμίαις, ᾧ πᾶσαι ἐπικάθηνται ἡδοναί. τὸ δὲ κατορθούμενον κατὰ τὴν τοῦ λόγου ὑπακοὴν προσῆκον καὶ καθῆκον Στωϊκῶν ὀνομάζουσιν παῖδες· τὸ μὲν οὖν
60 S. καθῆκον προσῆκόν ἐστιν, ὑπακοὴ δὲ θεμελιοῦται ἐντολαῖς· αὗται δὲ ταῖς ὑποθήκαις αἱ αὐταὶ οὖσαι τὴν ἀλήθειαν ἔχουσαι σκοπὸν, ἐπὶ τὸ ἔσχατον ὀρεκτὸν, ὃ τέλος νοεῖται, 160 P.
παιδαγωγοῦσιν, τέλος δέ ἐστιν θεοσεβείας ἡ ἀΐδιος ἀνάπαυσις ἐν τῷ θεῷ, τοῦ δὲ αἰῶνός ἐστιν ἀρχὴ τὸ ἡμέτερον τέλος. τὸ μέντοι τῆς θεοσεβείας κατόρθωμα δι' ἔργων τὸ καθῆκον ἐκτελεῖ· ὅθεν εἰκότως τὰ καθήκοντα περὶ τὰς πράξεις, οὐ τὰς λέξεις, συνίσταται· καὶ ἔστιν ἡ μὲν πρᾶξις ἡ τοῦ Χριστιανοῦ ψυχῆς ἐνέργεια λογικῆς κατὰ κρίσιν ἀστείαν καὶ ὄρεξιν ἀληθείας διὰ τοῦ συμφυοῦς καὶ συναγωνιστοῦ σώματος ἐκτελουμένη, καθῆκον δὲ ἀκόλουθον ἐν τῷ βίῳ, θεῷ καὶ Χριστῷ βούλημα ἓν, κατορθούμενον ἀϊδίῳ ζωῇ· καὶ γὰρ ὁ βίος ὁ Χριστιανῶν, ὃν παιδαγωγούμεθα νῦν, σύστημά τί ἐστι λογικῶν πράξεων, τουτέστιν τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου διδασκομένων ἀδιάπτωτος ἐνέργεια, ἣν δὴ πίστιν κεκλήκαμεν.

103. Τὸ δὲ σύστημα ἐντολαὶ κυριακαὶ, αἳ δὴ δόξαι οὖσαι θεϊκαὶ ὑποθῆκαι πνευματικαὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἀναγεγράφαται πρός τε ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς πέλας εὔθετοι· καὶ δὴ καὶ αὗται αὖθις πρὸς ἡμᾶς ἀνταναστρέφουσι,

1. ὁ μοιχὸς M. Aberat ὁ.
3. φησὶν F. φησὶ V. φησὶν post λαλεῖ MP.
7. ὀνομάζουσιν MP. ὀνομάζουσι V.
8. ἐστιν] ἐστι V.
11. παιδαγωγοῦσιν—ἐστιν FMP. παιδαγωγοῦσι—ἐστι V.
15. συνίσταται] συνίστανται BR. Pal.
19. τῷ om. MP.
ib. ἓν, κατορθούμενον] ἐγκατορθούμενον Pal.
25. ἀναγεγράφαται] Ex ἀναγεγράφατε a m. rec. factum in MP.

καθάπερ πρὸς τὸν βάλλοντα ἡ σφαῖρα, διὰ τὴν ἀντιτυπίαν παλινδρομοῦσα, ὅθεν καὶ ἔστιν ἀναγκαῖα τὰ καθήκοντα εἰς παιδαγωγίαν θεϊκὴν, ὡς ὑπὸ θεοῦ παρηγγελμένα καὶ εἰς σωτηρίαν πεπορισμένα. καὶ ἐπεὶ τῶν ἀναγκαίων τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν ἐστὶ τὸ ἐνταῦθα μόνον, τὰ δὲ ἔνθεν πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐκεῖσε ἀναπτεροῖ, ἀναλόγως καὶ τῶν καθηκόντων τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν, τὰ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν διατάττεται. ὅσα μὲν οὖν πρὸς τὸ ἐθνικὸν ζῆν παραγγέλλεται, ταῦτα καὶ παρὰ τοῖς πολλοῖς δεδήμευται, ἃ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἁρμόττει, ἐξ ὧν τὸ ἀΐδιον ἐκεῖνο περιγίνεται ζῆν, ταῦτα δὲ ἐν ὑπογραφῆς μέρει ἐξ αὐτῶν ἀναλεγομένοις τῶν γραφῶν ἐξέστω σκοπεῖν.

4. ἐπεὶ] Ex ἐπὶ factum in P.
8. τὸ om. BR.
12. In codicibus subscriptum Κλήμεντος παιδαγωγοῦ τῶν εἰς τρία τὸ ᾱ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

162 P.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ Β.

ARGUMENTUM.

Cap. I. Quomodo circa alimenta versari oporteat. (§. 1–18.) C. II. Quomodo in potu se gerere oporteat. (§. 19–34.) C. III. In sumptuosam vasorum suppellectilem non esse studium conferendum. (§. 35–39.) C. IV. Quomodo in conviviis se recreare oporteat. (§. 40–44.) C. V. De risu. (§. 45–48.) C. VI. De turpiloquio. (§. 49–52.) C. VII. Quaenam observare oporteat eos, qui honeste simul vivunt. (§. 53–60.) C. VIII. Num unguentis et coronis utendum sit. (§. 61–76.) C. IX. Quomodo se in somno gerere oporteat. (§. 77–82.) C. X. Quaenam de procreatione liberorum tractanda sint. (§. 83–115.) C. XI. De calceamentis. (§. 116, 117.) C. XII. Non oportere gemmas et aureum ornatum stupere et admirari. (§. 118–129.)

ΚΕΦ. Α.

Πῶς περὶ τὰς τροφὰς ἀναστρεπτέον.

'ΕΧΟΜΕΝΟΙΣ *τοίνυν τοῦ σκοποῦ καὶ τὰς γραφὰς πρὸς τὸ βιωφελὲς τῆς παιδαγωγίας ἐκλεγομένοις, ὁποῖόν τινα εἶναι χρὴ παρ' ὅλον τὸν βίον τὸν Χριστιανὸν καλούμενον, κεφαλαιωδῶς ὑπογραπτέον. ἀρκτέον οὖν ἡμῖν ἀφ' ἡμῶν*

1. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ—Β] In V praescriptum *Κλήμεντος παιδαγωγοῦ τῶν εἰς τρία τὸ δεύτερον*, quae in F in fine hujus libri subscripta sunt. Lemmata capitum in V non solum singulis capitibus praefixa ut in FMP, sed etiam conjunctim in initio posita, *Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ β̄ λόγῳ τοῦ Παιδαγωγοῦ. πῶς περὶ τὰς τροφὰς ἀναστρεπτέον κεφάλαιον ᾱ*, et sic porro usque ad *ιβ̄*. Eodem modo Victorius lemmata libri tertii conjuncta proposuit. In P lemma solum indicis *τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τοῦ παιδαγωγοῦ*.

αὐτῶν καὶ ὅπως ἁρμόττειν γε χρή. στοχαζομένοις τοίνυν τῆς συμμετρίας τοῦ συντάγματος, ὁποῖόν τινα τῷ ἑαυτοῦ σώματι ἕκαστον ἡμῶν προσφέρεσθαι, μᾶλλον δὲ ὅπως αὐτὸ κατευθύνειν χρὴ λεκτέον· ὁπόταν γάρ τις ἀπὸ τῶν ἐκτὸς καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς τοῦ σώματος ἀγωγῆς ἐπὶ τὴν διάνοιαν ἀχθεὶς ὑπὸ τοῦ λόγου τὴν θεωρίαν τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον συμβαινόντων κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἐκμάθῃ, εἴσεται μὴ σπουδάζειν μὲν περὶ τὰ ἐκτὸς, τὸ δὲ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἐκκαθαίρειν, ἁγνίζειν δὲ καὶ τὴν σάρκα αὐτῆς. ὁ γὰρ ἐκείνων καθαρῶς ἀπολυθεὶς, δι' ὧν ἔτι χοῦς ἐστιν, τί ἂν ἄλλο προυργιαίτερον ἑαυτοῦ ἔχοι πρὸς τὸ ὁδῷ ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν κατάληψιν τοῦ θεοῦ; οἱ μὲν
163 P. δὴ ἄλλοι ἄνθρωποι ζῶσιν, ἵνα ἐσθίωσιν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, οἷς οὐδὲν ἀλλ' ἢ γαστήρ ἐστιν ὁ βίος, ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἐσθίειν παραγγέλλει, ἵνα ζῶμεν. οὔτε γὰρ ἔργον ἡμῖν ἡ τροφὴ οὔτε σκοπὸς ἡδονὴ, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς, ἣν ὁ λόγος εἰς ἀφθαρσίαν παιδαγωγεῖ.

2. Διὸ καὶ ἐκκρίνεται ἡ τροφή. ἁπλῆ δὲ αὕτη καὶ ἀπερίεργος ἡ ἀλήθεια καταλλήλως ἁπλοῖς καὶ ἀπεριέργοις ἁρμόζουσα παιδίοις, ὡσὰν εἰς τὸ ζῆν, οὐκ εἰς τρυφὴν ἐπιτήδειος· τὸ δὲ ἐκ δυοῖν τὸ ζῆν τοῦτο ὑγιείας τε καὶ ἰσχύος σύγκειται, οἷς μάλιστα κατάλληλον τῆς τροφῆς τὸ εὔκολον, εἴς τε τὰς ἀναδόσεις καὶ τοῦ σώματος τὴν κουφότητα χρησιμεῦον, ἐξ ὧν αὔξησίς τε καὶ ὑγίεια καὶ ἰσχὺς δικαία, οὐχὶ δὲ ἄδικος ἢ σφαλερὰ καὶ ἀθλία ὡς ἡ τῶν ἀθλητῶν ἐξ ἀναγκοφαγίας περιγίνεται. αἱ μὲν οὖν πολυ-

6. ἀχθεὶς] ἀναχθεὶς BR. Pal.
11. ἐστιν MP. ἐστι V.
14. ἀλλ' ἢ] ἄλλ' ἢ libri hic et alibi, etsi non constanter.
20. ἡ ἀλήθεια N. ἡ om. ceteri. Conf. infra p. 213, 8. 225, 2.
ib. ἀλήθεια] ἀληθείᾳ M.
22. δυοῖν BR. δυεῖν ceteri.
ib. ὑγιείας F. ὑγίειας (hoc accentu) V. ὑγείας P.
24. τὴν om. M.
25. ὑγίεια FV. ὑγεία MP.
26. καὶ ἀθλία] ἢ ἀθλία Pal.

ειδεῖς ποιότητες ἀποπτυστέαι, ποικίλας ἐντίκτουσαι βλάβας, καχεξίας σωμάτων, ἀνατροπὰς στομάχων, ἐκπορνευούσης τῆς γεύσεως διά τινος κακοδαίμονος τέχνης τῆς ὀψαρτυτικῆς καὶ τῆς ἀμφὶ τὰ πέμματα ματαιοτεχνίας. τροφὴν γὰρ τολμῶσιν καλεῖν τὴν ἐν τρυφαῖς ἐπιτήδευσιν εἰς ἡδονὰς ἐπιβλαβεῖς ὀλισθάνουσαν. Ἀντιφάνης δὲ ὁ Δήλιος ἰατρὸς καὶ μίαν τῶν νόσου αἰτιῶν ταύτην εἴρηκεν τῶν ἐδεσμάτων τὴν πολυειδίαν, τῶν περὶ τὴν ἀλήθειαν δυσαρεστούντων κενοδοξίᾳ ποικίλῃ τὸ σῶφρον τῆς διαίτης ἐξομνυμένων καὶ τὰς διαποντίους πολυπραγμονούντων ἐδωδάς.

3. Κἀμοὶ μὲν ἔλεος ὕπεισι τῆς νόσου, οἱ δὲ ἐξυμνεῖν 164 P.
οὐκ αἰσχύνονται τὰς σφετέρας ἡδυπαθείας τὰς ἐν τῷ πορθμῷ τῷ Σικελικῷ σμυραίνας πολυπραγμονοῦντες καὶ τὰς ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρίους καὶ τοὺς ἐν Μήλῳ ἐρίφους
61 S. καὶ τοὺς ἐν Σκιάθῳ κεστρεῖς καὶ τὰς Πελωρίδας κόγχας καὶ τὰ ὄστρεια τὰ Ἀβυδηνά, οὐ παραλείποντες δὲ τὰς ἐν Λιπάρᾳ μαινίδας οὐδὲ τὴν γογγύλην τὴν Μαντινικήν, ἀλλὰ οὐδὲ τὰ παρὰ τοῖς Ἀσκραίοις τεῦτλα, κτένας τε ἐκζητοῦσιν Μηθυμναίους καὶ ψήττας Ἀττικὰς καὶ τὰς Δαφνίους κίχλας Χελιδονίους τε ἰσχάδας, δι' ἃς εἰς Ἑλλάδα πεντακοσίαις ἅμα μυριάσιν ὁ κακοδαίμων ἐστείλατο Πέρσης. ὄρνεις ἐπὶ τούτοις συνωνοῦνται τοὺς ἀπὸ

5. *τροφὴν*] *τρυφὴν* MNR. Pal.

6. *ὀλισθάνουσαν* scripsi pro *ὀλισθαίνουσαν*.

7. *τῶν νόσου αἰτιῶν*] *τῶν νόσων αἰτίαν* Pal.

15. *Μαιανδρίους* scripsi pro *Μαιανδρείους*. *Μαιανδρείους* scripsit librarius cui adjectivum *ἀνδρεῖος* obversabatur, quemadmodum librarius in F lemma in margine scripsit *ἔγχελυς μαιανδρεῖος*.

ib. *τοὺς ἐν*] *τὰς ἐν* BNR. *τοὺς ἐν* est apud Athenaeum i. p. 4.

16. *κεστρεῖς*] Attica accusativi forma *κεστρέας* apud Athenaeum.

ib. *Πελωρίδας*] Lemma *κόγχη πελωρία* in margine F.

17. *ὄστρεια*] *ὄστρια* FMP, sed correctum in F a manu prima. Lemma in margine *ὄστριον ἀβυδηνόν*.

ib. *παραλείποντες*] *παραλείποντας* BR et Exc. MSS. apud Sylb.

18. *μαινίδας*] *μ(αι)ενίδας* F. *μενίδας* MP.

20. *ἐκζητοῦσιν* M. *ἐκζητοῦσι* V.

21. *Χελιδονίους*] *Χεληδονίους* MP.

Φάσιδος, ἀτταγᾶς Αἰγυπτίας, Μῆδον ταῶνα. ταῦτα τοῖς ἡδύσμασιν ἐξαλλάσσοντες οἱ γαστρίμαργοι τοῖς ὄψοις ἐπικεχήνασιν, ὅσα τε χθὼν πόντου τε βένθη καὶ ἀέρος ἀμέτρητον εὖρος ἐκτρέφει τῇ αὐτῶν ἐκποριζόμενοι λαιμαργίᾳ· σαγηνεύειν ἀτεχνῶς οἱ πλεονέκται καὶ πολυπράγμονες οὗτοι ἐοίκασιν εἰς ἡδυπάθειαν τὸν κόσμον, ταγήνοις σίζουσιν περιηχούμενοι, ἀμφὶ τὴν ἴγδιν καὶ τὸν ἀλετρίβανον τὸν πάντα αὐτῶν κατατρίβοντες βίον οἱ παμφάγοι, καθάπερ τὸ πῦρ τῆς ὕλης ἐξεχόμενοι. ἀλλὰ καὶ τὴν εὔκολον βρῶσιν τὸν ἄρτον ἐκθηλύνουσιν ἀποσήθοντες τοῦ πυροῦ τὸ τρόφι-
165 P. μον, ὡς τὸ ἀναγκαῖον τῆς τροφῆς ὄνειδος γίνεσθαι ἡδονῆς.

4. Οὐκ ἔχει δὲ ὅρον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡ λιχνεία. καὶ γὰρ εἰς τὰ πέμματα καὶ τὰ μελίπηκτα, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὰ τραγήματα ἐξώκειλεν ἐπιδορπισμάτων πλῆθος εὑρίσκουσα, παντοδαπὰς θηρωμένη ποιότητας. καί μοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος οὐδὲν ἀλλ' ἢ γνάθος εἶναι· "μηδὲ ἐπιθύμει" φησὶν ἡ γραφὴ "τῶν ἐδεσμάτων τῶν πλουσίων." ταῦτα γὰρ ἔχεται βίου ψευδοῦς τε καὶ αἰσχροῦ· οἱ μὲν γὰρ ἐξέχονται τῶν ὄψων, ἃ μετ' ὀλίγον ἐκδέχεται κοπρών, ἡμῖν δὲ τοῖς θηρωμένοις τὴν βρῶσιν τὴν ἐπουράνιον ἄρχειν ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν γαστρός, ἔτι τε μᾶλλον καὶ τῶν ταύτῃ προσφιλῶν, ἃ ὁ θεὸς καταργήσει, φησὶν ὁ ἀπόστολος, εἰκότως ἐπικαταρώμενος λαιμάργοις ἐπιθυμίαις· τὰ γὰρ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, ἐξ ὧν ὁ σαρκικὸς

1. ἀτταγᾶς] ἀτταγὰς libri.
4. αὐτῶν] αὑτῶν libri.
6. σίζουσιν F. σίζουσι V.
7. περιηχούμενοι] περηχούμενοι P, sed corr. a m. rec. in marg.
ib. ἴγδιν (ι altero in η mutato) P. Scribebatur ἴγδην, forma deteriore, de qua dixi in Thesauro vol. 4. p. 503.
9. εὔκολον codices omnes. εὔχολον V, typothetac errore.
13. καὶ εἰς] καὶ om. N.
16. Proverb. xxiii. 3.
20. ἐπουράνιον—τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν γαστρὸς] Ludit in ambiguitate voc. οὐρανός (quod non solum coelum, sed etiam palatum significat), ut alii, de quibus v. Thesaur. s. h. v. vol. 5. p. 2405.
22. προσφιλῶν] προσφυῶν Jacobsius ad Achill. Tat. p. 425.
23. Cor. I vi. 13.

ὄντως οὑτοσὶ καὶ φθοροποιὸς ἀπήρτηται βίος, ὃν ἀγάπην τινὲς τολμῶσι καλεῖν ἀθύρῳ γλώττῃ κεχρημένοι, δειπνάριά τινα κνίσης καὶ ζωμῶν ἀποπνέοντα, τὸ καλὸν καὶ σωτήριον ἔργον τοῦ λόγου, τὴν ἀγάπην τὴν ἡγιασμένην, κυθριδίοις καὶ ζωμοῦ ῥύσει καθυβρίζοντες, ποτῷ τε καὶ τρυφῇ καὶ καπνῷ βλασφημοῦντες τοὔνομα· σφάλλονται τῆς ὑπολήψεως, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ δειπναρίοις ἐξωνεῖσθαι προσδοκήσαντες. τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς εὐφροσύνης συναγωγὰς ἐγκαταλεγόμενοι καὶ αὐτοὶ δειπνάριά τε καὶ ἄριστα καὶ δοχὰς εἰκότως ἂν καλοῖμεν τὴν συνήλυσιν ταύτην ἑπόμενοι λόγῳ, τὰς τοιαύτας δὲ ἑστιάσεις ὁ κύριος ἀγάπας οὐ κέκληκεν. λέγει γοῦν πῇ μὲν "ὅταν κληθῇς εἰς γάμους, μὴ κατάκεισο εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, ἀλλ' ὅταν κληθῇς, εἰς τὸν ἔσχατον τόπον ἀνάπιπτε," πῇ δὲ "ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον" καὶ πάλιν "ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει τοὺς πτωχούς," ἐφ' ᾧ μάλιστα δεῖπνον ποιητέον. ἔτι τε "ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσεν πολλούς." 166 P.

5. Ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅθεν ἡ εὐπρόσωπος ἐρρύη τῶν δείπνων προσηγορία,

ἀπὸ τῶν φαρύγων καὶ φοιτητῆς μανίας ἐπὶ δεῖπνον

κατὰ τὸν κωμικόν. ἔστι γὰρ ὡς ἀληθῶς

τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖσι τοῦ δείπνου χάριν.

οὐ γάρ που μεμαθήκασι τὸν θεὸν παρασκευάσαι τῷ δημιουργήματι, τῷ ἀνθρώπῳ λέγω, σῖτα καὶ ποτὰ τοῦ σώζεσθαι χάριν, οὐχὶ δὲ τοῦ ἥδεσθαι, ἐπεὶ μηδὲ ὠφελεῖσθαι

3. κνίσης] κνίσσης V.
6. καὶ καπνῷ—ὑπολήψεως om. N.
12. Luc. xiv. 8, 10.
15. Ibid. 12, 13.
17. Ibid. 16.
ib. μέγα ex P pro μέγαν.
18. ἐκάλεσεν FP. ἐκάλεσε V.
21. φαρύγων Klotz. pro φαρύγγων.
ib. φοιτητῆς Sylb. pro φοιτητής.
ib. ἐπὶ δεῖπνον Pal. ἐπίδειπνον R. ἐπιδείπνων FMPV.
22. ἔστι γὰρ | τὰ πολλὰ—χάριν] Haec quoque ex comico poeta sumta esse monet Meinekius Com. vol. 4. p. 610.
23. πολλοῖσι Klotzius pro πολλοῖς.

πέφυκεν τὰ σώματα ἐκ τῆς πολυτελείας τῶν βρωμάτων· πᾶν γὰρ τοὐναντίον οἱ ταῖς εὐτελεστάταις χρώμενοι τροφαῖς ἰσχυρότατοί εἰσι καὶ ὑγιεινότατοι καὶ γενναιότατοι, ὡς οἰκέται δεσποτῶν καὶ γεωργοὶ κτητόρων· καὶ οὐ μόνον ῥωμαλεώτεροι, ἀλλὰ καὶ φρονιμώτεροι, ὡς φιλόσοφοι πλουσίων· οὐ γὰρ ἐπέχωσαν τὸν νοῦν ταῖς τροφαῖς οὐδὲ ἠπάτησαν αὐτὸν ἡδοναῖς. ἀγάπη δὲ τῷ ὄντι ἐπουράνιός ἐστι τροφή, ἑστίασις λογική, "πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει, πάντα ἐλπίζει, ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει," "μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ," χαλεπώτατον δὲ πάντων πτωμάτων τὴν ἄπτωτον ἀγάπην ἄνωθεν ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τοὺς ζωμοὺς ῥίπτεσθαι χαμαί. καὶ οἴει με δεῖπνον ἡγεῖσθαι τὸ καταργούμενον; "ἐὰν γὰρ" φησὶν "διαδῶ τὰ ὑπάρχοντά μου, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι."

6. Ταύτης ὅλης ἀπήρτηται τῆς ἀγάπης ὁ νόμος καὶ ὁ λόγος, κἂν ἀγαπήσῃς κύριον τὸν θεόν σου καὶ τὸν πλησίον σου ἐν οὐρανοῖς ἐστιν αὕτη ἡ ἐπουράνιος εὐωχία, ἡ δὲ ἐπίγειος δεῖπνον κέκληται, ὡς ἐκ τῆς γραφῆς ἀποδέδεικται, δι' ἀγάπην μὲν γινόμενον τὸ δεῖπνον, ἀλλ' οὐκ ἀγάπη τὸ δεῖπνον, δεῖγμα δὲ εὐνοίας κοινωνικῆς καὶ εὐμεταδότου. "μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθὸν, οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις" φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἵνα μὴ τὸ ἐφήμερον ἄριστον νοηθῇ, "ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ." τούτου
167 P. ὁ φαγὼν τοῦ ἀρίστου τὸ ἄριστον τῶν ὄντων τὴν βασιλείαν

1. πέφυκεν FMP. πέφυκε V.
3. καὶ γενναιότατοι om. B.
4. οἰκέται] οἰκέταις B.
8. Cor. I xiii. 7 sq.
9. πίπτει P. ἐκπίπτει V. Sed ἐκ punctis notatum in F ut delendum sit. Et πίπτει apud Paulum ad Cor. I xiii. 8. est in codicibus optimis.
ib. Luc. xiv. 15.
10. ἄρτον ex P pro ἄριστον.
12. καὶ supra versum P.
13. ἡγεῖσθαι] διηγεῖσθαι P.
ib. Cor. I xiii. 3.
ib. φησὶν F. φησὶ V.
22. ὑμῶν pro ἡμῶν ex Rom. xiv. 16.
24. μὴ additum ex Pal. solo, in quo est ἵνα μὴ τὸ φαγεῖν ἡ βασιλεία νοηθῇ.
26. τὴν om. R.

τοῦ θεοῦ κτήσεται, μελετήσας ἐνθένδε ἁγίαν συνήλυσιν ἀγάπης οὐράνιον ἐκκλησίαν.

7. Ἀγάπη μὲν οὖν χρῆμα καθαρὸν καὶ τοῦ θεοῦ ἄξιον, ἔργον δὲ αὐτῆς ἡ μετάδοσις, "φροντὶς δὲ παιδείας ἀγάπη," ἥν ἡ σοφία λέγει, "ἀγάπη δὲ τήρησις νόμων αὐτῆς." αἱ δὲ εὐφροσύναι αὗται ἔναυσμά τι ἀγάπης ἔχουσιν ἐκ τῆς
62 S. πανδήμου τροφῆς συνεθιζόμενον εἰς ἀΐδιον τρυφήν. ἀγάπη μὲν οὖν δεῖπνον οὐκ ἔστιν, ἡ δ' ἑστίασις ἀγάπης ἠρτήσθω. "μαθέτωσαν γὰρ" φησὶν "οἱ υἱοί σου, οὓς ἠγάπησας, κύριε, ὅτι οὐχ αἱ γενέσεις τῶν καρπῶν τρέφουσιν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ῥῆμά σου τοὺς σοὶ πιστεύοντας διατηρεῖ·" οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ ζήσεται ὁ δίκαιος. ἀλλὰ γὰρ τὸ δεῖπνον ἔστω λιτὸν ἡμῖν καὶ εὔζωνον, ἐπιτήδειον εἰς ἐγρήγορσιν, ποικίλαις ἀνεπίμικτον ποιότησιν, οὐκ ἀπαιδαγώγητον οὐδὲ τοῦτο· ἀγαθὴ γὰρ κουροτρόφος εἰς κοινωνίαν ἀγάπη ἐφόδιον ἔχουσα πλούσιον, τὴν αὐτάρκειαν, ἣ δὴ ἐφεστῶσα τῇ τροφῇ, δικαίᾳ ποσότητι μεμετρημένη, σωτηρίως τὸ σῶμα διοικοῦσα καὶ τοῖς πλησίον ἀπένειμέν τι ἐξ αὐτῆς, ἡ δὲ ὑπερβλύζουσα τὴν αὐτάρκειαν δίαιτα τὸν ἄνθρωπον κακοῖ, νωθῆ μὲν τὴν ψυχήν, ἐπισφαλὲς δὲ εἰς νόσον ἐργαζομένη τὸ σῶμα. ναὶ μὴν προστρίβονται βλασφημίας δυσαναχετοῦσαι περὶ τὰς καρυκείας ἡδοναί, λιχνείαν, λαιμαργίαν, ὀψοφαγίαν, ἀπληστίαν, ἀδηφαγίαν. μυῖαι τούτοις οἰκεῖαι τοῖς ὀνόμασιν καὶ γαλαῖ, κόλακές τε καὶ μονομάχαι καὶ τὰ ἄγρια τῶν παρασίτων φῦλα, γαστρὸς 168 P.
ἡδονῆς οἱ μὲν τὸν λόγον, οἱ δὲ τὴν φιλίαν, οἱ δὲ τὸ ζῆν

4. φροντὶς δὲ—τήρησις om. N.
5. Sap. vi. 17 sq.
6. ἔχουσιν FM. ἔχουσι V. Transposui autem cum MP: ceteri post τροφῆς habent.
7. τρυφὴν] υ in litura P.
9. Sap. xvi. 26.
12. Cf. Deut. viii. 3. Matth. iv. 4.
15. κουροτρόφος Hervetus. κουροτρύφος αὐτάρκεια libri. Respicit Hom. Od. 9, 27. τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος.
20. νωθῆ MNP. νωθοῖ V.
ib. νόσον MNP. τὴν νόσον V.
22. λιχνείαν] ει ex ι factum in P.
23. ἀδηφαγίαν] ἀδηφαγίαν FM.
24. ὀνόμασιν FP. ὀνόμασι V.

ἀποδιδόμενοι, ἐπὶ γαστέρας ἕρποντες, θηρία ἀνδρείκελα κατ' εἰκόνα τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ λίχνου θηρίου. ἀσώτους τ' αὐτοὺς οἱ καλέσαντες πρῶτοι εὖ μοι δοκοῦσιν αἰνίττεσθαι τὸ τέλος αὐτῶν ἀσώστους αὐτοὺς κατὰ ἔκθλιψιν τοῦ σίγμα στοιχείου νενοηκότες. ἦ γὰρ οὐχ οὗτοι οἱ περὶ τὰς λοπάδας ἀσχολούμενοι καὶ τὰς μεμορημένας τῶν ἡδυσμάτων περιεργίας, οἱ ταπεινόφρονες, χαμαιγενεῖς, τὸν ἐφήμερον διώκοντες βίον, ὡς οὐ ζησόμενοι;

8. Τούτους ταλανίζει διὰ Ἡσαΐου τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἠρέμα πως τῆς ἀγάπης τὸ ὄνομα ὑπεξελόμενον, ἐπεὶ μὴ κατὰ λόγον ἡ ἑστίασις ἦν· "αὐτοὶ δὲ ἐποίησαν εὐφροσύνην, σφάζοντες μόσχους καὶ θύοντες πρόβατα, λέγοντες, φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν·" καὶ ὅτι γε τὴν τοιαύτην τρυφὴν ἁμαρτίαν λογίζεται, ἐπιφέρει "καὶ οὐ μὴ ἀφεθήσεται ἡ ἁμαρτία ὑμῶν αὕτη, ἕως ἂν ἀποθάνητε," οὐχὶ ἄφεσιν τῆς ἁμαρτίας θάνατον ἀναίσθητον, ἀλλὰ ἀνταπόδοσιν ἁμαρτίας θάνατον σωτηρίας ἐπικρίνας. "μὴ εὐφρανθῇς δὲ ἐπὶ μιαρᾷ τρυφῇ" ἡ σοφία λέγει. ἐνταῦθα ὑπομνηστέον καὶ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων καλουμένων, ὅπως ποτὲ ἄρα παραγγέλλεται ἀποσχέσθαι δεῖν τούτων. μιαρὰ δοκεῖ μοι καὶ βδελυρὰ ἐκεῖνα, ὧν ἐφίπτανται τοῖς αἵμασιν

ψυχαὶ ὑπὲξ ἐρέβευς νεκύων κατατεθνειώτων.

"οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς κοινωνοὺς δαιμονίων γίνεσθαι," ὁ ἀπόστολος λέγει, ἐπεὶ δίχα σωζομένων καὶ φθιμένων τρο-

1. ἀποδιδόμενοι] ἀποδόμενοι FNP.
3. πρῶτοι MNP. πρῶτον V.
4. ἀσώστους] ἀσώτους N.
ib. ἔκθλιψιν] ἔκλιψιν M.
5. σίγμα P. ϖ V.
7. περιεργίας] Alterum ι ex ει factum in P.
10. ἠρέμα] ἠρέμα F.
11. Iesai. xxii. 13 sq.
18. Eccles. xviii. 32.
ib. εὐφρανθῇς] εὐφρανθῇ M.
ib. μιαρᾷ] μικρᾷ BMNPR. Pal.
19. τῶν om. BR.
21. δοκεῖ μοι] δέ μοι δοκεῖ R.
ib. βδελυρὰ] βδελλυρὰ F, ex correctione.
24. Cor. I x. 20.
25. φθιμένων] φθινομένων N.

φαί. ἀφεκτέον τοίνυν τούτων οὐ δεδιότας· οὐ γάρ ἐστί τις ἐν αὐτοῖς δύναμις, διὰ δὲ τὴν συνείδησιν τὴν ἡμετέραν ἁγίαν οὖσαν καὶ τῶν δαιμονίων διὰ τὴν βδελυρίαν, οἷς ἐπικατωνόμασται, μυσαττομένους, καὶ προσέτι διὰ τὴν τῶν ὀλισθηρῶς τὰ πολλὰ ὑπολαμβανόντων ὑδαρότητα, 169 P. "οἷς ἡ συνείδησις ἀσθενοῦσα μολύνεται, βρῶμα γὰρ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ·" "οὐδὲ τὰ εἰσιόντα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξιόντα" φησὶ "τοῦ στόματος."

9. Ἀδιάφορος ἄρα ἡ φυσικὴ χρῆσις τῆς τροφῆς· "οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν" φησὶν "οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα·" ἀλλ' οὐκ εὔλογον τραπέζης δαιμονίων μεταλαμβάνειν τοὺς θείας μετέχειν καὶ πνευματικῆς κατηξιωμένους τροφῆς. "μὴ γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν," φησὶν ὁ ἀπόστολος, "καὶ γυναῖκας περιάγεσθαι;" ἀλλὰ κρατοῦντες δηλονότι τῶν ἡδονῶν κωλύομεν τὰς ἐπιθυμίας. "βλέπετε οὖν μή ποτε ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν." οὐ χρὴ οὖν καθάπερ ἀσωτευομένους ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ πλουσίου παιδὸς εἰκόνα παραχρῆσθαι τοῖς τοῦ πατρὸς δωρήμασιν, χρῆσθαι δὲ αὐτοῖς, ὡς ἄρχοντας ἀπροσκλινῶς· καὶ γὰρ βασιλεύειν ἐτάχθημεν καὶ κατακυριεύειν, οὐχὶ δουλεύειν τοῖς βρώμασιν. ἀγαστὸν μὲν οὖν πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀναθρήσαντας τῆς ἄνω τροφῆς ἐξέχεσθαι τῆς θείας καὶ τῆς τοῦ ὄντως ὄντος ἀπληρώτου ἐμπίμπλασθαι θέας, τῆς βεβαίου καὶ μονίμου καὶ καθαρᾶς γευομένους ἡδονῆς. ταύτην γὰρ τὴν ἀγάπην ἐκδέχεσθαι δεῖν ἐμφαίνει ἡ βρῶσις ἡ Χριστοῦ· κομιδῇ δὲ ἄλογον καὶ ἀχρεῖον καὶ οὐκ ἀνθρώ-

6. Cor. I viii. 7 sq.
7. Matth. xv. 11.
10. Cor. I viii. 8.
ib. περισσεύομεν] περισσεύωμεν MP.
11. ἀλλ'] ἀλλὰ M.
ib. εὔλογον] εὔλογον (γμον above) F.
13. Cor. I ix. 4 sq.
16. Ibid. viii. 9.
17. ὑμῶν FP. ἡμῶν V.
18. Luc. xv. 11.
20. ἄρχοντας] ἄρχοντες PV. ἄρχοντες (ας above) F.

πειον βοσκημάτων δίκην πιαινομένους θανάτῳ τρέφεσθαι, κάτω βλέποντας εἰς γῆν, τοὺς ἐκ γῆς ἀεὶ κεκυφότας εἰς τραπέζας, τὴν λίχνον διωκαθόντας ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν ἐνταῦθά που κατορύξαντας περὶ τὴν οὐκ ἐσομένην ζωὴν, μόνην κολακεύοντας τὴν κατάποσιν, δι' ἣν πολυτιμότεροι γεγόνασιν μάγειροι γεωργῶν. μὴ γὰρ ἀφαιροῦμεν τὴν συμπεριφορὰν, ἀλλὰ τὸν ὄλισθον τῆς συνηθείας, ὡς συμφορὰν, ὑποπτεύομεν.

10. Διὸ παραιτητέον τὴν λιχνείαν ὀλίγων τινῶν καὶ ἀναγκαίων μεταλαμβάνοντας, καὶ εἴ τις ἡμᾶς καλεῖ τῶν ἀπίστων καὶ πορεύεσθαι κρίνομεν—καλὸν γὰρ μὴ συναναμίγνυσθαι τοῖς ἀτάκτοις—, πᾶν τὸ παρατιθέμενον κελεύει ἡμῖν ἐσθίειν μηδὲν ἀνακρίνουσιν διὰ τὴν συνείδησιν, ὁμοίως
170 P. δὲ καὶ τὰ ἐκ μακέλλου ἀπεριέργως ὠνεῖσθαι προσέταξεν. οὐκ ἀφεκτέον οὖν παντελῶς τῶν ποικίλων βρωμάτων, ἀλλ' οὐ περὶ αὐτὰ σπουδαστέον· μεταληπτέον δὲ τῶν παρατιθεμένων, ὡς πρέπον Χριστιανῷ, τιμῶντας μὲν τὸν κεκληκότα κατὰ τὴν ἀβλαβῆ καὶ ἀπροσκορῆ τῆς συνουσίας κοινωνίαν, ἀδιάφορον δὲ ἡγουμένους τῶν εἰσκομιζομένων 63 S.
τὴν πολυτέλειαν, καταφρονοῦντας τῶν ὄψων, ὡς μετ' ὀλίγον οὐκ ὄντων. "ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω." μικρὸν δὲ ὑποβὰς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παραγγελίας ἐξηγήσεται "ὁ ἐσθίων" λέγων "κυρίῳ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ·" ὡς

1. πιαινομένους] πιαινόμενον V. Correctum ex R, in quo ους scriptum super ον.

2. κεκυφότας] καὶ κεκυφότας P.

3. διωκαθόντας] διωκάθοντας libri, usitato in hoc aoristo accentus vitio. διώκοντας margo F.

6. γεγόνασιν M et eraso ν P. γεγόνασι V.

10. ἡμᾶς] ὑμᾶς N.

13. Cor. I x. 27.

14. Ibid. 25.

17. κεκληκότα] βεβληκότα N.

21. Rom. xiv. 3.

ib. ὁ ἐσθίων] In marg. M, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐσθίων φασί.

23. Rom. xiv. 6.

εἶναι τὴν δικαίαν τροφὴν εὐχαριστίαν, καὶ ὅ γε ἀεὶ εὐχαριστῶν οὐκ ἀσχολεῖται περὶ ἡδονάς. εἰ δὲ καὶ προτρεποίμεθα ἐπ᾽ ἀρετῇ τῶν συνεστιωμένων τινὰς, ταύτῃ πλέον ἀφεκτέον τῶν λίχνων τούτων βρωμάτων, ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἀρετῆς σφᾶς αὐτοὺς παριστάντας, ὡς Χριστὸν ἐσχήκαμεν αὐτοί. "εἰ γάρ τι τῶν τοιούτων βρωμάτων σκανδαλίζει τὸν ἀδελφὸν, οὐ μὴ φάγω" φησὶν "τοῦτο εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω." ὀλίγης ἐγκρατείας κερδαίνω τὸν ἄνθρωπον. "μὴ γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν;" καὶ τὴν ἀλήθειαν "ἐπεγνώκαμεν" φησὶν "ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, ἀλλὰ μόνος ὄντως ἐστὶν εἷς ἡμῶν θεὸς, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς. ἀλλὰ ἀπόλλυται" φησὶ "τῇ σῇ γνώσει ὁ ἀδελφὸς ἀσθενῶν, δι᾽ ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οἱ δὲ τὴν συνείδησιν τύπτοντες τῶν ἀσθενούντων ἀδελφῶν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνουσιν." ταύτῃ τοι ὁ ἀπόστολος εὐλαβούμενος περὶ ἡμῶν τὰ δεῖπνα διακρίνει "μὴ συναναμίγνυσθαι" φάσκων, "εἴ τις ἀδελφὸς λεγόμενος εὑρίσκοιτο πόρνος ἢ μοιχὸς ἢ εἰδωλολάτρης, τούτῳ μηδὲ συνεσθίειν," ἢ τὸν λόγον ἢ τὸ ὄψον, ὑποπτεύων τὸν μολυσμὸν τὸν ἐντεῦθεν, καθάπερ καὶ τῶν δαιμονίων τὰς τραπέζας.

11. "Καλὸν μὲν οὖν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ οἶνον πιεῖν" αὐτός τε ὁμολογεῖ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου· θηρίων γὰρ μᾶλλον τοῦτό γε, καὶ ἡ ἀπ᾽ αὐτῶν ἀναθυμίασις θολωδεστέρα οὖσα ἐπισκοτεῖ τῇ ψυχῇ. εἰ δέ τις 171 P.
καὶ τούτων μεταλαμβάνει, οὐχ ἁμαρτάνει, μόνον ἐγκρατῶς μετεχέτω, μὴ ἐξεχόμενος μηδὲ ἀπηρτημένος αὐτῶν μηδὲ

7. φησὶν M. φησὶ V.
ib. Cor. I viii. 13.
9. κερδαίνω] κερδαίνων MP.
ib. Cor. I ix. 4.
ib. ἔχομεν] ἔσχομεν pr. P.
13. Cor. I viii. 6, 11 sq.
17. Cor. I v. 11.
19. μηδὲ] μὴ R. Pal.
22. Rom. xiv. 21.
23. τοῦ om. MP.
24. θηρίων N. θηρίῶν F. θηρίον MV. θηρί, erasis post ί literis duabus, P.

ἐπιλαιμαργῶν τῷ ὄψῳ· ὑπηχήσει γὰρ αὐτῷ φωνή "μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ" λέγουσα. ἀνοήτου γὰρ σφόδρα θαυμάζειν καὶ τεθηπέναι τὰ παρατιθέμενα ταῖς δημώδεσιν ἑστιάσεσιν μετὰ τὴν ἐν λόγῳ τρυφήν, πολλῷ δέ ἐστιν ἀνοητότερον τὰς ὄψεις τοῖς προσοψήμασι δεδουλωκέναι συμμεταφερομένης αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, τῆς ἀκρασίας πρὸς τῶν διακόνων. πῶς δὲ οὐκ ἀχρεῖον τὸ ἐπανίστασθαι ταῖς κλισίαις, μονονουχὶ τὸ πρόσωπον ταῖς λοπάσιν ἐπιρριπτοῦντας, καθάπερ ἐκ νεοττιᾶς τῆς κλισίας προκύπτοντας, τὸ δὴ θρυλούμενον τοῦτο· ἵνα πλανωμένην λάβωσι τὴν ἀτμίδα διὰ τῆς ἀναπνοῆς; πῶς δὲ οὐκ ἄλογον τὰς χεῖρας ἐπεμφύρειν τοῖς ἡδύσμασιν ἢ συνεχὲς ἐπὶ τοὔψον ἐκτείνειν οὐκ ἀπογευομένων, ἀλλ' ἀφαρπαζόντων δίκην ἀμέτρως καὶ ἀσχημόνως ἐμφορουμένους; ἔστι γὰρ ὁρᾶν τοὺς τοιούτους ὑσὶν ἢ κυσὶν διὰ τὴν λαβρότητα μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ὡμοιωμένους, τοὺς χορτάζεσθαι σπεύδοντας, ὡς καὶ τὰς γνάθους ἅμα ἄμφω ἐξογκοῦσθαι τῶν περὶ τὸ πρόσωπον ἀγγείων προσεπαιρομένων, πρὸς δὲ καὶ ἱδρῶτα περιχεῖσθαι τῇ ἀπληστίᾳ συνεχομένων καὶ ἀσθμαινόντων ὑπὸ ἀκρασίας, ὠθουμένης κατ' ἔπειξιν ἀκοινώνητον εἰς κοιλίαν τῆς τροφῆς, ὥσπερ εἰς ἐφόδιον, οὐκ εἰς ἀνάδοσιν, ἀποτιθεμένων τὰ ἐδέσματα. πανταχῇ δὲ κακὸν οὖσα ἡ ἀμετρία περὶ τὰς τροφὰς μάλιστα διελέγχεται.

12. Ἡ γοῦν ὀψοφαγία οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀμετρία περὶ χρῆσιν ὄψου, καὶ ἡ λαιμαργία μανία περὶ τὸν λαιμόν, καὶ ἡ γαστριμαργία ἀκρασία περὶ τὴν τροφήν, ὡς δὲ καὶ

1. Rom. xiv. 20.

7. πῶς δὲ] πῶς δαὶ M, et mox iterum.

9. ἐπιρριπτοῦντας] ἐπιριπτοῦντας P.

ib. νεοττιᾶς] νεοττιὰς M et pr. F. νεοττίας V et F correctus. Idem in marg. χρ καὶ ἡδὺ τὸ χωρίον.

10. θρυλούμενον P pro θρυλλούμενον.

12. δὲ] δαὶ P.

16. ὡμοιωμένους F. ὁμοιωμένους V.

20. κατ' ἔπειξιν] κατέπειξιν Pal. V.

τοὔνομα περιέχει, μανία ἐπὶ γαστέρα, ἐπεὶ μάργος ὁ μεμηνώς. τοὺς ἐπὶ ἑστιάσεως οὖν μελετῶντας ἀδικεῖν ὁ ἀπόστολος ἀνακρούων λέγει "ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας;" παρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν οἱ ἀνέδην ἐσθίοντες, οἱ ἄπληστοι, ἑαυτοὺς καταισχύνουσιν, ἄμφω δὲ πράττουσι 172 P. κακῶς, οἱ μὲν τοὺς μὴ ἔχοντας βεβαρηκότες, οἱ δὲ τὴν ἀκρασίαν τὴν σφῶν παρὰ τοῖς ἔχουσιν γεγυμνωκότες. ἀναγκαίως ἄρα πρὸς τοὺς ἀπηρυθριακότας καὶ τοῖς δείπνοις ἀφειδέστερον παραχρωμένους, τοὺς ἀκορέστους, οἷς μηδὲν ἱκανὸν, ἀποταθεὶς ὁ ἀπόστολος, πάλιν ἐκ δευτέρου ἔρρηξεν φωνὴν ἀγανακτητικὴν "ὥστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε."

13. Ἀφεκτέον οὖν δουλοπρεπείας ἁπάσης καὶ ἀκρασίας τῶν παρατιθεμένων κοσμίως ἐφαπτομένοις, ἀμόλυντον καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὴν στρωμνὴν καὶ τὸ γένειον φυλάττουσιν, τὸ εὔσχημον τοῦ προσώπου διατηροῦσιν ἀδιάστροφον, οὐκ ἀσχημονοῦσιν οὐδὲ περὶ τὴν κατάποσιν, ἀλλὰ τὴν μὲν χεῖρα μετὰ τάξεως ἐκ διαστημάτων ἐκτατέον, παραφυλακτέον δὲ καὶ τὸ φθέγγεσθαι ὁτιοῦν ἐσθίοντα ἅμα· ἀπρεπὴς γὰρ καὶ ἄσημος ἡ φωνὴ γίνεται, πλήρεσι ταῖς γνάθοις στενοχωρουμένη· καὶ ἡ γλῶσσα τῇ τροφῇ πιεζομένη, τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας παραποδισθεῖσα τὴν προ-

2. τοὺς] τὸ pr. P, ut videtur.
ib. οὖν ab alia m. superscr. P.
3. Cor. I xi. 21, 22.
5. ἢ] ἦ M.
10. ἔχουσιν M. ἔχουσι V.
13. ἔρρηξεν MP. ἔρρηξε V.
14. ἀγανακτητικὴν P. Legebatur ἀγανακτικήν, quam formam etiam Platoni aliisque passim intulerunt librarii.
ib. Cor. I xi. 33 sq.
21. κατάποσιν] κατάπωσιν M.
23. δὲ Sylb. pro γάρ.
ib. ὁτιοῦν ἐσθίοντα] ὃ μὴ δεῖ τῷ ἐσθίειν F correctus.

φορὰν ἐκδίδωσι τεθλιμμένην. ἀλλ' οὐδὲ ἐσθίειν ἅμα καὶ πίνειν καθήκει· ἀκρασίας γὰρ τῆς μεγίστης συγχεῖν τοὺς καιρούς, ὧν αἱ χρήσεις ἀσύμφωνοι. καὶ "εἴτε ἐσθίετε" φησὶν "εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε," στο- 64 S. χαζόμενοι τῆς ἀληθοῦς εὐτελείας, ἥν μοι δοκεῖ καὶ ὁ κύριος αἰνίξασθαι τοὺς ἄρτους εὐλογήσας καὶ τοὺς ἰχθύας τοὺς ὀπτούς, οἷς κατηυώχησε τοὺς μαθητάς, τῆς ἀπεριέργου τροφῆς καλὸν εἰσηγούμενος ὑπόδειγμα.

14. Ὁ γοῦν ἰχθὺς ἐκεῖνος, ὃν κελεύσαντος τοῦ κυρίου ὁ Πέτρος εἷλεν, εὔκολον καὶ αὐτὸς καὶ θεοδώρητον καὶ σώφρονα αἰνίττεται τροφήν· ἀφαιρεῖν γέ τοι ὑποτίθεται διὰ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνιόντων ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης δέλεαρ, τὴν ἀσωτίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν, ὡς τὸ νόμισμα τοῦ ἰχθύος, ἵνα χωρίσῃ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὸν στατῆρα τοῖς τελώναις δοὺς τὰ Καίσαρος ἀποδοὺς τῷ Καίσαρι φυλάξῃ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. ἔχοι δ' ἂν καὶ ἄλλας ἐπιλύσεις οὐκ ἀγνοουμένας ὁ στατήρ, ἀλλ' οὐχ ὁ παρὼν ἐπιτήδειος τῆς ἐξεργασίας καιρός. ἀπόχρη δὲ ὑπόμνησις συγχρωμένων ἡμῶν εἰς τὸ προκείμενον, οὐκ ἀπᾴδουσα τοῦ λόγου τοῖς 173 P. ἄνθεσιν, ὅπερ ἤδη πολλάκις πεποιήκαμεν, πρὸς τὸ κατεπεῖγον τοῦ ζητήματος τὴν πολυωφελῆ περιέλκοντες εἰς ἀρδείαν τῶν φυτευομένων ὑπὸ τοῦ λόγου πηγήν. καὶ γὰρ εἰ "πάντων μεταλαμβάνειν ἔξεστί μοι, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει·" ταχὺ γὰρ καταπίπτουσιν ἐπὶ τὸ δρᾶν τὸ μὴ ἐξὸν οἱ πάντα δρῶντες ἃ ἐξόν. ὡς δὲ ἡ δικαιοσύνη διὰ πλεονεξίας οὐ περιγίνεται οὐδὲ ἡ σωφροσύνη δι' ἀκολασίας, οὕτως οὐδὲ ἡ τοῦ Χριστιανοῦ δίαιτα ἡδυπαθείᾳ

4. Cor. I x. 31.
9. Cf. Matth. xvii. 27.
11. γέ] δέ Pal.
12. διὰ supra versum M.
15. φυλάξῃ] φυλάξει NP.
ib. Cf. Matth. xxii. 21.
16. ἔχοι δ' ἂν MP. ἔχοι δὲ N. ἔχει δὲ ceteri.
17. οὐχ ὁ παρὼν] οὐ παρὼν N.
22. πηγήν] πηγῆς R.
23. Cor. I x. 23.

περικτᾶται· πόρρω γάρ ἐστι τῶν πασχητιώντων ἐδεσμάτων ἡ τράπεζα τῆς ἀληθείας. εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἕνεκεν τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο τὰ πάντα, ἀλλ' οὐ πᾶσι χρῆσθαι καλὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἀεί. καὶ γὰρ καὶ ὁ καιρὸς καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος καὶ τὸ πρὸς τί οὐκ ὀλίγην τῷ παιδαγωγουμένῳ πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἐνδίδωσι ῥοπὴν, καὶ τό γε ἔστιν ἐπιτήδειον, καὶ ἰσχὺν ἔχει καταργῆσαι τὸν ἐπιγάστριον βίον, οὗ πλοῦτός ἐστιν ἐκκλητικὸς, οὐ βλέπων ὀξὺ, ἀλλ' ἡ τυφλώττουσα περὶ τὴν γαστριμαργίαν περιουσία. οὐδεὶς δέ ἐστιν πένης εἰς τὰ ἀναγκαῖα, οὐδὲ περιορᾶταί ποτε ἄνθρωπος· ὁ γὰρ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ νηκτὰ καὶ συνελόντι εἰπεῖν τὰ ἄλογα ζῷα διατρέφων εἷς ἐστιν ὁ θεός. λείπει δὲ αὐτοῖς οὐδὲ ἓν ὁτιοῦν μὴ μεριμνῶσι τροφῆς. ἡμεῖς δὲ καὶ τούτων ἀμείνους, ὅσῳ καὶ κύριοι καὶ θεῷ οἰκειότεροι, ὅσῳ σωφρονέστεροι. γεγόναμεν δὲ οὐχ ἵνα ἐσθίωμεν καὶ πίνωμεν, ἀλλ' ἵνα ὦμεν εἰς ἐπίγνωσιν γεγονότες τοῦ θεοῦ. "δίκαιος γὰρ" φησὶν "ἐσθίων ἐμπίμπλαται τῇ ψυχῇ, κοιλίαι δὲ ἀσεβῶν ἐνδεεῖς," ἀκαταπαύστου λιχνείας ὀρεγόμεναι. πολυτέλεια δὲ οὐκ εἰς ἀπόλαυσιν ἔρημον, ἀλλ' εἰς μετάδοσιν κοινωνικὴν ἐπιτήδειος.

15. Διὸ παραφυλακτέον τῶν βρωμάτων ἃ μὴ πεινῶντας ἡμᾶς ἐσθίειν ἀναπείθει γοητεύοντα τὰς ὀρέξεις. μὴ γὰρ οὐκ ἔνεστι καὶ ἐν εὐτελείᾳ σώφρονι πολυειδία ἐδεσμάτων ὑγιεινή; βολβοὶ, ἐλαῖαι, λαχάνων ἔνια, γάλα, τυρὸς, τά τε ὡραῖα ἑψήματά τε παντοδαπὰ ζωμῶν ἄνευ.

4. καὶ ὁ καιρὸς] καὶ om. N.
6. τό γε] τὸ δὲ R.
7. καὶ addidit Heinsius.
9. ἡ] ἣ M. ἧ P.
10. ἐστιν F. ἐστι V.
12. Cf. Matth. vi. 25 sq.
17. Proverb. xiii. 25.
18. τῇ ψυχῇ] τῆς ψυχῆς pr. P.
23. πολυειδία] Sic etiam p. 163. et 800. sed praestat πολυείδεια.
24. λαχάνων ἔνια] λάχανα ὠμὰ Doehnerus Quaest. Plut. (Misniae 1862.) 3. p. 8. collato loco Plutarchi Mor. p. 733. αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι πρότερον ὀστρέων ἔχειν (corrigunt ἐχίνων) ὠμῶν λαχάνων.
25. ἑψήματα] ἑψέματα M et pr. P. ἐψέματα V.

174 P. κἂν ὀπτοῦ δέῃ κρέως ἢ ἑφθοῦ, μεταδοτέον. "ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;" εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς μαθητὰς μετὰ τὴν ἀνάστασιν· οἱ δὲ ἅτε ὑπ' αὐτοῦ εὐτέλειαν ἀσκεῖν δεδιδαγμένοι "ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ φαγὼν ἐνώπιον αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς" φησὶν ὁ Λουκᾶς ὅσα εἶπεν. πρὸς τούτοις οὐδὲ τραγημάτων καὶ κηρίων ἀμοίρους περιορατέον τοὺς δειπνοῦντας κατὰ λόγον. τῶν γάρ τοι βρωμάτων ἐπιτηδειότατα οἷς αὐτόθεν χρῆσθαι ὑπάρχει δίχα πυρὸς, ἐπεὶ καὶ ἑτοιμότερα, δεύτερα δὲ τὰ εὐτελέστερα, ὡς προειρήκαμεν. τῶν δὲ ἀμφὶ τὰς φλεγμαινούσας κυπταζόντων τραπέζας, τὰ σφέτερα τιθηνουμένων πάθη, δαίμων καθηγεῖται λιχνότατος, ὃν ἔγωγε οὐκ ἂν αἰσχυνθείην κοιλιοδαίμονα προσειπεῖν καὶ δαιμόνων κάκιστον καὶ ἐξωλέστατον. παραπλήσιος οὖν οὗτος ἀτεχνῶς τῷ ἐγγαστριμύθῳ καλουμένῳ. ἄμεινον δὲ πολλῷ τοῦ δαίμονα ἔχειν σύνοικον εὐδαίμονα γενέσθαι. εὐδαιμονία δὲ ἐν χρήσει ἀρετῆς ἐξετάζεται.

16. Ματθαῖος μὲν οὖν ὁ ἀπόστολος σπερμάτων καὶ ἀκροδρύων καὶ λαχάνων ἄνευ κρεῶν μετελάμβανεν, Ἰω-
175 P. άννης δὲ ὑπερτείνας τὴν ἐγκράτειαν "ἀκρίδας καὶ μέλι ἤσθιεν ἄγριον." ὑῶν δὲ ἀπείχετο καὶ Πέτρος· ἀλλ' "ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις," ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται, "καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον καί τι σκεῦος τέτταρσιν ἀρχαῖς ἐκδεδεμένον ἐπὶ τῆς γῆς, πάντα τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτὸν, ἀνάστα καὶ θῦσον καὶ φάγε. Πέτρος δὲ εἶπεν, μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον. καὶ ἡ

1. Luc. xxiv. 41–44.
6. καὶ κηρίων NP. Aberat καί.
8. ἐπιτηδειότατα ex ἐπιτηδειότητα correctum in F.
14. παραπλήσιος] παραπλησίως M.
20. Matth. iii. 4.
22. Act. x. 10–15.
24. πάντα τὰ] τὰ om. R.
27. εἶπεν—ἐκαθάρισεν F. εἶπεν—ἐκαθάρισε P. εἶπε—ἐκαθάρισεν M. εἶπε—ἐκαθάρισε V.

φωνὴ πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐκ δευτέρου, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου." καὶ ἡμῖν δὲ ἄρα ἀδιάφορος ἡ χρῆσις. "οὐ γὰρ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον," ἀλλὰ ἡ περὶ τῆς ἀκρασίας διάληψις κενή. ὁ γάρ τοι θεὸς τὸν ἄνθρωπον πλάσας "πάντα ὑμῖν" εἶπεν "ἔσται εἰς βρῶσιν." "λάχανα δὲ μετὰ ἀγάπης ἢ μόσχον μετὰ δολιότητος·" εὖ τοῦτο ὑπομιμνήσκει τοῦ προειρημένου λόγου, ὡς οὐ τὰ λάχανα ἡ ἀγάπη, μετὰ δὲ ἀγάπης τὰ δεῖπνα παραληπτέα, ἐν οἷς ἀγαθὴ μὲν ἡ μέση κατάστασις, ἐν πᾶσι μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐν τῇ ἀμφὶ τὴν ἑστίασιν παρασκευῇ, ἐπεὶ αἱ μὲν ἀκρότητες σφαλεραὶ, αἱ μεσότητες δὲ ἀγαθαί. μέσον δέ ἐστι πᾶν τὸ ἀνενδεὲς τῶν ἀναγκαίων· αἱ γὰρ κατὰ φύσιν ὀρέξεις αὐταρκείᾳ περιορίζονται.

17. Ἰουδαίοις δὲ διὰ τοῦ νόμου οἰκονομικώτατα παραγ-
65 S. γέλλεται ἡ εὐτέλεια· μυρίων γὰρ ὅσων ἀφείλετο τὴν χρῆσιν ὁ παιδαγωγὸς αὐτοὺς διὰ Μωυσέως αἰτίας προσάπτων, κεκρυμμένας μὲν τὰς πνευματικὰς, ἐμφανεῖς δὲ τὰς σαρκικὰς, αἷς καὶ πεπιστεύκασιν, τοῖς μὲν ὅτι οὐκ ἔστιν διχηλὰ, τοῖς δὲ ὅτι τὴν τροφὴν οὐ μηρυκᾶται, τὰ δ' ὅτι ἄρα οὐκ ἔχει μόνα τῶν ἐνύδρων λεπίδας, ὡς ὀλίγα παντελῶς ἀπολείπεσθαι πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῖς ἐπιτήδεια. ὧν δὲ ἐφῆκεν ἅπτεσθαι, πάλιν κεκώλυκεν τούτων τὰ θνησιμαῖα τά τε εἰδωλόθυτα τά τε ἀποπεπνιγμένα· οὐδὲ γὰρ τούτων ψαύειν θέμις. ἐπεὶ γὰρ ἀμήχανον χρώμενον τοῖς ἡδέσιν ἀποστῆναι τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν, τὴν ἐναντίαν

3. Matth. xv. 11.
4. ἀκρασίας] ἀκαθαρσίας Potterus.
5. Gen. ix. 3 sq.
6. Proverb. xv. 17.
7. ὑπομιμνήσκει] ὑπομιμνήισκει P.
9. ἐν οἷς om. N. Verba supervacanea. PO. ἐν οἷς in marg. a m. pr. P.
10. καὶ ἐν τῇ ἀμφὶ—παρασκευῇ] καὶ ἀμφὶ—παρασκευή BR. Pal.
14. παραγγέλλεται BR. Pal. καταγγέλλεται FMPV.
15. ἀφείλετο] ἀφείλατο pr. P.
16. Μωυσέως] μωσέως MPV.
18. πεπιστεύκασιν—ἔστιν F. πεπίστεύκασι—ἔστι V.
22. κεκώλυκεν FP. κεκώλυκε V.
23. θνησιμαῖα Hasius in Thesauro vol. 4. p. 390. pro θνηξιμαῖα. σ super ξ a m. rec. P.

ἀντέθηκεν ἀγωγὴν, μέχρις ἂν ἐκλύσῃ τὴν ἐκ τοῦ ἔθους
176 P. ἐπὶ τὴν ἡδυπάθειαν καταδρομήν. ἀνθρώποις δὲ τὰ μὲν πολλὰ βλάβην καὶ λύπην ἐνεγέννησεν ἡδονὴ, δυσπάθειαν δὲ καὶ λήθην καὶ ἀφροσύνην ἡ πολυτροφία ἐντίκτει τῇ ψυχῇ. εὐαυξῆ δὲ καὶ τῶν παίδων τὰ σώματα γίνεσθαί φασιν εἰς μῆκος ἐπιδιδόντων ἀπὸ τῆς ἐλλειπούσης τροφῆς· οὐ γὰρ κωλύεται τὸ ἀνατρέχον εἰς αὔξησιν πνεῦμα τῆς πολλῆς τροφῆς ἀντιφραττούσης τὸ εὔπνουν τοῦ δρόμου.

18. Ὅθεν κατηγορῶν τοῦ τρυφῶντος βίου ὁ τὴν ἀλήθειαν ἐζηλωκὼς τῶν φιλοσόφων Πλάτων τὸ ἔναυσμα τῆς Ἑβραϊκῆς φιλοσοφίας ζωπυρῶν, ἐλθόντα δέ με, φησὶν, ὁ ταύτῃ λεγόμενος αὖ βίος εὐδαίμων, Ἰταλικῶν τε καὶ Συρακουσίων τραπεζῶν πλήρης, οὐδαμῶς ἤρεσεν, δὶς τῆς ἡμέρας ἐμπιμπλάμενον ζῆν καὶ μηδέποτε μόνον κοιμώμενον νύκτωρ, καὶ ὅσα τούτῳ ἐπιτηδεύματα συνέπεται τῷ βίῳ· ἐκ γὰρ τούτων οὔτ' ἂν φρόνιμος οὐδείς ποτ' ἂν γενέσθαι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων δύναιτο ἐκ νέου ἐπιτηδεύων τοιαῦτα, οὐθ' οὕτω θαυμαστῇ φύσει κραθήσεται. οὐ γὰρ ἄπυστος ἦν ὁ Πλάτων τοῦ Δαβὶδ, ὃς ἐν τῇ πόλει τῇ ἑαυτοῦ τὴν ἁγίαν ἱδρύων κιβωτὸν ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, παντὶ τῷ ὑπηκόῳ εὐφροσύνην ποιήσας λαῷ, ἐναντίον τοῦ κυρίου διεμέρισεν εἰς πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικὸς, ἑκάστῳ κολλυρίδα ἄρτου καὶ ἐσχα-

1. ἐκλύσῃ] ἐκλύσει MP.
3. ἐνεγέννησεν N. ἐγέννησεν V.
4. λήθην] λύπην BR. Pal.
5. εὐαυξῆ] εὐεξῆ N. ἐναυξῆ R. εὐαξῆ, erasa super α litera, P.
7. ἀνατρέχον] ἀνατρεχεῖν (sic) F. Litera super ο erasa in P.
ib. αὔξησιν] αὔξην M.
11. Πλάτων] Epist. 7. p. 326.
13. ταύτῃ V. ταύτην BFMP.
ib. Ἰταλικῶν] Ἰταλιωτικῶν Plato.
14. Συρακουσίων] συρακουσσίων P.
ib. οὐδαμῶς BFMNR. οὐδαμῇ P. οὐδαμῇ οὐδαμῶς V, ut Plato.
ib. ἤρεσεν (sic etiam M)—ἐμπιμπλάμενον FP. ἤρεσε—ἐμπιπλάμενον V.
18. τὸν om. NR.
ib. δύναιτο ex Platone pro δύναται.
19. θαυμαστῇ φύσει κραθήσεται ex Platone pro θαυμαστὴ φύσις κρατηθήσεται.
20. ὃς] ὡς R.
ib. τῇ πόλει] τῇ superscr. P.
24. ἐσχαρίτην] ἰσχαρίτην PR.

ῥίτην καὶ λάγανον ἀπὸ τηγάνου. αὐτάρκης αὕτη ἡ τροφὴ καὶ Ἰσραηλιτική, ἡ δὲ ἐθνικὴ περιττή. σώφρων οὐδ' ἂν μελλήσαι ποτὲ γενέσθαι ὁ χρώμενος αὐτῇ τὸν νοῦν ἐγκατορύξας τῇ κοιλίᾳ, τῷ ἰχθύϊ τῷ καλουμένῳ ὄνῳ τὰ μάλιστα ἐοικὼς, ὃν δή φησιν Ἀριστοτέλης μόνον τῶν ἄλλων ζῴων ἐν τῇ γαστρὶ τὴν καρδίαν ἔχειν. τοῦτον ἐκτραπελόγαστρον Ἐπίχαρμος καλεῖ ὁ κωμικός. τοιοῦτοι 177 P.
τῶν ἀνθρώπων οἱ εἰς γαστέρα πεπιστευκότες, "ὧν θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες." τούτοις οὐκ ἀγαθὰ προεθέσπισεν ὁ ἀπόστολος "ὧν τὸ τέλος" εἰπὼν "ἡ ἀπώλεια."

ΚΕΦ. Β.

Πῶς τῷ ποτῷ προσενεκτέον.

19. "Οἴνῳ δὲ ὀλίγῳ χρῶ," τῷ Τιμοθέῳ ὑδροποτοῦντι, "διὰ τὸν στόμαχόν σου," φησὶν ὁ ἀπόστολος, παγκάλως νοσηλευομένῳ καὶ πλαδῶντι σώματι κατάλληλον τὸ ἐπιστῦφον βοήθημα προσφέρων, ὀλίγον δὲ ἐκκρίνων τοῦτο, μὴ λάθῃ τὸ βοήθημα διὰ πλῆθος ἄλλης θεραπείας δεόμενον. φυσικὸν μὲν οὖν καὶ νηφάλιον ποτὸν ἀναγκαῖον διψῶσίν ἐστιν ὕδωρ. τοῦτο ἐκ τῆς ἀκροτόμου πέτρας κατειβόμενον τοῖς παλαιοῖς τῶν Ἑβραίων μονότροπον σωφροσύνης ὁ κύριος ἐχορήγει ποτὸν, νήφειν δὲ μάλιστα ἐχρῆν

3. μελλήσαι ποτὲ ex Platone. μελῆσαί ποτε FMPV. Accentus erasi in P.

7. ἐκτραπελόγαστρον] Recta et haud dubie Clementi restituenda forma est ἐκτραπελογάστορα. Epicharmi versum integrum servavit Athenaeus 7. p. 315 F. 327 F. μεγαλοχάσμονάς τε χάννας κἠκτραπελογάστορας ὄνους.

10. προεθέσπισεν FMP. προεθέσπιζεν V.

11. Philipp. iii. 19.

14. Timoth. I v. 23.

16. ἐπιστῦφον FM. ἐπιστύφον V.

17. ἐκκρίνων] ἐγκρίνων MP, ut Hoeschelius.

19. νηφάλιον] νηφαλέον FMP. νηφάλεον V: unde Sylb. νηφάλιον, ut νηφαλιωτέροις est p. 179. et νηφαλίους p. 186, 192, 219. et alibi saepe.

21. Cf. Exod. xvii. Num. xx.

τοὺς ἔτι πλανωμένους. ἔπειτα ἡ ἄμπελος ἡ ἁγία τὸν βότρυν ἐβλάστησεν τὸν προφητικόν. τοῦτο σημεῖον τοῖς εἰς ἀνάπαυσιν ἐκ τῆς πλάνης πεπαιδαγωγημένοις ὁ μέγας βότρυς ὁ λόγος ὁ ὑπὲρ ἡμῶν θλιβείς, τοῦ αἵματος τῆς σταφυλῆς ὕδατι κίρνασθαι ἐθελήσαντος τοῦ λόγου, ὡς καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ σωτηρίᾳ κίρναται. διττὸν δὲ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου· τὸ μὲν γάρ ἐστιν αὐτοῦ σαρκικὸν, ᾧ τῆς φθορᾶς λελυτρώμεθα, τὸ δὲ πνευματικὸν, τουτέστιν ᾧ κεχρίσμεθα. καὶ τοῦτ᾽ ἔστι πιεῖν τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ τῆς κυριακῆς μεταλαβεῖν ἀφθαρσίας· ἰσχὺς δὲ τοῦ λόγου τὸ πνεῦμα, ὡς αἷμα σαρκός.

20. Ἀναλόγως τοίνυν κίρναται ὁ μὲν οἶνος τῷ ὕδατι, τῷ δὲ ἀνθρώπῳ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ μὲν εἰς πίστιν εὐωχεῖ τὸ κρᾶμα, τὸ δὲ εἰς ἀφθαρσίαν ὁδηγεῖ τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ
178 P. ἀμφοῖν αὖθις κρᾶσις ποτοῦ τε καὶ λόγου εὐχαριστία κέκληται, χάρις ἐπαινουμένη καὶ καλὴ, ἧς οἱ κατὰ πίστιν μεταλαμβάνοντες ἁγιάζονται καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, τὸ θεῖον κρᾶμα τὸν ἄνθρωπον τοῦ πατρικοῦ βουλήματος πνεύματι καὶ λόγῳ συγκιρνάντος μυστικῶς· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς μὲν τὸ πνεῦμα ᾠκείωται τῇ ἀπ᾽ αὐτοῦ φερομένῃ ψυχῇ, ἡ δὲ σὰρξ τῷ λόγῳ, δι᾽ ἣν ὁ λόγος γέγονεν σάρξ. ἄγαμαι τοίνυν τοὺς αὐστηρὸν ἐπανῃρημένους βίον καὶ τῆς σωφροσύνης τὸ φάρμακον ἐπιποθοῦντας τὸ ὕδωρ, φεύγοντας δὲ ὅτι μάλιστα πορρωτάτω τὸν οἶνον, οἷον πυρὸς ἀπειλήν. ἀρέσκει οὖν τοὺς παῖδας καὶ τὰς κόρας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπέχεσθαι τοῦ φαρμάκου τούτου· οὐ γὰρ κατάλληλον ζεούσῃ ἡλικίᾳ τῶν ὑγρῶν τὸ θερμότατον

1. ἔτι πλανωμένους pro ἐπιπλανωμένους Hoeschelius, et ἔτι margo F, qui in textu ἐπιπλανωμένους.

2. ἐβλάστησεν FP. ἐβλάστησε V.

4. ὁ ὑπὲρ] ὁ om. M.

7. γάρ supra versum ab alia m. P.

18. τὸν ἄνθρωπον] τοῦ ἀνθρώπου Pal.

21. γέγονεν FMP. γέγονε V.

24. οἷον πυρὸς ἀπειλήν] ὡσεὶ δεινὸν φλογμὸν corr. a manu prima in F.

27. ζεούσῃ] νεούσῃ F a m. rec.

ἐπεγχεῖν, τὸν οἶνον, οἱονεὶ πῦρ ἐποχετεύοντας πυρὶ, ἐξ οὗ ὁρμαί τε ἄγριαι καὶ φλεγμαίνουσαι ἐπιθυμίαι καὶ διάπυρον ἦθος ἐκκαίεται· προπετεῖς τε οἱ νέοι ἔνδοθεν χλιαινόμενοι ἐπὶ τὰς ὀρέξεις γίνονται, ὡς δὴ προὖπτον αὐτῶν τὴν
66 S. βλάβην ἐλέγχεσθαι διὰ τοῦ σώματος πεπαινομένων θᾶττον ἢ προσῆκεν τῶν τῆς ἐπιθυμίας μελῶν. ὀργῶσι γοῦν ἀναιδέστερον ἀναζέοντες οἴνου καὶ οἰδοῦσι μαστοί τε καὶ μόρια προκηρύσσοντες ἤδη πορνείας εἰκόνα, καὶ τῆς ψυχῆς τὸ τραῦμα φλεγμαίνειν ἀναγκάζει τὸ σῶμα, σφυγμοί τε ἀναιδεῖς περιεργίαν διώκουσιν εἰς παρανομίας ἐκκαλούμενοι τὸν κόσμον.

21. Ἐνθένδε ἤδη τῆς ἡλικίας τὸ γλεῦκος ὑπερβάλλει τῆς αἰδοῦς τοὺς ὅρους. χρὴ δὲ, ὡς ἔνι μάλιστα, κατασβεννύναι πειρᾶσθαι τὰς ὁρμὰς τῶν νέων, ἀφαιροῦντας μὲν τὸ ὑπέκκαυμα τὸ τῆς ἀπειλῆς βακχικὸν, ἐπεισχέοντας δὲ τὸ ἀντιφάρμακον τῆς ἐκζέσεως, ὃ καὶ τὴν ψυχὴν τυφομένην ἤδη καθέξει καὶ τὰ μόρια ἐφέξει διοιδοῦντα καὶ κατακοιμίσει τὸν ἐρεθισμὸν τῆς ἤδη σαλευομένης ἐπιθυμίας. οἱ δὲ ἀκμάζοντες μεθ' ἡμέραν μὲν ἀρίστου μεταλα- 179 P.
βόντες, οἷς κατάλληλον τὸ ἄριστον, ἄρτου μόνον ἀπογευσάμενοι ἀπεχέσθων πάμπαν τοῦ ποτοῦ πρὸς τὸ ἀναπίνεσθαι τὴν περιττὴν ὑγρότητα αὐτῶν ἀνασφογγιζομένην ξηροφαγίᾳ. καὶ γὰρ τὸ συνεχὲς πτύειν καὶ ἀπομύσσεσθαι καὶ περὶ τὰς ἐκκρίσεις σπεύδειν ἀκρασίας τεκμήριον ἐκ τῆς ἀμέτρου προσφορᾶς ὑπερχεομένων τῶν ὑγρῶν τῷ σώματι. εἰ δὲ καὶ ἐπιγίνοιτο δίψα, ἀκείσθω ὕδατι τὸ πάθος οὐ

3. ἦθος] εἶδος Pal.
9. τραῦμα] καῦμα Jacobs. ad Achill. Tat. p. 498.
ib. σφυγμοί MP, ut Arcerius. σφιγμοί V.
15. ἐπεισχέοντας] ἐπιχέοντας N.
18. κατακοιμίσει] κατακοιμίσῃ B.
21. ἀπεχέσθων] ἀπέσθων N.
22. ἀνασφογγιζομένην] ἀνασπογγιζομένην N. π super φ a m. rec. P.
24. ἐκκρίσεις] ἐγκρίσεις M. Literae ἐκ in litura unius literae in P.
26. ἀκείσθω Mang. ad Philon. vol. i. p. 252. (ubi ὅπως τὴν τοῦ μαθεῖν δίψαν ἀκέσηται.) Legebatur ἀρκείσθω.

πολλῷ· οὐδὲ γὰρ ὕδατος ἀνέδην ἐμφορεῖσθαι προσήκει, ὡς μὴ ἐκκλύζοιτο ἡ τροφή, καταλεαίνοιτο δὲ εἰς πέψιν καταταττομένων μὲν εἰς τὸν ὄγκον τῶν σιτίων, ὀλίγων δὲ παντάπασιν εἰς τὰς ἐκκρίσεις χωρούντων.

22. Πρέπει δὲ καὶ ἄλλως ταῖς θεϊκαῖς φροντίσι μὴ οἰνοβαρεῖν· ὁ γὰρ ἄκρατος κατὰ τὸν κωμικὸν ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν, μή τι δὲ οὐδὲ σωφρονεῖν. εἰς δὲ ἑσπέραν τοῦ δείπνου περὶ τὴν ὥραν οἴνῳ χρηστέον, ἐπειδὰν μηκέτι τοῖς ἀναγνώσμασιν σχολάζωμεν τοῖς νηφαλιωτέροις. τὸ τηνικάδε δὲ ψυχρότερον καὶ τὸ περιέχον παρὰ τὸ μεθ' ἡμέραν γίνεται, ὡς δεῖν ὑποτρέφειν τὴν ἐκλείπουσαν ἔμφυτον ἀλέαν ἐπεισάκτῳ θερμότητι, ὀλίγῳ δὲ τῷ οἴνῳ κἀνταῦθα· οὐ γὰρ μέχρι τῶν ὕβρεως προϊτέον κρατήρων. τοῖς δὲ ἤδη παρηβηκόσιν ἱλαρώτερον ἐπιτρεπτέον μεταλαμβάνειν τοῦ ποτοῦ τὸ καταψυχόμενον τῆς ἡλικίας, οἷον μαραινόμενον ὑπὸ χρόνου, ἀναζωπυροῦντας ἀβλαβῶς τῷ τῆς ἀμπέλου φαρμάκῳ· οὐδὲ γὰρ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐγκυμαίνονται ἔτι τῶν πρεσβυτέρων αἱ ὀρέξεις περὶ τὰ τῆς μέθης ναυάγια· καθωρμισμένοι μὲν γὰρ οἷον ἀγκύραις τῷ λόγῳ καὶ τῷ χρόνῳ τὴν ζάλην τῶν ἐπιθυμιῶν τὴν καταιγίζουσαν ἐκ μέθης ῥᾷον φέρουσιν, οἷς ἴσως καὶ χαριεντίσασθαί τι ἔξεστι παρὰ τὰς εὐωχίας. ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔστω τοῦ ποτοῦ μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διατηρήσωσιν καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν καὶ τὸ σῶμα

1. προσήκει F, superscripto a m. rec. καθή: unde καθήκει V.
4. ἐκκρίσεις] ἐκρίσεις M. Voluit ἐγκρίσεις, ut paullo ante.
5. ἄλλως] ἄλλα ὡς BFNPR. ἄλλῶ ὡς M.
6. τὸν κωμικὸν] Menandrum apud Stobaeum Flor. 18, 4.
ib. ὀλίγ'] ὀλίγα MV.
9. ἀναγνώσμασιν MP. ἀναγνώσμασι V.
ib. τὸ τηνικάδε N. τὸ τηνίκα δὲ P. τοτηνικάδε V.
10. δὲ additum ex BN.
11. γίνεται M. γίγνεται V.
13. προϊτέον Sylb. pro προσιτέον.
14. παρηβηκόσιν] παρηκμηκόσιν N, quasi παρηκμακόσιν voluerit.
24. διατηρήσωσιν F. διατηρήσωσι V. διατηρήσουσιν MP.
ib. ἐνεργὸν] εὐεργὸν B.

ἀσάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον· ἀκροθώρακα τοῦτον καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. 180 P.

23. Καλὸν οὖν τὸ προκαταλήγειν διὰ τὸν ὄλισθον. Ἀρτώριος δέ τις ἐν τῷ περὶ μακροβιοτίας, μέμνημαι γάρ, ἐφ᾽ ὅσον βρέξαι τὰ σιτία μόνον οἴεται δεῖν προσάγειν, ἵνα μακροτέραν κτησώμεθα τὴν ζωήν. ἁρμόδιον τοίνυν τὸν οἶνον τοὺς μὲν ἐπὶ θεραπείας μέρει προσφέρεσθαι διὰ τὴν ὑγίειαν μόνην, τοὺς δὲ ἐν ἀνέσει καὶ διαχύσει. οἶνος γὰρ πρῶτον μὲν αὐτὸν αὑτοῦ ἵλεων ποιεῖ τὸν πιόντα μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ τοῖς συμπόταις μειλίχιον καὶ τοῖς οἰκέταις πραΰτερον καὶ προσηνέστερον τοῖς φίλοις, παροινηθεὶς δὲ ἀμείβεται τὴν ὕβριν· θερμὸς γὰρ ὢν καὶ χυμοὺς ἔχων ἡδεῖς, κεκραμένος ἐμμελῶς τὰ μὲν αἰσχρὰ τῶν περιττωμάτων διατήκει θερμότητι, τοὺς δὲ δριμεῖς καὶ φαύλους ταῖς εὐωδίαις κεράννυσι χυμούς. εὖ γοῦν ἐκεῖνο εἴρηται "ἀγαλλίαμα ψυχῆς καὶ καρδίας οἶνος ἔκτισται ἀπ᾽ ἀρχῆς πινόμενος αὐτάρκης." κίρνασθαι δὲ ἄριστον τῷ ὕδατι ὡς πλείστῳ τὸν οἶνον καὶ μὴ ὡς ὕδωρ ἐπιζητεῖσθαι καὶ ἀπαμβλύνεσθαι πρὸς τὴν μέθην, μηδ᾽ ὡς ὕδωρ ἐπεγχεῖσθαι διὰ τὴν φιλοινίαν· ἄμφω μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ ποιήματα, καὶ ταύτῃ πρὸς ὑγίειαν συνεργεῖ ἡ κρᾶσις ἡ ἀμφοῖν, ὕδατός τε καὶ οἴνου, ὅτι ἐκ τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ χρησίμου ὁ βίος συνέστηκεν.

24. Τῷ μὲν οὖν ἀναγκαίῳ τῷ ὕδατι ὡς ὅτι πλείστῳ ἐγκαταμικτέον καὶ τοῦ χρησίμου, οἴνῳ δὲ ἀμέτρῳ ἡ μὲν

4. μέμνημαι] μέμνηται N.
5. βρέξαι] βρέξεται exc. MS. Sy.
6. τὴν a m. sec. habet F.
8. ὑγίειαν] ὑγείαν libri.
9. πρῶτον] πρῶτος N.
ib. αὑτοῦ ex Platone. αὐτῷ FM. αὑτῷ V.
ib. ἵλεων] ἵλεω MP. ἱλαρὸν superscr. a m. sec. F.
13. κεκραμένος] ους (i. e. κεκραμένους) superscr. in R.
ib. αἰσχρὰ] γλίσχρα Sylb.
15. ἐκεῖνο] ἐκεῖνος B.
16. Eccles. xxxi. 27 sq.
ib. ἀπ᾽ ἀρχῆς MP. ἀπαρχῆς FV.
17. αὐτάρκης NP. αὐτάρκως V.
ib. τῷ om. N.
21. ὑγίειαν V. ὑγιείαν F. ὑγείαν MP.
23. συνέστηκεν FMP. συνέστηκε V.

γλῶττα παραποδίζεται, παρίεται δὲ τὰ χείλη, ὀφθαλμοὶ δὲ παρατρέπονται, οἷον κολυμβώσης τῆς ὄψεως ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς ὑγρότητος, καὶ ψεύδεσθαι βεβιασμένοι κύκλῳ μὲν ἡγοῦνται περιφέρεσθαι τὰ πάντα, ἀριθμεῖν δὲ οὐ δύνανται τὰ πόρρω ὡς ἔστι μόνα,

καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ,

181 P. μεθύων ὁ Θηβαῖος ἔλεγεν γέρων· κινουμένη μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς τοῦ οἴνου θερμότητος ἡ ὄψις πυκνότερον πολλαπλασίονα τοῦ ἑνὸς φαντάζεται τὴν οὐσίαν, διαφέρει δ' οὐδὲν ἢ τὴν ὄψιν κινεῖν ἢ τὸ ὁρώμενον· ταυτὸν γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ἡ ὄψις πέπονθεν τῆς τοῦ ὑποκειμένου καταλήψεως διὰ τὸν σάλον ἀκριβῶς ἐφικέσθαι μὴ δυναμένη, καὶ αἱ βάσεις καθάπερ ῥεύματι ὑποφέρονται, λυγμοί τε καὶ ἔμετοι καὶ παραφροσύναι ἐπεισεκώμασαν.

πᾶς γὰρ οἰνωθεὶς ἀνὴρ

κατὰ τὴν τραγῳδίαν

ἥσσων μὲν ὀργῆς ἐστι, τοῦ δὲ νοῦ κενός,
φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐκχέας μάτην
ἄκων ἀκούειν ἅπερ ἑκὼν εἶπεν κακῶς.

καὶ πρό γε τῆς τραγῳδίας ἡ σοφία κέκραγεν "οἶνος πινόμενος πολὺς ἐν ἐρεθισμῷ καὶ παντὶ πτώματι πληθύνει."

1. παρίεται Sylb. pro παρεῖται.
6. καὶ μὴν—] Penthei verba apud Euripidem Bacch. 915. quibus supra usus est Protr. p. 91. ubi βακχεύων τις dicitur, ἀγνοίᾳ μεθύων ἀκράτῳ, unde intelligitur hic quoque μεθύων improprie dictum. Nam Pentheus neque ebrius est apud Euripidem nec, quod memoriae errore Clemens dixit, senex.
7. ἔλεγεν FP. ἔλεγε V.
9. οὐδὲν] οὐθὲν libri.
ib. ἢ τὴν Potterus pro ἧττον.
12. ἐφικέσθαι] ἀφικέσθαι R.
15. πᾶς γὰρ—] Sophoclis fragmentum ap. Plut. Mor. p. 89 A. Stobaeum Flor. 18, 1. schol. Hom. Il. 7, 472. in Crameri Anecd. Par. vol. 3. p. 228. Eustath. p. 672, 12.
17. ἥσσων] ἥσσω N. ν a m. sec. habent FP.
ib. ἐστι] ἐστιν FMP.
18. δὲ ex Stobaeo pro τε.
ib. γλῶσσαν Stobaeus. γλῶτταν FMPV. et Plutarchus.
19. ἅπερ] οὓς Stobaeus et Plutarchus.
ib. εἶπεν] εἴπῃ Plutarchus.
ib. κακῶς] λόγους Plutarchus et Stobaei codex B. a m. sec.
20. Ecclus. xxxi. 29 sq.

67 S. 25. Διὸ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνίεσθαί φασιν δεῖν παρὰ τοὺς πότους καὶ τὰ σπουδαῖα εἰς ἕω ὑπερτίθεσθαι. ἐγὼ δὲ τότε μάλιστα τὸν λόγον συνευωχησόμενον ἀξιῶ παρεισάγειν παιδαγωγήσοντα τὴν οἰνοφλυγίαν, μὴ λάθῃ παραπεσοῦσα εἰς μέθην ἡ εὐωχία· ὡς γὰρ ὀφθαλμοὺς οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν πρὶν ἢ ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι ἀξιώσειε μύειν, οὕτως οὐδὲ τὸν λόγον ἀπεῖναι τοῦ συμποσίου ὀρθῶς ἄν τις βουληθείη οὐδὲ προκατακοιμίζειν αὐτὸν τῶν πράξεων ἐπιτηδεύσαι ἂν καλῶς, ἀλλ' οὐδὲ ἀφίστασθαί ποτε δυνήσεται τῶν οἰκείων ὁ λόγος αὐτῷ, οὐδ' ἂν καθεύδωμεν· καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν ὕπνον παρακλητέον. τελεία γὰρ ἡ σοφία θείων οὖσα καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιστήμη, ἐμπεριλαβοῦσα τὰ ὅλα κατ' ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἂν ἐπισκοπῇ τὴν ἀνθρώπων ἀγέλην, τέχνη γίνεται περὶ τὸν βίον, καὶ ταύτῃ πάντῃ συμπάρεστιν ἐφ' ὅσον βιοῦμεν, ἀεὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἐκτελοῦσα, τὴν εὐζωΐαν. οἱ δὲ κακοδαίμονες οἱ ἀπελαύνοντες σωφροσύνην εὐωχίας μακαριστὸν ἡγοῦνται βίον 182 P.
τὴν ἀκοσμίαν τὴν περὶ τὰ συμπόσια, ὧν ἐστι τὸ ζῆν οὐδὲν ἀλλ' ἢ [κῶμος] κραιπάλη, βαλανεῖα, ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, πότος.

26. Ὁρᾶν γοῦν ἔστιν αὐτῶν τινὰς ἡμιμεθεῖς σφαλλομένους περὶ τοῖς τραχήλοις ἔχοντας στεφάνους, ὥσπερ τοὺς ἀμφορεῖς, διαπτύζοντας ἀλλήλοις τὸν ἄκρατον φιλοτησίας ὀνόματι, ἄλλους δὲ πλήρεις κραιπάλης, αὐχμῶντας, ὠχριῶντας τὰ πρόσωπα, πελιδνοὺς καὶ ἔτι ἐπὶ τῇ χθιζῇ

1. φασὶν MP. φασι V.

4. παραπεσοῦσα] παρεμπεσοῦσα fragm. MS. H. SYLB.

9. ἀφίστασθαι] ἀμφίστασθαι M. μ erasum in P.

13. τὰ (τὸ V.) ὅλα κατ' ἐκεῖνο καθ' ὃ] μὲν ἐκεῖνο καθ' ὃ fragm. MS. H. SYLB.

14. τὸν βίον N. Aberat τόν.

15. πάντῃ] παντὶ M.

19. κῶμος recte delere videtur Porsonus Advers. p. 300. Nam sunt duo poetae comici versus, ὧν ἐστι τὸ ζῆν οὐδὲν ἀλλ' ἢ κραιπάλη, | βαλανεῖ', ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, πότος.

ib. ἀμίδες] ἀμίδες P.

21. σφαλλομένους] σφαλμένους N, quasi ἐσφαλμένους voluerit.

24. ὀνόματι] ὀνόμασιν pr. P.

μέθῃ ἄλλην εἰς ἕω αὖθις ἀναντλοῦντας μέθην. καλὸν, ὦ φίλοι, καλὸν καταμαθόντας ὅτι μάλιστα πόρρωθεν τὴν εἰκόνα ταύτην τὴν γελοίαν ἅμα καὶ ἐλεεινὴν σφᾶς αὐτοὺς πρὸς τὸ ἄμεινον σχηματίζειν, ὀρρωδοῦντας μὴ ἄρα πη καὶ ἡμεῖς παραπλήσιον θέαμα τοῖς ἄλλοις καὶ γέλως γενώμεθα. ἀστείως ἄρα εἴρηται "ὡς ἄρα κάμινος μὲν δοκιμάζει στόμωμα ἐν βαφῇ, οἶνος δὲ καρδίαν ὑπερηφάνων." μέθη μὲν οὖν ἐστιν ἀκράτου χρῆσις σφοδροτέρα, παροινία δὲ ἡ ἐκ τῆς χρήσεως ἀκοσμία, κραιπάλη δὲ ἡ ἐπὶ τῇ μέθῃ δυσαρέστησις καὶ ἀηδία ἀπὸ τοῦ τὸ κάρα πάλλειν ὠνομασμένη.

27. Τοῦτον τὸν βίον, εἰ βίον καλεῖν χρὴ ῥάθυμον ὄντα καὶ περὶ τὰς ἡδυπαθείας κεκινημένον καὶ περὶ τὴν οἰνοφλυγίαν ἐπτοημένον, ἡ θεία σοφία ὑφορωμένη παραγγέλλει τοῖς αὐτῆς τέκνοις "μὴ ἴσθι οἰνοπότης μηδὲ ἐκτείνου συμβολαῖς κρεῶν ἀγορασμοῖς, πᾶς γὰρ μέθυσος καὶ πορνοκόπος πτωχεύσει καὶ ἐνδύσεται διερρηγμένα καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης." ὑπνώδης γὰρ πᾶς ὁ μὴ εἰς σοφίαν ἐγρηγορῶν, ἀλλὰ ὑπὸ μέθης βαπτιζόμενος εἰς ὕπνον. "καὶ διερρωγότα" φησὶν "ἐνδύσεται ὁ πάροινος, ἐπαισχυνθήσεταί τε τῇ μέθῃ διὰ τοὺς κατοπτεύοντας." ὀπαὶ γὰρ ἁμαρτωλοῦ τὰ διερρωγότα τοῦ ὕφους τοῦ σαρκικοῦ φιληδονίαις κατατετρημένα, δι' ὧν ἡ αἰσχύνη ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς ἐπιθεωρεῖται, ἡ ἁμαρτία, δι' ἣν οὐδὲ σωθήσεται ῥᾳδίως τὸ ὕφος τὸ ἀπεσπασμένον πάντοθεν εἰς πολλὰς κατασηπόμενον ἐπιθυμίας τὸ ἀπεσχισμένον τῆς σωτηρίας. ταύτῃ

5. καὶ γέλως] καὶ om. N, superscr. in P.

6. Eccles. xxxi. 26.

15. αὐτῆς Potterus pro αὑτῆς. αὑτοῖς R et pr. P.

ib. Proverb. xxiii. 20 sq.

ib. οἰνοπότης] Secundum ο ex ω factum in F.

17. διερρηγμένα] διερρηγνυμένα N. Quod addunt FV καὶ ῥακώδη om. BMNPR.

18. ἐγρηγορῶν] ἐγρηγορὼς N et recens corrector in P.

21. τε supra versum et punctis notatum P.

νουθετικώτατα ἐπιφέρει "τίνι οὐαὶ, τίνι θόρυβος, τίνι κρίσεις, τίνι ἀηδεῖς λέσχαι, τίνι συντρίμματα διακενῆς;" 183 P. ὁρᾶτε ὅλον διερρωγότα τὸν φίλοινον, ὃς παρορᾷ μὲν τὸν λόγον αὐτὸν, ἔκδοτον δ' ἑαυτὸν συνεχώρησεν τῇ μέθῃ, ὅσα τούτῳ ἠπείλησεν ἡ γραφή. καὶ πάλιν ἐπιφέρει τῇ ἀπειλῇ "τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; οὐ τῶν ἐγχρονιζόντων ἐν οἴνοις; οὐ τῶν ἰχνευόντων ποῦ πότοι γίνονται;" ἐνταῦθα μὲν καὶ νεκρὸν ἤδη τῷ λόγῳ τὸν φιλοπότην ἀποφαίνεται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πελιδνῶν, ὃ τοῖς νεκροῖς σημεῖον ἐπιφαίνεται, τὸν ἐν κυρίῳ θάνατον αὐτῷ καταγγείλασα· ἡ γὰρ ἀμνηστία τῶν εἰς τὴν ἀληθῆ συντεινόντων ζωὴν ἐπὶ τὴν φθορὰν ῥέπει.

28. Εἰκότως οὖν στερρότατα ὁ παιδαγωγὸς ἀπαγορεύει τῆς ἡμετέρας κηδόμενος σωτηρίας, "μὴ πίνετε οἶνον ἐπὶ μέθῃ." διὰ τί, πεύσῃ; "ὅτι" φησὶ "τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιὰ, κατάκεισαι δὲ ὥσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης καὶ ὥσπερ κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι." ἐντεῦθεν καὶ ἡ ποιητικὴ ὠφελημένη λέγει

οἶνός θ', ὃς πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ' ἂν ἐς ἄνδρας
ἔλθῃ, κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἅλα
βορρῆς ἠὲ νότος, τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα φαίνει.

1. Proverb. xxiii 29.
2. κρίσεις] κρίσις MP.
4. δ' M. δὲ V. In P δὲ αὐτὸν, sed in δ' ἑαυτὸν mutatum.
6. Proverb. xxiii. 29 sq.
7. οἴνοις] οἴκοις R.
8. φιλοπότην] Alterum ο ex ω factum in F.
11. ἀμνηστία scripsi ex P pro ἀμνηστεία.
15. Proverb. xxiii. 33 sq.
17. κυβερνήτης] κυβερνῆτις N.
18. ἡ ποιητικὴ] Versus sunt Eratosthenis, allati ab Athenaeo 2. p. 36. Stobaeo Flor. 18, 3.
19. οἶνός θ' (θ ex τ factum P) ὃς] οἶνός τε ὃς M. Recta scriptura οἶνός τοι est apud Stobaeum, in οἶνος τῷ corrupta apud Athenaeum et Hesychium s. v. ναρθηκοπλήρωτον.
ib. ἄνδρας] ἄνδρα Stobaeus.
21. βορρῆς ex Ath. et Stobaeo pro βορέης.
ib. καὶ κεκρυμμένα ex Stobaeo. Aberat καὶ, quod etiam Athenaeus omittit.
ib. φαίνει Athenaeus et Stobaeus. Legebatur πάντα φαίνει. Post φαίνει Athenaeus et Stobaeus addunt βυσσόθεν, ἐκ δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐτίναξε νόον. Proxima alius poetae esse videntur et verba nonnulla excidisse, velut καὶ πάλιν "οἶνος ἁμαρτοεπής," etc., quod conjecit Sylb. unde οἶνος addidi ante ἁμαρτοεπὴς in libris omissum.

οἶνος ἁμαρτοεπής, οἶνος μεθύουσιν ὄλισθος,
οἶνος ψυχαπάτης

καὶ τὰ ἑξῆς. ὁρᾶτε τοῦ ναυαγίου τὸν κίνδυνον; περικλύζεται μὲν ἡ καρδία πολυποσίᾳ, τὸ δὲ πλῆθος τῆς οἰνοφλυγίας θαλάττης εἴκασεν ἀπειλῇ, ἐν ᾗ βεβυθισμένον τὸ σῶμα ὥσπερ ναῦς δέδυκεν εἰς βυθὸν ἀκοσμίας ταῖς τοῦ οἴνου τρικυμίαις ἐπικεχωσμένον, ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος, περιφέρεται τῷ κλύδωνι ὑπερεχούσης τῆς μέθης, ἐνθαλαττεύων τε ἰλιγγιᾷ τῷ ζόφῳ τῆς καταιγίδος, τοῦ τῆς ἀληθείας ἀστοχήσας λιμένος, ἕως ἂν περιπεσὼν ὑφάλοις πέτραις αὐτὸς αὑτὸν ἐξοκείλας εἰς ἡδονὰς διαφθείρῃ.

29. Εἰκότως οὖν καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει "μὴ
184 P. μεθύσκεσθε ἐν οἴνῳ, ᾧ ἐστιν ἀσωτία πολλή," τὸ ἄσωστον τῆς μέθης διὰ τῆς ἀσωτίας αἰνιξάμενος. εἰ γὰρ καὶ τὸ ὕδωρ οἶνον ἐν τοῖς γάμοις πεποίηκεν, οὐκ ἐπέτρεψεν μεθύειν, τὸ δὲ ὑδαρὲς τοῦ φρονήματος ἐζωοποίησεν τοῦ νόμου τὸν ἐργάτην τὸν ἐξ Ἀδάμ, τὸν κόσμον ὅλον αἵματι πληρώσας, ἀμπέλου ποτὸν ἀληθείας τὸ κρᾶμα τοῦ νόμου τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ νέου εἰς συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου τοῦ προκατηλλαγμένου θεοσεβείᾳ παρασχών. μυστικὸν ἄρα σύμβολον ἡ γραφὴ αἵματος ἁγίου οἶνον 68 S.
ὠνόμασεν, τὴν δὲ ἐκ τοῦ οἴνου ἑωλοκρασίαν διελέγχουσα "ἀκόλαστον οἶνος" φησὶν "καὶ ὑβριστικὸν μέθη." ἀρέσκει τοίνυν τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ χειμῶνος μὲν διὰ τὸ κρύος πίνειν μέχρι τοῦ μὴ ῥιγοῦν, οἷς εὐχερὲς τὸ ῥιγοῦν, τοῦ δὲ ἄλλου

3. περικλύζεται] πολυκλύζεται FMP, sed περι a m. secunda in F superscripto.

9. ἰλιγγιᾷ (ut p. 187.) scripsi ex P pro εἰλιγγιᾷ.

10. ἀστοχήσας] ἀποστοχήσας B.

ib. ἂν περιπεσὼν] ἀντιπεριπεσὼν libri. Correxit L. Dindorfius in Thesauro s. v. Ἀντιπεριπίπτω.

11. αὑτὸν FP. αὐτὸν V.

13. Ephes. v. 18.

16. ἐπέτρεψεν—ἐζωοποίησεν FMP. Sine ν V.

18. τὸν ἐργάτην Heinsius. τὴν ἐργάτιν libri.

ib. τὸν ἐξ Pal. Aberat τόν.

23. διελεγχουσα] διελέγχουσαν BV.

24. Proverb. xx. 1.

ib. φησὶν M. φησὶ V.

καιροῦ διὰ τὴν τῶν ἐντοσθιδίων θεραπείαν. ὡς γὰρ τροφαῖς ἐπὶ τὸ μὴ πεινῆν, οὕτως καὶ ποτῷ ἐπὶ τὸ μὴ διψῆν χρηστέον, παραφυλάττοντας τὸν ὄλισθον ἀκριβῶς· ἀκροσφαλὴς γὰρ ἡ τοῦ οἴνου παρείσδυσις. οὕτω δ' ἂν καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπάρξαι καθαρὰ καὶ ξηρὰ καὶ φωτοειδής, αὐγὴ δὲ ψυχὴ ξηρὰ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη· ταύτῃ δὲ καὶ ἐποπτική, οὐδέ ἐστιν κάθυγρος ταῖς ἐκ τοῦ οἴνου ἀναθυμιάσεσιν νεφέλης δίκην σωματοποιουμένη.

30. Οὐ πολυπραγμονητέον τοίνυν τὸν οἶνον τὸν Χῖον, ἂν ἀπῇ, οὐδὲ τὸν Ἀριούσιον, ὅταν μὴ παρῇ. δίψα γὰρ ἐνδείας τινός ἐστι πάθος καὶ τὸ κατάλληλον ἐπιζητεῖ βοήθημα πρὸς ἀναπλήρωσιν οὐ τετυφωμένον ποτόν. πλαδώσης δὲ ὀρέξεως δι' ἀκρασίαν αἱ διαπόντιοι οἰνηγίαι, παρα- 185 P. φρονούσης καὶ πρὸ τῆς μέθης περὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς. Θάσιός τε γὰρ ὁ εὐώδης καὶ ὁ εὔπνους Λέσβιος καὶ Κρής τις γλυκὺς καὶ Συρακούσιος ἡδὺς καὶ Μενδήσιός τις Αἰγύπτιος καὶ ὁ νησιώτης Νάξιος καὶ ἀνθοσμίας τις

2. οὕτως] οὕτω N.
ib. τὸ—τὸ] τῷ—τῷ P ab correctore.
3. ὄλισθον] ὄλισθον F.
4. παρείσδυσις] παρείσευσις N.
5. αὐγὴ] αὐγῆ P.
6. ψυχὴ ξηρὰ σοφωτάτη] Heracliti dictum scriptores plurimi memorant, quorum locos post alios collegerunt Wyttenbachius ad Plut. Mor. p. 566. vol. 7. p. 449. et Schleiermacherus in Wolfii et Buttmanni Museo vol. i. p. 507–515. Vera dicti forma haud dubie fuit αὔη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, sed quum αὔη in libris multis in αὐγὴ vel αὖ γῆ vel οὗ γῆ corruptum et ad αὔη glossema ξηρά adscriptum esset, hi errores scriptoribus multis fraudem fecerunt, inter quos Clemens quoque fuit, quem αὐγὴ legisse ex praecedente φωτοειδής colligi posse recte monuit Schleiermacherus p. 513. Conf. etiam Mullach. Fragm. Philos. p. 325.
7. οὐδέ ἐστιν MP. οὐδὲ ἔστι V.
ib. ἀναθυμιάσεσιν FMP. ἀναθυμιάσεσι V.
10. Ἀριούσιον V ex emendatione Victorii, ut ipse dixit Var. Lect. 15, 24. Libri ἀρεθούσιον, nisi quod ἀρᾶθούσιον MP. Conf. Pollux. 6, 15. ubi in ἀριστούσιος corruptum ex praecedente ἄριστος. Galenus vol. 13. p. 813. γεννᾶται ὁ ἐπῃνημένος ὑπ' αὐτῶν Ἀριούσιος ἐν Χίῳ, τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ χωρίου κτησάμενος ἐν ᾧ γίνεται.
11. πάθος] πάθους M et pr. F, sed mutatum in πάθος.
15. γὰρ om. BN.
ib. ὁ εὐώδης FMNP. καὶ ὁ εὐώδης V.
16. Συρακούσιος] συρακούσσιος MP.
17. ἀνθοσμίας] In marg. M adscriptum φαλέρνος.

τις ἄλλος τῆς Ἰταλῶν γῆς—πολλὰ ταῦτα ὀνόματα—σώφρονι συμπότῃ οἶνος εἷς, ἑνὸς γεώργιον θεοῦ. τί γὰρ οὐκ ἀπόχρη ὁ ἐπιχώριος ἀποπληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν; εἰ μή τι καὶ τὸ ὕδωρ ἐποίσονται, ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ ἀνόητοι, [Χόασπις ποταμὸς οὕτω λεγόμενος τῆς Ἰνδικῆς, οὗ κάλλιστον ὕδωρ εἰς πόσιν τὸ Χοάσπιον] καθάπερ καὶ τοὺς φίλους, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενοι. ταλανίζει τοὺς πλουσίους εἰς τρυφὴν κἀνταῦθα τὸ ἅγιον πνεῦμα διὰ τοῦ Ἀμὼς ἐκφωνῆσαν "οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον καὶ ἐπὶ κλίνης ἐλεφαντίνης" φησὶ "κατακείμενοι," καὶ ὅσα τούτοις ἀκόλουθα ἐν ὀνείδους ἐπήγαγεν μέρει.

31. Προνοητέον δὲ μάλιστα τῆς εὐσχημοσύνης, ᾗ καὶ τὴν Ἀθηνᾶν φησιν ὁ μῦθος, ἥτις ποτὲ ἦν, προμηθουμένην αὐτῆς τῶν αὐλῶν ἀπορρῖψαι τὸ ἐπιτερπὲς διὰ τὸ ἀπρεπὲς τῆς ὄψεως, ὡς ἀδιαστρόφῳ τῷ προσώπῳ πιεῖν, μὴ ἄδην σπάσαντας μηδὲ πρὸ πόσεως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσχημονεῖν ἀναγκάζοντας, ἀμυστὶ ἕλκοντας ὑπὸ ἀκρασίας, μηδὲ περιχεῖν τὸ γένειον ἢ τὴν ἐσθῆτα καταβρέχειν, ἀθρόου τοῦ ποτοῦ ἐπεισχεομένου, μονονουχὶ ἐμπλύνοντα καὶ ἐναποκλυζόμενον ταῖς φιάλαις τὸ πρόσωπον τὸ αὐτῶν. καὶ γὰρ ὁ κελαρυσμὸς ῥαγδαίου τοῦ ποτοῦ φερομένου σὺν πολλῷ τῷ πνεύματι ἐπισπωμένου ὥσπερ εἰς κεραμεοῦν ἄγγος

4. βασιλεῖς] Persarum.

5. Χόασπις——Χοάσπιον] Seclusi scholion ex margine textui illatum, quod notavit Valcken. ad Herodotum p. 89.

7. οὕτω δὲ καὶ] Sic οὕτω δὲ καὶ in apodosi p. 286. ὡς γὰρ στρατιώτου καὶ ναύτου καὶ ἄρχοντος, οὕτως δὲ καὶ σώφρονός ἐστιν οἰκεία στολή. Quem locum comparavit Bast. Epist. crit. p. 227. Poterat alios non paucos addere: nam saepe sic Clemens.

ib. ἐπαγόμενοι Valckenarius pro ἐπαγόμενον.

9. Amos. vi. 6, 4.

12. ᾗ (sic Sylb. pro ἣ) καὶ] καὶ γὰρ MN. ἣ om. etiam P, qui γάρ supra versum habet.

14. αὐτῆς MP. αὑτῆς V.

15. ἀδιαστρόφῳ] Legebatur ἀδιαστρόφως. Correxit Bernays. in Museo Rhenano vol. 9. p. 255. correxeratque tacite Sylb. in Indice.

ib. ἄδην] ᾅδην M.

16. πρὸ πόσεως Arcerius. πρὸ πόλεως libri, sed superscripto σ in R. In P προπολέως (λ in litura).

17. ἀμυστὶ FP. ἀμυστεὶ V et pr. P.

20. αὐτῶν MP. αὑτῶν V.

ἐγχεομένου, ἠχοῦντος τοῦ λαιμοῦ διὰ τὸν ῥοώδη καταβροχθισμὸν, αἰσχρὸν καὶ ἀπρεπὲς τὸ θέαμα τῆς ἀκρασίας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιβλαβὲς τὸ ἐπιτήδευμα τῷ μεταλαμβάνοντι ἡ φιλοποσία. μὴ σπεύσῃς εἰς βλάβην, ὦ οὗτος. οὐχ ἁρπάζεταί σου τὸ ποτόν· σοὶ δέδοται καὶ ἀναμένει σε. μὴ διαρραγῆναι σπουδάσῃς, χανδὸν ἑλκύσας· πίμπλαταί σου ἡ δίψα, κἂν βράδιον πίῃς, τὸ κόσμιον προσλαβοῦσα, κοσμίως καταμεριζομένου τοῦ ποτοῦ· οὐ γὰρ ἀφαιρεῖται τῷ χρόνῳ ὃ προαρπάζει ἡ ἀκρασία, "ἐν οἴνῳ δὲ" φησὶν "μὴ ἀνδρίζου, πολλοὺς γὰρ ἠχρείωσεν ὁ οἶνος." 188 P.

32. Μέθῃ δὲ μάλιστα οἱ Σκύθαι χρῶνται Κελτοί τε καὶ Ἴβηρες καὶ Θρᾷκες, πολεμικὰ ξύμπαντα ὄντα ταῦτα γένη, καὶ καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκασιν, ἡμεῖς δὲ τὸ εἰρηνικὸν γένος εἰς ἀπόλαυσιν, οὐκ εἰς ὕβριν ἑστιώμενοι νηφαλίους πίνομεν φιλοτησίας, ἵνα δὴ τῷ ὄντι οἰκείως τῷ ὀνόματι δειχθῶσιν φιλότητες. πῶς οἴεσθε πεπωκέναι τὸν κύριον, ὁπηνίκα δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐγένετο; οὕτως ἀναισχύντως ὡς ἡμεῖς; οὐχὶ ἀστείως; οὐχὶ κοσμίως; οὐκ ἐπιλελογισμένως; εὖ γὰρ ἴστε, μετέλαβεν οἴνου καὶ αὐτός· καὶ γὰρ ἄνθρωπος καὶ αὐτός· καὶ εὐλόγησέν γε τὸν οἶνον, εἰπὼν "λάβετε, πίετε· τοῦτό μού ἐστιν τὸ αἷμα," αἷμα τῆς ἀμπέλου, τὸν λόγον τὸν περὶ πολλῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εὐφροσύνης ἅγιον ἀλληγορεῖ νᾶμα. καὶ ὅτι μὲν σωφρονεῖν τὸν πίνοντα δεῖ, δι' ὧν ἐδίδασκεν παρὰ τὰς εὐωχίας ἔδειξεν σαφῶς· οὐ γὰρ μεθύων ἐδίδασκεν. ὅτι δὲ οἶνος ἦν τὸ εὐλογηθὲν ἀπέδειξε πάλιν πρὸς τοὺς μαθητὰς λέγων "οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεν-

9. Eccles. xxxi. 25.
ib. φησὶν F. φησὶ V.
11. Μέθῃ—] Haec ex Platone Leg. 1. p. 637.
12. ὄντα ταῦτα MPV, ut ap. Platonem. ταῦτα ὄντα Sylb. tacite.
16. δὴ] δὲ (ῆ) M. η in litura P.
18. οὐχὶ ἀστείως om. N.
21. Matth. xxvi. 27 sq.
24. ἀλληγορεῖ νᾶμα (νάμα FMV.)] ἀλληγορεῖν ἅμα N.
27. Matth. xxvi. 29. Marc. xiv. 25.
ib. γεννήματος] γενήματος P.

νήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης, μέχρις ἂν πίω αὐτὸ μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου." ἀλλ' ὅτι γε οἶνος ἦν τὸ πινόμενον πρὸς τοῦ κυρίου, πάλιν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λέγει τὴν Ἰουδαίων ἐπονειδίζων σκληροκαρδίαν· "ἦλθεν γὰρ" φησὶν "ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης τελωνῶν φίλος."

33. Τουτὶ μὲν ἡμῖν καὶ πρὸς τοὺς ἐγκρατητὰς καλουμένους παραπεπήχθω, αἱ δὲ γυναῖκες τὸ εὔσχημον ἐπαναιρούμεναι δῆθεν ὡς μὴ ταῖς πλατείαις κύλιξιν διαχέουσαι τὰ χείλη περιρραγεῖς γένωνται πλατυνομένου τοῦ στόματος στεναῖς κομιδῇ κατὰ τὸ στόμιον ἀλαβάστροις, ἀσχημόνως πίνουσαι, ἀνακλῶσι μὲν τὰς κεφαλὰς, γυμνοῦσι δὲ τοὺς τραχήλους, οὐ κοσμίως, ἐμοὶ δοκεῖν, καὶ τὸν λάρυγγα διατείνουσαι περὶ τὴν κατάποσιν βροχθίζουσιν, οἷον ἀπογυμνούμεναι τοῖς συμπόταις ἃ δύνανται, ἐρυγάς τε ἀνδρώδεις ἐπισπώμεναι, μᾶλλον δὲ ἀνδραποδώδεις, προσεπιθρύπτονται σπαταλῶσαι· οὐδεὶς γὰρ ψόγος οἰκεῖος ἀνδρὶ λογικῷ, ἔτι δὲ μᾶλλον γυναικὶ, ᾗ καὶ τὸ συνειδέναι αὐτὴ ἑαυτῇ,
187 P. ἥτις εἴη μόνον, αἰσχύνην φέρει. "ὀργὴ δὲ" φησὶν "μεγάλη 69 S.
γυνὴ μέθυσος," οἱονεὶ χόλος θεοῦ οἰνομάχλη γυνή. διὰ τί; ὅτι "ἀσχημοσύνην αὐτῆς οὐ συγκαλύπτει." ταχὺ γὰρ εἰς ἀταξίαν ὑποσύρεται γυνὴ, κἂν μόνον ἐπιδῷ τὴν προαίρεσιν εἰς ἡδονάς. καὶ οὐχὶ ἀλαβάστροις πίνειν κεκωλύκαμεν· ἀλλὰ τὸ ἐπιτηδεύειν ἐν τούτοις μόνον πίνειν, ὡς ἀλαζονικὸν, περικόπτομεν τοῖς παρατυχοῦσιν ἀπροσπαθῶς χρῆσθαι συμβουλεύοντες, πόρρωθεν ἄνωθεν ὀλισθανούσας ἀνακόπτοντες αὐταῖς τὰς ὀρέξεις. ἡ δ' οὖν πρὸς ἐρυγὴν ἀναπλωτάζουσα τοῦ ἀέρος ἐφέπειξις ἡσυχῇ παραπεμπτέα,

5. Luc. vii. 34.
8. παραπεπήχθω] παραπεπαίχθω MP.
9. διαχέουσαι] διαχεύουσαι M.
18. αὐτὴ] αὐτῇ V, non F.
19. Eccles. xxvi. 8.
ib. φησὶν FP. φησὶ V.
27. ἡ δ' οὖν] εἰ δὴ N.
ib. πρὸς ἐρυγὴν] προσερυγὴν M.
29. ἀναπλωτάζουσα (ἐναπλωτάζουσα

κατ' οὐδένα δὲ τρόπον ταῖς γυναιξὶν ἐπιτρεπτέον παραγυμνούσας τι τοῦ σώματος καταφαίνεσθαι, μὴ σφαλεῖεν ἄμφω, οἱ μὲν ἐρεθιζόμενοι κατασκοπεῖν, αἱ δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐφ' ἑαυτὰς ἐπισπώμεναι τὰς ὄψεις. ἀεὶ δὲ ὡς παρόντος τοῦ κυρίου κοσμίως ἀναστρεπτέον ἡμῖν, μή πη ἄρα καὶ ἡμῖν ὡς Κορινθίοις ὁ ἀπόστολος χαλεπήνας εἴπῃ "συνερχομένων ὑμῶν οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν."

34. Ἐμοὶ δοκεῖ ὁ ἀκέφαλος πρὸς τῶν μαθηματικῶν καλούμενος ὁ πρὸ τοῦ ἀστέρος τοῦ πλανωμένου καταριθμούμενος συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στῆθος τοὺς ὀψοφάγους καὶ ἡδονικοὺς καὶ τοὺς ἑτοίμους εἰς μέθην αἰνίττεσθαι. καὶ γὰρ οὖν κἂν τούτοις τὸ λογιστικὸν ἵδρυται οὐκ ἐν τῇ κεφαλῇ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐντοσθιδίοις πάθεσιν ἐπιθυμίᾳ τε καὶ θυμῷ δεδουλωμένον. ὥστε ὅτῳ τρόπῳ Ἐλπήνωρ ἀστραγάλων ἐάγη καταπεσὼν ὑπὸ μέθης, οὕτω τούτων ὁ ἐγκέφαλος ἄνωθεν ἰλιγγιάσας ὑπὸ μέθης ἐπὶ τὸ ἧπαρ καὶ τὴν καρδίαν, τουτέστιν ἐπὶ τὴν φιληδονίαν καὶ τὸν θυμὸν, καταπίπτει πτῶμα μεῖζον, ἢ φασι ποιητῶν παῖδες πρὸς τοῦ Διὸς τὸν Ἥφαιστον οὐρανόθεν ἐρρίφθαι χαμαί. "πόνος δὲ ἀγρυπνίας" φησὶ "καὶ χολέρα καὶ στρόφος μετ' ἀνδρὸς ἀπλήστου." διὰ τοῦτό τοι καὶ ἡ τοῦ Νῶε παροινία ἀνάγραπτος γεγένηται, ἵνα ὡς ὅτι μάλιστα τὴν μέθην φυλαττώμεθα ἐμφανῆ καὶ ἔγγραπτον τὴν εἰκόνα τοῦ παραπτώματος ἔχοντες, δι' ἣν οἱ σκεπάσαντες τὴν

B.) quod Hemsterhusius in Thesauro vol. 1. P. 2. p. 508. explicare conabatur, non minus corruptum quam ἐφέπειξις, quod Sylburgio in Indice pro ἐπέπειξις vel ἐπίσπερξις scriptum videbatur. Sed satis erat ἔπειξις dicere, quod ἔφειξις scriptum facile in ἐφέπειξις corrumpi potuit. Sic infra p. 280. in F. ἐφηρέμησεν scriptum.

1. δὲ om. N.

6. Cor. I xi. 20.

8. δοκεῖ Sylb. δοκεῖν ceteri.

12. τούτοις Potterus. τούτῳ V.

14. ὅτῳ] οἵῳ Piersonus ad Moer. p. 198.

15. ἀστραγάλων FM, ut apud Homerum Od. 10, 560. ἀστράγαλον V.

18. ποιητῶν παῖδες] Hom. Il. 1, 580.

20. Eccles. xxxi. 20.

ἀσχημοσύνην τῆς μέθης εὐλογοῦνται παρὰ κυρίῳ. συντομώτατα τοίνυν ἐμπεριλαβοῦσα ἡ γραφὴ ἅπαντα ἐν ἑνὶ λόγῳ εἴρηκεν "τὸ ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδευμένῳ οἶνος καὶ ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ ἀναπαύσεται."

ΚΕΦ. Γ.

188 P. *Ὅτι οὐ χρὴ περὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν σκευῶν ἐσπουδακέναι.*

35. Ἐκπωμάτων τοίνυν ἀργύρου καὶ χρυσοῦ πεποιημένων λιθοκολλήτων τε ἄλλων ἄθετος ἡ χρῆσις, ὄψεως ἀπάτη μόνον· εἴτε γὰρ αὐτοῖς ἐγχέαι τις θερμοῦ κράματος, διαπυρουμένων τῶν σκευῶν ἐπώδυνος ἡ λῆψις, εἴτε αὖ ψυχρὸν πάλιν ἐγχέαι, μεταδίδωσι τῆς ποιότητος ἡ ὕλη λυμαινομένη τὸ κρᾶμα. καὶ ἔστιν ἐπιβλαβὴς ἡ πόσις ἡ πλουσία. ἐρρόντων τοίνυν Θηρίκλειοί τινες κύλικες καὶ Ἀντιγονίδες κάνθαροί τε καὶ Λαβρώνιοι καὶ λεπασταὶ καὶ τῶν ἐκπωμάτων εἴδη τὰ μυρία, ψυκτῆρές τε ἐπὶ τούτοις καὶ οἰνοχόαι· χρυσός τε γὰρ ἁπαξαπλῶς καὶ ἄργυρος ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα τὴν χρείαν ὑπερβεβηκὸς, κτήσασθαί τε σπάνιον καὶ τηρῆσαι δύσκολον καὶ οὐκ ἐπιτήδειον χρήσασθαι. ναὶ μὴν καὶ τορευτῶν περίεργος ἐφ' ὑέλῳ κενοδοξία εἰς θραῦσιν διὰ τέχνης ἑτοιμοτέρα δεδιέναι τε ἅμα καὶ πίνειν διδάσκουσα περιοριστέα τῆς εὐνομίας ἡμῶν, κλιντῆρές τε ἀργυροῖ καὶ λεκάναι καὶ ὀξύβαφα καὶ πινακίσκοι καὶ τρυβλία, πρὸς ἐπὶ τούτοις

3. Eccles. xxxi. 19.

7. ἀργύρου καὶ χρυσοῦ MN. ἀργυρίου καὶ χρυσίου PV, sed superscr. in P ρου et σοῦ.

ib. πεποιημένων] περιποιημένων BR, de quo errore dixit Bast. ad Greg. Cor. p. 928.

13. ἐρρόντων Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 392. pro ἐρρέτων, quod legebatur etiam p. 195. ubi nunc ἐρρόντων restitui ex MNP.

19. ναὶ—τορευτῶν] καὶ—τορευτὸς BR.

22. κλιντῆρές τε F. κλιντῆρες δὲ V.

23. ὀξύβαφα] ὀξόβαφα M. Proximum καὶ om. N.

ib. τρυβλία] Libri τρύβλια.

σκεύη ἀργυρᾶ τε καὶ χρυσᾶ, τὰ μὲν εἰς διακονίαν τροφῆς, τὰ δὲ καὶ εἰς ἄλλας τινὰς, αἰσχύνομαι καὶ λέγειν, χρείας κέδρου τ' εὐκεάτοιο καὶ θύου καὶ ἐβένου καὶ ἐλέφαντος, τρίποδες ἠσκημένοι, κλῖναί τε ἀργυρόποδες καὶ ἐλεφαντοκόλλητοι, χρυσόστικτοί τε καὶ χελώνης πεποικιλμέναι κοίτης κλισιάδες, στρωμναί τε ἁλουργεῖς καὶ ἄλλων χρωμάτων δυσποριστων, ἀπειροκάλου τρυφῆς τεκμήρια, φθόνου καὶ βλακείας ἐπίβουλα πλεονεκτήματα παραπεμπτέα ἅπαντα, οὐδ' ἡντινοῦν ἀξιόλογον ἔχοντα σπουδήν. "ὁ γὰρ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν," ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος. τοῦτο ὑπολείπεται μὴ γελοίως σχηματισθῆναι, καθάπερ ἐν ταῖς πομπαῖς ὁρῶνταί τινες ἔξωθεν κεχρισμένοι καταπληκτικῶς εἰς σεμνότητα, τὰ ἔνδον ἄθλιοι.

36. Τοῦτο δὴ διασαφῶν ἀκριβέστερον ἐπήγαγεν "λοιπόν ἐστιν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, 189 P.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες." εἰ δὲ ἐπὶ γάμου ταῦτα, ἐφ' οὗ φησιν ὁ θεὸς, "πληθύνεσθε," πῶς οἴεσθε τὴν ἀπειροκαλίαν μὴ ἐξ αὐθεντείας κυριακῆς ἐξοριστέαν; διὰ τοῦτο καὶ "πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα," λέγει ὁ κύριος "καὶ πτωχοῖς δὸς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι," ἕπου τῷ θεῷ γυμνὸς ἀλαζονείας, γυμνὸς ἐπικήρου πομπῆς, τὸ σὸν, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἀναφαίρετον μόνον, τὴν εἰς τὸν θεὸν πίστιν, τὴν εἰς τὸν παθόντα ὁμολογίαν, τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν κεκτημένος, κτῆμα τιμαλφέστατον. ἐγὼ δὲ καὶ Πλάτωνα ἀποδέχομαι ἄντικρυς νομοθετοῦντα, ὡς οὔτε

3. κέδρου—] Hom. Od. 5, 60.
5. χελώνης πεποικιλμέναι] χελώνη (vel χελώνης) πεποικιλμέναι aut χελώνης πεποιημέναι Sylb.
9. Cor. I vii. 29.
14. Ibid. 29 et 30.
17. Gen. i. 21.
18. μὴ supra versum MP.
ib. αὐθεντείας] αὐθεντίας in litura P.
ib. ἐξοριστέαν] ἐξοριστέον in litura P.
19. Matth. xix. 21. Marc. x. 21. Luc. xviii. 22.
ib. ὁ om. P.
24. κτῆμα τιμαλφέστατον] Hoc dixit Lycophron 364. a Pottero citatus.

ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἀσκεῖν ἔχειν, ἀλλὰ μηδὲ σκεῦος ἀχρεῖον, ὃ μὴ μετὰ τῆς ἀναγκαίας χρήσεως καὶ μέτριόν ἐστιν, ὡς εἰς πολλὰ τὸ αὐτὸ εὔθετον εἴη, καθαιροῖτο δὲ ἡ πολυκτημοσύνη. παγκάλως γοῦν ἡ θεία που λέγει γραφὴ πρὸς τοὺς φιλαύτους καὶ ἀλαζόνας ἀπο- 70 S. τεινομένη "ποῦ εἰσιν οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν καὶ οἱ κυριεύοντες τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ ἐν τοῖς ὀρνέοις τοῦ οὐρανοῦ ἐμπαίζοντες, οἱ τὸ ἀργύριον θησαυρίζοντες καὶ τὸ χρυσίον, ᾧ ἐπεποίθεισαν ἄνθρωποι, καὶ οὐκ ἔστι τέλος τῆς κτήσεως αὐτῶν, οἱ τὸ ἀργύριόν τε καὶ τὸ χρυσίον τεκταίνοντες καὶ μεριμνῶντες; οὐκ ἔστιν ἐξεύρεσις τῶν ἔργων αὐτῶν· ἠφανίσθησαν καὶ εἰς Ἅιδου κατέβησαν."

37. Οὗτος τῆς ἀπειροκαλίας ὁ μισθός. εἰ γάρ τοι γεωργοῦσιν ἡμῖν δικέλλης ἐστὶν χρεία καὶ ἀρότρου, μάκελλαν δ' οὐκ ἄν τις ἀργυρᾶν οὐδὲ ἄμην χρυσῆν χαλκεύοι, τῷ δὲ εὐεργῷ τῆς ὕλης, οὐ πλουσίῳ, εἰς γεηπονίαν συγχρώμεθα, τί κωλύει καὶ περὶ τὰ σκεύη τὰ ἐνοικίδια τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν τοὺς τοῦ ὁμοίου θεωρητικούς; ὧν μέτρον ἡ χρεία, μὴ ἡ πολυτέλεια γινέσθω. τί γὰρ, εἰπέ μοι, τὸ μαχαίριον τὸ ἐπιτραπέζιον, ἣν μὴ ἀργυρόηλον ᾖ ἢ ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένον τὴν λαβήν; οὐ τέμνει; ἢ ἐπὶ τὴν μοῖραν τοῦ κρέως Ἰνδικὸν σίδηρον χαλκευτέον, καθάπερ συμμαχικόν τι παρακαλοῦντας; τί δέ; εἰ κεραμεοῦν εἴη τὸ χερνίβιον, οὐ δέξεται τὸ ἀπόνιμμα τῆς χειρός; οὐδὲ ὁ ποδονιπτὴρ τὸ ἀπόνιμμα τοῦ ποδός; ἀναξιοπαθήσει δὲ
190 P. ἄρα καὶ ἡ τράπεζα ἡ ἐξ ἐλέφαντος τοὺς πόδας ἐσκευασμένη

2. μηδὲ scripsi pro μήτε.
6. Baruch. iii. 16–19.
9. ἐπεποίθεισαν] ἐπεπείθησαν N. ἐπεπείθεισαν V.
12. ἔργων codices. λόγων V.
15. δικέλλης] διακενῆς N. de quo errore v. Bast. ad Greg. p. 921.
ib. ἐστὶν MP. ἐστὶ V.
ib. μάκελλαν scripsi pro μακέλλην. De quo vitio conf. Thesaur. s. h. v. vol. 5. p. 518.
17. πλουσίῳ Potterus pro πλουσίως (πλησίως N).
24. τί δέ] τί δαί MP.

ὀβολιαῖον ἄρτον βαστάσασα; οὐδὲ μὴν ὁ λύχνος διακονήσει τὸ φῶς, ὅτι κεραμέως, οὐ χρυσοχόου ἔργον ἐστίν; ἐγὼ δέ φημι καὶ τοὺς σκίμποδας οὐδὲν κακίω παρεχομένους κατάκλισιν τῆς ἐλεφαντίνης κλίνης, τῆς δὲ σισύρας ἱκανωτάτης οὔσης ὑπεστρῶσθαι, ὥστε μὴ δεῖσθαι πορφυρίδων ἢ φοινικίδων, κατεγνῶσθαι ὅμως τῆς εὐτελείας δι' ἀβελτερίαν ἀρχεκάκου τρυφῆς.

38. Τίς ἡ τοσαύτη πλάνη, τίς ἡ δοξοκαλία, ὁρᾶτε. ὁ κύριος τρυβλίῳ ἐπωψᾶτο εὐτελεῖ καὶ κατέκλινεν τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῆς πόας χαμαὶ καὶ τοὺς πόδας ἔνιπτεν αὐτῶν σαβάνῳ περιζωσάμενος ὁ ἄτυφος θεὸς καὶ κύριος τῶν ὅλων, οὐκ ἀργυροῦν δὴ ποδονιπτῆρα περιφέρων ἀπ' οὐρανοῦ. καὶ τὴν Σαμαρεῖτιν ᾔτει πιεῖν σκεύει κεραμεῷ τοῦ φρέατος ἀνιμῶσαν, οὐκ ἐπιζητῶν τὸ βασιλικὸν χρυσίον, σβεννύναι δὲ τὸ δίψος εὐκόλως διδάσκων· σκοπὸν γὰρ τὴν χρείαν ἐτίθετο, οὐ τὴν ἀπειραγαθίαν. ἤσθιεν δὲ καὶ ἔπινεν παρὰ τὰς εὐωχίας, οὐ γῆς ἐξορύττων μέταλλα οὐδὲ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἰοῦ, προσόζουσιν σκευαρίοις χρώμενος, οἷον ἀναπνεῖ τῆς τετυφωμένης ὕλης ὁ ἰός. καθόλου γὰρ καὶ τὰς τροφὰς καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ τὰ σκεύη καὶ τἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸν οἶκον συλλήβδην λέγω, ἀκόλουθον εἶναι ταῖς ἐνστάσεσιν τοῦ Χριστιανοῦ δεῖ, κατὰ τὸ πρόσφορον οἰκειούμενον τῷ προσώπῳ, τῇ ἡλικίᾳ, τῇ ἐπιτηδεύσει, τῷ καιρῷ. ἑνὸς γὰρ ὄντας θεράποντας θεοῦ χρὴ καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔπιπλα ἑνὸς ἐπι-

4. τῆς δὲ σισύρας—ἢ φοινικίδων] Haec ne verbo quidem mutato descripsit ex Musonio apud Stobaeum Floril. p. 595. RUHNKEN. ad Timaeum p. 231.

5. πορφυρίδων ἢ φοινικίδων] φοινικίδων ἢ πορφυρίδων BR. Pal.

6. κατεγνῶσθαι] κατέγνωσται fragmentum H, significatione activa. SYLB.

ib. ἀβελτερίαν] ἀβελτηρίαν F.

9. τρυβλίῳ] τρύβλιον F.

ib. ἐπωψᾶτο Sylb. pro ἐπώψατο.

12. περιφέρων] φέρων N.

13. Σαμαρεῖτιν] σαμαρῖτιν P.

18. προσόζουσιν FP. προσόζουσι V.

22. τοῦ Χριστιανοῦ] τὸν Χριστιανὸν Sylb.

24. θεοῦ] Χριστοῦ Pal.

ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.” πλοῦτος δὲ ἄριστος ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, οὐ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τούτου δὲ καταφρονεῖν, τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς σκεύεσι μεγαλαυχεῖν αἰσχρὸν κομιδῇ· οὐ γὰρ σπουδάζειν ἔτι περὶ τούτων πάνυ δίκαιον, ἃ καὶ ἐξ ἀγορᾶς τῷ βουλομένῳ ἔξεστιν ὠνήσασθαι, σοφία δὲ οὐκ ὠνητὴ νομίσματι γηΐνῳ οὐδ' ἐν ἀγορᾷ, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πιπράσκεται καὶ πιπράσκεται νομίσματι δικαίῳ, τῷ λόγῳ τῷ ἀφθάρτῳ, τῷ βασιλικῷ χρυσίῳ.

ΚΕΦ. Δ.

Πῶς χρὴ περὶ τὰς ἑστιάσεις ἀνίεσθαι; 192 P.

40. Ἀπέστω δὲ ἡμῖν τῆς λογικῆς εὐωχίας ὁ κῶμος, ἀλλὰ καὶ αἱ παννυχίδες αἱ μάταιοι ἐπὶ παροινίᾳ κομῶσαι· ὁ μὲν γάρ ἐστι μεθυστικὸς αὐλὸς, ἄλυς ἐρωτικῆς σχεδίας,
71 S. τῆς ἀδημονίας ὁ κῶμος· ἔρως δὲ καὶ μέθη καὶ τὰ ἀλόγιστα πάθη μακρὰν ἀπῴκισται τοῦ ἡμεδαποῦ χοροῦ. σύγκωμος δὲ παροδία τίς ἐστιν παροινία, ἡ παννυχὶς δὲ ἐπὶ πότῳ μέθης ἐκκλητικὴ καὶ συνουσίας ἐρεθιστικὴ, τόλμα αἰσχροποιός. εἰ δὲ ἐν αὐλοῖς καὶ ψαλτηρίοις καὶ χοροῖς καὶ ὀρχήμασιν καὶ κρότοις Αἰγυπτίων καὶ τοιαύταις ῥᾳθυμίαις ἀλύοι ἀτάκτοις, καὶ ἀπρεπεῖς καὶ ἀπαίδευτοι κομιδῇ γίνοιντο ἂν κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις ἐξηχούμενοι καὶ τοῖς τῆς ἀπάτης ὀργάνοις περιψοφούμενοι· ἀτεχνῶς γὰρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, θέατρον μέθης τὸ τοιοῦτον γίνεται συμπόσιον·

14. ἄλυς FM. ἄλυς V. Accentu caret P. Hoc vocabulo iterum utitur p. 219 extr. ed. Pott.
15. καὶ τὰ] καὶ om. MNP.
17. παροδία FMNV, et ut opinor BR. παρῳδία Sylb. editio: quod in P fuisse videtur, qui ο in litura literae latioris habet.
ib. παροινία] παροινίαι, sed ultimo ι eraso, P. παροινίᾳ Hervetus.
ib. πότῳ Sylb. pro ποτῷ.
19. ὀρχήμασιν F. ὀρχήμασι V.
21. ἀλύοι] ἀλύοι M.
ib. ἀπρεπεῖς—κυμβάλοις καὶ om. N.
ib. γίνοιντο] γίγνοιντο F.

“ἀποθεμένους γὰρ ἡμᾶς τὰ ἔργα τοῦ σκότους ἐνδύσασθαι τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς” ἀξιοῖ ὁ ἀπόστολος, “ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦντας, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις” σχολάζοντας.

41. Σῦριγξ μὲν οὖν ποιμέσιν ἀπονενεμήσθω, αὐλὸς δὲ ἀνθρώποις δεισιδαίμοσιν εἰς εἰδωλολατρίας σπεύδουσιν. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀποπεμπτέα τὰ ὄργανα ταῦτα νηφαλίου συμποσίου θηρίοις μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις κατάλληλα καὶ ἀνθρώπων τοῖς ἀλογωτέροις. τὰς μὲν γὰρ ἐλάφους ταῖς σύριγξι κηλεῖσθαι παρειλήφαμεν καὶ ἐπὶ τὰς ποδάγρας πρὸς τῶν κυνηγῶν θηρευομένας ἄγεσθαι τῷ μέλει, ταῖς δὲ ἵπποις μιγνυμέναις οἷον ὑμέναιος ἐπαυλεῖται νόμος αὐλῳδίας· ἱππόθορον τοῦτον κεκλήκασιν οἱ μουσικοί. πᾶσαν δὲ ἁπαξαπλῶς ἀνελεύθερον ὄψιν τε καὶ ἀκοὴν καὶ συνελόντι φάναι αἴσθησιν ἀκρασίας αἰσχρὰν, τὴν ὡς ἀληθῶς ἀναισθησίαν, ἐκκοπτέον εὖ μάλα, τὴν ἐν ὄμμασιν καὶ
193 P. ἐν ὠσὶν γαργαλίζουσαν καὶ ἀποθηλύνουσαν ἡδονὴν εὐλαβουμένους· μελῶν γάρ τοι κατεαγότων καὶ ῥυθμῶν γοερῶν τῆς μούσης τῆς Καρικῆς αἱ ποικίλαι φαρμακεῖαι διαφθείρουσιν τοὺς τρόπους ἀκολάστῳ καὶ κακοτέχνῳ μουσικῇ

1. Rom. xiii. 12 sq.

ib. ἐνδύσασθαι] ἐνδύσασθε pr. P.

6. εἰδωλολατρίας F et ab correctore P. εἰδωλολατρείας pr. P et V.

ib. σπεύδουσιν MP. σπεύδουσι V.

12. ἐπαυλεῖται—τοῦτον] ὑπαυλεῖται—τοῦτο excerpta MSS. SY. τοῦτο etiam BR.

13. πᾶσαν δὲ—ἐκκοπτέον] πᾶσαν δὲ ἀκρασίαν ἀνελεύθερον ὄψιν τε καὶ ἀκοὴν καὶ συνελόντι φάναι αἴσθησιν αἰσχρὰν ἀναισθησίας ἐκκοπτέον (verba καὶ συνελόντι—ἐκκοπτέον deleta in P), πᾶσαν δὲ (εἶναι, sed punctis notatum addit P) ἁπαξαπλῶς ἀνελεύθερον ὄψιν τε καὶ ἀκοὴν καὶ συνελόντι φάναι αἴσθησιν ἀναισθησίας αἰσχρὰν τὴν ὡς ἀληθῶς ἀναισθησίαν ἐκκοπτεόν (ἐκκοπτέαν M) MP.

14. ἁπαξαπλῶς] ἀκρασίαν N.

15. αἴσθησιν ἀκρασίας αἰσχρὰν] αἴσθησιν αἰσχρὰν ἀναισθησίας N.

16. τὴν ἐν ὄμμασι—εὐλαβουμένους] Haec ex Plutarcho sumsit Mor. p. 705. ὅθεν Ἀρκεσίλαος οὐδὲν ἔφη διαφέρειν τοῖς ὄπισθεν εἶναι κίναιδον ἢ τοῖς ἔμπροσθεν· δεῖ δὲ καὶ τὴν ἐν ὄμμασι καὶ τὴν ἐν ὠσὶ γαργαλίζουσαν μαλακίαν καὶ ἡδυπάθειαν φοβεῖσθαι.

ib. ὄμμασιν καὶ ὠσὶν FMP. ὄμμασι καὶ ὠσὶ V.

19. διαφθείρουσιν M. διαφθείρουσι V.

εἰς πάθος ὑποσύρουσαι τοῦ κώμου τούτου, τὴν λειτουργίαν δὲ τὴν θεϊκὴν διαχωρίζον ψάλλει τὸ πνεῦμα, "αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος," καὶ γὰρ ἐν ἤχῳ σάλπιγγος ἀναστήσει τοὺς νεκρούς· "αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ," ὅτι ἡ γλῶττα τὸ ψαλτήριον κυρίου· "καὶ ἐν κιθάρᾳ αἰνεῖτε αὐτόν," κιθάρα νοείσθω τὸ στόμα, οἱονεὶ πλήκτρῳ κρουόμενον τῷ πνεύματι· "ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ αἰνεῖτε αὐτόν" τὴν ἐκκλησίαν λέγει τὴν μελετήσασαν τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐν ἠχοῦντι τῷ δέρματι· "ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ αἰνεῖτε αὐτόν" ὄργανον τὸ σῶμα λέγει τὸ ἡμέτερον καὶ χορδὰς τὰ νεῦρα αὐτοῦ, δι' ὧν ἐναρμόνιον εἴληφε τὴν τάσιν· καὶ κρουόμενον τῷ πνεύματι τοὺς φθόγγους ἀποδίδωσι τοὺς ἀνθρωπίνους. "αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ·" κύμβαλον τοῦ στόματος τὴν γλῶτταν λέγει, ἣ τοῖς κρουομένοις ἐπηχεῖ χείλεσιν.

42. Διὰ τοῦτο ἐπεφώνησεν τῇ ἀνθρωπότητι "πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν κύριον," ὅτι πᾶσαν, ἣν ἐποίησεν, ἐπεσκέψατο πνοήν. εἰρηνικὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ὄργανον ὁ ἄνθρωπός ἐστιν, τὰ δ' ἄλλα ἢν πολυπραγμονῇ τις, ὄργανα εὑρήσει πολεμικὰ εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἐκφλέγοντα ἢ τοὺς ἔρωτας ἐκκαίοντα ἢ ἐξαγριαίνοντα τοὺς θυμούς. χρῶνται γοῦν παρὰ τοὺς πολέμους αὐτῶν Τυρρηνοὶ μὲν τῇ σάλπιγγι, σύριγγι δὲ Ἀρκάδες, Σικελοὶ δὲ πηκτίσιν καὶ Κρῆτες λύρᾳ, καὶ Λακεδαιμόνιοι αὐλῷ καὶ κέρατι Θρᾷκες καὶ Αἰγύπτιοι τυμπάνῳ καὶ Ἄραβες κυμβάλῳ· ἑνὶ δὲ ἄρα ὀργάνῳ, τῷ λόγῳ μόνῳ τῷ εἰρηνικῷ, ἡμεῖς κεχρήμεθα, ᾧ γεραίρομεν τὸν θεὸν, οὐκέτι τῷ ψαλτηρίῳ τῷ παλαιῷ καὶ τῇ σάλπιγγι καὶ τυμπάνῳ καὶ αὐλῷ, οἷς ἔθος ἦν τοὺς ἐν πολέμῳ ἀσκητὰς καὶ τοῦ θείου καταπεφρονηκότας φόβου

1. ὑποσύρουσαι—τὴν θ.] ὑποσύρουσαι, τοῦ κώμου δὲ τούτου τὴν λειτουργίαν τὴν θ. Potterus.
2. διαχωρίζον] διαχωρίζων BNR.
3. καὶ γὰρ ἐν ἤχῳ σάλπιγγος om. N.
8. τῆς σαρκὸς om. N.
15. χείλεσιν FMP. χείλεσι V.
16. Psalm. cl. 3–6.

ἅμα τὰς πανηγύρεις χοραίοις συγχρῆσθαι, ὡς δὴ τὸ ἔκλυτον αὐτῶν τοῦ φρονήματος διὰ τῶν τοιούτων ἐπανίστασθαι ῥυθμῶν.

43. Ἔστω δὲ ἡμῶν ἡ παρὰ πότον φιλοφροσύνη διττὴ

194 P. κατὰ τὸν νόμον· εἰ γὰρ "ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου," ἔπειτα "τὸν πλησίον σου," προτέρα μὲν ἡ εἰς θεὸν δι' εὐχαριστίας καὶ ψαλμῳδίας γενέσθω φιλοφροσύνη, δευτέρα δὲ ἡ εἰς τὸν πλησίον διὰ τῆς ὁμιλίας τῆς σεμνῆς· "ὁ γὰρ λόγος ὁ τοῦ κυρίου ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως," ὁ ἀπόστολός φησιν. ὁ δὲ λόγος οὗτος συναρμόζεται καὶ συσχηματίζεται καιροῖς, προσώποις, τόποις. συμποτικὸς δέ ἐστι νῦν· ἐπιφέρει γὰρ ὁ ἀπόστολος πάλιν "ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς, ὕμνοις, ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν τῇ χάριτι, ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ θεῷ·" καὶ πάλιν "ὅ τι ἂν ποιῆτε ἢ ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ." οὗτος ἡμῶν ὁ κῶμος ὁ εὐχάριστος. κἂν πρὸς κιθάραν ἐθελήσῃς ἢ λύραν ᾄδειν τε καὶ ψάλλειν, μῶμος οὐκ ἔστιν, Ἑβραῖον μιμήσῃ δίκαιον βασιλέα εὐχάριστον τῷ θεῷ· "ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν τῷ κυρίῳ, τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις," φησὶν ἡ προφητεία. "ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ, ᾄσατε αὐτῷ ᾆσμα καινόν." καὶ μή τι τὸ δεκάχορδον ψαλτήριον τὸν λόγον τὸν Ἰησοῦν μηνύει, τῷ στοιχείῳ τῆς δεκάδος φανερούμενον.

44. Ὡς δὲ ἁρμόδιον πρὶν ἡμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς τῶν

1. τὰς πανηγύρεις MPV. ταῖς πανηγύρεις FB. Pal. ταῖς πανηγύρεσι R.
ib. χοραίοις] Hoc adjectivo nemo usus est. Est vero adjectivum χορεῖος.
5. Matth. xxii. 37, 39.
8. δὲ ἡ εἰς] ἡ om. MN.
ib. Coloss. iii. 16.
12. Ibid.
13. ὕμνοις MNP. καὶ ὕμνοις καὶ V.
15. Coloss. iii. 17.
16. Ἰησοῦ] Χριστοῦ addunt BR. Pal.
20. Psalm. xxxiii. 1–3.
24. τὸν Ἰησοῦν] τὸν om. N.
ib. Ἰησοῦν] ἰησοῦ M.
ib. τῷ στοιχείῳ] τὸ στοιχεῖον BF. ἰ τὸ στοιχεῖον R.

συμπάντων εὐλογεῖν τὸν ποιητὴν, οὕτως καὶ παρὰ πότον καθήκει ψάλλειν αὐτῷ τῶν αὐτοῦ μεταλαμβάνοντας κτισμάτων· καὶ γὰρ ὁ ψαλμὸς ἐμμελής ἐστιν εὐλογία καὶ σώφρων, "ᾠδὴν πνευματικὴν" ὁ ἀπόστολος εἴρηκε τὸν ψαλμόν. ἐπὶ πᾶσίν τε πρὶν ὕπνου λαχεῖν εὐχαριστεῖν ὅσιον τῷ θεῷ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαύσαντας, ὡς καὶ ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι ἡμᾶς ἐνθέως, "καὶ
72 S. ἐξομολογήσασθε αὐτῷ ἐν ᾠδαῖς χειλέων" φησὶν "ὅτι ἐν προστάγματι αὐτοῦ πᾶσα εὐδοκία γίνεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐλάττωσις εἰς τὸ σωτήριον αὐτοῦ." ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν παρὰ τὰς συμποτικὰς εὐωχίας καὶ τὰς ἐπιψεκαζούσας κύλικας Ἑβραϊκῶν κατ' εἰκόνα ψαλμῶν ᾆσμα τὸ καλούμενον σκόλιον ᾔδετο, κοινῶς ἁπάντων μιᾷ φωνῇ παιανιζόντων, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐν μέρει περιελιττόντων τὰς προπόσεις τῆς ᾠδῆς· οἱ δὲ μουσικώτεροι αὐτῶν καὶ 195 P.
πρὸς λύραν ᾖδον. ἀλλ' αἱ μὲν ἐρωτικαὶ μακρὰν ἐρρόντων ᾠδαὶ, ὕμνοι δὲ ἔστων τοῦ θεοῦ αἱ ᾠδαί. "αἰνεσάτωσαν" φησὶν "τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῷ, ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ." καὶ τίς ὁ ψάλλων χορὸς αὐτό σοι διηγήσεται τὸ πνεῦμα; "ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων, ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν." καὶ πάλιν ἐπιφέρει "ὅτι εὐδοκεῖ κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ." καὶ γὰρ ἁρμονίας παραδεκτέον τὰς σώφρονας, ἀπωτάτω ὅτι μάλιστα ἐλαύνοντας τῆς ἐρρωμένης ἡμῶν διανοίας τὰς ὑγρὰς ὄντως ἁρμονίας, αἳ περὶ τὰς καμπὰς τῶν φθόγγων κακο-

1. πότον] πότου B.
4. Ephes. v. 19. Coloss. iii. 16.
5. πᾶσίν FMP. πᾶσι V.
7. Sirach. xxxix. 15, 18.
8. ἐξομολογήσασθε Sylb. ex Sirach. pro ἐξομολογήσασθαι.
11. Ἕλλησιν F. Ἕλλησι V.
13. σκόλιον Potterus pro σκολιόν.
ib. μιᾷ] Legebatur ἅμα. Correxit Doehnerus Quaest. Plut. 3. p. 38. ex Plutarchi Mor. p. 615. πρῶτον μὲν ᾖδον ᾠδὴν τοῦ θεοῦ κοινῶς ἅπαντες μιᾷ φωνῇ παιανίζοντες. Et μιᾷ φωνῇ Clemens ipse p. 66. et 324.
16. ἐρρόντων MNP. ἐρρέτων ceteri et V. Idem error p. 188.
17. Psalm. cxlix. 3.
18. φησὶν F. φησὶ V.
20. Psalm. cxlix. 1 sq.
21. ὁσίων] ὁσίῳ N.
22. Psalm. cxlix. 4.

τεχνοῦσαι εἰς θρύψιν καὶ βωμολοχίαν ἐκδιαιτῶνται, τὰ δὲ αὐστηρὰ καὶ σωφρονικὰ μέλη ἀποτάσσεται ταῖς τῆς μέθης ἀγερωχίαις. καταλειπτέον οὖν τὰς χρωματικὰς ἁρμονίας ταῖς ἀχρώμοις παροινίαις καὶ τῇ ἀνθοφορούσῃ καὶ ἑταιρούσῃ μουσικῇ.

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ γέλωτος.

45. Μιμηλοὺς δὲ ἀνθρώπους γελοίων, μᾶλλον δὲ καταγελάστων παθῶν τῆς ἡμετέρας ἐξελαστέον πολιτείας. πάντων γὰρ τῶν λόγων ἀπὸ διανοίας καὶ ἤθους ῥεόντων οὐχ οἷόν τέ ἐστι γελοίους τινὰς προέσθαι λόγους, μὴ οὐχὶ ἀπὸ γελοίου ἤθους φερομένους. τὸ γὰρ "οὐκ ἔστι δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ μὴν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν" κἀνταῦθα ἁρμόσαι· καρπὸς διανοίας ὁ λόγος ἐστίν. εἰ τοίνυν τοὺς γελωτοποιοὺς ἐξοικιστέον τῆς ἡμεδαπῆς πολιτείας, πολλοῦ γε καὶ δεῖ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν γελωτοποιεῖν. ἄτοπον γὰρ, ὧν ἀκροατὰς γενέσθαι κεκώλυται, τούτων εὑρίσκεσθαι μιμητάς· πολλῷ δὲ ἔτι ἀτοπώτερον γελοῖον αὐτὸν σπουδάζειν γενέσθαι, τουτέστιν ἐφύβριστον καὶ καταγέλαστον. εἰ γὰρ γελοίως σχηματισθῆναι, καθάπερ ἐν ταῖς πομπαῖς ὁρῶνταί τινες, οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν, πῶς ἂν εἰκότως τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἐπὶ τὸ γελοιότερον σχηματιζόμενον ἀνασχοίμεθα καὶ εἰς τὸ πρόσωπον; οὔκουν ἑκόντες ἐπὶ τὸ γελοιότερον μεταστρέψαιμεν ἄν ποτε. καὶ πῶς ἂν κατὰ τοὺς λόγους ἐπιτηδεύ- 196 P.
σαιμεν εἶναί τε καὶ φαίνεσθαι γελοῖοι τὸ τιμιώτερον πάν-

4. ἑταιρούσῃ] ἑτερούσῃ (αι superscr.) M.
12. Luc. vi. 43. et similiter Matth. vii. 18.
14. καρπὸν καλὸν] καλὸν καρπὸν BR.
ib. ἁρμόσαι BFMNPR. ἁρμόσει Pal. et m. recentior in M. ἁρμοστέον V. Scribendum aut ἁρμόσει aut ἁρμόσαι ἄν. Minus aptum κἂν ἐνταῦθα ἁρμόσαι.
ib. διανοίας BFNR. διανοίας γὰρ V. γὰρ a m. rec. superscr. in M.
26. τὸ om. N.

των τῶν ἐν ἀνθρώποις κτημάτων καταμωκώμενοι τὸν λόγον; χλεύη μὲν οὖν ἐπιτηδεύειν ταῦτα, ἐπεὶ μηδὲ ὁ τῶν γελοίων λόγος τοῖος ἀκροάσεως ἄξιος, διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ τῶν ἔργων ἐθίζων· χαριεντιστέον, οὐ γελωτοποιητέον.

46. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν γέλωτα ἐπιστομιστέον. καὶ γὰρ αὖ καὶ αὐτὸς ὃν μὲν δεῖ τρόπον ἐξαγόμενος ἐμφαίνει κοσμιότητα, μὴ ταύτῃ δὲ χωρῶν ἀκολασίαν ἐνδείκνυται. ἁπλῶς γὰρ ὁπόσα φυσικὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν, ταῦτα οὐκ ἀναιρεῖν ἐξ αὐτῶν δεῖ, μᾶλλον δὲ μέτρον αὐτοῖς καὶ καιρὸν ἐπιτιθέναι πρέποντα. οὐ γὰρ ἐπειδὴ γελαστικὸν ζῷον ὁ ἄνθρωπος, γελαστέον τὰ πάντα, ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ ἵππος χρεμετιστικὸς ὢν χρεμετίζει τὰ πάντα· ὡς δὲ ζῷα λογικὰ σφᾶς αὐτοὺς ἁρμοστέον εὐκράτως τὸ αὐστηρὸν τῆς σπουδῆς ἡμῶν καὶ τὸ ὑπέρτονον χαλῶντας ἐμμελῶς, οὐκ ἐκλύοντας ἐκμελῶς· ἡ μὲν γὰρ καθ' ἁρμονίαν τοῦ προσώπου, καθάπερ ὀργάνου, κόσμιος ἄνεσις μειδίαμα κέκληται [διάχυσις οὕτως ἀνακέκληται καὶ προσώπων σωφρονούντων ὁ γέλως], ἡ δὲ ἐκμελὴς τοῦ προσώπου ἔκλυσις εἰ μὲν ἐπὶ γυναικῶν γίνοιτο, κιχλισμὸς προσαγορεύεται, γέλως δέ ἐστι πορνικὸς, εἰ δὲ ἐπὶ ἀνδρῶν, καγχασμὸς, γέλως ἐστὶν οὗτος μνηστηριώδης κἀξυβρίζων· "μωρὸς δὲ ἐν γέλωτι

3. τοῖος] τοῖς N.
4. χαριεντιστέον BR. χαριεντιστέον τε ceteri.
7. δεῖ] δὴ BPR. δή, superscripto a m. sec. ει, F.
8. μὴ ταύτῃ] καὶ ταύτῃ N.
9. ἐστιν FMP. ἐστι V.
14. αὐτοὺς] αὑτοὺς M.
17. διάχυσις—ὁ γέλως] Haec seclusi. διάχυσις delendum esse videbatur Sylburgio. Mihi non delendum, sed pro ἔκλυσις restituendum esse videtur in verbis proximis ἡ δὲ ἐκμελὴς τοῦ προσώπου ἔκλυσις. ἀνακέκληται ex ἄρα κέκληται corruptum videtur.
18. προσώπων M correctus. πρόσωπον pr. M et ceteri, nisi quod πρόσοπον R.
20. κιχλισμὸς N et fragm. N. κιχλιασμὸς ceteri et V. α erasum in P.
21. καγχασμὸς] Attica vocabuli forma καχασμός est.
ib. γέλως ἐστὶν] Praestat γέλως δέ ἐστιν.
22. μνηστηριώδης] μνηστηρώδης Klotzius. Videtur risum dicere qualem procorum describit Homerus Od. 18, 99. ἀτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ

ἀνυψοῖ φωνὴν αὐτοῦ," φησὶν ἡ γραφὴ, "ἀνὴρ δὲ πανοῦργος μόγις ἡσυχῇ μειδιάσει." φρόνιμον λεγει τὸν πανοῦργον νῦν, τὸν ἐναντίως τῷ μωρῷ διακείμενον.

47. Ἀλλ' οὐδ' ἔμπαλιν εἶναι δεῖ σκυθρωπὸν, ἀλλὰ σύννουν· ἀποδέχομαι γὰρ εὖ μάλα ἐκεῖνον [προσώποις 197 P. μειδιῶντα] ὃς ἐφαίνετο

μειδιόων βλοσυροῖσι προσώπασι

[τὸν τοῖς βλοσυροῖς]· ἧττον γὰρ ἂν καταγέλαστος ὁ γέλως αὐτῷ εἴη. χρὴ δὲ καὶ τὸ μειδίαμα παιδαγωγεῖσθαι, καὶ εἰ 45 μὲν ἐπ' αἰσχροῖς εἴη, ἐρυθριῶντας μᾶλλον ἢ μειδιῶντας φαίνεσθαι, μὴ συνήδεσθαι διὰ συμπάθειαν δοκῶμεν, εἰ δὲ ἐπὶ λυπηροῖς, κατηφεστέρους ἁρμόζει βλέπεσθαι ἢ ἐφήδεσθαι δοκεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀνθρωπίνου λογισμοῦ τεκμήριον, τὸ δὲ ὠμότητος ὑπόληψιν ἐνδείκνυται· οὔτε γὰρ ἀεὶ γελαστέον—ἄμετρον γάρ—οὔτε πρεσβυτέρων ἤ τινων ἑτέρων ἐντροπῆς ἀξίων παρόντων, εἰ μὴ ἄρα τι αὐτοὶ εἰς τὸ διαχέαι ἡμᾶς χαριεντίσαιντο, οὔτε μὴν πρὸς τοὺς τυχόντας 50 γελαστέον οὐδ' ἐν παντὶ τόπῳ οὐδὲ μὴν πᾶσιν οὐδὲ ἐπὶ πᾶσιν. μάλιστα γὰρ μειρακίοις καὶ γυναιξὶν ὄλισθος εἰς διαβολὰς ὁ γέλως ἐστίν.

48. Τὸ δὲ καὶ φαίνεσθαι καταπληκτικὸν πόρρωθεν τῶν πειρώντων ἐστὶ φυγαδευτικόν· δυνατὴ γὰρ ἀποκρούσασθαι τῆς ἀσελγείας τὰς προσβολὰς καὶ ἐκ μόνης τῆς προσό- 73 S. ψεως ἡ σεμνότης· πάντας δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς ἀνοήτους ὁ οἶνος

χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. quem locum comparavit Toupius Emend. in Suidam vol. ii. p. 508.

1. Eccles. xxi. 20.

3. τὸν] τὸν δὲ BR.

5. Seclusi verba προσώποις μειδιῶντα et τὸν τοῖς βλοσυροῖς, de quibus v. Heinsii annotatio.

7. μειδιόων—] Hom. Il. 7, 212.

13. ἀνθρωπίνου Arcerius pro ἀνθρώπινον οὐ.

22. πειρώντων] Legebatur περιόντων (male in παριόντων mutatum ab Sylburgio), quod correxit Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 336. collato loco p. 296. ἐπιβάθραν ἐνδιδοῦσα τοῖς πειρῶσι τὰ ἥττονα τοῦ μὴ εὐλαβεῖσθαι τὰ μείζονα.

24. πάντας—εἰπεῖν] πάντα—ἦν N et fragm. N.

καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι καὶ ὀρχήσασθαι ἀνώγει·

εἰς μαλακίαν ἐκτρέπων τὸ ἀνδρόγυνον ἦθος. καὶ σκοπεῖν δεῖ πῶς ἐντεῦθεν ἡ παρρησία τὴν ἀκοσμίαν εἰς αἰσχρολογίαν αὔξει·

καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

μάλιστα γοῦν ἐν οἴνῳ καθορᾶσθαι τὰ ἤθη τῶν ὑπούλων συμβέβηκεν τῆς ὑποκρίσεως ἀπογυμνούμενα διὰ τὴν ἀνελεύθερον παρρησίαν τῆς παροινίας, δι' ἣν κατακοιμίζεται μὲν ὁ λόγος ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ καρηβαρήσας τῇ μέθῃ, τὰ δὲ ἐκτράπελα ἐπεγείρεται πάθη καταδυναστεύοντα τῆς ἀσθενείας τοῦ λογισμοῦ.

ΚΕΦ. ϛ.

Περὶ αἰσχρολογίας. 198 P.

49. Αἰσχρολογίας δὲ παντελῶς αὐτοῖς τε ἡμῖν ἀφεκτέον καὶ τοὺς χρωμένους αὐτῇ ἐπιστομιστέον καὶ ὄψει δριμυτέρᾳ καὶ προσώπου ἀποστροφῇ καὶ τῷ ἀπομυκτηρισμῷ καλουμένῳ, πολλάκις δὲ καὶ λόγῳ τραχυτέρῳ. "τὰ γὰρ ἐξιόντα" φησὶν "ἐκ τοῦ στόματος κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον," κοινὸν καὶ ἐθνικὸν καὶ ἀπαίδευτον καὶ ἀσελγῆ δείκνυσιν αὐτὸν, οὐχὶ δὲ ἴδιον καὶ κόσμιον καὶ σώφρονα. πρὸς δὲ τὴν ἀκοὴν τῶν αἰσχρῶν καὶ τὴν θέαν τῶν ὁμοίως ἐχόντων ὁ θεῖος παιδαγωγὸς κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς παλαίουσι τῶν παιδίων, ὡς μὴ τὰ ὦτα θραύοιτο αὐτῶν, τοὺς σώφρονας περιτίθησι λόγους, καθάπερ ἀντωτίδας, ὡς μὴ δύνασθαι ἐξικνεῖσθαι εἰς

1. καί θ'] καθ' FM, sed correctum in utroque.
ib. καὶ ὀρχήσασθαι] καί τ' ὀρχήσασθαι Homerus Od. 14, 465.
5. προέηκεν] προσέηκεν BR.
ib. ὅπερ τ'] τ' additum ex MN et fragm. N, ut est apud Homerum. A m. rec. insertum in P.
16. ἀπομυκτηρισμῷ Potterus pro ἀπομυκτισμῷ.
17. Matth. xv. 18.
18. κοινὸν—σώφρονα delet Heinsius.
20. ἴδιον V. ἤδιον codices omnes.
21. τῶν ὁμοίως] τῶν om. V, typothetae errore.

ῥημάτων καὶ θεαμάτων, πολὺ δὲ μᾶλλον ἔργων αἰσχρῶν καθαρευτέον· τοῦτο μὲν ἐν ἀποδείξεσι καὶ παραγυμνώσεσι μερῶν τινων τοῦ σώματος, ὧν οὐ χρὴ, τοῦτο δὲ ἐν ταῖς ἐπιθεωρήσεσι τῶν ἀπορρητοτέρων μερῶν· οὐδὲ γὰρ ἠνέσχετο τοῦ δικαίου τὴν γύμνωσιν αἰσχρὰν οὖσαν ἐπιδεῖν σώφρων υἱὸς, ἐσκέπασεν δὲ ἡ σωφροσύνη, ὃ ἐγύμνωσεν ἡ μέθη, τὸ περίοπτον τῆς ἀγνοίας παράπτωμα. καθαρευτέον δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ταῖς προφοραῖς τῶν φωνῶν, αἷς ἄβατα εἶναι χρὴ τὰ ὦτα τῶν ἐν Χριστῷ πεπιστευκότων. ταύτῃ μοι δοκεῖ ὁ παιδαγωγὸς μηδὲ φθέγξασθαί τι τῶν τῆς ἀσχημοσύνης ἐφιέναι ἡμῖν, πόρρωθεν διαβάλλων πρὸς τὴν ἀκολασίαν. δεινὸς γὰρ ἀεὶ τὰς ῥίζας τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτειν· τὸ "οὐ μοιχεύσεις" διὰ τοῦ "οὐκ ἐπιθυμήσεις·" καρπὸς γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ἡ μοιχεία τῆς ῥίζης τῆς κακῆς.

52. Ὁμοίως οὖν κἀνταῦθα ὁ παιδαγωγὸς τὴν ἄδειαν τῶν ὀνομάτων, ὡς χρῆσιν, διαβέβληκεν τὴν ἀδεᾶ τῆς ἀκολασίας ἐπιμιξίαν ἐκκόπτων. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἀτακτεῖν μελέτην ἐμποιεῖ τοῦ καὶ εἰς τὰ ἔργα ἀκοσμεῖν, τὸ δὲ περὶ τὴν φωνὴν σωφρονεῖν ἀσκεῖν ἐστι λαγνείας καρτερεῖν. διειλήφαμεν δὲ βαθυτέρῳ λόγῳ ὡς ἄρα οὔτε ἐν τοῖς ὀνόμασιν οὔτε μὴν ἐν τοῖς συνουσιαστικοῖς μορίοις καὶ τῇ κατὰ γάμον συμπλοκῇ, καθ' ὧν κεῖται τὰ ὀνόματα τὰ περὶ τὴν συνήθειαν οὐ τετριμμένα, ἡ τοῦ ὄντως αἰσχροῦ προσηγορία τάττεται· οὐδὲ γὰρ γόνυ καὶ κνήμη τὰ μέλη ταῦτα, οὐδὲ μὴν τὰ ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματα καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἐνέργεια αἰσχρά ἐστιν, μέλη δὲ καὶ τὰ αἰδοῖα τοῦ ἀνθρώπου αἰδοῦς,

5. Genes. ix. 23.
6. ἐσκέπασεν F. ἐσκέπασε V.
13. Exod. xx. 13, 17.
16. ὡς χρῆσιν delet Potterus.
19. ἐστι λαγνείας] ἐστὶν ἁγνείας N. ἔστι αγνείας (eraso λ) P.
ib. καρτερεῖν N. καὶ καρτερεῖν ceteri: quo servato Sylburgius κατὰ τῆς ante λαγνείας addebat, *contra libidinem*. καὶ (quod compendio expressum fuerat) erasum in P.
20. βαθυτέρῳ] καὶ βαθυτέρῳ N.
21. οὔτε μὴν scripsi pro οὐδὲ μήν.
23. ὄντως] ὄντος BR.
26. ἐστιν M. ἐστι V.

οὐκ αἰσχύνης κατηξιωμένα, αἰσχρὸν δὲ ἡ παράνομος αὐτῶν ἐνέργεια αἴσχους καὶ ὀνείδους διὰ τοῦτο καὶ κολάσεως ἀξία· μόνον γὰρ τῷ ὄντι αἰσχρὸν ἡ κακία καὶ τὰ κατὰ ταύτην ἐνεργούμενα. τούτοις δὲ ἀναλόγως αἰσχρολογία εἰκότως ἂν καλοῖτο ἡ περὶ τῶν τῆς κακίας ἔργων λογοποιία· οἷον τὸ περὶ μοιχείας διαλέγεσθαι ἢ παιδεραστίας
200 P. καὶ τὰ παραπλήσια. ναὶ μὴν καὶ τὴν φλύαρον ἀδολεσχίαν κατασιγαστέον. "ἐκ γάρ τοι πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ" 50
φησὶν "ἁμαρτίαν," δίκην ἄρα ὑφέξει ἡ γλωσσαργία· "ἔστι γὰρ σιωπῶν εὑρισκόμενος σοφὸς καὶ ἔστι μισητὸς ἀπὸ πολλῆς λαλιᾶς." ἠδὲ καὶ αὐτὸς αὑτῷ ὁ ἀδολέσχης προσκορής· "πλεονάζων γὰρ λόγον βδελύττεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ."

ΚΕΦ. Ζ. 74 S.

Τίνα χρὴ παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀστείως συμβιοῦντας;

53. Ἀπέστω δέ, ἀπέστω ἡμῶν καὶ τὸ σκώπτειν ὕβρεως προκατάρχον, ἐξ ὧν ἔριδες καὶ μάχαι καὶ ἔχθραι διοιδαίνουσιν. ὕβριν δὲ ἔφαμεν μέθης εἶναι διάκονον, οὐκ ἐκ μόνων δὲ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων ἄνθρωπος κρίνεται. "ἐν συμποσίῳ δὲ" φησὶ "μὴ ἐλέγξῃς τὸν πλησίον, καὶ λόγον ὀνειδισμοῦ μὴ εἴπῃς αὐτῷ." εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα παραγγέλλεται ἁγίοις συνεῖναι, σκώπτειν τὸν ἅγιον ἁμαρτία· "ἐκ στόματος γὰρ ἀφρόνων" φησὶν ἡ γραφὴ "βακτηρία ὕβρεως," ἐπιβάθραν ὕβρεως βακτηρίαν

6. παιδεραστίας] παιδεραστείας P.
7. ἀδολεσχίαν] ἀδολεσχίαν P, et mox ἀδολέσχης, et ἀδολεσχητέον p. 265, 7.
8. Proverb. x. 19.
9. γλωσσαργία] γλωσσαλγία N. λ a m. rec. superscr. in P.
10. Eccles. xx. 5.
11. ἠδὲ] ἡδὲ MP. ἡ δὲ V, non εἰ δὲ, quod ei codicibusque BNR tribuit Potterus. ἤδη Hoeschelius. ἔτι Heinsius. Correxi ἠδέ.
ib. αὑτῷ] αὐτῷ MP.
12. Eccles. xx. 8.
20. Ibid. xxxi. 31.
23. Proverb. xiv. 3.
24. ὕβρεως—ἐπαναπαύεται om. N.

λέγουσα, ᾗ ἐπερείδεται καὶ ἐπαναπαύεται ἡ ὕβρις. ὅθεν ἄγαμαι τὸν ἀπόστολον κἀνταῦθα παραινοῦντα "μηδὲ τὰ εὐτράπελα μηδὲ τὰ μὴ ἀνήκοντα" προΐεσθαι ἡμᾶς ῥήματα. εἰ γὰρ δι' ἀγάπην αἱ ἐπὶ τὰς ἑστιάσεις συνελεύσεις, συμποσίου δὲ τὸ τέλος ἡ πρὸς τοὺς συνόντας φιλοφροσύνη, παρεπόμενα δὲ τῇ ἀγάπῃ ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις, πῶς οὐ λογικῶς ἀναστρεπτέον οὐδὲ διὰ τὴν ἀγάπην ἀπορητέον; εἰ γὰρ ὡς ἐπιτείνοντες τὴν πρὸς ἀλλήλους εὔνοιαν σύνιμεν, πῶς ἔχθρας διὰ τοῦ σκώπτειν σκαλεύομεν; σιωπᾶν δὲ κρεῖττον ἢ ἀντιλέγειν ἁμαρτίαν ἀμαθίᾳ προσφερομένους. "μακάριος" ὡς ἀληθῶς "ἀνὴρ, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν στόματι αὐτοῦ καὶ οὐ κατενύγη ἐν λύπῃ ἁμαρτίας," ἤτοι μετανοήσας ἐφ' οἷς λαλήσας ἥμαρτεν, ἢ ἐν τῷ μηδένα λυπῆσαι λαλήσας. καθόλου μὲν οὖν νέοι μὲν καὶ νεάνιδες ὡς ἐπίπαν τῶν τοιῶνδε ἀπεχέσθων εὐωχιῶν, ὡς μὴ σφάλλοιντο περὶ ἃ μὴ προσῆκεν· καὶ γὰρ ἀκούσματα ἀήθη καὶ θεάματα ἀπρεπῆ κυμαινομένης ἔτι ἐν αὐτοῖς τῆς πίστεως ἐκριπίζει 201 P.
τὴν διάνοιαν, συνεργεῖ δὲ αὐτοῖς τὸ ἄστατον τῆς ἡλικίας πρὸς τὸ εὐκατάφορον τῆς ἐπιθυμίας, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἄλλοις παραίτιοι γίνονται σφαλμάτων, τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ὥρας ἐπιδεικνύμενοι.

54. Εὖ γάρ τοι παραγγέλλειν ἡ σοφία φαίνεται "μετὰ ὑπάνδρου γυναικὸς μὴ κάθου τὸ σύνολον καὶ μὴ συμμετακλιθῇς ἐπ' ἀγκῶνα μετ' αὐτῆς·" τουτέστι μὴ συνδείπνει πυκνότερον, μηδὲ ἔσθιε μετ' αὐτῆς. διὸ καὶ ἐπιφέρει "μηδὲ συμβολὰς ποίει μετ' αὐτῆς ἐν οἴνῳ, μή ποτε ἐκκλίνῃ ἡ καρδία σου ἐπ' αὐτὴν καὶ τῷ αἵματί σου ὀλισθήσῃ εἰς ἀπώλειαν·" σφαλερὰ γὰρ ἡ πάροινος ἐλευθερία παρανθεῖν δυναμένη· ὕπανδρον δὲ ὠνόμασεν, ἐπεὶ μείζων ὁ κίνδυνος

2. Ephes. v. 4.
7. διὰ om. NP.
11. Eccles. xiv. 1.
22. Ibid. ix. 9.

25. διὸ καὶ— μετ' αὐτῆς om. N.
27. ὀλισθήσῃ] ὀλισθήσει V. Sic etiam FM, sed superscripto η in F et ει in η mutato in M.

τῷ λῦσαι τὴν δέσιν τῆς συμβιώσεως πειρωμένῳ. εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τις περιτύχοι παριέναι κελεύουσα, αἱ μὲν κεκαλύφθων ἄγαν ἀμπεχόνῃ ἔκτοσθεν, ἔνδοθεν δὲ αἰδοῖ. ὅσαι δὲ μὴ ὕπανδροι, ἐσχάτη ταύταις διαβολὴ εἰς ἀνδρῶν παρεῖναι συμπόσιον καὶ ταῦτα οἰνωμένων. οἱ δὲ ἐπὶ τὴν κλισίαν τὰς ὄψεις πήξαντες ἀμετασάλευτοι τοῖς ἀγκῶσιν ἐρηρεισμένοι μόνοις παρέστων τοῖς ὠσὶν, εἰ δὴ καὶ καθέζοιντο, μὴ ἐναλλὰξ τὼ πόδε ἐχόντων, μηδὲ μὴν θάτερον τοῖν μηροῖν θατέρῳ ἐπιφερόντων ἢ τὴν χεῖρα τῷ γενείῳ ὑπερειδόντων· ἀγεννὲς γὰρ μὴ φέρειν αὐτόν.

55. Καὶ τοῦτο κατηγόρημα τοῦ νέου. συνεχὲς δὲ καὶ τὸ μετακινούμενον ἐναλλάττειν τὸ σχῆμα κουφότητος σύμβολον, σώφρονος δὲ εὐθέως ἐν πόσει καὶ ἐν βρώσει τὸ ἔλαττον αἱρεῖσθαι καὶ τὸ σχολαίτερον, οὐ τὸ προπετέστερον κἂν τῷ κατάρχεσθαι κἂν τοῖς διαλείμμασι, καὶ τὸ προκαταλήγειν δὲ καὶ τὸ ἀπροσπαθές. "φάγε" φησὶν "ὡς ἄνθρωπος τὰ παρακείμενα, παῦσαι πρῶτος χάριν παιδείας, κἂν ἀνὰ μέσον πλειόνων ἐκάθισας πρότερος αὐτῶν μὴ ἐκτείνῃς χεῖρα." οὔκουν προεκπηδητέον ὑπὸ λαιμαργίας ἀναπειθομένους ποτὲ, οὐδὲ μὴν ἐπιγλιχομένους παρεκτείνειν μέχρι πολλοῦ χρὴ τῇ ἐφυστερήσει τὴν ἀκρασίαν ὁμολο-
202 P. γοῦντας, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ μεταξὺ προσκειμένους φαίνεσθαι καθάπερ τὰ θηρία τῇ βορᾷ, οὐδὲ μὴν πλείονος ὄψου προσφέρεσθαι· οὐ γὰρ ὀψοφάγος φύσει, ἀλλὰ σιτοφάγος ἄνθρωπος.

56. Προανίστασθαι δὲ τῶν πολλῶν καὶ τοῦ συμποσίου

3. ἔκτοσθεν] ἔκτοθεν N.

4. ταύταις Sylb. pro ταύτῃ. Iota subscripta quae in V sunt ἐσχάτῃ ταύτῃ διαβολῇ, non sunt in F, qui ἐσχάτη ταύτη διαβολή. Ex MP annotatum ταύτηι.

5. οἰνωμένων] Immo ᾠνωμένων, et ᾠνωμένοι p. 263, 15.

7. μόνοις παρέστων] παρέστων μόνοις BR.

13. πόσει—βρώσει MNP. βρώσει—πόσει FV.

16. Eccles. xxxi. 16–18.

18. πρότερος FMNP. πρότερον V.

19. προεκπηδητέον] προσεκπηδητέον N.

23. βορᾷ] βορρᾷ V.

ὑπεξιέναι ἐπιεικῶς ἀνδρὸς σώφρονος· "ἐν ὥρᾳ γὰρ" φησὶν "ἀναστάσεως μὴ οὐράγει, καὶ ἀπότρεχε εἰς οἶκόν σου." ἔλεγον δὲ οἱ δώδεκα προσκαλεσάμενοι τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν "οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις." εἰ δὴ τοῦτο ἐφυλάξαντο, πολλῷ μᾶλλον γαστριμαργίαν ἔφευγον. οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι ἀπόστολοι τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς ἐπιστέλλοντες "ἔδοξεν" ἔφασαν "τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιθέσθαι ὑμῖν βάρος" πλὴν τῶν ἐπάναγκες, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ τῆς πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε." φυλάττεσθαι δὲ τὰς παροινίας ὥσπερ καὶ τὸ κώνειον δεῖ· ἄμφω γὰρ ὑποσύρουσιν εἰς θάνατον. χρὴ δὲ καὶ γελώτων εἴργεσθαι ἐξαισίων καὶ δακρύων ὑπερμέτρων· πολλάκις γὰρ οἱ οἰνωμένοι καγχάσαντες ἐπὶ πλεῖστον, εἶτα μέντοι ὑπήχθησαν οὐκ οἶδ' ὅπως παροινίᾳ τινὶ παραπειθόμενοι εἰς δάκρυα· ἀπᾴδει γὰρ τοῦ λόγου καὶ τὸ ἐκθηλύνεσθαι καὶ τὸ ἐξυβρίζειν.

57. Πρεσβῦται δὲ ὡς τέκνα ἀφορῶντες τοὺς νέους σπανιαίτατα μέν, ἴσως δ' ἄν που καὶ παίξαιεν πρὸς αὐτούς, εἰς τοῦτο ἐπισκώπτοντες, ὃ παιδαγωγήσει τὸ εὔσχημον αὐτῶν. ἀμέλει πρὸς τὸν αἰσχυντηλὸν καὶ σιωπηλὸν ἔστιν
75 S. χαριεντίσασθαι ὧδέ πως· ὁ δὲ ἐμὸς υἱὸς, ἐκεῖνον λέγω τὸν σιωπῶντα, οὐ παύεται λαλῶν. ἐπιτείνει γὰρ τοῦ νέου τὴν αἰδῶ ἡ τοιαύτη ἐπίσκωψις ἐμφαίνουσα χαριέντως τὰ προσόντα αὐτῷ χρηστὰ διὰ τῆς τῶν φαύλων, ἃ μὴ πρόσεστιν αὐτῷ, διαβολῆς· ἐπίνοια γὰρ καὶ αὐτὴ διδασκαλικὴ διὰ

1. ὑπεξιέναι] ὑπεξεῖναι libri.
ib. Eccles. xxxii. 11.
4. Actor. vi. 2.
9. Ibid. xv. 28, 29.
10. τῶν om. N. τούτων P.
ib. ἐπάναγκες] ἐπ' ἀνάγκης pr. P.
13. κώνειον ex κώνιον factum in P.
14. εἴργεσθαι] εἰργάσθαι M a m. sec.
16. καγχάσαντες] κακχάσαντες MV et pr. P. βακχάσαντες BR.
22. ἔστιν F. ἔστι V.
25. ἐπίσκωψις] ἐπίσκεψις N.
27. αὐτὴ] αὕτη M correctus et P.

τοῦ μὴ προσόντος κυροῦσα τὸ προσόν. ἀμέλει τοσοῦτόν τι ἐπικρίνει ὁ τὸν ὑδροπότην καὶ σώφρονα παροινεῖν καὶ μεθύειν λέγων. εἰ δὲ καὶ εἶέν τινες οἱ φιλοσκώμμονες, σιωπητέον ἡμῖν καὶ παραπεμπτέον τοὺς λόγους τοὺς περιττούς, ὥσπερ τὰς κύλικας τὰς πεπληρωμένας· ἐπισφαλὴς
203 P. *γὰρ ἡ τοιαύτη παιδιά· "στόμα δὲ προπετοῦς ἐγγίζει συντριβῇ· οὐ παραδέξῃ δὲ ἀκοὴν ματαίαν οὐδὲ συγκαταθήσῃ μετὰ τοῦ ἀδίκου γενέσθαι μάρτυς" ἄδικος οὔτε εἰς διαβολὰς οὔτε εἰς βλασφημίας, ἀλλ' οὐδ' εἰς κακοηθείας.*

58. *Ἐγὼ δ' ἂν μοι δοκῶ καὶ μέτρον ἐπιθεῖναι φωνῇ τοῖς σώφροσιν, οἷς γε ἐφεῖται λαλεῖν τὸν ἀντιδιαλεγόμενον. σιγὴ μὲν γὰρ ἀρετὴ γυναικῶν ἐστιν, ἀκίνδυνον δὲ τῶν νέων γέρας, λόγος δὲ ἀγαθὸς ἡλικίας δεδοκιμασμένης. "λάλησον, πρεσβύτερε, ἐν συμποσίῳ—πρέπει γάρ σοι—, ἀλλ' ἀπαραποδίστως λάλησον καὶ ἐν ἀκριβείᾳ ἐπιστήμης. νεανίσκε," καὶ σοὶ ἐπιτρέπει ἡ σοφία "λάλησον, εἰ χρεία σου, μόλις δὶς ἐπερωτηθεὶς κεφαλαίωσον λόγον ἐν ὀλίγοις." ἄμφω δὲ οἱ διαλεγόμενοι τὸ φθέγμα τὸ σφῶν τῇ συμμετρίᾳ παραμετρούντων· τό τε γὰρ γεγωνὸν τῆς προφορᾶς μανιωδέστατον, τό τε ἀνήκουστον πρὸς τοὺς πέλας φθέγγεσθαι ἀναισθήτου· οὐ γὰρ ἀκούσονται. καὶ τὸ μὲν ἀγεννείας, τὸ δὲ αὐθαδείας τεκμήριον. ἀπέστω δὲ καὶ ἡ φιλονεικία κενῆς νίκης ἕνεκεν λόγων, ἐπεὶ τέλος ἡμῖν ἡ ἀτα-*

3. *φιλοσκώμμονες*] *φιλοσκώμμωνες* F.

6. *παιδιά* Sylb. pro *παιδεία*. *παιδειά* M, et in marg. *παιδία*.

ib. Proverb. x. 14. Exod. xxiii. 1.

12. *σιγὴ*—] Respicit ad Soph. Aj. 293. *γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.*

ib. *ἐστιν* FMP. *ἐστι* V.

ib. *ἀκίνδυνον δὲ τῶν νέων γέρας*] Respicit hic et Strom. 2. p. 465, ad dictum Simonidis, *ἔστι καὶ σιγᾶς ἀκίνδυνον γέρας*, a multis, sed omisso plerumque auctoris nomine, memoratum: v. Wyttenb. ad Plut. Mor. p. 207 C. vol. 6. p. 1141. et ad Julian. p. 136. ed. Schaef.

16. *καὶ σοὶ* Sylb. pro *καί σοι*.

ib. *ἐπιτρέπει*] *ἐπιπρέπει* M.

ib. Eccles. xxxii. 3, 7, 8.

19. *γεγωνὸν*] *γέγονε* N.

21. *ἀγεννείας*] Alterum *ν* superscr. P.

22. *αὐθαδείας*] *αὐθαδίας* Pal.

ραξία, καὶ τοῦτο ἄρα ἐστὶν τὸ “εἰρήνη σοί·” πρίν τε ἀκοῦσαί σε μὴ ἀποκρίνου ῥῆμα.

59. Ἀλλὰ καὶ τὸ τεθρυμμένον τῆς φωνῆς θηλυδρίου, σώφρονος δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ φωνῇ μεμετρημένον μεγέθους τε ἅμα καὶ μήκους καὶ τάχους καὶ πλήθους εἴργοντος τὸ φθέγμα τὸ αὐτοῦ. οὔτε γὰρ μακρολογητέον ποτὲ οὔτε πολυλογητέον οὔτε ἀδολεσχητέον, ἀλλ᾽ οὐδὲ τροχαλῶς καὶ συνδιωκομένως ὁμιλητέον. καὶ γὰρ αὐτῇ τῇ φωνῇ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, δικαιοσύνης μεταδοτέον, τούς τε ἀκαιροβόας καὶ τοὺς κεκράκτας ἐπιστομιστέον. ταύτῃ γὰρ αὖ τὸν Θερσίτην πληγαῖς ᾐκίσατο ὁ σώφρων Ὀδυσσεύς, ὅτι μόνος

ἀμετροεπὴς ἐκολῴα,
ὅς ῥ᾽ ἔπεα φρεσὶν ᾗσιν ἄκοσμά τε πολλά τε ᾔδει,
μὰψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον.

“φοβερὸς γὰρ ἐν ἀπωλείᾳ αὐτοῦ ἀνὴρ γλωσσώδης.” τῶν 204P. γοῦν φλυάρων, καθάπερ τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων, τὰ μὲν ἄλλα ὑπὸ τῆς κακίας κατατέτριπται, μόνη δὲ ἡ γλῶττα περιλείπεται εἰς βλάβην. ταύτῃ τοι βιωφελέστατα ἡ σοφία παραινεῖ “μὴ ἀδολέσχει ἐν πλήθει πρεσβυτέρων.” ἄνωθεν δὲ ἡμῶν τὴν φλυαρίαν ἐκκόπτουσα, θεόθεν ἄρχουσα, μετριάζειν νομοθετοῦσα ὧδέ πως “μὴ δευτερώσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου.”

60. Ποππυσμὸς δὲ καὶ συριγμὸς καὶ οἱ διὰ τῶν δακτύλων ψόφοι τῶν οἰκετῶν οἱ προκλητικοὶ ἄλογοι σημασίαι οὖσαι λογικοῖς ἀνθρώποις ἐκκλιτέοι, παραιτητέον δὲ καὶ τὸ συνεχὲς ἀποπτύειν καὶ τὸ χρεμπτεσθαι βιαιότερον μηδὲ

1. ἐστὶν MP. ἐστὶ V.
ib. Joann. Ep. III, 15.
7. ἀδολεσχητέον] ἀδολεσχητέον P.
8. συνδιωκομένως] συνδιωκημένος N.
13. ἀμετροεπὴς—] Hom. Il. 2, 213.
14. ᾔδει] ᾔδη pr. P.
16. Eccles. ix. 18.
ib. γὰρ superscr. in P. om. N.
18. γλῶττα MP. γλῶσσα ceteri.
20. Eccles. vii. 14.
21. φλυαρίαν] φιλαργυρίαν N.
24. Ποππυσμὸς δὲ καὶ συριγμὸς N. ποππυσμοὶ δὲ καὶ συριγμοὶ ceteri.
26. ἐκκλιτέοι MNP. ἐκκλιτέον pr. P et ceteri, sed ι superscr. in B.
27. χρέμπτεσθαι] χρίμπτεσθαι N.

ἀπομύττεσθαι παρὰ πότον· στοχαστέον γὰρ ἀμηγέπη τῶν συνευωχουμένων, μὴ ἀποστέρξωσιν ἀπὸ ναυτίας τὴν τοιάνδε ἀκοσμίαν, ἣ κατήγορός ἐστιν ἀκρασίας· οὐ γὰρ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς βουσὶν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ φάτνη ἅμα καὶ ὁ κοπρών· καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ ἀπομύττονται καὶ πτύουσιν ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ καὶ δειπνοῦσι. πταρμὸς δὲ εἴ τῳ ἐπιγένοιτο, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἡ ἐρυγὴ, οὐκ ἐξηχεῖν δεήσει τοὺς πλησίον τῷ ψόφῳ τῆς αὐτῶν καταμαρτυροῦντας ἀπαιδευσίας, ἀλλ' ἡ μὲν παραπεμπτέα, ἡ ἐρυγὴ, ἡσυχῇ σὺν τῷ ἐκπνεομένῳ ἀέρι, σχηματιζομένῳ κοσμίως τῷ στόματι, οὐχὶ δὲ τραγικῶν δίκην προσωπείων διελκομενῳ καὶ κεχηνότι. πταρμοῦ δὲ τὸ ταρακτικὸν ἀφαιρετέον ἀπολαβομένοις πράως τὰς ἀναπνοάς· ταύτῃ γὰρ εὐσχημονέστατα τὴν ἀθρόαν τοῦ πνεύματος ἀπειλὴν ἐναποσβεστέον οἰκονομοῦντα τὴν διέξοδον, ὡς καὶ λαθεῖν πειρᾶσθαι, ἤν τι καὶ συνεξάξῃ ἐκβιαζόμενος ὁ ἀὴρ περίττωμα. ἀγερωχίας δὲ καὶ ἀταξίας σύμβολον τὸ προσθεῖναι τοῖς ἤχοις ἐθέλειν, μὴ οὐχὶ ἀφαιρεῖν. οἱ δὲ δὴ γλύφοντες τοὺς ὀδόντας αἱμάσσοντες τὰ οὖλα σφίσι τε αὐτοῖς εἰσὶν ἀηδεῖς καὶ τοῖς πλησίον ἀπεχθεῖς. ναὶ μὴν καὶ τῶν ὤτων οἱ γαργαλισμοὶ καὶ τῶν πταρμῶν οἱ ἐρεθισμοὶ ὑώδεις εἰσὶ κνησμοὶ, πορνείας ἀκολάστου μελετητικοί. καὶ τὰς ὑπ' ὄψιν δὲ ἀσχημοσύνας παραιτητέον καὶ τὰς αἰσχρολογίας αὐτῶν. καθεστὼς δὲ καὶ τὸ βλέμμα ἔστω· καὶ ἡ τοῦ τραχήλου ἐπιστροφὴ καὶ ἡ κίνησις εὐσταθὴς καὶ ἡ τῶν χειρῶν κατὰ τὰς ὁμιλίας προφορά. καθόλου γὰρ ὁ Χριστιανὸς ἠρεμίας καὶ ἡσυχίας καὶ γαλήνης καὶ εἰρήνης οἰκεῖός ἐστιν.

1.—p. 268, 8. στοχαστέον—ἐμφαίνει δεσπο] Haec exciderunt in F amissis foliis duobus inter folia ab manu antiqua numeris 121, 122, notata. Eadem desunt in BR.

ib. ἀμηγέπη] ἀμηγέπηι P.

3. ἢ M et Sylb. ἦ V.

9. παραπεμπτέα (ut p. 187.)] παραπεπτέα V typothetae errore, ut mox παρακτικὸν pro ταρακτικόν.

18. δὴ γλύφοντες] διαγλύφοντες MNP.

22. μελετητικοί] μελετικοί N.

ΚΕΦ. Η.

Εἰ μύροις καὶ στεφάνοις χρηστέον. 205 P.

50 61. Στεφάνων δὲ ἡμῖν καὶ μύρων χρῆσις οὐκ ἀναγκαία. ἐξοκέλλει γὰρ εἰς ἡδονὰς καὶ ῥαθυμίας, μάλιστα γειτνιώσης τῆς νυκτός. οἶδ' ὅτι "ἀλάβαστρον μύρου" παρὰ τὸ δεῖπνον τὸ ἅγιον κομίσασα ἡ γυνὴ τοὺς πόδας ἤλειφεν τοῦ 76 S. κυρίου καὶ ἦσεν αὐτὸν, οἶδα δὲ καὶ χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ τοὺς παλαιοὺς τῶν Ἑβραίων ἀναδουμένους βασιλεῖς, ἀλλ' ἡ μὲν γυνὴ μηδέπω τοῦ λόγου μεταλαβοῦσα—ἔτι γὰρ ἦν ἁμαρτωλός—ὅπερ ἡγεῖτο τὸ κάλλιστον εἶναι παρ' αὐτῇ, τὸ μύρον, τούτῳ τετίμηκε τὸν δεσπότην, ἀμέλει καὶ τῷ κόσμῳ τοῦ σώματος, ταῖς θριξὶ ταῖς ἑαυτῆς, ἀπεψᾶτο τὸ περιττὸν τοῦ μύρου ἐπισπένδουσα τῷ κυρίῳ, μετανοίας δάκρυα. διὰ τοῦτο "ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι." δύναται δὲ τοῦτο σύμβολον εἶναι τῆς διδασκαλίας τῆς κυριακῆς καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ· μύρῳ γὰρ εὐώδει ἀλειφόμενοι οἱ πόδες θεϊκὴν αἰνίττονται διδασκαλίαν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς μετ' εὐκλείας ὁδεύουσαν· "ἐξῆλθεν γὰρ ὁ φθόγγος αὐτῶν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς." καὶ εἰ μὴ φορτικὸς εἶναι δοκῶ, οἱ πόδες οἱ τοῦ κυρίου οἱ μεμυρισμένοι ἀπόστολοί εἰσιν προφητεία τῆς εὐωδίας τοῦ χρίσματος ἁγίου μεταλαβόντες πνεύματος.

62. Οἱ γοῦν περινοστήσαντες τὴν οἰκουμένην ἀπόστολοι καὶ τὸ εὐαγγέλιον κηρύξαντες πόδες ἀλληγοροῦνται κυρίου, περὶ ὧν καὶ διὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ προθεσπίζει τὸ

4. ἐξοκέλλει] ἐξωκέλλει N. ἐξωκείλει V, et sic M, sed ω in ο mutato. ἐξωκεῖλει (superscripta ο ἀλλει a m. rec.) P.
5. Matth. xxvi. 7. Marc. xiv. 3. Luc. vii. 37.
14. ἀφέωνται] In ἀφίενται correctum in MP.
ib. Luc. vii. 47.
18. μετ' εὐκλείας—πέρατα τῆς γῆς om. N.
ib. Psalm. xix. 4. Rom. x. 18.
21. εἰσὶν MP. εἰσὶ V.

πνεῦμα "προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ," τουτέστιν, οὗ ἔφθασαν οἱ πόδες αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι, δι' ὧν κηρυσσόμενος ἐπὶ τὰ πέρατα ἧκεν τῆς γῆς. δάκρυα δὲ ἡ μετάνοιά ἐστι, καὶ λελυμέναι τρίχες φιλοκοσμίας ἐκήρυσσον ἀπαλλαγὴν καὶ τὴν μετὰ τοῦ κηρύγματος διὰ τὸν κύριον θλῖψιν ἐν ὑπομοναῖς τῆς παλαιᾶς ἐκείνης διὰ τὴν πίστιν τὴν νέαν λελυμένης κενοδοξίας, ἀλλὰ καὶ πάθος ἐμφαίνει δεσποτικόν. μυστικῶς ταύτῃ νοοῦσι τὸ ἔλαιον, ὃ αὐτός ἐστιν ὁ κύριος, ἀφ' οὗ τὸ ἔλεος τὸ ἐφ' ἡμᾶς, τὸ δὲ μύρον δεδολωμένον ἔλαιόν ἐστιν ὁ Ἰούδας ὁ προδότης, ᾧ τοὺς πόδας ἐχρίσθη κύριος τῆς ἐν κόσμῳ ἀναστροφῆς ἀπαλλαττόμενος· μυρίζονται γὰρ οἱ νεκροί· δάκρυα δέ ἐσμεν οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ μετανενοηκότες οἱ εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες, οἷς ἀφῆκεν τὰς ἁμαρτίας, καὶ αἱ τρίχες αἱ λελυμέναι πενθοῦσα Ἱερουσαλὴμ ἡ καταλε-
206 P. *λειμμένη, δι' ἣν οἱ θρῆνοι οἱ προφητικοί. διδάξει δὲ ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος ὅτι δεδολωμένος ὁ Ἰούδας ἐστίν· "ὃς ἂν ἐμβάψηται μετ' ἐμοῦ" λέγων "ἐν τῷ τρυβλίῳ, οὗτός με παραδώσει." ὁρᾷς τὸν συμπότην τὸν δόλιον· καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰούδας φιλήματι προὔδωκε τὸν διδάσκαλον· γέγονεν γὰρ ὁ αὐτὸς ὑποκριτὴς καὶ φίλημα δεδολωμένον ἔχων ἄλλον παλαιὸν μιμούμενος ὑποκριτήν· καὶ τὸν λαὸν ἐλέγχων ἐκεῖνον, δι' ὃν εἴρηται "ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσι φιλοῦσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πορρωτέρω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ."*

63. *Οὐκ ἀπεικὸς οὖν αὐτὸν καταμηνύειν ἔλαιον μὲν ὡς*

1. Psalm. cxxxii. 7.
10. *ἔλεος*] *ἔλαιον* B.
13. *οἱ μ.*] *οἱ* om. M.
15. *πενθοῦσα*] *πενθοῦσαι* M.
16. *διδάξει*] *διδάσκει* N.
17. Matth. xxvi. 23.
18. *ἐν τῷ τρυβλίῳ* BFR. Pal. *εἰς τὸ τρύβλιον* MNPV, quod est apud Marcum xiv. 20: illud apud Matthaeum xxvi. 23.
21. *γὰρ* superscr. in MP.
23. *δι' ὃν εἴρηται* in marg. ab correctore vetere P.
ib. Iesai. xxix. 13.
26. *ἔλαιον μὲν*] *ἔλεον μὲν* BNR.

μαθητὴν ἠλεημένον, δολερὸν δὲ ὡς προδότην ἔλαιον πεφαρμαγμένον. τοῦτο ἄρα ἦν ὃ προεφήτευον οἱ μυριζόμενοι πόδες, τὴν Ἰούδα προδοσίαν εἰς πάθος ὁδεύοντος κυρίου. καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ "ἀπονίπτων τοὺς πόδας" τῶν μαθητῶν εἰς τὰς καλὰς πράξεις ἀποστέλλων αὐτοὺς, τὴν ὁδοιπορίαν αὐτῶν τὴν εἰς τὰς εὐεργεσίας τῶν ἐθνῶν ᾐνίξατο εὐπρεπῆ καὶ καθαρὰ προπαρασκευάσας τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. ὤζεσέν τε τούτοις τὸ μύρον καὶ τὸ ἐπὶ πάντων φθάνον τῆς εὐωδίας ἔργον πεφήμισται· καὶ γὰρ πεπλήρωκεν τὸ πάθος τοῦ κυρίου, ἡμᾶς μὲν εὐωδίας, Ἑβραίους δὲ ἁμαρτίας. σαφέστατα τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ ἀπόστολος εἰπών "τῷ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι κυρίου εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν γὰρ ὀσμὴ ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν." βασιλεῖς δὲ οἱ Ἰουδαίων χρυσῷ καὶ λίθοις τιμίοις συνθέτῳ καὶ ποικίλῳ χρώμενοι στεφάνῳ, οἱ χριστοὶ, τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς συμβολικῶς ἐπιφερόμενοι ἐλελήθεσαν κεφαλῇ κοσμούμενοι κυρίου. λίθος γέ τοι τίμιος ἢ μαργαρίτης ἢ σμάραγδος αὐτὸν αἰνίττεται τὸν λόγον, χρυσὸς δὲ αὐτὸς πάλιν ὁ ἀδιάφθορος λόγος, ὁ τὸν ἰὸν τῆς φθορᾶς οὐκ ἐπιδεχόμενος. χρυσὸν γοῦν αὐτῷ γεννηθέντι βασιλείας σύμβολον προσεκόμισαν οἱ μάγοι· μένει δὲ ἀθάνατος ὁ στέφανος οὗτος κατ' εἰκόνα τοῦ κυρίου· οὐ γὰρ μαραίνεται ὡς ἄνθος. 207 P.

64. Οἶδα καὶ τὰ Ἀριστίππου τοῦ Κυρηναίου. ἁβρο-

4. Joann. xiii. 5 sq.
7. ὤζεσεν F. ὤζεσε PV.
8. φθάνον] φθάνων BR.
11. Cor. II 14–16.
19. ἐλελήθεσαν (ut p. 300.) scripsi pro λελήθεσαν.
20. κυρίου] In Pal. est etiam χριστοῦ. SY. χριστοῦ est in marg. BR.
23. γοῦν (γ' οὖν M.)] γὰρ BR. Pal. γοῦν superscr. ab correctore supra lituram P.

δίαιτος ἦν ὁ Ἀρίστιππος· σοφιστικὸν οὗτος ἠρώτα τινὰ τοιοῦτον λόγον· ἵππος μύρῳ χριόμενος εἰς τὴν ἵππου ἀρετὴν οὐ βλάπτεται οὐδὲ κύων μυρισθεὶς εἰς τὴν κυνὸς ἀρετήν· οὐδ' ἄνθρωπος ἄρα, ἐπήγαγεν καὶ συνήγαγεν· ἀλλ' ἵππῳ μὲν καὶ κυνὶ οὐδὲ εἷς λόγος τοῦ μύρου, οἷς δὲ ἡ αἴσθησις λογικωτέρα, τούτοις ἡ ἀπόλαυσις ἐπιψογωτέρα κορασιώδεις ὀδμὰς ἐπιφερομένοις. τούτων δὲ τῶν μύρων ἄπειροι διαφοραὶ, βρένθιον καὶ μετάλλιον καὶ βασίλειον, πλαγγόνιόν τε καὶ ψάγδας Αἰγύπτιος. Σιμωνίδης δὲ ἐν τοῖς ἰάμβοις οὐκ αἰδεῖται λέγων

κἠλειφόμην μύροισι καὶ θυώμασιν
καὶ βακκάρι· καὶ γάρ τις ἔμπορος παρῆν.

ἐπιτηδεύουσι δὲ καὶ τὸ ἀπὸ κρίνων μύρον καὶ τὸ ἀπὸ τῆς κύπρου, καὶ ἡ νάρδος εὐδοκιμεῖ παρ' αὐτοῖς καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ῥόδων ἄλειμμα καὶ τὰ ἄλλα, οἷς ἔτι χρῶνται γυναῖκες, ὑγρά τε καὶ ξηρὰ καὶ τὰ ἐπίπαστα καὶ ὑποθυμιώμενα μύρα· ἐπινοεῖται γὰρ αὐταῖς ὁσημέραι πρὸς τὸ ἄπληστον τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἀκόρεστον τῆς εὐωδίας, διὸ καὶ πολλῆς τινὸς ἀπειροκαλίας ἀποπνέουσιν. αἱ δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ τὰς στρωμνὰς καὶ τοὺς οἴκους ὑποθυμιῶσί τε καὶ
208 P. καταρραίνουσιν, μονονουχὶ δὲ καὶ τὰς ἀμίδας ὄζειν ἀναγκάζει τοῦ μύρου ἡ τρυφή.

65. Εὖ μοι δοκοῦσι σχετλιάσαντες τῇ περὶ τοῦτο 77 S.

1. ἠρώτα Potterus pro ἐρωτᾷ.
ib. τινὰ] διά τινα BR.
4. οὐδ'] οὐδὲ F.
8. βρένθιον καὶ μετάλλιον] Vera horum nominum scriptura est βρένθειον καὶ μεγάλλειον: de quibus dictum in Thesauro.
9. Αἰγύπτιος Potterus pro Αἰγυπτίας.
11. κἠλειφόμην pro κἀλειφόμην ex Athenaeo 15. p. 690.
ib. θυώμασι pro θυμιάμασι ex Athenaeo. θυμιάμασιν P.
12. βακκάρι] βάκκαριν codices, nisi quod κάκκαριν BR. βάκκαρι V. βακκάρι codex Epitomes apud Athenaeum; cod. Venetus βακκάρει.
13. κρίνων] κρηνῶν pr. P.
15. ἔτι om. N.
17. αὐταῖς Sylb. pro αὐτοῖς.
ib. ὁσημέραι] ὅσ' ἡμέραι F.
18. ἐπιθυμίας bis in MP, sed alterum punctis notatum in P.
ib. εὐωδίας] εὐοδίας BR.
21. ἀμίδας] ἀμίδας MP.

σπουδῇ τοσοῦτο τοῖς μύροις ἀποδιακεῖσθαί τινες, ὅτι τὴν ἀνδρωνῖτιν ἐκθηλύνουσιν, ὡς καὶ τοὺς τεχνίτας αὐτῶν, τοὺς μυρεψοὺς, τῶν εὐνομουμένων ἀπελαύνειν πόλεων καὶ τῶν ἀνθινῶν ἐρίων τοὺς βαφεῖς ἀπελαύνειν καὶ αὐτούς· οὐ γὰρ θέμις δολερὰ εἵματα καὶ χρίματα εἰς τὴν ἀληθείας παρεισιέναι πόλιν. χρὴ δὲ καὶ μάλα τοὺς μὲν ἄνδρας τοὺς παρ' ἡμῖν μὴ μύρων, ἀλλὰ καλοκαγαθίας ὄζειν, γυνὴ δὲ ἀποπνείτω Χριστοῦ τοῦ ἀλείμματος τοῦ βασιλικοῦ, μὴ διαπασμάτων καὶ μύρων, ἀεὶ δὲ τῷ σωφροσύνης ἀμβροσίῳ χρίματι συναλειφέσθω, ἁγίῳ τερπομένη μύρῳ τῷ πνεύματι. τοῦτο σκευάζει Χριστὸς ἀνθρώποις γνωρίμοις, εὐωδίας ἄλειμμα, ἐκ τῶν οὐρανίων συντιθεὶς ἀρωμάτων τὸ μύρον. τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος συναλείφεται τῷ μύρῳ, ὡς διὰ Δαβὶδ μεμήνυται "διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου."

66. Ἀλλὰ γὰρ μὴ λάθωμεν ὥσπερ οἱ γῦπες τὰ μύρα βδελυττόμενοι ἢ οἱ κάνθαροι· τούτους γὰρ ῥοδίνῳ χρισθέντας μύρῳ τελευτᾶν λέγουσιν, καὶ τούτων ἐγκριτέον ὀλίγα τινὰ τῶν μύρων ταῖς γυναιξὶν, ὅσα ἂν μὴ καρῶσι τὸν ἄνδρα· αἱ γὰρ ὑπέρμετροι χρίσεις τῶν μύρων κηδείας, οὐ συμβιώσεως ἀποπνέουσιν. καίτοι καὶ τὸ ἔλαιον αὐτὸ ταῖς μελίτταις καὶ τοῖς ἐντόμοις ἐστὶ πολέμιον ζῴοις, ἀνθρώπων δὲ τοὺς μὲν ὤνησεν, ἔστιν δὲ οὓς εἰς μάχην ἐξεκαλέσατο, καὶ τοὺς πρότερον φίλους ἀληλιμμένους τοῦτο ἐν τοῖς σταδίοις ἐκτρέπει εἰς τὸ τῆς ἀγωνίας πάμμαχον. μαλ-

1. ὅτι om. NP.
4. ἀνθινῶν] ἀνθεινῶν MP.
5. χρίματα ex p. 344. pro χρίσματα.
6. παρεισιέναι] προσιέναι N.
9. διαπασμάτων Hoeschelius pro διὰ πασμάτων.
ib. ἀμβροσίῳ] ἀβροσίῳ N.
10. χρίματι scripsi pro χρίσματι.
14. Psalm. xlv. 7, 8.
ib. ἔχρισεν FP. ἔχρισε V.
16. κασία] κασσία F.
18. ῥοδίνῳ] Ex ῥοδεινῶι factum in P.
19. ἐγκριτέον] ἐκκριτέον Pal.
20. ἂν addidit Sylb., nisi καρῶσι in καροῦσι mutandum sit.
24. ἔστιν F. ἔστι V.

θακὸν δὲ ἔλαιον τὸ μύρον ὃν οὐκ οἴεσθε τὰ ἤθη τὰ γεννικὰ ἐκθηλύνειν δύνασθαι μάλιστα; ὥσπερ δὲ τὴν τρυφὴν καὶ τῆς γεύσεως ἀποκεκλίκαμεν, οὕτως ἀμέλει καὶ τῶν ὄψεων
209 P. καὶ τῶν ὀσφρήσεων τὴν ἡδυπάθειαν ἐξορίζομεν, μὴ λάθωμεν ἣν ἐφυγαδεύσαμεν ἀκολασίαν, κάθοδον αὐτῇ διδόντες εἰς ψυχὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων, οἱονεὶ διὰ θυρῶν ἀφρουρήτων.

67. Εἰ γοῦν τῆς εὐωδίας "τὸ θυμίαμα" τὸν μέγαν ἀρχιερέα, τὸν κύριον, ἀναφέρειν λέγοιεν τῷ θεῷ μὴ θυσίαν ταύτην καὶ εὐωδίαν θυμιάματος νοούντων, ἀλλὰ γὰρ τὸ τῆς ἀγάπης δεκτὸν ἀναφέρειν τὸν κύριον, τὴν πνευματικὴν εὐωδίαν, εἰς τὸ θυσιαστήριον παραδεχέσθων. αὔταρκες μὲν οὖν τὸ ἔλαιον αὐτὸ λιπᾶναί τε τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἀνεῖναι τὸ νευρῶδες καί τινα τοῦ σώματος ὀσμὴν ἀναστεῖλαι βαρυτεραν, εἰ καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ ἐλαίου δεοίμεθα. ἡ δὲ ἐπιτήδευσις τῆς εὐωδίας δέλεάρ ἐστι ῥαθυμίας πόρρωθεν εἰς λίχνον ἐπιθυμίαν ἐπισπωμένης. πάντοθεν γὰρ ἀγώγιμος ὁ ἀκόλαστος καὶ ἀπὸ ἐδωδῆς καὶ ἀπὸ στρωμνῆς καὶ ἀπὸ συναναστροφῆς καὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ τῶν ὤτων καὶ ἐκ τῶν γνάθων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μυκτήρων. καθάπερ οἱ βόες τοῖς κρίκοις καὶ τοῖς σχοίνοις, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος θυμιάμασι καὶ μύροις καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν στεφάνων εὐωδίαις περιέλκεται.

68. Ἐπεὶ δὲ οὐδεμίαν χώραν ἀπονέμομεν ἡδονῇ, πρὸς οὐδεμίαν συμπεπλεγμένῃ λυσιτελῆ τῷ βίῳ χρείαν, φέρε κἀνταῦθα διαστειλώμεθα τὸ χρειῶδες αἱρούμενοι. εἰσὶ γάρ τινες εὐωδίαι οὐ καρωτικαὶ οὐδὲ ἐρωτικαί· οὔκουν συμ-

1. οἴεσθε NR. οἴεσθαι BFP. οἴεσθαι V.
ib. γεννικὰ FMP. Pal. γενικὰ V.
6. ψυχὴν BMNPR. τὴν ψυχὴν V.
8. Exod. xxx. 7.
24. Ἐπεὶ δὲ—χρείαν] Imitatur Plutarchum Mor. p. 645. ἀλλ' οὐκ ἔχει χώραν ἐν συμποσίῳ φιλοσόφων ἀνδρῶν ἡδονὴ πρὸς μηδεμίαν συμπεπλεγμένη χρείαν. quem locum comparavit Doehnerus Quaest. Plut. 3. p. 39.
27. οὐ καρωτικαὶ] οὐκ ἀρωματικαὶ Pal. οὐ καρωματικαὶ R.

πλοκῆς καὶ τῆς ἀκολάστου ἑταιρείας ἀποπνέουσαι, ὑγιειναὶ δὲ μετὰ σωφροσύνης, καὶ τὸν μὲν ἐγκέφαλον ὑποτρέφουσαι, ὁπηνίκα ἂν καχεκτῇ, ῥωννύουσαι δὲ καὶ τὸν στόμαχον. πολλοῦ τοίνυν δεῖ τοῖς ἄνθεσιν ἐπιψύχειν αὐτὸν, ὁπότε λεαίνεσθαι ἐθέλει τὸ νευρῶδες· οὐ γὰρ κατὰ πάντα ἀποσκορακιστέον τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἀλλ' ὥσπερ φαρμάκῳ καὶ βοηθήματι χρηστέον τῷ μύρῳ, πρός τε τὸ ἐπεγεῖραι τὴν ἀπαυδῶσαν δύναμιν καὶ πρὸς τοὺς καταρρους καὶ πρὸς τὰς καταψύξεις δυσαρέστησίν τε, καθὰ καὶ ὁ κωμικός φησί που

μύροις
ὑπαλείφεται τὰς ῥῖνας, ὑγιείας μέρος
μέγιστον ὀδμὰς ἐγκεφάλῳ χρηστὰς ποιεῖν·

καὶ ἡ τῶν ποδῶν διὰ τοῦ λίπους τῶν ἀναθερμαινόντων ἢ ἐμψυχόντων μύρων ἀνάτριψις ὠφελείας ἕνεκεν ἐπιτηδεύεται, ὡς δὴ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῖς πεπληρωμένοις ὁλκήν τινα 210 P. καὶ ὑποχώρησιν ἐπὶ τὰ μὴ κύρια τῶν μερῶν γίνεσθαι. ἡδονὴ δὲ, ᾗ μὴ πρόσεστι τὸ χρειῶδες, ἤθους ἐστὶν ἑταιρικοῦ διαβολὴ καὶ φάρμακον ἐρεθισμῶν. διαφέρει δὲ ὅλως το μυραλοιφεῖν τοῦ μύρῳ χρίεσθαι· τὸ μὲν γὰρ θηλυδριῶδες, τὸ δὲ χρίεσθαι τῷ μύρῳ καὶ λυσιτελεῖ ἔσθ' ὅτε.

69. Ἀρίστιππος γοῦν ὁ φιλόσοφος χρισάμενος μύρῳ κακοὺς κακῶς ἀπολωλέναι χρῆναι τοὺς κιναίδους ἔφασκεν τοῦ μύρου τὴν ὠφέλειαν εἰς λοιδορίαν διαβεβληκότας. "τίμα δὲ ἰατρὸν πρὸς χρείαν αὐτοῦ" φησὶν ἡ γραφή·

1. καὶ τῆς ἀκολάστου ἑταιρείας] καὶ ἑταιρείας ἀκολάστου N.
ib. ὑγιειναὶ corrector in P pro ὑγιειναί.
3. καχεκτῇ] κακεκτῇ M.
4. αὐτὸν Potterus pro αὐτόν.
5. ἀποσκορακιστέον] ἀποκορακιστέον BR.
9. ὁ κωμικός] Alexis in Πονήρᾳ apud Athen. 2. p. 46. 15. p. 687.
12. ὑπαλείφεται] ἐναλείφεται Athen.
ib. ῥῖνας ex Athenaeo pro χεῖρας.
ib. ὑγιείας] ὑγείας MP.
13. ὀδμὰς] ὀσμὰς apud Athen.
ib. ἐγκεφάλῳ ex Athenaeo pro ἐγκεφάλων.
16. δὴ] μὴ N. μ a corr. superscr. in P.
18. ἐστὶν] ἐστὶ V.
25. Eccles. xxxviii. 1, 2, 8.

“καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισεν ὁ ὕψιστος, παρὰ δὲ κυρίου ἔστιν ἴασις·” εἶτα ἐπάγει “καὶ μυρεψὸς ποιήσει μίγμα,” ὡς εἰς ὠφέλειαν δηλονότι, οὐκ εἰς ἡδυπάθειαν δεδομένων τῶν μύρων. οὐ γὰρ περὶ τὸ ἐρεθιστικὸν τῶν μύρων σπουδαστέον οὐδαμῶς, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον ἐκλεκτέον, ὅπου γε καὶ τοῦ ἐλαίου τὴν γένεσιν ἀνῆκεν ὁ θεὸς ἀνθρώποις εἰς πόνων ἀρωγήν. αἱ δὲ ἀφραίνουσαι γυναῖκες βάπτουσαι μὲν τὰς πολιὰς, μυρίζουσαι δὲ τὰς τρίχας πολιώτεραι θᾶττον γίνονται διὰ τὰ ἀρώματα ξηραντικὰ ὄντα, διὸ καὶ αὐχμηρότεροι φαίνονται οἱ μυριζόμενοι, ὁ δὲ αὐχμὸς πολιωτέρους ποιεῖ. εἴτε γὰρ αὔανσις τριχὸς ἡ πολιὰ εἴτε ἔνδεια θερμοῦ τῆς ξηρότητος τὴν οἰκείαν τῆς τριχὸς ἐκπινούσης τροφὴν τὴν ὑγρὰν καὶ πολιοὺς ἀποτελούσης, πῶς ἂν εἰκότως ἔτι ἀγαπῷμεν τὰ μύρα, δι' ἃ αἱ πολιαὶ, οἱ φεύγοντες πολιάς; 78 S. καθάπερ δὲ οἱ κύνες ῥινηλατοῦντες ἐκ τῆς ὀδμῆς ἀνιχνεύουσι τὰ θηρία, οὕτως ἐκ τῆς περιέργου τῶν μύρων εὐωδίας 211 P. θηρῶσιν οἱ σώφρονες τοὺς ἀσελγεῖς.

70. Τοιαύτη δὲ καὶ τῶν στεφάνων ἡ χρῆσις κωμαστικὴ καὶ πάροινος “ἄπαιρε· μή μοι στέφανον ἀμφιθῇς κάρᾳ.” ἦρος μὲν γὰρ ὥρᾳ λειμῶσιν ἐνδρόσοις καὶ μαλακοῖς ποικίλοις χλοάζουσιν ἄνθεσιν ἐνδιαιτᾶσθαι καλὸν αὐτοφυεῖ καὶ εἰλικρινεῖ τινι εὐωδίᾳ καθάπερ τὰς μελίττας τρεφομένους· τὸ δὲ “πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου λειμῶνος” κοσμήσαντας οἴκοι περιφέρειν οὐ σωφρόνων· οὐ γὰρ ἁρμόδιον ῥόδων κάλυξιν ἢ ἴοις ἢ κρίνοις ἢ ἄλλοις τισὶ τοιούτοις ἄνθεσιν χαίτην πυκάζεσθαι κωμαστικὴν διανθιζομένους τὴν χλόην. ἐμψύχει γὰρ χαίτην ἄλλως ὁ στέφανος περικεί-

10. φαίνονται N. γίνονται ceteri.
11. εἴτε] οὔτε N.
19. ἄπαιρε N. ἄπαρε ab correctore P. ἀπέρρεε pr. P et ceteri. ἄπερρε Pott. Est senarius poetae, ἄπαιρε—κάρᾳ, ut monuit Pott. κάρᾳ Sylb. pro κάρα.
23. πλεκτὸν—ἀκηράτου λειμῶνος] Euripidis verba Hippol. 73.
26. ἄνθεσιν FM. ἄνθεσι V.
27. ἐμψύχει] ἐνψύχει P. ἐπιψύχει margo M a m. pr., ut paullo post ἐπιψύχειν legitur. Sed infra ἐνέψυξεν. et ἐμψύχει p. 212. ἐμψυκτικόν p. 216.

μενος καὶ δι' ὑγρότητά τε καὶ διὰ ψυχρότητα. ταύτῃ καὶ οἱ ἰατροὶ ψυχρὸν εἶναι φυσιολογοῦντες τὸν ἐγκέφαλον μύρῳ χρίεσθαι ἀξιοῦσι τὰ στήθη καὶ μυκτῆρας ἄκρους, ὡς δυνηθῆναι τὴν πυρώδη ἀναθυμίασιν ἡσυχῇ διοδεύουσαν εὐρώστως ἀναθάλπειν τὴν ψυχρότητα. πολλοῦ τοίνυν δεῖ τοῖς ἄνθεσιν ἐπιψύχειν αὐτόν. ναὶ μὴν καὶ τὸ τερπνὸν τῆς ἀνθήσεως οἱ καταστεφθέντες ἀπολλύουσιν. οὔτε γὰρ ἀπολαύουσι τῆς ὄψεως οἱ ἀναδούμενοι τὸν στέφανον ὑπὲρ τὰς ὄψεις, οὔτε μὴν τῆς εὐωδίας οἱ ἀπελαύνοντες ὑπὲρ τὰς ἀναπνοὰς τὰ ἄνθη· ἀναδιδούσης γὰρ ἄνω καὶ ἀναθυμιωμένης κατὰ φύσιν τῆς εὐωδίας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἔρημος τῆς ἀπολαύσεως ἡ ἀναπνοὴ καταλείπεται, ἀφαρπαζομένης τῆς εὐωδίας. ὥσπερ οὖν τὸ κάλλος, οὕτως καὶ τὸ ἄνθος τέρπει βλεπόμενον, καὶ χρὴ δι' ὄψεως ἀπολαύοντας τῶν καλῶν δοξάζειν τὸν δημιουργόν. ἡ χρῆσις δὲ αὐτῶν ἐπιβλαβὴς καὶ θᾶττον παρέρχεται μετανοίᾳ τιμωρουμένη. αὐτίκα δὴ μάλα καὶ διελέγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν· ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος.

71. Ἀλλὰ καὶ τοὺς θιγγάνοντας αὐτοῖν τὸ μὲν ἐνέψυξεν, τὸ δὲ ἐξέκαυσεν. ἑνὶ δὲ λόγῳ ἡ παρὰ τὴν ὄψιν ἀπόλαυσις αὐτοῖν ὕβρις ἐστὶν, οὐ τρυφή· τρυφᾶν δὲ ἡμῖν, ὡς ἐν παραδείσῳ, προσῆκεν σωφρόνως τῷ ὄντι παρεπομέ- 212 P. νους τῇ γραφῇ. στέφανον μὲν γυναικὸς τὸν ἄνδρα ὑποληπτέον, ἀνδρὸς δὲ τὸν γάμον, ἄνθη δὲ τοῦ γάμου τὰ τέκνα ἀμφοῖν, ἃ δὴ τῶν σαρκικῶν λειμώνων ὁ θεῖος δρέπεται γεωργός. "στέφανος δὲ γερόντων τέκνα τέκνων, δόξα δὲ παισὶν οἱ πατέρες," φησὶν, ἡμῖν δὲ ὁ πατὴρ τῶν ὅλων καὶ τῆς συμπάσης ἐκκλησίας στέφανος ὁ Χριστός. καθάπερ δὲ αἱ ῥίζαι καὶ αἱ βοτάναι, οὕτως δὲ καὶ τὰ ἄνθη

1. τε fortasse delendum.
ib. διὰ om. BR.
9. οὔτε scripsi pro οὐδέ.
10. ἄνω καὶ] ἄνω τῆς N.
13. et 29. οὕτως ex P pro οὕτω.
18. μαραίνεσθον Sylb. pro μαραίνετον.
22. Cf. Genes. ii. 15.
26. Proverb. xvii. 6.

ἰδίας ἔχει ποιότητας καὶ τὰς μὲν ἐπωφελεῖς, τὰς δὲ ἐπιβλαβεῖς, ἔστι δὲ ἃς καὶ ἐπισφαλεῖς. ὁ γοῦν κιττὸς ἐμψύχει, ἡ δὲ καρύα πνεῦμα ἀφίησι καρωτικὸν, ὡς ἐμφαίνει καὶ τοὔνομα ἐτυμολογούμενον. νάρκισσος δὲ βαρύοδμόν ἐστιν ἄνθος, ἐλέγχει δὲ αὐτὸ ἡ προσηγορία νάρκαν ἐμποιοῦν τοῖς νεύροις, αἱ δὲ τῶν ῥόδων καὶ τῶν ἴων ἀποφοραὶ ἡσυχῇ οὖσαι ψυχραὶ συστέλλουσι καὶ ἐπιστύφουσι τὰς καρηβαρίας, ἡμῖν δὲ οὐχ ὁπωστιοῦν συμμεθύειν, ἀλλ' οὐδὲ οἰνοῦσθαι ἐπιτέτραπται. καὶ μὴν ὁ κρόκος καὶ τῆς κύπρου τὸ ἄνθος εἰς ὕπνον ἄλυπον ὑπάγετον. πολλὰ δὲ αὐτῶν φύσει ψυχρὸν ὄντα τὸν ἐγκέφαλον ἀναθάλπει ταῖς ἀποφοραῖς λεπτύνοντα τῆς κεφαλῆς τὰ περιττεύματα. ἐντεῦθεν καὶ τὸ ῥόδον ἐπωνομάσθαι φασὶν, ὅτι πάμπολυ τῆς ὀδωδῆς ἀφίησι ῥεῦμα. διὸ καὶ θᾶττον μαραίνεται.

72. Ἀλλ' οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῶν Ἑλλήνων ἡ χρῆσίς πω τῶν στεφάνων ἦν. οὔτε γὰρ οἱ μνήστορες οὔθ'
213 P. οἱ ἁβροδίαιτοι κέχρηνται Φαίακες αὐτοῖς. ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι πρῶτον ἡ τῶν ἄθλων δόσις ἦν, δεύτερον δὲ ὁ περιαγερμὸς, τρίτον ἡ φυλλοβολία, τελευταῖον ὁ στέφανος, ἐπίδοσιν λαβούσης εἰς τρυφὴν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰ Μηδικά. εἴργονται τοίνυν στεφάνων οἱ τῷ λόγῳ παιδαγωγούμενοι, οὐκ ἐπεὶ καταδεῖν δοκοῦσιν τὸν λόγον ἐν ἐγκεφάλῳ τοῦτον

5. νάρκαν scripsi pro ναρκᾶν. νάρκην Sylb.

10. ὑπάγετον N. ὑπαγέτην ceteri. ον et accentus super α a m. rec. superscr. in P.

13. ὀδωδῆς] ὀδμῆς BR. Pal.: sed ὀδωδῆς FMNPV, cum Plutarcho.

16. μνήστορες] μνηστῆρες exc. MS. ap. Sylb.

18. ἄθλων pro ἀθλητῶν. Ferrarius lib. 2. De plausu veterum.

ib. περιαγερμὸς] ἐπεγερμὸς libri, quod in ἐπαγερμός mutabat Ferrarius. Rectam scripturam, cujus compendium π̊αγερμός male intellexerat librarius, restituit Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 388. collato loco Platonis Rep. 10. p. 621. καὶ ἐπειδὰν τὰ ἆθλα—κομιζόμεθα ὥσπερ οἱ νικηφόροι περιαγειρόμενοι—εὖ πράττωμεν. cum docta annotatione Boethi, quam servavit Photius s. v. Περιαγειρόμενοι p. 413, 20. excerpta magnam partem ex Eratosthene, ut intelligitur ex schol. Eurip. Hec. 574. vol. 1. p. 362. ed. Oxon.

19. τρίτον] τρίτον δὲ, et lin. 21. τῶν στεφάνων Exc. MS. SYLB.

22. ἐπεὶ καταδεῖν Sylb. pro ἐπικαταδεῖν.

ib. δοκοῦσιν] δοκοῦσι F.

ἱδρυμένον, οὐδ' ὅτι κωμαστικῆς ἀγερωχίας σύμβολον ὁ στέφανος εἴη, ἀλλὰ γὰρ ὅτι τοῖς εἰδώλοις κατωνόμασται. ὁ γοῦν Σοφοκλῆς τὸν νάρκισσον ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν στεφάνωμα προσεῖπε, τῶν χθονίων λέγων, ῥόδῳ δὲ τὰς Μούσας Σαπφὼ καταστέφει· "οὐ γὰρ πεδέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας·" κρίνῳ δὲ ἥδεσθαι τὴν Ἥραν φασὶν καὶ τὴν Ἄρτεμιν μυρρίνῃ. εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα μὲν δι' ἄνθρωπον γέγονε τὰ ἄνθη, ταῦτα δὲ οἱ ἀνόητοι λαβόντες οὐκ εἰς τὴν ἰδίαν εὐχάριστον χρῆσιν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν δαιμονίων ἀχάριστον ὑπηρεσίαν κατεχρήσαντο, ἀφεκτέον αὐτῶν διὰ τὴν συνείδησιν.

73. Ἀοχλήτου δὲ ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμβολον, ταύτῃ καὶ τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν, ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα, ἔργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς· οἱ μὲν γὰρ βακχεύοντες οὐδὲ ἄνευ στεφάνων ὀργιάζουσιν, ἐπὰν δὲ ἀμφιθῶνται τὰ ἄνθη, πρὸς τὴν τελευτὴν ὑπερκά- 214 P. ονται. οὐ δὴ κοινωνητέον οὐδ' ὁπωστιοῦν δαίμοσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ τὴν ζῶσαν δίκην εἰδώλων τῶν νεκρῶν καταστεπτέον. ὁ γὰρ καλὸς τοῦ ἀμαράντου στέφανος ἀπόκειται τῷ καλῶς πεπολιτευμένῳ. τὸ ἄνθος τοῦτο γῆ βαστάζειν οὐ κεχώρηκεν· μόνον δὲ αὐτὸ καρποφορεῖν ἐπίσταται οὐρανὸς, πρὸς δὲ καὶ ἀλόγιστον ἀκηκοότας ἡμᾶς τὸν κύριον "ἀκάνθαις" ἐστεμμένον αὐτοὺς ἐντρυφῶντας τῷ σεμνῷ τοῦ κυρίου πάθει ἀναδεῖσθαι τοῖς ἄνθεσιν. ὁ μὲν γὰρ τοῦ κυρίου στέφανος ἡμᾶς ᾐνίττετο προφητικῶς τούς ποτε ἀκάρπους τοὺς περικειμένους αὐτῷ διὰ τῆς ἐκκλησίας,

2. ἀλλὰ γὰρ] γὰρ delendum.
3. γοῦν] γὰρ BR.
ib. ἀρχαῖον] ἀρχαίων MPR. Pal. Apud Sophoclem Oed. Col. 682. est μεγάλαιν θεαῖν (Cereris et Proserpinae) ἀρχαῖον στεφάνωμα.
4. λέγων] μεγάλων N.
5. πεδέχεις ex Plutarcho et Stobaeo pro ἀπαρχῆς (ἀπ' ἀρχῆς P), quod Victorius in V in μετέχεις mutavit.
6. Πιερίας] περιεργίας codices. Correctum in V ex Plutarcho.
ib. φασὶν FM. φασὶ V.
11. Cf. Cor. I x. 28.
17. οὐδ' scripsi pro οὔθ'.
23. Matth. xxvii. 29. Joann. xix. 2.
ib. ἐστεμμένον] ἐστεφανωμένον N.

ἧς ἐστιν κεφαλή· ἀλλὰ καὶ τῆς πίστεώς ἐστιν τύπος, ζωῆς 79 S. μὲν διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ ξύλου, εὐφροσύνης δὲ διὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ στεφάνου, κινδύνου δὲ διὰ τὴν ἄκανθαν· οὐδὲ γὰρ ἀναιμωτὶ προσιέναι τῷ λόγῳ ἔξεστιν, ὁ δὲ πλεκτὸς μαραίνεται στέφανος οὗτος καὶ τὸ πλέγμα τῆς σκολιότητος ἀναλύεται καὶ τὸ ἄνθος ξηραίνεται· μαραίνεται γὰρ ἡ δόξα τῶν τῷ κυρίῳ μὴ πεπιστευκότων. Ἰησοῦν δὲ ἐστεφάνωσαν ὑψωμένον τῆς αὐτῶν καταμαρτυροῦντες ἀμαθίας· τοῦτ' αὐτὸ γὰρ οἱ σκληροκάρδιοι προφητείαν οὖσαν σεσοφισμένην οὐ νοοῦσιν, ἣν αὐτοὶ ὕβριν καλοῦσιν κυρίου. "οὐκ ἔγνω τὸν κύριον ὁ λαὸς" ὁ πεπλανημένος, οὐ περιτέτμηται τὸν λογισμὸν, οὐ πεφώτισται τὸν σκοτισμὸν, οὐκ εἶδεν τὸν θεὸν, τὸν κύριον ἠρνήσατο, ἀπολώλεκεν τὸ εἶναι Ἰσραὴλ, ἐδίωξεν τὸν θεὸν, καθυβρίζειν ἤλπισεν τὸν λόγον, καὶ ὃν ἐσταύρωσεν ὡς κακοῦργον ἀνέστεψεν ὡς βασιλέα.

74. Διὰ τοῦτό τοι εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν ἄνθρωπον, τὸν φιλάνθρωπον θεὸν ἐπιγνώσονται κύριον καὶ δίκαιον, ὃν αὐτοὶ παρεπίκραναν ἐπιδείξασθαι τὸν κύριον, τούτῳ αὐτῷ ὑψουμένῳ μεμαρτυρήκασι τὸ διάδημα τῆς δικαιοσύνης τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ἐπηρμένῳ περιάψαντες διὰ τῆς ἀειθαλοῦς ἀκάνθης· τὸ διάδημα τοῦτο τοῖς ἐπιβουλεύουσι πολέμιον ἐκώλυσεν αὐτοὺς, τοῖς συνεκκλησιάζουσιν φίλον ἐθρίγκωσεν αὐτοὺς, ὁ στέφανος οὗτος ἄνθος ἐστὶ τῶν πεπιστευκότων εἰς τὸν δεδοξασμένον, αἱμάσσει δὲ καὶ
215 P. κολάζει τοὺς ἠπιστηκότας. ναὶ μὴν καὶ σύμβολόν ἐστι δεσποτικοῦ κατορθώματος βαστάσαντος αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ

1. ἧς] ἡ Pal.
ib. πίστεώς ἐστιν M. πίστεώς ἐστι V.
4. ἀναιμωτὶ] ἀναιμωτεὶ P.
8. αὑτῶν Potterus pro αὐτῶν.
11. Iesai. i. 3.
14. ἤλπισεν F. ἤλπισε V.
18. Cf. Matth. xxvii. 42.
19. τούτῳ Sylb. τοῦτο FV.
21. Philipp. ii. 9.
23. συνεκκλησιάζουσιν φίλον] συνεκκλησιάζουσι φίλιον F. ἐκκλησιάζουσιν φίλον Arcerius.

καὶ τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ σώματος πάντα ἡμῶν τὰ πονηρὰ, δι' ὧν ἐκεντούμεθα· αὐτὸς γὰρ τῷ ἰδίῳ πάθει ῥυσάμενος ἡμᾶς ἀπὸ σκανδάλων καὶ ἁμαρτιῶν καὶ τῶν τοιούτων ἀκανθῶν καὶ τὸν διάβολον καταργήσας εἰκότως ἐπευχόμενος εἴρηκεν "ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον;" καὶ ἡμεῖς μὲν ἐξ ἀκανθῶν τρυγῶμεν σταφυλὴν καὶ σῦκα ἀπὸ βάτων, οἱ δὲ εἰς τραύματα καταξαίνονται, ἐφ' οὓς ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας ἐπὶ λαὸν ἀπειθῆ καὶ ἄκαρπον.

75. Ἔχοιμ' ἄν σοι καὶ ἄλλο μυστικὸν ἐνταῦθα εἰπεῖν· ἐπεὶ γὰρ ὁ παγκρατὴς κύριος τῶν ὅλων ὁπηνίκα νομοθετεῖν ἤρχετο τῷ λόγῳ τῷ Μωυσεῖ καταφανῆ ἐβούλετο γενέσθαι τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ὄψις αὐτῷ δείκνυται θεοειδὴς φωτὸς μεμορφωμένου ἐπὶ φλεγομένῳ βάτῳ—τὸ δὲ ἀκανθῶδες φυτόν ἐστιν ὁ βάτος—, ἐπειδὴ ἐπαύσατο τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίας ὁ λόγος, ὁ κύριος μυστικῶς αὖθις ἀναστέφεται ἀκάνθῃ, ἐνθένδε ἀπιὼν ἐκεῖσε ὅθεν κατῆλθεν, ἀνακεφαλαιούμενος τὴν ἀρχὴν τῆς καθόδου τῆς παλαιᾶς, ὅπως ὁ διὰ βάτου τὸ πρῶτον ὀφθεὶς ὁ λόγος διὰ τῆς ἀκάνθης ὕστερον ἀναληφθεὶς μιᾶς ἔργον τὰ πάντα δείξῃ δυνάμεως, εἷς ὢν ἑνὸς ὄντος τοῦ πατρὸς, ἀρχὴ καὶ τέλος αἰῶνος.

76. Ἀλλ' ἐξέβην γὰρ τοῦ παιδαγωγικοῦ τύπου τὸ διδασκαλικὸν εἶδος παρεισάγων, αὖθις οὖν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπάνειμι. ὡς μὲν οὖν ἐν φαρμάκου μοίρᾳ ἰάσεως ἕνεκα, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ διαχύσεως σώφρονος, οὐκ ἀποβλητέον τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθῶν τέρψιν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν μύρων τε καὶ θυμιαμάτων ὠφέλειαν δεδηλώκαμεν, εἰ δὲ καὶ λέγοιέν τινες, τίς οὖν ἔτι χάρις ἀνθῶν τοῖς μὴ χρωμένοις

5. Cor. I xv. 55.
6. Cf. Luc. iv. 44.
8. Cf. Rom. x. 21.
11. τῷ Μωυσεῖ Potterus pro καὶ τῷ Μωσεῖ.
12. αὑτοῦ Potterus pro αὐτοῦ.
13. φλεγομένῳ] φλεγομένη N.
23. προκείμενον] κείμενον N.
28. ἔτι] ἔστι BR.

αὐτοῖς; ἴστων ὡς ἄρα καὶ τὰ μύρα ἐξ αὐτῶν σκευάζεται καὶ ἔστι πολυωφελῆ, σούσινον μὲν ἐκ κρίνων καὶ λειρίων, ἔστι δὲ θερμαντικὸν, ἀναστομωτικὸν, ἑλκυστικὸν, ὑγραντικὸν, σμηκτικὸν, λεπτομερὲς, χολῆς κινητικὸν, μαλακτικόν· 216 P. ναρκίσσινον δὲ τὸ ἐκ ναρκίσσου ἐπ' ἴσης ὀνίνησι τῷ σουσίνῳ· μύρσινον δὲ τὸ ἐκ μύρτου καὶ μυρρίνης στυπτικὸν, παρακατέχον τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀποφοράς· τὸ δὲ ἐκ ῥόδων ἐμψυκτικόν. καθόλου γὰρ καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἡμετέραν εὐχρηστίαν δεδημιούργηται. "εἰσακούσατέ μου" φησὶ "καὶ ὡς ῥόδον πεφυτευμένον ἐπὶ ῥευμάτων ὑδάτων βλαστήσατε, ὡς λίβανος εὐωδιάσατε ὀσμὴν καὶ εὐλογήσατε κύριον ἐπὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ." καὶ πολὺς ἂν εἴη ὁ περὶ τούτων λόγος εἰς τὰς ἀναγκαίους ὠφελείας λεγόντων ἡμῶν τὰ ἄνθη καὶ τὰ ἀρώματα, οὐκ εἰς τὰς ὕβρεις τῆς τρυφῆς γεγονέναι. εἰ δὲ καὶ ἄρα τι συγχωρητέον, ἀπόχρη τῆς ὀδμῆς ἀπολαύειν αὐτοῖς τῶν ἀνθῶν, μὴ καταστεφέτωσαν δέ· πολυωρεῖ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ὁ πατὴρ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τέχνην τούτῳ παρέχει μόνῳ. λέγει γοῦν ἡ γραφὴ "ὕδωρ καὶ πῦρ καὶ σίδηρος καὶ γάλα, σεμίδαλις πυροῦ καὶ μέλι, αἷμα σταφυλῆς καὶ ἔλαιον καὶ ἱμάτιον, ταῦτα πάντα τοῖς εὐσεβέσιν εἰς ἀγαθά."

2. λιρίων (debebat λειρίων) Sylb. pro λιρίνων, quod ληρίνων scriptum in F a m. pr.
3. ἑλκυστικὸν—σηπτικὸν om. M.
5. ναρκίσσινον] ναρκισσινὸν M.
6. μύρτου Sylb. pro μύρτων.
8. γὰρ] δὲ BR. Pal.
9. Eccles. xxxix. 13, 14.
ib. εἰσακούσατε] εἰσακούσεται F, et superscripto rec. σατε P. εἰσακούσετε V.
13. ἀναγκαίους] ἀναγκαίας NR.
ib. ὠφελείας om. N.
19. Eccles. xxxix. 26, 27.
20. σεμίδαλις] σεμίδαλιν codices et V, superscripto tamen σ in BR.

ΚΕΦ. Θ.

Πῶς τῷ ὕπνῳ προσενεκτέον.

77. Ὅπως δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν ὕπνον ἴωμεν τῶν σωφροσύνης μεμνημένοι παραγγελμάτων, τοῦτο ἤδη λεκτέον. μετὰ γὰρ τὴν εὐωχίαν εὐλογήσαντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ μεταδόσει τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῇ διεκδρομῇ τῆς ἡμέρας ἐπὶ
50 τὸν ὕπνον παρακλητέον τὸν λόγον τὴν πολυτέλειαν τῶν ὑποστρωννυμένων τὰς χρυσοπάστους τάπιδας καὶ χρυσοποικίλτους ψιλοτάπιδας, ξυστίδας τε ἁλουργὰς καὶ τοὺς γαυνάκας τοὺς πολυτιμήτους, τά τε ποιητικὰ ῥήγεα, τὰ πορφυρᾶ, χλαίνας τε ἐφύπερθεν οὔλας καὶ τὰς ὕπνου μαλακωτέρας εὐνὰς παραπεμπομένους. πρὸς γὰρ τῷ ἐπι-
80 S. ψόγῳ τῆς ἡδυπαθείας ἐπιβλαβὴς ἡ ἐν τοῖς χνοώδεσι τῶν πτίλων ἐγκοίμησις, καθάπερ εἰς ἀχανὲς καταπιπτόντων τῶν σωμάτων, διὰ τὴν μαλακίαν τῶν στρωμάτων. οὐδὲ γὰρ συνέχει ἐπιστρεφομένοις τοῖς εὐναζομένοις ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν παρ' ἑκάτερα τοῦ σώματος ὀχθώδη τῆς εὐνῆς ἐπανάστασιν, 217 P.
οὐδὲ ἐπιτρέπει πέττεσθαι σιτία, εἰ μὴ καὶ συγκάειν μᾶλλον,
5 ὃ δὴ διαφθείρει τὴν τροφήν. αἱ δὲ ἐπικλίσεις ταῖς ὁμαλαῖς εὐναῖς οἷον ὕπνου γυμνάσιον ὑπάρχουσαι φυσικὸν συνεργοῦσι πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς τροφῆς, οἱ δὲ ἐπικυλίεσθαι

6. διεκδρομῇ] ἐκδρομῇ BR.
8. ὑποστρωννυμένων] ὑποστορνυμένων MP.
ib. τάπιδας] δάπιδας corr. P.
9. ψιλοτάπιδας] ψιλοδάπιδας N.
ib. ξυστίδας] Hoc accentu etiam infra p. 237. Rectior accentus est ξύστιδας: de quo dictum in Thesauro vol. 6. p. 1696.
10. ποιητικὰ ῥήγεα] Apud Hom. Il. 24, 645. Od. 4. 298. 7. 337.
11. πορφυρᾶ F, non πορφυρὰ ut V.
ib. ἐφύπερθεν] ἐφ' ὕπερθεν libri.
ib. τε] θ' Sylb. ex Homero.
ib. τὰς ὕπνου μαλακωτέρας εὐνὰς] Theocritus 15, 125. πορφύρεοι δὲ τάπητες ἄνω, μαλακώτεροι ὕπνω. et similiter 5, 51.
14. καταπιπτόντων] ἐπιπιπτόντων N.
18. οὐδὲ et εἰ μὴ om. pr. P.
ib. συγκάειν] συγκαίειν ceteri.
19. διαφθείρει Sylb. pro διαφθείρειν.
20. συνεργοῦσι—φυσικόν om. Pal.

δυνάμενοι ἄλλαις εὐναῖς οἷον ὕπνου γυμνάσιον τοῦτο ἔχοντες φυσικὸν ῥᾷον κατατάττουσι τὰς τροφὰς καὶ σφᾶς ἐπιτηδειοτέρους πρὸς τὰς περιστάσεις παρασκευάζουσιν. ἔτι γε μὴν οἱ ἀργυρόποδες σκίμποδες πολλῆς ἀλαζονείας εἰσὶν κατήγοροι, καὶ ὁ ἐν τοῖς κλινιδίοις ἐλέφας ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἁγίοις ἀνθρώποις ἀναπαύσεως τέχνασμα βλακικόν.

78. Οὐ σπουδαστέον ἄρα περὶ αὐτά. οὐ γὰρ ἀπείρηται τοῖς κεκτημένοις ἡ χρῆσις, ἀλλ' ἡ περὶ αὐτὰ ἐπιτήδευσις κεκώλυται· οὐ γὰρ ἐν τούτοις τὸ εὔδαιμον. πάλιν τε αὖ κενοδοξίας ἐστὶ κυνικῆς καθάπερ τὸν Διομήδη ἐπιτηδεύειν εὕδειν,

ὑπὸ δ' ἔστρωτο ῥινὸν βοὸς ἀγραύλοιο,

πλὴν εἰ μὴ ἄρα ἡ περίστασις ἀναγκάζοι. ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς τῆς νυμφιδίου κλίνης τὸ σκάζον λίθῳ ἐπανωρθοῦτο. τοσαύτη τις εὐτέλεια καὶ αὐτουργία οὐ παρὰ τοῖς ἰδιώταις μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἡγουμένοις τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἠσκεῖτο. καὶ τί μοι τούτων λόγος; ὁ Ἰακὼβ ἐκάθευδεν χαμαὶ καὶ λίθος αὐτῷ προσκεφάλαιον ἦν. τότε καὶ τὴν ὄψιν τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἰδεῖν κατηξίωται· ἡμῖν δὲ χρηστέον ἀκολούθως τῷ λόγῳ ἀφελεῖ τῇ εὐνῇ καὶ λιτῇ σύμμετρον ἐχούσῃ τὸ παρηγοροῦν, εἰ θέρος εἴη, τὸ σκέπον, εἰ κρύος εἴη, τὸ θάλπον. ἡ κλίνη δὲ ἀπερίεργος ἔστω καὶ λείους ἐχέτω τοὺς πόδας· αἱ γὰρ περίεργοι τορνεύσεις τῶν ἑρπυστικῶν ἔσθ' ὅτε γίγνονται τρίβοι ζῴων περὶ τὰς ἐντομὰς τῆς τέχνης ἐφελισσομένων αὐτῶν καὶ μὴ ἀπολισθανόντων. μάλιστα δὲ τῆς κοίτης τὸ μαλθακὸν συμμέτρως

4. σκίμποδες] καὶ σκίμποδες N. ib. εἰσὶν MP. εἰσὶ V.
8. ἀπείρηται] ἀπήρηται BR.
11. Διομήδη] διομήδην BR.
13. ὑπὸ—] Hom. Il. 10, 155. ib. ἔστρωτο] ἔστρωται NP.

25. ἑρπυστικῶν Sylb. pro ἑρπηστικῶν (η ex correctione habet M. ἑρπιστικῶν P).
26. ἐφελισσομένων Heinsius pro ἐπελισσομένων.

ἀρρενιστέον. οὐ γὰρ ἔκλυσιν χρὴ τοῦ σώματος εἶναι παντελῆ τὸν ὕπνον, ἀλλὰ ἄνεσιν. διὸ καὶ παραλαμβάνεσθαί φημι δεῖν αὐτὸν οὐκ ἐπὶ ῥᾳθυμίᾳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τῶν πράξεων 218 P. *ἀναπαύλῃ.*

79. *Ἐπεγερτικῶς οὖν ἀπονυστακτέον. "ἔστωσαν γὰρ" φησὶν "ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος ἀνοίξωσιν εὐθέως αὐτῷ· μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος ἐγρηγορότας εὕρῃ." οὐδὲν γὰρ ἀνδρὸς ὄφελος καθεύδοντος ὥσπερ οὐδὲ τεθνεῶτος. διὸ πολλάκις καὶ τῆς νυκτὸς ἀνεγερτέον τῆς κοίτης καὶ τὸν θεὸν εὐλογητέον· μακάριοι γὰρ οἱ ἐγρηγορότες εἰς αὐτὸν σφᾶς αὐτοὺς ἀπεικάζοντες ἀγγέλοις, οὓς ἐγρηγόρους καλοῦμεν. καθεύδων δὲ ἄνθρωπος οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος· ὁ δὲ τὸ φῶς ἔχων ἐγρήγορεν καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ καταλαμβάνει, οὐδὲ μὴν ὕπνος, ἐπεὶ μὴ σκότος. ἐγρήγορεν ἄρα πρὸς τὸν θεὸν ὁ πεφωτισμένος, ὁ δὲ τοιοῦτος ζῇ· "ὃ γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἦν." "μακάριος ἄνθρωπος," φησὶν ἡ σοφία, "ὃς εἰσακούσεταί μου, καὶ ἄνθρωπος, ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάξει ἀγρυπνῶν ἐπ' ἐμαῖς θύραις, καθ' ἡμέραν τηρῶν σταθμοὺς ἐμῶν εἰσόδων."*

80. *"Ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν," φησὶν ἡ γραφὴ, "καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν καὶ οἱ μεθύοντες νυκτὸς μεθύσκονται," τουτέστιν ἐν τῷ τῆς ἀγνοίας σκότῳ, "ἡμεῖς*

5. Luc. xii. 35—37.
6. ὀσφύες] ὀσφῦες F.
8. πότε] Sic libri, ut apud Lucam, non ὅτε, quod est in Potteri editione.
ib. ἀναλύσῃ F. ἀναλύσει ceteri.
14. αὐτοὺς] αὑτοὺς MP.
16. ἐγρήγορεν MP. ἐγρήγορε V.
17. Joann. i. 5.
19. Ibid. i. 2 sq.
20. Proverb. viii. 32 sq.
21. φυλάξει R. (superscripto σσ) Pal. φυλάσσει ceteri.
24. Thess. I v. 5–8.

δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν. πάντες "γὰρ "ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους," ἀλλ' ὅς ἐστιν ἡμῖν τοῦ ζῆν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ φρονεῖν γνησίως μάλιστα κηδεμὼν ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, τὸ μὲν πρὸς ὑγίειαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων ἐνταῦθα χρήσιμον, ἔστι δὲ οὐ πολὺ καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. μελέτη δὲ ἀσκήσεως ἀΐδιον ἐγρήγορσιν ἐκ πόνων γεννᾷ. μὴ οὖν ἡμᾶς βαρείτωσαν αἱ τροφαί, ἐπικουφιζέτωσαν δέ, ἵν' ὅτι μάλιστα μὴ βλαπτώμεθα τῷ ὕπνῳ, καθάπερ τῶν νηχομένων οἱ ἐξηρτημένοι τὰ βάρη· ἔμπαλιν δὲ οἷον ἐξ ἀβύσσου κάτωθεν τὸ νηφάλιον ἡμᾶς ἀνακουφίσει εἰς τὰς ἐπιβολὰς τῆς ἐγρηγόρσεως. ἔοικεν γὰρ ἡ τοῦ ὕπνου καταφορὰ θανάτῳ, δι' ἄνοιαν εἰς ἀναισθησίαν ὑποφερομένη, τῶν βλεφάρων τῇ ἐπιμύσει τὸ φῶς ἀποτεμνομένη. τὸ οὖν φῶς τοῦτο οἱ τοῦ
219 P. φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ υἱοὶ μὴ ἀποκλείσωμεν θύραζε, ἔνδον δὲ εἰς ἡμᾶς ἀποστρέψαντες τοῦ κεκρυμμένου τὰς ὄψεις ἀνθρώπου φωτίσαντες τήν τε ἀλήθειαν αὐτὴν ἐποπτεύσαντες καὶ τῶν ταύτης ῥευμάτων μεταλαμβάνοντες τοὺς ἀληθεῖς τῶν ὀνείρων ἐναργῶς καὶ φρονίμως ἀποκαλυπτώμεθα.

81. Ἐρυγαὶ δὲ οἰνοβαρούντων καὶ τῶν ἀποσεσαγμένων ταῖς τροφαῖς οἱ ῥωχμοὶ καὶ τὸ ῥέγχειν τοῖς στρώμασιν ἐνειλημένον γαστέρων τε στενοχωρουμένων βορβορυγμοὶ τὸ διορατικὸν τῆς ψυχῆς κατέχουσαν ὄμμα φαντασιῶν μυρίων τῆς διανοίας ἐμπιμπλαμένης. αἰτία δὲ ἡ περιττὴ τροφὴ τὸ λογιστικὸν εἰς ἀναισθησίαν καθέλκουσα· ὕπνος γὰρ δὴ πολὺς οὔτε τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν

5. ὑγίειαν V. ὑγείαν FMP.
6. ἰόν] ἰὼν V, typothetae errore, quem correxit in Addendis.
11. ἐπιβολὰς] ἐπιπλοκὰς N. ἐπιπολὰς P.
19. ἀποκαλυπτώμεθα] ω ex ο factum in P.
23. ἐνειλημένον post Sylb. (in Indice) Cobetus Mnemos. vol. II. p. 389. pro ἐνειλημμένον. ἐνειλημμένων F correctus.
ib. βορβορυγμοὶ] κορκορυγμοὶ N.

ὠφέλειαν ἐπιφέρων οὐδ' αὖ ταῖς περὶ τὴν ἀλήθειαν πράξεσι πάντα ἁρμόττων ἐστὶν, εἰ καὶ κατὰ φύσιν ἐστίν. Λὼτ δὲ
81 S. ὁ δίκαιος—παραπέμπομαι γὰρ νῦν τῆς παλιγγενεσίου οἰκονομίας τὴν ἐξήγησιν—οὐκ ἂν ἐπὶ τὴν ἄθεσμον ἐκείνην προήχθη μῖξιν μὴ οὐχὶ καταμεθυσθεὶς πρὸς τῶν θυγατέρων καὶ ὕπνῳ καρωθείς. ἢν οὖν τὰ αἴτια τῆς πολλῆς εἰς ὕπνον περικόπτωμεν καταφορᾶς, νηφαλιώτερον κοιμηθησόμεθα· οὐ γὰρ χρὴ παννύχιον εὕδειν τοὺς ἔνοικον ἔχοντας τὸν λόγον τὸν ἐγρήγορον, ἐπεγερτέον δὲ νύκτωρ, μάλιστα ὁπότε αἱ ἡμέραι φθίνουσιν· καὶ τῷ μὲν φιλολογητέον, τῷ δὲ τῆς αὐτοῦ τέχνης ἀπαρκτέον, γυναιξὶ δὲ ταλασίας ἐφαπτέον, πᾶσι δὲ ὡς ἔπος εἰπεῖν διαμαχητέον ἡμῖν πρὸς τὸν ὕπνον ἠρέμα ἐκ προσαγωγῆς ἐθίζουσιν, ὡς πλείονα χρόνον τοῦ ζῆν διὰ τὴν ἐγρήγορσιν μεταλαμβάνειν· ὁ γὰρ ὕπνος ὥσπερ τελώνης τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται χρόνον, πολλοῦ γε δεῖν μεθ' ἡμέραν ἐπιτρέπειν καθεύδειν τοῖς καὶ τῆς νυκτὸς τὸ πλεῖστον εἰς ἐγρήγορσιν ἀποτεμνομένοις. ἄλυες δὲ καὶ νυσταγμοὶ καὶ διεκτάσεις καὶ χάσμαι δυσαρεστίαι ψυχῆς εἰσιν ἀβέβαιοι.

82. Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν εἰδέναι, ὡς οὐ ψυχῆς τὸ δεόμενον ὕπνου ἐστὶν—ἀεικίνητος γὰρ αὕτη—, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἀναπαύλαις διαβασταζόμενον παρίεται, μὴ ἐνεργούσης ἔτι σωματικῶς τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καθ' αὑτὴν ἐννοουμένης, ᾗ καὶ τῶν ὀνείρων οἱ ἀληθεῖς ὀρθῶς λογιζομένῳ νηφούσης εἰσὶ ψυχῆς λογισμοὶ ἀπερισπάστου τὸ τηνικάδε οὔσης περὶ τὰς τοῦ σώματος συμπαθείας καὶ αὐτῆς αὑτῇ τὰ κράτιστα συμβουλευούσης, ψυχῆς δὲ ὄλε- 220 P.
θρος τὸ ἀτρεμῆσαι αὐτῇ· διόπερ ἀεὶ τὸν θεὸν ἐννοουμένη

5. μῖξιν FP. μίξιν V.
7. κοιμηθησόμεθα] κοιμησόμεθα N.
8. οὐ γὰρ χρὴ παννύχιον εὕδειν] Imitatur Hom. Il. 2, 24. οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.
16. δεῖν] δεῖ Potteri editio.
18. ἄλυες] ἄλυες P.
ib. δὲ supra versum habent MP.
24. ᾗ Sylb. pro ἢ.
25. νηφούσης] δέ addit N.
26. οὔσης om. N.

διὰ τῆς συνεχοῦς προσομιλήσεως ἐγκαταλέγουσα τῷ σώματι τὴν ἐγρήγορσιν ἀγγελικῇ τὸν ἄνθρωπον ἐξισάζει χάριτι, τῆς ζωῆς τὸ ἀΐδιον ἐκ τῆς τοῦ ἐγρηγορέναι μελέτης προσλαμβάνουσα.

ΚΕΦ. Ι.

Τίνα διαληπτέον περὶ παιδοποιίας.

83. *Συνουσίας δὲ τὸν καιρὸν μόνοις τοῖς γεγαμηκόσιν ἀπολέλειπται σκοπεῖν, τοῖς δὲ γεγαμηκόσι σκοπὸς ἡ παιδοποιία, τέλος δὲ ἡ εὐτεκνία, καθάπερ καὶ τῷ γεωργῷ τῆς τῶν σπερμάτων καταβολῆς αἰτία μὲν ἡ τῆς τροφῆς προμήθεια, τέλος δὲ αὐτῷ τῆς γεωργίας ἡ τῶν καρπῶν συγκομιδή. μακρῷ δὲ ἀμείνων γεωργὸς ὁ ἔμψυχον σπείρων ἄρουραν· ὁ μὲν γὰρ ἐπικαίρου τροφῆς ὀριγνώμενος, ὁ δὲ τῆς τοῦ παντὸς διαμονῆς προμηθούμενος γεωργεῖ, καὶ ὁ μὲν δι' ἑαυτόν, ὁ δὲ διὰ τὸν θεὸν φυτουργεῖ· "πληθύνεσθε" γὰρ εἴρηκεν, καὶ ὑπακουστέον, "καὶ κατὰ τοῦτο εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοῦ θεοῦ, καθὸ εἰς γένεσιν ἀνθρώπου ἄνθρωπος συνεργεῖ." οὐ πᾶσα οὖν γῆ εὔθετος εἰς σπερμάτων ὑποδοχήν, εἰ δὲ καὶ πᾶσα, ἀλλ' οὐχὶ τῷ αὐτῷ γεωργῷ, οὐδὲ μὴν πέτρᾳ σπαρτέον οὐδὲ καθυβριστέον τὸ σπέρμα ἀρχηγὸν γενέσεως οὐσίαν συνεσπαρμένην ἔχουσαν τῆς φύσεως τοὺς λογισμούς, τοὺς δὲ κατὰ φύσιν λογισμοὺς ἀλόγως εἰς τοὺς παρὰ φύσιν καταισχύνειν πόρους ἄθεον κομιδῇ. ὁρᾶτε γοῦν ὁ πάνσοφος* Μωυσῆς *ὅπως ποτὲ συμβολικῶς τὴν ἄκαρπον ἀποκρούεται σπορὰν "οὐκ ἔδεσαι" λέγων "τὸν λαγὼν οὐδὲ τὴν ὕαιναν." οὐ βούλεται*

15. Genes. i. 28.
17. γίνεται τοῦ θεοῦ NP. τοῦ θεοῦ γίνεται FM. θεοῦ τοῦ γίνεται V typothetae culpa.
18. οὖν γῆ] γῆ οὖν N.
20. πέτρᾳ (πέτρας MP) σπαρτέον] παρασπαρτέον Pal.
24. Μωυσῆς et infra Μωυσέα Potterus pro Μωσῆς et Μωσέα.
25. ἔδεσαι] εσ in litura P.
26. τὸν λαγὼν οὐδὲ ὕαιναν] τὸν λαγωὸν καὶ ὕαιναν BR. Pal.

τῆς ποιότητος αὐτῶν μεταλαμβάνειν τὸν ἄνθρωπον οὐδὲ μὴν τῆς ἴσης ἀσελγείας ἀπογεύσασθαι· κατακόρως γάρ τοι περὶ τὰς μίξεις τὰ ζῷα ταῦτα ἐπτόηνται· καὶ τὸν μὲν λαγὼν κατ' ἔτος πλεονεκτεῖν φασι τὴν ἀφόδευσιν, ἰσαρίθ- 221 P.
μους οἷς βεβίωκεν ἔτεσιν ἴσχοντα τρύπας· ταύτῃ ἄρα καὶ τὴν κώλυσιν τῆς ἐδωδῆς τοῦ λαγὼ παιδεραστίας ἐμφαίνειν ἀποτροπὴν, τὴν δὲ ὕαιναν ἐναλλὰξ ἀμείβειν τὸ ἄρρεν εἰς τὸ θῆλυ παρ' ἔτος ἕκαστον, αἰνίττεσθαι δὲ μὴ χρῆν ἐπὶ μοιχείας ὁρμᾶν τὸν τῆς ὑαίνης ἀπεχόμενον.

84. Ἀλλὰ τὸ μὲν μὴ δεῖν ἐξομοιοῦσθαι τοῖσδε τοῖς ζῴοις διὰ τῆς προκειμένης ἀπαγορεύσεως ὁμολογουμένως τὸν πάνσοφον Μωυσέα αἰνίττεσθαι σύμφημι κἀγώ· οὐ μέντοι τῇδε τῇ ἐξηγήσει τῶν συμβολικῶς εἰρημένων συγκατατίθεμαι. οὐ γὰρ ἄν ποτε βιασθείη φύσις εἰς μεταβολὴν, τὸ δὲ ἅπαξ πεπλασμένον εἰς αὐτὴν οὐ θέμις ἀντιπλασθῆναι πάθει· τὸ γὰρ πάθος οὐ φύσις, παραχαράττειν δὲ, οὐ μετακοσμεῖν τὸ πάθος εἴωθε τὴν πλάσιν· εἰ γὰρ καὶ τῶν ὀρνέων πολλὰ μεταβάλλειν κατὰ τὰς ὥρας λέγεται καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν φωνὴν, οἷον ὁ κόσσυφος ξανθὸς μὲν ἐκ μέλανος, παταγητικὸς δὲ ἐξ ᾠδικοῦ γενόμενος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀηδὼν καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν ᾠδὴν συμμεταβάλλει ταῖς τροπαῖς· ἀλλ' οὔτι γε τὴν φύσιν αὐτὴν ἀμείβουσιν, ὡς θῆλυ γίνεσθαι ἐκ τοῦ ἄρρενος κατὰ μετασχηματισμόν· ἀλλ' ἡ μὲν τῶν πτερῶν νεοφυΐα νεαρᾶς ἐσθῆτος δίκην ἐξανθεῖ βαφήν τινα πτερῶν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον διαπνεῖ κατὰ τὴν χειμέριον ἀπειλὴν, καθάπερ ἄνθος μαραινομένης τῆς χρόας, ἡ φωνὴ δὲ καὶ αὐτὴ τὸν ὅμοιον τρόπον τῷ κρύει πεπονημένη μαραίνεται· πυκνου-

4. λαγὼν] λαγὼ pr. P.
ib. ἰσαρίθμους Potterus pro εἰς ἀριθμούς.
5. καὶ additum ex N.
8. χρῆν] χρῆναι rec. P.
9. μοιχείας FMP. μοιχίας V.
10. Ἀλλὰ—] Quae de animalibus hic et infra dicuntur comparanda cum Barnabae Epist. c. 10.
20. γενόμενος] γινόμενος FP.
23. θῆλυ] καὶ θῆλυ N.
ib. γίνεσθαι] γίγνεσθαι libri.

μένης γὰρ τῆς ἐπιφανείας ἐκ τοῦ περιέχοντος αἱ περὶ τὸν αὐχένα πιεζόμεναί τε καὶ πυκνούμεναι ἀρτηρίαι προσαναθλίβουσι τὸ πνεῦμα, στενοχωρούμενον δὲ ἄγαν τοῦτο πνιγόμενον ἀποδίδωσι τὸν ἦχον.

85. Αὖθις *οὖν συνεξομοιούμενον τῷ περιέχοντι καὶ τῷ ἦρι συγχαλώμενον ἐλευθεροῦται μὲν τῆς στενοχωρίας τὸ πνεῦμα φερόμενον δι' εὐρυχώρων τῶν τέως μεμυκυιῶν ἀρτηριῶν· οὐ μινυρίζει δὲ ἔτι τὸ μέλος τὸ μεμαραμμένον,* 82 S. *ἀνθεῖ δὲ ἤδη λιγυρὸν καὶ χεῖται πλατύτερον τὸ φθέγμα αὐτῶν, καὶ ἤδη γίνεται τῆς φωνῆς τῶν ὀρνέων ἔαρ, ἡ ᾠδή. οὔκουν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτέ· οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῷον ἅμα ἄμφω,*
222 P. *ἄρρενος καὶ θήλεος, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρενος ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες φύσιν. ἀπατῶνται δὲ εὖ μάλα τὸ φιλότεκνον τῆς παμμήτορος καὶ γενεσιουργοῦ φύσεως μὴ νοήσαντες· ἐπεὶ γάρ ἐστι τοῦτο λαγνίστατον τὸ ζῷον ἡ ὕαινα, ὑπὸ τὴν κέρκον πρὸ τοῦ πόρου τῆς περιττώσεως πέφυκεν αὐτῇ ἐξοχή τις σαρκικὴ παραπλησία τῷ σχήματι αἰδοίῳ θηλυκῷ, πόρον δὲ οὐδένα ἔχει τοῦτο τῆς σαρκὸς τὸ σχῆμα εἴς τι χρειῶδες ἀπολῆγον ἢ εἰς μήτραν ἢ εἰς ἀπηυθυσμένον λέγω· μόνην δὲ ἄρα κοιλότητα ἔχει πολλήν, ᾗ τὴν λαγνείαν ὑποδέχεται τὴν κενήν, ὅταν ἀποστραφῶσι περὶ τὴν ἀποκύησιν ἀσχολούμενοι τῆς ἀποτέξεως οἱ πόροι.*

86. Τὸ *δὲ αὐτὸ τοῦτο ἄρρενί τε καὶ θηλείᾳ προσπέφυκεν ὑαίνῃ διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πασχητιασμόν· ἀλληλίζει γὰρ καὶ ὁ ἄρρην, ὅθεν καὶ σπανιαίτατα θήλειαν ἔστιν ὕαιναν λαβεῖν· οὐ γὰρ συνεχεῖς αἱ κυήσεις τῷ ζῴῳ γίνον-*

7. *μεμυκυιῶν* Sylb. pro *μεμυκότων*.
8. *μινυρίζει* Sylb. pro *μηνυρίζει*.
16. *φιλότεκνον*] *φιλότεχνον* MP.
19. *αὐτῇ* Sylb. *αὔτη* FMPV.
22. *ἀπηυθυσμένον*] *ἀπευθυσμένον* libri.
23. *ᾗ*] Ex *ἡ* factum in P.
29. *γίνονται* F. *γίγνονται* ceteri.

ται τούτῳ πλεοναζούσης ἐν αὐτοῖς ἀδεῶς τῆς παρὰ φύσιν σπορᾶς. ταύτῃ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ τὴν παιδεραστίαν ἀποκρουόμενος θηρίον αὐτὴν προσειπεῖν, ὅτι τὸν χαλινὸν ἐνδακόντες οἱ ταῖς ἡδοναῖς ἔκδοτοι λάγνοι τετραπόδων νόμῳ βαίνουσιν καὶ παιδοσπορεῖν ἐπιχειροῦσιν· τοὺς δὲ ἀθέους "παρέδωκεν ὁ θεὸς," ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος, "εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρρενες αὐτῶν ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρρενες ἐν ἄρρεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες."

87. Καίτοι οὐδὲ τοῖς λαγνιστάτοις τῶν ζῴων συγκεχώρηκεν ἡ φύσις τὸν τῆς περιττώσεως πόρον ἐπιθοροῦν· τὸ μὲν γὰρ οὖρον εἰς κύστιν ἀποκρίνεται, ἡ δὲ ἐξυγρασμένη τροφὴ εἰς κοιλίαν, τὸ δάκρυον δὲ εἰς ὄμμα, αἷμα εἰς φλέβας, ῥύπος εἰς ὦτα, μύξαι ἐπὶ τὰς ῥῖνας καταφέρονται· συνεχὴς δὲ ἡ ἕδρα τῷ πέρατι τοῦ ἀπηυθυσμένου, δι' ἧς ἀποπτύεται τὰ περιττώματα. μόνη δὲ ἄρα ἐπὶ τῶν ὑαινῶν ἡ ποικίλη φύσις ταῖς ὀχείαις ταῖς περιτταῖς μόριόν τι τοῦτο ἐπινενόηκεν περιττόν. διὸ καὶ μέχρι τινὸς κοῖλόν ἐστιν εἰς διακονίαν κνηστιώντων μορίων, ἀποτυφλοῦται δὲ ἐντεῦθεν ἡ κοιλότης· οὐ γὰρ εἰς γένεσιν δεδημιούργηται. ἐντεῦθεν 223 P.
συμφανὲς ἡμῖν ὁμολογουμένως παραιτεῖσθαι δεῖν τὰς ἀρρενομιξίας καὶ τὰς ἀκάρπους σπορὰς καὶ τὰς κατόπιν εὐνὰς καὶ τὰς ἀσυμφυεῖς ἀνδρογύνους κοινωνίας, ἑπομένους τῇ φύσει αὐτῇ ἀπαγορευούσῃ διὰ τῆς τῶν μορίων κατασκευῆς,

2. Φαίδρῳ] Pag. 254.
5. βαίνουσιν] βαίνουσι MP.
6. Rom. i. 26 sq.
10. ἄρρεσιν F. ἄρρεσι V.
13. λαγνιστάτοις BMR, et cum rasura inter σ et τ, F, unde λαγνιστοτάτοις factum videtur, quod est in V.
17. μύξαι] μῦξαι F.
18. δὲ ἡ] δὲ ἄρα ἡ N.
ib. ἀπηυθυσμένου] ἀπευθυσμένου libri, ut supra.
22. κνηστιώντων] κνηστιῶν τῶν MP. Quod κνηστιώντων τῶν esse potest.

οὐκ εἰς παραδοχὴν σπέρματος, εἰς δὲ τὴν πρόεσιν αὐτοῦ τὸ ἄρρεν ἀνδρωσάσῃ. ὁ δὲ Ἱερεμίας ὁπηνίκα ἂν φῇ, τοῦτ' ἔστιν δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, "σπήλαιον ὑαίνης γέγονεν ὁ οἶκός μου," τὴν ἐκ τῶν νεκρῶν σωμάτων μυσαττόμενος τροφὴν ἀλληγορίᾳ σοφῇ τὴν εἰδωλολατρίαν διαβέβληκεν· δεῖ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἁγνὸν εἰδώλων τὸν τοῦ ζῶντος οἶκον εἶναι θεοῦ.

88. Πάλιν ὁ Μωυσῆς καὶ τὸν λαγὼν ἐσθίειν ἀπαγορεύει· ὀχεύει γὰρ πᾶσαν τὴν ὥραν ὁ λαγὼς, καὶ ἐπιβαίνει συγκαθεσθείσης τῆς θηλείας κατόπιν ἐπιών· ἔστι γὰρ ὀπισθοβατικὸν, κυεῖ δὲ κατὰ μῆνα καὶ ἐπικυΐσκεται· ὀχεύεται δὲ καὶ τίκτει. τεκοῦσα δὲ εὐθὺς ὀχεύεται ὑφ' οὗ ἂν τύχῃ λαγωοῦ· οὐ γὰρ ἑνὶ ἀρκεῖται γάμῳ. καὶ συλλαμβάνει πάλιν ἔτι θηλαζομένη· ἔχει γὰρ τὴν ὑστέραν δικρόαν. καὶ οὐχὶ τὸ κένωμα μόνον τῆς ὑστέρας ἱκανὸν αὐτῇ γίνεται συνουσίας ὁρμητήριον· τὸ γὰρ κενὸν πᾶν ἐπιθυμεῖ πληρώσεως· συμβαίνει δ', ὅταν κυῶσι, θάτερον μέρος τῆς ὑστέρας κατέχεσθαι τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργᾶν. διὰ τοῦτο ἐπικυήσεις γίνονται αὐτοῖς. ἀπέχεσθαι τοίνυν σφοδρῶν τε ὀρέξεων καὶ ἐπαλλήλων συνουσιῶν καὶ τῆς πρὸς τὰς ἐγκύους ὁμιλίας καὶ ἀλληλοβασίας καὶ παιδοφθορίας καὶ μοιχείας καὶ λαγνείας ἡ τοῦ αἰνίγματος τοῦδε ἀπαγόρευσις παρῄνεσεν.

89. Ταύτῃ τοι ἀναφανδὸν οὐ δι' αἰνιγμάτων ἔτι ὁ αὐτὸς ἀπηγόρευσεν Μωυσῆς γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, "οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ παιδοφθορήσεις" λέγων. τὸ δὴ διάταγμα τοῦ λόγου παντὶ διατηρητέον σθένει καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς παρανομητέον οὐδὲ ἀκυρωτέον τὰς ἐντολάς· ἐπι-

1. πρόεσιν] προαίρεσιν N.
2. ἀνδρωσάσῃ] ἀνδρώσασα FMPV, et η superscripto BR.
3. ἔστιν F. ἔστι V.
ib. Jerem. xii. 9.
5. εἰδωλολατρίαν] εἰδωλολάτρειαν F.
8. Μωυσῆς Potterus pro Μωσῆς.
ib. λαγὼν] λαγὼ pr. P.
12. ὀχεύεται δὲ] δὲ om. BR.
14. ὑστέραν] ὑστεραίαν pr. P.
ib. δικρόαν] διπλῆν margo F.
20. ἐγκύους] ἐγκύλους F. ἀγκύλους BR.
24. Μωυσῆς] Μωσῆς P.
ib. Exod. xx. 14.

θυμίᾳ γὰρ κακῇ ὄνομα ὕβρις, καὶ τὸν τῆς ἐπιθυμίας ἵππον
ὑβριστὴν ὁ Πλάτων προσεῖπεν, "ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενή-
θητέ μοι" ἀναγνούς. τὴν δὲ ἐπὶ τῇ ὕβρει δίκην γνωριοῦσιν
ἡμῖν οἱ εἰς τὰ Σόδομα παραγεγονότες ἄγγελοι. οὗτοι τοὺς
περᾶν ἐθελήσαντας σφᾶς ἐπαισχῦναι αὐτῇ. πόλει κατέ- 224 P.
φλεξαν, δεῖγμα ἐναργὲς τοῦτο λαγνείας ἐπικάρπιον τὸ πῦρ
ὑπογράφοντες· τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν συμπτώματα, ὡς καὶ
πρόσθεν εἴπομεν, εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναγεγράφαται νουθε-
σίαν, ὡς μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐνσχεθῆναι, φυλάξασθαι δὲ μὴ
περιπεσεῖν τοῖς ἴσοις.

90. Χρὴ δὲ υἱοὺς μὲν ἡγεῖσθαι τοὺς παῖδας, εἰς δὲ τὰς
γυναῖκας τὰς ἀλλοτρίας ὡς ἰδίας ἀφορᾶν θυγατέρας, κρα-
τεῖν τε ἡδονῶν, γαστρός τε ἔτι καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα
83 S. δεσπόζειν ἀρχικώτατον. εἰ γὰρ οὐδὲ τὸν δάκτυλον ὡς
ἔτυχε σαλεύειν τῷ σοφῷ ὁ λόγος ἐπιτρέπει, ὡς ὁμολογοῦ-
σιν οἱ Στωϊκοί, πῶς οὐχὶ πολὺ πλέον τοῦ συνουσιαστικοῦ
ἐπικρατητέον μορίου τοῖς σοφίαν διώκουσιν; ταύτῃ μοι
δοκεῖ καὶ ὠνομάσθαι αἰδοῖον, ὅτι χρὴ παντὸς μᾶλλον
τούτῳ τοῦ σώματος τῷ μέρει χρῆσθαι μετὰ αἰδοῦς· ἡ γὰρ
φύσις ὥσπερ καὶ ταῖς τροφαῖς, οὕτω δὲ καὶ τοῖς κατὰ
νόμον γάμοις ὅσον οἰκεῖον καὶ χρήσιμον καὶ εὐπρεπὲς
χρῆσθαι ἐπέτρεψεν ἡμῖν, ἐπέτρεψεν δὲ ὀρέγεσθαι παιδο-
ποιίας. ὅσοι δὲ τὴν ὑπερβολὴν διώκουσι, πταίουσι περὶ
τὸ κατὰ φύσιν, σφᾶς αὐτοὺς βλάπτοντες κατὰ τὰς παρα-
νόμους συνουσίας. ἔχει γὰρ ὀρθῶς παντὸς μᾶλλον μή
ποτε κοινωνεῖν καθάπερ θηλειῶν πρὸς μῖξιν ἀφροδισίων
τοῖς νέοις. διὸ καὶ "μὴ εἰς πέτρας τε καὶ λίθους σπείρειν,"

2. Jerem. v. 8.
4. ἡμῖν] ὑμῖν B.
5. περᾶν BMR et in litura P. πειρᾶν FV.
8. Cf. Cor. I x. 11.
ib. τὴν] ἣν pr. P.
ib. ἀναγεγράφαται] ἀναγεγράφατε M. ἀναγέγραπται Arcerius.
12. κρατεῖν τε] κρατεῖν δὲ N.
22. χρῆσθαι addidit Heinsius.
24. αὐτοὺς] αἰτοὺς M.
26. πρὸς μῖξιν] πρὸς μίξιν (μῖξιν pr. P.) codices, non πρόσμιξιν ut V.
27. Levit. xviii. 22.

φησὶν ὁ ἐκ Μωυσέως φιλόσοφος, "ὅτι μήποτε φύσιν τὴν αὐτοῦ ῥιζόθεν λήψεται γόνιμον."

91. Πάνυ γοῦν ἐμφανέστατα διὰ Μωυσέως ὁ λόγος παρήγγειλεν "καὶ μετὰ ἄρρενος οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν, βδέλυγμα γάρ ἐστι." πρὸς δὲ καὶ ἀρούρης θηλείας ἀπέχεσθαι πάσης, ὅτι μὴ τῆς ἰδίας, ὁ καλὸς ἐκ τῶν θείων ἀναλεγόμενος γραφῶν συνεβούλευσεν Πλάτων ἐκεῖθεν τὸ νόμιμον ἐκλαβών. "καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐ δώσεις κοίτην σοῦ σπέρματος τοῦ ἐκμιανθῆναι πρὸς αὐτήν." ἄθυτα δὲ παλλακίδων σπέρματα καὶ νόθα. μὴ σπεῖρε οὗ μὴ βούλοιο ἄν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν,
225 P. μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς σεαυτοῦ γυναικὸς, ἐξ ἧς μόνης καρποῦσθαι τὰς σαρκὸς ἡδονὰς δίκαιον εἰς διαδοχὰς γνησίας. νόμιμα γὰρ ταῦτα μόνα τῷ λόγῳ. θείας γέ τοι μοίρας τῆς δημιουργικῆς μεταλαβόντας σπέρμα οὐκ ἐκριπτέον οὐδὲ καθυβριστέον, οὐδὲ μὴν κερασβόλα σπαρτέον.

92. Ὁ γοῦν αὐτὸς οὗτος Μωυσῆς καὶ ταῖς γαμεταῖς αὐταῖς ἀπαγορεύει πλησιάζειν, ἢν ταῖς ἐπιμηνίοις καθάρσεσιν ἐνεσχημέναι τύχωσιν. οὐ γάρ πω εὔλογον τῷ ἀποκαθάρματι τοῦ σώματος τὸ γονιμώτατον τοῦ σπέρματος καὶ μετ' ὀλίγον ἄνθρωπον μολύνειν, οὐδὲ μὴν ἀποκλύζειν τῷ ῥυπαρῷ τῆς ὕλης ῥεύματι καὶ ἀποκαθάρματι σπέρμα γενέσεως εὐφυὲς τῶν τῆς μήτρας ἀποστερούμενον αὐλάκων. οὐδέ τινα τῶν παλαιῶν Ἑβραίων ἐγκύμονι τῇ αὑτοῦ γυναικὶ συνιόντα παρήγαγεν· ψιλὴ γὰρ ἡδονὴ, κἂν ἐν γάμῳ παραληφθῇ, παράνομός ἐστι καὶ ἄδικος καὶ ἄλογος· ἔμπαλιν δὲ ὁ Μωυσῆς ἀπάγει τῶν ἐγκύων τοὺς ἄνδρας

2. αὐτοῦ] αὑτοῦ FM.
7. συνεβούλευσεν MPV. συνεβούλευσε F.
8. Levit. xviii. 20.
10. ἄθυτα ex Platone pro ἄθετα.
13. σεαυτοῦ N. ἑαυτοῦ ceteri.
23. σπέρμα scripsi pro σπέρμα δὲ.
24. εὐφυὲς Potterus pro εὐφυῆ.
25. αὑτοῦ] αὐτοῦ libri.
27. καὶ ἄλογος] καὶ ἄνομος addit Pal.

ἄχρις ἂν ἀποκυήσωσιν· τῷ ὄντι γὰρ ἡ ὑστέρα ὑποκειμένη μὲν τῇ κύστει, ἐπικειμένη δὲ τῷ ἐντέρῳ τῷ καλουμένῳ ἀρχῷ ἐκτείνει τὸν τράχηλον μεταξὺ τῶν ὤμων ἐν τῇ κύστει, καὶ τὸ στόμιον τοῦ τραχήλου, ᾧ προσίεται τὸ σπέρμα, πεπληρωμένον μέμυκεν, αὖθίς τε ἀποκενοῦται καθαιρομένη κυήσει, ἀποθεμένη δὲ τὸν καρπὸν εἶτα ἐπιδέχεται τὸν σπόρον. οὐκ αἰσχρὸν δὲ ἡμῖν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀκουόντων τὰ κυητικὰ ὀνομάζειν ὄργανα, ὧν οὐκ ἐπῃσχύνθη τὴν δημιουργίαν ὁ θεός.

93. Διψῶσα τοίνυν ἡ ὑστέρα παιδοποιίας προσίεται τὴν σποράν, καὶ τὸ ἐπίψογον τῆς συνουσίας ἀρνεῖται, μετὰ τὴν σποράν ἀποκλείουσα τέλεον ἤδη τὴν ἀσέλγειαν μεμυκότι τῷ στόματι. αἱ δὲ ὀρέξεις αὐτῆς αἱ τέως περὶ τὰς φιλοστόργους συμπλοκὰς δεδονημέναι, ἀποστραφεῖσαι ἔνδον περὶ τὴν παιδοποιίαν ἀσχολούμεναι, συνεργοῦσι τῷ δημιουργῷ. οὐ δὴ θέμις ἐργαζομένην τὴν φύσιν ἤδη ἐνοχλεῖν ἔτι περιττεύοντας εἰς ὕβριν· ὕβρις δὲ ἡ πολυώνυμος καὶ πολυειδὴς, ἐπειδὰν ἐκτραπῇ κατὰ τοῦτο τῆς ἀταξίας τὸ μέρος τὸ κατὰ τὴν ἀφροδίτην, λαγνεία κέκληται· τὸ λαγνικὸν καὶ δημῶδες καὶ ἄναγνον τὸ περὶ τὰς ὀχείας τὸ καταφερὲς ἐμφαίνοντος τοῦ ὀνόματος, ἐξ ὧν αὐξηθέντων τὸ πολὺ τῶν νοσημάτων πλῆθος ἐπισυμβαίνει, φιλοψία, φιλοινία, φιλογυνία, καὶ δὴ καὶ ἀσωτία καὶ φιληδονία 226 P. πᾶσα, ὧν τυραννεύει ἐπιθυμία. μυρία δὲ τούτοις αὔξεται ἀδελφὰ παθήματα, ἐξ ὧν τὸ ἀκόλαστον κορυφοῦται ἦθος· λέγει δὲ ἡ γραφὴ "ἑτοιμάζονται ἀκολάστοις μάστιγες καὶ τιμωρίαι ὤμοις ἀφρόνων," τὴν ἰσχὺν τῆς ἀκολασίας καὶ τὴν εὔτονον ὑπομονὴν "ὤμους ἀφρόνων" καλοῦσα. διὰ τοῦτό τοι "ἀπόστησον ἀπὸ τῶν δούλων σου ἐλπίδας κενὰς, καὶ ἐπιθυμίας" φησὶν "ἀπρεπεῖς ἀπόστρεψον ἀπ'

20. καὶ δημῶδες] τὸ δημῶδες N. 26. Proverb. xix. 29. 29. Eccles. xxiii. 4–6.

ἐμοῦ, κοιλίας ὄρεξις καὶ συνουσιασμὸς μὴ καταλαβέτωσάν με.” πόρρωθεν οὖν ἀπερύκειν χρὴ τὴν πολλὴν τῶν ἐπιβούλων κακουργίαν· οὐ γὰρ εἰς τὴν Κράτητος πήραν μόνην, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν εἰσπλεῖ οὐ μωρὸς παράσιτος, οὐδὲ λίχνος πόρνος πυγῇ ἀγαλλόμενος, οὐ δολερὰ πόρνη, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τοιοῦτον ἡδονῆς θηρίον. πολλὴ οὖν ἡμῖν ἐγκατεσπάρθω παρ' ὅλον τὸν βίον ἀξιοπραγία.

94. Καθόλου μὲν οὖν ἢ γαμητέον ἢ γάμου εἰς τὸ παντελὲς καθαρευτέον· ἔχεται γὰρ ζητήσεως καὶ τοῦτο, ὡς ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας ἡμῖν δεδήλωται. εἰ δὲ αὐτὸ τοῦτο εἰ γαμητέον ἐδέησε σκέψεως, πῶς ἂν ἐπιτραπείη ἀνέδην καθάπερ τροφῇ, οὕτω δὲ καὶ συνουσίᾳ ὡς ἀναγκαίῳ κεχρῆσθαι ἑκάστοτε; ἔστι γοῦν συνιδεῖν ἐξ αὐτῆς καθάπερ στήμονας τὰ νεῦρα διαφορούμενα καὶ περὶ τὴν ἐπίτασιν τῆς ὁμιλίας διαρρηγνύμενα, ναὶ μὴν καὶ ἀχλὺν περισκεδάννυσι τοῖς αἰσθητηρίοις, κόπτει δὲ καὶ τοὺς τόνους. σαφὲς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζῴων καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀσκήσει σωμάτων, ὧν οἱ ἀπεχόμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν ἀντιπάλων περιγίνονται, τὰ δὲ ἐπάγεται τῆς ὀχείας περιελ- 84 S.
κόμενα, μονονουχὶ συρόμενα, ἰσχύος ἁπάσης καὶ ὀρούσεως
227 P. τέλεον κεκενωμένα. μικρὰν ἐπιληψίαν τὴν συνουσίαν ὁ Ἀβδηρίτης ἔλεγεν σοφιστής, νόσον ἀνίατον ἡγούμενος. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ ἐκλύσεις παρέπονται τῷ μεγέθει τῆς ἀπουσίας ἀνατιθέμεναι; ἄνθρωπος γὰρ ἐξ ἀνθρώπου ἐκφύεταί τε καὶ ἀποσπᾶται. ὅρα τὸ μέγεθος τῆς βλάβης· ὅλος ἄνθρωπος ἀποσπᾶται κατὰ συνουσίας ἀπουσίαν· φησὶ

4. μόνην] μόνον Meinekius.
5. πόρνος] πόρνης Diog. L. 6, 85.
ib. πυγῇ] πηγῇ FV.
6. ἡδονῆς] ἥττον (vel δοῦλον) ἡδονῆς Meinekius.
7. ἐγκατεσπάρθω] ἐγκαταπεπάρθω N.
10. ὡς (vel καὶ) addidi.
16. ναὶ] καὶ BR.
ib. περισκεδάννυσι] περισκεδαννύουσι FPV.
20. ἐπάγεται BNR. ἀπάγεται FMPV.
24. ἢ] ἦ FP. ἡ V.
ib. ἀπουσίας] συνουσίας BR. Pal.

γὰρ "τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου." τοσοῦτον ἄρα ὁ ἄνθρωπος κενοῦται τῷ σπέρματι, ὅσος ὁρᾶται τῷ σώματι· ἀρχὴ γὰρ γενέσεως τὸ ἀπαλλαττόμενον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὕλης ὁ βρασμὸς ἐκταράττει καὶ συγκρούει τὴν ἁρμονίαν τοῦ σώματος.

95. Ἀστεῖος οὖν μάλα ἐκεῖνος ὁ πρὸς τὸν ἐρόμενον πῶς ἔχοι πρὸς τὰ ἀφροδίσια, εὐφήμει, φήσας, ἄνθρωπε, ἀσμενέστατα μέντοι αὐτὰ ἀπέφυγον ὥσπερ λυττῶντα καὶ ἄγριον δεσπότην. ἀλλ' ἐγκεκρίσθω δὴ ὁ γάμος καὶ ἐγκατατετάχθω· πληθύνεσθαι γὰρ ὁ κύριος βούλεται τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' οὐκ ἀσελγαίνετε λέγει, οὐδὲ σφᾶς αὐτοὺς καθάπερ εἰς ὀχείαν γεγονότας ἐκδίδοσθαι ἡδοναῖς ἠθέλησεν. δυσωπείτω δὲ ἡμᾶς ὁ παιδαγωγὸς δι' Ἐζεκιὴλ βοῶν "περιτέμνεσθε τὴν πορνείαν ὑμῶν." ἔχει τινὰ καιρὸν εὔθετον εἰς σπόρον καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζῴων. τὸ δὲ μὴ εἰς παίδων γονὴν συνιέναι ἐνυβρίζειν ἐστὶ τῇ φύσει, ἣν χρὴ διδάσκαλον ἐπιγραφομένους τὰς σοφὰς τοῦ καιροῦ ἐπιτηρεῖν παιδαγωγίας, (τὸ γῆρας λέγω καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν παρεισάγουσαν· τοῖς μὲν γὰρ οὐδέπω συνεχώρησεν, τοὺς δὲ οὐκέτι βούλεται γαμεῖν, πλὴν οὐ πάντοτε γαμεῖν.) γάμος δὲ ἡ παιδοποιίας ὄρεξις, οὐχ ἡ τοῦ σπέρματος ἄτακτος ἔκκρισις ἡ παράνομος καὶ ἡ παράλογος.

96. Κατὰ φύσιν δ' ἂν ἡμῖν συγχωροίη ὁ βίος ἅπας κρατοῦσι τῶν ἐπιθυμιῶν ἄνωθεν μὴ κτείνουσί τε τὸ ἐκ προνοίας θεϊκῆς φυόμενον τῶν ἀνθρώπων γένος κακοτέχνοις

1. Genes. ii. 23.
7. ἔχοι] ἔχει R. Pal.
ib. εὐφήμει] Hoc dictum memorat Plato Rep. 1. p. 329. et repetiverunt Athen. 10. p. 510. Stobaeus Flor. 6, 1. Pseudo-Aeschines Epist. 5. p. 673. ed. Reisk. Cicero De Senect. c. 14. Valerius Max. 4, 3, 2. Ammianus Marcell. 25, 4, 2: de quo dixi in Vita Sophoclis vol. 8. p. xiii. ed. Oxon. ubi adde Clem. Alex. Strom. 3. p. 519. ed. Pott.
9. ἐγκατατετάχθω] κατατετάχθω BR.
10. πληθύνεσθαι] ε super αι F.
14. περιτέμνεσθε] περιτέμνεσθαι P.
ib. Cf. Ezech. xliii. 9. xliv. 7.
23. συγχωροίη N. χωροίη ceteri.

μηχαναῖς· αὗται γὰρ πορνείας ἐπὶ καλύμματι τοῖς εἰς παντελῆ κατασπῶσι φθορὰν φθορίοις συγχρώμεναι φαρμάκοις ἐξαναλίσκουσιν ἅμα τῷ ἐμβρύῳ τὴν φιλανθρωπίαν. ἀλλ' οἷς γε συγκεχώρηται γῆμαι, τούτοις ἐδέησεν παιδα-228P. γωγοῦ, ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως ἐκτελεῖσθαι ὄργια, μηδὲ ἐξ ἐκκλησίας, φέρε, ἢ ἀγορᾶς ἥκοντα ἑωθινὸν ἀλεκτρυόνος ὀχεύειν δίκην, ὁπηνίκα εὐχῆς καὶ ἀναγνώσεως καὶ τῶν μεθ' ἡμέραν εὐεργῶν ἔργων ὁ καιρός· ἑσπέρας δὲ ἀναπαύσασθαι καθήκει μετὰ τὴν ἑστίασιν καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ ταῖς ἀπολαύσεσιν εὐχαριστίαν.

97. Οὐκ ἀεὶ δὲ καιρὸν ἐνδίδωσιν ἡ φύσις τὴν ἔντευξιν τοῦ γάμου τελειοῦσθαι· καὶ γὰρ ποθεινοτέρα ἡ χρονιωτέρα συμπλοκή. οὐ μὴν οὐδ' ὡς ἐν σκότῳ νύκτωρ ἀκολαστητέον, ἀλλ' ἐγκαθειρκτέον τῇ ψυχῇ τὸ αἰδῆμον οἱονεὶ φῶς τοῦ λογισμοῦ· οὐδὲν γὰρ τῆς ἱστουργούσης Πηνελόπης διοίσομεν, μεθ' ἡμέραν μὲν τὰ σωφροσύνης ἐξυφαίνοντες δόγματα, νυκτὸς δὲ ἀναλύοντες, ἐπὴν εἰς κοίτην ἴωμεν· εἰ γὰρ σεμνότητα ἀσκητέον, ὥσπερ οὖν πολὺ πλέον τῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ τὴν σεμνότητα ἐπιδεικτέον τὰς ἀσχήμονας συμπλοκὰς παραιτούμενον· καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἁγνείας ἡ ἐχέγγυος πίστις οἴκοθεν παραγινέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι σεμνὸν παρ' ἐκείνῃ νομισθῆναι, παρ' ᾗ τὸ σεμνὸν οὐκ ἐμμάρτυρον δείκνυται ἐν αὐταῖς ἐκείναις ταῖς ὀξείαις ἡδοναῖς. εὔνοια δὲ ὀλισθηρῶς εἰς συνουσίαν ἔχειν ὁμολογοῦσα ὀλίγον ἀνθεῖ καὶ συγγηράσκει τῷ σώματι, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ προγηράσκει μαρανθείσης τῆς ἐπιθυμίας,

1. ἐπὶ καλύμματι Cotelerius ad Constit. Apostol. 7, 3. pro ἐπικαλύμματι.

ib. εἰς scripsi pro ἐς, cujus scripturae apud Clementem auctoritas nulla est.

6. ὄργια] ὄργια FPV.

9. καθήκει V. προσκαθήκει BMNPR. πρὸς καθήκει F. quod est καθήκει cum var. lect. προσήκει. Eodem modo variatur in codicibus Maccab. 1, 10, 30.

15. ἱστουργούσης] ἱστοργούσης M.

17. ἐπὴν] Immo ἐπὰν, nisi Homericam formam praetulit.

22. οὐκ ἔστι N. οὐκ ἔτι ceteri.

25. συγγηράσκει] συγ ab alia m. in F.

ὁπόταν τὴν γαμήλιον σωφροσύνην ἑταιρικαὶ καθυβρίσωσιν ἡδοναί· πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι καὶ σβέννυται μετανοίᾳ τὰ φίλτρα, τρέπεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν, ὁπόταν αἴσθηται τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος.

98. Ῥημάτων δὲ ἀκολάστων καὶ σχημάτων ἀσχημόνων ἑταιρικῶν φιλημάτων τε ὀνόματα πορνικὰ καὶ τοιουτωνί τινων λαγνευμάτων οὐδὲ ἐπιμνηστέον, τῷ μακαρίῳ πειθομένοις ἀποστόλῳ, διαρρήδην λέγοντι "πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν καθὼς πρέπει ἁγίοις." εὖ γοῦν τις εἰρηκέναι φαίνεται, συνουσία ὤνησεν μὲν οὐδένα, ἀγαπητὸν δὲ εἰ μὴ ἔβλαψεν· ἡ μὲν γὰρ κατὰ νόμον σφαλερά, εἰ μὴ ὅσον αὐτῆς ἐπὶ παιδοποιίᾳ, περὶ δὲ τῆς παρανόμου ἡ γραφὴ λέγει "γυνὴ 229 P. μισθία ἴση σιάλῳ λογισθήσεται, ὕπανδρος δὲ πύργος θανάτου τοῖς χρωμένοις." κάπρῳ ἢ συῒ τὸ ἑταιρικὸν ἀπείκασε πάθος, θάνατον δὲ ζητούμενον εἴρηκεν τὴν μοιχείαν ἐπὶ πόρνῃ τηρουμένῃ, οἶκον δὲ καὶ πόλιν, ἐν ᾗ ἀσελγαίνουσιν.

99. Ναὶ μὴν καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ποιητικὴ ὀνειδίζουσά πως γράφει

μοιχεῖαι παρὰ σοί τε καὶ ἀνδρῶν μῖξις ἄθεσμος
θηλυγενὴς ἄδικός τε, κακὴ πόλι, πάντ' ἀκάθαρτε·

ἔμπαλιν δὲ ἄγαται τοὺς σώφρονας

οὔτε ἐπ' ἀλλοτρίᾳ κοίτῃ πόθον αἰσχρὸν ἔχοντας
οὐδὲ ἐπ' ἄρρενος ὕβριν ἀπεχθέα τε στυγερήν τε

1. καθυβρίσωσιν Hoeschelius pro καθυβρίσουσιν.
8. πειθομένοις] πειθόμενοι libri.
ib. Ephes. v. 3.
13. Eccles. xxvi. 22.
14. σιάλῳ] σιάλων BR. χοίρῳ superscr. in M.
ib. λογισθήσεται] νομισθήσεται Pal., sed altero superscripto.
16. εἴρηκεν FMP. εἴρηκε V.
19. ἡμῖν Pal. ὑμῖν FMV.
21. μοιχεῖαι] μοιχεία Sylb. et codices duo in Orac. Sibyll. 5, 166.
ib. ἀνδρῶν] παίδων Orac. Sib.
ib. μῖξις ἄθεσμος Sylb. ex Orac. Sib. pro μίξεις ἄθεσμοι.
22. κακὴ πόλι ex Orac. Sib. pro κακήπολι.
24. οὔτε ἐπ'—] In Orac. Sib. 4, 33. est, οὐδ' ἄμ' ἐπ' ἀλλοτρίης κοίτης πόθον αἰσχρὸν ἔχοντες | οὔτ' ἐπὶ ἄρσενος ὕβριν ἀπεχθέα τε στυγερήν τε.
ib. ἐπ'] ὑπ' BR.

ὁρμωμένους, ὅτι παρὰ φύσιν ταύτας ἡγοῦνται οἱ πολλοὶ τρυφὰς τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας, οἱ δὲ τούτων ἐπιεικέστεροι γνωρίζουσι μὲν οὔσας αὐτὰς ἁμαρτίας, ἡττῶνται δὲ τῶν ἡδονῶν. καὶ τὸ σκότος αὐτοῖς ἐστι προκάλυμμα τῶν παθῶν· μοιχεύει γὰρ τὸν ἑαυτοῦ γάμον ὁ ἑταιριζόμενος αὐτὸν καὶ οὐκ ἀκούει τοῦ παιδαγωγοῦ βοῶντος "ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀναβαίνων ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ, ὁ λέγων ἐν τῇ ψυχῇ, τίς με ὁρᾷ; σκότος κύκλῳ μου καὶ οἱ τοῖχοι σκέπη 85 S. μου, καὶ οὐθεὶς βλέπει τὰς ἁμαρτίας μου· τί εὐλαβοῦμαι μὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιστος;" ταλάντατος μὲν οὗτος, ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπων δεδιὼς μόνους, λήσειν δὲ τὸν θεὸν ὑπονοῶν. "οὐ γὰρ γινώσκει" φησὶν ἡ γραφὴ "ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ὑψίστου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν, οἱ ἐπιβλέπουσι πάσας ὁδοὺς ἀνθρώπων καὶ κατανοοῦσιν εἰς ἀπόκρυφα μέρη." ταύτῃ τε πάλιν ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῖς ἀπειλεῖ διὰ Ἡσαΐου λέγων "οὐαὶ οἱ ἐν κρυφῇ βουλὴν ποιοῦντες, καὶ ἐροῦσι· τίς ἡμᾶς ὁρᾷ;" λήσεται μὲν γὰρ ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις, τὸ δὲ νοητὸν ἀδύνατόν ἐστιν, ἢ ὥς φησιν Ἡράκλειτος, "τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τινα λάθοι;" μηδαμῶς τοίνυν ἐπικαλυπτώμεθα τὸ σκότος, τὸ γὰρ φῶς ἔνοικον ἡμῖν· "καὶ ἡ σκοτία" 230 P. φησὶν "αὐτὸ οὐ καταλαμβάνει," καταυγάζεται δὲ αὐτὴ ἡ νὺξ τῷ σώφρονι λογισμῷ· λογισμοὺς δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τοὺς ἀκοιμήτους λύχνους ὠνόμασεν ἡ γραφή.

100. Καίτοι τό γε πειρᾶσθαι λανθάνειν ἐφ' οἷς πράττει τις ὁμολογοῦντος ἁμαρτάνειν ἐστὶν, πᾶς δὲ ὃς ἁμαρτάνει,

6. Eccles. xxiii. 18 sq.
12. Ibid.
16. Iesai. xxix. 15.
20. τινα Schleiermacherus et Mullachius Fragm. Philos. p. 321. pro τις.
21. Joann. i. 5.
22. αὐτὴ Sylb. pro αὐτό. αὐτῷ Arcerius.
24. τοὺς Potterus pro οὓς, cui τ superscriptum in R.
25. Cf. Sapient. vii. 10.
26. ὁμολογοῦντος P. ὁμολογοῦντῶς M. Ceteri ὁμολογούντως, quod pro ὁμολογουμένως accepit scholiasta, notatus ab Cobeto Mnemos. vol. 11. p. 387.

καὶ ἀδικεῖ εὐθὺς οὐχ οὕτως τὸν πέλας, ἂν μοιχεύῃ, ὡς ἑαυτὸν, ὅτι μεμοίχευκεν, ἀλλὰ πάντως αὐτὸν χείρονα ἀποφαίνει καὶ ἀτιμότερον. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων παρ' ὅσον ἁμαρτάνει χείρων καὶ ἀτιμότερος αὐτὸς αὐτοῦ, πάντως δὲ ἤδη που καὶ ἀκολασία πρόσεστι τῷ ἡττωμένῳ αἰσχρᾶς ἡδονῆς· διὸ καὶ πάντως ὁ πορνεύων ἀπέθανεν θεῷ καὶ καταλέλειπται ὑπὸ τοῦ λόγου καθάπερ ὑπὸ τοῦ πνεύματος νεκρός. βδελύττεται γὰρ τὸ ἅγιον μολύνεσθαι, ὥσπερ οὖν εἰκός. ἀεὶ δὲ καθαρῷ καθαροῦ θέμις θιγγάνειν· μὴ δὴ ἅμα χιτῶνι ἀποδυομένῳ ἀποδυσώμεθα καὶ τὴν αἰδῶ ποτὲ, ἐπεὶ οὐδέποτε τῷ δικαίῳ σωφροσύνην ἀποδύσασθαι θέμις. ἰδοὺ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐπενδύεται ἀφθαρσίαν, ὁπηνίκα ἂν τὸ ἀκόρεστον τῆς ἐπιθυμίας, τὸ εἰς ἀσέλγειαν ῥέον ἐγκρατείᾳ παιδαγωγούμενον, ἀνέραστον γενόμενον τῆς φθορᾶς, ἀϊδίῳ σωφροσύνῃ παραχωρήσῃ τὸν ἄνθρωπον· "ἐν γὰρ τῷ αἰῶνι τούτῳ γαμοῦσι καὶ γαμίσκονται," καταργήσαντες δὲ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα, αὐτῇ καθαρᾷ τῇ σαρκὶ ἐπενδυσάμενοι τὴν ἀφθαρσίαν τὸ πρὸς μέτρον τῶν ἀγγέλων διώκομεν. ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ ὁ τῆς βαρβάρου μαθητὴς φιλοσοφίας ἀθέους κέκληκε μυστικῶς τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει.

101. Οὐκ ἄρα ποτὲ θνητῶς βιωτέον ἁγιαζομένους θεῷ, οὐδὲ μὴν, ὥς φησιν ὁ Παῦλος "οὐ χρὴ πόρνης ποιεῖν μέλη τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη, οὐδὲ μὴν νεὼν τῶν παθῶν τῶν αἰσχρῶν τὸν νεὼν τοῦ θεοῦ ποιητέον." μέμνησθε γὰρ τὰς τέσσαρας καὶ εἴκοσι χιλιάδας διὰ πορνείαν ἀπωσμένας, τὰ δὲ παθήματα τῶν πορνευσάντων, ὡς ἤδη μοι λέλεκται,

2. αὐτὸν] αὑτὸν libri, ut plerumque. Correxit hic et infra Potterus.

7. ὑπὸ codices. ἀπὸ typotheta in V.

12. Cf. Cor. I xv. 53.

15. Matth. xxii. 30. Luc. xx. 34.

24. Cor. I vi. 15, 19.

27. τέσσαρας] τέτταρας F. τρεῖς superscr. a m. rec. in M.

ib. ἀπωσμένας] ἀποισμένας FNP.

“τύποι” παιδαγωγοῦντες ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας εἰσίν. ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς παραινεῖ σαφέστατα “ὀπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κω-
231 P. λύου·” “οἶνος γὰρ καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνετούς, καὶ ὁ κολλώμενος πόρναις τολμηρότερος ἐκβήσεται, σῆψις καὶ σκώληξ κληρονομήσουσιν αὐτὸν καὶ ἐξαρθήσεται ἐν παραδειγματισμῷ μείζονι,” καὶ πάλιν—οὐ γὰρ ἀποκάμνει ὠφελῶν—“ὁ δὲ ἀντοφθαλμῶν ἡδονῇ στεφανοῖ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.”

102. Οὔκουν ἀφροδισίων ἡττᾶσθαι δίκαιον οὐδὲ μὴν κεχηνέναι περὶ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐκπαθαίνεσθαι περὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις· οὐδὲ ἐπιθυμεῖν μολύνεσθαι, σπείρειν δὲ μόνον ἐπιτέτραπται τῷ γήμαντι ὡς γεωργῷ τὸ τηνικάδε, ὁπηνίκα ὁ καιρὸς δέχεται τὸν σπόρον. πρὸς δὲ δὴ τὴν ἄλλην ἀκρασίαν ἄριστον μὲν ὁ λόγος φάρμακον, βοηθεῖ δὲ καὶ ἡ ἔνδεια τῷ κόρῳ, δι᾽ οὗ φλεγμαίνουσαι αἱ ἐπιθυμίαι σκιρτῶσι περὶ τὰς ἡδονάς. οὔκουν οὐδὲ ἐσθῆτος ἀντιποιητέον πολυτελοῦς καθάπερ οὐδὲ τροφῆς ποικίλης. αὐτὸς γοῦν ὁ κύριος διαιρῶν τὰς ὑποθήκας εἴς τε ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ τρίτον τὰ ἐκτός, διὰ μὲν τὸ σῶμα τὰ ἐκτὸς πορίζεσθαι συμβουλεύει, διοικεῖ δὲ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, παιδαγωγεῖ δὲ τὴν ψυχὴν “μὴ μεριμνᾶτε” λέγων “τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· ἡ γὰρ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.” καὶ τῆς διδασκαλίας ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἐπιφέρει “κατανοήσατε τοὺς κόρακας ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον καὶ ἀποθήκη καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. οὐχ ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πτηνῶν;” καὶ ταῦτα μὲν περὶ τροφῆς· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐσθῆτος

1. Cor. I x. 6.
2. Eccles. xviii. 30.
4. Ibid. xix. 2 sq.
8. Ibid. 5.

16. τῷ κόρῳ] Legebatur τοῦ κόρου. Sed τοῦ κόρου R.
17. οὔκουν] οὐκοῦν MP.
26. Luc. xii. 22–24.

παρεγγυᾷ, ἢ τῶν τρίτων μετείληφε τῶν ἐκτὸς "κατανοήσατε" λέγων "τὰ κρίνα πῶς οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει, λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων." σφόδρα δὲ ἐπὶ πλούτῳ ἐκόμα ὁ Σολομῶν ὁ βασιλεύς.

103. Τί οὖν ὡραιότερον καὶ εὐανθέστερον ἀνθέων; τί δὲ ἐπιτερπέστερον κρίνων ἢ μύρων ἢ ῥόδων; "εἰ δὲ τὸν χόρτον σήμερον ἐν ἀγρῷ ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί πίητε." ἐνταῦθα τὸ "τί" μόριον τὴν ποικιλίαν τῆς τροφῆς ἐκβέβληκε, σημαίνεται γὰρ ἐκ τῆς γραφῆς τοῦτο· μὴ μεριμνᾶτε ποῖα φάγητε ἢ ποῖα πίητε· πλεονεξία γὰρ καὶ τρυφὴ μεριμνᾶν ταῦτα, τὸ δὲ φαγεῖν μόνον ψιλῶς νοούμενον ἀνάγκης ἐστὶ τεκμήριον, τὸ πλήρωμα, ὡς ἔφαμεν, τῆς ἐνδείας, 232 P.
τὸ δὲ "τί" τὸ ἐκ περισσοῦ, τὸ δὲ περιττὸν ἐκ τοῦ διαβόλου
86 S. μεμήνυκεν ἡ γραφή. σαφηνίζει δὲ τὴν διάνοιαν ἡ ἐπιφερομένη λέξις. "μὴ γὰρ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί πίητε" εἰπὼν ἐπήγαγεν, "καὶ μὴ μετεωρίζεσθε·" μετεώρους δὲ ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀλαζονεία καὶ τρυφὴ ποιεῖ καὶ ἡ εἰς τὰ περιττὰ ἀπασχολοῦσα ἡδυπάθεια ἀπάγει τῆς ἀληθείας, διὸ καί φησι παγκάλως "ταῦτα δὲ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ζητεῖ." οἱ ἄτακτοι καὶ ἀνόητοι τὰ ἔθνη εἰσίν. τίνα δὲ λέγει ταῦτα; τὴν τρυφήν, τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν καρυκείαν, τὴν ὀψοφαγίαν, τὴν λαιμαργίαν, ταῦτά ἐστι τὸ "τί." περὶ δὲ

1. Luc. xii. 27.
3, 4. Σολομῶν] σολομὼν V. σαλομὼν F. σαλαμὼν M. pr. P, superscriptis loco priore a m. sec. duobus ο. σαλομῶν B. σαλαμῶν N.
5. τί δὲ scripsi pro τί δαί.
6. ἢ μύρων] Fort. ἢ μύρτων. Alienum ab hoc loco unguentorum nomen esse animadverterunt Sylb. et qui ἢ μύρων deleri volebat Lowthius.
ib. Luc. xii. 28 sq.
9. πίητε] πίετε M.
14. τὸ πλήρωμα—περισσοῦ om. Pal.
15. τὸ δὲ τί codices] τὸ δ' ἔτι V.
ib. τὸ ἐκ] τὸ supra versum MP.
16. Cf. Matth. v. 37.
17. ζητεῖτε] ζητῆτε BR.
ib. ἢ τί] τί om. N.
18. μὴ om. N, a m. sec. superscriptum in M.
21. Luc. xii. 30.
22. τίνα δὲ—ἡδυπάθειαν om. N.
23. καρυκείαν] καρυκίαν pr. P.

ψιλῆς τῆς τροφῆς τῆς τε ξηρᾶς καὶ τῆς ὑγρᾶς ὡς ἀναγκαίων οὐσῶν "οἶδε" φησὶν "ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι χρῄζετε." εἰ δὲ ὅλως ζητητικοὶ γεγόναμεν, μὴ εἰς τρυφὴν τὸ ζητητικὸν ἀπολύωμεν, ἀλλὰ εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ἀναζωπυρήσωμεν. "ζητεῖτε γὰρ" φησὶ "τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τῆς τροφῆς προστεθήσεται ὑμῖν."

104. Εἰ τοίνυν ἐσθῆτος καὶ τρυφῆς καὶ τῶν περιττῶν ἀπαξαπλῶς ὡς οὐκ ἀναγκαίων ἀφαιρεῖται τὴν μέριμναν, τί χρὴ νοεῖν ἐρεῖν αὐτὸν περὶ φιλοκοσμίας βαφῆς τε ἐρίων καὶ ποικιλίας χρωμάτων καὶ λίθων περιεργίας καὶ χρυσίου ἐξεργασίας πλοκάμων τε ἔτι ἐπιτεχνητῶν καὶ βοστρύχων ἑλικτῶν, πρὸς δὲ καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῆς παρατίλσεών τε καὶ παραφυκισμῶν καὶ ψιμυθισμοῦ καὶ βαφῆς τριχῶν καὶ τῶν περὶ τὰς ἀπάτας ταύτας κακοτεχνιῶν; οὐχὶ εὖ μάλα ἐκεῖνο δὴ ὑποτοπητέον, τὸ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένον ἐπὶ τοῦ χόρτου μὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀκόσμων φιλοκόσμων τούτων ἐληλεγμένον; ἀγρὸς γὰρ ὁ κόσμος, καὶ πόα ἡμεῖς οἱ τῇ χάριτι δροσιζόμενοι τοῦ θεοῦ, καρέντες δὲ αὖθις ἀνατέλλομεν, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως διὰ πλειόνων δηλωθήσεται, χόρτος δὲ ὁ χυδαῖος ἀλληγορεῖται ὄχλος, ὁ τῆς ἐφημέρου εὐφροσύνης οἰκεῖος, ὁ πρὸς ὀλίγον ἀνθῶν, ὁ φιλόκοσμος καὶ φιλόδοξος καὶ πάντα μᾶλλον ἢ φιλαλήθης, εἰς οὐδὲν ἀλλ' ἢ εἰς ὑπέκκαυμα εὔθετος πυρός.

105. "Ἄνθρωπος γοῦν ἦν τις" ὁ κύριος διηγούμενος λέγει "πλούσιος σφόδρα, ὃς ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ
233 P. βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς," οὗτος ὁ χόρτος ἦν· "πτωχὸς δέ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο εἰς

2. Luc. xii. 30.
4. ἀπολύωμεν] ἀπολλύομεν pr. P, ut videtur. ἀπολέσωμεν expressit Hervetus.
5. Ibid. xii. 31.
8. ἀναγκαίων Potterus pro ἀναγκαίαν.
10. περιεργίας] περιεργείας pr. P.
16. φιλοκόσμων om. N.
17. ἐληλεγμένον] ἐληλεγμένων NP.
24. Luc. xvi. 19–22.
25. ἐνεδιδύσκετο] ἐνεδεδύσκετο V. typothetae errore.
27. ὀνόματι] ὄνομα N.

τὸν πυλῶνα τοῦ πλουσίου ἡλκωμένος, ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἐκ τῶν πιπτόντων τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου," οὗτός ἐστιν ἡ πόα. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκολάζετο ἐν ᾅδου, ὁ πλούσιος, μετέχων τοῦ πυρὸς, ὁ δὲ ἀνέθαλλεν ἐν κόλποις τοῦ πατρός. ἄγαμαι τῶν Λακεδαιμονίων τὴν πόλιν τὴν παλαιὰν, ἣ μόναις ταῖς ἑταίραις ἀνθίνας ἐσθῆτας καὶ χρυσοῦν κόσμον ἐπέτρεπεν φορεῖν, ἀφαιρουμένη τῶν δοκίμων γυναικῶν τὴν φιλοκοσμίαν τῷ μόναις ἐφεῖναι καλλωπίζεσθαι ταῖς ἑταιρούσαις. Ἀθηναίων δὲ ἔμπαλιν οἱ ἄρχοντες οἱ τὸ ἀστικὸν πολίτευμα ἐζηλωκότες ἐκλαθόμενοι τῆς ἀνδρωνίτιδος ἐχρυσοφόρουν, ποδήρεις χιτῶνας ἐνδυόμενοι καὶ ποδήρεις ἠμπίσχοντο· καὶ κρωβύλον, ὃ ἐμπλοκῆς ἐστιν εἶδος, ἀνεδοῦντο χρυσῶν ἐνέρσει τεττίγων κοσμούμενοι, τὸ γηγενὲς ὡς ἀληθῶς ἀπειροκαλίᾳ κιναιδίας ἐνδεικνύμενοι. ὁ δὲ τῶν ἀρχόντων τούτων ζῆλος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἴωνας διικνεῖτο, οὓς Ὅμηρος ἐκθηλύνων ἑλκεσιπέπλους καλεῖ.

106. Εἴδωλον οὖν τοῦ καλοῦ τὴν φιλοκοσμίαν, οὐχὶ δὲ αὐτὸ τὸ καλὸν προστρεπομένους, δι' ὀνόματος ὡραίου πάλιν εἰδωλολατροῦντας, πόρρω τῆς ἀληθείας ἀποικιστέον, δόξῃ, οὐκ ἐπιστήμῃ, ὀνειροπολοῦντας τοῦ καλοῦ τὴν φύσιν. καὶ ἔστιν αὐτοῖς ὁ τῇδε βίος ἀγνοίας ὕπνος βαθὺς, οὗ χρὴ ἐξεγειρομένους ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν καὶ κόσμιον σπεύδειν καὶ τούτου μόνου ἐφάπτεσθαι γλίχεσθαι καταλείποντας τὰ τῇδε κόσμια αὐτῷ κόσμῳ χαίροντα πρὶν ἢ τέλεον καταδαρθεῖν. φημὶ τοίνυν οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα

1. ἡλκωμένος] εἱλκωμένος MP, sed correctum in utroque.
7. ἐπέτρεπεν R et Exc. MS. ap. Sylb. ἐπέτρεψε vel ἐπέτρεψεν ceteri.
10. ἐζηλωκότες] ἐξηλωκότες V. typothetae errore.
12. κρωβύλον] κρωβύλων N. κρώβυλον pr. P. κρωβύλον corr. P. κρώβυλον ceteri.
13. χρυσῶν ex Thucyd. 1, 6. pro χρυσοῦν.
19. προστρεπομένους Lowthius pro προτρεπομένους.
20. ἀποικιστέον Sy. pro ἀπωκιστέον.
24. τούτου] τοῦτον pr. P.
25. χαίροντα] χαίροντι M.
26. καταδαρθεῖν M in litura et P. καταδραθεῖν ceteri.

234 P. δεηθῆναι ὑφασμάτων τὸν ἄνθρωπον ἢ σκέπης σώματος, πρὸς ἀπαλέξησιν κρυμῶν τε ὑπερβολῆς καὶ καυμάτων ἐπιτάσεως, μή τι ἡμᾶς παραλυποίη τοῦ περιέχοντος ἡ ἀμετρία. εἰ δὴ οὗτός ἐστι τῆς ἐσθῆτος ὁ σκοπὸς, ὅρα μὴ οὐκ ἄλλη μὲν ἀνδράσιν, ἄλλη δὲ ἐσθὴς ἀπονεμητέα γυναιξίν· κοινὸν γὰρ ἀμφοῖν τὸ σκέπεσθαι κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν.

107. Κοινῆς οὖν οὔσης τῆς χρείας τὴν ὁμοίαν κατασκευὴν δοκιμάζομεν. ὡς γὰρ τὸ δεῖσθαι τῶν σκεπόντων κοινὸν ἑκατέροις, οὕτως καὶ τὰ σκέποντα παραπλήσια εἶναι χρὴ, εἰ δὲ καὶ σκέπην ταύτην παραληπτέον, καθ' ἣν κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών. εἰ γὰρ καὶ πλεονεκτεῖ τὸ θῆλυ διὰ τὴν ἀσθένειαν, τὸ ἔθος τῆς ἀγωγῆς τῆς κακῆς αἰτιατέον, δι' ἣν πολλάκις φαύλοις διαίταις ἐντρεφόμενοι ἄνδρες γυναικῶν γεγόνασι θηλύτεροι· οὐ δὴ καθυφεῖναι χρὴ τούτου. εἰ δὲ συμπεριφέρεσθαι χρὴ, ὀλίγον ἐνδοτέον αὐταῖς μαλακωτέροις χρῆσθαι τοῖς ὑφάσμασιν μόνον τὰς μεμωραμμένας λεπτουργίας καὶ τὰς ἐν ταῖς ὑφαῖς περιέργους πλοκὰς ἐκποδὼν μεθιστάντας, νῆμα χρυσοῦ καὶ σῆρας Ἰνδικοὺς καὶ τοὺς περιέργους βόμβυκας χαίρειν ἐῶντας, ὃς σκώληξ φύεται τὸ πρῶτον, εἶτα ἐξ αὐτοῦ δασεῖα ἀναφαίνεται κάμπη, μεθ' ἣν εἰς τρίτην μεταμόρφωσιν νεοχμοῦται βομβύλιον—οἱ δὲ νεκύδαλον αὐτὸ καλοῦσιν—ἐξ οὗ μακρὸς τίκτεται στήμων, καθάπερ ἐκ τῆς ἀράχνης ὁ τῆς ἀράχνης μίτος· τὰ γὰρ περιττὰ ταῦτα καὶ διαφανῆ ἔλεγχός ἐστι διανοίας οὐκ ἐρρωμένης ὀλίγῳ παραπετάσματι

3. παραλυποίη N. παραλυπῴη ceteri, sed οἱ superscr. rec. P.

12. ὄμματ' ἀρσένων] Legebatur ὄμματα θηλειῶν. Correctum ex Eurip. Hec. v. 570. quem apposuit scholiasta et quo recte scripto Clemens ipse utitur Strom. 2. p. 506.

14. φαύλοις] φαύλαις B.

15. δὴ] δεῖ N.

18. μεμωραμμένας scripsi pro μεμωρημένας. In F ο super ω a m. rec. Idem vitium p. 239.

20. ὃς superscr. in MP.

23. βομβύλιον ex Aristotelis H. A. 5, 19. pro βομβύλον. κομβύλον N. ib. νεκύδαλον] νεκύδαλλον M.

25. μίτος] μῖτος FMPV.

τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος προαγωγεύοντα. οὐ γὰρ ἔτι σκέπη ἡ ἀβροδίαιτός ἐστιν ἐσθὴς τὸ σχῆμα τῆς γυμνό- 87 S. τητος κρύπτειν μὴ δυναμένη· προσπίπτουσα γὰρ ἡ τοιαύτη ἐσθὴς τῷ σώματι προστυποῦται αὐτῷ ὑγρότερον καὶ προσαναπλάττεται σαρκικῶς ἐμφῦσα τῷ σχήματι, καὶ τὸν τύπον ἐκμάττεται τῆς γυναικὸς, ὥστ' οὐχ ὁρῶντι τὴν ὅλην τοῦ σώματος εἶναι φανερὰν διάθεσιν.

108. Παραιτητέον δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τὰς βαφάς· αὗται γὰρ πόρρω καὶ τῆς χρείας καὶ τῆς ἀληθείας πρὸς τῷ καὶ διαβολὴν τοῦ ἤθους ἐξανθεῖν· οὔτε γὰρ ἡ χρῆσις ὠφέλιμος—οὐ γὰρ πρὸς τὸ κρύος εὔθετος—οὔτε πρὸς σκέπην ἔχει τι περιττὸν παρὰ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα ἢ τὸν ψόγον μόνον, καὶ τὸ ἐπιτερπὲς τῆς χροιᾶς τοὺς λίχνους ἀνιᾷ εἰς τὴν ἀνόητον ὀφθαλμίαν ἐρεθίζον, τοὺς δὲ λευκοὺς καὶ οὐ νόθους τὰ ἔνδον λευκαῖς καὶ ἀπεριέργοις ἁρμοδιώτα- 235 P. τον ἐσθῆσι χρῆσθαι. σαφῶς γοῦν καὶ καθαρῶς Δανιὴλ ὁ προφήτης "ἐτέθησαν" φησὶ "θρόνοι καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῶν ὡσεὶ παλαιὸς ἡμερῶν, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ὡσεὶ χιὼν λευκόν." τοιαύτῃ χρώμενον στολῇ τὸν κύριον ἐν ὁράματι θεωρεῖν καὶ ἡ Ἀποκάλυψίς φησιν "εἶδον τὰς ψυχὰς τῶν μεμαρτυρηκότων ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἐδόθη ἑκάστῳ στολὴ λευκή." εἰ δὲ καὶ ἄλλο τι δέοι χρῶμα ζητεῖν, τὸ αὐτοφυὲς τῆς ἀληθείας ἀπόχρη βάμμα, αἱ δὲ τοῖς ἄνθεσιν ἐοικυῖαι ἐσθῆτες βακχικοῖς καὶ τελεστικοῖς καταλειπτέαι λήροις, πρὸς δὲ καὶ ἡ πορφύρα καὶ τὰ ἀργυρώματα, ὥς φησιν ὁ κωμικὸς,

5. σχήματι] σώματι BR et margo F.

6. ὥστ' οὐχ ὁρῶντι] ὡς τῷ γ' ὁρῶντι Jacobs. ad Achill. Tat. p. 404.

9. πρὸς τῷ] πρός τὸ R. Pal.

16. ἐσθῆσι Sylb. ἐσθήσεσι libri, qui frequens in hoc dativo librariorum error est, de quo post alios dixit Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 383.

ib. γοῦν] οὖν BR.

17. Daniel. vii. 9.

20. ἡ Ἀποκάλυψις] ἡ ἰω ἀποκάλυψις τοῦ θεολόγου lemma in marg. F.

ib. Apocal. vi. 9. 11.

22. ἄλλο τι] ἀλλ' ὅτι V. ἀλό τι F.

25. καταλειπτέαι F. καταληπτέαι ceteri, nisi quod ει superscr. rec. P.

εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρήσιμα κοὐκ εἰς τὸν βίον,

τὸν δὲ ἡμέτερον βίον πάντα μᾶλλον ἢ πομπὴν εἶναι χρεών. βάμμα γοῦν Σαρδιανικὸν καὶ ἄλλο ὀμφάκινον καὶ χλωρὸν ἕτερον, ῥοδομιγὲς καὶ κοκκοβαφὲς καὶ ἄλλα μυρία διὰ σπουδῆς βάμματα ἐπινενόηται ταῖς ἐξώλεσιν ἡδυπαθείαις.

109. Ὄψεως, οὐ σκέπης ἡ ἐσθὴς αὕτη. τά τε χρυσῷ πεποικιλμένα καὶ τὰ ἀλουργοβαφῆ, καὶ ζῴων τε προσώνυμόν γέ τι τρύφημα τοῦτο, τόν τε μυροβαφῆ ἐκεῖνον κροκωτὸν καὶ τῶν ὑμενίων τῶν περιόπτων τὰ πολυτελῆ καὶ ποικίλα ἱμάτια ἔχοντα ζῴδια ἐν τῇ πορφύρᾳ αὐτῇ τέχνῃ χαίρειν ἐατέον· τί γὰρ φρόνιμον γυναῖκες ἐργάσαιντο

ἢ λαμπρὸν, αἳ καθήμεθα,

φησὶν ἡ κωμῳδία,

ἐξανθισμέναι,
κροκωτοφοροῦσαι καὶ κεκαλλωπισμέναι;

παραινεῖ δὲ διαρρήδην ὁ παιδαγωγὸς "ἐν περιβολῇ ἱματίου οὐ μὴ καυχήσῃ, μηδὲ ἐπαίρου ἐν δόξῃ πάσῃ παρανόμῳ οὔσῃ." ἐπισκώπτων γοῦν τοὺς τοῖς μαλακοῖς ἠμφιεσμένους ἱματίοις ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει "ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ ἐν τρυφῇ διάγοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσὶ τοῖς ἐπιγείοις," βασιλείοις λέγει τοῖς φθαρτοῖς, ἔνθα δοξοκαλία

1. χρήσιμα κοὐκ] Ex Stobaei Flor. 56, 15. constat Philemonem, cujus hic versus est, εὔθετ', οὐκ scripsisse. Ceterum και οὐκ libri.

3. Σαρδιανικὸν] Libri σαρδηνιακὸν, nisi quod FV σαρδυνιακόν. Correxi ex Aristoph. Ach. 112. ubi similes sunt librorum corruptelae.

5. ἐξώλεσιν] ἐξώλεις (supra: εσι) R. ἐξώλεις BN. Pal. ἐξώλοις FMPV.

7. πεποικιλμένα MN. πεποιημένα ceteri.

ib. προσώνυμον—τοῦτο Potterus pro προσήνεμον—τούτῳ. τοῦτο cum Hoeschelio.

9. ὑμενίων] ὑμενίνων FV.

13. ἢ λαμπρὸν om. N.

14. ἡ κωμῳδία] Aristoph. Lys. 42. ubi τί δ' ἂν γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίατο, et sic Clemens p. 254: nisi quod ἐργασαίμεθα.

15. ἐξανθισμέναι ex p. 254. pro ἐξηνθισμέναι, ut apud Aristoph.

16. κροκωτοφοροῦσαι] κροκωτὰ φοροῦσαι libri plures Aristophanis.

ib. καὶ additum ex Aristoph.

17. Eccles. xi. 4.

18. παρανόμῳ Sylb. pro ἀπαρανόμῳ, orto ex παρανόμῳ et ἀνόμῳ.

20. Luc. vii. 25.

22. λέγει] Praestat λέγων.

καὶ δοξοκοπία καὶ κολακεία καὶ πλάνη· οἱ δὲ τὴν οὐράνιον 236 P.
θεραπεύοντες αὐλὴν περὶ τὸν πάντων βασιλέα τὴν ἀκήρατον τῆς ψυχῆς ἐσθῆτα, τὴν σάρκα, ἁγιάζονται, καὶ ταύτῃ ἐπενδύονται ἀφθαρσίαν. καθάπερ οὖν ἡ ἄγαμος μόνῳ σχολάζει τῷ θεῷ καὶ ἡ φροντὶς αὐτῆς οὐ περισχίζεται, γημαμένη δὲ ἥ γε σώφρων διαιρεῖται τὸν βίον καὶ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα, ἡ δὲ ἄλλως φερομένη ὅλη γίνεται τοῦ γάμου, τουτέστιν τοῦ πάθους, τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον ἡ σώφρων γυνὴ σχολάζουσα μὲν τῷ ἀνδρὶ ἀνυποκρίτως θεοσεβεῖ, φιλοκοσμοῦσα δὲ ἀποπέπτωκεν καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ γάμου τοῦ σώφρονος, τὸν κόσμον ἀντικαταλλαττομένη τἀνδρὸς κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ Ἀργείᾳ ἑταίρᾳ, τῇ Ἐριφύλῃ λέγω,

ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα.

110. Ταύτῃ καὶ τὸν Κεῖον ἀποδέχομαι σοφιστὴν τὰς οἰκείας καὶ καταλλήλους ἀρετῆς καὶ κακίας εἰκόνας ὑπογράφοντα· τὴν μὲν γὰρ αὐταῖν ἀφελῶς ἱσταμένην ἐποίησεν καὶ λευχείμονα καὶ καθάρειον, τὴν ἀρετὴν, αἰδοῖ μόνῃ κεκοσμημένην—τοιαύτην εἶναι χρὴ τὴν πιστὴν ἐνάρετον μετ' αἰδοῦς—, θατέραν δὲ τοὐναντίον εἰσάγει, τὴν κακίαν, περιττῇ μὲν ἐσθῆτι ἠμφιεσμένην, ἀλλοτρίῳ δὲ χρώματι

1. δοξοκοπία] δοξοκομπία adscriptum in R.
7. τὸν θεὸν—τὸν ἄνδρα N. Utrumque τὸν om. ceteri.
ib. Cf. Cor. I vii. 34.
8. τουτέστιν F. τουτέστι V.
12. Ἀργείᾳ] ἀργίαι P. Ex ἀργία correctum in M.
14. ἣ χρυσὸν—] Hom. Od. 11, 327.
15. Κεῖον] κῖον MP. βίον N. Prodicum dicit.
16. οἰκείας N. ἐοικυίας ceteri.
17. γὰρ additum ex N.
ib. ἐποίησεν F. ἐποίησε V.
18. καθάρειον M correctus. Scribebatur καθάριον. ει superscr. rec. P.
ib. μόνῃ] μόνην MN.
20. θατέραν] Formae barbarae θάτερος et θατέρα, ab grammaticis notatae, quorum locos indicavi in Thesauro vol. 4. p. 256, quum jam apud novae comoediae poetas reperiantur, non alienae habendae sunt ab aetate Clementis, qui saepe rectis θάτερον θατέρου θατέρῳ usus est, vitiosis vero hoc tantum loco et Strom. 1. p. 322. θάτερος, ubi tamen apud Eusebium. H. Eccl. 5. 11. recta legitur forma ἅτερος. Itaque dubitari potest an hic quoque τὴν ἑτέραν scripserit Clemens.

γεγανωμένην, καὶ ἡ κίνησις αὐτῆς καὶ ἡ σχέσις πρὸς τὸ ἐπιτερπὲς ἐπιτηδευομένη ταῖς μαχλώσαις ἔγκειται σκιαγραφίᾳ γυναιξίν. πρὸς οὐδεμίαν δὲ ὅλως ὁ ἑπόμενος τῷ λόγῳ αἰσχρὰν ἡδονὴν οἰκειώσεται· διὸ καὶ τῆς ἐσθῆτος τὸ χρειῶδες προκριτέον, κἂν ὁ λόγος τοῦτο ψάλλῃ διὰ Δαβὶδ περὶ τοῦ κυρίου λέγων "εὔφρανάν σε θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου, παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ καὶ κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη," οὐκ ἐσθῆτα τὴν τρυφητικὴν μεμήνυκεν, ἀλλὰ τὸν ἐκ πίστεως συνυφασμένον ἀκήρατον τῶν ἠλεημένων κόσμον τῆς ἐκκλησίας δεδήλωκεν, ἐν ᾗ ὁ ἄδολος Ἰησοῦς
307 P. ὡς χρυσὸς διαπρέπει, καὶ οἱ κροσσοὶ, οἱ ἐκλεκτοὶ, οἱ χρυσοῖ.

111. Εἰ δὲ καὶ ὑφῆναι χρὴ τοῦτον διὰ τὰς γυναῖκας, ἡδεῖαν τὴν ἐσθῆτα καὶ προσηνῆ πρὸς τὴν ἁφὴν ἐξυφαντέον, οὐχὶ δὲ καθάπερ τὰς γραφὰς πρὸς τὸ τερπνὸν τῆς ὄψεως ἐξανθιστέον· ἐξίτηλος μὲν γὰρ ἡ γραφὴ τῷ χρόνῳ γίνεται, αἱ δὲ ῥύψεις καὶ αἱ στύψεις τοῖς φαρμακώδεσι τῆς βαφῆς χυμοῖς ἐκτήκουσαι τὰ ἔρια τῶν ἀμπεχονῶν τὰς ὑφάνσεις ἀσθενεῖς ἀποτελοῦσι, τὸ δὲ οὐδ' εἰς οἰκονομίαν εὔθετον. ἀπειροκαλία δὲ ἡ μεγίστη τοσοῦτον ἐπτοῆσθαι περὶ τοὺς πέπλους καὶ τὰς ξυστίδας καὶ τὰς ἐφαπτίδας χλαίνας τε καὶ χιτῶνας τά τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει, Ὅμηρός φησιν. αἰσχύνομαι γὰρ ὡς ἀληθῶς ὁρῶν τοσοῦτον ἐκχεόμενον πλοῦτον εἰς τὴν αἰδοίων σκέπην. ὁ γάρ τοι ἀρχαῖος ἄνθρωπος ὁ ἐν τῷ παραδείσῳ κλάδοις καὶ φύλλοις τὴν σκέπην τῆς αἰσχύνης παρεμέτρει, νυνὶ δὲ ἐπεὶ τὰ πρόβατα ἡμῖν δεδημιούργηται, μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς προβάτοις

6. Psalm. xlv. 8 sq.
7. σου (post τιμῇ) addunt codices, excidit in V.
10. τῶν ἠλεημένων] τὸν ἠλεημένον adscriptum in N.
11. Cf. Petr. I ii. 22.
12. χρυσὸς διαπρέπει] Pind. Ol. 1, 1.
ib. οἱ ἐκλεκτοὶ] καὶ ἐκλεκτοὶ BR.
14. ὑφῆναι] ὑφεῖναι NV, non F. ὑφεῖναι, superscripto rec. η, P.
17. μὲν om. BR.
23. Ὅμηρος] Il. 2, 262.

ἀφραίνωμεν, παιδαγωγούμενοι δὲ τῷ λόγῳ τὸ πολυτελὲς
88 S. τῆς ἐσθῆτος διελέγχωμεν ἐπιλέγοντες, τρίχες ἐστὲ προβάτων, κἂν Μίλητος αὐχῇ, κἂν Ἰταλία δοξάζηται, κἂν ὑπὸ διφθέραις φυλάττωνται αἱ τρίχες, περὶ ἃς μεμήνασιν οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ ἡμῖν γε οὐ σπουδαστέον.

112. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης καὶ τῶν προβάτων ὑπεριδὼν τὰς τρίχας ὀζούσας τρυφῆς "τὰς τῶν καμήλων" εἵλετο τρίχας καὶ ταύτας ἠμπίσχετο, τὸ εὐτελὲς καὶ ἄδολον τοῦ βίου ὑποτυπούμενος. καὶ γὰρ "μέλι ἤσθιεν καὶ ἀκρίδας," γλυκεῖαν καὶ πνευματικὴν τροφὴν, ἀτύφους καὶ σώφρονας τὰς ὁδοὺς τοῦ κυρίου παρασκευάζων. ἢ που γὰρ ἂν ἁλουργὴν χλανίδα περιεβάλετο ὁ τὴν ἀλαζονείαν τὴν πολιτικὴν ἐκτραπεὶς, εἰς δὲ τὴν ἔρημον τῆς ἐρημίας κατὰ γαλήνην θεῷ πεπολιτευμένος ἐκτὸς πάσης κενοσπουδίας, ἀπειραγαθίας, μικροπρεπείας. μηλωτῇ δὲ ἐχρῆτο Ἠλίας ἐνδύματι καὶ "ζώνῃ τὴν μηλωτὴν κατέσφιγγεν ἐκ τριχῶν πεποιημένῃ." Ἡσαΐας δὲ ἄλλος οὗτος προφήτης "γυμνός τε καὶ ἀνυπόδετος ἦν," πολλάκις δὲ καὶ σάκκον ἠμπίσχετο ταπεινοφροσύνης ἔνδυμα.

113. Εἰ δὲ καὶ Ἱερεμίαν καλεῖς, "λινοῦν" οὗτος περίζωμα εἶχε μόνον. ὡς δὲ τὰ εὔτραφῆ τῶν σωμάτων γυμνούμενα φανερωτέραν δείκνυσι τὴν ἀκμὴν, οὕτως καὶ τῶν ἠθῶν τὸ κάλλος μὴ ἐνειλούμενον ἀπειροκάλοις φλυαρίαις 238 P.
τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐνδείκνυται. τὸ δὲ καὶ σύρειν τὰς ἐσθῆτας ἐπ' ἄκρους καθιέντας τοὺς πόδας κομιδῇ ἀλαζονικὸν,

2. διελέγχωμεν] διελέγχομεν F et pr. M.
7. τὰς τῶν] καὶ τῶν N.
8. εἵλετο] Ex εἵλατο factum in P.
9. Marc. i. 6.
11. ἢ P ut Sylb. pro ᾗ.
12. ἁλουργὴν] ἁλουργῆν F. quod ἁλουργῆ esse potest, ut ἁλουργές legitur p. 311, 11.
14. κατὰ om. N, in marg. habet P.
ib. κενοσπουδίας] κενοδοξίας N, sed alterum in marg.
15. μικροπρεπείας] μικροπρεπίας pr. M, correctum a m. rec.
16. Reg. IV i. 8. ii. 18.
18. Iesai. xx. 2.
20. Jerem. xiii. 1.
25. καθιέντας N. καθιείσιν M. καθεὶς PV, superscripto a m. rec. εμένας et in marg. καθιέντας.

ἐμποδὼν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ περιπατεῖν γινόμενον, καλλύντρου δίκην ἐπισυρομένης τῆς ἐσθῆτος τὰς ἐπιπολαίους τῆς γῆς ἀχυρμιὰς, οὐδὲ τῶν κατεαγότων τούτων δὴ τῶν τὴν κιναιδίαν τὴν ἄφωνον ἐπὶ ταῖς σκηναῖς μετιόντων ὀρχηστῶν ἀπορρέουσαν εἰς τοσοῦτον ὕβρεως τὴν ἐσθῆτα περιορώντων, οἷς οἱ ἐπιμελεῖς στολισμοὶ καὶ τῶν κρασπέδων αἱ ἀπαιωρήσεις καὶ τῶν σχημάτων οἱ περίεργοι ῥυθμοὶ βλακείας σμικρολόγου ἐπισυρμὸν ἐμφαίνουσιν. κἂν τὸν ποδήρη τις παραφέρῃ τοῦ κυρίου, ὁ ποικιλανθὴς ἐκεῖνος χιτὼν τὰ τῆς σοφίας ἄνθη δεικνύει, τὰς ποικίλας καὶ μὴ μαραινομένας γραφὰς, τὰ λόγια τὰ τοῦ κυρίου ταῖς τῆς ἀληθείας ἀπαστράπτοντα αὐγαῖς. τοιαύτην ἄλλην τὸν κύριον ἐσθῆτα διὰ τοῦ Δαβὶδ ἠμφίεσεν τὸ πνεῦμα ὧδέ πως ψάλλον "ἐξομολόγησιν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον."

114. Καθάπερ οὖν περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐσθήτων καθαρευτέον πάσης ἀτοπίας, οὕτως δὲ καὶ τῆς χρήσεως τὴν ἀμετρίαν εὐλαβητέον. οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ γόνυ καθάπερ τὰς Λακαίνας φασὶ παρθένους ἐστολίσθαι καλόν· οὐδὲν γὰρ μέρος ὁτιοῦν ἀπογυμνοῦσθαι γυναικὸς εὐπρεπές. καίτοι δυνατὸν ἀποφθέγξασθαι μάλα κοσμίως τὴν ἀστείαν ἐκείνην φωνὴν πρὸς τὸν εἰπόντα "καλὸς ὁ πῆχυς," "ἀλλ' οὐ δημόσιος," καὶ "κνῆμαι καλαὶ," "ἀλλὰ μόνου," φάναι, "τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐμοῦ," καὶ "πρόσωπον εὐπρεπὲς," "ἀλλὰ μόνου τοῦ γεγαμηκότος." ἐγὼ δὲ οὐδὲ τὴν αἰτίαν τῶν

1. ἐμποδὼν Sylb. pro ἐμποδῶν, quod est in FMPV hic et alibi.
ib. καλλύντρου] καλλύνθρου MNPV, non F.
4. ταῖς σκηναῖς MNP. τὰς σκηνὰς ceteri. τῆς σκηνῆς Sylb.
ib. ὀρχηστῶν] ὀρχιστῶν pr. M.
8. σμικρολόγου N. σμικρολόγους M. μικρολόγου FV. μικρολόγους P.
ib. ἐπισυρμὸν] ἐπισυρμῶν M.
9. τοῦ κυρίου BMR. Pal. τὸν κυρίου FPV.
11. τὰ τοῦ κυρίου] τὰ τοῦ om. N. τὰ excidit in V. fortasse typothetae culpa: nam est in BFMPR. Pal., quorum MP. omittunt τοῦ.
14. Psalm. civ. 1 sq.
22. πρὸς τὸν εἰπόντα M. Aberat τόν. In F προσειπόντα.
24. τοῦ ἀνδρὸς bis in N.
25. τοῦ γεγαμηκότος] τοῦ om. N.

τοιούτων ἐπαίνων θέλω παρέχειν τὰς σώφρονας τοῖς διὰ τῶν ἐπαίνων θηρωμένοις τὰ ἐπίψογα, καὶ οὐδ' ὅτι γε παραγυμνοῦν τὸ σφυρὸν κεκώλυται μόνον, ἐγκεκαλύφθαι δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐπεσκιάσθαι προστέτακται. οὐ γὰρ ὅσιον εἶναι θήρατρον ἀνθρώπων τὸ κάλλος τοῦ σώματος. οὐδὲ ἀλουργῷ παρασκεπάσματι χρωμένην περίβλεπτον ἐθέλειν γίνεσθαι τὴν γυναῖκα εὔλογον. εἴθε γὰρ καὶ τῆς ἐσθῆτος οἷόν τε ἦν ἐξελεῖν τὴν πορφύραν, ὡς μὴ ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῶν χρωμένων τοὺς θεατὰς ἐπιστρέ- 299 P. φειν, αἱ δὲ ὀλίγον κομιδῇ τὸ λοιπὸν τῆς ἀμπεχόνης ὑφαίνουσαι τὸ πᾶν ἀλουργὲς εἰργάσαντο ἐκφλέγουσαι τὰς ῥᾳθυμίας καὶ δῆτα αὐτὰς περὶ τὰς μεμωραμμένας ταύτας καὶ ἁβρὰς ἀλυούσας πορφύρας κατὰ τὸ ποιητικὸν δὴ ἐκεῖνο,

ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος.

115. Διὰ ταύτην γοῦν τὴν πορφύραν ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδὼν καὶ τῆς Λακωνικῆς ἡ γείτων τῆς θαλάσσης ποθεινόταται, ἀνάγονται δὲ εὖ μάλα καὶ οἱ βαφεῖς αὐτῶν καὶ οἱ πορφυρευταὶ καὶ αὐτὰ τὰ κογχύλια διὰ τὸ τὸ αἷμα τούτων ἐξανθεῖν τὴν πορφύραν. ἀλλὰ καὶ τοῖς λίχνοις ὑφάσμασιν ἐγκαταμιγνύουσαι αἱ δολεραὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναικώδεις τὰς δολερὰς βαφὰς μαργαίνουσιν περὶ τὴν ἀμετρίαν, οὐκέτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ γῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς. τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ τὰ βύσσινα σιωπῶ· ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. δεῖ δὲ τὴν σκέπην, οἶμαι, αὐτὸ

6. [illegible] EMR. Pal. [illegible] FSPV [illegible]
10. [illegible] P
12. [illegible]
13. [illegible] P
15. [illegible] Hom. [illegible]
17. [illegible]
19. [illegible] P
[illegible] P.
25. [illegible]

αὐτῆς κρεῖττον ἀποφαίνειν τὸ σκεπόμενον, ὡς τὸ ἄγαλμα τοῦ νεὼ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος τὸ σῶμα. νυνὶ δὲ πᾶν τοὐναντίον, τὸ μὲν σῶμα αὐταῖς εἰ πιπράσκοιτο, οὐκ ἄν ποτε χιλίας εὕροι Ἀττικὰς, μίαν δέ που ἐσθῆτα μυρίων ὠνούμεναι σφᾶς αὐτὰς ἀχρειοτέρας καὶ ἀτιμοτέρας τῶν ὑφασμάτων ἐλέγχουσιν. τί ποτ' οὖν διώκετε τὰ σπάνια καὶ πολυτελῆ πρὸ τῶν ἐν μέσῳ καὶ τῶν εὐτελῶν; ὅτι ἀγνοεῖτε τὸ ὄντως καλὸν καὶ τὸ ὄντως ἀγαθὸν, καὶ ἀντὶ τῶν ὄντων τὰ δοκοῦντα παρὰ τοῖς ἀνοήτοις σπουδάζετε, οἳ τοῖς μεμηνόσιν ἐπ' ἴσης τὰ λευκὰ ὡς μέλανα φαντάζονται.

ΚΕΦ. ΙΑ.

240 P.

Περὶ ὑποδέσεως.

116. Παραπλήσιαι δὲ καὶ περὶ τὰς ὑποδέσεις εἰσὶν αἱ ἀλαζόνες τὴν πολλὴν βλακείαν κἀνταῦθα ἐπιδεικνύμεναι. 89 S. αἰσχρὰ γοῦν ἀληθῶς τὰ σανδάλια ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς ἐστι τὰ χρυσᾶ ἄνθεμα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἥλους ἑλικοειδῶς τοῖς καττύμασιν ἐγκατακρούειν ἀξιοῦσιν, πολλαὶ δὲ καὶ ἐρωτικοὺς ἀσπασμοὺς ἐγχαράττουσιν αὐτοῖς, ὡς ἂν ἐκ τῆς ἐπιβάσεως ῥυθμίζουσαι τὴν γῆν καὶ τὸ ἑταιρικὸν τοῦ φρονήματος ἐκ τοῦ βαδίσματος ἐναποσφραγίσωνται. χαίρειν οὖν ἐατέον τὰς ἐπιχρύσους καὶ διαλίθους τῶν σανδαλίων ματαιοτεχνίας καὶ κρηπῖδας Ἀττικὰς καὶ τὰς Σικυωνίας καὶ τοὺς

1. αὐτῆς Potterus ex Musonio. apud Stob. Flor. 1, 84. pro αὐτοῦ (αὐτοῦ M). Praecedens αὐτό om. Stob.
5. μυρίων] μυρίων ταλάντων libri. "Non intellexit homuncio χιλίας et μυρίων dici omisso δραχμάς et δραχμῶν, et quod in buccam venit de suo addidit. Potuitne stolidius quidquam dare quam μίαν ἐσθῆτα μυρίων ταλάντων ὠνούμεναι et vestem vel sic satis pretiosam *sexies millies* pretio augere?" COBET. Mnemos. vol. 11. p. 385.
6. ἀτιμοτέρας] τιμοτέρας N.
7. ἐν μέσῳ] ἐμμέσων N. ἐμμέσω P.
10. σπουδάζετε] σπουδάζεται P.
11. φαντάζονται] φαντάζεται N.
16. γοῦν] οὖν BR.
17. ἄνθεμα pro ἀναθέματα restitutum ex Polluce 7, 87. Cephisodori versus integros afferente.
20. καὶ τὸ] καὶ supra versum MP.
23. κρηπῖδας] Sic F, non κρηπίδας ut V.

κοθόρνους, Περσικάς τε καὶ Τυρρηνικὰς, προθεμένους δὲ καθὼς ἔθος τῇ ἀληθείᾳ ἡμῶν τὸν σκοπὸν τὸν ὀρθὸν τὸ κατὰ φύσιν ἐκλέγειν χρή. ἡ γὰρ χρῆσις τῶν ὑποδημάτων ἡ μὲν αὐτῶν εἰς σκέπην ποδῶν, ἡ δὲ εἰς προφυλακὴν τῶν προσπταισμάτων καὶ τῶν ὀρειβατικῶν τραχυτήτων τὴν πέλμα ποδὸς σώζουσαν.

117. Γυναιξὶ μὲν οὖν τὸ λευκὸν ὑπόδημα συγχωρητέον, πλὴν εἰ μὴ ὁδεύοιεν, τότε δὲ τῷ ἀλειπτῷ χρηστέον. ἡλωμένων δὲ δέονται τῶν καττυμάτων αἱ ὁδεύουσαι. πλὴν τὰ πολλὰ ὑποδήμασι χρηστέον αὐταῖς· οὐ γὰρ ἁρμόζει γυμνὸν ἐπιδείκνυσθαι τὸν πόδα, ἄλλως τε καὶ εὐαίσθητον εἰς βλάβην ἡ γυνή. ἀνδρὶ δὲ εὖ μάλα ἁρμόδιον ἀνυποδησία, πλὴν εἰ μὴ στρατεύοιτο. καὶ γάρ πως ἐγγὺς τὸ ὑποδεδέσθαι τῷ δεδέσθαι. ἀσκητικώτατόν γέ τοι γυμνοῖς χρῆσθαι τοῖς ποσὶν καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ εὐκολίαν εὔθετον, ἔνθα μὴ ἀνάγκη τις διακωλύοι. εἰ δὲ μὴ ὁδεύοιμεν, ἀλλὰ μηδὲ φέροιμεν τὴν ἀνυποδησίαν, βλαύταις ἢ φαικασίοις χρηστέον· κονίποδας αὐτὰς ἐκάλουν οἱ Ἀττικοὶ, διὰ τὸ **241 P.** πελάζειν μοι δοκεῖν τῇ κόνει τὼ πόδε. τῆς λιτῆς ὑποδέσεως ἀπόχρη μάρτυς Ἰωάννης, οὐκ ἄξιος εἶναι ὁμολογῶν τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων λύειν τοῦ κυρίου. οὐ γάρ τι τῶν περιέργων ὑπεδέδετο ὁ τῆς ἀληθοῦς Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὑποδεικνύμενος τὸν τύπον. τοῦτο δὲ εἰ καὶ αἰνίττεταί τι, ἐν ἄλλοις δηλωθήσεται.

5. προσπταισμάτων N, ut Sylb. in Indice. προπταισμάτων ceteri.
13. καὶ γάρ πως—δεδέσθαι] Haec quoque ex Musonio sumsit.
15. ὑγίειαν] ὑγείαν FP.
16. διακωλύοι] διακωλύηι pr. P.
18. αὐτὰς BMR. Pal. αὐτὰ FV.
19. δοκεῖν] δοκεῖ MR. Pal. δοκῇ B.
21. Cf. Marc. i. 7. Luc. iii. 16.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ὅτι οὐ χρὴ περὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χρυσοῦν ἐπτοῆσθαι κόσμον.

118. Λίθους δὲ πελίους ἢ χλωροὺς καὶ τῆς ἀπεξενωμένης θαλάττης τὰ ἐκβράσματα καὶ τῆς γῆς τὰ ἐκψήγματα μειρακιῶδές ἐστι τεθηπέναι. ἐπὶ γὰρ τὰ διαυγῆ τῶν λιθιδίων καὶ τὰς ἰδιαζούσας χρόας ὑέλους τε ἵεσθαι ποικίλας οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἀνοήτων ἐστὶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν πληκτικὴν ἐχόντων φαντασίαν ἑλκομένων. ταύτῃ καὶ τὸ πῦρ τὰ παιδία θεασάμενα φέρεται ἐπ' αὐτὸ τῇ λαμπρότητι ἀγόμενα, τῆς δὲ ἐπαφήσεως τὸ ἐπισφαλὲς διὰ τὴν ἄνοιαν οὐ κατανενοηκότα. τοιοῦτοι ταῖς ἠλιθίαις οἱ λίθοι γυναιξὶν περιδούμενοι τοῖς ὅρμοις καὶ τοῖς περιδεραίοις ἐγκατακλειόμενοι ἀμέθυστοι καὶ κεραυνῖται καὶ ἰάσπιδες καὶ τοπάζιον,

ἥ τε Μιλησία
σμάραγδος, ἐμπόλημα τιμηέστατον.

ὁ δὲ πολυτίμητος μαργαρίτης ὑπερφυῶς τῇ γυναικωνίτιδι εἰσεκώμασεν· γίνεται δὲ οὗτος ἐν ὀστρείῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, μέγεθος δὲ ἡλίκος ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. καὶ οὐκ αἰσχύνονται αἱ κακοδαίμονες περὶ ὄστρειον ὀλίγον τοῦτο τὴν πᾶσαν σπουδὴν πεποιημέναι, ἐξὸν ἁγίῳ κοσμεῖσθαι λίθῳ, τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ, ὃν "μαργαρίτην" ἡ γραφὴ κέκληκέν που, τὸν διαυγῆ καὶ καθαρὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐν σαρκὶ ἐπόπτην ὀφθαλμόν, τὸν λόγον τὸν διαφανῆ,

4. θαλάττης FP. θαλάσσης V.
6. ὑέλους] ὑέλου N.
ib. ἵεσθαι N. ἵεσθαι V aliique, opinor. ἰεσθαι sine accentu pr. P, spiritu aspero a m. rec. addito.
11. τοιοῦτοι] τοιοῦτο MNP. τοιοῦτό τι Jacobs. ad Achill. Tat. p. 519.
ib. γυναιξὶν M. γυναιξὶ V.
12. ὅρμοις] ὁρμοῖς M.
ib. περιδεραίοις N. περιδερρέοις (αι superscr.) F. περιδερέοις MP, αι superscr. in P a m. rec. περιδερρέοις V. περιδερραίοις BR.
13. ἀμέθυστοι MNPR. ἀμέθυσοι FV.
17. ὀστρείῳ BNR. pr. P. ὀστρίῳ V, et in litura P. ὀστρείῳ, ει ex ι facto, FM.
19. ὄστρειον BNR. ὄστριον V. ὄστρειον ex ὄστριον correctum FM. ὄστριον (ε rec.) P.
21. Matth. xiii. 46.

δι' ὃν ἡ σὰρξ τιμία ὕδατι ἀναγεννωμένη. καὶ γὰρ τὸ ὄστρειον ἐκεῖνο ἐν ὕδατι γιγνόμενον περιστέγει τὴν σάρκα, ἐκ δὲ ταύτης ὁ μαργαρίτης κυΐσκεται.

119. Λίθοις δὲ ἁγίοις τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ τετειχίσθαι παρειλήφαμεν, καὶ τὰς δώδεκα τῆς οὐρανοπόλεως πύλας 242 P. τιμίοις ἀπεικασμένας λίθοις τὸ περίοπτον τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς αἰνίττεσθαι χάριτος ἐκδεχόμεθα. ἐπὶ γὰρ τῶν λίθων τῶν πολυτελῶν αἱ χρόαι τετάχαται, τίμιαι δὲ αὗται, τὰ δ' ἄλλα ὕλη γεώδης καταλείπονται. συμβολικῶς τούτοις εἰκότως τειχίζεται τῶν ἁγίων ἡ πόλις πνευματικῶς οἰκοδομουμένη. πρὸς τὸ ἄνθος οὖν τῶν λίθων τὸ ἀμίμητον τὸ ἄνθος τοῦ πνεύματος τὸ ἀκήρατον καὶ ἅγιον τῆς οὐσίας νενοήκασιν· αἱ δὲ μὴ συνιεῖσαι τὸ συμβολικὸν τῶν γραφῶν ὅλαι περικεχήνασιν τοῖς λίθοις τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἀπολογισμὸν προφερόμεναι, ὃν καὶ ἔδειξεν ὁ θεὸς, διὰ τί μὴ χρησώμεθα; καὶ πάρεστί μοι, διὰ τί μὴ τρυφήσω; καὶ τίσιν οὖν ταῦτα γέγονεν, εἰ μὴ ἡμῖν; τελέως δὲ ἠγνοηκότων τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ αἱ τοιαῦται φωναί. πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ἀναγκαῖα καθάπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα προφανῆ πᾶσι χορηγεῖται, τὰ δὲ ὅσα μὴ ἀναγκαῖα γῇ τε καὶ ὕδατι ἔκρυψεν.

120. Διὰ τοῦτό τοι μύρμηκες χρυσωρυχοῦσι καὶ γρῦπες χρυσοφυλακοῦσι καὶ ἡ θάλασσα τὸν μαργαρίτην ἔκρυψεν λίθον, ὑμεῖς δὲ περίεργοι εἰς ἃ μὴ δεῖ. ἰδοὺ ὅλος

1. τιμία] τιμίῳ BR.

2. ὄστρειον] ὄστριον F. ὄστρειον ex ὄστριον correctum M. ὄστριον (ε rec.) P.

4. Apoc. xxi. 18 sq.

12. τοῦ πνεύματος FPR. Pal. τὸ πνεύματος V.

14. περικεχήνασιν] περικεχήνασι FM.

15. ἀπολογισμὸν] Ex ἀπολαγισμὸν correctum in M.

16. χρησόμεθα FP. Pal. χρησώμεθα MV.

18. Matth. vi. 33.

22. Διὰ τοῦτό τοι om. M in lacuna.

ib. χρυσωρυχοῦσι] χρυσορυχοῦσι, superscripto ω, F.

23. χρυσοφυλακοῦσι] χρυσωφυλακοῦσι MV.

ον θεόν, τὸ δὲ

ΚΕΦ. ΙΒ. οἱ τὴν ἐπὶ θανάτῳ

"Οτι οὐ χρὴ περὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν γ ἀλλὰ καὶ τῇ γραφῇ

118. Λίθους δὲ πελίους ἢ · ην, "ζητεῖτε πρῶτον τὴν
μένης θαλάττης τὰ ἐκβράσμ ταῦτα πάντα προστεθήσεται
μειρακιῶδές ἐστι τεθηπέν δεδώρηται καὶ εἰ πάντα ὑμῖν
δίων καὶ τὰς ἰδιαζούσ πάντα ὑμῖν ἔξεστι," φησὶν ὁ ἀπό-
οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἀνοήτ πάντα συμφέρει." παρήγαγεν δὲ τὸ
ἐχόντων φαντασ νία ὁ θεὸς αὐτὸς τῶν ἑαυτοῦ πρότερος 90 S.
παιδία θεασά πᾶσιν ἀνθρώποις τὸν ἑαυτοῦ ἐπικου-
μενα, τῆς πάντα ποιήσας ὑπὲρ πάντων. κοινὰ οὖν τὰ
καταν πλεονεκτούντων οἱ πλούσιοι. τὸ οὖν πάρεστί
περιδ μοι, διὰ τί μὴ τρυφήσω; οὐκ ἀνθρώ-
μεν κοινωνικόν, ·ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἀγαπητικόν,
ἢ μοι, διὰ τί μὴ μεταδῶ τοῖς δεομένοις; ὁ γὰρ
τέλειος ὁ τὸ "ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
ἑαυτόν" πληρώσας. αὕτη γὰρ ἡ ἀληθὴς τρυφὴ ἡ θη-
σαυριζομένη πολυτέλεια, ἡ δὲ εἰς τὰς ματαίους ἐπιθυμίας
ἀνάλωσις ἀπωλείας, οὐ δαπάνης, ἐπέχει λόγον. δέδωκεν
γὰρ ὁ θεὸς οἶδ' ὅτι τῆς χρήσεως ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ
μέχρι τοῦ ἀναγκαίου, καὶ τὴν χρῆσιν κοινὴν εἶναι βεβού-
ληται. ἄτοπον δὲ ἕνα τρυφᾶν πενομένων πλειόνων. πόσῳ
μὲν γὰρ εὐκλεέστερον τοῦ πολυτελῶς οἰκεῖν τὸ πολλοὺς
εὐεργετεῖν; πόσῳ δὲ συνετώτερον τοῦ εἰς λίθους καὶ χρυ-
σίον τὸ εἰς ἀνθρώπους ἀναλίσκειν; πόσῳ δὲ ὠφελιμώτερον

1. ἀναπέπταται Sylb. pro ἀνά-πτεται.
3. γεωρυχοῦσι omnes praeter V, qui γεωργοῦσι.
4. ἀντᾴδετε] ἀντᾴδεται PV.
6. ὑμῖν] ἡμῖν BP.
7. ὑμῖν] ἡμῖν BFP. Pal.
8. Cor. I x. 23.
9. τῶν ἑαυτοῦ codices omnes. τὸν ἑαυτοῦ V, typothetae errore: unde Arcerius et Hoeschelius τὸν ἑαυτοῦ—μεταδοὺς υἱόν cum Herveto.
16. Matth. xix. 19.
18. ματαίους] ματαίας BFR.
19. δέδωκεν FMP. δέδωκε V.
21. βεβούληται (ut infra p. 91, 46. ed Sylb.) Sylb. pro βεβούλευται.
22. πόσῳ—ὠφελήσειαν] Ex Musonio ap. Stob. Flor. 1, 84.

τῶν ἀψύχων κοσμίων τὸ φίλους κεκτῆσθαι κοσμίους; τίνα δὲ ἂν ἀγροὶ τοσοῦτον ὅσον τὸ χαρίζεσθαι ὠφελήσειαν;

121. Λείπεται τοίνυν ἡμῖν κἀκεῖνο ἐπιλῦσαι τὸ φερόμενον, τίσιν οὖν τὰ πολυτελέστερα, ἂν αἱρῶνται πάντες τὰ εὐτελέστερα; τοῖς ἀνθρώποις, φήσαιμ' ἄν, ἐὰν χωρὶς προσπαθείας καὶ διαφορᾶς χρώμεθα αὐτοῖς. εἰ δὲ ἀμήχανον πάντας σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων χρείαν τὰ εὐπόριστα μεταδιωκτέον μακρὰ τοῖς περιττοῖς τούτοις χαίρειν φράσασιν. καθόλου μὲν οὖν τὰ κόσμια ὥσπερ κοροκόσμια ἀποσκορακιστέον ὅλον καὶ αὐτὸν παραιτουμέναις τὸν κόσμον. χρὴ γὰρ εἶναι κοσμίας ἔνδοθεν καὶ τὴν ἔσω γυναῖκα δεικνύναι καλήν· ἐν μόνῃ γὰρ τῇ ψυχῇ καταφαίνεται καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ αἶσχος. διὸ καὶ μόνος ὁ σπουδαῖος καλὸς κἀγαθὸς ὄντως ἐστὶν, καὶ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν δογματίζεται, ἡ δὲ ἀρετὴ μόνη καὶ διὰ καλοῦ τοῦ σώματος καταφαίνεται καὶ ἐπανθεῖ τῇ σαρκὶ τὸ ὡραῖον τῆς σωφροσύνης ἀξιέραστον δεικνύουσα, ὅταν οἱονεὶ φέγγος ἐπιλάμπῃ τῇ μορφῇ τὸ ἦθος. τὸ γὰρ ἑκάστου καὶ φυτοῦ καὶ ζῴου κάλλος ἐν τῇ ἑκάστου ἀρετῇ εἶναι συμβέβηκεν. ἀνθρώπου δὲ ἀρετὴ, δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ εὐσέβεια. καλὸς ἄρα ἄνθρωπος ὁ δίκαιος καὶ σώφρων καὶ συλλήβδην ὁ ἀγαθὸς, οὐχ ὁ πλούσιος. ἤδη δὲ καὶ οἱ στρατιῶται χρυσίῳ κεκοσμῆ- 244 P. σθαι βούλονται, οὐδὲ ἐκεῖνο ἀνεγνωκότες τὸ ποιητικὸν,

ὃς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμον κίεν ἠΰτε κούρη
νηπίη.

122. Ἀλλὰ γὰρ τὴν μὲν φιλοκοσμίαν ἥκιστα ἀρετῆς

3. φερόμενον] ἐπιφερόμενον FMPV.
4. αἱρῶνται] αἱροῦνται FMV, et, ut videtur, pr. P.
5. ἐὰν om. Pal.
12. τὴν ἔσω Potterus pro τὴν τῶν ἔσω.
13. καταφαίνεται Hoeschelius pro καταφαίνεσθαι.
15. ἀγαθὸν] κἀγαθὸν Pal.
21. ἀνδρεία scripsi pro ἀνδρία.
24. τὸ ποιητικὸν] Hom. Il. 2, 872.
25. κίεν—νηπίη] δ' ἴεν—νήπιος apud Homerum.

ἐπιμελουμένην, σώματος δὲ ἀντιποιουμένην ἐκτραπέντος τοῦ φιλοκάλου περὶ τὴν κενοδοξίαν ἄρδην ἐκβλητέον. τὰ γὰρ μὴ οἰκεῖα τῷ σώματι ὡς οἰκεῖα προσάπτουσα μελέτην τοῦ ψεύδεσθαι καὶ ἔθος ἀπάτης ἐνεγέννησεν οὔτι τὸ σεμνὸν καὶ ἄπλαστον καὶ νήπιον ὡς ἀληθῶς, τὸ σοβαρὸν δὲ καὶ θρυπτικὸν καὶ ἁβροδίαιτον φαίνουσα. αἱ δὲ ἀμαυροῦσι τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν ἐπισκιάζουσαι χρυσίῳ, καὶ οὐκ ἴσασι τὸ πλημμέλημα οἷόν ἐστι δεσμὰ ἑαυταῖς περιθεῖσαι πλούσια μυρία· καθάπερ καὶ

παρὰ τοῖς βαρβάροις
φασὶν δεδέσθαι τοὺς κακούργους χρυσίῳ.

τούτους ἐζηλωκέναι δοκοῦσί μοι αἱ γυναῖκες τοὺς δεσμώτας τοὺς πλουσίους. ἢ γὰρ οὐχὶ κλοιὸς τὸ χρυσοῦν ἐστι περιδέραιον, καὶ οἱ στρεπτοὶ οἵ τε καθετῆρες καλούμενοι ἁλύσεων ἐπέχοντες τρόπον καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς αὐτῷ τούτῳ τῷ ὀνόματι ἁλύσεις κέκληνται. πέδας δὲ περισφυρίους τὴν περὶ τοὺς πόδας ἀκοσμίαν τῶν γυναικῶν Φιλήμων ἐν Συνεφήβῳ προσεῖπεν,

ἱμάτια διαφαίνοντα καὶ πέδην τινὰ
χρυσῆν.

123. Τί οὖν ἔτι ὁ καλλωπισμὸς ὁ ζηλωτὸς ἢ ἐθέλειν ὑμᾶς, ὦ γυναῖκες, σφᾶς αὐτὰς φαίνεσθαι πεπεδημένας; εἰ γὰρ ἡ ὕλη τὸ ὄνειδος ὑπεκλύει, τὸ πάθος ἀδιάφορον. ἐμοὶ γοῦν δοκοῦσιν ἑκουσίως περιπίπτουσαι δεσμοῖς αὐχεῖν ἐπὶ συμφοραῖς πλουσίαις. ἴσως δὲ καὶ ὁ ποιητικὸς μῦθος τοιούτους δεσμοὺς μοιχευομένῃ τῇ Ἀφροδίτῃ περιβεβλῆσθαι λέγει, οὐδὲν ἀλλ' ἢ μοιχείας σύμβολον αἰνιττόμενος

2. ἐκβλητέον] ἐκκλητέον N.
7. χρυσίῳ] τῷ χρυσίῳ Exc. MS. SY.
13. ἢ] ἡ FP.
14. περιδέραιον Potterus pro περιδέρρεον. περιδέρεον M, et superscr. αι rec. P.
21. ἢ om. N.
22. ὑμᾶς] ἡμᾶς N.
ib. αὐτὰς] αὑτὰς P.
ib. εἰ] ἢ M.
23. ἀδιάφορον MNP, ut Sylb. ἀδιάφθορον V.

τὰ κόσμια· χρυσοῦς γὰρ εἶπεν κἀκείνους Ὅμηρος τοὺς δεσμούς. ἤδη δὲ τὰ φανερώτατα τοῦ πονηροῦ σύμβολα 245 P. οὐκ αἰσχύνονται περικείμεναι. ὡς γὰρ τὴν Εὔαν ὁ ὄφις ἠπάτησεν, οὕτω δὲ καὶ τὰς ἄλλας γυναῖκας ὁ κόσμος ὁ χρυσοῦς δελέατι προσχρώμενος τοῦ ὄφεως τῷ σχήματι ἐξέμηνεν εἰς ὕβρεις, σμυραίνας τινὰς καὶ ὄφεις ἀποπλαττομένας εἰς εὐπρέπειαν. λέγει γοῦν ὁ κωμικὸς Νικόστρατος,

ἁλύσεις, καθετῆρας, δακτυλίους, βουβάλι', ὄφεις,
45 περισκελίδας, ἐλλέβορον.

124. Πάνυ γοῦν ἐπιψόγως πάντα τὸν γυναικεῖον καταλεγόμενος κόσμον Ἀριστοφάνης ἐν Θεσμοφοριαζούσαις ὑποδείκνυσιν. παραθήσομαι δὲ αὐτὰς τοῦ κωμικοῦ τὰς λέξεις διελεγχούσας ἀκριβῶς τὸ φορτικὸν ὑμῶν τῆς ἀπειραγαθίας·

A. μίτρας, ἀναδήματα,
νίτρον, κίσηριν, στρόφον, ὀπισθοσφενδόνην,
κάλυμμα, φῦκος, περιδέραι', ὑπογράμματα,
τρυφοκαλάσιριν, ἐλλέβορον, κεκρύφαλον,

1. εἶπεν FMP. εἶπε V.

ib. Ὅμηρος τοὺς δεσμοὺς] τοὺς δεσμοὺς ὅμηρος Exc. MS. Locus est Odyss. 8. SY.

2. τὰ φανερώτατα codices. καὶ φανερώτατα V solus.

6. ἀποπλαττομένας] ἀποπλαττόμενος Hervetus.

9. βουβάλι'] Libri plene βουβάλια.

10. περισκελίδας] Memorat ex hoc loco Pollux 5, 100.

ib. ἐλλέβορον] ἐλλέβορον FM. ἑλέβορον Pal.

12. Θεσμοφοριαζούσαις] δευτέραις fragm. 309. vol. 2. p. 616. ed. meae Oxon. Attulit hunc locum etiam Pollux 7, 95.

16. A.] Notas personarum A. B. addidi hic et infra.

17. νίτρον] Formam Atticam λίτρον praebent codices Pollucis, apud quem loci initium integrius est appositum quam ab Clemente, ξυρόν, κάτοπτρον, ψαλίδα, κηρωτήν, λίτρον, | προκόμιον, ὀχθοίβους, μίτρας, ἀναδήματα, | ἔγχουσαν, ὄλεθρον τὸν βαθύν, ψιμύθιον, | μύρον, κίσηριν, στρόφον, ὀπισθοσφενδόνην.

ib. κίσηριν] καὶ σιδήριον κίσηριν (κίδηριν, σ superscr., M.) στροφίον libri. In P καὶ σιδήριν κιδηριν, ο et σ superscr., P. Correctum ex Polluce.

18. κάλυμμα] ὀπισθοκάλυμμα libri. Correctum ex Polluce.

ib. περιδέραι' N. Pollux. περιδέρραια BR. περιδερραία F. περιδερέα M. περιδέρεα V et superscr. αι rec. MP.

ib. ὑπογράμματα] ὑποράμματα BFMR.

19. τρυφοκαλάσιριν ex Polluce pro τρυφοκαλάσισιν.

ib. ἐλλέβορον addidi ex Polluce.

ζῶμ', ἀμπέχονον, τρύφημα, παρυφὲς, ξυστίδα,
χιτῶνα, βάραθρον, ἔγκυκλον, κομμώτριον·
τὰ μέγιστα δ' οὐκ εἴρηκα τούτων. B. εἶτα τί;
A. διόπας, διάλιθον, πλάστρα, μαλάχιον, βότρυν,
χλίδωνα, περόνας, ἀμφιδέας, ὅρμους, πέδας, 91 S.
246 P. σφραγῖδας, ἀλύσεις, δακτυλίους, καταπλάσματα,
πομφόλυγας, ἀποδέσμους, ὀλίσβους, σάρδια,
ὑποδερίδας, ἑλικτῆρας.

ἐγὼ μὲν ἔκαμον καὶ ἄχθομαι λέγων τὸ πλῆθος τῶν κοσμίων, τὰς δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὡς ἄρα οὐκ ἀποκναίονται τοσοῦτον ἄχθος βαστάζουσαι.

125. Ὦ τῆς κενῆς πολυπραγμοσύνης, ὢ τῆς ματαίας δοξομανίας· ἐκχέουσιν ἑταιρικῶς τὸν πλοῦτον εἰς ὄνειδος, καὶ τοῦ θεοῦ τὰ δωρήματα ἀπειροκαλίᾳ παραχαράττουσι ζηλοῦσαι τοῦ πονηροῦ τὴν τέχνην. σαφῶς δὲ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸν πλούσιον τὸν θησαυρίζοντα εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ πρὸς ἑαυτὸν λέγοντα "ἔχεις ἀγαθὰ πολλὰ ἀποκείμενα εἰς ἔτη πολλὰ, φάγε, πίε, εὐφραίνου," ἄφρονα κέκληκεν, "ταύτῃ γὰρ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου παραλαμβάνουσιν. ἃ οὖν ἡτοίμασας, τίνος γένηται;" Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν Ἑλένην ὀνόματι πολύχρυσον γράψαντα, ὦ μειράκιον, εἶπεν, μὴ δυνάμενος

1. ζῶμ'] ζῶμα libri.

ib. ἀμπέχονον ex Polluce pro ἀμπεχόνιον.

2. χιτῶνα ex Polluce pro κιθῶνα (κίθωνα FP).

ib. κομμώτριον] χιτώνιον libri. Correctum ex Polluce, ubi libri κομμωτρίδιον, quod emendavit Jungermannus.

4. μαλάχιον scripsi pro μολόχιον. Apud Pollucem μαλάκιον.

ib. βότρυν, χλίδωνα] βοτρυχλιδῶνα libri. Correctum ex Polluce, apud quem olim falso accentu χλιδῶνα.

5. ἀμφιδέας ex Polluce pro ἀμφιλέας.

ib. ὅρμους] ὁρμοὺς P. ut M. p. 314, 12.

6. σφραγῖδας] Sic F, non σφραγίδας ut V.

ib. καταπλάσματα] In καταπετάσματα corruptum apud Pollucem. καταπάσματα Sylb.

8. ὑποδερίδας] ὑποθερίδας libri. ὑποδέρεις apud Pollucem.

ib. ἑλικτῆρας] ἐρικτῆρας BFMNR, sed λ in M a m. rec. superscripto.

10. ἄρα] ἆρα M.

12. Ὦ] ὢ V utrobique, non F.

ib. κενῆς] καινῆς FPV.

16. τὸν πλούσιον a m. rec. suppletum in F.

19. Luc. xii. 19 sq.

γράψαι καλὴν πλουσίαν πεποίηκας. τοιαῦται τοίνυν Ἑλέναι αἱ νῦν εἰσι γυναῖκες, οὐ καλαὶ γνησίως, πεπλασμέναι δὲ πλουσίως.

126. Ταύταις προφητεύει διὰ τοῦ Σοφονίου τὸ πνεῦμα "καὶ τὸ ἀργύριον αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον αὐτῶν οὐ μὴ δύνηται ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς κυρίου." ταῖς δὲ ὑπὸ Χριστοῦ παιδαγωγουμέναις οὐ χρυσίῳ κοσμεῖσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῷ λόγῳ, δι' οὗ μόνου καταφαίνεται τὸ χρυσίον. μακάριοι μένταν ἦσαν οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑβραίων, εἰ περιελόμενοι τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν ἔρριψαν ἢ ἐχώνευσαν μόνον, νυνὶ δὲ εἰς βοῦν χρυσοχοήσαντες καὶ τούτῳ εἰδωλολατρήσαντες αὐτοὶ μὲν οὐκ ὤναντο οὔτε τῆς τέχνης οὔτε τῆς ἐπιβολῆς, ἐδίδαξαν δὲ ἡμῶν τὰς γυναῖκας τυπικώτατα κοσμίων ἀπεσχῆσθαι. τὸ γοῦν ἐκπορνεῦσαν τῆς ἐπιθυμίας εἰς χρυσίον εἴδωλον γίνεται βασανιζόμενον πυρί, ᾧ μόνῳ τηρεῖται τρυφὴ καθάπερ εἴδωλον, οὐκ ἀλήθεια. ἐντεῦθεν ὀνειδίζων ὁ λόγος διὰ τοῦ προφήτου τοὺς Ἑβραίους "ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ" φησὶν "ἐποίησαν τῇ Βάαλ," κόσμια δηλονότι, καὶ ἐναργέστατα ἐπαπειλῶν "καὶ ἐκδικήσω" λέγει "ἐπ' αὐτὴν τὰς ἡμέρας τῶν Βααλεὶμ, ἐν αἷς ἐπέθυσαν αὐτῇ καὶ περιετίθετο τὰ ἐνώτια ἑαυτῆς καὶ τὰ καθόρμια αὐτῆς." καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ κοσμήματος ἐπήγαγεν εἰπὼν "καὶ ἐπορεύετο ὀπίσω τῶν ἐραστῶν αὐτῆς, ἐμοῦ δὲ ἐπελάθετο, λέγει κύριος." 247 P.

127. Ἀποθέμενοι τοίνυν τοὺς λήρους αὐτῷ πονηρῷ σοφιστῇ τοῦ ἑταιρικοῦ τούτου μὴ μετεχόντων καλλωπισμοῦ μηδὲ εἰδωλολατρούντων διὰ παραπετάσματος εὐπρεποῦς. πάνυ γοῦν θαυμασίως ὁ Πέτρος ὁ μακάριος "γυναῖκας"

5. Sophon. i. 18.
6. δύνηται] δύνῃ N.
12. μὲν] μὲν οὖν Pal.
14. ἀπεσχῆσθαι MNP. ἀπεσχίσθαι V. ἀποσχέσθαι Sylb.
18. Hos. ii. 8
19. Hos. ii. 13.
25. αὐτῷ] αὐτῶι P, ι ex ν facto, ut videtur.
28. Πέτρος F aliique. παῦλος V. ib. Timoth. I ii. 9 sq.

φησὶν "ὡσαύτως μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν σφᾶς αὐτὰς κοσμουσῶν." καὶ γὰρ εἰκότως ἀπεῖναι αὐτῶν τὸν καλλωπισμὸν κελεύει· εἰ μὲν γὰρ καλαὶ εἶεν, ἀπόχρη ἡ φύσις, μὴ φιλονικείτω ἡ τέχνη πρὸς τὴν φύσιν, τουτέστιν ἀπάτη ἀληθείᾳ μὴ ἐριζέτω· εἰ δὲ αἰσχραὶ φύσει, ἐλέγχουσιν ἐξ ὧν προσάπτουσιν ἃ μὴ ἔχουσιν.

128. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τὰς Χριστῷ λατρευούσας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἁγιωσύνης προμηθεῖται ἐξισοῦσα τὰς πλεονεξίας καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ᾗ καὶ τοὔνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει οὐδὲ κατά τι ὀγκοῦται ἢ τυφοῦται, ὁμαλὸν δὲ ὅλον καὶ λεῖον καὶ ἴσον καὶ ἀπέριττον καὶ ταύτῃ ἱκανόν ἐστιν. ἱκανότης δὲ ἕξις ἐστὶν ἐξικνουμένη πρὸς τὸ οἰκεῖον πέρας ἀνελλιπῶς καὶ ἀπερίττως· μήτηρ δὲ αὐτῶν ἡ δικαιοσύνη, τιθηνὴ δὲ ἡ αὐτάρκεια. αὕτη γοῦν τοι ἕξις ἐστὶν ἀρκουμένη οἷς δεῖ καὶ δι' αὐτῆς ποριστικὴ τῶν πρὸς τὸν μακάριον συντελούντων βίον.

129. Ἔστω οὖν ἐπὶ μὲν καρποῖς τῶν χειρῶν ὑμῶν κόσμος ἅγιος, εὐμετάδοτος κοινωνία καὶ ἔργα οἰκουρίας. "ὁ γὰρ διδοὺς πτωχῷ δανείζει θεῷ," καὶ "χεῖρες ἀνδρείων πλουτίζουσιν." ἀνδρείους τοὺς καταφρονοῦντας χρημάτων καὶ περὶ τὰς μεταδόσεις εὐκόλους εἴρηκεν. ἐπὶ δὲ τῶν ποδῶν ἡ ἄοκνος πρὸς εὐποιίαν ἑτοιμότης ἐπιφαινέσθω καὶ

3. αὐτὰς] αὑτὰς MP.
6. φιλονικείτω] Alibi apud Clementem φιλονεικεῖν scribitur.
8. ἃ N. ὃ V.
ib. ἔχουσιν] ἔχωσιν pr. P.
12. κομιζομένη] κομιζομένην N.
14. τυφοῦται Sylb. pro τυποῦται.
16. ἀνελλιπῶς] ἀνελλειπῶς pr. P, et cum duobus punctis super ει M.
18. γοῦν τοι (τι BR.)] Immo γάρ τοι.
23. Proverb. xix. 17.
ib. Ibid. x. 4.
24. ἀνδρείους] ἀνδρείως libri, superscripto tamen in N ους, et sic Arcerius.

ἡ πρὸς δικαιοσύνην ὁδοιπορία. καθετῆρες δὲ καὶ περιδέραια αἰδὼς καὶ σωφροσύνη εἰσίν. τοιούτους ὅρμους χρυσοχοεῖ ὁ θεός. "μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὗρεν σοφίαν, καὶ θνητὸς, ὃς οἶδεν φρόνησιν," διὰ Σολομῶντος τὸ πνεῦμα, "κρεῖσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορευθῆναι ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυροὺς, τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν." αὕτη γὰρ ἡ ἀληθινὴ εὐκοσμία. τὰ δὲ ὦτα αὐταῖς παρὰ φύσιν μὴ 248 P. τιτράσθω εἰς ἀπάρτησιν ἐλλοβίων καὶ πλάστρων· οὔτε γὰρ θέμις βιάζεσθαι τὴν φύσιν, παρ' ὃ βεβούληται, οὔτε μὴν ἄλλος ἀμείνων ἂν εἴη τῶν ὤτων κόσμος εἰς τοὺς κατὰ φύσιν τῆς ἀκοῆς καταβαίνων πόρους κατηχήσεως ἀληθοῦς. ὀφθαλμοὶ δὲ ὑπαληλιμμένοι λόγῳ καὶ ὦτα εἰς αἴσθησιν διατετρημένα θείων ἀκουστὴν καὶ ἁγίων ἐπόπτην παρασκευάζουσιν δεικνύντος ὡς ἀληθῶς τοῦ λόγου τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν, "ὃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσεν πρότερον."

1. περιδέραια N. περιδέρραια BFR. περιδέρεα M, et superscr. rec. αι P. περιδέρρεα V.
4. οἶδεν P. οἶδε BNR. Pal. εἶδεν FMV. "Supra p. 57, 9. est εὗρε." SYLB.
ib. τὸ πνεῦμα] λέγει addunt Arcerius et Hoeschelius.
ib. Proverb. iii. 13–15.
5. ἐμπορευθῆναι] εὐπορευθῆναι N.
15. Cor. I ii. 9.
ib. εἶδεν] οἶδε BR.
ib. οὐδὲ οὖς] καὶ οὖς οὐκ Pal.
16. ἤκουσεν FM. ἤκουσε Pal. V.
In BFMPRV subscriptum Κλήμεντος παιδαγωγοῦ τῶν εἰς τρία τὸ δεύτερον.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ Γ.

ARGUMENTUM.

Cap. I. De vera pulcritudine. (§. 1–3.) C. II. Non esse fuco utendum. (§. 4–14.) C. III. Adversus viros qui formam nimium colant. (§. 15–25.) C. IV. Quorum consuetudine utendum sit. (§. 26–30.) C. V. Quomodo in balneis se gerere oporteat. (§. 31–33.) C. VI. Solum divitem esse Christianum. (§. 34–36.) C. VII. Pulcrum viaticum Christiano esse frugalitatem. (§. 37–40.) C. VIII. Similitudines et exempla esse rectae doctrinae partem maximam. (§. 41–45.) C. IX. Quanam de caussa sit ad balneum accedendum. (§. 46–48.) C. X. Exercitia quoque esse eligenda iis, qui vitam agunt rationi consentaneam. (§. 49–52.) C. XI. Compendiosa optimae vitae pertractatio. (§. 53–83.) C. XII. Percursio ejusdem modi brevis optimae vitae; et quot loci scripturae sacrae vitam Christianorum describant. (§. 84–100.)

ΚΕΦ. Α.

Περὶ τοῦ κάλλους τοῦ ἀληθινοῦ.

ἮΝ *ἄρα, ὡς ἔοικεν, πάντων μέγιστον μαθημάτων τὸ γνῶναι αὑτόν· ἑαυτὸν γάρ τις ἐὰν γνῷ, θεὸν εἴσεται, θεὸν δὲ εἰδὼς ἐξομοιωθήσεται θεῷ, οὐ χρυσοφορῶν οὐδὲ ποδηροφορῶν, ἀλλὰ ἀγαθοεργῶν καὶ ὅτι μάλιστα ὀλιγίστων δεόμενος, ἀνενδεὴς δὲ μόνος ὁ θεὸς καὶ χαίρει*

1. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ—Γ] In BFMNR. Pal. nihil praeter λόγος τρίτος. In P λόγος τρίτος περὶ τοῦ κάλλους τοῦ ἀληθινοῦ. Conf. quae infra dicentur ad inscriptionem capitis 11.

5. ἔοικεν FMP. ἔοικε V.

6. γνῷ scripsi pro γνῴη.

7. Cf. Joann. I iii. 2.

8. ποδηροφορῶν] σιδηροφορῶν margo F.

μάλιστα μὲν καθαρεύοντας ἡμᾶς ὁρῶν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ τοῦ σώματος ἁγνὴν στολὴν, σωφροσύνην, περιβεβλημένῳ. τριγενοῦς οὖν ὑπαρχούσης τῆς ψυχῆς τὸ νοερὸν, ὃ δὴ λογιστικὸν καλεῖται, ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ἔνδον, ὁ τοῦ φαινομένου τοῦδε ἄρχων ἀνθρώπου, αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον ἄλλος ἄγει, ὁ θεός· τὸ δὲ θυμικὸν θηριῶδες ὂν πλησίον μανίας οἰκεῖ, πολύμορφον δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τρίτον ὑπὲρ τὸν Πρωτέα τὸν θαλάττιον δαίμονα ποικίλον, ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον εἰς μοιχείας καὶ λαγνείας καὶ εἰς φθορὰς ἐξαρεσκευόμενον·

ἦτοι μὲν πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος, 251 P.

ἔτι φέρων τὸν καλλωπισμὸν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ τοῦ γενείου κόμη·

αὐτὰρ ἔπειτα δράκων ἠ πάρδαλις ἠδὲ μέγας σῦς,

κατώλισθεν εἰς τὴν ἀσέλγειαν ἡ φιλοκοσμία. οὐκέτι καρτερῷ θηρίῳ ὅμοιος ὁ ἄνθρωπος φαίνεται,

γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον.

ἐκχεῖται τὰ πάθη, ἐκβλύζονται αἱ ἡδοναὶ, μαραίνεται τὸ κάλλος καὶ θᾶττον ἀποπίπτει τοῦ πετάλου χαμαὶ, ὅταν αὐτοῦ καταπνεύσωσιν αἱ ἐρωτικαὶ τῆς ὕβρεως λαίλαπες καὶ πρὶν ἢ τὸ μετόπωρον ἐλθεῖν μαραίνεται τῇ φθορᾷ· πάντα γὰρ ἡ ἐπιθυμία γίνεταί τε καὶ πλάττεται καὶ φενακίζειν βούλεται, ἵνα κατακρύψῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ᾧ σύνοικος ὁ λόγος, οὐ ποικίλλεται, οὐ πλάττεται, μορφὴν ἔχει τὴν τοῦ λόγου, ἐξομοιοῦται τῷ θεῷ, καλός ἐστιν, οὐ καλλωπίζεται· κάλλος ἐστὶ τὸ ἀληθινὸν, καὶ γὰρ ὁ θεός ἐστιν, θεὸς δὲ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος γίνεται, ὅτι βούλεται ὁ θεός.

6. ἄλλος N. ἄλλως ceteri.
ib. ὁ θεός] ὁ om. BMR.
11. ἦτοι μὲν] ἀλλ' ἦτοι Homer. Od. 4, 456.
16. ὅμοιος ὁ addidit Heinsius praeeunte Herveto.
17. γίνετο BPR. γίγνετο V.
18. ἐκβλύζονται codices. ἐκκλύζονται V.
21. μετόπωρον] μεθύπωρον P.

2. Ὀρθῶς ἄρα εἶπεν Ἡράκλειτος "ἄνθρωποι θεοί, θεοὶ ἄνθρωποι· λόγος γὰρ ωὑτὸς μυστήριον ἐμφανές." θεὸς ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ὁ ἄνθρωπος θεὸς καὶ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς ὁ μεσίτης ἐκτελεῖ· μεσίτης γὰρ ὁ λόγος ὁ κοινὸς ἀμφοῖν, θεοῦ μὲν υἱός, σωτὴρ δὲ ἀνθρώπων, καὶ τοῦ μὲν διάκονος, ἡμῶν δὲ παιδαγωγός. δούλης δὲ οὔσης τῆς σαρκός, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ, πῶς ἄν τις εἰκότως τὴν θεράπαιναν κοσμοίη προαγωγοῦ δίκην; ὅτι γὰρ δούλου μορφὴ τὸ σαρκικὸν ἐπὶ τοῦ κυρίου φησὶν ὁ ἀπόστολος, "ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών," τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον, δοῦλον προσειπὼν πρὶν ἢ δουλεῦσαι καὶ σαρκοφορῆσαι τὸν κύριον. ὁ δὲ συμπαθὴς θεὸς αὐτὸς ἠλευθέρωσεν τὴν σάρκα τῆς φθορᾶς καὶ δουλείας τῆς θανατηφόρου καὶ πικρᾶς ἀπαλλάξας τὴν ἀφθαρσίαν περιέθηκεν αὐτῇ, ἅγιον τοῦτο τῇ σαρκὶ καὶ ἀϊδιότητος καλλώπισμα περιθείς, τὴν ἀθανασίαν.

3. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο κάλλος ἀνθρώπων ἀγάπη· "ἀγάπη δὲ" κατὰ τὸν ἀπόστολον "μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται." περπερεία γὰρ ὁ καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων
252 P. ἔμφασιν. διὸ καὶ ἐπιφέρει "οὐκ ἀσχημονεῖ," ἄσχημον γὰρ τὸ ἀλλότριον καὶ μὴ κατὰ φύσιν σχῆμα, τὸ δ' ἐπίπλαστον ἀλλότριον, ὅπερ ἐξηγεῖται σαφῶς "οὐ ζητεῖ" φήσας "τὸ μὴ ἑαυτῆς," τὸ γὰρ ἴδιον ἡ ἀλήθεια τὸ οἰκεῖον καλεῖ, τὸ δ' ἀλλότριον ἡ φιλοκοσμία ζητεῖ ἐκτὸς οὖσα καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀγάπης. τὸν δὲ κύριον αὐτὸν τὴν ὄψιν αἰσχρὸν γεγονέναι διὰ Ἡσαΐου τὸ πνεῦμα μαρτυρεῖ· "καὶ εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ

2. μυστήριον] μυστηρίου BR.
8. κοσμοίη N. κοσμῴη ceteri, sed superscripto rec. οι P.
9. μορφὴ Sylb. pro μορφήν.
10. Philipp. ii. 7.
18. Cor. I xiii. 4 sq.
19. περπερεία F, M correctus, PR. Pal. περπερία V.
22. δ' et ἀλλότριον om. N.
28. Iesai. liii. 2 sq.

κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους." καὶ τίς ἀμείνων κυρίου; ἀλλ' οὐ τὸ κάλλος τῆς σαρκὸς τὸ φαντασιαστικὸν, τὸ δὲ ἀληθινὸν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐνειδείξατο κάλλος, τῆς μὲν τὸ εὐεργετικὸν, τὸ δὲ ἀθάνατον τῆς σαρκός.

ΚΕΦ. Β.

Ὅτι οὐ χρὴ καλλωπίζεσθαι.

4. Οὐκ ἄρα ἡ πρόσοψις τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καλλωπιστέα τῷ τῆς καλοκἀγαθίας κοσμήματι. εἴη δ' ἂν καὶ τὴν σάρκα εἰπεῖν τῷ τῆς ἐγκρατείας κόσμῳ. αἱ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν καλλωπιζόμεναι καὶ τὰ βάθη χερσούμεναι λελήθασι σφᾶς αὐτὰς κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων κόσμους, οἷς ναοὶ καὶ προπύλαια παρ' αὐτοῖς καὶ προτεμενίσματα ἐξήσκηται ἄλση τε καὶ ὀργάδες, κίοσίν τε παμπόλλοις ἐστεφάνωνται αἱ αὐλαὶ, τοῖχοι δὲ ἀποστίλβουσι ξενικοῖς 93 S. λίθοις καὶ γραφῆς ἐντέχνου οἷς ἐνδεῖ οὐδὲ ἕν, χρυσῷ δὲ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἠλέκτρῳ παραστίλβουσιν οἱ ναοὶ, καὶ τοῖς ἀπὸ Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας πεποικιλμένοις μαρμαίρουσι λιθιδίοις, τὰ δὲ ἄδυτα χρυσοπάστοις ἐπισκιάζεται πέπλοις, ἀλλ' ἢν παρεισέλθῃς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου καὶ σπεύδων ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ κρείττονος ζητήσῃς τὸ ἄγαλμα τὸ ἔνοικον τοῦ νεὼ, παστοφόρος ἤ τις ἄλλος τῶν ἱεροποιούντων περὶ 253 P. τὸ τέμενος σεμνὸν δεδορκὼς, παιᾶνα τῇ Αἰγυπτίων ᾄδων

2. ἀμείνων] ἦν addit N.
3. φαντασιαστικὸν] φανταστικὸν BR.
13. προτεμενίσματα] προταινίσματα BR: sed recte margo R.
17. τοῖς ἀπὸ] τῆς ἀπὸ V, typothetae errore.
20. παρεισέλθῃς] παρέλθῃς N.
ib. καὶ σπεύδων Potterus. Aberat καὶ: unde τε post ζητήσῃς addi volebat Sylb.
21. ζητήσῃς] ζητήσεις libri. ζητήσας vel ζητήσῃς τε Sylb.
22. παστοφόρος] πατροφόρος BR. superscripto in R πατροφόνος.
ib. ἤ τις scripsi pro δὲ ἤ τις.

γλώττῃ, ὀλίγον ἐπαναστείλας τοῦ καταπετάσματος, ὡς δείξων τὸν θεὸν, πλατὺν ἡμῖν ἐνδίδωσι γέλωτα τοῦ σεβάσματος. οὐ γὰρ θεὸς ὁ ζητούμενος ἔνδον εὑρεθήσεται, ἐφ' ὃν ἐσπεύσαμεν, αἴλουρος δὲ ἢ κροκόδειλος ἢ αὐτόχθων ὄφις ἤ τι τοιοῦτον θηρίον, ἀνάξιον μὲν τοῦ νεὼ, χηραμοῦ δὲ ἢ φωλεοῦ ἢ βορβόρου ἀντάξιον· ὁ θεὸς Αἰγυπτίων ἐπὶ στρωμνῆς ἁλουργῆς καταφαίνεται κυλιόμενον θηρίον.

5. Ταύτῃ μοι δοκοῦσιν αἱ χρυσοφοροῦσαι γυναῖκες τῶν πλοκάμων τοὺς ἐνουλισμοὺς ἀσκοῦσαι, χρίσματά τε παρειῶν καὶ ὑπογραφὰς ὀφθαλμῶν καὶ βαφὰς μετιοῦσαι τριχῶν καὶ τὴν ἄλλην βλακείαν κακομηχανώμεναι, κοσμοῦσαι τὸν περίβολον τὸν σαρκικὸν, αἰγυπτιάζουσαι ὡς ἀληθῶς ἐπισπᾶσθαι τοὺς δεισιδαίμονας ἐραστάς. ἀλλ' ἢν ἀποκαλύψῃ τις τὸ καταπέτασμα τοῦ νεὼ, τὸ κεκρύφαλον λέγω, τὴν βαφὴν, τὴν ἐσθῆτα, τὸ χρυσίον, τὸ φῦκος, τὰ ἐντρίμματα, τουτέστι τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον ὕφος, τὸ καταπέτασμα, ὡς ἔνδον εὑρήσων τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν, μυσάξεται, εὖ οἶδ' ἐγώ. οὐ γὰρ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ κατοικοῦσαν ἔνδον εὑρήσει τὴν ἀξιόλογον, πόρνη δὲ ἀντ' αὐτῆς καὶ μοιχαλὶς τῆς ψυχῆς κατείληφε τὸ ἄδυτον τό τε ἀληθινὸν θηρίον ἐλεγχθήσεται ψιμυθίῳ πίθηκος ἐντετριμμένος καὶ ὁ παλίμβολος ὄφις ἐκεῖνος διαβιβρώσκων τὸ νοερὸν τῆς ἀνθρώπου διὰ τῆς φιλοδοξίας χηραμὸν ἔχειν τὴν ψυχήν· πάντα φαρμάκων ὀλεθρίων ἐμπλήσας καὶ τὸν ἑαυτοῦ τῆς πλάνης ἐνερευξάμενος ἰὸν μετεσκεύασεν τὰς γυναῖκας εἰς πόρνας ὁ προαγωγὸς οὗτος δράκων· οὐ γὰρ γυναικὸς, ἀλλ' ἑταίρας τὸ φιλόκοσμον, αἳ τῆς παρὰ μὲν

1. γλώττῃ FMP. γλώσσῃ V.
5. μὲν superscr. in P.
20. μοιχαλὶς] μοιχαλλὶς MV.
21. ψιμυθίῳ] ψιμμυθίῳ V, non F.
23. ἔχειν FN, et eraso ν MR. ἔχει V.
25. ἰὸν] υἱὸν B.
ib. μετεσκεύασεν FM, et eraso ν P. μετεσκεύασε V.
27. γυναικὸς, ἀλλ' ἑταίρας] γυναικὸς α . . . . . ερας MP. Videtur ἀλλὰ ἑτέρας fuisse.

τοῖς ἀνδράσιν οἰκουρίας ὀλίγα φροντίζουσιν, λύσασαι δὲ τἀνδρὸς τὸ βαλλάντιον ἐκτρέπουσι τὰς χορηγίας εἰς ἐπιθυμίας, ὡς πολλοὺς ἔχοιεν τοῦ καλαὶ δοκεῖν εἶναι μάρτυρας, καὶ τὴν πᾶσαν ἡμέραν κομμωτικῇ προσκαθεζόμεναι ἀργυρωνήτοις σχολάζουσιν ἀνδραπόδοις.

6. Καθάπερ οὖν ὄψον πονηρὸν ἡδύνουσι τὴν σάρκα καὶ τὴν μὲν ἡμέραν κομμωτικῇ προστετήκασι θαλαμευόμεναι, μὴ ἐλεγχθῶσιν ἀνθιζόμεναι, ἑσπέρας δὲ καθάπερ ἐκ φωλεοῦ πρὸς τὸν λύχνον τὸ νόθον τοῦτο προσέρπει 254 P. κάλλος· συνεργεῖ γὰρ καὶ ἡ μέθη καὶ τὸ ἀμυδρὸν τοῦ φωτὸς πρὸς τὴν ἐπίθεσιν αὐτῶν. καὶ τὴν μὲν ξανθίζουσαν τοὺς πλοκάμους ὁ κωμικὸς Μένανδρος εἴργει τῆς οἰκίας·

νῦν δ' ἕρπ' ἀπ' οἴκων τῶνδε· τὴν γυναῖκα γὰρ
τὴν σώφρον' οὐ δεῖ τὰς τρίχας ξανθὰς ποιεῖν,

ἀλλ' οὐδὲ τὰς παρειὰς φυκοῦν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπογράφεσθαι. λελήθασι δὲ σφᾶς αἱ κακοδαίμονες τὸ οἰκεῖον ἀπολλύουσαι κάλλος τοῦ ὀθνείου τῇ ἐπεισαγωγῇ· ἅμα γοῦν ἡμέρᾳ σπαρασσόμεναι καὶ ἀποτεινόμεναι καὶ φυράμασί τισι καταπλαττόμεναι ψήχουσι μὲν τὸν χρῶτα, ὀρύττουσι δὲ τὴν σάρκα τοῖς φαρμάκοις καὶ τῇ περιεργίᾳ τῶν ῥυμμάτων τὸ οἰκεῖον μαραίνουσαι ἄνθος. διὰ τοῦτό τοι ὠχραὶ μὲν ἐκ καταπλασμάτων καταφαίνονται, εὐάλωτοι δὲ ὑπὸ νόσων γίνονται τακερὰν ἤδη τὴν σάρκα φαρμάκοις τὴν ἐσκιαγραφημένην ἔχουσαι, τῶν ἀνθρώπων τὸν δημιουργὸν ἀτιμάζουσαι, ὡς οὐ κατ' ἀξίαν δεδωρημένον τὸ κάλλος. εἰκότως ἀργαὶ πρὸς οἰκουρίας γίνονται, καθάπερ

1. τοῖς om. N.
ib. ὀλίγα] ὀλίγον N.
6. ὄψον Canterus. ὄψιν libri, sed ο super ι scripto in R.
9. τὸ νόθον] τὸν νόθον N.
10. συνεργεῖ] συνεργῇ B.
13. ἕρπ'—σώφρον' V. ἕρπε—σώφρονα codices.
17. ἀπολλύουσαι] ἀπολύουσαι pr. P.
19. ψήχουσι Iacobs. ad Anthol. Palat. vol. 3. p. 715. pro ψύχουσι.
21. μαραίνουσαι] μαραίνουσι FR. μαραίνουσιν P.
ib. ἄνθος] κάλλος BFR. Pal. ἄνθος ceteri et margo F.

ἐζωγραφημέναι, καθεζόμεναι εἰς θέαν, οὐκ εἰς οἰκουρίαν γεγενημέναι.

7. Διὰ τοῦτό τοι καὶ ἡ παρὰ τῷ κωμικῷ ἐπιλογιστικὴ γυνὴ λέγει

τί δ' ἂν γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίμεθα
ἢ λαμπρὸν, αἳ καθήμεθ' ἐξανθισμέναι,

τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν λυμαινόμεναι τὸν χαρακτῆρα, οἴκων ἀνατροπὰς καὶ γάμων ἐκτροπὰς καὶ παίδων διαβολὰς περιποιούμεναι. τοῦτο αὐτὸ γάρ τοι καὶ Ἀντιφάνης ὁ κωμικὸς ἐν Μαλθακῇ τὸ ἑταιρικὸν τῶν γυναικῶν ἐπισκώπτει τὰ κοινὰ πάσαις ῥήματα εἰς τὴν κατατριβὴν
255 P. ἐξηυρημένα λέγων

ἔρχεται,
μετέρχετ' αὖ, προσέρχετ' αὖ, μετέρχεται,
ἥκει, πάρεστι, ῥύπτεται, προσέρχεται,
σμῆται, κτενίζετ', ἐκβέβηκε, τρίβεται,
λοῦται, σκοπεῖται, στέλλεται, μυρίζεται,
κοσμεῖτ', ἀλείφετ'· ἂν δ' ἔχῃ τι, ἀπάγχεται.

τρὶς γὰρ, οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι. δίκαιαι κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι καὶ σηπεδόνων ἀφροῖς ἐγχριόμεναι, καὶ ταῖς ὀφρύσι τὴν ἀσβόλην ἀναματτόμεναι καὶ ψιμυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντριβόμεναι.

8. Αἱ τοίνυν καὶ τοῖς ἐθνικοῖς προσκορεῖς ποιηταῖς διὰ

1. ἐζωγραφημέναι] μέναι in litura P. ἐζωγραφημένης (αι superscr.) M.
3. καὶ additum ex N.
ib. τῷ κωμικῷ] Aristoph. Lys. 42.
4. γυνὴ om. Pal.
5. ἐργασαίμεθα] ἐργασαίατο apud Aristophanem. ἐργάσαιντο Clemens supra p. 235.
6. καθήμεθ'] καθήμεθα F.
ib. ἐξανθισμέναι] ἐξάνθισμέναι (η superscr.) MR. ἐξηνθισμέναι supra p. 235.
14. μετέρχετ' αὖ, προσέρχετ' αὖ, μ. Piersonus ad Moerin p. 337. pro μετέρχεται αὕτη, προσέρχεται, οὐ μ. Aliter Herwerdenus, ἔρχεται, | μετέρχεται, προσέρχετ', αὖ μετέρχεται.
16. σμῆται Klotzius. σμᾶται Piersonus ad Moer. p. 355. pro σμήχεται.
ib. ἐκβέβηκε BFMNR. Pal. ἐκβέβληκε V. ἐμβέβηκε MP.
17. λοῦται Piersonus pro λούεται.
18. κοσμεῖτ', ἀλείφετ'] Libri κοσμεῖται ἀλείφεται plene, ut supra κτενίζεται.
ib. ἔχῃ Sylb. pro ἔχοι. ἂν τύχῃ δ', ἀπάγχεται Meinekius Com. vol. 3. p. 82.
19. δίκαιαι] δίκαιον B.
21. ψιμυθίῳ codices. ψιμμυθίῳ V.

τὸν τρόπον πῶς οὐκ ἂν ἀπόβλητοι τῇ ἀληθείᾳ γένοιντο; ἕτερος γοῦν κωμικὸς ἐλέγχων αὐτὰς Ἄλεξις· καὶ γὰρ καὶ τούτου παραθήσομαι τὴν λέξιν δυσωποῦσαν τῷ περιέργῳ τῆς ἑρμηνείας τὸ ἀδιάτρεπτον τῆς ἀναισχυντίας· οὐ γὰρ 50 εἰς τοσοῦτον περίεργος ἦν. ἐγὼ δὲ αἰσχύνομαι κωμῳδουμένης εἰς τοσοῦτον τῆς γυναικωνίτιδος εἰ βοηθὸς γενομένη εἶτα μέντοι προσαπολλύει καὶ τὸν ἄνδρα·

πρῶτα μὲν γὰρ εἰς τὸ κέρδος καὶ τὸ συλᾶν τοὺς πέλας 256 P.
πάντα τἄλλ' αὐταῖς πάρεργα γίγνεται * * * *
τυγχάνει μικρά τις οὖσα· φελλὸς ἐν ταῖς βαυκίσιν
94 S. ἐγκεκάττυται. μακρά τις· διάβαθρον λεπτὸν φορεῖ,
τήν τε κεφαλὴν ἐπὶ τὸν ὦμον καταβαλοῦσ' ἐξέρχεται·
τοῦτο τοῦ μήκους ἀφεῖλεν. οὐκ ἔχει τις ἰσχία·
ὑπενέδυσ' ἐρραμμέν' αὐτήν, ὥστε τὴν εὐπυγίαν
ἀναβοᾶν τοὺς εἰσιδόντας. κοιλίαν ἁδρὰν ἔχει·
τιτθί' ἔστ' αὐταῖσι τούτων ὧν ἔχουσ' οἱ κωμικοί,
ὀρθὰ προσθεῖσαι τοιαῦτα τοὔνδυτον τῆς κοιλίας

2. Ἄλεξις] In fabula Ἰσοστάσιον inscripta, ut novimus ex Athenaeo 13. p. 568.

5. κωμῳδουμένης εἰς] κωμωδωμένης ἐς F. ἐς P quoque.

6. γενομένη F ut Sylb. in annot. γενοίμην ceteri. γενοίμιν V, typothetae errore.

7. προσαπολλύει] προσαπολύει pr. P. καὶ om. Pal.

8. πρῶτα—εἰς] πρῶτον—πρὸς Athenaeus.

9. τἄλλ' ex Athenaeo pro τὰ ἄλλα ἔργα. τ' ἄλλα ἔργ' V.

ib. γίγνεται] γίνεται MP. Post γίγνεται Clemens vel librarius omisit ῥάπτουσι δὲ cum quattuor qui apud Athenaeum sequuntur versibus.

10. βαυκίσιν ex Athenaeo. Libri βλαύτησιν vel βλαυτῇσιν ut V. βλαύτισιν pr. P. βλαύτῃσιν corr. P.

11. ἐγκεκάττυται Athenaeus. ἐνεγκάττυται libri.

12. τε additum ex Athenaeo.

ib. τὸν ὦμον] τῶν ὤμων BR, et altero superscripto F.

ib. καταβαλοῦσ' ex Athenaeo pro καταβάλλουσα.

14. ἐρραμμέν'] Libri ἐρραμμένα, nisi quod ἔρραμ' Pal.

15. εἰσιδόντας Sylb. pro εἰσιόντας, quod εἰδόντας scriptum in N. ἰδόντας apud Athenaeum.

16. τιτθί' ἔστ' αὐταῖσι Jacobsius pro τιτθίαις (τιτθίδαις N) ταύταισιν. Athenaei codex στήθιες ταυταισὶ, quod est στήθι' ἔστ' αὐταῖσι.

ib. ἔχουσ'] ἔχουσιν libri.

17. προσθεῖσαι—ἀπήγαγον ex Athenaeo pro προσθεῖσα—ἀπήγαγεν.

ib. τοιαῦτα ex Athenaeo pro ταῦτα.

ib. τοὔνδυτον Sylb. οὐτοτοιαυτ' F. οὐ τὸν τυνδυτον (sine accentu) M. οὐτοντύνδυτον V, et sine accentibus P. οὐτοντήνδυτον, vel τήνδητον, BNR. γοῦν αὐτῶν apud Athenaeum, quod τοὐνδυτῶν est, ex τοὔνδυτον corruptum.

ὥσπερεὶ κοντοῖσι τούτοις εἰς τὸ πρόσθ' ἀπήγαγον.
τὰς ὀφρῦς πυρρὰς ἔχει τις· ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ.
συμβέβηκ' εἶναι μέλαιναν· κατέπλασε ψιμυθίῳ·
λευκόχρως λίαν τις ἐστίν· παιδέρωτ' ἐντρίβεται.
καλὸν ἔχει τοῦ σώματός τι· τοῦτο γυμνὸν δείκνυται.
εὐφυεῖς ὀδόντας ἔσχεν· ἐξ ἀνάγκης δεῖ γελᾶν,
ἵνα θεωρῶσ' οἱ παρόντες τὸ στόμ' ὡς κομψὸν φορεῖ.
ἂν δὲ μὴ χαίρῃ γελῶσα, διατελεῖ τὴν ἡμέραν
ἔνδον, ὥσπερ τοῖς μαγείροις ἃ παράκειθ' ἑκάστοτε,
ἡνίκ' ἂν πωλῶσιν αἰγῶν κρανία, ξυλήφιον
μυρρίνης ἔχουσα λεπτὸν ὀρθὸν ἐν τοῖς χείλεσιν,
ὥστε τῷ χρόνῳ σέσηρεν, ἄν τε βούλητ' ἄν τε μή.

9. Ταῦτα ὑμῖν εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῆς φιλοκόσμου
257 P. κακομηχανίας ἐκ σοφίας κοσμικῆς παρατίθεμαι παμμάχως σώζειν ἐθελήσαντος ἡμᾶς τοῦ λόγου, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ταῖς θείαις ἐπιστύφω γραφαῖς. φιλεῖ δέ πως τὸ μὴ λανθάνον δι' αἰσχύνην τῶν ἐλέγχων ἀφίστασθαι τῶν ἁμαρτημάτων. ὡς δὲ ἡ καταπεπλασμένη χεὶρ καὶ ὁ περιαληλιμμένος ὀφθαλμὸς ὑπόνοιαν τοῦ νοσοῦντος ἐκ τῆς ὄψεως ἐνδείκνυται, οὕτως τὰ ἐντρίμματα καὶ αἱ βαφαὶ νοσοῦσαν ἐν βάθει τὴν ψυχὴν αἰνίττονται. ἡμῖν δὲ "παριέναι ποταμὸν ἀλλότριον" ὁ θεῖος παραινεῖ παιδαγωγὸς, τὴν ἀλλοτρίαν γυναῖκα, τὴν μάχλον, ποταμὸν ἀλλότριον ἀλληγορῶν, πᾶσιν ἐπιρρέουσαν, πᾶσιν δι' ἀσέλγειαν πορνικὴν εἰς τρυφὴν ἐκχεομένην· "ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου

1. τούτοις] Recte Emperius τοῦπισθ', quod non mirandum apud Athenaeum pariter et Clementem in τούτοις esse corruptum.

ib. πρόσθ'] πρόσθεν PV.

3. συμβέβηκ'—κατέπλασε ex Athenaeo pro συμβέβηκεν—κατέπασε (κατέσπασε V).

ib. ψιμυθίῳ codices. ψιμμυθίῳ V.

4. παιδέρωτ' ex Athenaeo pro πετεύρων δ'.

5. δείκνυται ex Athenaeo pro δεικνύει.

7. θεωρῶσ' Sylb. pro θεωρῶσιν. Apud Athenaeum θεωροῖεν.

ib. στόμ' ὡς ex Athenaeo pro στόμα ὡς ὅτι.

8. ἂν ex Athenaeo pro ἐάν.

9. ἔνδον—κρανία] Haec in libris omissa ex Athenaeo suppleta sunt.

10. ξυλήφιον] ξυλίφιον F. ξυλύφιον P.

11. ὀρθὸν ex Athenaeo additum.

12. βούλητ' Schweighaeuserus pro βούλετ'. Apud Athen. βούλωνται.

25. Prov. ix. 18.

ἀπόσχου" φησὶν "καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίῃς," τὸ ῥεῦμα τῆς ἡδυπαθείας φυλάξασθαι παραινῶν, ἵνα πολὺν ζήσωμεν χρόνον, προστεθῇ δὲ ἡμῖν ἔτη ζωῆς εἴτε ἀλλοτρίαν ἡδονὴν μὴ θηρωμένοις εἴτε καὶ τὰς αἱρέσεις ἐκτρεπομένοις.

10. Φιλοψία μὲν οὖν καὶ φιλοινία εἰ καὶ πάθη μεγάλα, ἀλλ' οὐ τοσαῦτα τὸ μέγεθος ὁπόση ἡ φιλοκοσμία. τράπεζα πλήρης καὶ κύλικες ἐπάλληλοι ἱκαναὶ πληρῶσαι τὴν λαιμαργίαν, τοῖς δὲ φιλοχρύσοις καὶ φιλοπορφύροις καὶ φιλολίθοις οὔτε ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς αὐτάρκης οὔτε ἡ Τυρίων θάλαττα οὔτε μὴν ὁ φόρτος ὁ ἀπ' Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, ἀλλ' οὐδὲ ὁ Πακτωλὸς ὁ ῥέων τὸν πλοῦτον, οὐδ' ἂν Μίδας τις αὐτῶν γένηται, πεπλήρωται, ἀλλὰ ἔτι πένης ἐστὶ πλοῦτον ἄλλον ποθῶν, ἕτοιμοι δὲ οὗτοι συναποθανεῖν χρυσίῳ. εἰ δὲ καὶ ὁ Πλοῦτος τυφλὸς ὥσπερ οὖν αἱ περὶ αὐτὸν ἐπτοημέναι καὶ συμπαθοῦσαι πῶς οὐ τυφλώττουσιν; ὅρον γοῦν ἐπιθυμίας οὐκ ἔχουσαι εἰς ἀναισχυντίαν ἐξοκέλλουσιν· δεῖ γὰρ αὐταῖς καὶ θεάτρου καὶ πομπῆς καὶ πλήθους θεατῶν καὶ πλάνης ἐν ἱεροῖς καὶ τῆς ἐν ταῖς ἀμφόδοις διατριβῆς, ὡς πᾶσιν αὐτὰς γίνεσθαι καταφανεῖς. κοσμοῦνται γὰρ ἵνα ἄλλοις ἀρέσκοιεν αἱ ἐν προσώπῳ καυχώμεναι, οὐκ ἐν καρδίᾳ· ὡς γὰρ τὸν δρα- 258 P.
πέτην τὰ στίγματα, οὕτω τὴν μοιχαλίδα δείκνυσι τὰ ἀνθίσματα. "κἂν περιβάλῃ κόκκινον καὶ κοσμήσῃ κόσμῳ χρυσῷ, καὶ ἐὰν χρίσῃ στίμμι τοὺς ὀφθαλμούς σου, εἰς μάτην ὁ ὡραϊσμός σου," ὁ λόγος διὰ Ἱερεμίου φησίν.

1. ἀπόσχου ex P pro ἀπέχου.
11. θάλαττα ex MP pro θάλασσα.
12. τὸν om. BR.
16. οὖν] οὖν ἐστι Potterus.
ib. αὐτὸν] ἑαυτὸν R.
18. ἐξοκέλλουσιν] ἐξωκέλλουσιν pr. M et pr. P. ἐξοκείλουσιν vel ἐξοκείλλουσιν BFR.
20. τῆς] τοῖς BR.
ib. ταῖς] τοῖς V.
22. προσώπῳ MNP. προσώποις V.
23. μοιχαλίδα] μοιχαλλίδα V.
24. Jerem. iv. 30.
ib. περιβάλῃ—κοσμήσῃ] περιβάλλει—κοσμήσει BR.
26. Ἱερεμίου] Ἡρεμίου (η ab corr.) P.

11. Εἶτα οὐκ ἄτοπον ἵππους μὲν καὶ ὄρνεις καὶ τὰ ἄλλα ζῷα ἐκ τῆς χλόης καὶ τῶν λειμώνων ἀνίστασθαι καὶ ἀνίπτασθαι οἰκείῳ κόσμῳ χαίροντα, χαίτῃ ἱππικῇ καὶ χροιᾷ φυσικῇ καὶ πτερώσει ποικίλῃ· ὡς δὲ ἐνδεέστερον καὶ τῆς θηρίου φύσεως ἡ γυνὴ ἀκαλλὴς εἰς τοσοῦτον εἶναι οἴεται, ὡς ὀθνείου δεῖσθαι κάλλους, ὠνητοῦ καὶ σκιαγραφουμένου; κεκρύφαλοι μέν γε καὶ κεκρυφάλων διαφορὰὶ καὶ περίεργοι πλοκαί, ἀλλὰ καὶ τῶν τριχῶν οἱ μυρίοι σχηματισμοὶ κατόπτρων τε πολυτίμητοι κατασκευαί, οἷς κατασχηματίζονται θηρῶσαι τοὺς δίκην παίδων ἀφρόνων περὶ τὰς μορφὰς ἐπτοημένους, τέλεον ἀπηρυθριακυιῶν ἐστι γυναικῶν, ἃς ἑταίρας καλῶν οὐκ ἄν τις ἀφαμάρτοι προσωπεῖα ποιούσας τὰ πρόσωπα. ἡμῖν δὲ ὁ λόγος παραινεῖ "μὴ σκοπεῖν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια." ὃ δὲ καὶ πέρα τῆς ἀτοπίας προβέβηκεν, τῆς ἐπιπλάστου μορφῆς τῆς ἑαυτῶν οἷον ἀνδραγαθήματός τινος ἢ ἐπανορθώματος κάτοπτρα ἐπινενοήκασιν, ἐφ' ἧς ἀπάτης μάλιστα κάλυμμα ἐπιτιθέναι ἐχρῆν· οὐδὲ γάρ, ὡς ὁ μῦθος Ἑλλήνων ἔχει, Ναρκίσσῳ προεχώρησεν τῷ καλῷ τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος γενέσθαι θεατήν.

12. Εἰ δὲ οὐδεμίαν εἰκόνα ὁ Μωυσῆς παραγγέλλει ποιεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἀντίτεχνον τῷ θεῷ, πῶς ἂν εὐλόγως ποιοῖεν αἱ γυναῖκες αὗται σφῶν κατὰ ἀνάκλασιν ἀπομιμούμεναι τὰς εἰκόνας εἰς τοῦ προσώπου τὴν ψευδοποιίαν; ἀλλὰ καὶ τῷ Σαμουὴλ τῷ προφήτῃ, ὁπότε πέμπεται ἕνα χρῖσαι τῶν υἱῶν Ἰεσσαὶ εἰς βασιλέα καὶ τὸν πρεσβύτατον τῶν παίδων αὐτοῦ καλὸν καὶ μέγαν

3. χαίτῃ] καὶ τῇ FMP.
6. δεῖσθαι] δεῖται pr. P.
11. μορφὰς] φορμὰς BR.
ib. τέλεον] τέλειον Sylb. editio.
14. Cor. II iv. 18.
19. ἐπιτιθέναι] ἐπινενοηκέναι BR.
27. χρῖσαι MP. χρίσαι V.

ἰδόντι, ὁπότε τὸ χρῖσμα προσέβαλεν ὁ Σαμουὴλ, ἡσθεὶς ἐπ' αὐτῷ, "εἶπεν" φησὶν "ὁ κύριος αὐτῷ, μὴ ἐπιβλέψῃς εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ καὶ τὸ ὕψος τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἀπῶσμαι αὐτόν. ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς ὀφθαλμοὺς ὄψεται καὶ κύριος εἰς καρδίαν," καὶ οὐκ ἔχρισε τὸν καλὸν τὸ
95 S. σῶμα, ἀλλὰ τὸν καλὸν τὴν ψυχήν. εἰ οὖν τὸ φυσικὸν 259 P.
τοῦ σώματος κάλλος ἔλαττον τοῦ ψυχικοῦ λογίζεται κύριος, τί περὶ τοῦ νόθου φρονεῖ ἅπαν τὸ ψεῦσμα ἄρδην ἐκβαλών; "διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους." σαφέστατα γοῦν ὁ κύριος διὰ τοῦ Ἀβραὰμ διδάσκει καὶ πατρίδος καὶ συγγενῶν καὶ κτήσεως καὶ πλούτου παντὸς καταφρονεῖν τὸν ἑπόμενον τῷ θεῷ, ποιήσας αὐτὸν ἔπηλυν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ "φίλον" αὐτὸν ὠνόμασεν τῆς οἴκοι καταφρονήσαντα περιουσίας· εὐπατρίδης γὰρ ἦν καὶ εὔπορος σφόδρα. τριακοσίοις γοῦν καὶ ὀκτωκαίδεκα οἰκέταις ἰδίοις κεχείρωται τοὺς τέσσαρας βασιλεῖς τοὺς αἰχμαλωτεύσαντας τὸν Λώτ. μόνην εὑρίσκομεν τὴν Ἐσθὴρ δικαίως κοσμουμένην. ἐκαλλωπίζετο μυστικῶς ἡ γυνὴ βασιλεῖ τῷ ἑαυτῆς, ἀλλὰ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐκεῖνο λύτρον εὑρίσκεται φονευομένου λαοῦ.

13. Ὅτι δὲ ἑταίρας μὲν ποιεῖ τὰς γυναῖκας ὁ καλλωπισμὸς, ἀνδρογύνους δὲ τοὺς ἄνδρας καὶ μοιχικοὺς, μάρτυς ἡμῖν ὁ τραγικὸς διηγούμενος ὧδέ πως

ἐλθὼν δ' ἐκ Φρυγῶν ὁ τὰς θεὰς
κρίνων ὅδ', ὡς ὁ μῦθος Ἀργείων ἔχει,
Λακεδαίμον', ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ

1. χρῖσμα F. χρίσμα PV. Rectius est χρῖμα.
ib. προσέβαλεν BR. προέβαλεν V.
2. Reg. I xvi. 7.
8. ἄρδην] ἄρδην P.
9. Cor. II v. 7.
11. Gen. xii. 1 sq.
ib. συγγενῶν BFR. συγγενέων MV.
13. Iac. ii. 23.
15. Gen. xiv. 14 sq.
17. Esth. v.
19. λύτρον] λίτρον BR.
23. ὁ τραγικὸς] Eurip. Iph. A. 71.
24. δ'—ὅδ'] δὲ—ὅδε F.
25. Ἀργείων] ἀνθρώπων ap. Eurip.
26. Λακεδαίμον'] λακεδαίμονα FM.
ib. στολῇ] στολὴν FMPR et Exc. MS. ap. Sylb.

χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάρῳ χλιδήματι,
ἐρῶν ἐρῶσαν ᾤχετ' ἐξαναρπάσας
Ἑλένην πρὸς Ἴδης βούσταθμ' ἔκδημον λαβὼν
Μενέλαον.

ὢ κάλλους μοιχικοῦ· ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή· σωφροσύνην διέφθειρε Λακωνικὴν ἐσθὴς καὶ χλιδὴ καὶ κάλλος ὡραῖον· αἱ βάρβαροι φιλοκοσμίαι ἑταίραν ἤλεγξαν τὴν Διὸς θυγατέρα. οὐκ ἦν παιδαγωγὸς αὐτοῖς ἀνακόπτων τὰς ἐπιθυμίας, οὐδὲ μὴν ὁ λέγων "μὴ μοιχεύσῃς," οὐδὲ "μὴ ἐπιθυμήσῃς" λέγων, μηδὲ εἰς μοιχείαν ὁδεύσῃς διὰ ἐπιθυμίας, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ὀρέξεις ἐκκαύσῃς διὰ φιλοκοσμίας. οἷον αὐτοῖς τὸ ἐπὶ τούτοις ἐξηκολούθησεν τέλος καὶ ὅσων ἀπέλαυσαν κακῶν οἱ φιλαυτίαν κωλῦσαι μὴ θελήσαντες· ἤπειροι κεκίνηνται δυσὶ ἀπαιδεύτοις ἡδοναῖς καὶ κλονεῖται τὰ πάντα μειρακίῳ βαρβάρῳ· Ἑλλὰς ὅλη ναυτίλλεται, στενοχωρεῖται δὲ ἡ θάλασσα ἠπείρους φέρουσα· πόλεμος ἐκριπίζεται μακρὸς καὶ μάχαι καταρρήγνυνται καρτεραὶ καὶ νεκρῶν ἐμπίμπλαται τὰ πεδία· ἐνυβρίζει τῷ ναυστάθμῳ
260 P. ὁ βάρβαρος· ἀδικία κρατεῖ καὶ τοῦ ποιητικοῦ Διὸς ἐκείνου τὸ ὄμμα τοὺς Θρᾷκας βλέπει· εὐγενὲς αἷμα βάρβαρα πίνει πεδία καὶ ποταμῶν ῥεύματα σώμασιν ἵσταται νεκροῖς· στήθη κρούεται θρήνοις καὶ τὸ πένθος ἐπινέμεται τὴν γῆν, πάντες δὲ σείονται

πόδες πολυπιδάκου Ἴδης
καὶ κορυφαὶ Τρώων τε πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν.

14. Πῆ φύγωμεν, Ὅμηρε, καὶ στῶμεν; δεῖξον ἡμῖν

3. βούσταθμ'] βούσταθμα FP.
6. διέφθειρε] διέφθειρεν M.
10. οὐδὲ] μηδὲ BR.
ib. μὴν scripsi pro μέν.
ib. Exod. xx. 13, 17.
11. μηδὲ] οὐδὲ BR.
13. ἐξηκολούθησεν FP. ἐξηκολούθησε V.
19. ἐμπίμπλαται ex P pro ἐμπίπλαται.
20. ποιητικοῦ Heinsius pro ποιητοῦ. τοῦ ποιητικοῦ Διὸς τὴν αἰγίδα dicit Clemens Strom. 2. p. 493.
25. πόδες—] Hom. Il. 20, 59.
26. πόλις] πόλεις V, non F.
27. πῆ NR. ποῖ ceteri.

γῆν μὴ κεκινημένην. μὴ θίγῃς ἡνιῶν, παιδίον, ἄπειρος ὤν, μηδὲ ἀναβῇς τὸν δίφρον ἐλαύνειν μὴ μαθών. δυσὶν ἡνιόχοις οὐρανὸς ἥδεται, οἷς μόνοις ἐλαυνόμενον ἄγεται τὸ πῦρ· μετάγεται γὰρ ἡ διάνοια ὑπὸ ἡδονῆς, καὶ τὸ ἀκήρατον τοῦ λογισμοῦ μὴ παιδαγωγούμενον τῷ λόγῳ εἰς ἀσέλγειαν κατολισθάνει καὶ μισθὸν τοῦ παραπτώματος τὸ ἀπόπτωμα λαμβάνει. δεῖγμά σοι τούτων οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ τὸ κάλλος καταλελοιπότες διὰ κάλλος μαραινόμενον καὶ τοσοῦτον ἐξ οὐρανῶν ἀποπεσόντες χαμαί. ἀλλὰ καὶ Σικιμῖται κολάζονται καταπεπτωκότες τὴν ἁγίαν ὑβρίζοντες παρθένον, τάφος ἡ κόλασις αὐτοῖς καὶ τὸ μνημόσυνον τῆς ἐπιτιμίας εἰς σωτηρίαν παιδαγωγεῖ.

ΚΕΦ. Γ. 261 P.

Πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν.

15. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἄρα ἐλήλακεν ἡ χλιδὴ ὡς μὴ τὸ θῆλυ μόνον νοσεῖν περὶ τὴν κενοσπουδίαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄνδρας ζηλοῦν τὴν νόσον. μὴ γὰρ καθαρεύοντες καλλωπισμοῦ οὐχ ὑγιαίνουσιν, πρὸς δὲ τὸ μαλθακώτερον ἀποκλίναντες γυναικίζονται, κουρὰς μὲν ἀγεννεῖς καὶ πορνικὰς ἀποκειρόμενοι,

χλανίσι δὲ δὴ φαναῖσι περιπεπεμμένοι
καὶ μαστίχην τρώγοντες, ὄζοντες μύρου.

τί ἄν τις φαίη τούτους ἰδών; ἀτεχνῶς καθάπερ μετωποσκόπος ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοὺς καταμαντεύεται μοιχούς

1. θίγῃς] Ex θήγῃς correctum in M.
ib. ἡνιῶν M, et corr. P. ἡνίῳν pr. P et V.
ib. παιδίον] πεδίον P, et αι a m. rec. superscripto, M. πεδίων N.
4. ὑπὸ] ὑφ' vel ὑπὸ τῆς Arcerius.
6. κατολισθάνει scripsi pro κατολισθαίνει.
15. Εἰς] ἐς N.
21. δὴ φαναῖσι pro διαφανέσι Meinekius Com. vol. 4. p. 611.
23. μετωποσκόπος] μετεωροσκόπος N.

τε καὶ ἀνδρογύνους, ἀμφοτέραν ἀφροδίτην θηρωμενους, μισότριχας, ἄτριχας, τὸ ἄνθος τὸ ἀνδρικὸν μυσαττομένους, τὰς κόμας δὲ, ὥσπερ αἱ γυναῖκες, κοσμουμένους. ἐπ' οὐχ ὁσίοις δὲ τόλμαις ζῶντες οἱ παλίμβολοι

ῥέζουσιν ἀτάσθαλα καὶ κακὰ ἔργα,

φησὶν ἡ Σίβυλλα. διὰ τούτους γοῦν πλήρεις αἱ πόλεις πιττούντων, ξυρούντων, παρατιλλόντων τοὺς θηλυδρίας τούτους, ἐργαστήρια δὲ κατεσκεύασται καὶ ἀνέῳκται πάντῃ καὶ τεχνῖται τῆς ἑταιρικῆς ταύτης πορνείας συχνὸν ἐμπολῶσιν ἀργύριον ἐμφανῶς, οἳ σφᾶς καταπιττοῦσιν καὶ τὰς τρίχας τοῖς ἀνασπῶσι πάντα τρόπον παρέχουσιν, οὐδὲν αἰσχυνόμενοι τοὺς ὁρῶντας οὐδὲ τοὺς παριόντας, ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτοὺς ἄνδρας ὄντας· τοιοῦτοι γὰρ οἱ τῶν ἀγεννεστέρων ζηλωταὶ παθῶν ἅπαν τὸ σῶμα τοῖς βιαίοις τῆς πίττης ὁλκοῖς λελειουργημένοι.

16. *Μέλει δὲ οὐδ' ὁπωστιοῦν περαιτέρω τῆς τοιαύτης προβαίνειν ἀναισχυντίας. εἰ γὰρ μηδὲν ἄπρακτον αὐτοῖς ὑπολείπεται, οὐδὲ ἐμοὶ ἄρρητον. ἕνα τινὰ τούτων τῶν ἀγεννῶν παιδαγωγικῶς ἐπιπλήττων ὁ Διογένης ὁπηνίκα ἐπιπράσκετο, ἀνδρείως σφόδρα, ἧκε, εἶπεν, μειράκιον, ἄνδρα* 96 S. *ὤνησαι σαυτῷ, ἀμφιβόλῳ λόγῳ τὸ πορνικὸν ἐκείνου σωφρονίζων. τὸ γὰρ ἄνδρας ὄντας ξύρεσθαι καὶ λεαίνεσθαι πῶς οὐκ ἀγεννές; βαφὰς δέ τινας τριχῶν καὶ χρίσματα πολιῶν καὶ ξανθίσματα ἀνδρογύνων ἐξωλῶν ἐπιτηδεύματα, καὶ τοὺς διακτενισμοὺς αὐτῶν τοὺς θηλυ-*

1. ἀμφοτέραν] ἀμφοτέρων BFR.
4. ζῶντες] ζῶντας BNPR.
ib. παλίμβολοι] παλίμβουλοι F.
5. καὶ κακὰ] καὶ om. BFR. Legitur Or. Sibyll. 4, 39. ὅσσ' αὐτοὶ ῥέζουσιν, ἀτάσθαλα καὶ κακὰ ἔργα.
6. Σίβυλλα] σιβύλλα F.
9. ἐμπολῶσιν] ου super ω a m. sec. F.
11. τοῖς supra versum MP.
16. οὐδ'] οὐθ' MPV, ut p. 263 extr.
21. ὤνησαι] αι ex ε correctum M. ὤνησε, superscr. rec. αι P.
22. ξύρεσθαι] ξυρᾶσθαι N. Sed ξύρεσθαι omnes p. 262. ξύρεσθαι superscripto rec. ᾶ P.
24. ξανθίσματα] ξανθήματα BR.
25. τοὺς διακτενισμοὺς Sylb. pro

δριώδεις μεθετέον. ἡγοῦνται γὰρ καθάπερ ὄφις τῆς κεφαλῆς ἀπεκδύσεσθαι τὸ γῆρας μεταγράφοντες ἑαυτοὺς καὶ 262 P. νεοποιοῦντες, εἰ καὶ σοφίσονται τὰς τρίχας, ἀλλ' οὐ τὰς ῥυτίδας διαφεύξονται, ἀλλ' οὐ λήσονται τὸν θάνατον σοφιζόμενοι τὸν χρόνον. οὐ γὰρ δεινὸν, οὐ δεινὸν γέροντα δοκεῖν τὸ εἶναι λαθεῖν μὴ δυνάμενον. ὅσῳ γοῦν ὁ ἄνθρωπος σπεύδει πρὸς τὸ τέλος, τοσούτῳ τιμιώτερος πρὸς ἀλήθειαν, μόνον ἔχων αὐτοῦ πρεσβύτερον τὸν θεὸν, ἐπεὶ κἀκεῖνος ἀΐδιος γέρων ὁ τῶν ὄντων πρεσβύτερος· "παλαιὸν ἡμερῶν" κέκληκεν αὐτὸν ἡ προφητεία, "καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν," ὁ προφήτης λέγει. οὐδεὶς δὲ ἄλλος, φησὶν ὁ κύριος, "δύναται ποιῆσαι τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν."

17. Πῶς οὖν ἀντιδημιουργοῦσι τῷ θεῷ, μᾶλλον δὲ ἀντικεῖσθαι βιάζονται οἱ ἄθεοι τὴν ὑπ' αὐτοῦ πεπολιωμένην παραχαράττοντες τρίχα; "στέφανος δὲ γερόντων πολυπειρία," φησὶν ἡ γραφὴ, καὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν ἡ πολιὰ ἄνθος πολυπειρίας· οἱ δὲ τὸ πρεσβεῖον τῆς ἡλικίας, τὸν πολιέα, καταισχύνουσιν. οὐκ ἔστι δὲ, οὐκ ἔστιν ἀληθινὴν ἐνδεικνύναι τὴν ψυχὴν τὸν κίβδηλον ἔχοντα κεφαλήν. "ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως" φησὶν "ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον," οὐ τὸν πολιὸν, ἀλλὰ "τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ," μὴ βαφαῖς καὶ καλλωπίσμασιν, ἀλλὰ

τοῦ διακτενισμοῦ, nisi τοὺς θηλυδριώδεις in τὸ θηλυδριῶδες mutandum sit.

2. ἀπεκδύσεσθαι Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 393. pro ἀπεκδύσασθαι.

5. γέροντα scripsi pro γέροντ' ἂν.

7. τὸ om. P.

8. αὐτοῦ FMP. αὑτοῦ V.

10. Dan. vii. 9.

ib. παλαιὸν] παλαιῶν F.

12. Matth. v. 36.

16. Eccles. xxv. 6.

17. αὐτῶν om. N.

18. πρεσβεῖον] εῖ ex ι factum in FM. εῖ superscr. in P.

21. Ephes. iv. 20–24.

ib. φησὶν] φασὶν F.

26. ἀνανεοῦσθαι] ἀνανεοῦσθαι, ε a m. rec., P.

“τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.” ἄνδρα δὲ ὄντα κτενίζεσθαι καὶ ἀποκείρεσθαι ξυρῷ πρὸς εὐπρέπειαν καὶ πρὸς τὸ εἴσοπτρον διατιθέμενον τὰς τρίχας, ξύρεσθαί τε καὶ ἀποτίλλεσθαι καὶ λεαίνεσθαι τὰς γένυς πῶς οὐ γυναικεῖον; καὶ εἰ μή τις αὐτοὺς γυμνοὺς ἴδοι, κἂν γυναῖκας ὑπολάβοι. εἰ γὰρ μὴ χρυσοφορεῖν καὶ αὐτοῖς ἐφεῖται, ἀλλ' οὖν γε διὰ τὴν θηλυδριώδη ἐπιθυμίαν ἱμάντας καὶ λώματα χρυσίου περιπτύξαντες πετάλοις, ἤ τινα σφαιρικὰ τῆς αὐτῆς ὕλης ποιησάμενοι σχήματα σφυρῶν, ἀπαρτῶνται καὶ τραχήλων ἀπαιωροῦσι.

18. Σόφισμα τοῦτο κατεαγότων ἀνθρώπων εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κατασυρομένων ἀμφιβίων καὶ λάγνων θηρίων· πορνικὸς τῆς ἐνέδρας ὁ τρόπος καὶ ἄθεος οὗτος. ὁ
263 P. γὰρ θεὸς τὴν μὲν γυναῖκα λείαν ἠθέλησεν εἶναι, αὐτοφυεῖ τῇ κόμῃ μόνῃ ὥσπερ ἵππον τῇ χαίτῃ γαυρουμένην, τὸν δὲ ἄνδρα καθάπερ τοὺς λέοντας γενείοις κοσμήσας καὶ τοῖς λασίοις ἤνδρωσε στήθεσι· δεῖγμα τοῦτο ἀλκῆς καὶ ἀρχῆς. ταύτῃ καὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας τοὺς ὑπερμαχοῦντας τῶν ὀρνίθων καθάπερ κόρυσι τοῖς κόλλεσιν ἐκαλλώπισεν. καὶ οὕτως περὶ πολλοῦ τὰς τρίχας ταύτας ὁ θεὸς ἡγεῖται ὥστε ἅμα φρονήσει κελεύειν παραγίνεσθαι αὐτὰς τοῖς ἀνδράσι, καὶ δὴ ἀγασθεὶς τῇ σεμνότητι τὸ βλοσυρὸν τοῦ θεάματος γεραρᾷ τετίμηκεν πολιᾷ. φρόνησις δὲ καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὶ πολιοὶ συνέσει συνακμάζουσι τῷ χρόνῳ, καὶ τὸ γῆρας ἐνισχύουσι τῷ τόνῳ τῆς πολυπειρίας ἄνθος

1. ἐνδύσασθαι ex Ep. ad Ephes. pro ἐνδύσασθε.

4. ἀποκείρεσθαι Sylb. pro ἀποκείρασθαι.

ib. εἴσοπτρον] ἔσοπτρον libri.

9. λώματα] δώματα N.

16. αὐτοφυεῖ Sylb. pro αὐτοφυῆ.

17. ἵππον] ἵππων M. In marg. hujus loci γρ. ἄγαν FM.

21. κόλλεσιν] κάλλεσιν Sylb. tacite. Κόλλος, τὸ, recentiores dixerunt pro κάλλαιον, τό. De utroque dictum in Thesauro. Κόλλεον dicitur ab scholiasta.

ἀξιέραστον φρονήσεως σεμνῆς εἰς πίστιν εὔλογον προτείνοντες πολιάν.

19. Τοῦτο οὖν τοῦ ἀνδρὸς τὸ σύνθημα, τὸ γένειον, δι' οὗ καταφαίνεται ὁ ἀνήρ, πρεσβύτερόν ἐστι τῆς Εὔας καὶ σύμβολον τῆς κρείττονος φύσεως· τούτῳ πρέπειν ἐδικαίωσεν τὸ λάσιον ὁ θεὸς καὶ διέσπειρεν παρὰ πᾶν τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς τὰς τρίχας, τὸ δὲ ὅσον λεῖον αὐτοῦ καὶ μαλθακὸν ἀφείλετο τῆς πλευρᾶς εἰς ὑποδοχὴν σπέρματος εὐαφῆ τὴν Εὔαν δημιουργήσας γυναῖκα βοηθὸν οὖσαν γενέσεως καὶ οἰκουρίας. ὁ δέ, προήκατο γὰρ τὸ λεῖον, ἔμεινέν τε ἀνὴρ καὶ τὸν ἄνδρα δεικνύει· καὶ τὸ δρᾶν αὐτῷ συγκεχώρηται, ὡς ἐκείνῃ τὸ πάσχειν. ξηρότερα γὰρ φύσει καὶ θερμότερα τὰ δασέα τῶν ψιλῶν ἐστιν. διὸ καὶ τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν καὶ τὰ ἔνορχα τῶν ἐντομιῶν καὶ τὰ τέλεια τῶν ἀτελῶν δασύτερά τέ ἐστιν καὶ θερμότερα. τὸ οὖν τῆς ἀνδρώδους φύσεως σύμβολον, τὸ λάσιον, παρανομεῖν ἀνόσιον, τὸ δὲ καλλώπισμα τῆς λειάνσεως, θερμαίνομαι γὰρ ὑπὸ τοῦ λόγου, εἰ μὲν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, θηλυδρίου, εἰ δὲ ἐπὶ τὰς γυναῖκας, μοιχοῦ· ἄμφω δὲ ὅτι μάλιστα πορρωτάτω τῆς ἡμετέρας ἐκτοπιστέον πολιτείας. "ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι," φησὶν ὁ κύριος· ἠρίθμηνται δὲ καὶ ἐπὶ τῷ γενείῳ καὶ μὴν καὶ αἱ παρ' ὅλον τὸ σῶμα.

20. Οὐδ' ὁπωστιοῦν ἐκτιλτέον παρὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ θεοῦ τὴν ἐγκατηριθμημένην τῷ αὐτοῦ θελήματι· "εἰ μή τι οὐκ ἐπιγιγνώσκετε ἑαυτούς," φησὶν ὁ ἀπόστολος, "ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἐν ὑμῖν," ὃν εἰ ἐνοικοῦντα ᾔδειμεν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν αὐτὸν λωβᾶσθαι τετολμήκειμεν. τὸ δὲ

5. ἐδικαίωσεν F. ἐδικαίωσε V.
6. τὸ λάσιον delet Sylb.
14. ἐντομιῶν] ἐντομίων libri. ἐκτομίων Sylb.
17. λειάνσεως] ει ex ι factum in MP.
19. μοιχοῦ] μυχοῦ BR.
21. Matth. x. 30.
24. Οὐδ'] οὐθ' MPV, ut p. 261.
ib. ἐκτιλτέον] αῖ rec. super ε P.
25. Cor. II xiii. 5.

264 P. καὶ πιττοῦσθαι—ὀκνῶ καὶ λέγειν τὴν περὶ τοὔργον ἀσχημοσύνην—ἀπεστραμμένους καὶ κεκυφότας καὶ τῆς φύσεως τὰ ἀπόρρητα εἰς τὸ συμφανὲς ἀπογυμνοῦντας, ἐξορχουμένους καὶ λορδουμένους, ἀπερυθριῶσι σχήμασιν οὐκ ἀπερυθριῶντας αὐτοὺς, ἐν αὐτῇ νεολαίᾳ καὶ γυμνασίῳ μέσῳ, ἔνθα ἀρετὴ ἀνδρῶν ἐξετάζεται, ἀσχημονοῦντας, τὸ παρὰ φύσιν τοῦτο διώκοντας ἐπιτήδευμα, πῶς οὐχὶ τῆς ἐσχάτης ἀσελγείας ἐστίν; οἱ γὰρ ἐν τῷ φανερῷ τοιαῦτα διαπραττόμενοι σχολῇ γ' ἂν αἰδεσθεῖεν οἴκοι τινάς. κατα- 97 S. μαρτυρεῖ δὲ αὐτῶν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ ἀναισχυντία τὴν ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐπ' ἐξουσίας ἀκολασίαν· ὁ γὰρ ὑπὸ τὰς αὐγὰς τὸν ἄνδρα ἀρνούμενος πρόδηλός ἐστι νύκτωρ ἐλεγχόμενος γυνή. "οὐκ ἔσται δὲ" εἶπεν ὁ λόγος διὰ Μωυσέως "ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ πόρνη, καὶ οὐκ ἔσται ὁ πορνεύων ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ." ἀλλ' ὠφελεῖ, φησὶν, ἡ πίττα. ἀλλὰ διαβάλλει, φημί· οὐκ ἂν δὲ ἠθέλησέν τις εὖ φρονῶν πόρνος εἶναι δοκεῖν, μὴ νοσῶν, καὶ διαβάλλειν ἐπιτηδεύειν τὴν καλὴν εἰκόνα οὐκ ἂν ἑκὼν βουληθείη τις. "εἰ γὰρ τοὺς κατὰ πρόθεσιν κλητοὺς προέγνω ὁ θεὸς συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ," δι' οὓς κατὰ τὸν ἀπόστολον μακάριον ὥρισεν, "εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς," πῶς οὐκ ἄθεοι τὸ σύμμορφον τοῦ κυρίου λωβώμενοι σῶμα; ἀνδρὶ δὲ βουλομένῳ εἶναι καλῷ τὸ κάλλιστον ἐν ἀνθρώπῳ τὴν διάνοιαν κοσμητέον, ἣν καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐπρεπεστέραν ἐπιδεικτέον· παρατιλτέον δὲ οὐ τὰς τρίχας, ἀλλὰ τὰς ἐπιθυμίας.

21. Ἐγὼ καὶ τῶν ἀνδραποδοκαπήλων τὰ παιδάρια ἐλεῶ εἰς ὕβριν κοσμούμενα, ἀλλ' οὐχ ὑφ' ἑαυτῶν λελώ-

5. αὐτοὺς] αὑτοὺς FMP.
ib. νεολαίᾳ] νεολέᾳ FV et corr. in P.
6. ἔνθα ἀρετὴ ἀνδρῶν ἐξετάζεται] Alludit ad Hom. Il. 23, 277. ἔνθα μάλιστ' ἀρετὴ διαείδεται ἀνδρῶν.
11. αὐγὰς] αὐτὰς typotheta in V.
13. Deuter. xxiii. 17.
16. ἠθέλησεν F. ἠθέλησε V.
18. οὐκ ἂν scripsi pro οὔκουν.
21. Rom. viii. 28 sq.
27. ἀνδραποδοκαπήλων] ἀνδροκαπήλων N.

βηται, κελευόμενα δὲ εἰς αἰσχροκέρδειαν τὰ δύστηνα καλλωπίζεται. οἱ δὲ ἑκόντες ταῦτα αἱρούμενοι δρᾶν, ἃ κελευόμενοι θανάτῳ ἂν ἐτιμήσαντο, εἰ ἄνδρες ἦσαν, πῶς οὐ κατάπτυστοι; καὶ νῦν μὲν εἰς τοσοῦτον ἀκολασίας ἐλήλακεν ὁ βίος ἐντρυφώσης ἀδικίας, καὶ τὸ λάγνον πᾶν ἐπικέχυται ταῖς πόλεσι νόμος γενόμενον· ἐπὶ τέγους ἑστᾶσι παρ' αὐτοῖς τὴν σάρκα τὴν ἑαυτῶν εἰς ὕβριν ἡδονῆς πιπράσκουσαι γυναῖκες, καὶ παῖδες ἀρνεῖσθαι τὴν φύσιν δεδιδαγμένοι προσποιοῦνται γυναῖκες. πάντα μετακεκίνηκεν ἡ τρυφὴ, κατῄσχυνε τὸν ἄνθρωπον, ἁβροδίαιτος περιεργία πάντα ζητεῖ, πάντα ἐπιχειρεῖ, βιάζεται πάντα, συγχεῖ τὴν φύσιν, τὰ γυναικῶν οἱ ἄνδρες πεπόνθασιν καὶ γυναῖκες ἀνδρίζονται παρὰ φύσιν γαμούμεναί τε καὶ γαμοῦσαι γυναῖκες. πόρος δὲ οὐδεὶς ἄβατος ἀκολασίας· 265 P.
κοινὴ δὲ αὐτοῖς ἀφροδίτη δημεύεται, συνέστιος τρυφή. ὦ τοῦ ἐλεεινοῦ θεάματος, ὢ τοῦ ἀρρήτου ἐπιτηδεύματος· τρόπαια ταῦτα τῆς πολιτικῆς ὑμῶν ἀκρασίας δείκνυται, τῶν ἔργων ὁ ἔλεγχος αἱ χαμαίτυπαι. φεῦ τῆς τοσαύτης ἀνομίας. ἀλλ' οὐδὲ συνιᾶσιν οἱ ταλαίπωροι ὡς τὸ ἄδηλον τῆς συνουσίας πολλὰς ἐργάζεται τραγῳδίας. παιδὶ πορνεύσαντι καὶ μαχλώσαις θυγατράσιν ἀγνοήσαντες πολλάκις μίγνυνται πατέρες, οὐ μεμνημένοι τῶν ἐκτεθέντων παιδίων, καὶ ἄνδρας δείκνυσι τοὺς γεγεννηκότας ἀκρασίας ἐξουσία.

22. Ταῦτα οἱ σοφοὶ τῶν νόμων ἐπιτρέπουσιν, ἔξεστιν αὐτοῖς ἁμαρτεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ ἀπόρρητον τῆς ἡδονῆς εὐκολίαν λέγουσιν. μοιχείας ἀπηλλάχθαι νομίζουσιν οἱ μοιχεύοντες τὴν φύσιν, ἕπεται δὲ αὐτοῖς τῶν τολμημάτων

3. θανάτῳ] θανάτου Hoeschelius.
4. κατάπτυστοι] κάπτυστοι BR.
8. καὶ παῖδες—γυναῖκας om. N.
12. συγχεῖ Sylb. pro συνέχει. συγχέει margo R.
14. ἀκολασίας N. ἀκολασία vel ἀκολασίᾳ ceteri.
17. ὑμῶν] ἡμῶν Hervetus.
19. συνιᾶσιν] συνίασιν libri.
21. πολλάκις BMNR. Pal. πολλὰς V.

τιμωρὸς ἡ δίκη, καὶ καθ' ἑαυτῶν ἀπαραίτητον ἐπισπώμενοι συμφορὰν ὀλίγου νομίσματος ὠνοῦνται θάνατον. τούτων ἔμποροι τῶν φορτίων οἱ κακοδαίμονες πλέουσιν, ὡς σῖτον, ὡς οἶνον, πορνείαν ἀγώγιμον φέροντες. ἄλλοι δὲ ἀθλιώτεροι μακρῷ ὡς ἄρτον, ὡς ὄψον, ἀγοράζουσιν ἡδονάς, οὐδὲ ἐκεῖνο ἐν νῷ λαβόντες τὸ Μωυσέως "οὐ βεβηλώσεις τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ, καὶ ἡ γῆ πλησθήσεται ἀνομίας." ταῦτα προεφητεύετο πάλαι, ἀρίδηλος δὲ ἡ ἔκβασις· πᾶσα ἤδη πεπλήρωται γῆ καὶ πορνείας καὶ ἀνομίας.

23. Ἄγαμαι τοὺς παλαιοὺς Ῥωμαίων νομοθέτας· ἀνδρόγυνον ἐμίσησαν ἐπιτήδευσιν οὗτοι, καὶ τοῦ σώματος
266 P. τὴν πρὸς τὸ θῆλυ κοινωνίαν παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον ὀρύγματος κατηξίωσαν κατὰ τὸν τῆς δικαιοσύνης νόμον. οὐ γὰρ θέμις ἐκτῖλαί ποτε τὸ γένειον, τὸ κάλλος τὸ σύμφυτον, τὸ γενναῖον κάλλος

πρῶτον ὑπηνήτην, οὗπερ χαριεστάτη ἥβη.

προβαίνων δὲ ἤδη ἐπαλείφεται γανούμενος πώγωνι, ἐφ' ὃν κατέβαινε τὸ μύρον τὸ προφητικὸν Ἀαρὼν τιμωμένου. χρὴ δὲ τὸν ὀρθῶς παιδαγωγούμενον, ἐφ' ὃν ἡ εἰρήνη κατεσκήνωσεν καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ τρίχας εἰρήνην ἄγειν. τί τοίνυν οὐκ ἂν ἐπιτηδεύσειαν αἱ γυναῖκες αἱ εἰς μαχλοσύνην σπεύδουσαι, τοιαῦτα τολμῶσιν ἐνοπτριζόμεναι τοῖς ἀνδράσιν; μᾶλλον δὲ οὐκ ἄνδρας, βατάλους δὲ καὶ γύννιδας καλεῖν τούτους χρή, ὧν καὶ αἱ φωναὶ τεθρυμμέναι καὶ ἡ ἐσθὴς τεθηλυμμένη ἀφῇ καὶ βαφῇ. δῆλοι δὲ

3. κακοδαίμονες] μακεδόνες N.
6. Levit. xix. 29.
17. πρῶτον—] Hom. Od. 10, 279.
19. Cf. Psalm. cxxxiii. 2.
20. παιδαγωγούμενον] Quaedam ex N exciderunt. PO.
21. ἑαυτοῦ] ἑαυτῶν BR.
23. τολμῶσιν BMNPR. Pal. τολμῶσαι F. τολμῶσαι V.
24. γύννιδας] γύνιδας M, ut Sylb. editio. Nam in V recte γύννιδας impressum erat.
25. ὧν καὶ codices omnes. ὧν δὲ καὶ V.

οἱ τοιοῦτοι ἐλεγχόμενοι τὸν τρόπον ἔξωθεν ἀμπεχόνῃ, ὑποδέσει, σχήματι, βαδίσματι, κουρᾷ, βλέμματι· "ἀπὸ ὁράσεως γὰρ ἐπιγνωσθήσεται ἀνὴρ" ἡ γραφὴ λέγει "καὶ ἀπὸ ἀπαντήσεως ἀνθρώπου ἐπιγνωσθήσεται ἄνθρωπος, στολισμὸς ἀνδρὸς καὶ βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγελεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ." οὗτοι γὰρ καὶ τὰ μάλιστα πρὸς τὰς ἄλλας πεπολιωμένοι τρίχας μόνον τὰς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περιέπουσι, μικροῦ δεῖν ἀναδούμενοι κεκρυφάλοις τὰς κόμας ὥσπερ αἱ γυναῖκες.

24. Λέοντες μὲν οὖν αὐχοῦσι τὸ λάσιον αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀλκῆς ὁπλίζονται τῇ τριχὶ, κάπροι δὲ καὶ αὐτοὶ σεμνύνονται λοφιᾷ, ἀλλὰ φρίσσοντας αὐτοὺς τὴν τρίχα δεδοίκασιν κυνηγοί.

εἰροπόκοι δ' ὄϊες μαλλοῖς καταβεβρίθασιν,

ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπλήθυνεν τὰς τρίχας ὁ φιλάνθρωπος πατὴρ εἰς σὴν, ἄνθρωπε, ὑπουργίαν κεῖραι διδάξας τοὺς 267 P.
98 S. πόκους. καὶ τῶν ἐθνῶν οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται· ἔχει τι φοβερὸν τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πόλεμον ἀπειλεῖ συγγενές τι τὸ χρῶμα τῷ αἵματι. μεμισήκατον ἄμφω τούτω τὼ βαρβάρω τὴν τρυφὴν, μάρτυρας ἐπιδείξονται σαφεῖς τὸν Ῥῆνον ὁ Γερμανὸς, ὁ Σκύθης τὴν ἅμαξαν. ὀλιγωρεῖ δὲ ἔσθ' ὅτε καὶ τῆς ἁμάξης ὁ Σκύθης· πλοῦτος εἶναι δοκεῖ τῷ βαρβάρῳ τὸ μέγεθος αὐτῆς, καὶ καταλιπὼν τὴν τρυφὴν εὐτελὴς πολιτεύεται οἶκον αὐτάρκη καὶ τῆς ἁμάξης εὐζωνότερον· τὸν ἵππον λαβὼν Σκύθης ἀνὴρ ἀναβὰς φέρεται οἷ βούλεται, κάμνων δὲ ἄρα λιμῷ αἰτεῖ τὸν ἵππον τροφὰς, ὁ δὲ ὑπέχει τὰς φλέβας, καὶ ὃ κέκτηται μόνον, τῷ κυρίῳ

2. Eccles. xix. 29 sq.
3. ἀνὴρ] ὁ ἀνὴρ M.
12. λοφιᾷ] λοφία F. λοφίαι P.
14. εἰροπόκοι] Hesiod. Op. 232.
24. βαρβάρῳ] βορβόρῳ N.
27. τὸν ἵππον] τῶν ἵππων pr. F.

τὸ αἷμα χορηγεῖ, καὶ τῷ νομάδι ὁ ἵππος ὄχημα γίνεται καὶ τροφή.

25. Ἀραβίων δὲ—ἄλλοι οὗτοι νομάδες—ἡ μάχιμος ἡλικία καμηλοβάται εἰσί, κυούσας οὗτοι τὰς καμήλους ἐφέζονται, αἱ δὲ νέμονται ἅμα καὶ θέουσιν ἀναλαμβάνουσαι τοὺς δεσπότας, καὶ τὸν οἶκον ἐπιφέρονται σὺν αὐτοῖς. εἰ δὲ καὶ ποτὸν ἐπιλίποι τοῖς βαρβάροις, ἀμέλγονται τοῦ γάλακτος, κενουμένης δὲ ἤδη τῆς τροφῆς, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ αἵματος φείδονται, ᾗ φασι λυττήσαντας τοὺς λύκους. αἱ δὲ ἄρα ἡμερώτεραι τῶν βαρβάρων οὐ μνησικακοῦσιν ἀδικούμεναι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔρημον διεκθέουσι τεθαρρηκότως δεσπότας ὁμοῦ καὶ φέρουσαι καὶ τρέφουσαι. ὄλοιντο οὖν οἱ θῆρες οἱ φυλακτικοί, οἷς τὸ αἷμα ἡ τροφή· οὐδὲ γὰρ θιγεῖν αἷμα τοῖς ἀνθρώποις θέμις, οἷς τὸ σῶμα οὐδὲν ἀλλ' ἢ σὰρξ ἐστιν αἵματι γεωργουμένη. μετέσχηκεν τοῦ λόγου τὸ αἷμα τὸ ἀνθρώπινον καὶ τῆς χάριτος κοι-
268 P. νωνεῖ τῷ πνεύματι, κἂν ἀδικήσῃ τις αὐτούς, οὐ λήσεται. ἔξεστιν αὐτῷ καὶ γυμνῷ τοῦ σχήματος πρὸς τὸν κύριον λαλεῖν. ἀποδέχομαι δὲ τῶν βαρβάρων τὴν λιτότητα, εὔζωνον ἀγαπήσαντες πολιτείαν οἱ βάρβαροι κατέλειψαν τὴν τρυφήν. τοιούτους ὁ κύριος ἡμᾶς καλεῖ γυμνοὺς ἀπειροκαλίας, γυμνοὺς κενοδοξίας, ἁμαρτιῶν ἀπεσπασμένους, μόνον ἐπιφερομένους τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, μόνον ἐπέχοντας τὴν σωτηρίαν.

5. ἐφέζονται] ἐφέρονται V, typothetae errore correcto in Corrigendis.
11. διεκθέουσι] διαθέουσι N.
14. θιγεῖν] θίγειν libri.
15. μετέσχηκεν FMP. μετέσχηκε V.
17. κἂν scripsi pro κῆν.
ib. ἀδικήσῃ] ἀδικήσει V (non F), et pr. M, pr. P.
21. ὁ κύριος ἡμᾶς MP. ἡμᾶς ὁ κύριος V.

ΚΕΦ. Δ.

Τίσι συνδιατριπτέον.

26. Ἀλλὰ γὰρ ἐλελήθειν παραπλεύσας τῷ πνεύματι τὴν ἀκολουθίαν, ἐφ' ἣν αὖθις παλινδρομητέον. καὶ τῶν οἰκετῶν τὴν πολυκτημοσύνην ὀνειδιστέον. φεύγοντες γὰρ αὐτουργίαν καὶ αὐτοδιακονίαν ἐπὶ τοὺς θεράποντας καταφεύγουσιν, ὀψοποιῶν καὶ τραπεζοποιῶν καὶ τῶν ἐντέχνως εἰς μοίρας κατατεμνόντων τὰ κρέα τὸν πολὺν συνωνούμενοι ὄχλον. μεμέρισται δὲ αὐτοῖς ἡ θητεία πολυσχιδῶς· καὶ οἱ μὲν περὶ τὴν γαστριμαργίαν αὐτῶν πονοῦσι δαιτροί τε καὶ καρυκευταὶ καὶ οἱ τῶν πεμμάτων καὶ οἱ τῶν μελιπήκτων καὶ οἱ τῶν ῥοφημάτων συσκευασταί τε καὶ δημιουργοί, οἱ δὲ περὶ τὰς ἐσθῆτας ἀσχολοῦνται τὰς περιττάς, οἱ δὲ χρυσοφυλακοῦσιν ὡς γρῦπες, οἱ δὲ τὸν ἄργυρον φυλάττουσι καὶ σμήχουσι τὰ ἐκπώματα καὶ τὰς περὶ τὰς ἑστιάσεις παρασκευὰς εὐτρεπίζουσιν, ἄλλοι καταψήχουσι τὰ ὑποζύγια, οἰνοχόων τε ὅμιλος ἀσκεῖται παρ' αὐτοῖς καὶ μειρακίων ὡραίων ἀγέλαι καθάπερ θρεμμάτων, παρ' ὧν ἀμέλγονται τὸ κάλλος. κομμωταὶ δὲ καὶ κομμώτριαι περὶ τὰς γυναῖκας ἀμφιπολεύουσιν, αἱ μὲν τὰ κάτοπτρα, αἱ δὲ 269 P. τοὺς κεκρυφάλους, ἄλλαι τοὺς κτένας, εὐνοῦχοι πολλοὶ καὶ οὗτοι μαστροποί, τῷ ἀξιοπίστῳ τοῦ μὴ δύνασθαι φιληδεῖν τοῖς εἰς ἡδονὰς ἐθέλουσιν ῥᾳθυμεῖν ἀνυπόπτως διακονούμενοι. εὐνοῦχος δὲ ἀληθὴς οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ὁ μὴ βουλόμενος φιληδεῖν.

2. Τίσι] τί N. Τίσι μὴ Arcerius.
9. πολυσχιδῶς Potterus pro πολυσχεδῶς, cui ι superscripsit corrector in P.
14. γρῦπες] γρύπες libri.
15. σμήχουσι] σμήχουσιν MP.
16. καταψήχουσι] καταψύχουσι BMR, sed η in R superscripto. καταψίχουσι (η superscr.) P.
19. κομμωταὶ] κομμῶται V.
24. Matth. xix. 12.

27. Διαμαρτυρούμενος γοῦν ὁ λόγος διὰ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ πρὸς τοὺς παραβεβηκότας τῶν Ἰουδαίων αἰτοῦντι τῷ λαῷ βασιλέα οὐ τὸν φιλάνθρωπον ὑπισχνεῖται κύριον, ἀλλά τινα αὐτοῖς αὐθάδη τύραννον ἀπειλεῖ τρυφητικὸν, "ὃς λήψεται" φησὶ "τὰς θυγατέρας ὑμῶν εἰς μυρεψοὺς καὶ εἰς μαγειρίσσας καὶ εἰς πεσσούσας," νόμῳ πολέμου κρατήσας, οὐκ εἰρηνικὴν οἰκονομίαν ζηλώσας. οἱ δὲ τὰ φορεῖα εἰς ὕψος αἴροντες τῶν γυναικῶν καὶ φοράδην βαστάζοντες Κελτοὶ πολλοὶ, ἔριθοι δὲ καὶ ταλασίαι καὶ ἱστοπονίαι καὶ ἡ γυναικωνῖτις ἐργάνη καὶ ἡ οἰκουρία οὐδαμοῦ, ἀλλ' οἱ ψευδοποιοῦντες τὰς γυναῖκας διημερεύουσι μετ' αὐτῶν μύθους ἐρωτικοὺς ἀδολεσχοῦντες καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν διακναίοντες ψευδεργίᾳ καὶ ψευδολογίᾳ. "οὐκ ἔσῃ δὲ μετὰ πολλῶν" φησὶν "ἐπὶ κακίᾳ, οὐδὲ προσθήσῃ μετὰ πλήθους," ὅτι ἡ σοφία ἐν ὀλίγοις, ἀταξία δὲ ἐν πλήθει καταφαίνεται. αἱ δὲ οὐ διὰ σεμνότητα τοῦ κατασκοπεῖσθαι μὴ βούλεσθαι συνωνοῦνται τοὺς φορεῖς, ἀγαπητὸν γὰρ ἦν ἂν, εἰ τῇ διαθέσει ταύτῃ προσεβάλλοντο τὴν σκέπην, ἀλλὰ θρυπτόμεναι ἐποχοῦνται τοῖς οἰκέταις ἐμπομπεύειν γλιχόμεναι.

28. Ἀναπεπταμένης γοῦν τῆς αὐλαίας περιβλέπουσαι δριμύτερον τοὺς εἰς αὐτὰς ἀφορῶντας διελέγχονται τὸν τρόπον, πολλάκις δὲ καὶ προκύπτουσιν ἔνδοθεν τὴν ἐπιπόλαιον σεμνότητα καταισχύνουσαι τῇ ὀλισθανούσῃ περιεργίᾳ. "μὴ περιβλέπου δὲ" φησὶν "ἐν ῥύμαις πόλεως, μηδὲ πλανῶ ἐν ταῖς ἐρημίαις αὐτῆς," ἐρημία γὰρ ὡς ἀληθῶς, κἂν ὄχλος ἀκολάστων ᾖ, ἔνθα μὴ πάρεστιν ἄνθρωπος σωφρονῶν. περιφθείρονται δὲ αὗται ἀνὰ τὰ ἱερὰ 99 S.

1. Διαμαρτυρούμενος] διαμαρτυρόμενος, eraso υ, P.
5. Reg. I viii. 13.
10. ἡ οἰκουρία P. Aberat ἡ.
14. Exod. xxiii. 2.
24. ὀλισθανούσῃ scripsi pro ὀλισθαινούσῃ.
25. Eccles. ix. 7.
28. περιφθείρονται] περιφέρονται libri. "Manifestus error est in

ἐκθυόμεναι καὶ μαντευόμεναι, ἀγύρταις καὶ μητραγύρταις καὶ γραίαις βωμολόχοις οἰκοφθορούσαις ὁσημέραι συμ- 270 P. πομπεύουσαι καὶ τοὺς παρὰ ταῖς κύλιξι ψιθυρισμοὺς γραϊκοὺς ἀνεχόμεναι, φίλτρα ἄττα καὶ ἐπῳδὰς παρὰ τῶν γοήτων ἐπ' ὀλέθρῳ γάμων ἐκμανθάνουσαι. καὶ τοὺς μὲν ἔχουσι τῶν ἀνδρῶν, τοῖς δὲ ἔχονται, ἄλλους δὲ αὐταῖς οἱ μάντεις ὑπισχνοῦνται. οὐκ ἴσασι δὲ ἀπατώμεναι καὶ αὐτὰς μὲν ὡς σκεῦος ἐκδιδοῦσαι ἡδονῆς τοῖς λαγνεύειν ἐθέλουσι, τὴν δὲ ἁγνείαν τὴν σφῶν τῆς αἰσχίστης ἀντικαταλλαττόμεναι ὕβρεως ἔργον ἡγοῦνται χρηματισμοῦ τὴν ἐπονείδιστον φθοράν. πολλοὶ δὲ οἱ τῆς ἑταιρικῆς διάκονοι ἀκολασίας ἄλλος ἄλλοθεν παρεισδύνοντες· εὐεπίφοροι γὰρ οἱ ἀκόλαστοι πρὸς τὴν ἀσέλγειαν καθάπερ οἱ χοῖροι, πρὸς τὸ καταδυόμενον τοῦ σκάφους ἐπιφερομενοι.

29. Ὅθεν ἐρρωμενέστατα ἡ γραφὴ παραινεῖ "μὴ πάντα ἄνθρωπον εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, πολλὰ γὰρ τὰ ἔνεδρα τοῦ δολίου·" ἀλλαχοῦ δὲ "ἄνδρες δίκαιοι" φησὶν "ἔστωσαν σύνδειπνοί σου, καὶ ἐν φόβῳ κυρίου τὸ καύχημά σου διαμενεῖ." ἐς κόρακας ἡ πορνεία· "εὖ γὰρ τοῦτο ἴστε," φησὶν ὁ ἀπόστολος, "ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ." αἱ δὲ ἀνδρογύνων

περιφέρονται. Dici non possunt homines qui circa templa deorum versantur περιφέρεσθαι. Facilis et certa emendatio est περιφθείρονται. Notum est quo sensu quis dicatur φθείρεσθαι, προσφθείρεσθαι, ἐκφθείρεσθαι, περιφθείρεσθαι, ut ἔρρειν et περιέρρειν, quae omnia contemtim dicuntur et in rebus turpibus ac foedis certam sedem habent. Περιφθείρεσθαι eo sensu legitur apud Isocratem et Lycurgum. Isocrates dixit in Epist. 9, 10. ὥστε ὁρᾶσθαι ἐνίας αὐτῶν ἐν ῥάκεσι περιφθειρομένας δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων. Lycurgus in Leocratem p. 153, 5. καθ' ὅλην τὴν πόλιν περιφθειρομένους, quam eximiam lectionem servavit Suidas, quum in libris sine sensu διαφθειρομένους legatur." COBET. Mnemos. vol. 11. p. 385.

2. συμπομπεύουσαι] συμπολιτεύουσαι BR. Pal.

7. αὐτὰς Potterus pro αὑτάς.

12. παρεισδύνοντες Cobetus l. c. p. 393. pro παρεισδύοντες.

15. Eccles. xi. 29.

17. Ibid. ix. 16.

20. Ephes. v. 5.

21. ὅς] ὃ pr. P.

συνουσίαις ἥδονται, παρεισρέουσιν δὲ ἔνδον κιναίδων ὄχλοι ἀθυρόγλωσσοι, μιαροὶ μὲν τὰ σώματα, μιαροὶ δὲ τὰ φθέγματα, εἰς ὑπουργίας ἀκολάστους ἠνδρωμένοι, μοιχείας διάκονοι, κιχλίζοντες καὶ ψιθυρίζοντες καὶ τὸ πορνικὸν ἀνέδην εἰς ἀσέλγειαν διὰ ῥινῶν ἐπιψοφοῦντες ἐπικιναίδισμα, ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ σχήμασι τέρπειν πειρώμενοι καὶ εἰς γέλωτας ἐκκαλούμενοι πορνείας πρόδρομον· ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπεκκαιόμενοι διὰ τὴν τυχοῦσαν ὀργὴν ἤτοι πόρνοι αὐτοὶ ἢ καὶ κιναίδων ὄχλον εἰς ὄλεθρον ἐζηλωκότες ἐπικροτοῦσι τῇ ῥινὶ βατράχων δίκην, καθάπερ ἔνοικον τοῖς μυκτῆρσι τὴν χολὴν κεκτημένοι.

271 P. 30. *Ἀλλ' αἵ γε ἀστειότεραι τούτων ὄρνεις Ἰνδικοὺς καὶ ταῶνας Μηδικοὺς ἐκτρέφουσιν καὶ συνανακλίνονται τοῖς φοξοῖς παίζουσαι, σικίννοις τέρασι γανύμεναι, καὶ τὸν μὲν Θερσίτην ἀκούουσαι γελῶσιν, αὐταὶ δὲ πολυτιμήτους ὠνούμεναι Θερσίτας οὐκ ἐπ' ἀνδράσιν ὁμοζύγοις, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνοις αὐχοῦσιν, ἃ δὴ ἄχθος ἐστὶ γῆς, καὶ χήραν μὲν παρορῶσι σωφρονοῦσαν Μελιταίου πολλῷ διαφέρουσαν κυνιδίου, καὶ πρεσβύτην παραβλέπουσι δίκαιον, εὐπρεπέστερον, οἶμαι, τέρατος ἀργυρωνήτου, παιδίον δὲ οὐδὲ προσίενται ὀρφανὸν αἱ τοὺς ψιττακοὺς καὶ τοὺς χαραδριοὺς ἐκτρέφουσαι, ἀλλὰ τὰ μὲν οἴκοι κυϊσκόμενα ἐκτιθέασι παιδία, τοὺς δὲ τῶν ὀρνίθων ὑπολαμβάνουσι νεοττούς· καὶ τὰ ἄλογα τῶν λογικῶν προκεκρίκασιν, δέον ὑποτρέφειν τοὺς σωφροσύνην ἐπαγγελλομένους γέροντας καὶ πιθήκων, οἶμαι, εὐπροσωποτέρους καὶ ἀηδόνων φθέγξασθαί τι βέλτιον δυναμένους, καὶ ἄγειν μὲν ἐπίπροσθεν*

1. *παρεισρέουσιν*] *παρεισρέουσι* FV.
5. *ἀνέδην* Klotzius pro *ἀναίδην*.
7. *πρόδρομον* Sylb. praeeunte Herveto pro *παράδρομον*.
14. *σικίννοις*] Alterum *ν* ab correctore additum in P.
ib. *γανύμεναι*] *γαννύμεναι*, altero *ν* eraso, P.
15. *αὐταὶ* Sylb. pro *αὖται*.
18. *Μελιταίου*] Ex *μεληταίου* factum in MP.
21. *ψιττακοὺς*] *ψιττικοὺς* (*α* rec.) P.
27. *καὶ ἄγειν*——*θεῷ*, *καὶ τὸ* in marg. habet P.

τὸ "ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει θεῷ" καὶ τὸ "ἐφ' ὅσον δὲ" φησὶν "ἑνὶ τούτων ἐποιήσατε τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε." αἱ δὲ ἔμπαλιν ἀπαιδευσίαν προτετιμήκασι σωφροσύνης, τὰς ἑαυτῶν οὐσίας ἀπολιθοῦσαι εἰς τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰς σμαράγδους τὰς Ἰνδικάς, ναὶ μὴν καὶ εἰς τὰς ἐξιτήλους βαφὰς καὶ εἰς τὰ ἀργυρώνητα ἀνδράποδα σπαθῶσι καὶ διαρριπτοῦσι τὰ χρήματα, δίκην ὀρνίθων κεκορεσμένων τὰ τοῦ βίου σκαλεύουσαι κόπρια. "πενία δὲ" φησὶν "ἄνδρα ταπεινοῖ·" τὴν φειδωλίαν βούλονται πενίαν λέγειν, καθ' ἣν οἱ πλούσιοι πένονται μεταδόσεως οὐκ ἔχοντες.

ΚΕΦ. Ε.

Πῶς περὶ τὰ λουτρὰ ἀναστρεπτέον. 272 P.

31. Οἷα δὲ καὶ τὰ λουτρὰ αὐταῖς; οἶκοι τεχνητοί, συμπαγεῖς καὶ περιφορητοί, διαφανεῖς σινδόνι καλύπτονται, καθέδραι τε ἐπίχρυσοι, ἀργυραῖ, καὶ σκεύη μυρία χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου, τὰ μὲν εἰς προπόσεις, τὰ δὲ εἰς τροφάς, τὰ δὲ εἰς τὸ λούσασθαι περιφερόμενα· ναὶ μὴν καὶ ἐσχαρίδες ἀνθράκων· εἰς τοσοῦτον γὰρ ἀκρασίας ἥκουσιν ὡς δειπνεῖν καὶ μεθύειν ἔτι λουομένας· τά τε ἀργυρώματα, μεθ' ὧν ἐμπομπεύουσιν, ἀπειροκάλως ἐν τοῖς βαλανείοις προτιθέασι, τάχα μέν που καὶ τὸν πλοῦτον δι' ἀλαζονείαν περιττήν, μάλιστα δὲ τὴν αὐτεξούσιον ἀπαιδευσίαν, καθ' ἣν κατηγοροῦσιν ἀνάνδρων ἀνδρῶν πρὸς γυναικῶν κεκρα-

1. Proverb. xix. 17.
2. Matth. xxv. 40.
7. διαρριπτοῦσι B. διαριπτοῦσι M. διαρυπτοῦσι, superscripto ι, R. διαρρίπτουσι V. διαρίπτουσι pr. P, altero ρ superscr. ab corr.
9. φησὶν] φασὶν Canterus.
ib. Proverb. x. 4.
ib. βούλονται in marg. habent MP.
10. λέγειν] λέγει pr. P.
11. οὐκ] ὡς οὐκ P.
14. Οἷα] Non opus ut ποῖα scribatur.
15. περιφορητοὶ MP, recto accentu, de quo dixi in Thesauro vol. 6. p. 974. Scribebatur περιφόρητοι.
ib. σινδόνι] σινδόσι BR.
16. ἀργυραῖ Sylb. pro ἀργυροῖ.

τημένων, ἐπιδεικνύμεναι ἐλέγχουσαί τε ἀμηγέπη σφᾶς αὐτὰς μὴ οἵας τε εἶναι συνεῖναι καὶ δίχα τῶν σκευῶν τῶν πολλῶν ἱδροῦν δύνασθαι· καὶ γὰρ αἱ πενόμεναι τῆς πομπῆς μὴ μεταλαμβάνουσαι τῶν ἴσων κοινωνοῦσι λουτρῶν. ἔχει δὲ ἄρα ὁ ῥύπος τῆς περιουσίας βλασφημίας περιβολὴν πολλήν. τούτῳ καθάπερ δελέατι ἀγκιστρεύουσιν τοὺς ἀθλίους κεχηνότας ἐπὶ τὰς μαρμαρυγὰς τοῦ χρυσίου· καὶ γὰρ ἐκπλήττουσαι τούτῳ τοὺς ἀπειροκάλους θαυμάζειν σφᾶς τεχνῶνται τοὺς ἐραστάς, οἳ μετ' ὀλίγον αὐταῖς ἐνυβρίζουσι γυμναῖς.

32. Καὶ δὴ τοῖς μὲν ἀνδράσι τοῖς σφῶν οὐκ ἂν ἀποδύσαιντο προσποίητον αἰσχύνης ἀξιοπιστίαν μνώμεναι, ἔξεστι δὲ τοῖς βουλομένοις τῶν ἄλλων οἴκοι τὰς κατακλείστους γυμνὰς ἐν τοῖς βαλανείοις θεάσασθαι· ἐνταῦθα γὰρ 100 S. ἀποδύσασθαι τοῖς θεαταῖς ὥσπερ καπήλοις σωμάτων οὐκ αἰσχύνονται. ἀλλ' ὁ μὲν Ἡσίοδος

μηδὲ γυναικείῳ λουτρῷ χρόα φαιδρύνεσθαι

παραινεῖ. κοινὰ δὲ ἀνέῳκται ἀνδράσιν ὁμοῦ καὶ γυναιξὶ
273 P. τὰ βαλανεῖα, κἀντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἀκρασίαν ἀποδύονται· ἐκ τοῦ γὰρ εἰσορᾶν γίνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν, ὥσπερ ἀποκλυζομένης τῆς αἰδοῦς αὐτοῖς κατὰ τὰ λουτρά. αἱ δὲ μὴ εἰς τοσοῦτον ἀπερυθριῶσαι τοὺς μὲν ὀθνείους ἀποκλείουσιν, ἰδίοις δὲ οἰκέταις συλλούονται καὶ δούλοις ἀποδύονται γυμναὶ καὶ ἀνατρίβονται ὑπ' αὐτῶν, ἐξουσίαν δοῦσαι τῷ κατεπτηχότι τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἀδεὲς τῆς ψηλαφήσεως· οἱ γὰρ παρεισαγόμενοι παρὰ τὰ λουτρὰ ταῖς δεσποίναις γυμναῖς μελέτην ἴσχουσιν ἀποδύσασθαι

1. ἀμηγέπη] ἀμηγέπῃ V.
2. αὐτὰς] αὑτὰς P.
4. μὴ om. N.
6. ἀγκιστρεύουσιν] ἀγκιστρεύουσι F.
11. Καὶ δὴ—ἀποδύσαιντο] καὶ δὴ καὶ—ἀποδύναιντο N.
16. Ἡσίοδος] Op. 371.
20. ἐκ—ἐρᾶν] Est senarius ἐκ τοῦ γὰρ ἐσορᾶν γίγνετ' ἀνθρώποις ἐρᾶν.

πρὸς τόλμαν ἐπιθυμίας ἔθει πονηρῷ παραγράφοντες τὸν φόβον.

33. Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ τῶν ἀθλητῶν γυμνὸν δεικνύναι τὸν ἄνδρα αἰδούμενοι ἐν διαζώμασι τὴν ἀγωνίαν ἐκτελοῦντες τὸ αἰδῆμον ἐφύλαττον, αἱ δὲ ἀποδυσάμεναι ἅμα τῷ χιτῶνι καὶ τὴν αἰδῶ φαίνεσθαι μὲν βούλονται καλαὶ, ἄκουσαι δ' ὅμως ἐλέγχονται κακαί· καὶ γὰρ δι' αὐτοῦ καταφαίνεται μάλιστα τοῦ σώματος τὸ μάχλον τῆς ἐπιθυμίας, καθάπερ τοῖς ὑδεριῶσιν τὸ περιστεγόμενον τῆς ἐπιφανείας ὑγρόν· τὸ νοσοῦν δὲ ἀμφοῖν ἐκ τῆς ὄψεως γνωρίζεται. χρὴ τοίνυν τοὺς ἄνδρας γενναῖον ἀληθείας ὑπόδειγμα ταῖς γυναιξὶ γινομένους αἰσχύνεσθαι τὰς μετ' αὐτῶν ἀποδύσεις καὶ φυλάττεσθαι τὰς ὄψεις τὰς ὀλισθηράς· "ὁ γὰρ ἐμβλέψας" φησὶ "περιεργότερον ἤδη ἥμαρτεν." οἴκοι μὲν οὖν τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς οἰκέτας αἰδεῖσθαι χρὴ, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς τοὺς ἀπαντῶντας, ἐν δὲ τοῖς λουτροῖς τὰς γυναῖκας, ἐν δὲ ταῖς ἐρημίαις ἑαυτοὺς, πανταχοῦ δὲ τὸν λόγον, ὅς ἐστι πανταχοῦ, καὶ "ἐγένετο ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲ ἕν·" οὕτως γὰρ μόνως ἄπτώς τις διαμένει, εἰ πάντοτε αὐτῷ συμπαρεῖναι νομίζοι τὸν θεόν.

ΚΕΦ. ϛ.

Ὅτι μόνος πλούσιος ὁ Χριστιανός.

34. Πλούτου τοίνυν μεταληπτέον ἀξιολόγως καὶ μεταδοτέον φιλανθρώπως, οὐ βαναύσως οὐδὲ ἀλαζονικῶς, οὐδὲ 274 P.
ἐκτρεπτέον τὸ φιλόκαλον εἰς φιλαυτίαν καὶ ἀπειροκαλίαν, μή πη ἄρα καὶ πρὸς ἡμᾶς φήσῃ τις, ὁ ἵππος αὐτοῦ

4. διαζώμασι BNR. διαζώσμασι FMPV.
6. τῷ χιτῶνι] τῷ om. N.
7. δ' ὅμως Sylb. pro θ' ὁμοίως.
14. Matth. v. 28.
16. ἀπαντῶντας] ἀπατῶντας F.
18. Joann. i. 3.
19. οὕτως MP. οὕτω V.
20. αὐτῷ Potterus pro αὐτῷ.

πεντεκαίδεκα ταλάντων ἐστὶν ἄξιος ἢ τὸ χωρίον ἢ ὁ οἰκέτης ἢ τὸ χρυσίον, αὐτὸς δὲ χαλκῶν ἐστιν οὐ τιμιώτερος τριῶν. αὐτίκα οὖν περίελε τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν καὶ τοὺς οἰκέτας τῶν δεσποτῶν, οὐδὲν διαφέροντας τῶν ἀργυρωνήτων εὑρήσεις τοὺς δεσπότας, οὐκ ἐν βαδίσματι, οὐκ ἐν βλέμματι, οὐκ ἐν φθέγματι· οὕτως τοίνυν τοῖς ἀνδραπόδοις ἐοίκασιν. ἀλλὰ καὶ τῷ ἀσθενέστεροι εἶναι τῶν οἰκετῶν διακρίνονται καὶ τῷ νοσηλότερον ἀνατετράφθαι. ἄριστον γοῦν δογμάτων τοῦτο ᾄδειν παρ' ἕκαστα χρὴ, ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ σώφρων ὢν καὶ δίκαιος ἐν οὐρανῷ θησαυρίζει τὰ χρήματα· οὗτος ὁ τὰ ἐπίγεια καταπωλήσας καὶ πτωχοῖς ἐπιδοὺς τὸν ἀνώλεθρον ἐξευρήσει θησαυρὸν, ἔνθα οὐ σὴς, οὐ λῃστὴς, μακάριος οὗτος ὄντως, ἐάν τε σμικρὸς καὶ ἀσθενὴς καὶ ἄδοξος ᾖ, καὶ πλοῦτον ὄντως πλουτεῖ τὸν μέγιστον· ἐὰν δὲ ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα τε καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος καὶ ὑπερήφανος, καθάπερ ὁ ἐν τῇ πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ τρυφῶν καὶ τὸν Λάζαρον ὑπερηφανῶν, ἄθλιός τέ ἐστι καὶ ἀνιαρῶς ζῇ καὶ οὐ ζήσεται.

35. Ἐοικέναι γοῦν μοι δοκεῖ ὁ πλοῦτος ἑρπετῷ, ὃ εἰ μή τις ἐπίσταται τὸ λαβέσθαι ἀβλαβῶς πόρρωθεν ἀκινδύνως ἄκρας οὐρᾶς ἀνακρημνὰς τὸ θηρίον, περιπλέξεται τῇ χειρὶ καὶ δήξεται· δεινὸς δὲ καὶ ὁ πλοῦτος ἰλυσπώμενος παρὰ τὴν ἔμπειρον ἢ ἄπειρον αὐτοῦ λαβὴν προσφῦναι καὶ δάκνειν, εἰ μή τις αὐτῷ καταμεγαλοφρονῶν ἐπιστημόνως χρῷτο, ἵνα σὺν τῇ ἐπῳδῇ τοῦ λόγου καταξέσηται

2. ἐστιν οὐ τιμιώτερος Lowthius pro ἐστὶ τιμιώτερος.

3. οὖν BMNR. γοῦν FPV.

12. ἐξευρήσει BF. Pal. ἐξευρήσῃ R. ἐξευρίσκει MPV. εὑρίσκει N.

ib. ἔνθα om. N.

13. μακάριος—ἀνιαρῶς ζῇ] Haec verbis leviter mutatis additaque Lazari mentione sumsit ex Platonis Leg. 2. p. 660.

ib. σμικρὸς] μικρὸς N.

18. Cf. Matth. vi. 20. xix. 21. Luc. xvi. 19.

21. ἀνακρημνὰς] Litera inter α et σ erasa in P.

22. δήξεται] Ex δείξεται factum in M.

ib. ἰλυσπώμενος] εἰλυσπώμενος F.

25. καταξέσηται] καταξέηται BR. Pal.

μὲν τὸ θηρίον, αὐτὸς δὲ ἀπαθὴς μείνῃ. ἀλλ', ὡς ἔοικεν, τὰ πλείονος ἄξια κεκτημένος πλούσιος ὢν μόνος ἐλελήθει· πολλοῦ δὲ ἄξια οὐ λίθος, οὐκ ἄργυρος, οὐκ ἐσθής, οὐ κάλλος σώματος, ἀλλ' ἡ ἀρετή, ὅς ἐστι λόγος διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ παραδιδόμενος εἰς ἄσκησιν, λόγος οὗτος ὁ τὴν τρυφὴν ἐξομνύμενος, τὴν δὲ αὐτουργίαν διάκονον παρακαλῶν καὶ τὴν εὐτέλειαν ἐξυμνῶν τῆς σωφροσύνης τὴν ἔγγονον· "λάβετε παιδείαν" φησὶν "καὶ μὴ ἀργύριον καὶ γνῶσιν ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον· κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν, πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς 275 P.
ἐστί." καὶ πάλιν "ἐμὲ καρπίζεσθε ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον καὶ ἄργυρον· τὰ γὰρ ἐμὰ γεννήματα κρείττω ἀργυρίου ἐκλεκτοῦ." εἰ δὲ καὶ διελεῖν χρή, πλούσιος μὲν ὁ πολυκτήμων ἔστω, χρυσίῳ σεσαγμένος καθάπερ φασκώλιον ἐρρυπωμένον, εὐσχήμων δὲ ὁ δίκαιος, ἐπεὶ εὐσχημοσύνη τάξις ἐστὶν ἐν τῷ δέοντι σχηματισμῷ περὶ τὰς διοικήσεις καὶ τὰς ἐπιδόσεις μεμετρημένη· "εἰσι" γὰρ "οἱ σπείροντες καὶ πλείονα συνάγοντες," περὶ ὧν γέγραπται "ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα." ὥστε οὐχ ὁ ἔχων καὶ φυλάττων, ἀλλ' ὁ μεταδιδοὺς πλούσιος, καὶ ἡ μετάδοσις τὸν μακάριον, οὐχ ἡ κτῆσις δείκνυσι.

101 S. 36. Καρπὸς δὲ ψυχῆς τὸ εὐμετάδοτον. ἐν ψυχῇ ἄρα τὸ πλούσιον. καὶ μὴν τὰ μὲν ἀγαθὰ ἔστω μόνοις κτητὰ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀγαθοὶ δὲ οἱ Χριστιανοί· ἄφρων δὲ ἡ ἀκόλαστος ἄνθρωπος οὔτ' ἂν αἴσθησιν ἀγαθοῦ σχοίη οὔτ' ἂν

1. μείνῃ] μείνει R.
4. ἡ] ἣ P.
6. αὐτουργίαν] αὐτοῦ γεωργίαν B.
8. ἔγγονον] Vel ἔκγονον.
ib. Proverb. viii. 10 sq.
11. Ibid. 19.
12. γεννήματα] γενήματα FMP.
13. ἀργυρίου codices. ἀργύρου V.
14. φασκώλιον] Literae ώλιον in litura M. φάσκον λίνον F. φάκον λίνον BR. φάσκων λίον (ν ab corr. superscr.) P.
16. ἐν τῷ Potterus pro ἐν δὲ τῷ.
17. Proverb. xi. 24.
19. Psalm. cxii. 9.
ib. ἔδωκεν FM. ἔδωκε V.
25. ἡ] ὁ B.

κτήσεως τύχοι· μόνοις ἄρα τοῖς Χριστιανοῖς κτητὰ τὰ ἀγαθά. τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν πλουσιώτερον οὐδέν· πλούσιοι ἄρα οὗτοι μόνοι. πλοῦτος γὰρ ἀληθινὸς ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ παντὸς θησαυροῦ πολυτιμότερος λόγος οὐκ ἀπὸ θρεμμάτων καὶ χωρίων αὐξανόμενος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ δωρούμενος, πλοῦτος ἀναφαίρετος. ἡ ψυχὴ μόνη θησαυρὸς αὐτοῦ, κτῆμα τῷ κεκτημένῳ ἄριστον, μακάριον τῇ ἀληθείᾳ παρεχόμενον τὸν ἄνθρωπον. ᾧ γὰρ ἂν ὑπάρχῃ μηδενὸς μὲν ὀρέγεσθαι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὧν δὲ ὀρέγεται, τούτων τυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ ὧν ὁσίως ἐφίεται, ταῦτα αἰτούμενον λαμβάνειν παρὰ θεοῦ, πῶς οὗτος οὐ πολυκτήμων καὶ παγκτήμων, θησαυρὸν ἔχων αἰώνιον τὸν θεόν; "τῷ αἰτοῦντι" φησὶν "δοθήσεται καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται." εἰ μηδὲν ἀρνεῖται ὁ θεός, τὰ πάντα τοῦ θεοσεβοῦς γίνεται.

ΚΕΦ. Ζ.

276 P. Ὅτι καλὸν ἐφόδιον Χριστιανῷ ἡ εὐτέλεια.

37. Τρυφὴ δὲ εἰς ἡδονὰς ἀλωμένη χαλεπὸν ἀνθρώποις ναυάγιον γίνεται· ἀλλότριον γὰρ τῆς ἀληθοῦς φιλοκαλίας καὶ τῶν ἀστείων ἡδονῶν ὁ ἡδὺς οὗτος καὶ ἀκλεὴς τῶν πολλῶν βίος. φύσει γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑψηλόν ἐστι ζῷον καὶ γαῦρον καὶ τοῦ καλοῦ ζητητικόν, ἅτε τοῦ μόνου δημιούργημα, ὁ δὲ ἐπὶ γαστέρα αὐτῷ βίος ἄσεμνός τε καὶ ἐπονείδιστος καὶ εἰδεχθὴς καὶ καταγέλαστος. ἀλλοτριώτατον δὲ τῆς θείας φύσεως ἡ φιληδονία, ὅμοιος μὲν

2. οὐδέν] οὐθέν libri.
6. ἀναφαίρετος] ἀναφέρεται R.
ib. ἡ ψυχὴ μόνη] τῇ ψυχῇ μόνῃ BFR. Pal.
7. ἄριστον] ἀρίστῳ MNP.
ib. μακάριον τῇ] μακαριωτάτῃ MP. μακαριωτάτην N.
8. ᾧ] ὃς MP.
11. θεοῦ] τοῦ θεοῦ BR. Pal.
12. Matth. vii. 7 sq.
13. φησὶν F. φησὶ V.
17. Χριστιανῷ ἡ] Χριστιανῶν N.
18. εἰς ἡδονὰς] εἰς om. N.
22. μόνου] λόγου Hoeschelius.

σιτεῖσθαι τοῖς στρουθοῖς, ὅμοιος δὲ ταῖς ὑσὶν καὶ τοῖς τράγοις ὀχεύειν· τὸ γὰρ τὴν ἡδονὴν νομίζειν ἀγαθὸν ἀπειροκαλίας ἐστὶ τελείας, φιλοπλουτία δὲ ἐξίστησι τῆς ὀρθῆς διαίτης τὸν ἄνθρωπον ἀπερυθριᾶν πρὸς τὰ αἰσχρὰ ἀναπείθουσα, ἐὰν μόνον ἔχῃ δύναμιν καθάπερ θηρίον τοῦ φαγεῖν παντοδαπὰ καὶ πιεῖν ὡσαύτως καὶ ἀφροδισίων πᾶσαν πάντως παρέχειν πλησμονήν. διὰ τοῦτο σπανιαίτατα τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ κληρονομεῖ. ποῦ τοίνυν τὰ τοσαῦτα παρασκευάζονται ὄψα ἢ ἵνα μίαν πληρώσωσιν γαστέρα; τὸ ἀκάθαρτον τῆς γαστριμαργίας οἱ κοπρῶνες ἐλέγχουσιν, εἰς οὓς ἀποπτύουσιν ἡμῶν αἱ γαστέρες τῆς δαιτὸς τὰ λείψανα. ποῦ δὲ τοὺς οἰνοχόους τοὺς τοσούτους συναγείρουσι μιᾷ κύλικι πλησθῆναι δυνάμενοι; ποῦ δὲ τῶν ἐσθήτων τὰς κιβωτούς; τὰ χρυσία δὲ ποῦ; καὶ τὰ κόσμια ποῦ; λωποδύταις δὲ αὐτὰ καὶ κακούργοις παρασκευάζονται καὶ τοῖς λίχνοις ὀφθαλμοῖς. "ἐλεημοσύναι δὲ καὶ πίστεις μὴ ἐκλιπέτωσάν σε," φησὶν ἡ γραφή.

38. Ἰδοὺ γοῦν καὶ τὸν Θεσβίτην Ἡλίαν καλὸν ὑπόδειγμα τῆς εὐτελείας ἔχομεν, ὅτε "ἐκάθισεν ὑπὸ τὴν ῥάμνον καὶ ὁ ἄγγελος αὐτῷ κομίζει τροφάς· ἐγκρυφίας κρίθινος ἦν καὶ καψάκης ὕδατος." τοιοῦτον ἄριστον αὐτῷ κύριος ἔπεμψεν. ἡμῖν ἄρα ἀνάγκη πρὸς ἀλήθειαν ὁδοιποροῦσιν εὐζώνοις γενέσθαι· "μὴ βαστάζετε γάρ," εἶπεν ὁ κύριος, "βαλλάντιον, μὴ πήραν μηδὲ ὑπόδημα," τουτέστι, μὴ πλοῦτον κτήσησθε τὸν ἐν βαλλαντίῳ μόνον θησαυριζό- 277 P. μενον, μὴ τὰς ἀποθήκας πληρώσητε τὰς ἰδίας ὡς ἐν πήρᾳ παρατιθέμενοι τὸν σπόρον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις

1. ταῖς FMN. τοῖς PV.
8. Marc. x. 24.
9. πληρώσωσιν F. πληρώσωσι V.
12. ποῦ δὲ—ποῦ δὲ BFNR. ποῦ δαὶ—ποῦ δαὶ MPV.
16. Proverb. iii. 3.
ib. ἐλεημοσύναι] ἐλεημοσῦναι F.
ib. πίστεις] ει ex ι factum in P.
17. ἐκλιπέτωσαν FMR. Pal. ἐκλειπέτωσαν PV.
ib. σε] σοί N.
19. Reg III xix. 4, 6.
23. Luc. x. 4.
24. ὑπόδημα] ὑποδήματα B.

κοινωνήσατε, μὴ ὑποζύγια καὶ οἰκέτας πολυπραγμονεῖτε, οἵτινες ὑποδήματα τῆς πορείας τῶν πλουσίων ἀχθοφοροῦντες ἀλληγορικῶς εἴρηνται. ἀπορριπτέον οὖν τῶν σκευῶν τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ ἐκπώματα καὶ τὸν ὄχλον τῶν οἰκετῶν, καλὰς καὶ σεμνὰς παρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ συνοπαδοὺς αὐτουργίαν καὶ εὐτέλειαν παραλαβόντας· καὶ δὴ βαδιστέον εὐαρμόστως τῷ λόγῳ, κἂν γυνή τῳ παρῇ καὶ τέκνα· οὐκ ἄχθος ἐστὶν ὁ οἶκος συνεπισπέσθαι μαθὼν ὁδοιπόρῳ σώφρονι.

39. Σταλτέον δὲ καὶ τὴν φίλανδρον γυναῖκα τἀνδρὶ παραπλησίως ὁδοιπορικῶς, καλὸν ἐφόδιον τῆς εἰς οὐρανοὺς πορείας εὐτέλειαν ἐπιφερομένους ἅμα σεμνότητι σώφρονι· μέτρον δὲ καθάπερ ὁ ποὺς τοῦ ὑποδήματος, οὕτως καὶ τῆς κτήσεως ἑκάστου τὸ σῶμα, τὸ δὴ περιττὸν, ἃ δή φασι κόσμια, καὶ τὰ ἔπιπλα τῶν πλουσίων ἄχθος ἐστὶν, οὐ κόσμος τοῦ σώματος. χρὴ δὲ τὸν ἀναβαίνειν βιαζόμενον εἰς τοὺς οὐρανοὺς καλὴν βακτηρίαν τὴν εὐεργεσίαν περιφέρειν καὶ τοῖς θλιβομένοις μεταδεδωκότα τῆς ἀληθοῦς ἀναπαύσεως μεταλαμβάνειν· ὁμολογεῖ γὰρ ἡ γραφὴ "ὡς ἄρα λύτρον ἐστὶν ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος," τουτέστιν, ἐὰν πλουτῇ, μεταδώσει καὶ σωθήσεται. καθάπερ γὰρ τῶν φρεάτων ὅσα πέφυκεν βρύειν ἀπαντλούμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπιδύει μέτρον, οὕτως ἡ μετάδοσις, ἀγαθὴ φιλανθρωπίας ὑπάρχουσα πηγὴ, κοινωνοῦσα τοῖς διψῶσι ποτοῦ αὔξεται πάλιν καὶ πίμπλαται, ὃν τρόπον ἐπὶ τοὺς θηλαζομένους ἢ καὶ βδαλλομένους μαστοὺς ἐπιρρεῖν εἴωθε

3. ἀπορριπτέον] ἀποριπτέον P et ρ superscripto M.

8. συνεπισπέσθαι BFNPR. Pal. et correctus M. συμμεθίστασθαι pr. M et V.

12. ἅμα Lowthius, praeeunte Herveto, pro μιᾷ.

14. φασι codices. φησὶ V.

19. Proverb. xiii. 8.

21. μεταδώσει καὶ σωθήσεται N. μεταδόσει σωθήσεται ceteri.

22. ἀπαντλούμενα L. Dindorfius in Thesauro vol. 1. P. 2. p. 1179. pro ἀπαντλώμενα.

23. ἀναπιδύει M correctus. ἀναπηδύσει Pal. ἀναπηδύει ceteri.

25. ποτοῦ BR. Pal. τοῦ ποτοῦ FMV.

26. ἐπιρρεῖν] Alterum ρ rec. P.

τὸ γάλα. ἀνενδεὴς γὰρ ὁ τὸν παντοκράτορα θεὸν λόγον ἔχων καὶ οὐδενὸς ὧν χρῄζει ἀπορεῖ ποτέ· κτῆσις γὰρ ὁ λόγος ἀνενδεὴς καὶ εὐπορίας ἁπάσης αἴτιος.

40. Εἰ δέ τις φαίη ἑωρακέναι πολλάκις ἄρτῳ πενόμενον δίκαιον, σπάνιον μὲν τοῦτο καὶ ἔνθα οὐκ ἄλλος δίκαιος, 102 S. ἀναγνώτω δὲ ὅμως κἀκεῖνο· "οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ δίκαιος, ἀλλ' ἐν τῷ ῥήματι κυρίου," ὅς ἐστιν ἄρτος ἀληθινὸς, ἄρτος οὐρανῶν. οὐκ ἄρα ποτὲ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἄπορος, ἕως ἂν ἔχῃ σώαν τὴν πρὸς θεὸν ὁμολογίαν· 278 P. πάρεστι μὲν γὰρ αὐτῷ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν ὧν ἂν δέηται παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων καὶ τῶν ἰδίων ἀπολαύειν, εἰ φυλάττοι τὸν υἱὸν, πάρεστι δὲ καὶ τοῦτο μηδεμιᾶς ἐνδείας αἰσθάνεσθαι. ὁ παιδαγωγικὸς ἡμῶν οὗτος λόγος τὸν πλοῦτον ἡμῖν δίδωσι, καὶ πλουτεῖν οὐ φθόνος τὸ ἀνενδεὲς κτωμένοις δι' αὐτοῦ· ὁ τοῦτον ἔχων τὸν πλοῦτον βασιλείαν κληρονομήσει θεοῦ.

ΚΕΦ. Η.

Ὅτι αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ὑποδείγματα μέγιστον μέρος τῆς ὀρθῆς εἰσι διδασκαλίας.

41. Εἰ δέ τις ὑμῶν φεύξεται διὰ τέλους τρυφὴν εὐτελείᾳ τιθηνούμενος, μελετήσει ῥᾷον τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν πόνους, τὰς ἑκουσίους θλίψεις γυμνάσματα συνεχῶς ποιούμενος διωγμῶν, ὁπότ' εἰς ἀναγκαίους ἔλθῃ πόνους καὶ φόβους καὶ λύπας, οὐκ ἀμελέτητος ὢν καρτερεῖν. διὰ τοῦτό τοι πατρίδα ἐπὶ γῆς οὐκ ἔχομεν, ὡς ἂν καταφρονοῖμεν τῶν ἐπιγείων κτημάτων. πλουσιωτάτη δὲ ἡ εὐτέλεια

6. Deut. viii. 3. Matth. iv. 4.
7. ὁ δίκαιος] ὁ a m. sec. F.
8. ὁ ἀγαθὸς codices. ὁ excidit in V.
9. σώαν] σώιαν MP.
10. Cf. Matth. vii. 7 sq.
14. ἡμῖν Lowthius pro ἡμῶν.
19. εἰσι om. N.

ἐξισοῦσα ἀνελλιπέσι δαπάναις ταῖς εἰς ἃ χρὴ καὶ ἐφ' ὅσον χρὴ τελεῖσθαι προσηκούσαις· τέλη γὰρ τὰ δαπανήματα. ὅπως μὲν οὖν συμβιωτέον ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα καὶ περὶ αὐτουργίας καὶ οἰκουρίας καὶ οἰκετῶν χρήσεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὥρας τοῦ γάμου καὶ τῶν ὅσα γυναιξὶν ἁρμόζει, ἐν τῷ γαμικῷ διέξιμεν λόγῳ· ἃ δὲ ἁρμόδια πρὸς παιδαγωγίαν, ταῦτα ἡμῖν νῦν παραθετέα μόνα ἐν ὑπογραφῆς μέρει παρασημειουμένοις Χριστιανῶν τὸν βίον. καὶ δὴ τὰ μὲν πλεῖστα ἤδη λέλεκται καὶ πεπαιδαγώγηται, ὃ δὲ ἔτι λεῖπον, ὑποθησόμεθα· οὐ γὰρ μικρὰ ῥοπὴ εἰς σωτηρίαν τὰ ὑποδείγματα.

ὁρᾷς;

φησὶν ἡ τραγῳδία

Ὀδυσσέως ἄλοχον οὐ κατέκτανε
Τηλέμαχος· οὐ γὰρ ἐπεγάμει πόσει πόσιν,
μένει δ' ἐν οἴκοις ὑγιὲς εὐναστήριον.

ὀνειδίζων τις μοιχείαν ἀσελγῆ καλὴν εἰκόνα σωφροσύνης ἐδείκνυεν φιλανδρίαν, τοὺς δὲ Εἵλωτας οἰκέτας—οἰκετῶν ὄνομά εἰσιν οἱ Εἵλωτες—οἱ Λακεδαιμόνιοι μεθύειν ἀναγκά-
279 P. ζοντες ἐδείκνυον σφίσιν αὐτοῖς τῆς μέθης τὰ ἔργα σωφρονοῦσιν ἐν θεραπείας καὶ διορθώσεως μέρει.

42. Παραφυλάττοντες δ' οὖν τὴν ἐκείνων ἀσχημοσύνην, ὡς μὴ περιπέσοιεν αὐτοὶ ταῖς ὁμοίαις καταγνώσεσιν, ἐπαιδεύοντο τὸ ἐπονείδιστον τῶν μεθυόντων εἰς τὸ ἑαυτῶν ἀναμάρτητον ὠφελούμενοι. τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν διδαχθέντες ἐσώθησαν, οἱ δὲ αὐτοδιδάκτως ἢ ἐζήλωσαν ἢ ἐζήτησαν ἀρετήν.

7. παραθετέα Wakefieldus in Thesauro vol. 6. p. 257 pro παραθετά.
10. λεῖπον FR. Pal. λοιπὸν ceteri.
12. ὁρᾷς ex Euripide pro ὅρα.
13. ἡ τραγῳδία] Eurip. Orest. 587.
17. τις codices. τῆς typotheta in V.
18. Εἵλωτας—Εἵλωτες] εἵλωτας—εἵλωτες F. εἵλωτας—εἵλωτες P.
ib. οἰκετῶν ὄνομά εἰσιν οἱ Εἵλωτες] Haec verba scholiastae potius esse videntur quam Clementis, quem non est verisimile nomen in vulgus notum sic explicuisse.

κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ,

—αὐτός ἐστιν Ἀβραὰμ ὁ ζητήσας τὸν θεὸν—

ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·

οὗτοί εἰσιν οἱ μαθηταὶ οἱ πεισθέντες τῷ λόγῳ· διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἤκουσεν "φίλος," οἱ δὲ ἀπόστολοι, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν ὁ μὲν πολυπραγμονῶν, οἱ δὲ κηρύσσοντες, λαοὶ δὲ ἄμφω· ἀμφοῖν δὲ τούτοιν οἱ ἀκροαταὶ, ὁ μὲν ὠφελούμενος διὰ τὴν ζήτησιν, ὁ δὲ σωζόμενος διὰ τὴν εὕρεσιν.

43. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

λαὸς ἄλλος ἐστὶν ἐθνικὸς, ἀχρεῖος· οὗτος ὁ λαὸς ὁ μὴ Χριστῷ ἑπόμενος· πολυτρόπως δὲ ὅμως ὠφελῶν ὁ παιδαγωγὸς ὁ φιλάνθρωπος τὰ μὲν παρῄνεσεν, τὰ δὲ καὶ ὠνείδισεν, τὸ δὲ καὶ ἄλλων ἁμαρτανόντων τὸ αἶσχος αὐτῶν ὑπέδειξεν ἡμῖν καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ τιμωρίαν ψυχαγωγῶν τε ἅμα καὶ νουθετῶν ἐφανέρωσε, φιλάνθρωπον ἀποτροπὴν τῆς κακίας μηχανώμενος διὰ τῆς τῶν προπεπονθότων ἐνδείξεως· δι' ὧν εἰκόνων σαφέστατα τοὺς μὲν ἔπαυσεν κακῶς διατιθέντας, τοὺς δὲ τὰ ἴσα τολμῶντας ἐκώλυσεν, ἄλλους εἰς ὑπομονὴν ἐθεμελίωσεν, ἑτέρους ἔπαυσε κακίας, τοὺς δὲ καὶ ἰάσατο τῇ τοῦ ὁμοίου θεωρίᾳ μεταθεμένους ἐπὶ τὸ βέλτιον. τίς γὰρ οὐκ ἂν παραφυλάξαιτο ἑπόμενός τῳ καθ' ὁδὸν, εἶτα μέντοι τοῦ προτέρου εἰς βόθρον ἐμπεσόντος μὴ οὐχὶ ἀποκλίναι τὸν ἴσον κίνδυνον, τὴν ἀκολου-

1. κεῖνος] Hesiodus Op. 291. ubi οὗτος.

ib. αὐτῷ FMPR. αὐτῷ ceteri. αὐτὸς apud Hesiodum.

2. αὐτός] Immo οὗτος, ut mox οὗτος ὁ λαός.

5. Jac. ii. 23.

10. κε ex Hesiodo pro τε.

17. ἀποτροπὴν] ὑποτροπὴν M.

18. προπεπονθότων] πεπονθότων N.

20. ἴσα] ἴτα MV, non FP.

23. ἂν L. Dindorfius in Thesauro vol. 1. P. 2. p. 958. pro ἄν τι, quod in Sylburgii editione cum verbo proximo coaluit in ἀντιπαραφυλάξαιτο.

24. τῳ—ἀποκλίναι] τῷ—ἀποκλῖναι V.

θίαν τῆς ἁμαρτίας φυλαξάμενος; τίς δὲ αὖθις ἀσκητὴς ὢν, καταμαθὼν τῆς φιλοδοξίας τὴν ὁδὸν καὶ τὸ ἔπαθλον ἰδὼν τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀγωνιστὴν εἰληφότα οὐκ ἐπὶ τὸν 280 P. στέφανον ἵεται καὶ αὐτὸς μιμούμενος τὸν πρεσβύτερον; πολλαὶ τοιαῦται τῆς θεϊκῆς σοφίας αἱ εἰκόνες· ἑνὸς δὲ ὑποδείγματος μνησθήσομαι καὶ διὰ βραχέων παραθήσομαι· τὸ Σοδομιτῶν πάθος κρίσις μὲν ἀδικήσασι, παιδαγωγία δὲ ἀκούσασιν.

44. Οἱ Σοδομῖται ὑπὸ πολλῆς τρυφῆς ἐξοκείλαντες εἰς ἀσέλγειαν, μοιχεύοντες μὲν ἀδεῶς, περὶ τὰ παιδικὰ ἐκμανῶς ἐπτοημένοι, ἐπεῖδεν αὐτοὺς ὁ παντεπόπτης λόγος, ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν ἀνόσια δρῶντας, οὐδὲ ἐπηρέμησεν τῇ ἀσελγείᾳ αὐτῶν ὁ ἄγρυπνος τῆς ἀνθρωπότητος φύλαξ· ἀποτρέπων δὲ ἡμᾶς τῆς μιμήσεως τῆς ἐκείνων, πρὸς σωφροσύνην τὴν αὐτοῦ παιδαγωγῶν, τίσιν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐπιβαλὼν, ὡς μὴ τὸ ἀτιμώρητον τῆς ἀκολασίας ἀδείας ἐπιρροὴν προσλάβῃ, καταφλεγῆναι προσέταξε τὰ Σόδομα, ὀλίγον τι τοῦ φρονίμου πυρὸς ἐκείνου ἐπὶ τὴν ἀκολασίαν ἐκχέων, ὡς μὴ ἀκόλαστον αὐτῶν τὸ λάγνον γενόμενον πλατείας ανα- 103 S. πετάσῃ κλισιάδας τοῖς εἰς ἡδυπάθειαν φερομένοις. γέγονεν τοίνυν ἡ Σοδομιτῶν δικαία τιμωρία τῆς εὐλογίστου τοῖς ἀνθρώποις σωτηρίας εἰκών· οἱ γὰρ μὴ τὰ ὅμοια τοῖς κεκολασμένοις ἁμαρτήσαντες οὐ τὴν ὁμοίαν ποτὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς ὑπόσχοιεν ἂν δίκην τῷ μὴ ἁμαρτεῖν τὸ μὴ παθεῖν πεφυλαγμένοι. "εἰδέναι γὰρ ὑμᾶς" φησὶν ὁ Ἰούδας "βούλομαι ὅτι ὁ θεὸς ἅπαξ ἐκ γῆς Αἰγύπτου λαὸν σώσας

1. δὲ BNR. δαὶ ceteri.
4. ἵεται] ἵεται libri, ut solent.
9. Cf. Genes. xv.
11. αὐτοὺς codices. αὐτὸς typotheta in V.
ib. παντεπόπτης] παντεπότης N.
12. ἐπηρέμησεν] ἐφηρέμησεν F. ἐφηρέμησεν V.
17. καταφλεγῆναι] καταφλεχθῆναι NP.
20. γέγονεν MP. γέγονε V.
22. οἱ γὰρ] εἰ γὰρ BR.
24. ἂν addidi.
ib. ἁμαρτεῖν] ἁμαρτάνειν M.
25. Jud. 5, 6.

τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον ἀγρίων ἀγγέλων τετήρηκεν."

45. Καὶ κατὰ μικρὸν διδασκαλικώτατα ἐκτίθεται τὰς εἰκόνας τῶν κρινομένων· "οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο." τοὺς γὰρ μὴ δυναμένους ἐξουσίαν υἱοθεσίας φέρειν ὁ φόβος μὴ ἐξυβρίζειν διατηρεῖ. διὰ τοῦτο γὰρ αἱ κολάσεις καὶ αἱ ἀπειλαὶ, ἵνα δείσαντες τὰς δίκας τοῦ ἁμαρτάνειν ἀποσχώμεθα. ἔχω σοι φιλοκοσμίας κολάσεις διηγήσασθαι καὶ φιλοδοξίας τιμωρίας, οὐκ ἀκρασίας μόνον, πρὸς δὲ καὶ τὰς ἐπὶ πλούτῳ κακόφρονας παραθέσθαι βλασφημίας, ἐν αἷς διὰ τοῦ φοβεῖν ὁ λόγος ἀνείργει τῶν ἀδικημάτων. ἀλλὰ γὰρ 281 P.
φειδόμενος τοῦ μήκους τοῦ συντάγματος τὰς ἑξῆς τοῦ παιδαγωγοῦ προσάγω σοι ἐντολὰς, ἵνα δὴ φυλάξῃ τὰς ἀπειλάς.

ΚΕΦ. Θ.

Τίνος ἕνεκα τὸ λουτρὸν παραληπτέον.

46. Βαλανείου τοίνυν—ἐντεῦθεν γὰρ ἀπετράπην λέγων—τέσσαρές εἰσιν αἰτίαι, καθ' ἃς ἐπ' αὐτὸ παραγινόμεθα· ἢ γὰρ καθαριότητος ἕνεκα ἢ ἀλέας ἢ ὑγιείας ἢ τελευταῖον ἡδονῆς. ἡδονῆς μὲν οὖν ἕνεκα λούσασθαι παραπεμπτέον· ἄρδην γὰρ τὴν ἀναίσχυντον ἡδονὴν ἐκκοπτέον, παραληπτέον δὲ τὸ λουτρὸν ταῖς μὲν γυναιξὶ καθαριότητος ἕνεκεν

2. ἀπολιπόντας] ἀπολείποντας MN P. ἀπολειπόντας (hoc accentu) V.

6. Jud. 11.

17. προσάγω] Probabilius προσάξω.

20. ἕνεκα] ἕνεκεν NV.

23. καθαριότητος] ει super ι rec. hic et l. 26. P. καθαρότητος Pal.

24. λούσασθαι] λούσεσθαι P, et in marg. λοῦσθαι ab alia m. ant.

25. ἄρδην] ἄρδην P.

26. καθαριότητος] καθαρότητος F.

καὶ ὑγιείας, ὑγιείας δὲ μόνης ἀνδράσι. περιττὸν δὲ τὸ τῆς ἀλέας· ἐξὸν δὲ καὶ ἄλλως παραμυθεῖσθαι τὸ κατεσκληκὸς ὑπὸ κρύους. αἱ δὲ τοῦ βαλανείου συνεχεῖς χρήσεις καθαιροῦσι τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς φυσικοὺς χαλῶσι τόνους, πολλάκις δὲ ἐκλύσεις ἄγουσι καὶ λιποθυμίας. τρόπον γάρ τινα πίνει τὰ σώματα, ὥσπερ τὰ δένδρα, οὐ μόνον τῷ στόματι, ἀλλὰ καὶ τῇ δι' ὅλου τοῦ σώματος κατὰ τὸ λουτρὸν, ὥς φασι, ποροποιίᾳ. τεκμήριον τούτου· διψήσαντες πολλάκις ἔπειτα ἐμβάντες εἰς τὰ ὕδατα τὴν δίψαν ἠκέσαντο. εἰ μὴ οὖν πρός τι ὠφελεῖ τὸ λουτρὸν, οὐ δὴ σφᾶς ἐκλυτέον αὐτῷ· ἀνθρωπογναφεῖα ἐκάλουν αὐτὰ οἱ παλαιοὶ, ἐπεὶ θᾶττον ἢ προσῆκεν ῥακοῖ τὰ σώματα καὶ προγηράσκειν ἀναγκάζει καθέψοντα κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ σιδήρῳ μαλασσομένης τῇ θερμότητι τῆς σαρκός· ἐντεῦθεν οἱονεὶ τῆς βαφῆς καὶ τῆς στομώσεως τοῦ ψυχροῦ δεόμεθα.

282 P. 47. Οὐδὲ μὴν ἑκάστοτε λουτέον, ἀλλ' εἴτε ἔλαττόν τις εἴη κενὸς ἢ αὖ πλήρης ἄγαν, παραιτητέον τὸ βαλανεῖον. ναὶ μὴν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν καὶ τοῦ ἔτους τὴν ὥραν· οὐ γὰρ πάντας ἀεὶ οὐδὲ ἀεὶ ὀνίνησιν, ὡς οἱ περὶ ταῦτα σοφοὶ ὁμολογοῦσιν. ἡμῖν δὲ ἀπόχρη ἡ συμμετρία, ἣν πανταχοῦ βοηθὸν ἐπικαλούμεθα τῷ βίῳ· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτον ἐνδιατριπτέον τῷ βαλανείῳ ὡς δεῖσθαι χειραγωγοῦ, οὐδὲ συνεχῶς καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας λούεσθαι καθάπερ εἰς ἀγορὰν θαμίζοντας. ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ πλειόνων οἰκετῶν καταιονεῖσθαι ἐξυβρίζειν ἐστὶν εἰς τοὺς πλησίον πλεονεκτοῦντας τῇ τρυφῇ καὶ συνιέναι μὴ ἐθελόντων, ὡς κοινὸν ἐπ' ἴσης εἶναι τῶν λουομένων τὸ βαλανεῖον δεῖν.

1. ὑγιείας] ὑγείας M et pr. P.
5. λιποθυμίας scripsi pro λειποθυμίας.
10. οὐ δὴ Hervetus pro ἤδη.
13. καθέψοντα MNP. καθεψῶντα ceteri.
21. οὐδὲ] οὐ Pal.
23. τῆς addidit Sylb.
24. θαμίζοντας scripsi pro θαμίζοντες.
25. καταιονεῖσθαι] Forma in libris passim inventa, sed suspecta, pro καταιονᾶσθαι. κατεονεῖσθαι, sed αι a m. rec. superscripto, MP.

λούειν δὲ δεῖ μάλιστα μὲν τὴν ψυχὴν καθαρσίῳ λόγῳ, καὶ τὸ σῶμα δὲ ἔσθ' ὅτε διὰ τὴν ἄσιν τὴν ἐπιφυομένην αὐτῷ, οὐ μὴν ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ ὑπεκλύειν τοὺς καμάτους. "οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ," φησὶν ὁ κύριος, "ὅτι ὅμοιοί ἐστε τάφοις κεκονιαμένοις, ἔξωθεν ὁ τάφος φαίνεται ὡραῖος, ἔνδον δὲ γέμει ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας."

48. Καὶ *πάλιν τοῖς αὐτοῖς φησιν "οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔνδοθεν δὲ γέμουσιν ἀκαθαρσίας, καθάρισον πρῶτον τὸ ἔνδον τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρόν." τὸ μὲν οὖν ἄριστον λουτρὸν τῆς ψυχῆς ἀποσμήχει τὸν ῥύπον καί ἐστι πνευματικὸν, ἐφ' οὗ διαρρήδην ἡ προφητεία λέγει· "ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Ἰσραὴλ, καὶ καθαριεῖ τὸ αἷμα ἐκ μέσου αὐτῶν," τὸ αἷμα τῆς ἀνομίας καὶ τῶν προφητῶν τοὺς φόνους. καὶ τὸν τρόπον τῆς καθάρσεως ἐπήγαγεν ὁ λόγος εἰπών· "ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως·" τὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ σαρκικὸν καὶ διὰ μόνου ὕδατος ἀποπλύνεται, καθάπερ ἐν ἀγροῖς πολλάκις γίνεται, ὅπου βαλανεῖον οὐκ ἔστιν.*

2. ἄσιν (i. e. τὸν ῥύπον, τὴν ἀκαθαρσίαν) Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 336. pro ἄσην. ἀηδίαν in marg. B et F. ἀηδίαν R in textu, utroque etiam in margine adscripto. Verba διὰ τὴν ἄσην—ἔσθ' ὅτε in marg. habet M.

4. Matth. xxiii. 27.

6. ἔνδον] ἔνδοθεν BR.

8. Matth. xxiii. 25 sq.

14. Iesai. iv. 4.

ib. ἐκπλυνεῖ] ἐκπλύνει V, non F. ἐκπλύνεῖ, duplici accentu, M.

19. ἀποπλύνεται Hoeschelius pro ἀποπληροῦται. In N πληροῦται.

20. πολλάκις γίνεται] γίνεται πολλάκις MP. πολλάκις a m. sec. habet F.

ΚΕΦ. Ι.

Ὅτι καὶ γυμνάσια ἐγκριτέον τοῖς κατὰ λόγον βιοῦσιν.

49. Μειρακίοις δὲ γυμνάσιον ἀπόχρη, κἂν βαλανεῖον παρῇ· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα τοῖς ἀνδράσιν παντὸς μᾶλλον πρὸ τῶν λουτρῶν ἐγκρῖναι οὐ φαῦλον ἴσως, ἔχοντά τι χρήσιμον τοῖς νέοις πρὸς ὑγίειαν, σπουδήν τε καὶ φιλοτι- 104 S.
283 P. μίαν ἐντιθέντα, οὐχὶ εὐεξίας μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐψυχίας ἐπιμελεῖσθαι, ὃ δὴ γινόμενον ἄνευ τοῦ τῶν κρειττόνων ἔργων ἀποσπᾶσθαι χάριεν καὶ οὐκ ἀλυσιτελές. οὐδὲ ἐνταῦθα ὑπεξαιρετέον τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαπονήσεως τὰς γυναῖκας, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πάλην καὶ δρόμους παρακλητέον αὐτὰς, ταλασιουργίᾳ δὲ γυμναστέον καὶ ἱστουργίᾳ καὶ τῷ παραστῆναι τῇ πεττούσῃ, εἰ δέοι. ἔτι δὲ αὐτουργικῶς προκομίζειν χρὴ ἐκ τοῦ ταμείου τὰς γυναῖκας ὧν δεόμεθα καὶ τῷ μύλῳ προσελθεῖν οὐκ αἰσχρὸν αὐτάς· οὐδὲ μὴν περὶ τοὖψον ἀσχολεῖσθαι, ὅπως θυμῆρες ᾖ τἀνδρὶ, ὄνειδος οἰκουρῷ γαμετῇ καὶ βοηθῷ. εἰ δὲ καὶ στρωμνὴν ἀνατινάξαι δι' αὐτῆς καὶ ποτὸν ὀρέξαι διψῶντι τῷ γεγαμηκότι καὶ ὄψον παραθείη, εὐσχημονέστατα μέντἂν καὶ εἰς σώφρονα ὑγίειαν γυμνασθείη, τὴν τοιαύτην γυναῖκα ὁ παιδαγωγὸς ἀποδέχεται, "ἣ τοὺς πήχεις ἐκτενεῖ εἰς τὰ χρήσιμα, τὰς χεῖρας δὲ αὐτῆς ἐρείδεται εἰς ἄτρακτον, χεῖρας δὲ αὐτῆς

2. ἐγκριτέον MP, ut Canterus. ἐκκριτέον ceteri.
5. ἐγκρῖναι] ἐγκρίνεται Pal.
ib. φαῦλον] φαύλων R.
9. χάριεν] χαρίεν MV.
ib. ἐνταῦθα] Legebatur ἐνταῦθα δέ. δὲ supra versum habent MP.
10. ὑπεξαιρετέον] ὑπεξαιρητέον MP, sed ε superscripto.
12. ταλασιουργίᾳ] ταλασιουργίαν N.
14. δεόμεθα pro δεοίμεθα Cobetus Mnemos. vol. II. p. 335.
16. τοὖψον Cobetus. τὸ ὄψος M. τὸ ὕψος ceteri. Error ex crasi ortus, de quo dixi supra ad p. 21. Recte vertit Hervetus "*in coquendo obsonio versari.*" Paullo post ὄψον παραθείη.
20. γυμνασθείη] γυμνασθήει MV, non F.
21. Proverb. xxxi. 19 sq.
ib. ἣ codices, non ἡ ut V.
22. αὐτῆς P pro αὐτῆς.

διήνοιξεν πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινεν πτωχῷ," τὴν μάλιστα διακονίαν οὐκ ἐπῃσχύνθη ζηλώσασα Σάρραν ὑπουργῆσαι τοῖς ὁδοιπόροις. εἶπεν γὰρ αὐτῇ Ἀβραὰμ "σπεῦσον καὶ φύρασον τρία μέτρα σεμιδάλεως καὶ ποίησον ἐγκρυφίας." "Ῥαχὴλ δὲ ἡ θυγάτηρ Λάβαν ἤρχετο" φησὶ "μετὰ τῶν προβάτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς." καὶ οὐκ ἤρκει ταῦτα, ἀλλὰ τὴν ἀτυφίαν ἐκδιδάσκων προσεπήγαγεν "αὕτη γὰρ ἔβοσκεν τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῆς."

50. Καὶ μυρία ὅσα αἱ γραφαὶ ὀρέγουσιν εὐτελείας ἅμα καὶ αὐτουργίας, πρὸς δὲ καὶ γυμνασίων ὑποδείγματα· ἀνδρῶν δὲ οἱ μὲν γυμνοὶ καὶ πάλης μετεχόντων, οἱ δὲ καὶ σφαίρῃ τῇ μικρᾷ παιζόντων τὴν φαινίνδα παιδιὰν ἐν ἡλίῳ μάλιστα, ἄλλοις ὁ περίπατος αὐτάρκης ἀγρόνδε βαδίζουσιν ἢ εἰς ἄστυ κατιοῦσιν. εἰ δὲ καὶ σκαπάνης ἅψαιντο, οὐκ ἀγεννὲς τοῦτο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίου γεωργικοῦ. ἀλλὰ γὰρ μικροῦ δεῖν ἔλαθέν με εἰπεῖν ὁ 284 P. Πιττακὸς ἐκεῖνος, ὅτι ἤληθεν ὁ Μυτιληναίων βασιλεὺς ἐνεργῷ γυμνασίῳ χρώμενος. καλὸν δὲ καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι δι' αὑτοῦ καὶ ξύλα διατεμεῖν, οἷς αὐτὸς χρήσεται. Ἰακὼβ δὲ ἐποίμαινεν τὰ πρόβατα Λάβαν τὰ ὑπολειφθέντα, σημεῖον ἔχων βασιλικὸν ῥάβδον στυρακίνην ἐναλλάττειν μελετῶσαν διὰ τοῦ ξύλου ἐπὶ τὸ βέλτιον τὴν φύσιν. πολλοῖς δὲ ἔσθ' ὅτε καὶ τὸ γεγωνὸν τῆς ἀναγνώσεως γυμνάσιόν ἐστιν.

1. ἐξέτεινεν FMP. ἐξέτεινε V.
3. Ἀβραὰμ FMN. ὁ Ἀβραὰμ V.
ib. Genes. xviii. 6.
5. Ibid. xxix. 9.
10. ὑποδείγματα] ὑ in litura P.
11. οἱ μὲν] οἵ τε M. οιοί τε (sic) P.
ib. μετεχόντων MPV. μετεχέτωσαν BFNR et margo P.
12. παιζόντων] πεζόντων (αι suprascr.) F.
ib. φαινίνδα] Libri φενίνδα. Correctum ex aliorum scriptorum locis qui in Thesauro appositi sunt s. h. v.
14. ἅψαιντο] Litera ν ab corr. inserta in P.
17. ἤληθεν] ἦλθεν F, sed in marg. ὅτι ἤλεθεν: unde ἤλεθεν V. ἦλθεν etiam BNR. Pal. ἤληθεν M, ut Sylb.
ib. Μυτιληναίων scripsi pro Μιτυληναίων.
19. αὑτοῦ Potterus pro αὐτοῦ.
ib. αὐτὸς Sylb. pro αὐτοῖς.
21. Cf. Genes. xxx. 37.
23. γεγωνὸν BFNPR. Pal. γεγωνὸς M. γεγονὸς pr. P et V.

51. Καὶ δὴ τά γε καὶ κατὰ πάλην, ἣν ἐνεκρίναμεν, εἰ μὴ φιλονεικίας ἀχρήστου παραλαμβανέσθω χάριν, εἰς δὲ ἱδρώτων ἀνδρωδῶν ἐκκρίσεις· καὶ οὔτι γε τὸ ἔντεχνον διαπονητέον, τὸ ἐπιδεικτικὸν αὐτῆς, τὰ δὲ ἀπὸ ὀρθῆς πάλης, ἀπ' αὐχένων καὶ χειρῶν καὶ πλευρῶν ἐξειλήσεως· κοσμιωδεστέρα γὰρ καὶ ἀνδρωδεστέρα μετ' εὐσχήμονος ῥώμης ἡ τοιαύτη διαπόνησις ὑγιείας ἕνεκεν εὐχρήστου καὶ ὀνησιφόρου παραλαμβανομένη· οἱ δὲ ἄλλοι λοιπὸν οἱ γυμναστικῆς οὐκ ἐλευθέρων στάσεων μελέτην καταγγέλλοντες. πανταχοῦ δὲ τοῦ μέτρου στοχαστέον. ὡς γὰρ πόνους σιτίων ἡγεῖσθαι ἄριστον, οὕτως τὸ ὑπὲρ τὸ μέτρον πονεῖν καὶ κάκιστον καὶ κοπῶδες καὶ νοσοποιόν. οὔτ' οὖν παντάπασιν ἀργὸν εἶναι χρὴ οὔτε μὴν παντελῶς ἐπίπονον. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς τροφῆς διεξεληλύθαμεν, παραπλησίως ἐν πᾶσι καὶ πανταχοῦ οὐ πρὸς ἡδυπάθειαν τετράφθαι καὶ ἀκόλαστον χρὴ δίαιταν οὔτ' αὖ πρὸς τὴν ἐναντίαν τὴν ἄκρατον, ἀλλὰ τὴν μεταξὺ τούτων τὴν ἐμμελῆ τε καὶ
285 P. σώφρονα καὶ καθαρὰν ἑκατέρας κακίας, τρυφῆς τε καὶ φειδωλίας.

52. Ἤδη δέ, ὡς καὶ πρόσθεν εἰρήκαμεν, ἄτυφον ἡ αὐτάρκεια γυμνάσιον καὶ τὸ ὑποδήσασθαί τινα αὐτὸν αὑτῷ καὶ τὸ ἀπονίψασθαι τὼ πόδε, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀληλιμμένον λίπα ἀνατρῖψαι αὐτόν· τὸ δὲ καὶ τὴν ἀμοιβὴν τὴν ἴσην ἀνταποδοῦναι τῷ τρίψαντι ἐναλλὰξ καὶ τοῦτο δικαιοσύνης ἐστὶ κοινωνικῆς τὸ γυμνάσιον καὶ παραδαρθεῖν φίλῳ νοσοῦντι καὶ ὑπουργῆσαι μὴ δυναμένῳ καὶ παραθεῖναι δεομένῳ. καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς, φησίν, Ἀβραὰμ τοῖς τρισὶν ἄριστον ὑπὸ τὸ δένδρον καὶ παρέστη ἐσθίουσιν

1. ἐνεκρίναμεν] ἀνεκρίναμεν M.
2. ἀχρήστου] ἀχρήστους M.
7. ὑγιείας] ὑγείας FP.
13. οὔτε μὴν scripsi pro οὐδὲ μήν.
22. αὑτῷ F pro αὐτῷ.
ib. ἀληλιμμένον] ἀληλειμμένον BR.
23. αὑτὸν BFM. αὐτὸν V.
25. παραδαρθεῖν] παραδραθεῖν BR.
28. Genes. xviii. 8.

αὐτοῖς. καὶ ἡ ἁλεία, ὡς τῷ Πέτρῳ, εἰ σχολὴν ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων τῶν ἐν λόγῳ μαθημάτων ἄγοιμεν. αὕτη δὲ βελτίων ἡ ἄγρα, ἣν ἐχαρίσατο ὁ κύριος τῷ μαθητῇ, καθάπερ ἰχθῦς δι' ὕδατος ἀνθρώπους ἁλιεύειν διδάξας.

45 ## ΚΕΦ. ΙΑ.

Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης τοῦ ἀρίστου βίου.

53. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ χρυσοφορεῖν καὶ τὸ ἐσθῆτι μαλακωτέρᾳ χρῆσθαι οὐ τέλεον περικοπτέον, χαλινωτέον δὲ τὰς ἀλόγους τῶν ὁρμῶν, μὴ εἰς τὸ ἁβροδίαιτον ἡμᾶς ἐνσείσωσιν φέρουσαι ὑπὸ πολλῆς τῆς ἀνέσεως ἐξαρπάσασαι· δεινὴ γὰρ ἡ τρυφὴ εἰς κόρον ἐξοκείλασα σκιρτῆσαι καὶ ἀναχαιτίσαι καὶ τὸν ἡνίοχον καὶ τὸν παιδαγωγὸν
50 ἀποσείσασθαι, ὃς πόρρωθεν ἀνακόπτων τὰς ἡνίας ἄγει καὶ φέρει πρὸς σωτηρίαν τὸν ἵππον τὸν ἀνθρώπειον, τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς τὸ περὶ ἡδονὰς καὶ ὀρέξεις ἐπιψόγους καὶ λίθους καὶ χρυσίον καὶ ἐσθῆτα ποικίλην καὶ τὴν ἄλλην χλιδὴν ἐκθηριούμενον· ἐκεῖνο μάλιστα ἐν νῷ ἔχοντας τὸ
105 S. εἰρημένον ἁγίως "τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες καλήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες δοξάσωσι τὸν θεόν." δίδωσιν οὖν ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς ἐσθῆτι χρῆσθαι τῇ

1. Joann. xxi. 3.
4. δι' MP. διὰ V.
ib. Matth. iv. 18, 19.
6. Ἐπιδρομὴ—βίου] In Pal. titulus est Κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ κάλλους λόγος γ'. qui verius ad primum hujus libri caput pertinet. SYLB. Eadem inscriptio est in BR, et codice Veneto 652., de quo dixi in Praefatione: in fine hujus capitis in N.
8. μαλακωτέρᾳ] μαλθακωτέρᾳ N. μαλακωτέρᾳ est infra p. 287.
10. ἐνσείσωσιν P. ἐνσείσωσι ceteri.
ib. ἐξαρπάσασαι] ἐξαρπάσαι F. σα supra versum P a m. rec.
11. ἐξοκείλασα] ἐξωκείλασα MV et pr. P, non F.
14. ἀνθρώπειον N et correctus M. ἀνθρώπινον ceteri, nisi quod ἀνθρώπιον, ι in ει mutato a m. rec., P.
17. ἐκθηριούμενον] ἐκθησαυριούμενον BR.
ib. ἔχοντας Sylb. pro ἔχοντες.
18. Petr. I ii. 12.
ib. ἐν τοῖς—ὑμῶν om. N.
19. καταλαλοῦσιν] καταλαλῶσιν BFR.

λιτῇ, χρόᾳ δὲ τῇ λευκῇ, ὡς προειρήκαμεν, ἵνα μὴ τέχνῃ ποικιλλομένῃ, φύσει δὲ γεννωμένῃ οἰκειούμενοι πᾶν ὅσον ἀπατηλὸν καὶ τῆς ἀληθείας καταψευδόμενον παρωσάμενοι τὸ μονότροπον καὶ μονοπρόσωπον τῆς ἀληθείας ἀσπα-
286 P. σώμεθα. ἁβροδίαιτον ἐπονειδίζων νεανίαν ὁ Σοφοκλῆς λέγει

γυναικομίμοις ἐμπρέπεις ἐσθήμασιν.

ὡς γὰρ στρατιώτου καὶ ναύτου καὶ ἄρχοντος, οὕτως δὲ καὶ σώφρονός ἐστιν οἰκεία στολὴ ἡ ἀπερίεργος καὶ εὐσχήμων καὶ καθάριος.

54. Παρ' ὃ καὶ ὁ ἐν τῷ νόμῳ περὶ τῆς λέπρας διὰ Μωυσέως τεθεὶς νόμος τὸ ποικίλον καὶ πολύστικτον ὡς οὐχ ὅσιον ἀπωθεῖται ταῖς ποικίλαις τοῦ ὄφεως φολίσιν ἐοικός. τὸν γοῦν μηκέτι διηνθισμένον ποικιλίᾳ χρωμάτων, ὅλον δὲ λευκωθέντα δι' ὅλων ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας ἄχρι ποδῶν ἐσχάτων καθαρὸν εἶναι ἐθέλει, ἵνα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος μετάβασιν τὸ ποικίλον καὶ πανοῦργον τῆς διανοίας μεθέμενοι πάθος τὸ ἀποίκιλτον καὶ ἀνενδοίαστον τῆς ἀληθείας ἁπλοῦν ἀγαπήσωμεν χρῶμα. ὁ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄρα ζηλωτὴς Μωυσέως ὁ πάντα ἄριστος Πλάτων ὑφὴν ἐκείνην ἀποδέχεται, ᾗ μὴ πλέον ἔργον πρόσεστι γυναικὸς σώφρονος, χρώματα δὲ λευκὰ πρέποντα ἂν εἴη σεμνότητι καὶ ἄλλοθι, λέγει, καὶ ἐν ὑφῇ· βάμματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς τὰ πολέμου κοσμήματα. εἰρηνικοῖς ἄρα ἀνθρώποις καὶ φωτεινοῖς κατάλληλον τὸ λευκόν.

5. ἐπονειδίζων Sylb. in Indice pro ἐνονειδίζων. Idem vitium in loco Basilii M. vol. 3. p. 594. correxit L. Dindorfius in Thesauro vol. 3. p. 1923.

ib. νεανίαν Potterus pro νεάνιδα.

ib. Σοφοκλῆς] Fragm. 706.

6. ἐμπρέπεις P. ἐμπρεπεῖς ceteri. Similiter Euripides in Antiopa apud Platon. Gorg. p. 485. γυναικομίμῳ διαπρέπεις μορφώματι.

10. Cf. Levit. xiii. xiv.

11. ὡς οὐχ Sylb. pro οὐχ ὡς, nisi ὡς ἀνόσιον scribendum sit.

18. χρῶμα om. BR. Pal.

19. Πλάτων] Leg. 12. p. 956. verbis paullo aliis.

21. σώφρονος, χρώματα] σώφρονος χρῶμα. τὰ BR.

22. ὑφῇ· βάμματα δὲ μὴ] ὑφῇ δὲ βάμματα μὴ libri. Correctum ex Platone.

55. Ὡς οὖν τὰ σημεῖα ἐγγυτάτω ὄντα τῶν αἰτιῶν παρόντα σημαίνει, μᾶλλον δὲ δείκνυσι τὴν τοῦ ἀποτελέσματος ὕπαρξιν, οἷον καπνὸς μὲν πῦρ, εὔχροια δὲ καὶ εὐσφυξία ὑγίειαν, οὕτως καὶ παρ' ἡμῖν ἡ τοιάδε στολὴ τοῦ ἤθους τὴν κατάστασιν ἐνδείκνυται. καθάριος δὲ καὶ ἀφελὴς ἡ σωφροσύνη, ἐπεὶ ἡ μὲν καθαριότης ἕξις ἐστὶν παρασκευαστικὴ διαίτης καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς αἰσχροῖς, ἡ δὲ ἀφέλεια ἕξις ἀφαιρετικὴ τῶν περιττῶν. ἡ δὲ στερεὰ ἐσθὴς καὶ μάλιστα ἡ ἄγναφος ἀποστέγει τὸ θερμὸν τὸ ἐν τῷ σώματι, οὐχ ὅτι ἐν αὑτῇ ἔχει τὴν θερμότητα ἡ ἐσθὴς, ἀλλ' ὅτι τὴν ἐν τῷ σώματι ἐξιοῦσαν ἀναστρέφει καὶ πάροδον αὐτῇ οὐ παρέχει, εἰ δὲ καὶ ἐμπέσοι τις, συλλαβοῦσα αὐτὴν ἐν αὑτῇ ἔχει, καὶ ὑπ' αὐτῆς θερμανθεῖσα ἀντιθερμαίνει τὸ σῶμα, δι' ὃ καὶ χειμῶνος μάλιστα ταύτῃ 287 P. χρηστέον. εὔκολος δὲ αὕτη, εὐκολία δέ ἐστιν ἕξις ἀπέριττος προσδεκτικὴ τῶν πρὸς τὸ ἀνελλιπὲς ἐξαρκούντων εἰς τὸν κατὰ λόγον τὸν ὑγιῆ καὶ μακάριον βίον.

56. Κεχρήσθω δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῇ λιτῇ στολῇ καὶ τῇ σεμνῇ, μαλακωτέρᾳ δὲ μᾶλλον ἢ προσῆκεν ἀνδρὶ, πλὴν οὐ τέλεον ἀπηρυθριακυίᾳ, οὐ διαρρεούσῃ τῇ μαλακότητι. ἔστων δὲ αἱ ἐσθῆτες ἁρμόζουσαι ἡλικίᾳ, προσώπῳ, τόποις, φύσει, ἐπιτηδεύμασιν. ἐνδύσασθαι γὰρ παγκάλως ἡμῖν ὁ θεῖος ἀπόστολος συμβουλεύει τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας. κωλύει δὲ βιαζομένους τὴν φύσιν ὁ λόγος τοὺς λοβοὺς τῶν ὠτίων

1. αἰτιῶν BFR. αἰτίῶν P. αἰτίων MV.
4. ὑγίειαν] ὑγείαν F. et ὑγείας p. 377, 14.
5. καθάριος—καθαριότης P, utroque ει a m. rec.
10. αὑτῇ scripsi pro αὐτῇ.
13. αὐτῇ FP. αὑτῇ V.
16. τῶν πρὸς MNP. Aberat τῶν.
ib. ἀνελλιπὲς] ἀνελλειπὲς pr. P.
17. κατὰ λόγον Potterus pro κατάλογον.
18. καὶ om. N.
20. ἀπηρυθριακυίᾳ scripsi pro ἀπηρυθρηκυίᾳ.
21. ἡλικίᾳ] τῇ ἡλικίᾳ BR.
ib. τόποις Potterus pro τύποις.
24. Cf. Rom. xiii. 14.

λιτῇ, χρόᾳ δὲ τῇ λευκῇ, ὡς προειρήκαμεν, ἵνα μὴ τέχνῃ ποικιλλομένῃ, φύσει δὲ γεννωμένῃ οἰκειούμενοι πᾶν ὅσον ἀπατηλὸν καὶ τῆς ἀληθείας καταψευδόμενον παρωσάμενοι τὸ μονότροπον καὶ μονοπρόσωπον τῆς ἀληθείας ἀσπα-
286 P. σώμεθα. ἀβροδίαιτον ἐπονειδίζων νεανίαν ὁ Σοφοκλῆς λέγει

γυναικομίμοις ἐμπρέπεις ἐσθήμασιν.

ὡς γὰρ στρατιώτου καὶ ναύτου καὶ ἄρχοντος, οὕτως δὲ καὶ σώφρονός ἐστιν οἰκεία στολὴ ἡ ἀπερίεργος καὶ εὐσχήμων καὶ καθάριος.

54. Παρ' ὃ καὶ ὁ ἐν τῷ νόμῳ περὶ τῆς λέπρας διὰ Μωυσέως τεθεὶς νόμος τὸ ποικίλον καὶ πολύστικτον ὡς οὐχ ὅσιον ἀπωθεῖται ταῖς ποικίλαις τοῦ ὄφεως φολίσιν ἐοικός. τὸν γοῦν μηκέτι διηνθισμένον ποικιλίᾳ χρωμάτων, ὅλον δὲ λευκωθέντα δι' ὅλων ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας ἄχρι ποδῶν ἐσχάτων καθαρὸν εἶναι ἐθέλει, ἵνα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος μετάβασιν τὸ ποικίλον καὶ πανοῦργον τῆς διανοίας μεθέμενοι πάθος τὸ ἀποίκιλτον καὶ ἀνενδοίαστον τῆς ἀληθείας ἁπλοῦν ἀγαπήσωμεν χρῶμα. ὁ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄρα ζηλωτὴς Μωυσέως ὁ πάντα ἄριστος Πλάτων ὑφὴν ἐκείνην ἀποδέχεται, ᾗ μὴ πλέον ἔργον πρόσεστι γυναικὸς σώφρονος, χρώματα δὲ λευκὰ πρέποντα ἂν εἴη σεμνότητι καὶ ἄλλοθι, λέγει, καὶ ἐν ὑφῇ· βάμματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς τὰ πολέμου κοσμήματα. εἰρηνικοῖς ἄρα ἀνθρώποις καὶ φωτεινοῖς κατάλληλον τὸ λευκόν.

5. ἐπονειδίζων Sylb. in Indice pro ἐνονειδίζων. Idem vitium in loco Basilii M. vol. 3. p. 594. correxit L. Dindorfius in Thesauro vol. 3. p. 1923.

ib. νεανίαν Potterus pro νεάνιδα.

ib. Σοφοκλῆς] Fragm. 706.

6. ἐμπρέπεις P. ἐμπρεπεῖς ceteri. Similiter Euripides in Antiopa apud Platon. Gorg. p. 485. γυναικομίμῳ διαπρέπεις μορφώματι.

10. Cf. Levit. xiii. xiv.

11. ὡς οὐχ Sylb. pro οὐχ ὡς, nisi ὡς ἀνόσιον scribendum sit.

18. χρῶμα om. BR. Pal.

19. Πλάτων] Leg. 12. p. 956. verbis paullo aliis.

21. σώφρονος, χρώματα] σώφρονος χρῶμα. τὰ BR.

22. ὑφῇ· βάμματα δὲ μὴ] ὑφῇ δὲ βάμματα μὴ libri. Correctum ex Platone.

55. Ὡς οὖν τὰ σημεῖα ἐγγυτάτω ὄντα τῶν αἰτιῶν παρόντα σημαίνει, μᾶλλον δὲ δείκνυσι τὴν τοῦ ἀποτελέσματος ὕπαρξιν, οἷον καπνὸς μὲν πῦρ, εὔχροια δὲ καὶ εὐσφυξία ὑγίειαν, οὕτως καὶ παρ' ἡμῖν ἡ τοιάδε στολὴ τοῦ ἤθους τὴν κατάστασιν ἐνδείκνυται. καθάριος δὲ καὶ ἀφελὴς ἡ σωφροσύνη, ἐπεὶ ἡ μὲν καθαριότης ἕξις ἐστὶν παρασκευαστικὴ διαίτης καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς αἰσχροῖς, ἡ δὲ ἀφέλεια ἕξις ἀφαιρετικὴ τῶν περιττῶν. ἡ δὲ στερεὰ ἐσθὴς καὶ μάλιστα ἡ ἄγναφος ἀποστέγει τὸ θερμὸν τὸ ἐν τῷ σώματι, οὐχ ὅτι ἐν αὑτῇ ἔχει τὴν θερμότητα ἡ ἐσθής, ἀλλ' ὅτι τὴν ἐν τῷ σώματι ἐξιοῦσαν ἀναστρέφει καὶ πάροδον αὐτῇ οὐ παρέχει, εἰ δὲ καὶ ἐμπέσοι τις, συλλαβοῦσα αὐτὴν ἐν αὑτῇ ἔχει, καὶ ὑπ' αὐτῆς θερμανθεῖσα ἀντιθερμαίνει τὸ σῶμα, δι' ὃ καὶ χειμῶνος μάλιστα ταύτῃ 287 P.
χρηστέον. εὔκολος δὲ αὕτη, εὐκολία δέ ἐστιν ἕξις ἀπέριττος προσδεκτικὴ τῶν πρὸς τὸ ἀνελλιπὲς ἐξαρκούντων εἰς τὸν κατὰ λόγον τὸν ὑγιῆ καὶ μακάριον βίον.

56. Κεχρήσθω δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῇ λιτῇ στολῇ καὶ τῇ σεμνῇ, μαλακωτέρᾳ δὲ μᾶλλον ἢ προσῆκεν ἀνδρί, πλὴν οὐ τέλεον ἀπηρυθριακυίᾳ, οὐ διαρρεούσῃ τῇ μαλακότητι. ἔστων δὲ αἱ ἐσθῆτες ἁρμόζουσαι ἡλικίᾳ, προσώπῳ, τόποις, φύσει, ἐπιτηδεύμασιν. ἐνδύσασθαι γὰρ παγκάλως ἡμῖν ὁ θεῖος ἀπόστολος συμβουλεύει τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας. κωλύει δὲ βιαζομένους τὴν φύσιν ὁ λόγος τοὺς λοβοὺς τῶν ὠτίων

1. αἰτιῶν BFR. αἰτίῶν P. αἰτίων MV.
4. ὑγίειαν] ὑγείαν F. et ὑγείας p. 377, 14.
5. καθάριος—καθαριότης P, utroque ει a m. rec.
10. αὑτῇ scripsi pro αὐτῇ.
13. αὑτῇ FP. αὐτῇ V.
16. τῶν πρὸς MNP. Aberat τῶν.
ib. ἀνελλιπὲς] ἀνελλειπὲς pr. P.
17. κατὰ λόγον Potterus pro κατάλογον.
18. καὶ om. N.
20. ἀπηρυθριακυίᾳ scripsi pro ἀπηρυθρηκυίᾳ.
21. ἡλικίᾳ] τῇ ἡλικίᾳ BR.
ib. τόποις Potterus pro τύποις.
24. Cf. Rom. xiii. 14.

τιτράναι. διὰ τί γὰρ οὐχὶ καὶ τὴν ῥῖνα; ἵνα δὴ κἀκεῖνο πληρωθῇ τὸ εἰρημένον "ὥσπερ ἐνώτιον ἐν ῥινὶ ὑὸς, οὕτως γυναικὶ κακόφρονι κάλλος." καθόλου γὰρ εἴ τις ἡγεῖται κοσμεῖσθαι χρυσίῳ, ἐλάττων ἐστὶν χρυσίου, ὁ δὲ ἐλάττων χρυσίου οὐκ ἔστι κύριος αὐτοῦ. ἀκοσμότερον δὲ ὁμολογεῖν ἑαυτὸν καὶ ἥττονα τοῦ Λυδίου ψήγματος πῶς οὐκ ἀτοπώτατον; καθάπερ οὖν καὶ τὸ χρυσίον μιαίνεται τῆς συὸς τῇ ἀκαθαρσίᾳ τῷ ῥύγχει τὸν φορυτὸν ἐκταρασσούσης, οὕτως ἀσελγαίνειν αἱ τρυφητικώτεραι ὑπὸ τῆς περιουσίας ἐπαιρόμεναι τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν καθυβρίζουσιν ἀφροδισίων μολυσμοῖς.

57. Δίδωσιν οὖν αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει ἐπ' ἴσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν, ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν. ἀλλ' ἔστιν οὗ καθυφεῖναι τοῦ τόνου καιρός. καὶ γὰρ ἔσθ' ὅτε συγγνωστέον ταῖς οὐκ εὐτυχούσαις περὶ γάμον σώφρονα καὶ τἀνδρὸς διὰ τὴν ἀρέσκειαν
288 P. κοσμουμέναις. ὅρος δὲ αὐταῖς ἐπικείσθω ἡ πρὸς μόνους τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας φιλοτιμία. ἐγὼ μὲν οὐκ ἐβουλόμην τὴν σωματικὴν εὐπρέπειαν ἀσκεῖν αὐτὰς, ἐπάγεσθαι δὲ τοὺς γήμαντας φιλανδρίᾳ σώφρονι, βιαστικῷ καὶ δικαίῳ φαρμάκῳ, πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ δυστυχεῖν βούλονται τὴν ψυχὴν, προκείσθω αὐταῖς, εἴ γε σωφρονεῖν ἐθέλοιεν, τὰς ἀλόγους ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν ἀνδρῶν καταπραΰνειν ἠρέμα.

2. Proverb. xi. 22.
5. αὐτοῦ MP. αὑτοῦ V.
8. φορυτὸν M. φωρυτὸν PV. υ in litura P.
9. τρυφητικώτεραι] τρυφικώτεραι BFR. Conf. ad. p. 384, 7.
19. εὐτυχούσαις B ut Sylb. ἐντυχούσαις ceteri, sed εὐ superscripto in R et a m. rec. in P.
20. ἀρέσκειαν] ἀρεσκίαν Pal. et, eraso ει, P.
27. ἀνδρῶν] παθῶν BR. Pal.
ib. ἠρέμα] ἠρέμα F.

ἡσυχῇ δὲ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν λιτότητα ὑπακτέον τῷ πρὸς ὀλίγον πρὸς τὸ σωφρονέστερον ἐθισμῷ. τὸ γὰρ σεμνὸν κατάστημα οὐ προσθήκῃ τοῦ φορτικοῦ, ἀλλὰ ἀφαιρέσει τοῦ περιττοῦ περιγίνεται.

58. Καθάπερ οὖν ὠκύπτερα περικοπτέον τῶν γυναικῶν τὰ χρήματα τὰ τρυφητικὰ χαυνότητας ἀβεβαίους καὶ κενὰς ἐμποιοῦντα ἡδονάς, ὑφ' ὧν ἐπαιρόμεναι καὶ πτερούμεναι πολλάκις ἀποπέτονται τῶν γάμων. διὸ καὶ συστέλλειν χρὴ τὰς γυναῖκας κοσμίως καὶ περισφίγγειν αἰδοῖ σώφρονι, μὴ παραρρυῶσι τῆς ἀληθείας διὰ χαυνότητα. καλὸν
106 S. μὲν οὖν ταῖς γαμεταῖς πεπιστευκότας αὐταῖς σφῶν τοὺς ἄνδρας τὴν οἰκουρίαν αὐταῖς ἐπιτρέπειν βοηθοῖς εἰς τοῦτο δεδομέναις, εἰ δὲ ἄρα δέοι καὶ ἡμᾶς ἐμπολιτευομένους καὶ ἄλλας τινὰς τῶν κατ' ἀγρὸν διοικουμένους πράξεις, πολλάκις δὲ καὶ ἄνευ γυναικῶν γενομένους ὑπὲρ ἀσφαλείας ἀποσφραγίζεσθαί τινα, δίδωσιν καὶ ἡμῖν εἰς τοῦτο μόνον σημαντῆρα, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπορριπτέον δακτυλίους· ἐπεὶ "κόσμος" κατὰ τὴν γραφὴν "χρυσοῦς φρονίμῳ παιδεία." αἱ δὲ χρυσοφοροῦσαι τῶν γυναικῶν δεδιέναι μοι δοκοῦσιν, μή, ἤν ἀφέληταί τις αὐτῶν τὰ χρυσία, δοῦλαι νομισθῶσιν οὐ κοσμούμεναι. τὸ δὲ εὐγενὲς τῆς ἀληθείας ἐν τῷ φύσει καλῷ κατὰ ψυχὴν ἐξεταζόμενον οὐ πράσει καὶ ὠνῇ τὸν δοῦλον, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῇ ἀνελευθέρῳ διακέκρικεν, ἡμῖν δὲ οὐ φαίνεσθαι ἐλευθέροις, ἀλλὰ εἶναι ἁρμόζει, τοῖς θεῷ μὲν παιδαγωγουμένοις, θεῷ δὲ εἰσπεποιημένοις.

59. Διὸ καὶ στάσιν καὶ κίνησιν καὶ βάδισμα καὶ ἐσθῆτα καὶ ἀπαξαπλῶς τὸν πάντα βίον ὅτι μάλιστα

4. περιγίνεται] περιγίγνεται libri.
5. οὖν superscr. rec. in P.
7. ἐμποιοῦντα] ἐμποιοῦνται B.
8. ἀποπέτονται] ἀποπέττονται B. ἀποπέττωνται R.
11. αὐταῖς] αὐ supra versum a corr. habet P.
14. διοικουμένους] διοικουμένας BFR.
15. γενομένους Sylb. pro γενομένοις.
18. Eccles. xxi. 21.
21. τὸ om. BR.
22. καλῷ] καλὸν BR.
27. ἀπαξαπλῶς F. ἅπαξ ἁπλῶς V.

ἐλευθεριώτατον ἐπαναιρετέον. ἀλλὰ καὶ τὸν δακτύλιον οὐκ ἐπ' ἄρθρῳ φορητέον τοῖς ἀνδράσιν—γυναικεῖον γὰρ 289 P. τοῦτο—, εἰς δὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον, καὶ τοῦτο εἰς τοὔσχατον καθιέναι· ἔσται γὰρ οὕτως εὐεργὴς ἡ χεὶρ, ἐν οἷς αὐτῆς δεόμεθα· καὶ οὐ ῥᾷστα ὁ σημαντὴρ ἀποπεσεῖται τῇ μείζονι τοῦ ἄρθρου συνδέσει φυλαττόμενος. αἱ δὲ σφραγῖδες ἡμῖν ἔστων πελειὰς ἢ ἰχθὺς ἢ ναῦς οὐριοδρομοῦσα ἢ λύρα μουσικὴ, ᾗ κέχρηται Πολυκράτης, ἢ ἄγκυρα ναυτικὴ, ἣν Σέλευκος ἐνεχαράττετο τῇ γλυφῇ, κἂν ἁλιεύων τις ᾖ, ἀποστόλου μεμνήσεται καὶ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνασπωμένων παιδίων· οὐ γὰρ εἰδώλων πρόσωπα ἐναποτυπωτέον, οἷς καὶ τὸ προσέχειν ἀπείρηται, οὐδὲ μὴν ξίφος ἢ τόξον τοῖς εἰρήνην διώκουσιν ἢ κύπελλα τοῖς σωφρονοῦσιν.

60. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκολάστων γεγλυμμένους ἔχουσι τοὺς ἐρωμένους ἢ τὰς ἑταίρας, ὡς μηδὲ ἐθελήσασιν αὐτοῖς λήθην ποτὲ ἐγγενέσθαι δυνηθῆναι τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων διὰ τὴν ἐνδελεχῆ τῆς ἀκολασίας ὑπόμνησιν. τριχῶν δὲ πέρι ταύτῃ δοκεῖ· ψιλὴ μὲν ἡ τῶν ἀνδρῶν κεφαλὴ, πλὴν εἰ μὴ οὔλας ἔχοι τὰς τρίχας, λάσιον δὲ τὸ γένειον, αἱ δὲ συνεστραμμέναι τῶν τριχῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὴ καθικέσθωσαν ἄγαν εἰς πλοκάμους κατολισθάνουσαι γυναικείους· ἀπόχρη γὰρ τὸ ἠϋγένειον τοῖς ἀνδράσιν. εἰ δέ τις καὶ κείραιτό τι τοῦ γενείου, οὐ μέντοι παντελῶς ψιλωτέον αὐτό· αἰσχρὸν γὰρ τὸ θέαμα καὶ κατέγνωσται ἡ τοῦ

1. ἐπαναιρετέον scripsi pro ἐπανῃρητέον.
2. ἀνδράσιν F. ἀνδράσι V.
5. αὐτῆς] αὐτοῖς F.
7. ἰχθὺς] ἰχθῦς FMPV.
ib. οὐριοδρομοῦσα Sylb. οὐροδρομοῦσα MNPV. οὐρανοδραμοῦσα BFR. Pal.
12. ἐναποτυπωτέον] ἐναποτυπωμένων N.
ib. ἀπείρηται] ἀπήρηται BR.
15. γεγλυμμένους margo PR. ἐγγεγλυμμένους margo F et margo M. In textu omnes γεγυμνωμένους.
20. ἔχοι] ἔχει N.
22. κατολισθάνουσαι scripsi pro κατολισθαίνουσαι.
23. ἠϋγένειον] Servavit formam Homericam.

γενείου ἐν χρῷ κουρὰ παρατίλσει καὶ λειότητι γειτνιῶσα. αὐτίκα γοῦν ὁ ψαλμῳδὸς τοῦ γενείου τερπόμενος τῇ κόμῃ "ὡς τὸ μύρον" φησὶ "τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρὼν," τῇ παλινῳδίᾳ τοῦ πώγωνος τὸ εὐπρεπὲς ὑμνήσας πρόσωπον τῷ μύρῳ κατεγάνωσε κυρίου.

61. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὡραϊσμοῦ χάριν ἡ κουρὰ παραληπτέα, 290 P. διὰ περίστασιν δέ, τὰς μὲν τῆς κεφαλῆς τρίχας ὡς μὴ αὐξόμεναι ταῖς ὄψεσιν ἐμποδίζοιεν καταβαίνουσαι, καὶ ἴσως τὰς ἐπὶ τῷ μύστακι μολυνομένας κατὰ τὴν τροφὴν περικαρτέον, οὐ ξυρῷ—ἀγεννὲς γάρ—, ἀλλὰ ταῖς δυοῖν μαχαίραις ταῖς κουρικαῖς, τὰς δὲ τοῦ γενείου μηδέν τι παραλυπούσας οὐκ ἐνοχλητέον, σεμνότητα μὲν τοῦ προσώπου καὶ κατάπληξιν γεννητικὴν ἐμποιούσας, πολλοὺς δὲ καὶ τὸ σχῆμα παραπαιδαγωγεῖ μὴ ἁμαρτάνειν διὰ τὸ εὐεξέλεγκτον, τοῖς δὲ μὴ ἀναφανδὸν ἁμαρτάνειν ἐθέλουσιν τὸ λανθάνον τοῦ σχήματος καὶ μὴ παράσημον ἐπιτερπέστατον, ὑφ' ᾧ δεδυκότες οἷς ἔξεστι δι' ἄγνοιαν πλημμελεῖν τοῖς πολλοῖς ἐξομοιούμενοι τὸ ἁμαρτάνειν ἀδεῶς κεκάρπωνται.

62. Οὐ μόνον οὖν αὐστηρὸν δεικνύει τὸν ἄνδρα τῆς κεφαλῆς τὸ ψιλόν, ἀλλὰ καὶ δυσπαθὲς κατασκευάζει τὸ κρανίον, προσομιλεῖν ἐθίζον καὶ κρύει καὶ καύματι, καὶ τὰς ἀπὸ τούτων διωθεῖται βλάβας, ἃς ἡ κόμη σπόγγου τρόπον εἰς ἑαυτὴν ἀναλαμβάνουσα ἐγκατασκήπτει τῷ ἐγκεφάλῳ παράμονον ἐκ τῆς νοτίδος τὴν βλάβην. ταῖς γυναιξὶ δὲ ἀπόχρη μαλάσσειν τὰς τρίχας καὶ ἀναδεῖσθαι τὴν κόμην εὐτελῶς περόνῃ τινὶ λιτῇ παρὰ τὸν αὐχένα ἀφελεῖ

1. λειότητι] λιότητι pr. M. λειο in litura P.
3. Psalm. cxxxiii. 2.
ib. τὸν πώγωνα om. Pal.
8. αὐξόμεναι] αὐξανόμεναι N.
10. δυοῖν] Immo δυσίν.
15. μὴ addidit Hervetus.
16. λανθάνον Sylb. pro λανθάνειν.
17. δεδυκότες Potterus pro δεδοικότες.
22. κρανίον] κρανεῖον MNP.
26. μαλάσσειν] φυλάσσειν BR. Pal.

θεραπείᾳ συναυξούσαις εἰς κάλλος γνήσιον τὰς σώφρονας κόμας. καὶ γὰρ αἱ περιπλοκαὶ τῶν τριχῶν αἱ ἑταιρικαὶ καὶ αἱ τῶν σειρῶν ἀναδέσεις πρὸς τῷ εἰδεχθεῖς αὐτὰς δεικνύναι κόπτουσι τὰς τρίχας, ἀποτίλλουσαι ταῖς πανούργοις ἐμπλοκαῖς, δι' ἃς οὐδὲ θιγγάνουσι τῆς κεφαλῆς τῆς σφῶν αὐταῖς συγχεῖν τὰς τρίχας φοβούμεναι, ἀλλὰ καὶ ὁ ὕπνος αὐταῖς μετὰ δέους παραγίνεται, μὴ κατασκύλωσιν λαθοῦσαι τὸ τῆς ἐμπλοκῆς σχῆμα.

291 P. 63. Ἀλλοτρίων δὲ αἱ προσθέσεις τριχῶν τέλεον ἔκβλητοι, ὀθνείας τε ἐπισκευάζεσθαι τῇ κεφαλῇ τὰς κόμας ἀθεώτατον νεκροῖς ἐνδιδυσκούσας πλοκάμοις τὸ κρανίον· τίνι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτίθησι χεῖρα; τίνα δὲ εὐλογήσει; οὐ τὴν γυναῖκα τὴν κεκοσμημένην, ἀλλὰ τὰς ἀλλοτρίας τρίχας καὶ δι' αὐτῶν ἄλλην κεφαλήν. εἰ δὲ "κεφαλὴ γυναικὸς μὲν ἀνήρ, ἀνδρὸς δὲ ὁ Χριστὸς," πῶς οὐκ ἄθεον διττοῖς αὐτὰς περιπίπτειν ἁμαρτήμασιν; τοὺς μὲν γὰρ ἀπατῶσι τοὺς ἄνδρας διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κόμης, καταισχύνουσι δὲ τὸν κύριον τὸ ὅσον ἐπ' αὐταῖς ἑταιρικῶς κοσμούμεναι εἰς ἀπάτην ἀληθείας καὶ τὴν ὄντως οὖσαν καλὴν βλασφημοῦσι κεφαλήν. οὔκουν οὐδὲ βαπτέον τὰς τρίχας, οὐδὲ μὴν τὰς πολιὰς μεταχρωστέον· οὐδὲ γὰρ τὴν ἐσθῆτα ποικίλλειν συγκεχώρηται· καὶ μάλιστα τὸ γεραιὸν 107 S.
τῆς ἡλικίας καὶ ἀξιόπιστον οὐκ ἐπικαλυπτέον, ἀναδεικτέον δὲ ὑπ' αὐγὰς τοῦ θεοῦ τὸ τίμημα εἰς σέβασμα τῶν νέων·

1. συναυξούσαις] συναυξούσας BR. συναξούσας FP.
3. πρὸς τῷ Sylb. pro πρὸς τό.
4. κόπτουσι] Legebatur κόπτουσαι. Correctum ex R, in quo ι super αι scriptum.
6. αὐταῖς Potterus pro αὑταῖς. αὐταὶ Lowthius.
7. λαθοῦσαι] λαθοῦσιν F.
8. τῆς ἐμπλοκῆς σχῆμα] σχῆμα τῆς ἐμπλοκῆς FP.
9. προσθέσεις, ut Sylb, est in MP a m. recentiore. προθέσεις ceteri et pr. MP.
11. ἐνδιδυσκούσας] ἐνδιδυσκούσαις BR. Pal.
ib. κρανίον] κρανεῖον MNP.
12. γὰρ] δὲ B.
14. Cor. I xi. 3.
15. Χριστὸς MNP ut apud Paulum. θεὸς ceteri.
21. οὐδὲ γὰρ scripsi pro οὔτε γάρ.
22. ποικίλλειν] λειν in litura P.

καὶ γὰρ ἀναισχυντοῦσιν ἔσθ' ὅτε πολιᾶς ἐπιφάνεια παιδαγωγοῦ δίκην ἐπιστᾶσα ἐπὶ σωφροσύνην μεθηρμόσατο αὐτοὺς καὶ κατεπλήξατο τῇ στιλπνότητι τῆς ὄψεως τὸ νεάζον τῆς ἐπιθυμίας.

64. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρόσωπα ἐντριπτέον αὐταῖς πανούργου σοφίας τερθρεύμασιν, ὑποδείξωμεν δὲ αὐταῖς κομμωτικὴν σώφρονα· κάλλος γὰρ ἄριστον πρῶτον μὲν τὸ ψυχικὸν, ὡς πολλάκις ἐπεσημηνάμην, ὅταν ᾖ κεκοσμημένη ψυχὴ ἁγίῳ πνεύματι καὶ τοῖς ἐκ τούτου ἐμπνεομένη φαιδρύσμασιν, δικαιοσύνῃ, φρονήσει, ἀνδρείᾳ, σωφροσύνῃ, φιλαγαθίᾳ τε καὶ αἰδοῖ, ἧς οὐδὲν εὐανθέστερον χρῶμα ἑώραται πώποτε· ἔπειτα καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος ἠσκήσθω, συμμετρία μελῶν καὶ μερῶν μετ' εὐχροίας. ἡ κομμωτικὴ τῆς ὑγιείας ἐνταῦθα εὔθετος, καθ' ἣν ἡ τοῦ εἰδώλου τοῦ ἐπιπλάστου εἰς τὸ ἀληθὲς μετάβασις κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δεδομένον περιγίνεται. δεινὴ δὲ καλλωπίσαι κατὰ φύσιν ἡ τῶν ποτῶν εὐκρασία καὶ ἡ τῶν σιτίων συμμετρία. οὐ γὰρ μόνον τὴν ὑγίειαν ἴσχει τὸ σῶμα ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ τὸ κάλλος διαφαίνεσθαι ποιεῖ. ἀπὸ γὰρ τοῦ πυρώδους τὸ στιλπνὸν καὶ μαρμαρυγῶδες περιγίνεται, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑγροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ κεχαρισμένον, ἀπὸ δὲ τοῦ ξηροῦ τὸ ἀνδρῶδες καὶ πάγιον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀερώδους τὸ εὔπνουν καὶ ἰσοστάσιον, ἐξ ὧν ὁ εὔρυθμος καὶ καλὸς 292 P. οὗτος ἀνδριὰς τοῦ λόγου κεκόσμηται. ἄνθος γὰρ τῆς ὑγιείας ἐλευθέριον τὸ κάλλος· ἡ μὲν γὰρ ἔνδον τοῦ σώματος ἐργάζεται, τὸ δὲ εἰς τὸ ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐξανθῆσαν φανερὰν ἐνδείκνυται τὴν εὔχροιαν.

65. Αἱ γοῦν κάλλισται καὶ ὑγιεινόταται ἀγωγαὶ διαπονοῦσαι τὰ σώματα τὸ κάλλος τὸ γνήσιον καὶ παράμονον

6. ὑποδείξωμεν] ὑποδείξομεν Pal.
10. ἀνδρείᾳ pr. P. ἀνδρίᾳ ceteri et in litura P.
12. ἑώραται] ἑωρᾶτο pr. P.
24. γὰρ BFR. Pal. δὲ ceteri.
25. ἐλευθέριον] ἐλεύθερον BFR. Pal.
27. ἐνδείκνυται] ἐνδεικνύναι F. ἐνδεικνύναι M et superscr. νται rec. P.

ἐργάζονται, ἕλκοντος ἐφ' ἑαυτὸ τοῦ θερμοῦ τήν τε ἰκμάδα πᾶσαν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχρὸν, ὁλκὸν δὲ εἰς ἑαυτὴν ἡ θερμότης ἐκριπιζομένη κινήσεσιν. ἐπειδὰν δὲ ἑλκύσῃ, ἀλεαινομένων ἠρέμα δι' αὐτῶν ἀτμίζει τῶν σαρκῶν τὴν ἐκ τῆς τροφῆς περιουσίαν, ποσῇ μὲν τῇ ὑγρότητι, ὑπερβολῇ δὲ θερμότητος. διὸ καὶ ἡ προτέρα κενοῦται τροφὴ, ἀκινήτῳ δὲ τῷ σώματι τὸ βρωθὲν σιτίον οὐ προσφύεται, ἀλλὰ ἐκπίπτει, ὥσπερ ἀπὸ ψυχροῦ κλιβάνου ὁ ἄρτος ἢ ὅλος ἢ μόνον ὑπολειπόμενος τὸν πυθμένα. εἰκότως οὖν τοῖς περιττεύουσι κατὰ τὰς ἀποτρίψεις τὰ οὖρα καὶ τὰ σκύβαλα πλεονάζει, πλεονάζει δὲ καὶ τὰ ἄλλα περιττώματα αὐτοῖς, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἱδρῶτες οὐκ ἀναδιδομένης τῷ σώματι τῆς τροφῆς, ἀλλ' εἰς τὰ περιττὰ ἐκχεομένης.

66. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ λαγνεῖαι ὁρμῶνται περὶ τὰ παιδοποιίας μόρια ἐπιρρεούσης τῆς περιττείας κινήσεσι συμμέτροις. διὸ τηκτέον ταύτην τὴν περιττείαν καὶ εἰς πέψιν ἀναχυτέον, δι' ἧς τὸ κάλλος ἐρυθραίνεται. ἄτοπον δὲ τοὺς "κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ" γεγονότας ὥσπερ ἀτιμάζοντας τὸ ἀρχέτυπον ἔπηλυν ἐπάγεσθαι κομμωτικὴν τὴν ἀνθρώπειον κακοτεχνίαν πρὸ τῆς θείας αἱρουμένους δημιουργίας. προϊέναι δὲ αὐτὰς ὁ παιδαγωγὸς κελεύει "ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς," "ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς καὶ εἴ τινες ἀπειθοῖεν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται ἐποπτεύσαντες"

4. ἠρέμα] ἡρέμα V.
ib. ἀτμίζει (quod expresserat Hervetus,) Lowthius pro ἀτιμάζει.
ib. τὴν superscr. in P.
5. ὑπερβολῇ] ὑπερβολὴ BR.
6. τροφὴ] τρυφὴ BR.
7. τὸ βρωθὲν—ἀναδιδομένης τῷ σώματι om. N.
12. οἱ addidi ex FM.
14. περὶ τὰ] περιττὰ N.
15. ἐπιρρεούσης—συμμέτροις om. N.
17. ἐρυθραίνεται] ἐρυθριαίνεται M.
18. Genes. i. 26.
20. ἀνθρώπειον] ει ex ι factum MP.
ib. πρὸ—αἱρουμένους] πρὸς—αἱρουμένας BFR.
22. Timoth. I ii. 9.
23. Petr. I iii. 1–4.

φησὶν "τὴν ἐν λόγῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν· ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές."

67. Ἡ δὲ αὐτουργία ταῖς γυναιξὶν μάλιστα τὸ γνήσιον ἐπιφέρει κάλλος γυμνάζουσα τὰ σώματα αὐτῶν καὶ σφᾶς αὐτὰς δι' αὐτῶν κοσμοῦσα, οὐ τὸν ὑπ' ἄλλων πεπονημένον προσφέρουσα κόσμον ἄκοσμον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἑταιρικὸν, ἀλλὰ τὸν ἑκάστης σώφρονος γυναικὸς διὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς, ὁπότε χρῄζοι μάλιστα, ἀρκούμενον 293 P.
καὶ ἐξυφαινόμενον· οὐ γάρ ποτε καθήκει ἐξ ἀγορᾶς ὠνητοῖς, ἀλλὰ τοῖς οἰκουρικοῖς τοῖς ἰδίοις ἔργοις κοσμουμένας φαίνεσθαι τὰς κατὰ θεὸν πολιτευομένας· κάλλιστον ἔργον γυνὴ οἰκουρὸς αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα τοῖς ἰδίοις περιβάλλουσα κοσμήμασι, δι' ὧν ἀγάλλονται πάντες, οἱ μὲν παῖδες ἐπὶ τῇ μητρὶ, ὁ δὲ ἀνὴρ ἐπὶ τῇ γυναικὶ, αὕτη δὲ ἐπὶ τούτοις, πάντες δὲ ἐπὶ τῷ θεῷ. συλλήβδην γοῦν ταμιεῖον ἀρετῆς ἐστιν ἀνδρεία γυνὴ, "ἥτις σῖτα ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγεν, θεσμοὶ δὲ ἐλεημοσύνης ἐπὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῆς, ἥτις τὸ στόμα αὐτῆς διήνοιξεν σοφῶς καὶ ἐννόμως, ἧς τὰ τέκνα ἐμακάρισαν ἀνιστάμενα," ὡς διὰ Σολομῶντος λέγει ὁ ἅγιος λόγος, "ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς ἐνεκωμίασεν. γυνὴ γὰρ εὐσεβὴς εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρίου αὐτὴ αἰνείτω." καὶ πάλιν "γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς."

1. φησὶν] φησὶ FMP.
2. ἐμπλοκῆς] ἐκπλοκῆς BR.
6. γυναιξὶν MP. γυναιξὶ V.
7. γυμνάζουσα] γυμνάζουσα (αις superscript) BR.
8. αὐτῶν] αὑτῶν M.
ib. κοσμοῦσα——προσφέρουσα] αις super α utrumque scriptum in R.
14. κάλλιστον BFR. Pal. κάλλιστον γὰρ MPV.
15. αὐτὴν Potterus pro αὑτήν.
19. ταμιεῖον ἀρετῆς ἐστιν ἀνδρεία γυνή] Versus trimeter iambicus.
ib. Proverb. xxxi. 26–28, 30.
21. διήνοιξεν] διοίνοιξεν BR.
22. Σολομῶντος] σολομῶνος F. σολομῶνος MNP.
25. Ibid. xii. 4.

68. Ἐπανορθωτέον δὲ ὅτι μάλιστα καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ βλέμματα καὶ τὰ βαδίσματα καὶ τὰς φωνάς. οὐ γὰρ ὥς τινες τὴν ὑπόκρισιν ζηλοῦσαι τῆς κωμῳδίας καὶ τὰς κατεαγυίας τῶν ὀρχηστῶν κινήσεις παραφυλάττουσαι παρὰ τὰς ὁμιλίας σκηνοβατοῦσιν, αὐτοῖς τοῖς κινήμασιν τοῖς ἁβροῖς καὶ τοῖς ὑγροῖς βαδίσμασιν καὶ φωναῖς ταῖς πεπλασμέναις κλαδαρὸν περιβλέπουσαι, δέλεαρ ἡδονῆς ἐξησκημέναι. "μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς χάριν λαλοῦσα λιπαίνει σὸν φάρυγγα, 108 S.
ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις καὶ ἠκονημένον μᾶλλον ἢ μάχαιραν δίστομον· τῆς γὰρ ἀφροσύνης οἱ πόδες κατάγουσι τοὺς χρωμένους αὐτῇ μετὰ θάνατον εἰς Ἅιδην." Σαμψὼν γοῦν τὸν γεννάδαν ἡ πόρνη νενίκηκεν, καὶ τὸν ἄνδρα ἔκειρεν αὐτοῦ ἑτέρα γυνή. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἠπάτησεν τὸν Ἰωσὴφ ἄλλη γυνή, νενίκηται δὲ ἡ πόρνη ἡ Αἰγυπτία, καὶ δεσμὰ σωφροσύνη λαμβάνουσα κρείττων
294 P. ἀναφαίνεται λελυμένης ἐξουσίας.

69. Ἔχοι δ' ἂν κἀκεῖνο ἄριστα τὸ εἰρημένον

τὸ δ' ὅλον οὐκ ἐπίσταμαι
ἐγὼ ψιθυρίζειν οὐδὲ κατακεκλασμένος
πλάγιον ποιήσας τὸν τράχηλον περιπατεῖν,
ὥσπερ ἑτέρους ὁρῶ κιναίδους ἐνθάδε
πολλοὺς ἐν ἄστει καὶ πεπιττοκοπημένους.

αἱ δὲ γυναικεῖοι κινήσεις καὶ θρύψεις καὶ χλιδαὶ κολου-

8. Proverb. v. 3–5.
9. φάρυγγα] φάρυγα F.
14. αὐτοῦ F. αὑτοῦ V.
ib. ἑτέρα] ἑτέρα (αι superscr.) R. ἑταίρα Sylb.
16. σωφροσύνη N et erasa post η litera P. σωφροσύνης ceteri.
19. τὸ δ' ὅλον —] Inter comicorum fragmenta recepit Meinekius vol. 4. p. 611.
20. κατακεκλασμένος] κατακεκλασμένως BFR.
22. ἑτέρους] ἑταίρους MNPR. ἑταίρους F.
ib. ὁρῶ] ὁρῶμεν BR.
23. πεπιττοκοπημένους] περιπιττοκοπημένους BR. Post hunc versum Meinekius conjecit sextum secutum esse versum καὶ μαστίχην τρώγοντας, ὄζοντας μύρου. Quae verba Clemens supra p. 261. apposuit sine nomine auctoris, cum nominativo τρώγοντες et ὄζοντες.

στέαι παντελῶς· τὸ γὰρ ἁβροδίαιτον τῆς περὶ τὸν περίπατον κινήσεως καὶ τὸ σαυλὰ βαίνειν, ὥς φησιν Ἀνακρέων, κομιδῇ ἑταιρικά. ὥς γέ μοι φαίνεται, ἡ κωμῳδία φησὶν, τὰ ἴχνη τὰ ἑταιρικὰ ὥραν ἀπολείπειν καὶ τρυφὴν, "ἴχνη" δὲ πορνικὰ "οὐκ ἐρείδεται εἰς ἀλήθειαν, ὁδοὺς γὰρ ζωῆς οὐκ ἐπέρχεται, σφαλεραὶ δὲ αἱ τροχιαὶ αὐτῆς καὶ οὐκ εὔγνωστοι." μάλιστα δὲ ὀφθαλμῶν φειστέον, ἐπεὶ τοῖς ποσὶν ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἄμεινον ὀλισθεῖν.

70. Ὁ γοῦν κύριος συντομώτατα ἰᾶται τὸ πάθος τοῦτο, "εἰ σκανδαλίζει σε ὁ ὀφθαλμός σου, ἔκκοψον αὐτὸν" λέγων, ἐκ βάθρων ἀνασπῶν τὴν ἐπιθυμίαν, κλαδαραὶ δὲ ὄψεις καὶ τὸ ἐνιλλώπτειν, ὃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλεφαρίζειν ἐστὶν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μοιχεύειν ἐστὶν ἀκροβολιζομένης τῆς ἐπιθυμίας δι' αὐτῶν. πρὸ γὰρ τοῦ παντὸς σώματος διαφθείρονται οἱ ὀφθαλμοί. "θεωρῶν δὲ καλὰ ὀφθαλμὸς εὐφραίνει καρδίαν," τουτέστι καλῶς μαθὼν θεωρεῖν εὐφραίνει, "ἐννεύων δὲ ὀφθαλμὸν μετὰ δόλου συνάγει ἀνδράσι λύπας." τοιοῦτόν που τὸν θηλυδρίαν Σαρδανάπαλλον, τῶν Ἀσσυρίων τὸν βασιλέα, ἐπὶ κλίνῃ ἀναβάδην ἑζόμενον εἰσάγουσι πορφύραν ξαίνοντα καὶ τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπαναβάλλοντα. αἱ ταῦτα ἐπιτηδεύουσαι γυναῖκες ἰδίαις ὄψεσιν προαγωγεύουσιν αὐτάς· "λύχνος γὰρ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς," φησὶν ἡ γραφὴ, δι' οὗ καταφαίνεται τὰ ἔνδον φωτὶ τῷ φαινομένῳ καταυγαζόμενα. "πορνεία δὲ γυναικὸς ἐν μετεωρισμῷ ὀφθαλμῶν."

4. ἀπολείπειν] ἀπολείπει N.
ib. τρυφὴν] ᾶ superscriptum in R, quod est τρυφᾶν.
5. Proverb. v. 5 sq.
6. οὐκ ἐπέρχεται] οὐκ om. N.
10. Matth. v. 29.
12. ἐνιλλώπτειν scripsi pro ἐνιλλώττειν.
15. Proverb. xvi. 2.
17. Ibid. x. 10.
19. Σαρδανάπαλλον (ut Athenaei 12. p. 528, 529. codex Venetus) FMP. Σαρδανάπαλον V.
22. ὄψεσιν F. ὄψεσι V.
ib. αὐτὰς MP. αὑτὰς V.
23. Matth. vi. 22.
25. Eccles. xxvi. 9.

295 P. 71. "Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ," ὁ μὲν ἀπόστολος βοᾷ, ἡμεῖς δὲ ἀναζωπυροῦμεν τὰ πάθη καὶ οὐκ αἰσχυνόμεθα. αἱ μὲν αὐτῶν μαστίχην ἐντραγοῦσαι, περιιοῦσαι, σεσήρασι τοῖς παριοῦσιν, αἱ δὲ τὰς κεφαλὰς, ὡς μὴ δακτύλους ἔχουσαι, ταῖς ὑπ' αὐτῶν φερομέναις περόναις σκαλεύουσαι θρύπτονται, καὶ ταύτας ἢ χελώνης ἢ ἐλέφαντος ἤ τινος ἄλλου ζῴου νεκροῦ πεποιημένας πολυπραγμονοῦσιν· ἄλλαι δὲ καθάπερ ἐξανθήματά τινα ἔχουσαι πρὸς εὐπρέπειαν τῶν ὁρώντων εὐανθέσι περιχρίστοις κοσμούμεναι σπιλοῦσι τὰ πρόσωπα τὰ αὐτῶν. "ἄφρονα" τὴν τοιαύτην "καὶ θρασεῖαν γυναῖκα" διὰ Σολομῶντος λέγει, "ἣ οὐκ ἐπίσταται αἰσχύνην, ἐκάθισεν ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου ἐπὶ δίφρου ἐμφανῶς προσκαλουμένη τοὺς παριόντας ὁδὸν, τοὺς εὐθύνοντας τὰς ἑαυτῶν τροχιὰς," διὰ τοῦ σχήματος αὐτῆς καὶ τοῦ βίου παντὸς δηλονότι λέγουσα, "τίς ἐστιν ὑμῶν ἀφρονέστατος; ἐκκλινάτω πρός με." ἐνδεέσι δὲ φρονήσεως παρακελεύεται λέγουσα, "ἄρτων κρυφίων ἡδέως ἅψασθε καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ," τὴν ἐπίκλοπον ταύτην ἀφροδίτην λέγει.

72. Ἐντεῦθεν ὠφελημένος ὁ Βοιώτιος Πίνδαρος "γλυκύ τι" φησὶν "κλεπτόμενον μέλημα Κύπριδος." ὁ δὲ "οὐκ οἶδεν ἄθλιος ὅτι γηγενεῖς παρ' αὐτῇ ὀλοῦνται, καὶ ἐπὶ πέτευρον Ἅιδου συναντᾷ. ἀλλὰ ἀποπήδησον" φησὶν "μὴ χρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ" ὁ παιδαγωγὸς, "μηδὲ ἐπιστήσῃς

1. Coloss. iii. 5 sq.
ib. μέλη FMNP. μέλη ὑμῶν V.
3. εἰδωλολατρία] εἰδωλολατρεία pr. P.
ib. τοῦ θεοῦ codices omnes. τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας V.
9. νεκροῦ] μικροῦ BFR.
ib. πεποιημένας] πεποιημένους B.
13–27. Proverb. ix. 13–18.
17. τροχιὰς] τροχίας V, non F.
23. Πίνδαρος] Fragm. 237.
26. πέτευρον, superscripto rec. αυ, P. Scribebatur πέταυρον.

τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. οὕτως γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον καὶ ὑπερβήσῃ τὸν Ἀχέροντα." διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος διὰ Ἡσαΐου "ἀνθ' ὧν ἐπορεύθησαν αἱ θυγα- 296 P. τέρες Σιὼν ὑψηλῷ τραχήλῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν καὶ τῇ πορείᾳ ἅμα σύρουσαι τοὺς χιτῶνας καὶ τοῖς ποσὶ παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει ὁ θεὸς τὰς θυγατέρας Σιὼν καὶ ἀνακαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν," τὸ ἄσχημον σχῆμα.

73. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ τὰς θεραπαίνας ἀξιῶ ταῖς ἀρίσταις γυναιξὶ τὰς ἑπομένας αὐταῖς αἰσχρολογεῖν ἢ αἰσχροεργεῖν, σωφρονίζεσθαι δὲ αὐτὰς πρὸς τῶν δεσποινῶν· σφόδρα γοῦν ἐπιτιμητικώτατα ὁ κωμικὸς Φιλήμων φησίν

ἐξιὼν
γυναικὸς ἐξόπισθ' ἐλευθέρας βλέπω
μόνην θεράπαιναν κατόπιν ἀκολουθεῖν καλὴν
ἐκ τοῦ Πλαταιικοῦ, παρακολουθοῦντά τε
ταύτῃ κατιλλώπτειν τινά.

ἀναστρέφει γὰρ ἐπὶ τὴν δέσποιναν ἡ τῆς θεραπαίνης ἀκολασία, ἐπιβάθραν ἐνδιδοῦσα τοῖς πειρῶσι τὰ ἧττονα τοῦ μὴ εὐλαβεῖσθαι τὰ μείζονα διὰ τοῦ συγγινώσκειν τοῖς αἰσχροῖς τὸ μὴ καταγινώσκειν ἐμφαινούσης τῆς δεσποίνης. τὸ δὲ μὴ ἐπαγανακτεῖν τοῖς ἀκολασταίνουσιν σαφὲς γίνεται τεκμήριον γνώμης εἰς τὸ ὅμοιον ἐκτρεπομένης. οἵα γὰρ δέσποινα, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι, τοιάδε χἀ κύων.

3. Iesai. iii. 16 sq.
5. σύρουσαι] σύρονται N.
11. ἐπιτιμητικώτατα] ἐπιτιμηκώτατα BR.
12. ἐξιὼν—βλέπω μόνην] ἐξὸν—βλεπομένην libri. Correxit Marklandus Explic. Vet. auctor. in Appendice ad Eurip. Supplices p. 245.
15. παρακολουθοῦντά τε | ταύτῃ κατιλλώπτειν τινά] τε παρακολουθοῦντά τινα ταύτῃ κατιλλώπτειν libri. Correxit Bentleius.
16. ταύτῃ κατιλλώπτειν] ταύτῃ 'γκατιλλώπτειν Meinekius Com. vol. 4. p. 45.
18. ἐπιβάθραν Marklandus ad Eurip. l. c. p. 247. pro ἐπιβαθραίνειν.
ib. τοῦ μὴ pro τὸ μὴ Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 336. τῷ μὴ Sylb.
19. συγγινώσκειν Sylb. pro συγγιγνώσκειν.
20. καταγινώσκειν] καταγιγνώσκειν MP.
23. χἀ] Libri χα (ut P) vel χά

ἀποσκορακιστέον δὲ ἡμῖν καὶ τοῦ περιπάτου τὸ μανιῶδες, τὸ δὲ σεμνὸν καὶ τὸ σχολαῖον ἐκλεκτέον, οὐ τὸ βάδισμα τὸ μελλητικὸν, οὐδὲ τὸ ἐν ταῖς ὁδοῖς σαλεύειν καὶ ἐξυπτιάζοντα παραβλέπειν εἰς τοὺς ἀπαντῶντας, εἰ ἀποβλέπουσιν 109 S. εἰς αὐτὸν, καθάπερ ἐπὶ σκηνῆς ἐμπομπεύοντα καὶ δακτυλοδεικτούμενον. οὐδὲ ὑπὸ οἰκετῶν ἀναστρέφεσθαι χρὴ πρὸς τὸ σιμὸν ὠθουμένους, ὥσπερ τοὺς τρυφητικωτέρους ὁρῶμεν ἐρρωμένους εἶναι δοκοῦντας, ὑπὸ μαλακίας δὲ ψυχικῆς διατεθρυμμένους. ἀνδρὸς δὲ γενναίου σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἑτέρῳ μέρει τοῦ σώματος.

74. Μὴ τοίνυν μήτε ἐν κινήσεσιν μήτε ἐν σχέσεσιν εὑρεθείη ποτ' ἂν ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. οὐδὲ μὴν καθάπερ ὑποζυγίοις τοῖς οἰκέταις χρηστέον τῷ ὑγιαίνοντι. ὡς γάρ τοι ἐκείνοις παραγγέλλεται, "παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς ὑποτάσσεσθαί" φησιν ὁ Πέτρος, οὕτως ἡ ἰσότης καὶ ἡ μακροθυμία καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῖς δεσπόταις εὐάρμοστος. "τὸ γὰρ τέλος" φησὶ "πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, ταπεινόφρονες" καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, "ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε" καλήν τινα καὶ ἀξιέραστον. ὑπογράφειν ὁ Κιτιεὺς ἔοικε Ζήνων εἰκόνα νεανία καὶ οὕτως αὐτὸν ἀνδριαντουργεῖ· ἔστω,

vel χ' ἁ. Rectam proverbii Dorici scripturam servavit scholiasta, οἵαπερ ἡ δέσποινα, τοία χὴ κύων, quod ἁ et χἀ scribendum erat. Memoravit etiam Plato Rep. 8. p. 563. ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαίπερ αἱ δέσποιναι γίγνονται.

1. δὲ] αι superscr. rec. P.

7. τρυφητικωτέρους] τρυφικωτέρους B. τρυφηκοτέρους R.

12. μήτε—μήτε scripsi pro μηδὲ—μηδὲ.

13. ἀνδρείας] ἀνδρίας FPV.

15. Petr. I ii. 18.

17. ἡ ἰσότης] ἡ om. BR.

19. εὐάρμοστος] εὐάρμοστον Pal. sc. τὶ χρῆμα. SY.

21. Petr. I iii. 8 sq.

22. Κιτιεὺς F. κητιεὺς P, et ι superscripto M. κιττιεὺς V.

23. νεανία MP, quod in ceterorum quoque librorum scriptura νεάνιδα latet, cujus absurditas ex pronomine masculino αὐτόν, quod sequitur, manifesta fit. νεανία autem vel ab Clemente vel ab librariis

φησὶ, καθαρὸν τὸ πρόσωπον, ὀφρὺς μὴ καθειμένη μηδὲ ὄμμα ἀναπεπταμένον μηδὲ διακεκλασμένον, μὴ ὕπτιος ὁ 297 P. τράχηλος μηδὲ ἀνιέμενα τὰ τοῦ σώματος μέλη, ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια, ὀρθὸν οὖς πρὸς τὸν λόγον [ὀξύτης] καὶ κατοκωχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων καὶ σχηματισμοὶ καὶ κίνησις μηδὲν ἐνδιδοῦσα τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος· αἰδὼς μὲν ἐπανθείτω καὶ ἀρρενωπία, ἀπέστω δὲ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν μυροπωλίων καὶ χρυσοχοείων καὶ ἐριοπωλίων ἄλυς καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων, ἔνθα ἑταιρικῶς κεκοσμημένοι ὥσπερ ἐπὶ τέγους καθεζόμενοι διημερεύουσιν.

75. Μὴ τοίνυν μηδὲ οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῶν κουρείων καὶ καπηλείων διατρίβοντες ἀδολεσχούντων στωμυλευόμενοι, καὶ τὰς παριούσας θηρώμενοι γυναῖκας παυσάσθων ποτέ· πολλοὺς δὲ καὶ βλασφημοῦντες εἰς γέλωτα οὐ παύονται. κωλυτέα γε μὴν ἔτι καὶ ἡ διὰ τῶν κύβων παιδιὰ, πρὸς δὲ καὶ ἡ διὰ τῶν ἀστραγάλων μελέτη πλεονεξίας, ἣν μεταχειρίζεσθαι φιλοῦσι. τοιαῦτά τινα τῆς τρυφῆς τὸ ἀταμίευτον αὐτοῖς κακοσχολοῦσιν ἐξευρίσκει· αἰτία γὰρ ἡ

positum est pro νεανίου, ut passim apud eum etiam Ἡσαΐα et Ἱερεμία reperitur, licet alibi plerumque Ἡσαΐου et Ἱερεμίου scriptum sit. Inter Αἰνεία et Αἰνείου variant libri p. 300.

1. ὀφρὺς] ὀφρῦς libri.

2. μηδὲ διακεκλασμένον Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 387. pro ἀνακεκλασμένον, quod ex praecedente ἀναπεπταμένον ortum. ἀναπεπταμένον ὄμμα est hominis protervi et petulantis, διακεκλασμένον mollis et impudici.

4. ἐντόνοις] εὐτόνοις Pal.

ib. ὀρθὸν οὖς Cobetus pro ὀρθόνου.

ib. ὀξύτης seclusi. Est enim glossema praecedentis ὀρθὸν οὖς.

5. κατοκωχὴ P. κατακωχὴ BFR. Pal. κατοχὴ MV, quod in marg. habet P a m. paullo recentiore.

6. κίνησις μηδὲν ἐνδιδοῦσα BFR. Pal. κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι MNPV, altera scriptura supra versum posita in P.

7. ὁ ἀπὸ codices. ὁ om. V.

8. χρυσοχοείων scripsi pro χρυσοχοΐων, de quo dixi in Thesauro.

ib. ἄλυς] ἄλυς PV, ut p. 192. et alibi. ἄνθρωπος margo B, quod in textu habet R, sed adscripto in marg. ἄλυς.

9. ἄλλων] ἄλλως N.

ib. ἔνθα FMN. ἔνθα καὶ ceteri.

ib. κεκοσμημένοι—καθεζόμενοι Cobetus pro κεκοσμημέναι—καθεζόμεναι.

10. διημερεύουσιν F. διημερεύουσι V.

13. παριούσας Sylb. pro παριζούσας.

15. μὴν BFPR. μὲν V.

ib. ἡ om. V.

ib. παιδιά] Alterum ι ex ει factum P. παιδία FV.

ἀργία, ματαίων δέ τις ἐρᾷ τῶν ἐκτὸς τῆς ἀληθείας ὄντων· οὐ γὰρ ἔστι καὶ ἄλλως θυμηδίαν ἄνευ βλάβης κτήσασθαι, τῆς δὲ ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων διανοίας μίμησίς ἐστιν ἡ τοῦ βίου προαίρεσις. ἀλλ', ὡς ἔοικεν, μόναι αἱ μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν συναναστροφαὶ ὠφελοῦσιν. ἔμπαλιν γοῦν τὴν μετὰ τῶν φαύλων συνδιαίτησιν ἀνθρώπων ὑώδη γνωρίζων ὁ πάνσοφος διὰ Μωυσέως παιδαγωγὸς "χοιρείων" ἀπηγόρευσεν μεταλαμβάνειν τῷ λαῷ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐμφαίνων μὴ δεῖν τοὺς θεὸν ἐπιβοωμένους ἀκαθάρτοις ἀναμίγνυσθαι ἀνθρώποις, οἳ δίκην ὑῶν ἡδοναῖς σωματικαῖς
298P. καὶ δεισαλέαις τροφαῖς καὶ γαργαλισμοῖς ἀσελγέσι κνηστιῶντες πρὸς ἀφροδίτην κακόχαρτον ἡδονὴν χαίρουσιν. ἀλλ' οὐδ' "ἴκτινα ἢ ὠκύπτερον μαστοφαγῆ ἢ αἰετὸν" φαγεῖν φησιν, οὐκ ἐγγιεῖς, λέγων, τοῖς δι' ἁρπαγῆς τὸν βίον ποριζομένοις, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ὁμοίως ἀλληγορεῖται.

76. Τίσιν οὖν οἰκειωτέον; τοῖς δικαίοις, πάλιν ἀλληγορῶν φησιν. πᾶν γὰρ "διχηλοῦν καὶ μαρυκώμενον" καθαρόν ἐστιν, ὅτι τὸ διχηλοῦν δικαιοσύνην ἐμφαίνει τὴν ἰσοστάσιον μηρυκάζουσαν τὴν οἰκείαν δικαιοσύνης τροφήν, τὸν λόγον. ἔκτοσθεν μὲν εἰσιόντα κατὰ ταὐτὰ τῇ τροφῇ διὰ κατηχήσεως, ἔνδοθεν δὲ ἀναπεμπόμενον ὥσπερ ἐκ κοιλίας τῆς διανοίας εἰς ἀνάμνησιν λογικήν. μηρυκάζει δὲ ὁ δίκαιος τὴν πνευματικὴν τροφὴν ἀνὰ στόμα ἔχων τὸν λόγον, καὶ διχηλεῖ ἡ δικαιοσύνη, εἰκότως κἀνταῦθα ἁγιάζουσα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα παραπέμπουσα αἰῶνα. οὔκουν οὐδὲ ἐπὶ τὰς θέας ὁ παιδαγωγὸς ἄξει ἡμᾶς, οὐδὲ ἀπεικότως τὰ στάδια καὶ τὰ θέατρα "καθέδραν λοιμῶν" προσείποι τις ἄν· βουλὴ γὰρ κἀνταῦθα πονηρὰ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῷ

7. Levit. xi. 7. Deut. xiv. 8.
13. Levit. xi. 13 sq. Deut. xiv. 12. Conf. Barnab. Epist. c. 10.
17. πᾶν γὰρ διχηλοῦν—] Conf. Strom. 5. p. 677.
ib. Levit. xi. 3. Deut. xiv. 6.
24. διχηλεῖ] διχηλῇ N.
ib. εἰκότως] Non ante, sed post εἰκότως distinguit Pal.
25. οὔκουν Klotzius. οὐκοῦν vel οὐκ οὖν libri.
27. Psalm. i. 1.

δικαίῳ, διὸ καταρᾶται ὁ ἐπ' αὐτῷ σύλλογος. πεπλήθασι γοῦν πολλῆς ἀμιξίας καὶ παρανομίας αἱ συναγωγαὶ αὗται, καὶ αἱ προφάσεις τῆς συνηλύσεως ἀκοσμίας ἐστὶν αἰτία ἀναμὶξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνιόντων ἐπὶ τὴν ἀλλήλων θέαν.

77. Ἐνταῦθα ἤδη περπερεύεται τὸ συνέδριον. λιχνευούσης γὰρ τῆς ὄψεως χλιαίνονται αἱ ὀρέξεις, καὶ ἰταμώτερον βλέπειν οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τοὺς πλησίον ἐθιζόμενοι τῷ ἔχειν σχολὴν ἐφειμένην ἐκφλέγουσι τὰς ἐρωτικὰς ἐπιθυμίας. ἀπειρήσθων οὖν καὶ αἱ θέαι καὶ τὰ ἀκροάματα βωμολοχίας καὶ σπερμολογίας πολλῆς γέμοντα. τί μὲν γὰρ οὐκ ἐπιδείκνυνται αἰσχρὸν ἔργον ἐν θεάτροις; τί δ' οὐ προφέρονται ῥῆμα ἀναίσχυντον οἱ γελωτοποιοί; οἱ δὲ ἀπολαύσαντες τῆς ἐν αὐτοῖς κακίας ἐναργεῖς οἴκοι ἀπο- 299 P.
μάσσονται τὰς εἰκόνας, ἔμπαλιν δὲ οἱ πρὸς ταῦτα ἀκήλητοι καὶ ἀπαθεῖς οὐκ ἂν περὶ τὰς ῥᾳθύμους ἡδονὰς σφαλεῖέν ποτε. εἰ γὰρ καὶ ἐν παιδιᾶς μέρει παραλαμβάνεσθαι φήσουσι τὰς θέας εἰς θυμηδίαν, οὐ σωφρονεῖν φήσαιμ' ἂν τὰς πόλεις, αἷς καὶ τὸ παίζειν σπουδάζεται. οὐκέτι γὰρ παιδιαὶ αἱ φιλοδοξίαι ἀνηλεεῖς εἰς τοσοῦτον θανατῶσαι, ἀλλ' οὐδὲ αἱ κενοσπουδίαι καὶ αἱ ἀλόγιστοι φιλοτιμίαι, πρὸς δὲ καὶ αἱ μάταιοι καταναλώσεις τῆς οὐσίας, οὐδὲ μὴν αἱ ἐπὶ τούτοις στάσεις ἔτι παιδιαί.

78. Τὸ δὲ ῥᾳθυμεῖν οὐδέποτε ὠνητέον κενοσπουδίᾳ.
110 S. οὐ γὰρ πρὸ τοῦ βελτίονος ἕλοιτο ἄν ποτε ὁ νοῦν ἔχων τὸ ἥδιον. ἀλλ' οὐ πάντες, φησὶ, φιλοσοφοῦμεν. μή τι οὖν οὐδὲ πάντες τὴν ζωὴν μετερχόμεθα; τί σὺ λέγεις; πῶς οὖν πεπίστευκας; πῶς δὲ ἔτι ἀγαπᾷς τὸν θεὸν καὶ τὸν

2. ἀμιξίας] ἀναμιξίας margo R.
6. λιχνευούσης codices. λυχνευούσας typotheta in V.
9. ἐκφλέγουσι] ἐκφλέγουσαι MP.
14. ἀπολαύσαντες] ἀπολαύσαντας MP.
ib. αὐτοῖς Lowthius pro ἑαυτοῖς.
17. παιδιᾶς] Alterum ι ex ει factum P ut p. 385, 15.
23. οὐδὲ scripsi pro οὔτε.
28. δὲ BFNR. δαὶ MV.

πλησίον σου μὴ φιλοσοφῶν; πῶς δὲ σεαυτὸν ἀγαπᾷς, εἰ μὴ φιλοζωεῖς; γράμματα, φησὶν, οὐκ ἔμαθον. ἀλλ' εἰ μὴ τὸ ἀναγινώσκειν ἔμαθες, τὸ ἀκούειν ἀναπολόγητον, ὅτι μὴ διδακτὸν, πίστις δὲ οὐ σοφῶν τῶν κατὰ κόσμον, ἀλλὰ τῶν κατὰ θεόν ἐστιν τὸ κτῆμα· ἡ δὲ καὶ ἄνευ γραμμάτων ἐκπαιδεύεται, καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτῆς τὸ ἰδιωτικὸν ἅμα καὶ θεῖον ἀγάπη κέκληται, σύνταγμα πνευματικόν. ἐξὸν δὲ ἀκροᾶσθαι μὲν σοφίας θεϊκῆς, ἀλλὰ καὶ πολιτεύσασθαι ἐξὸν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν κόσμῳ κοσμίως κατὰ θεὸν ἄγειν οὐ κεκώλυται, καὶ ὁ πωλῶν τι ἢ ὠνούμενος μή ποτε εἴπῃ δύο τιμὰς, ὧν ἂν ἢ ὠνῆται ἢ πιπράσκῃ, ἁπλῆν δὲ εἰπὼν καὶ ἀληθεύειν μελετῶν ἂν μὴ τυγχάνῃ ταύτης, τυγχάνων τῆς ἀληθείας πλουτεῖ τῇ διαθέσει τῇ ὀρθῇ.

79. Ἐπαίτιος δὲ ὅρκος περὶ πάντων τοῦ πωλουμένου ἀπέστω, ἀπέστω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ ὅρκος. καὶ ταύτῃ φιλοσοφούντων οἱ ἀγοραῖοι καὶ οἱ κάπηλοι· "οὐ γὰρ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπὶ ματαίῳ, οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ."
300 P. τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα πράττοντας, τοὺς φιλαργύρους, τοὺς ψεύστας, τοὺς ὑποκριτὰς, τοὺς καπηλεύοντας τὴν ἀλήθειαν, τῆς πατρῴας ἐξέβαλεν αὐλῆς ὁ κύριος, μὴ βουλόμενος ἀδίκου ἐμπορίας ἢ λόγων ἢ τῶν ἐξ ὕλης κτημάτων οἶκον εἶναι τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ τὸν ἅγιον. ἐπὶ δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀκτέον τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἄνδρα ἐσταλισμένους κοσμίως, ἀπλάστῳ βαδίσματι, ἐχεμυθίαν ἀσπαζομένους, ἀγάπην ἀνυπόκριτον κεκτημένους, ἁγνοὺς τὰ σώματα, ἁγνοὺς τὰς καρδίας, ἐπιτηδείους προσεύξασθαι τῷ θεῷ.

1. πῶς δὲ] πῶς δαὶ MP.
2. φιλοζωεῖς] φιλοζωῇς M. φιλοζωῇς V.
3. ἀναπολόγητον] ἀναπολογητέον M.
4. ἀναγινώσκειν] ἀναγιγνώσκειν P.
ib. Cf. Cor. I i. 26 sq.
5. ἐστιν M. ἐστι V.
9. ἄγειν vel διάγειν Lowthius pro ἀνάγειν.
11. ἀπλῆν M aliique. ἁπλῆν V.
16. Exod. xx. 7.
24. ἀκτέον] ἀκτέα et ἀσκητέον Pal. SYLB.

πλέον τοῦτο ἐχέτω ἡ γυνή, κεκαλύφθω τὰ πάντα, πλὴν εἰ μὴ οἴκοι τύχοι· σεμνὸν γὰρ τὸ σχῆμα καὶ ἀκατάσκοπον, καὶ οὔποτε αὐτὴ σφαλήσεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἀμπεχόνην θεμένη, οὐδὲ ἄλλον εἰς ὄλισθον ἁμαρτίας ἐκκαλέσεται τὸ πρόσωπον ἀπογυμνουμένη. τοῦτο γὰρ ὁ λόγος βούλεται, ἐπεὶ πρέπον αὐτῇ ἐγκεκαλυμμένῃ προσεύχεσθαι. τὴν δὲ Αἰνεία γυναῖκά φασι δι' ὑπερβολὴν σεμνότητος μηδὲ τῆς Τροίας ἁλισκομένης περιδεᾶ γενομένην ἀποκαλύψασθαι, ἀλλὰ καίτοι φεύγουσαν ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως μεῖναι συγκεκαλυμμένην.

80. Τοιούτους δὲ ἐχρῆν παρ' ὅλον τὸν βίον φαίνεσθαι καὶ διαπλάττεσθαι τοὺς Χριστῷ τελουμένους οἵους σφᾶς ἐν ἐκκλησίαις ἐπὶ τὸ σεμνότερον σχηματίζουσιν, καὶ εἶναι, μὴ δοκεῖν εἶναι, τοιούτους, οὕτως πραεῖς, οὕτως εὐλαβεῖς, ἀγαπητικοὺς οὕτως· νυνὶ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως συμμεταβάλλονται τοῖς τόποις καὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους, καθάπερ καὶ τοὺς πολύποδας ταῖς πέτραις φασὶν ἐξομοιουμένους, αἷς ἂν προσομιλῶσιν, τοιούτους φαίνεσθαι καὶ τὴν χροιάν. τὸ γοῦν τῆς συναγωγῆς ἔνθεον μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν ἀποθέμενοι τοῖς πολλοῖς ἐξομοιοῦνται, μεθ' ὧν καὶ διαιτῶνται· μᾶλλον δὲ ἐλέγχονται τὴν ἐπίπλαστον ἀποθέμενοι τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, οἷοι ὄντες ἐλελήθεσαν· καὶ τὸν περὶ θεοῦ λόγον σεβασάμενοι καταλελοίπασιν ἔνδον, οὗ ἤκουσαν, ἔξωθεν δὲ ἄρα μετὰ τῶν ἀθέων ἀλύουσι κρουμάτων καὶ τερετισμάτων ἐρωτικῶν, αὐλῳδίας τε καὶ κρότου καὶ μέθης καὶ παντὸς ἀναπιμπλάμενοι συρφετοῦ· τοῦτο δὴ ᾄδοντες καὶ ἀνταᾴδοντες αὐτοὶ οἱ πρόσθεν

1. πλέον scripsi pro πλεῖον.
4. οὐδὲ scripsi pro οὔτε.
6. πρέπον F aliique. πρέπων V.
ib. Cf. Cor. I xi. 5.
7. Αἰνεία FM. αἰνία P. Αἰνείου V. In Pal. utrumque est. Conf. ad p. 296. Lemma in marg. F περὶ τῆς αἰνείου γυναικὸς τοῦ τρωὸς λέγει.
14. οὕτως πραεῖς—ἀγαπητικοὺς οὕτως F. οὕτω utrobique V.
22. οἷοι] οἷον N.
23. θεοῦ] τοῦ θεοῦ BR. Pal.
25. ἀλύουσι] ἀλύουσι MPV, non F. πλανῶνται margo FM.

ἐξυμνοῦντες ἀθανασίαν ἐπὶ τέλει τὴν ἐξωλεστάτην κακοὶ κακῶς ψάλλοντες παλινῳδίαν "φάγωμεν καὶ πίωμεν,
301 P. αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν."

81. Οἱ δὲ οὐκ αὔριον ἀληθῶς, ἀλλ' ἤδη τεθνήκασι τῷ θεῷ, θάπτοντες τοὺς σφετέρους νεκροὺς, τουτέστιν αὑτοὺς εἰς θάνατον κατορύττοντες. ἀντιτάσσεται δὲ αὐτοῖς εὖ μάλα ἐρρωμένως ὁ ἀπόστολος "μὴ πλανᾶσθε, οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται· οὔτε κλέπται οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι" καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἐπᾴδει, "βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν." εἰ δὲ καὶ εἰς βασιλείαν θεοῦ κεκλήμεθα, ἀξίως τῆς βασιλείας πολιτευόμεθα θεὸν ἀγαπῶντες καὶ τὸν πλησίον. ἀγάπη δὲ οὐκ ἐν φιλήματι, ἀλλ' ἐν εὐνοίᾳ κρίνεται. οἱ δὲ οὐδὲν ἀλλ' ἢ φιλήματι καταψοφοῦσι τὰς ἐκκλησίας τὸ φιλοῦν ἔνδον οὐκ ἔχοντες αὐτό. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐκπέπληκεν ὑπονοίας αἰσχρᾶς καὶ βλασφημίας τὸ ἀνέδην χρῆσθαι τῷ φιλήματι, ὅπερ ἐχρῆν εἶναι μυστικὸν, "ἅγιον" αὐτὸ κέκληκεν ὁ ἀπόστολος, ἀπογευομένης ἀξίως τῆς βασιλείας πολιτευώμεθα τῆς ψυχῆς τὴν εὔνοιαν διὰ στόματος σώφρονος καὶ μεμυκότος, δι' οὗ μάλιστα διακονεῖται τρόπος ἥμερος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἄναγνον φίλημα, πλῆρες ἰοῦ, ἁγιωσύνην ὑποκρινόμενον. ἢ οὐκ ἴστε ὅτι καὶ τὰ φαλάγγια προσαπτόμενα μόνον τῷ στόματι ὀδύναις ἐπιτρίβει τοὺς ἀνθρώπους, φιλήματα δὲ πολλάκις ἐνίησιν ἰὸν ἀκολασίας;

2. Cor. I xv. 32.
5. Cf. Matth. viii. 22. Luc. ix. 60.
6. ἀντιτάσσεται] ἀντιτάσσετε B: utrumque est in R.
7. Cor. I vi. 9 sq.
ib. πλανᾶσθε] πλανᾶσθαι N.
ib. οὔτε μαλακοὶ—οὔτε πλεονέκται om. Pal.
9. οὐ μέθυσοι FN. οὔτε μέθυσοι V.
10. εἰ δὲ] ἔτι δὲ typotheta in V, ut monet Victor. in Corrigendis.
15. ἐκπέπληκεν] ἐκπέπλακεν MP.
16. ἀνέδην BR. ἀναίδην ceteri.
17. Rom. xv. 16.
18. ἀπογευομένης] ἀπαγορευομένης R, quod in textu B, sed ἀπογευομένης in marg.
22. ἢ F. ᾗ V.

82. Σαφὲς τοίνυν ἡμῖν γεγένηται ὡς οὐκ ἔστιν ἀγάπη τὸ φίλημα· "ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐστίν·" "αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ," φησὶν Ἰωάννης, "ἵνα τὰς ἐντολὰς τηρήσωμεν," οὐχ ἵνα σαίνωμεν ἀλλήλους ἐν τῷ στόματι, "καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν." ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀγαπητῶν ἀσπασμοὶ παρρησίας ἀνοήτου γέμοντες καταφανῶν τοῖς ἐκτὸς εἶναι
111 S. βουλομένων οὐδὲ ἐλαχίστης μετέχουσι χάριτος. εἰ γὰρ "ἐν τῷ ταμείῳ" μυστικῶς "προσεύχεσθαι" τῷ θεῷ 302 P.
δίκαιον, ἑπόμενον ἂν εἴη καὶ "τὸν πλησίον," ὃν δεύτερον ἀγαπᾶν κελευόμεθα, ὁμοίως τῷ θεῷ καὶ μυστικῶς φιλοφρονεῖσθαι ἔνδοθεν "ἐξαγοραζομένους τὸν καιρόν· τὸ γὰρ ἅλας τῆς γῆς ἡμεῖς," "ὃς δ' ἂν εὐλογῇ" φησὶν "φίλον τὸ πρωῒ μεγάλῃ τῇ φωνῇ, καταρωμένου οὐδὲν διαφέρειν δόξει." δοκεῖ δὲ ὑπὲρ πάντα τῆς τῶν γυναικῶν ὄψεως ἀπεστράφθαι. οὐ γὰρ ἁψαμένους μόνον, ἀλλὰ καὶ θεασαμένους ἔστιν ἁμαρτεῖν, ὧν μάλιστα ἀποφεύγειν χρὴ τὸν γνησίως παιδαγωγούμενον.

83. "Οἱ ὀφθαλμοί γάρ σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, τὰ δὲ βλέφαρα νευέτω δίκαια·" μὴ γὰρ οὐκ ἐξὸν καὶ ἰδόντα καρτερεῖν, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσεῖν φυλακτέον. δυνατὸν γὰρ ἰδόντα ὀλισθεῖν, ἀμήχανον δὲ μὴ ἰδόντα ἐπιθυμεῖν. οὐ γὰρ τὸ καθαρεύειν μόνον ἀπόχρη τοῖς σώφροσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκτὸς εἶναι τοῦ ψόγου σπουδαστέον πᾶσαν ἀποκλείσαντας ὑπονοίας αἰτίαν πρὸς συγκεφαλαίωσιν ἁγνείας, ὡς μὴ μόνον εἶναι ἡμᾶς πιστούς, ἀλλὰ καὶ ἀξιοπίστους

2. Joann. I iv. 7.
3. ἡ ἀγάπη] ἡ om. BR.
5. Joann. I v. 3.
9. Cf. Matth. vi. 6. xxii. 39. Coloss. iv. 5. Matth. v. 13.
13. Proverb. xxvii. 14.
ib. φησὶν F. φησὶ V.
19. Proverb. iv. 25.
20. νευέτω] βλεπέτω BFR.
ib. ἐξὸν—ἀμήχανον] ἐξὸν καὶ ἰδόντα ὀλισθεῖν. ἀμήχανον γὰρ τὸ ἐμπεσεῖν φυλακτέον· δυνατὸν γὰρ ἰδόντα ὀλισθεῖν. ἀμήχανον N.
24. ἀποκλείσαντας] ἀποκλείσαντες FV. ἀποκλείσαντες P. a a m. rec.

φανῆναι. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο παραφυλακτέον, ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος "μή τις ἡμᾶς μωμήσηται· προνοούμενοι γὰρ καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων." "ἀπόστρεψον δὲ τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ γυναικὸς κεχαριτωμένης, καὶ μὴ καταμάνθανε κάλλος ἀλλότριον," φησὶν ἡ γραφή. κἂν πύθῃ τὴν αἰτίαν, προσεπεξηγήσεταί σοι· "ἐν γὰρ κάλλει γυναικὸς πολλοὶ ἀπεπλανήθησαν, καὶ ἐκ τούτου φιλία ὡς πῦρ ἀνακαίεται," εἰς πῦρ ἄγουσα ἀκατάπαυστον διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἡ ἐκ πυρὸς ὁρμωμένη φιλία, ἣν ἔρωτα κεκλήκασιν.

ΚΕΦ. ΙΒ.

Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἀρίστου βίου, ὅσαι τῶν ἁγίων γραφῶν χαρακτηρίζουσαι τὸν τῶν Χριστιανῶν βίον.

84. Ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς γεγαμηκόσι παραινέσαιμι ἂν οἴκοι τὰς γυναῖκας τὰς σφῶν μήποτε κατὰ πρόσωπον οἰκετῶν φιλεῖν. οὐδὲ γὰρ προσγελᾶν δούλοις Ἀριστοτέλης εἴα ποτέ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ κατ' ὄψιν αὐτῶν φιλοφρονούμενον φαίνεσθαι τὴν γυναῖκα. ἄμεινον δὲ οἴκοθεν ἀρξαμένους ἀπὸ τοῦ γάμου τὴν σεμνότητα ἐπιδείκνυσθαι. μεγίστη γὰρ ἡ σωφροσύνης συζυγία καθαρὰς ἡδονὰς ἀποπνέουσα. πάνυ γοῦν θαυμασίως ἡ τραγῳδία

303 P. φεῦ φεῦ, γυναῖκες, (φησὶν) ὡς ἐν ἀνθρώποις ἄρα
οὐ χρυσὸς, οὐ τυραννὶς, οὐ πλούτου χλιδὴ
τοσοῦτον εἶχε διαφόρους τὰς ἡδονὰς

4. Cor. II viii. 20 sq.
7. Eccles. ix. 8.
10. κεκλήκασιν] Subscriptum in FMP. κλήμεντος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ καλλους λόγος γ̄.
15. τὰς σφῶν om. N. In Pal. adscriptum τὰς αὐτῶν.
20. καθαρὰς ἡδονὰς BR. Pal. καθαρᾶς ἡδονῆς ceteri.
21. ἡ τραγῳδία] Apollonides, ut novimus ex Stobaei Flor. 67, 3.
22. φησίν] Post τραγῳδία posuit Sylb. Non opus.
24. εἶχε] εἶχεν libri.

ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς
γνώμη δικαία καὶ φρονοῦσα τἄνδικα.

ταῦτα τῆς δικαιοσύνης τὰ παραγγέλματα καὶ παρὰ τοῖς τὴν κοσμικὴν μετιοῦσι σοφίαν ἐκφωνηθέντα οὐ παραιτητέον.

85. Ἐγνωκότες οὖν τὸ ἑκάστου ἔργον "ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ." "ἀρκετὸς οὖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος," ὁ Πέτρος φησὶ, "τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις." ὅρον ἔχομεν τὸν σταυρὸν τοῦ κυρίου, ᾧ περισταυρούμεθα καὶ περιθριγκούμεθα τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν. ἀναγεννηθέντες τοίνυν προσηλωθῶμεν ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀνανήψωμέν τε καὶ ἁγιασθῶμεν, ὅτι "οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά." καὶ "τίς ὁ κακώσων ἡμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ γενώμεθα;" ἡ δὲ ἀρίστη ἀγωγὴ εὐταξία ἐστὶν παντελὴς οὖσα εὐσχημοσύνη καὶ δύναμις τεταγμένη βεβαία, τῶν ἑξῆς ἀλλήλοις κειμένων ἐν ἔργῳ καλῶς ἀποδοτική, κατ' ἀρετὴν ἀνυπέρβλητος.

86. Ταῦτα εἰ καὶ τραχύτερον προσηνέχθην οἰκονομού-

2. τἄνδικα ex Stobaeo pro τἄνδρικά.
6. Petr. I i. 17–19.
8. ἢ χρυσίῳ om. BR.
9. ἡμῶν Victorius in Corrigendis. ὑμῶν FMPV.
10. Petr. I iv. 3.
13. οἰνοφλυγίαις] οἰνοφλυγείαις V.
14. εἰδωλολατρίαις] ί ex ει factum P.
ib. ἔχομεν] ἔχωμεν FM.
15. περιθριγκούμεθα] περιθριγγούμεθα BR.
17. Psalm. xxxiv. 15 sq.
20. Petr. I iii. 13.
22. καὶ δ.—βεβαία om. BR. Pal.
ib. τῶν ἑξῆς om. R.
25. εἰ καὶ] εἶναι typotheta in V.
ib. προσηνέχθην Pal. προσηνέχθη BR. προηνεχθην ceteri.

μενος τῆς ἐπανορθώσεως τὴν σωτηρίαν, ἐμοὶ μὲν λελέχθων, φησὶν ὁ παιδαγωγὸς, ἐπειδὴ “ὁ ἐλέγχων μετὰ παρρησίας εἰρηνοποιεῖ,” ὑμεῖς δὲ εἰ μὲν ἀκούσεσθέ μου, σωθήσεσθε, εἰ δ᾽ οὐ προσέξετε τοῖς εἰρημένοις, οὔ μοι μέλει, μέλει δὲ ὅμως καὶ οὕτως· “τὴν γὰρ μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ μᾶλλον ἢ τὸν θάνατον αἱρεῖται.” “ἢν δὲ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε,” ὁ παιδαγωγὸς πάλιν λέγει· γῆς ἀγαθὰ τὰ ἀνθρώπεια ὀνομάζων καλὰ, τὸ κάλλος, τὸν πλοῦτον, τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν ἰσχὺν, τὴν τροφήν· ἀγαθὰ μὲν γὰρ ὄντως, “ἃ οὔτε οὖς ἤκουσεν οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη ποτὲ,” περὶ τὸν ὄντως ὄντα βασιλέα, τὰ
304 P. *ὄντως ὄντα ἀγαθὰ ὄντα καὶ ἀναμένοντα ἡμᾶς· ἀγαθῶν γάρ ἐστι καὶ δοτὴρ καὶ φύλαξ, κατὰ μετουσίαν δὲ ἐκείνων τὰ τῇδε συνωνυμεῖ, παιδαγωγοῦντος ἐν θεῷ τοῦ λόγου τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὴν νόησιν.*

87. *Ὅσα μὲν οὖν οἴκοι παραφυλακτέον καὶ ὡς τὸν βίον ἐπανορθωτέον ὁ παιδαγωγὸς ἡμῖν ἅδην διείλεκται, ἃ δ᾽ οὖν καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ὁμιλεῖν αὐτῷ φίλον τοῖς παιδίοις ἄχρις ἂν ἀγάγῃ αὐτὰ πρὸς τὸν διδάσκαλον, ταῦτα δὲ ἡμῖν ἐν κεφαλαίου μέρει δι᾽ αὐτῶν ὑποτίθεται καὶ παρατίθεται τῶν γραφῶν, γυμνὰς παρατιθέμενος τὰς παραγγελίας, ἁρμοζόμενος μὲν τῷ χρόνῳ τῆς καθοδη-* 113 S
γήσεως, τὰς δὲ ἐξηγήσεις αὐτῶν ἐπιτρέπων τῷ διδασκάλῳ· καὶ γὰρ ὁ νόμος αὐτοῦ τὸν φόβον ὑπεκλύειν βούλεται τὸ ἑκούσιον ἐλευθερώσας εἰς πίστιν. ἄκουε, φησὶν, ὦ παι-

2. Proverb. x. 10.
4. προσέξετε] προσάξετε N. προέξετε P.
5. Ezech. xviii. 23.
6. Iesai. i. 19.
8. γῆς ἀγαθὰ] γῆς ἀγαθῆς codices et V, nisi quod in BR. α super ῆς scriptum.
10. Cor. I ii. 9.
11. ἀνθρώπου additum in BMN, om. FV et pr. P, in quo addidit corrector ἀνου scriptum.
ib. περὶ τὸν] περιττὸν N.
15. τῶν additum ex N.
ib. αἰσθητῶν] ἐσθητῶν F.
21. κεφαλαίου] κεφαλαίῳ BR.

δίον καλῶς παιδαγωγούμενον, τὰ κεφάλαια τῆς σωτηρίας, γυμνώσω γὰρ τὸ ἦθος τὸ ἐμαυτοῦ, καί σοι ταύτας τὰς καλὰς ἐντολὰς ὑποθήσομαι, δι᾽ ὧν ἀφίξῃ πρὸς σωτηρίαν. ἄγω δέ σε τὴν ὁδὸν τὴν σωτήριον. ἀπόστα τῶν τῆς πλάνης ὁδῶν, "ὅτι κύριος γινώσκει ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται." ἕπου τοίνυν, ὦ παιδίον, τὴν ἀγαθὴν ὁδὸν, ἣν ἄν σοι ἐξηγήσωμαι, τὰ ὦτά μοι ὑποσχὼν τὰ ἀκουστικὰ, "καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους" ἔθνεσιν, ἡμῖν δὲ ὁρατούς· σοφίας δὲ θησαυροὶ ἀνέκλειπτοι, οὓς θαυμάζων ὁ ἀπόστολος "ὦ βάθος" φησὶ "πλούτου καὶ σοφίας." θησαυροὶ δὲ ὑφ᾽ ἑνὸς πολλοὶ χορηγούμενοι θεοῦ, οἱ μὲν διὰ τοῦ νόμου, οἱ δὲ διὰ τῶν προφητῶν ἀποκαλύπτονται, οἱ δὲ τῷ θείῳ στόματι, ἄλλος δὲ τοῦ πνεύματος τῇ ἑπτάδι ἐπᾴδων, εἷς δὲ ὢν ὁ κύριος διὰ πάντων τούτων ὁ αὐτός ἐστι παιδαγωγός.

88. Ἔστιν μὲν οὖν αὐτόθεν κεφαλαιώδης ὑποθήκη καὶ βιωτικὴ παραίνεσις, πάντα ἐμπεριέχουσα· "καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς." δυνατὸν δὲ καὶ διὰ δυοῖν ἐμπεριλαβεῖν τὰς ἐντολὰς, ὥς φησιν ὁ κύριος· "ἀγαπήσεις τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν." εἶτα ἐκ τούτων ἐπιφέρει "ἐν τούτῳ ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται." ναὶ μὴν καὶ πρὸς τὸν πυθόμενον, "τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; τὰς ἐντολὰς οἶδας;" ἀπεκρίνατο· τοῦ δὲ καταφήσαντος "τοῦτο ποίει" φησὶν "καὶ σωθήσῃ."

2. τὰς καλὰς] Aberat τὰς.
5. Psalm. i. 6.
8. Iesai. xlv. 3.
9. σοφίας—ἀνέκλειπτοι om. BR. Pal.
10. Rom. xi. 33.
13. τῶν om. BFMR.
18. Luc. vi. 31.
19. καὶ ὑμεῖς in marg. habet P.
20. δυοῖν BR. δυεῖν V.
21. Matth. xxii. 37–40. Luc. x. 27.
27. Luc. x. 25–28. xviii. 18, 20.
ib. φησὶν F. φησὶ V.

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διαιρετικώτερον τὸ φιλάνθρωπον τοῦ 805 P. παιδαγωγοῦ διὰ τῶν ποικίλων καὶ σωτηρίων ἐντολῶν παραθετέον, ὡς ἔχοιμεν πρὸς ἀφθόνου σωτηρίας καὶ τῆς διατάξεως τῶν γραφῶν ἑτοιμοτέραν τὴν εὕρεσιν.

89. Ἔστιν ἡμῖν ἡ δεκάλογος ἡ διὰ Μωυσέως, ἁπλῷ καὶ μονογενεῖ αἰνιττομένη στοιχείῳ, προσηγορίαν σωτήριον ἁμαρτιῶν περιγράφουσαι "οὐ μοιχεύσεις, οὐκ εἰδωλολατρήσεις," οὐ παιδοφθορήσεις, "οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου," καὶ τὰ ἀκόλουθα τούτοις. ταῦτα ἡμῖν παραφυλακτέον καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τὰς ἀναγνώσεις τῶν βιβλίων παραγγέλλεται. παραγγέλλει δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου "λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ δεῦτε καὶ διελεγχθῶμεν, λέγει κύριος." πολλὰς δ' ἂν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὕροιμεν ὑποθήκας, οἷον φέρε, εὐχῆς μὲν πέρι, "τὰ ἔργα τὰ ἀγαθὰ" φησὶν "εὐχὴ κυρίῳ δεκτή," λέγει ἡ γραφή. καὶ ὁ τρόπος τῆς εὐχῆς ὑπαγορεύεται· "ἐὰν δὲ ἴδῃς" φησὶ "γυμνὸν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει, τότε φανήσεται πρώιμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθεν ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ περιστελεῖ σε." τίς οὖν ὁ καρπὸς τῆς εὐχῆς ταύτης;

1. ἀλλὰ καὶ] καὶ om. MN, punctis notatum in F.
7. Cf. Exod. xx. Deut. v.
9. μητέρα σου] σου om. FNP.
12. Iesai. i. 16–18.
13. καὶ καθαροὶ] καὶ om. MP.
16. καὶ δικαιώσατε] καὶ om. MP.]
ib. διελεγχθῶμεν] διαλεχθῶμεν P.
18. πέρι Sylb. pro περί.
20. Iesai. lviii. 7 sq.
ib. ἐὰν δὲ N. Aberat δέ.
22. φανήσεται MNP. ῥαγήσεται ceteri.
23. τὰ ἰάματά σου] τὰ ἱμάτιά σου FMP, adscripto in marg. M a m. recenti ἢ ἰάματά σου, et superscripto rec. in P ἰάματα. In BR. Pal. est τὰ ὑπάρχοντά σου.

“τότε ἐπιβοήσῃ καὶ ὁ θεὸς ὑπακούσεταί σου, ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ, ἰδοὺ πάρειμι.”

90. Περὶ δὲ νηστείας “ἵνα τί μοι” φησὶν “νηστεύετε;” λέγει κύριος. “οὐ ταύτην την νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην καὶ ἡμέραν ἄνθρωπον ταπεινοῦν την ψυχὴν αὐτοῦ; οὐδ’ ἂν κάμψῃς ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃ, οὐδ’ οὕτως καλέσετε νηστείαν δεκτήν.” τί οὖν αἰνίττεται ἡ νηστεία; “ἰδοὺ αὕτη” φησὶν “ἡ νηστεία, ἣν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέγει κύριος· λῦε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, ἀπόλυε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν ἄδικον συγγραφὴν διάσπα. διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε.” ναὶ μὴν καὶ περὶ θυσιῶν “τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος. πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ ἐρίφων οὐ βούλομαι, οὐδ’ ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί 306 P.
μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησεν ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν μου τὴν αὐλὴν οὐ προσθήσεσθε. ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστιν· τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα οὐκ ἀνέχομαι.” πῶς οὖν θύσω τῷ κυρίῳ; “θυσία” φησὶν “τῷ κυρίῳ πνεῦμα συντετριμμένον.” πῶς οὖν στέψω ἢ μύρῳ χρίσω; ἢ τί θυμιάσω τῷ κυρίῳ; “ὀσμὴ” φησὶν “εὐωδίας τῷ θεῷ καρδία δοξάζουσα τὸν πεπλακότα αὐτήν.” ταῦτα στέφη καὶ θυσίαι καὶ ἀρώματα καὶ ἄνθη τοῦ θεοῦ.

91. Ἔτι περὶ ἀνεξικακίας, “ἐὰν ἁμάρτῃ” φησὶν “ὁ

1. Iesai. lviii. 9.
8. Ibid. 4–7.
14. περὶ θυσιῶν FMNP. περὶ τῶν θυσιῶν ceteri.
15. Iesai. i. 11–13.
16. ὁλοκαυτωμάτων ex Iesaia pro ὁλοκαύτωμα τῶν.
18. ἐξεζήτησεν FMP. ἐξεζήτησε V.
20. μοί] μου M.
22. θυσία φησὶν (φησὶ F) τῷ κυρίῳ om. N.
22. Psalm. li. 17.
27. Luc. xvii. 3 sq.

ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες
αὐτῷ. ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ καὶ τὸ
ἑπτάκις ἐπιστρέφῃ πρὸς σὲ λέγων, μετανοῶ, ἄφες αὐτῷ·"
καὶ τοῖς μὲν στρατευομένοις διὰ Ἰωάννου παραγγέλλει
"ἀρκεῖσθαι μόνοις τοῖς ὀψωνίοις," τοῖς δὲ τελώναις "μηδὲν
πλέον πράσσειν παρὰ τὰ διατεταγμένα," δικαστῇ δὲ "οὐ
λήψῃ" φησὶν "πρόσωπον ἐν κρίσει, τὰ γὰρ δῶρα ἐκ- 50
τυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων καὶ λυμαίνεται ῥήματα
δίκαια, ῥύσασθαι ἀδικουμένους." ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκονο-
μικοῖς "κτῆσις ἐπισπουδαζομένη μετὰ ἀνομίας ἐλάσσων
γίνεται." καὶ μὴν καὶ περὶ ἀγάπης "ἀγάπη" φησὶν
"καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν." καὶ περὶ πολιτείας "ἀπό- 113 S.
δοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ."
ὅρκου δὲ πέρι καὶ μνησικακίας· "μὴ ἐγὼ ἐνετειλάμην
τοῖς πατράσιν ὑμῶν ἐκπορευομένοις ἐκ γῆς Αἰγύπτου
προσενέγκαι μοι ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας; ἀλλὰ τοῦτο
ἐνετειλάμην αὐτοῖς· ἕκαστος ὑμῶν κατὰ τοῦ πλησίον
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω, ὅρκον ψευδῆ μὴ
ἀγαπάτω."

92. Ἀλλὰ καὶ ψεύσταις καὶ τετυφωμένοις προσα- 5
πειλεῖ, τοῖς μὲν ὧδέ πως "οὐαὶ τοῖς λέγουσι τὸ γλυκὺ
πικρὸν καὶ τὸ πικρὸν γλυκὺ," τοῖς δὲ ὧδὶ "οὐαὶ οἱ
συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες·" "ὁ
γὰρ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται." καὶ τοὺς μὲν ἐλεήμονας μακαρίζει,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται ὀργὴν, δὲ ἡ σοφία ταλανίζει,

5. Luc. iii. 14 sq.
ib. ἀρκεῖσθαι] ἀρκεῖσθε BR.
6. Exod. xxiii. 8.
7. φησὶν F. φησὶ V.
9. ῥύσασθαι] ῥύσασθε FNP.
10. Proverb. xiii. 11.
11. Petr. I iv. 8.
ib. φησὶν F. φησὶ V.
12. Matth. xxii. 21. Marc. xii.
17. Luc. xx. 25.
14. πέρι Sylb. pro περί.
15. ἐκπορευομένοις om. N.
16. προσενέγκαι codices. προσένεγκαι V et pr. P.
21. Iesai. v. 20 sq.
23. αὐτῶν Potterus pro αὐτῶν.
ib. Luc. xiv. 11. xviii. 14.
26. Cf. Matth. v. 7.

“ὅτι ἄρα ἀπολέσει καὶ φρονίμους.” ἤδη δὲ “ἀγαπᾶν 307 P. τοὺς ἐχθροὺς” κελεύει “καὶ τοὺς καταρωμένους ἡμᾶς εὐλογεῖν προσεύχεσθαί τε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς. τῷ τύπτοντί σε” φησὶν “εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἐὰν ἄρῃ σού τις τὸν χιτῶνα, μὴ κωλύσῃς καὶ τὸ ἱμάτιον.” περὶ δὲ τῆς πίστεως “πάντα ὅσα ἂν αἰτήσησθε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε,” φησὶν, πιστὸν δὲ ἀπίστοις οὐδὲν κατὰ Πίνδαρον. καὶ οἰκέταις μὲν χρηστέον ὡς ἑαυτοῖς· ἄνθρωποι γάρ εἰσιν ὡς ἡμεῖς· ὁ γὰρ θεὸς πᾶσιν τοῖς ἐλευθέροις καὶ τοῖς δούλοις ἐστὶν, ἂν σκοπῇς, ἴσος.

93. Δεῖ δὲ καὶ τοὺς πλημμελοῦντας τῶν οἰκετῶν οὐ κολάζειν, ἐπιτιμᾶν δέ· “ὁ γὰρ φειδόμενος” φησὶ “τῆς βακτηρίας ἑαυτοῦ μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν.” ἔτι τὴν μὲν φιλοδοξίαν ἀποσκορακίζει· “οὐαὶ ὑμῖν, Φαρισαῖοι” λέγων “ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.” τὴν δὲ μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀσπάζεται τὴν ἑπομένην ταῖς ἁμαρτίαις μετάνοιαν ἀγαπῶν, μόνος γὰρ ἀναμάρτητος αὐτὸς ὁ λόγος· τὸ μὲν γὰρ ἐξαμαρτάνειν πᾶσιν ἔμφυτον καὶ κοινὸν, ἀναδραμεῖν δὲ τὴν ἁμαρτίαν οὐ τοῦ τυχόντος ἀνδρὸς, ἀλλὰ ἀξιολόγου. περὶ δὲ τῆς μεταδόσεως “δεῦτε” εἶπεν “πρός με πάντες οἱ εὐλογημένοι, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐπο-

1. Proverb. xv. 1.
ib. Matth. v. 44. Luc. vi. 27–29.
6. Matth. xxi. 22.
ib. ἂν BR. ἐὰν ceteri.
8. Πίνδαρον] Fragm. 257.
10. πᾶσιν] πᾶσι FMP.
12. οἰκετῶν MN. ἀδελφῶν ceteri. Recta scriptura est etiam in scholio.
13. Proverb. xiii. 24.
15. Luc. xi. 43.
20. γὰρ om. B.
ib. πᾶσιν in marg. P.
21. τὴν] μετὰ τὴν Heinsius.
22. Matth. xxv. 34–36.
23. εἶπεν F. εἶπε V.
ib. πρός με om. B.
25. ἐδώκατε N ut Matth. δεδώκατε V et eraso δ P.

τίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρός με." καὶ πότε τι τούτων τῷ κυρίῳ πεποιήκαμεν ἡμεῖς; αὐτὸς ἐρεῖ πάλιν ὁ παιδαγωγὸς τὴν εὐποιίαν τῶν ἀδελφῶν ἀγαπητικῶς εἰς ἑαυτὸν μετατρέπων καὶ λέγων "ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε τοῖς μικροῖς τούτοις, ἐμοὶ ἐποιήσατε καὶ ἀπελεύσονται οἱ τοιοῦτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον."

94. Τοιοίδε μὲν οἱ λογικοὶ νόμοι, οἱ παρακλητικοὶ λόγοι οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις δακτύλῳ γεγραμμέναις κυρίου, ἀλλ' ἐν καρδίαις ἀνθρώπων ἐναπογεγραμμένοι ταῖς μόνον φθορὰν οὐκ ἐπιδεχομέναις. διὰ τοῦτό τοι κατεάγησαν αἱ πλάκες τῶν σκληροκαρδίων, ἵν' αἱ πίστεις τῶν νηπίων ἐν μαλθακαῖς τυπωθῶσιν διανοίαις. ἄμφω δὲ τὼ νόμω διηκόνουν τῷ λόγῳ εἰς παιδαγωγίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ μὲν διὰ Μωυσέως, ὁ δὲ δι' ἀποστόλων. οἵα γοῦν καὶ δι' ἀποστόλων ἡ παιδαγωγία, ἀναγκαῖόν μοι
309 P. δοκεῖ καὶ περὶ τοῦ εἴδους διαλεχθῆναι τούτου, μᾶλλον δὲ δι' ἐμαυτοῦ μεμνημένος ὁ παιδαγωγός φησιν, ἃς αὐτὰς σπερματικῶς πάλιν τὰς ὑποθήκας ἐκθήσομαι· "ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρήζοντι. πᾶσα πικρία καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε εἰς ἀλλήλους

1. ξένος—συνηγάγετέ με om. BR.
5. τῶν ἀδελφῶν N. καὶ τῶν ἀδελφῶν ceteri.
6. Matth. xxv. 40, 46.
8. οἱ παρακλητικοὶ λόγοι om. BR. Pal.
10. Cf. Cor. II iii. 3.
13. τυπωθῶσιν MP. τυπωθῶσι V. ib. τὼ νόμω] τῶι νόμωι P.
15. ὁ μὲν] οἱ μὲν BR.
16. γοῦν] οὖν R.
18. δι' additum ex BR.
19. Ephes. iv. 25–32.
20. ἕκαστος om. BR.
21. ἐπιδυέτω] Sic etiam Novi Testamenti codices. Est forma vitiosa pro ἐπιδυνέτω, ut monuit Cobetus Mnemos. vol. 11. p. 393.

χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν." "γίνεσθε οὖν φρόνιμοι καὶ μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς." "αἱ μὲν γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν, ὡς τῷ κυρίῳ, οἱ δὲ ἄνδρες τὰς γυναῖκας τὰς ἑαυτῶν ἀγαπάτωσαν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν."

95. Ἀγαπάτωσαν οὖν ἀλλήλους οἱ συνεζευγμένοι "ὡς τὰ ἴδια σώματα." "τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν, οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ ἐκ ψυχῆς μετ' εὐνοίας δουλεύοντες. καὶ οἱ κύριοι εὖ ποιεῖτε τοὺς οἰκέτας ὑμῶν ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες ὅτι καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστιν." "εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες· ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν, καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι." "εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας, ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, προφη-
114 S. τείας μὴ ἐξουθενεῖτε, πάντα δὲ δοκιμάζετε, καὶ τὸ καλὸν 309 P.

2. Ephes. v. 1 sq.
4. ἡμᾶς NP. ὑμᾶς V.
ib. Ephes. v. 22, 25.
9. ἀλλήλους] ἀλλήλοις BFR.
11. Ephes. vi. 1, 4–7, 9.
15. εὖ ποιεῖτε] εὐποιεῖτε FPV.
18. Galat. v. 25, 26. vi. 2, 7, 9.
19. γινώμεθα] γινόμεθα BR.
22. ἐκκακῶμεν] ἐγκακῶμεν M. ἐκ in litura P.
23. Thess. I v. 13–15, 19–22.

κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε." "τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ, ἐν εὐχαριστίᾳ, ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι."

96. "Ἐντρέφεσθε τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, γυμνάζεσθε πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα τῆς ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης." "οἱ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσιν." "ὁ μεταδιδοὺς ἔστω ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι, ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες."

97. Ὀλίγα ταῦτα ἐκ πολλῶν δείγματος χάριν ἀπ' αὐτῶν διεξελθὼν τῶν θείων γραφῶν ὁ παιδαγωγὸς τοῖς αὑτοῦ παρατίθεται παισὶν, δι' ὧν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄρδην ἐκκόπτεται κακία καὶ περιγράφεται ἀδικία. μυρίαι δὲ ὅσαι ὑποθῆκαι εἰς πρόσωπα ἐκλεκτὰ διατείνουσαι ἐγγεγράφαται ταῖς βίβλοις ταῖς ἁγίαις, αἱ μὲν πρεσβυτέροις, αἱ δὲ ἐπισκόποις, αἱ δὲ διακόνοις, ἄλλαι χήραις, περὶ ὧν ἄλλος

1. Coloss. iv. 2, 5 sq.
5. ἀποκρίνεσθαι] ἀποκρίνασθαι V.
7. Timoth. I iv. 6–8.
9. πάντα] πάντας B.
11. Timoth. I vi. 2.
13. Rom. xii. 8–13.
24. αὑτοῦ M. αὐτοῦ V.
ib. ἄρδην] ἀρδὴν P.
28. αἱ δὲ ante διακόνοις additum ab Heinsio, om. FMPV, et haud dubie ceteri quoque.

ἂν εἴη λέγειν καιρός. πολλὰ δὲ καὶ δι' αἰνιγμάτων, πολλὰ δὲ καὶ διὰ παραβολῶν τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἔξεστιν ὠφελεῖσθαι. ἀλλ' οὐκ ἐμὸν, φησὶν ὁ παιδαγωγὸς, διδάσκειν ἔτι ταῦτα, διδασκάλου δὲ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἁγίων ἐκείνων λόγων χρήζομεν, πρὸς ὃν ἡμῖν βαδιστέον. καὶ δὴ ὥρα γε ἐμοὶ μὲν πεπαῦσθαι τῆς παιδαγωγίας, ὑμᾶς δὲ ἀκροᾶσθαι τοῦ διδασκάλου.

98. Παραλαβὼν δὲ οὗτος ὑμᾶς ὑπὸ καλῇ τεθραμμένους ἀγωγῇ ἐκδιδάξεται τὰ λόγια. εἰς καλὸν δὲ ἡ ἐκκλησία ἥδε καὶ ὁ νυμφίος ὁ μόνος διδάσκαλος, ἀγαθοῦ πατρὸς ἀγαθὸν βούλημα, σοφία γνήσιος, ἁγίασμα γνώσεως· "καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν," ὥς φησιν ὁ Ἰωάννης, ὁ ἰώμενος ἡμῶν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, 310 P.
τὸν ἴδιον ἄνθρωπον, Ἰησοῦς, "οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων ὅτι ἔγνωκα αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν ψεύστης ἐστὶ καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμὲν, ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησεν καὶ αὐτὸς περιπατεῖν."

99. Ὦ τῆς μακαρίου θρέμματα παιδαγωγίας· τὸ καλὸν τῆς ἐκκλησίας πληρώσωμεν πρόσωπον καὶ πρὸς τὴν ἀγαθὴν προσδράμωμεν οἱ νήπιοι μητέρα, κἂν ἀκροαταὶ τοῦ λόγου γενώμεθα, τὴν μακαρίαν δοξάζωμεν οἰκονομίαν, δι' ἣν παιδαγωγεῖται μὲν ὁ ἄνθρωπος, ἁγιάζεται δὲ ὡς

8. τεθραμμένους MP. τετραμμένους V.

10. ἥδε] ἡδε MP. ἥδε Heinsii editio cum Herveto.

11. βούλημα] οἶμαι γέννημα ἥρμοζεν εἰπεῖν margo M a m. rec.

12. Joann. I ii. 2–6.

ib. ἡμῶν codices. ὑμῶν V.

16. γινώσκομεν] Libri γιγνώσκομεν.

22. ἐκεῖνος N. κἀκεῖνος ceteri.

θεοῦ παιδίον, καὶ πολιτεύεται μὲν ἐν οὐρανοῖς ἀπὸ γῆς παιδαγωγούμενος, πατέρα δὲ ἐκεῖ λαμβάνει, ὃν ἐπὶ γῆς μανθάνει. πάντα ὁ λόγος καὶ ποιεῖ καὶ διδάσκει καὶ παιδαγωγεῖ. ἵππος ἄγεται χαλινῷ, καὶ ταῦρος ἄγεται ζυγῷ, θηρίον βρόχῳ ἁλίσκεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος μεταπλάσσεται λόγῳ, ᾧ θηρία τιθασεύεται καὶ νηκτὰ δελεάζεται καὶ πτηνὰ κατασύρεται. οὗτος ὡς ἀληθῶς τεχνάζεται ἵππῳ χαλινὸν, ταύρῳ ζυγὸν, θηρίῳ βρόχον, κάλαμον ἰχθύϊ, πάγην ὀρνέῳ, οὗτος πολιτεύεται καὶ γεωργεῖ, ἄρχει καὶ ὑπουργεῖ καὶ τὰ ἄλλα δημιουργεῖ·

ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανὸν, ἐν δὲ θάλασσαν,
ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τάτ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.

100. *Ὦ τῶν θείων δημιουργημάτων, ὢ τῶν θείων παραγγελμάτων· ὕδωρ τοῦτο ἐν ἑαυτῷ κυμαινέτω, πῦρ τοῦτο τὴν ὀργὴν συνεχέτω, ἀὴρ οὗτος εἰς αἰθέρα πλανάσθω, γῆ δὲ καὶ πεπήχθω καὶ φερέσθω, ὅταν ἐγὼ θέλω ἄνθρωπον ἔτι πλάσαι καὶ βούλωμαι, ὕλην ἔχω τὰ στοιχεῖα, συνοικῶ μου τῷ πλάσματι. ἐάν με γνωρίσῃς, δουλεύσει σοι τὸ πῦρ. τοσοῦτος ὁ λόγος οὗτος ὁ παιδαγωγὸς ὁ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργὸς καὶ δι' αὐτὸν ἤδη καὶ τοῦ κόσμου παιδαγωγὸς, οὗ τῇ ἐγκελεύσει ἄμφω συνεστήκαμεν προσμένοντες τὴν κρίσιν. "οὐ γὰρ ὑπόκλοπον φορεῖ βροτοῖσι φωνάεντα λόγον σοφία," ὥς φησι Βακχυλίδης. τὰ δὲ ἄμεμπτα καὶ ἀκέραια καὶ ἄμωμα τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον τέκνα μέσον γενεᾶς σκολιᾶς καὶ*
311 P. *διεστραμμένης φωστήρων δίκην ἐν κόσμῳ φαίνεται.*

6. τιθασεύεται] τιθασσεύεται libri.
10. ἄλλα MR. Pal. ὅλα ceteri.
11. ἐν μὲν—] Hom. Il. 18, 483 et 485.
15. οὗτος Sylb. pro τοῦτο.
17. βούλωμαι] βούλομαι FMPV.
20. δι' αὐτὸν BMR. Pal. αὐτῶν ceteri.
23. λόγον σοφία Neuius ad Fragm. Bacchyl. p. 50. λόγον ἔστε λόγος σοφία NR. Pal. λόγον ἔσται λόγος σοφία MPV, litera ε super αι scripta in MP. λόγον ἔστι δὲ Λόγος σοφία F. λόγον ἔσται λόγος σοφίας B.
24. Βακχυλίδης] βακχυλλίδης V. ib. Cf. Philipp. ii. 15.
26. φαίνεται Sylb. pro φαίνεσθαι. φαίνεσθε NP.

101. Ὅπερ οὖν λοιπὸν ἐπὶ τοιαύτῃ πανηγύρει τοῦ λόγου, τῷ λόγῳ προσευξώμεθα· ἵλαθι τοῖς σοῖς, παιδαγωγὲ, παιδίοις, πατὴρ, ἡνίοχε Ἰσραὴλ, υἱὲ καὶ πατὴρ, ἓν ἄμφω κύριε. δὸς δὲ ἡμῖν τοῖς σοῖς ἑπομένοις παραγγέλμασι τὸ ὁμοίωμα πληρῶσαι τῆς εἰκόνος αἰσθάνεσθαί τε κατὰ κράτος ἀγαθοῦ τοῦ θεοῦ κριτοῦ τε μὴ πικροῦ, καὶ πάρασχε ἅπαντα αὐτὸς ἐν εἰρήνῃ τῇ σῇ πολιτευομένους, ἐν τῇ σῇ μετατιθεμένους πόλει, ἀκυμάντως τῆς ἁμαρτίας τὸν κλύδωνα διαπλεύσαντας, γαληνιῶντας ἁγίῳ συμφέ-
115 S. ρεσθαι πνεύματι, σοφίᾳ τῇ ἀνεκφράστῳ, νύκτωρ, καθ' ἡμέραν, εἰς τὴν τελείαν ἡμέραν, αἰνοῦντας εὐχαριστεῖν, εὐχαριστοῦντας αἰνεῖν, τῷ μόνῳ πατρὶ καὶ υἱῷ, υἱῷ καὶ πατρὶ, παιδαγωγῷ καὶ διδασκάλῳ υἱῷ, σὺν καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πάντα τῷ ἑνὶ, ἐν ᾧ τὰ πάντα, δι' ὃν τὰ πάντα ἓν, δι' ὃν τὸ ἀεὶ, οὗ μέλη πάντες, οὗ δόξα, αἰῶνες, πάντα τῷ ἀγαθῷ, πάντα τῷ καλῷ, πάντα τῷ σοφῷ, τῷ δικαίῳ τὰ πάντα. ᾧ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς αἰῶνας. ἀμήν. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμᾶς καταστήσας ὁ παιδαγωγὸς αὐτὸς ἑαυτῷ παρακατέθετο τῷ διδασκαλικῷ καὶ πανεπισκόπῳ λόγῳ, καλῶς ἂν ἔχοι ἡμᾶς ἐνταῦθα γενομένους μισθὸν εὐχαριστίας δικαίας κατάλληλον ἀστείου παιδαγωγίας αἶνον ἀναπέμψαι κυρίῳ.

Ὕμνος τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.

Στόμιον πώλων ἀδαῶν, 312 P.
πτερὸν ὀρνίθων ἀπλανῶν,

2. προσευξώμεθα] προσευξόμεθα MPV, non F.
3. Ἰσραὴλ om. N.
5. αἰσθάνεσθαι] αἰσθάνεται N.
10. καθ' MN. μεθ' ceteri.
12. εὐχαριστοῦντας addidit Pott.
17. καὶ νῦν om. N.
ib. ἀμήν] Hac doxologia non dubitandum quin Paedagogum concluserit Clemens, reliqua autem ἐπεὶ δὲ—κυρίῳ una cum Hymno (quem om. PN et Pal.) alio tempore aut ipse addiderit aut interpolator. De metro dixi in Praefatione p. xxxviii. seqq.
22. κυρίῳ] In FM subscriptum Κλήμεντος παιδαγωγοῦ ā β̄ γ̄.
24. Στόμιον] τὸν χαλινόν φησι margo M.

οἴαξ νηῶν ἀτρεκής,
ποιμὴν ἀρνῶν βασιλικῶν,
τοὺς σοὺς ἀφελεῖς
παῖδας ἄγειρον,
αἰνεῖν ἁγίως,
ὑμνεῖν ἀδόλως
ἀκάκοις στόμασιν
παίδων ἡγήτορα Χριστόν.
βασιλεῦ ἁγίων,
λόγε πανδαμάτωρ
πατρὸς ὑψίστου,
σοφίας πρύτανι,
στήριγμα πόνων
αἰωνοχαρές,
βροτέας γενεᾶς
σῶτερ Ἰησοῦ,
ποιμήν, ἀροτήρ,
οἴαξ, στόμιον,
πτερὸν οὐράνιον
παναγοῦς ποίμνης,
ἁλιεῦ μερόπων
τῶν σωζομένων,
πελάγους κακίας
ἰχθῦς ἁγνοὺς
κύματος ἐχθροῦ
γλυκερᾷ ζωῇ δελεάζων.
ἡγοῦ, προβάτων
λογικῶν ποιμήν,
ἅγιε ἡγοῦ
βασιλεῦ παίδων ἀνεπάφων.
ἴχνια Χριστοῦ,
ὁδὸς οὐρανία,

1. *νηῶν* G. Canterus pro *νηπίων*.

2. *βασιλικῶν* et v. 30. *ἀνεπάφων*] Rectam syllabarum mensuram servare poterat scribendo *βασιλείων*—*ἀνεφάπτων*. V. Praef. p. xlii. et xliii.

14. *αἰωνοχαρὲς*] *αἰωνοχαρὴ* BFR et *ὲς* superscripto M.

21. *ἁλιεῦ μερόπων*] Sumtum ex verbis Christi ap. Matth. iv. 19. *ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων* ut monet Piperus p. 56.

26. *γλυκερᾷ* Klotzius pro *γλυκερῇ*.

29. *ἅγιε ἡγοῦ*] Admisit hiatum ut v. 21. *βασιλεῦ ἁγίων* et infra p. 407, 9, 10. *Χριστὲ Ἰησοῦ* | *γάλα οὐράνιον*, et v. 41. *ἅγιε ἡγοῦ*, nisi *ἁγίων* scripsit: v. Praef. p. xliii.

λόγος ἀέναος,
αἰὼν ἄπλετος,
φῶς ἀΐδιον,
ἐλέους πηγὴ, 313 P.
ῥεκτὴρ ἀρετῆς,
σεμνὴ βιοτὴ
θεὸν ὑμνούντων,
Χριστὲ Ἰησοῦ,
γάλα οὐράνιον
μαστῶν γλυκερῶν
νύμφης χαρίτων,
σοφίας τῆς σῆς
ἐκθλιβόμενον·
οἱ νηπίαχοι
ἀταλοῖς στόμασιν
ἀτιταλλόμενοι,
θηλῆς λογικῆς
πνεύματι δροσερῷ
ἐμπιπλάμενοι
αἴνους ἀφελεῖς,
ὕμνους ἀτρεκεῖς,
βασιλεῖ Χριστῷ,
μισθοὺς ὁσίους
ζωῆς διδαχῆς,
μέλπωμεν ὁμοῦ,
μέλπωμεν ἁπλῶς,
παῖδα κρατερόν.
χορὸς εἰρήνης
οἱ χριστόγονοι,
λαὸς σώφρων,
ψάλλωμεν ὁμοῦ
θεὸν εἰρήνης.

5. ῥεκτὴρ] ῥέζω τὸ πράττω margo M a m. recenti.

6. βιοτὴ] βιω̊τὴ F. βιωτὴ V.

21. ἀτρεκεῖς] ἀτελεκεῖς B.

26. μέλπωμεν ἁπλῶς] πέμπωμεν ἁπλῶς M..

29. χριστόγονοι] χρηστόγονοι BR.

31. ψάλλωμεν Canterus pro ψάλωμεν.

Ἀδήλου εἰς τὸν παιδαγωγόν.

Σοὶ τόνδε κἀγώ, παιδαγωγέ, προσφέρω
λόγοισι πλέξας στέφανον ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος, ἡμῖν οὗ παρέσχου τὰς νομὰς
ὡς ἐργάτις μέλιττα χωρίων ἄπο
βλάστην τρυγῶσα, χρηστὸν ἐκ σίμβλων πόνον,
κηρὸν δίδωσι τὸν γλυκὺν τῷ προστάτῃ.
εἰ καὶ βραχὺς δ' ἐγώ τις, οἰκέτης γε σός·
δεῖ γάρ σε τοῖς σοῖς εὐλογεῖν θεσπίσμασιν·
ἄναξ βροτῶν μέγιστε, τῶν καλῶν δοτὴρ,
ἐσθλῶν χορηγὲ καὶ τὸ πᾶν κτίσας πάτερ,
ὃς οὐρανόν τε καὶ τὸν οὐρανοῦ μόνος
κόσμον τέθεικας, ἁρμόσας θείῳ λόγῳ,
ὁ δείξας αὐτὸς ἡμέραν τε καὶ φάος,
καὶ τὸν πολοῦσιν ἄστρα νημερτῆ δρόμον.
ἐνταῦθ' ὅποι γῆ καὶ θάλασσα προσμένοι,
τροπῶν τε καιρὸν εὐστόχως δήσας κύκλῳ
314 P. ἔαρ τε καὶ χειμῶνα καὶ θέρος πάλιν
τοῦ τε μετοπώρου τάξιν ἐξηρτισμένην,
ὅλον τε κόσμον ἐξ ἀκοσμίας κτίσας
ὕλης ἀμόρφου, τόδε τὸ πᾶν καταρτίσας,

1. Ἀδήλου εἰς τὸν παιδαγωγόν om. M.

ib. εἰς τὸν π.] Hymnum hunc Fellus, inter fragmenta Clementis retulit, quae simul edidit cum libro, cui titulus: *Quis dives salvetur*, Oxon. 1683; exstare autem admonuit sub ἀδήλου titulo in codice quodam collectaneorum miscellaneorum ex Graecis poetis, in bibliotheca Bodleiana asservato. Eum praeterea hymno praecedenti subjiciunt, Bod. BR. PO. Versus longo post Clementem Alexandrinum tempore scripti. Primi carminis versus adumbrati sunt ex Eurip. Hippol. 73. ubi Hippolytus sacra facturus est Dianae, σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου | λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω, | ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ | οὔτ' ἦλθέ πω σίδηρος, ἀλλ' ἀκήρατον | μέλισσα λειμῶν' ἠρινὸν διέρχεται· quorum versuum primo Clemens ipse usus est supra p. 211. et alludit ad eum p. 213. ed. Pott.

6. χρηστὸν codices. χριστὸν V.

ib. πόνον Potterus pro πόνων.

10. βροτῶν] τῶν βροτῶν R.

14. ὁ δείξας] Metri vitium vitare poterat scribendo ἔδειξας.

15. ἄστρα] ἄστρα et ἄστροις R. Jacobsio ad Anthol. Palat. vol. 3. p. 532. scribendum videbatur καὶ τὸν πόλου σὺν ἀστράσι νημερτῆ δρόμον. Sed anapaesto non utitur hic poetaster.

16. ἐνταῦθ' Fellus pro εἶτω θ'.

ib. προσμένοι] προσμένει et προσμένοι B.

17. τροπῶν F. τρόπων ceteri.

21. τὸ addidit Potterus.

αὐτός τε ζωὴν καὶ καλῶς ἀεὶ βιοῦν,
χάριν τε τὴν σὴν ἀσφαλῶς πάρασχέ μοι,
ποιεῖν τε τὰς σὰς καὶ λέγειν θείας γραφὰς,
αἰνεῖν ἀεὶ σὲ καὶ τὸν ἐκ σοῦ πάνσοφον
τόν σοι συνόντα καὶ παρόντα σοὶ λόγον.
μή μοι δὲ πενίαν μηδὲ μὴν πλοῦτον δίδου,
τάξιν δὲ τοῦ δέοντος αὐταρκεστάτην,
πάτερ, παράσχου καὶ καλὸν βίου τέλος.

1. τε ζωὴν Klotzius pro ζωήν τε. 3. τε om. B.

SCHOLIA GRAECA

AD

PROTREPTICUM ET PAEDAGOGUM.

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΝ.

PAG. 1, LINEA 4. Ἀμφίων] Ἀμφίων Διὸς παῖς καὶ Ἀντιόπης τῆς Ἀσωποῦ ποταμοῦ θυγατρὸς, οἱ δὲ Νυκτέως· ὃς λέγεται τῇ μουσικῇ πείθειν τοὺς λίθους χειρῶν ἀνθρωπίνων ἐκτὸς τὸ τεῖχος ἀνιέναι.

Ἀρίων] Ἀρίων Μηθυμναῖος μὲν ἦν τὸ γένος, μουσικὸς δὲ καὶ αὐτὸς ἰχθὺν δελεάσας. οὗτος γὰρ λέγεται ὑπὸ δελφῖνος διασωθῆναι ἐκ Σικελίας εἰς Κόρινθον.

ὁ Μηθυμναῖος] ὁ Λέσβιος· ἡ Μήθυμνα γὰρ πόλις Λέσβου.

Ἀρίονι τῷ Μηθυμναίῳ ἦν μὲν τέχνη λαμπρά· μουσικὸς γὰρ ἦν καὶ τὴν κιθάραν ἐξήσκητο. ἦν δὲ καὶ χρημάτων πόθος οὐ μέτριος. οὗτος οὖν εὑρὼν τοὺς Ἰταλιώτας καὶ Σικελιώτας μουσικῆς τ' ἐρᾶν καὶ πλουσίους εἶναι ἄρας εὐθὺς ἐπορεύετο τὴν τέχνην ἐπιδειξόμενος καὶ συναγεῖραι τὸν πλοῦτον γλιχόμενος, οὗπερ καὶ μάλιστα ἐφίετο. ὁλκάδος δὲ ἀναγομένης ἐπιτυχὼν ἀπῄει τὸν πόθον πληρώσων. ὡς οὖν ἐκεῖσε παρεγένετο καὶ ᾖδε τοὺς Ἰταλιώτας τοῖς κρούσμασιν καὶ πλούσιος ἦν, πολλῶν τῶν ἀνθρώπων παρασχομένων, ἐπὶ τὴν οἰκείαν πάλιν ἐσπούδαζε μετὰ τῶν χρημάτων, ἃ συνήγαγεν. ὡς δὲ εἴς τι μέρος τὸν πόρον ἐγένετο, εἰσῄει καὶ τοὺς ναύτας ὁ αὐτὸς τῆς φιλοχρηματίας ἔρως, καὶ τὸν Ἀρίονα φονεύειν διὰ τὴν περιουσίαν ἐβούλοντο. ὡς δὲ ἔγνω τῶν ναυτῶν τὴν ἐπιβουλὴν, τῶν μὲν χρημάτων τοῖς ναύταις ἐξίστατο,

1. Scholia in Protrepticum ex duobus codicibus edita sunt, Mutinensi (M) et Parisino 451 (P). Scholia alterutri codici propria litera vel M vel P sunt notata. Lemmata in codicibus nulla sunt, sed signa praefixa, quae signis in textu positis respondent.

3. τῆς Ἀ.] τοῦ ἀ. P.

4. λέγεται] ἐλέγετο P.

ib. Literae μουσικῇ πείθ. obliteratae in P.

7. ἰχθὺν] ἰχθῦν MP.

ib. διασωθῆναι] διουρισθῆναι P, ut videtur.

10. Ἀρίονι—] Hoc scholion in P ita est obliteratum ut pauca tantum verba vel literae singulae legi possint. Exhibui igitur quale in M legitur, correcto quod in codice est Ἀρίωνι et infra Ἀρίωνα. Comparanda autem cum his Herodoti narratio 1, 23, 24. ab aliis, quos interpretes indicarunt, scriptoribus repetita.

11. χρημάτων πόθος] χρηματοπόθος M, quasi χρηματοποιὸς οὐ μετρίως voluerit, quemadmodum Herodotus ἐργασάμενον χρήματα μεγάλα dixit.

12. οὖν εὑρὼν] Obscure scriptum in M.

14. γλιχόμενος] χλιχόμενος M.

16. ᾖδε] ηιδε M.

17. οἰκείαν scripsi pro οἰκίαν.

18. εἴς τι μέρος τὸν πόρον] Exspectes εἰς μέσον τὸν πορὸν vel εἴς τι μέρος τοῦ πόρου.

ἠξίου δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς συγχωρῆσαι μέλος ᾆσαι τὸ ὄρθιον. ἀλλ' οὐκ εἰς μάτην αὐτῷ τὰ μέλη γεγένηται, δελφῖνος τούτων ἀκούσαντος. ὡς γὰρ μετὰ τὴν ᾠδὴν ἀφῆκεν κατὰ τῆς θαλάσσης ἑαυτὸν, τοῖς νώτοις ὁ δελφὶς ὑποδεξάμενος καὶ μισθὸν ὥσπερ αὐτῷ τῆς τέρψεως ἀποδοὺς ἐπὶ τὸ Ταίναρον τῆς Λακωνικῆς ἀπεκόμιζεν, ὅθεν καὶ νῦν μνημεῖα τοῦ τότε συμβάντος ἐν Ταινάρῳ φυλάττεται· χαλκοῦν γὰρ αὐτὸν μετὰ τοῦ δελφῖνος ἀνέθηκαν.

P. 2, l. 2. *ἰχθὺν] τὸν δελφῖνα ὁ Ἀρίων.*

Θρᾴκιος] Ὀρφεὺς ὁ Θρᾷξ, σοφιστὴς ἀπατεών· λέγει δὲ τὸν Ὀρφέα.

2, 6. *ἀδελφὸν] ὅμοιον τὸ γένος. Εὔνομον] λέγεται περὶ Εὐνόμου χορδῆς αὐτῷ ῥαγείσης τέττιγα πληρῶσαι τὸ μέλος.*

2, 7. *Πυθικὸν] τὸν ἐν τῇ Πυθοῖ φανέντα.*

δράκοντι] δράκοντι οὕτω κληθέντι, ἀφ' οὗ καὶ ἡ Δελφῶν πόλις Πυθὼ κέκληται. οὗτος δέ ἐστιν ὁ δράκων ὁ ἐπιπεμφθεὶς μὲν τῇ Λητοῖ ὑπὸ Ἥρας δειμαίνειν αὐτὴν, ἀναιρεθεὶς δὲ ὑπὸ Ἀπόλλωνος.

2, 15. *τῷ ζυγῷ] ζυγὸν τὸν τῆς κιθάρας λέγει πῆχυν παρ' ὅσον ἀπὸ τῆς μαγάδος ἐπὶ τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς κιθάρας ἐπιζεύγνυσι τὰς χορδάς. μαγὰς δὲ λέγεται τὸ ἐπικείμενον ξύλον ἀμφὶ τῷ χελωνοειδεῖ μέρει τῆς κιθάρας ὄντι κοίλῳ τοῦ ἀντηχεῖν χάριν, ᾧ ἑδράζονται αἱ χορδαὶ πρὸς τὸ ἀντικρὺ μέρος ἀπευθυνόμεναι. ἀπὸ δὲ τοῦ χελωνοειδοῦς τούτου μέρους κέκληται καὶ ἡ κιθάρα χελώνη ἅπασα. φασὶ γὰρ τὸν Ἀπόλλωνα πρῶτον εὑρίσκοντα τὴν κιθάραν ἐκ χελώνης ταύτην ἁρμόσασθαι.*

2, 18. *χαλκοῦν] χαλκοῦς γὰρ ἵστατο ἐν Δελφοῖς οὗτος ὁ Εὔνομος κιθάραν διηγκυλωμένην καὶ ἐπὶ τῇ κιθάρᾳ τὸν τέττιγα φέρων.*

2, 22. *Πῆ δὴ οὖν] . . . . | . . . . | τοῖς ἐκτό | ποις πιστεύειν διέγνωτε | μονι δὲ . . νῖα | ἀλήθεια δυστ . . | και . . . . | κριται.*

2, 26. *Κιθαιρὼν δὲ ἄρα καὶ Ἑλικὼν] ὄρη οὕτω καλούμενα ἐν Βοιωτίᾳ. Ὀδρυσῶν] Ὀδρύσαι γένος Θρᾳκῶν.*

P. 3, l. 4. *γεγόνασι δράματα] καὶ γὰρ ἐν μὲν Κιθαιρῶνι καὶ Ἑλικῶνι, καθ' ἃ Δελφοὶ ὑποκάθηνται, ὁ δράκων ὑπὸ Ἀπόλλωνος τοξευθεὶς τραγῳδίας ὑπῆρξεν πατήρ· ὡσαύτως καὶ Ὀρφεὺς διασπαραχθεὶς ὑπὸ Ὀδρυσῶν ἄλλη ὑπόθεσις τραγῳδίας γεγένηται.*

6. *Ταινάρῳ] τενάρω* M.

10. Delevi *ὅτι* post *Εὐνόμου.*

16. Hoc quoque proximumque scholion fere tota obliterata sunt in P, integra in M.

ib. *τὸν τῆς κιθάρας—πῆχυν*] Conf. locos grammaticorum indicatos in Thesauro vol. 6. p. 1059.

24. *φέρων*] Sequuntur in M fragmenta vocabulorum obliteratorum, sic fere, '. . λ | *καὶ ταυτὶ ταστιχερ . . γεία* | *εὔνομον ὦ . . λλον σὺ* | *μὲν οἶσθά με καὶ ἑξῆς.*

25. *Πῆ δὴ οὖν*—] Scholion in margine exteriore scriptum in M, passim obliteratum.

30. *καθ' ἃ*] *καθὰ* MP.

31. *διασπαραχθεὶς*] *διασπαραχεὶς* P.

32. *ἄλλη ὑπόθεσις*] *ἄλλης ὑποθέσεως* M. Fort. *ἄλλης ὑπόθεσις.*

3, 5. *ὡραῖον ἄγαν.*

3, 6. *ληναΐζοντας*] *ἀγροικικὴ ᾠδὴ ἐπὶ τῷ ληνῷ ᾀδομένη, ἣ καὶ αὐτὴ περιεῖχε τὸν Διονύσου σπαραγμόν. πάνυ δὲ εὐφυῶς καὶ χάριτος ἐμπλέως τὸ κιττῷ ἀναδήσαντες τέθεικεν, ὁμοῦ μὲν τὸ ὅτι Διονύσῳ τὰ Λήναια ἀνάκειται ἐνδειξάμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ ὡς παροινίᾳ ταῦτα καὶ παροινοῦσιν ἀνθρώποις καὶ μεθύουσι συγκεκρότηται.*

3, 13. *τηλαυγὲς*] *μακρὰν φαινόμενον.*

3, 15. *τὴν ὑπερτάτην ὀρέγουσα*] *τὴν ὑπερέχουσαν ἐκτείνουσα.*

3, 17. *καταλειπόντων, οἰκούντων*] *Ἀττικῶς ἀντὶ τοῦ καταλειπέτωσαν, οἰκείτωσαν.*

3, 21. *Τερπάνδρου*] *νόμος εἷς τῶν Τερπανδρείων, οὕτως ὠνομασμένος διὰ τὸ ἀνθηρὸν εἶναι καὶ τοῖς ὄχλοις κεχαρισμένον, ὅν φασι Τέρπανδρον εὑρεῖν, τὸν τῶν κιθαρικῶν νόμων εὑρετήν.*

3, 22. *Φρύγιον—Δώριον*] *ἁρμονιῶν εἴδη.*

P. 4, l. 9. *ὀργιάζοντες*] *μυστηριολογοῦντες.*

ἐκθειάζοντες] *ἐκβακχεύοντες.*

4, 17. *ὡς δὲ*] *ἀντὶ τοῦ πρὸς δέ.*

4, 21. *πτηνὰ*] *πτηνὰ οἱ κοῦφοι· ἑρπετὰ οἱ ἀπατεῶνες· λέοντες οἱ θυμικοί· σύες οἱ ἡδονικοί· λύκοι οἱ ἁρπακτικοί· λίθοι καὶ ξύλα οἱ ἄφρονες.*

P. 5, l. 6. *παλιμβόλους*] *νόθους, ἀστάτους.*

5, 10. *κωδίοις*] *δοραῖς.*

5, 22. *τηνάλλως ὡς νεκροὶ*] *οἱ μάτην νενεκρωμένοι.*

P. 6, l. 5. *Δώριον ἁρμονίαν—*] *τρόποι ἁρμονικῆς.*

6, 7. *νεάτους*] *νεάτη ὄνομα χορδῆς μουσικῆς τελευταίας· νέατον γὰρ τὸ ὕστατον.*

6, 11. *Ἰουβὰλ*] *τοῦ καταδείξαντος ψαλτήριον καὶ κιθάραν, ὡς ἐν τῇ Γενέσει γέγραπται. ὧδε τὸν Νεστόριον διελέγχει ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν λόγον θεοῦ καὶ υἱὸν θεοῦ δοξάζων.*

6, 21. *κρέκῃ*] *κρέκειν διαψηλαφᾶν τὰς χορδὰς τοῖς δακτύλοις καὶ διαπειρᾶν, καὶ ἐπειδὴ κρούματι ἔοικεν ἡ τοιαύτη διαψηλάφησις, κρέκειν εἴρηται.*

6, 23. *ὡς*] *ἀντὶ τοῦ πρός.*

7. *μακρὰν* Klotzius pro *μακρόν.*

11. *νόμος*] *καπίτων* in P, *καπιτῶν* in M praemissum. Est ex textu, ubi *Καπίτωνος* quod est *Καπίωνος.*

ib. *Τερπανδρείων* scripsi pro *Τερπανδρίων.*

14. *ἁρμονιῶν εἴδη*] In margine M aliquot verba adscripta sunt a manu recentiore, inter quae sunt *τὸ δώριον, τὸ φρύγιον, τὸ λύδιον.* et inferius ab eadem manu, *ὅριον ψάμμον θεὶς καὶ εἰπὼν ἕως ὧδε στήσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ.*

30. *κρέκειν διαψηλαφᾶν*] *κρέκειν γὰρ διαψιλαφᾶν* (sic) P. et *διαψιλάφησις.*

33. *ἀντὶ τοῦ*] *τοῦ* om. MP.

P. 7, l. 3. ὄργανον] ὄργανόν ἐστι παναρμόνιον ἀντὶ τοῦ εἰκὼν ἀπαράλλακτος.

7, 23. πλάνη] ἡ πλάνη τοῦ Ἀδὰμ, καινὸν δὲ ἡ διὰ Χριστοῦ σωτηρία.

7, 24. Φρύγας] ὡς παρ' Ἡροδότῳ μυθολογεῖται Φρύγας καὶ Ἀρκάδας γενέσθαι ἀρχαίους, τοὺς δὲ Ἀρκάδας πρὸ τῆς σελήνης.

P. 8, l. 1. πρότερον] οἱ διὰ τὸ δεῖν ἔσεσθαι ἐν αὐτῷ προγεγενημένοι τῷ θεῷ εἴτε οὖν τὸ κύριε καταφυγὴ ἐγενήθης ὑμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ εἰς τὸ πρὸ τοῦ ὄρη γενηθῆναι καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην στίζει κατὰ τοῦτο οὐχ ἁμαρτών. M. rec.

8, 3. ὁ λόγος ἄνωθεν] διὰ τὸ ἀρχικὸν καὶ καινόν. M. rec.

8, 7. τοῦ εἶναι] ἐλλειπτικὸν τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. ἢ αἴτιος ὢν τοῦ εἶναι καὶ εὖ εἶναι. M. rec.

P. 9, l. 1. βαρβαρικῶς τιμωρούμενον] ἔθνος γάρ τι ἦν αἱμοχαρὲς καὶ ἀπηνὲς τοιαῦτα κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐπιφέρον. M. rec.

9, 24. τοὺς τὰ ὦτα κεκτημένους] δι' ὧν λέγει "ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω."

P. 10, l. 7. ἀνάπτων ἐκ κίονος] τὸν ἐπὶ Μωυσέως τοῦ πυρὸς στῦλον λέγει.

P. 12, l. 5. δάφνης] τῶν δαφνηφορικῶν οὕτως ὀνομαζομένων παρ' Ἕλλησιν δάφνας δι' ἐνναετηρίδος εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος κομίζοντες οἱ ἱερεῖς ἐξύμνουν αὐτόν. αὕτη ἡ αἰτία· τῶν Αἰολέων ὅσοι κατῴκουν Ἄρνην καὶ τὰ ταύτῃ χωρία κατὰ χρησμὸν ἀναστάντες ἐκεῖθεν καὶ περικαθεζόμενοι Θήβας ἐπόρθουν προκατεχομένας ὑπὸ Πελασγῶν. κοινῆς ἀμφοῖν ἑορτῆς Ἀπόλλωνος ἐνστάσης ἀνοχὰς ἔθεντο καὶ δάφνας τεμόντες οἱ μὲν ἐξ Ἑλικῶνος, οἱ δὲ ἐγγὺς τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, ἐκόμιζον τῷ Ἀπόλλωνι. Πολεμάτας δὲ ὁ τῶν Βοιωτῶν ἀφηγούμενος ἔδοξεν ὄναρ νεανίαν τινὰ πανοπλίαν αὐτῷ διδόναι καὶ εὐχὰς ποιεῖσθαι προστάττειν τῷ Ἀπόλλωνι δαφνηφοροῦντας δι' ἐνναετηρίδος. μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν ἐπιθέμενος κρατεῖ τῶν πολεμίων, καὶ αὐτός τε τὴν δαφνηφορίαν ἐτέλει καὶ τὸ ἔθος ἐκεῖθεν διατηρεῖται. ἡ δὲ δαφνηφορία· ξύλα ἐλαίας καταστέφουσι δάφναις καὶ ποικίλοις ἄνθεσι, καὶ ἐπ' ἄκρου

3. ἡ πλάνη] ἡ om. P.
5. Ἡρόδοτος] 2, 2.
16. λέγει] Matth. xi. 15.
20. παρ' Ἕλλησιν] παρησιν (ἑλλ superscr.) M. παρ' ὅσον P. Quae sequuntur ex Procli chrestomathia excerpta sunt, unde etiam Photius sumsit Bibl. p. 321, 35.
21. δάφνας] δάφνας γὰρ ἐν Βοιωτίᾳ Ph. et τὰ pro τό.
22. αὐτόν] διὰ χοροῦ παρθένων addit Ph.
ib. αὕτη ἡ αἰτία] καὶ ἡ αἰτία Ph.
24. παρακαθεζόμενοι] προσκαθεζόμενοι Ph.
29. προστάττειν post ἐνναετηρίδος collocat Ph. codex Marcianus.
32. ξύλα] ξύλον Ph.
ib. ἐπ' ἄκρου ex Ph. ἐπάκρῳ MP.

μὲν χαλκῆ ἐφαρμόζεται σφαῖρα, ἐκ δὲ ταύτης μικροτέρας ἐξαρτῶσι· κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ξύλου περιθέντες ἐλάσσονας τῆς ἐπ' ἄκρου τοῦ ξύλου καθάπτουσι πορφυρᾶ στέμματα, τὰ δὲ τελευταῖα τοῦ ξύλου περιστέφουσι κροκωτῷ. βούλεται δὲ αὐτῶν ἡ μὲν ἀνωτάτη σφαῖρα τὸν ἥλιον, ᾧ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀναφέρουσιν, ἡ δὲ ὑποκειμένη τὴν σελήνην, τὰ δὲ προσηρτημένα τῶν σφαιρίων ἄστρα τε καὶ ἀστέρας, τὰ δὲ στέμματα τὸν ἐνιαύσιον δρόμον· καὶ γὰρ καὶ τξέ ποιοῦσιν αὐτά. ἄρχει δὲ τῆς δαφνηφορίας παῖς ἀμφιθαλής, καὶ ὁ μάλιστα αὐτῷ οἰκεῖος βαστάζει τὸ κατεστεμμένον ξύλον, ὃ κωπὼ καλοῦσιν· αὐτὸς δὲ ὁ δαφνηφόρος ἑπόμενος τῆς δάφνης ἐφάπτεται, τὰς μὲν κόμας καθειμένος, χρυσοῦν δὲ στέφανον φέρων, καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα ποδήρη ἐστολισμένος, ἰφικρατίδας τε ὑποδεδεμένος, ᾧ χορὸς παρθένων ἐπακολουθεῖ, προτείνων κλῶνας πρὸς ἱκετηρίαν τῶν ὕμνων.

12, 6. ἐρίῳ] τὴν λεγομένην εἰρεσιώνην φησίν, ἣν οὕτως περιειλοῦντες ἐρίοις καὶ ταινίαις ὑφασμάτων λινέων (ἣν δὲ κλάδος ἀπὸ τῆς μορίας ἐλαίας) καὶ ἀκροδρύοις παντοίοις περιαρτῶντες, ἀνῆγον εἰς ἀκρόπολιν τῇ Πολιάδι Ἀθηναῖοι Παναθήναια, οὕτως ἐπευφημοῦντες "εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ μῆλα" καὶ ἑξῆς.

12, 15. διὰ Χριστοῦ] τοῦτο καὶ περὶ τῶν Ἑβραίων φησὶν ὁ ἀπόστολος ὅτι ἕως τῆς σήμερον ἔτι ἀναγινώσκεται Μωσῆς. κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται καὶ ἀνακαλυπτόμενον ὅτι ἐν Χριστῷ ἀνακαλύπτεται. M. rec.

12, 18. Ἄδυτα—] οἷα τὰ λεγόμενα τοῦ Τροφωνίου ὑπὸ μυχοῖς γῆς ὄντα καὶ τοὺς ἐκεῖ κατιόντας ἐμπλήττοντα. M. rec.

12, 19. Θεσπρωταῖον] Θεσπρωτία μέρος ἐστὶ γῆς οὕτω καλουμένης Ἠπείρου, ἐν ᾗ ἐλέγετο μαντεῖον εἶναι Διός, διὰ λεβήτων ἠχούντων πως γιγνόμενον.

12, 20. Κιρραῖον] τὸν Φωκικόν· Κίρρα γὰρ πόλις Φωκίδος.

γεράνδρυον] γεράνδρυον δὲ παλαιὸν ξύλον· ἐν Διδύμῳ δὲ ὄρει τῆς Κυζίκου φαίνονται οἱ Ἀργοναῦται τὴν Ῥέαν ἐξευμενιζόμενοι ἄγαλμα αὐτῆς ἐκ παλαιοῦ ξύλου ἀμπελίνου κατασκευάσαντες.

P. 13, l. 1. ψάμμοις] λέγει τὸ ἐν Ἄμμωνι μαντεῖον.

13, 8. Κλάριον] Κλάρος Κολοφῶνος πόλις, ὅθεν ἦν Νίκανδρος ὁ ποιητής.

1. σφαῖρα M et Ph. σφαῖρα P.
2. ἐλάσσονας] ἐλάσσονος Ph. codex Marc.
ib. ἐπ' ἄκρου] ἐπ' ἄκρῳ Ph.
ib. τοῦ ξύλου om. Ph. cod. Marc.
4. αὐτῶν] αὐτοῖς Ph.
6. τὰ δὲ στ.] τὰ δέ γε στ. Ph.
9. αὐτῷ οἰκ. Ph. pro αὐτῷ, [illegible] cod. Marc. a m. pr.; [illegible] αὐτὸ et αὐτῷ.
23. τὸν Φωκικόν, [illegible] M.
25. [illegible]

Διδυμέα] ἐν Μιλήτῳ πόλει τῆς Καρίας Διδυμέως Ἀπόλλωνός ἐστι μαντεῖον.

13, 9. Ἀμφιάρεων] ἐπειδὴ περὶ τὸ Ἅρμα τῆς Βοιωτίας τόπον οὕτω καλούμενον καταποθεὶς Ἀμφιάρεως ἐμαντεύετο τοῖς δεομένοις· πᾶσα δὲ μαντεία εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀναφέρεται.

τὸν Ἀπόλλω] τοῦ ἐν Μιλήτῳ Ἀπόλλωνος· οὗτος γὰρ ἀπὸ τόπου Κολοφῶνος ἐκαλεῖτο.

13, 10. τερατοσκόπους] Καρανός τις Ἀργεῖος ἐπὶ ὀχήματος αἰγῶν κατὰ χρησμὸν εἰς Μακεδονίαν μετῳκίσθη.

P. 14, l. 1. αἶγες] Καρανῷ τῷ Ποιάνθους υἱῷ ἐξ Ἄργους μέλλοντι ἀποικίαν στέλλειν ἐπὶ Μακεδονίαν εἰς Δελφοὺς ἐλθόντι ἔχρησεν ὁ Ἀπόλλων

φράζεο, δῖε Καρανέ, νόῳ δ' ἐμὸν ἔνθεο μῦθον·
ἐκπρολιπὼν Ἄργος τε καὶ Ἑλλάδα καλλιγύναικα
χώρει πρὸς πηγὰς Ἁλιάκμονος· ἔνθα δ' ἂν αἶγας
βοσκομένας ἐσίδῃς πρῶτον, τότε τοι χρεών ἐστι
ζηλωτὸν ναίειν αὐτὸν γενεάν τε πρόπασαν.

ἐκ δὴ τοῦ χρησμοῦ προθυμότερος γενόμενος Καρανὸς, σύν τισιν Ἕλλησιν ἀποικίαν στειλάμενος, ἐλθὼν εἰς Μακεδονίαν ἔκτισε πόλιν καὶ Μακεδόνων ἐβασίλευσε, καὶ τὴν πρότερον καλουμένην Ἔδεσσαν πόλιν Αἰγὰς μετωνόμασεν ἀπὸ τῶν αἰγῶν. ᾤκεῖτο δὲ τὸ παλαιὸν ἡ Ἔδεσσα ὑπὸ Φρυγῶν καὶ Λυδῶν καὶ τῶν μετὰ Μίδου διακομισθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην. ταῦτα Εὐφορίων ἱστορεῖ ἐν τῇ Ἱστίᾳ καὶ τῷ Ἰνάχῳ.

14, 2. κόρακες] Βοιωτοὶ πολεμούμενοι ὑπὸ Αἰολέων ἔλαβον χρησμὸν εἰ δεῖ πολεμεῖν· ὁ δὲ Ἀπόλλων εἶπεν αὐτοῖς, ὅταν ἴδητε λευκοὺς κόρακας, τότε πολεμήσατε. κατά τινα δὲ καιρὸν νέοι τινὲς κατὰ παιδιὰν γυψώσαντες κόρακας ἀφῆκαν ἵπτασθαι. νομίσαντες Βοιωτοὶ τοῦτο τὸν χρησμὸν δηλοῦν ἐξελθόντες ἐπολέμησαν καὶ ἀπώλοντο, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐς κόρακας ἀντὶ τοῦ εἰς ἀπώλειαν· καὶ οὕτω μαντικοὶ κόρακες ἐνομίσθησαν.

14, 5. Ἀλκιβιάδην] οὗτός ἐστιν Ἀλκιβιάδης, ὁ Κλεινίου μὲν παῖς, Σωκράτους δὲ ἐρώμενος, οὗ καὶ ἐν τῷ Συμποσίῳ Πλάτων μέμνηται ὡς ἐπεισελθόντος τοῖς φιλοσόφοις συμπλησιάζουσιν μετά τινος ἑταίρας καὶ ἐπικωμάσαντος τὴν ἀρχήν.

14, 9. ἐγκυκλήσω] ἐγκύκλημα ἐκάλουν σκεῦός τι ὑπότροχον ἐκτὸς τῆς σκηνῆς, οὗ στρεφομένου ἐδόκει τὰ ἔσω τοῖς ἔξω φανερὰ γίνεσθαι. ἐγκυκλήσω οὖν ἀντὶ τοῦ φανερώσω, γυμνώσω.—Διεξοδικώτερον δὲ

8, 10, 13, 18. Καρανός] Apud alios Κάρανος.

23. Εὐφορίων] Fragm. 24. p. 59. apud Meinekium.

35. ἐγκυκλήσω. ἐγκύκλημα] Scripsit vel scribere debuit ἐκκυκλήσω. ἐκκύκλημα.

περὶ τοῦ αὐτοῦ εἰπεῖν, ἐγκύκλημα ἐλέγετο βάθρον ἐπὶ ξύλων ὑψηλῶν, ᾧ ἐπίκειται θρόνος· δείκνυσι δὲ τὰ ὑπὸ τῇ σκηνῇ ἐν ταῖς οἰκίαις πραχθέντα ἀπόρρητα. ὑφ' οὗ δὲ εἰσάγεται τὸ ἐγκύκλημα, εἰσκύκλημα ὀνομάζεται, καὶ χρὴ τοῦτο νοεῖν καθ' ἑκάστην θύραν, ἵν' ᾖ καθ' ἑκάστην οἰκίαν. δείκνυσι δὲ ἡ μηχανὴ θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς ἐν ἀέρι, Βελλεροφῶντα ἢ Περσέα, καὶ κεῖται κατὰ τὴν ἀριστερὰν πάροδον ὑπὲρ τὴν σκηνὴν τὸ ὕψος. ὃ δέ ἐστιν ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴ, τοῦτο καλοῦσιν ἐν κωμῳδίᾳ τὴν κράδην. δῆλον δ' ὅτι συκῆς ἐστι μίμησις· κράδην γὰρ Ἀθηναῖοι ἀποκαλοῦσι τὴν συκῆν.

14, 16. Δηώ] περὶ Δηοῦς, ἣ δὴ μήτηρ τῆς κόρης, ἣν καὶ Περσεφόνην καλοῦσιν.

14, 18. Ἐλευσίς] τόπος ἱερὸς τῆς Ἀττικῆς.

P. 15, l. 3. Μυοῦντος] ὄνομά τινος Ἀθηναίου.

εἰ δὲ καὶ ἀπὸ] τὸ ἑξῆς· εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντος δεδόξασται ὑμῶν τὰ μυστήρια, οὐ φθόνος· ἐπιτυμβίῳ γὰρ τιμῇ δεδόξασται.

15, 11. Δάρδανος] Διὸς μὲν παῖς, βασιλεὺς δὲ τῶν Φρυγῶν, πρῶτος λέγεται κατάρξαι τῶν εἰς τὴν Ῥέαν μυστηρίων τελουμένων.

15, 12. Ἠετίων] Ἠετίων ὄνομα κύριον τοῦ ἱστορουμένου πρώτου κατάρξαι τῶν ἐν Σαμοθρᾴκῃ τῇ Ῥέᾳ τελουμένων μυστηρίων.

ὄργια] ὄργια ἀπὸ τῆς ὀργῆς, μυστήρια ἀπὸ μύσους. M.

15, 13. ὁ Μίδας] Μίδας, Γαλατῶν βασιλεὺς, λέγεται καὶ οὗτος μαθὼν τὰ Ῥέας μυστήρια παρὰ Ὀδρύσου τοῦ Θρᾳκῶν βασιλέως διαδοῦναι τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ.

15, 14. Ὀδρύσου] Ὄδρυσος βασιλεὺς Θρᾳκῶν, ᾧ ὁμώνυμον τὸ ἔθνος.

15, 16. Κινύρᾳ] οὗτος ὁ Κινύρας βασιλεὺς ἐγένετο Κύπρου.

P. 16, l. 16. φαλλός] σχῆμα αἰδοίου.

16, 18. μυούμενοι] τελούμενοι.

16, 19. Δηοῦς δὲ μυστήρια] Δηοῦς ἤτοι Δήμητρος μυστήρια παρὰ Φρυξίν.

16, 21. Βριμώ] Ἑκάτης ἐπίθετον.

16, 24. Κυβέλῃ] Κυβέλη ἡ Ῥέα· Κύβελα γὰρ ὄρη τῆς Φρυγίας, ἔνθα τιμᾶται.

Κορύβασιν] Κορύβαντες δαίμονες περὶ τὴν Ῥέαν ὡπλισμένοι.

P. 17, l. 7. ἐκιρνοφόρησα] κίρνον τὸ λίκνον, ὃ σημαίνει τὸ πτύον, ἀπὸ τοῦ λικμᾶν, ὅπερ ἐστὶν ἱερὸν τῆς Δήμητρος, ὃ αἱ μυούμεναι τὰ ταύτης μυστήρια ἐβάσταζον· ἐκιρνοφόρησα οὖν ἀντὶ τοῦ ἐβάστασα καὶ ἐμυήθην τὰ ταύτης μυστήρια τῆς Δήμητρος.

6. Βελλεροφῶντα M. βελλεροφόντην P. 9. ἀποκαλοῦσι M. καλοῦσι P. 37. οὖν] ἄρα P.

17, 15. Σαβαζίων] τῶν ἐπιτελουμένων Διονύσῳ τῷ γεγονότι ἐκ Διὸς τῇ Περσεφόνῃ, ὃν Σαβάζιον καὶ Ζαγρέα ὠνόμαζον.

P. 18, l. 1. ταυρόμορφον] ἡ Φερσεφόνη τὸν Ζαγρέα Διόνυσον· ταυρόμορφον εἶπε διὰ τὸ ἄγαν αὐτοῦ ἀγρευτικόν.

18, 4. ἐπιτελῶν] καλῶν. M.

18, 6. διηγήσομαί σοι] καὶ τὰ λόγια.

18, 10. Θεσμοφόρια] ἑορτὴ οὕτω καλουμένη Δήμητρος καὶ Κόρης. μεγαρίζοντες] μέγαρα καλοῦσι τοὺς Βοιωτούς· μεγαρίζοντες οὖν ἀντὶ τοῦ θύοντες.

18, 12. Σκιροφόρια] Σκιροφόρια ἑορτῆς ὄνομα ἐπιτελουμένης τῇ Ἀθηνᾷ διὰ Σκίρωνα τὸν λυμαινόμενον πᾶσι τοῖς παρ' αὐτὸν καταίρουσιν, ὠθοῦντα εἰς τὴν παρακειμένην θάλασσαν βορὰν τῇ καραδοκούσῃ χελώνῃ, ἀναιρεθέντα δὲ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς.

18, 15. Κουρήτων] Κουρῆτες δαίμονές τινες οὕτω λεγόμενοι τῆς Ῥέας ὁπλοφόροι χορείαν περὶ αὐτὴν ἐκτελοῦντές τινα μυστικήν· οἳ καὶ Δία καὶ Διόνυσον ἔτι νηπίους κρυπτομένους ἀπὸ τῶν ἀπειλούντων ἀπολέσειν αὐτοὺς ἔσωσαν, τῷ πατάγῳ τῶν ὅπλων τὴν ἀρίπιον ἄδηλον ποιοῦντες φωνήν.

P. 19, l. 1. κῶνος] κῶνοι οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ θύρσοι, ὡς Διογενιανός· ῥόμβος, δῖνος, κῶνος ξυλάριον, οὗ ἐξῆπται τὸ σπαρτίον, καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς ἐδονεῖτο, ἵνα ῥοίζῃ· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ῥύμβος ἐκαλεῖτο. οὕτω Διογενιανός. ὅτι δὲ ῥόμβος καὶ ῥύμβος λέγεται Ἀπολλώνιός φησιν ὁ Ῥόδιος

ῥύμβῳ καὶ τυπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.

ὁ κῶνος καὶ ῥόμβος] εἴδη ὀρχήσεως.

19, 2. παρ' Ἑσπερίδων] Ἑσπερίδες νύμφαι τινὲς νόμιοι οὕτω λεγόμεναι, αἱ φυλάττουσαι τὰ λεγόμενα χρύσεα μῆλα·

Αἴγλη τ' ἠδ' Ἐρύθεια καὶ Ἑσπερέθουσα βοῶπις·

ὥς φησιν Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος.

8. Post καλοῦσι aliquid excidit. Conf. Lobeck. Aglaoph. p. 829.

15. αὐτὴν Schinas pro αὐτήν.

17. ἀρίπιον] Corruptum.

20. ξυλάριον] ξυλήριον M. ξυλήριον P.

21. ῥοίζῃ] ῥοιζῆι M.

22. Ἀπολλώνιος] Argon. 1, 1139.

24. ῥύμβῳ] ῥόμβῳ apud Apollonium: sed ῥύμβῳ Etym. M. p. 206, 25. De duobus turbinum generibus, κώνῳ et ῥόμβῳ, v. Lobeck. Aglaoph. p. 700.

ib. τυπάνῳ pro τυμπάνῳ ex aliquot codicibus Apollonii.

25. ῥόμβος M. ἡ ῥόμβος P.

28. Αἴγλη τ' ἠδ' Ἐρύθεια] Codices ἡ δὲ ἐρυθία, omisso Αἴγλη τ', quod restituit R. Ungerus in *Sinide s. poeticarum fabularum delectu* (Halis 1866), p. 108. collatis mythographorum Latinorum locis et emendato loco Apollodori 2, 5, 11. μετὰ τούτου δὲ Ἑσπερίδες ἐφύλαττον, Αἴγλη, Ἐρύθεια, Ἑσπερέθουσα (libri ἑστία ἐρέθουσα). Versus autem ille Αἴγλη τ'—βοῶπις, ut monet Ungerus, haud dubie Hesiodi est, ex quo tres illae Hesperides a mythographis memorantur, non Apol-

19, 8. Τιτᾶνες] Τιτᾶνες δαίμονες οὕτω λεγόμενοι καταχθόνιοι, οἳ λέγονται διασπαράξαι τὸν Διόνυσον.

λέβητα] ἐσχάραν.

19, 13. γέρας] τὸ ἐπὶ τιμῇ διδόμενον.

19, 16. Παρνασσόν] ὄρος τῆς Φωκίδος.

19, 20. φοινικίδι] ἱματίῳ φοινικῷ χρώματι βεβαμμένῳ.

P. 20, l. 3. ἀνακτοτελέστας] παρὰ τὸ τελεῖν καὶ τελετὰς ἐπινοεῖν περὶ τὰ ἀνάκτορα, ἅπερ ἱερά ἐστιν· ἄνακτας γὰρ τοὺς θεοὺς ἔλεγον.

20, 8. θεσμοφοριάζουσαι] Θεσμοφόρια ἐστιν ἑορτὴ Δήμητρος· ταύτης δὲ τῆς προσηγορίας τετύχηκεν, ἐπειδὴ ἅμα τῇ εὑρέσει τῶν Δημητριακῶν καρπῶν ἐπενοήθησαν θεσμοί, τοῦτ' ἔστι νόμοι, τῶν πρὸ τούτου θηριώδη τὴν δίαιταν ἐχόντων.

20, 18. Ἄττιν] ὅτι Ἄττις ὁ αὐτὸς εἶναι τῷ Διονύσῳ καταλέγεται, οὗτος δὲ τῶν αἰδοίων ἐστέρηται· ὅτε γὰρ ὁ Διόνυσος ὑπὸ Τιτάνων διεσπάσθη, ἡ Ῥέα τὰς σάρκας αὐτοῦ εὑροῦσα διεσπασμένας ἐν τοῖς ὀρεινοῖς τόποις συνέθηκεν, τὰ αἰδοῖα μόνα μὴ εὑροῦσα· ὅθεν ἱστόρησάν τινες παρὰ τῶν διασπασάντων ἐν κίστῃ τεθεῖσθαι καὶ Τυρσηνοῖς παρατεθεῖσθαι· διὸ καὶ τούτων χωρὶς ὁ Ἄττις ὑπείληπται ὡς ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διονύσῳ.

P. 21, l. 3. αἰσχύνης ἔμπλεως] ὄντως ἡ δόξα αὐτῶν ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν ἦν, φησὶν ὁ ἀπόστολος. M. rec.

21, 7. φρέατι] τὸ φρέαρ καλλίχορον οἱ παλαιοὶ ὀνομάζουσι. Καλλίμαχός φησιν

καλλιχόρῳ ἐπὶ φρητὶ καθέζεο παιδὸς ἄπαυστος.

P. 22, l. 8. μεγαλήτορος] μεγαλοψύχου, τοῦ Ἀθηναίων.

Ἐρεχθειδῶν] ἀπὸ τοῦ Ἐρεχθέως.

22, 10. ἅσσα] ὁποῖα.

22, 12. λήναις] ταῖς Βάκχαις, ἢ παρὰ τὰς ληνοὺς τῷ εἶναι αὐτὰς λιθίνας, ἢ παρὰ τὰ ἔρια ἐν ᾧ στρέφονται· λήνεα γὰρ τὰ ἔρια, ὅθεν καὶ ληνάριος.

P. 23, l. 1. σησαμαῖ] εἴδη πεμμάτων.

23, 2. τολύπαι] ἐρίων ἐλίγματα.

πόπανα] πέμματα πλακουντοειδῆ, περιφερῆ, ὀμφαλοὺς ἔχοντα.

23, 3. Βασσάρου] βασσάρα λέγεται ἔνδυμα βακχικόν.

lonii Rhodii, cujus nomen, ni fallor, aut scholiasta Clementis aut librarius per errorem ex scholio praecedente intulit, ubi eadem verba leguntur Ἀπολλώνιός φησιν ὁ Ῥόδιος.

9. Θεσμοφόρια] θεσμοφορία M.

13. ὁ addidit Schinas hic et in fine scholii.

22. Καλλίμαχος] H. in Cer. 16. ubi v. Meinekii annotationes p. 67. et 219.

29. λήνεα] λήνη P. ληναία M, unde correxi λήνεα, quod per ἔρια explicat Hesychius. Praecedentia corrupta.

23, 5. φθοῖς] φθόϊς πλακοῦντος εἶδος, ὃ συναλείφοντες Ἀττικοὶ φθοῖς καλοῦσιν.

23, 14. Ἴακχον] τὸν καταχθόνιον Διόνυσον.

P. 24, l. 15. μηναγύρτην] τὸν ἱερέα τῆς Ῥέας οὕτω καλοῦσιν μηναγύρτην. μηναγύρται δὲ οἱ ἱερεῖς τῆς Ῥέας οὕτω προσαγορεύονται, ὅτι κατὰ μῆνα ἤγειρον καὶ ἤθροιζον χρήματα μεταιτοῦντες κώμας καὶ πόλεις καὶ οἰκίας περινοστοῦντες, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων βαστάζοντες τὰ εἴδωλα, οἱ αὐτοὶ ὄντες καὶ μητραγύρται διότι τὴν μητέρα τῶν θεῶν τὴν Ῥέαν βαστάζοντες ἐπ᾽ ὤμων συλλογὴν χρημάτων ἐποίουν.

24, 17. θηλείας—νόσου] θήλειαν νόσον οἶμαι τὴν γυναιξὶν ἁρμόζουσαν λέγει, ἥτις ἡδονή ἐστιν· ὡς γὰρ τῶν στερροτέρων καὶ καρτεροψύχων καρδίαν χαυνοῦσα καὶ ἐκθηλύνουσα. M. rec.

24, 20. Εὐήμερον] οὗτός ἐστιν ὁ Εὐήμερος, ὃν τινες Μεσσήνιον, οὗ μέμνηται ὁ Καλλίμαχος ἐν τοῖς χωλιάμβοις λέγων

γέρων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψύχει·

ὃς διεβάλλετο ὡς ἄθεος. Ἀκράγας Σικελίας καὶ ὄρος καὶ πόλις ὁμώνυμος.

24, 21. Διαγόραν] Διαγόρας φιλόσοφος ἐγένετο, Μήλιος τῷ γένει, ὃς ἐξ ἀρχῆς εὐσεβὴς ὢν ὕστερον εἰς ἀθεότητα ἐτράπη ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· παρακαταθήκην πιστεύσας, ἀρνησαμένου τοῦ λαβόντος, ἔφησεν μὴ ἐφορᾶν τὸ κρεῖττον τὰ ἀνθρώπινα· μὴ γὰρ ἂν ἀνέχεσθαι τῶν οὕτω κακῶν. τούτου μέμνηται Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς ἐν οἷς φησι Σωκράτη τὸν Μήλιον ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν Διαγόραν· τοῦ δὲ Ἵππωνος καὶ αὐτοῦ ὡς ἀσεβοῦς γενομένου μέμνηται ὁ Κρατῖνος.

P. 26, l. 6. ὅστις ποτ᾽ εἶ σύ] πρὸς τὸν τούτων ἁπάντων συνοχέα τρέπει τὸν λόγον καὶ φησὶν, τίς ἄρα εἶ σὺ, ὅτι καὶ δυσθεώρητος εἶ; τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ δυστόπαστος, ἐκ τοῦ τοπάζω, ἤγουν ὑπολαμβάνω. M. rec.

26, 13. τῶν ἀστέρων] πρῶτος τρόπος ἀπάτης. M. rec.

26, 17. Δηώ] τρόπος πλάνης. M. rec.

26, 20. ἀντιδόσεις] τρίτος τρόπος τὸ τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων στασιῶδες καὶ ἀνώμαλον. M. rec.

26, 21. Εὐμενίδας] αἱ αὐταὶ ταῖς Ἐρινύσιν αἱ Εὐμενίδες, ἃς εὐφήμως Εὐμενίδας εἰρήκασιν.

P. 27, l. 4. Ἐπιμενίδης] Ἐπιμενίδης οὗτος Κρὴς μὲν ἦν τὸ γένος,

8. διότι—βαστάζοντες scripsi pro διὰ τὸ—βαστάζοντας.

13. Μεσσήνιον scripsi pro Μεσήνιον.

15. ψύχει] Sic etiam ap. Plut. de placit. philos. 1, 7. sed scribendum ψήχει cum Bentleio ad fragm. 86.

22. Ἀριστοφάνης] Nub. 828. ubi v. scholiastae annotatio.

24. Κρατῖνος] Non memoravit Meinekius in Cratini fragmentorum collectione.

33. Ἐρινύσιν] ἐρινῦσιν M.

ἱερεὺς Διὸς καὶ Ῥέας, καὶ καθαίρειν ἐπαγγελλόμενος παντὸς οὑτινοσοῦν βλαπτικοῦ, εἴτε περὶ σῶμα εἴτε περὶ ψυχὴν, τελεταῖς τισι, κατ' αὐτὸν εἰπεῖν· οὗτος καὶ ὕβριν καὶ ἀναίδειαν ὑπέλαβεν εἶναι θεοὺς, καὶ νεὼς καὶ βωμοὺς αὐταῖς ἱδρύσατο καὶ Ἀθήνησι θύειν παρεκελεύετο.— οὗτος ἐκάθηρε τὰς Ἀθήνας· ἦν δὲ Κρὴς τῷ γένει καὶ σοφώτατος, οὗ καὶ Μένανδρος μέμνηται ἐν ταῖς Κωνειαζομέναις.

27, 21. ἐν χρῷ] ἀντὶ τοῦ πάνυ ἐγγὺς, ἤτοι ἀληθῶς· οὕτω καὶ Ἱερεμίας "θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι" ἀντὶ τοῦ ἀληθής.

P. 28, l. 3. ᾄσσοντες ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν] ἤγουν ἐφορμῶντες. M. rec.

28, 6. Ἀκραγαντῖνος] Ἀκράγας τῆς Σικελίας καὶ πόλις καὶ ὄρος λέγεται πατρὶς Ἐμπεδοκλέους ἀνδρὸς φιλοσόφου καὶ μάλιστα δόξαντος φυσικοῦ γεγενῆσθαι. συντέτακται δὲ αὐτῷ βιβλία φυσικὰ δι' ἑξαμέτρων.

28, 16. καλλίπετε] καταλείψατε τὸ σκότος. M. rec.

28, 21. ἐντεῦθεν ἄρχεται δεικνύειν ὅτι ἄνθρωποι ἦσαν οἱ παρ' αὐτοῖς θεοί. M. rec.

P. 29, l. 1. Κορυφασίαν] Κορυφασίαν αὐτὴν κεκλήκασιν, ὅτι ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Διὸς ἐγεννήθη, ἣ μητέρα φασὶν αὐτῆς.

29, 7. Κύρβαντος] Κύρβας ὄνομα κύριον, ἀφ' οὗ καὶ Κορύβαντες οἱ περὶ τὴν Ῥέαν δαίμονες ὠνομάσθησαν.

29, 28. κεράμῳ] τινὲς τὸν κέραμον δεσμωτήριον ἐξηγήσαντο· οὕτω γάρ φασι Κυπρίους τὸ δεσμωτήριον λέγειν.

P. 30, l. 4. Ὑπερβορέοισιν] Ὑπερβόρεοι ἔθνος Σκυθικὸν, οὕτω καλούμενον διὰ τὸ ἀνωτάτω τῶν βορειοτάτων μερῶν, ὅθεν πνεῖ ὁ Βορέας, ἔχειν τὴν οἴκησιν· οὗτοι δὲ ὄνους θύουσι τῷ Ἀπόλλωνι.

30, 20. Κυνοσούριδος] κώμη Λακεδαίμονος.

30, 21. ἐν Τήνῳ] Τῆνος μία τῶν Κυκλάδων νήσων.

P. 31, l. 7. Κυπριακὰ ποιήματα] Κύπρια ποιήματά εἰσιν τὰ τοῦ κύκλου· περιέχει δὲ ἁρπαγὴν Ἑλένης· ὁ δὲ ποιητὴς αὐτῶν ἄδηλος· εἷς γάρ ἐστι τῶν κυκλικῶν. κυκλικοὶ δὲ καλοῦνται ποιηταὶ οἱ τὰ κύκλῳ τῆς Ἰλιάδος ἢ τὰ πρῶτα ἢ τὰ μεταγενέστερα ἐξ αὐτῶν τῶν Ὁμηρικῶν συγγράψαντες.

31, 16. σχιζίαν] σχιζίας, λεπτὸς παρὰ Ἀττικοῖς, ὡς Διογενιανός φησι. σχιζίας] ἤτοι ἰσχνὸς, λιγνός. M. rec.

31, 19. Οἴτῃ] Οἴτη τῆς Τραχῖνος ὄρος· ἡ δὲ Τραχὶς τῆς Θεσσαλίας.

5. ἐκάθηρε] καθῆραι M. καθῆραι P.
6. Κωνειαζομέναις Meinekius Com. vol. 4. p. 156. pro κωνεαζομέναις.
9. Post ἐφορμῶντες (ἐφορῶντες codex) sequitur in M rec. ἔχε καὶ ἄλγεα τὰ αὐτά. δηλοῦσι δὲ τὰς θλίψεις.
11. πατρὶς Schinas pro περί.
33. Διογενιανός] διογενι . . . M. adscripto a m. recenti διογένης.

P. 32, l. 1. Μάκαρ] μνημονεύει Ὅμηρος τοῦ Μάκαρος ἐν οἷς φησιν

ὅσσον Λέσβος ἄνω, Μάκαρος ἕδος, ἐντὸς ἐέργει.

32, 19. Ἀμυμώνην] αὕτη ἡ Ἀμυμώνη, Δαναοῦ θυγάτηρ, ἐξῆς ἔσχε τὸν Ναύπλιον.

32, 25. Ἀρσινόη] ταύτην τὴν Ἀρσινόην τινὲς μητέρα τοῦ Ἀσκληπιοῦ φασι, τινὲς δὲ Κορωνίδα. ἔστι δὲ ἡ Ἀρσινόη Λευκίππου θυγάτηρ, ἡ δὲ Κορωνὶς Φλεγύου.

P. 33, l. 6. αἰγῶν] ἀστεῖον ἄγαν.

33, 16. Ἀλκμήνης] Ἀλκμήνῃ μὲν τρεῖς νύκτας ὁ Ζεὺς συνῆλθεν, ἔνθεν τριέσπερος ὁ Ἡρακλῆς· τῇ δὲ Μνημοσύνῃ ἐννέα συνεγένετο νυξὶν, ἔνθεν καὶ ἐννέα εἰσὶν αἱ Μοῦσαι.

33, 19. ἀλεξίκακον] τὸν Ἡρακλέα δηλονότι. M. rec.

P. 35, l. 1. Ἴσθμια] Ἰσθμὸς τόπος στενὸς ἐν Κορίνθῳ, περιεχόμενος ὑπὸ δύο θαλασσῶν. ἐνταῦθα ἤγετο τὰ Ἴσθμια, ἅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Σίσυφος διέθηκεν ἐπὶ Μελικέρτῃ τῷ καὶ Παλαίμονι, τῷ Ἰνοῦς καὶ Ἀθάμαντος, ἀποθεωθέντι δὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ· ὕστερον δὲ τῷ Ποσειδῶνι ἀνιέρωτο ὁ ἀγών.

Νέμεα] τῶν Νεμέων τοῦ ἀγῶνος ἡ αἰτία ἐστὶν αὕτη· ὅτε οἱ ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας σὺν Ἀδράστῳ καὶ Πολυνείκει ἐστρατεύοντο, παρέβαλον εἰς τὴν Νεμέαν· τόπος δὲ οὗτος τοῦ Ἄργους· ζητοῦντες δὲ ὑδρεύσασθαι συνέτυχον Ὑψιπύλῃ τῇ Θόαντος θυγατρὶ, τρεφούσῃ παιδίον Ὀφέλτην καλούμενον, Εὐφήμου καὶ Εὐρυδίκης. ἡ δὲ ἀποθεμένη τὸ παιδίον ἀπῆλθεν αὐτοῖς ὑδρεύσασθαι βουλομένη· δράκων ἐν τοσούτῳ περιπεσὼν τῷ παιδίῳ ἀνεῖλεν αὐτό· ἡ δὲ ἐπανελθοῦσα ἐθρήνει. Ἀμφιάραος δὲ ὁ μάντις, εἷς ὢν τῶν ἑπτὰ, ἀπὸ τοῦ συμβάντος τοῖς Ἕλλησι θάνατον προεμαντεύσατο καὶ τὸν παῖδα Ἀρχέμορον ἐκάλεσεν· Ἄδραστος δὲ παραμυθούμενος τὴν Ὑψιπύλην ἐπ' αὐτῷ τὸν Νεμεακὸν ἀγῶνα συνεστήσατο, ὃς ὕστερον τῷ Διὶ ἀνιερώθη.

Πύθια] Πύθια διὰ Πύθιον δράκοντα τὸν ἀναιρεθέντα μὲν ὑπὸ Ἀπόλλωνος, σαπέντα δὲ ἐπικείμενον τῷ ὄρει Παρνασσῷ ἐπιλεγομένῳ.

35, 7. Πίσα] Πίσα πόλις τῆς Ἤλιδος, ἔνθα τὰ Ὀλύμπια τῷ Διὶ ἄγεται, τοῦ Πέλοπος διὰ τὴν κατ' Οἰνομάου νίκην τοῦ κηδεστοῦ πρώτου αὐτὰ διαθεμένου, ὥς τινες.

1. Ὅμηρος] Il. 24, 544.

8. Φλεγύου Nauckius in Museo Rhen. a. 1850. vol. 7. p. 305. pro φησὶ λέγουσιν οὕτως. Verbi λέγουσιν obscura in M scriptura est.

20. Πολυνείκει] πολυνίκει M.

23. Εὐφήμου] Corruptum.

31. ἐπιλεγομένῳ] ἐπιλεγόμενον P, quod fuit etiam in M, sed correctum est a m. pr.

35, 9. σφετερίζεται] ἰδιοποιεῖται τὰ ἐπιχεόμενα τοῖς νεκροῖς ἀντὶ σπονδῶν, ὅτε ἐναγίζουσιν αὐτοῖς.

35, 12. Σάγρᾳ] πόλις τῆς Ἰταλίας, ἀφ' ἧς καὶ ἡ παροιμία, ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ.

35, 14. φαλλοί] τὰ σκύτινα αἰδοῖα. φαλλὸς ἦν τι ξύλον εἰς τύπον αἰδοίου τεκτονευθὲν, πομπευόμενον ἐν ἑορτῇ Διονύσου, γελοίου τινὸς μύθου σύμβολον.

35, 24. πασχητιᾷ] πασχητιᾶν ἐστι τὸ ἡττᾶσθαι μὲν τῆς αἰσχρᾶς ἡδονῆς, τῷ δὲ μὴ ἔστι τὸ ἀποπληρωτικὸν τῆς ἡδονῆς πρὸς ὅμοιον αὐτῷ ἐκτύπωμα τερθρεύεσθαι.

P. 36, l. 3. ληναΐζουσιν] βακχεύουσιν· Λῆναι γὰρ αἱ Βάκχαι.

36, 7. εἱλώτων] εἵλωτες καλοῦνται οἱ Μεσσήνιοι ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλους τοῦ ἐπικειμένου τῇ Λακεδαίμονι, ἢ ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν· Λακεδαιμόνιοι γὰρ ἑλόντες αὐτοὺς κατεδίκασαν τὸ ἕλος ἐργάζεσθαι. ἢ ἄτιμός τις καὶ δουλικὴ μοῖρα.

36, 8. παρὰ Λακεδαιμονίων] ἢ ὥσπερ οἱ πενέσται παρὰ Θετταλοῖς καὶ οἱ θῆτες παρὰ Ἀθηναίοις, οὕτως οἱ εἵλωτες παρὰ Λακεδαιμονίοις.

36, 9. Ἡρακλῆς] Ἡρακλῆς ἐθήτευσεν Ὀμφάλῃ, Λυδῶν βασιλίσσῃ (τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ταλασιουργία) διδοὺς δίκην διὰ Ἴφιτον, Εὐρύτου μὲν παῖδα, ὃν ξένον αὐτῷ γενόμενον καὶ φίλον μετὰ πολλὴν φιλοφροσύνην ὤσας κατὰ πέτρας ἀπώλεσεν.

36, 10. Λαομέδοντι] οὗτος ὁ Λαομέδων πατὴρ μὲν ἦν Πριάμου, ἔσχε δὲ θητεύοντας αὐτῷ Ποσειδῶνα καὶ Ἀπόλλωνα· βουλήσει δὲ Διὸς δι' ἐνέδραν καὶ λόχον ἀρτύσαντες αὐτῷ καὶ ἁλόντες ταύτην ὑπέστησαν δίκην.

P. 37, l. 7. Ἠλεῖον Αὐγέαν] δαίμων τις οὗτος Ἠλεῖος Αὐγέας, ἐναντίος τῷ Πλούτωνι, ὃν καὶ τοξευόμενον ὑπὸ Ἡρακλέους Πανύασσις εἰσάγει.

37, 10. Ἱπποκοωντιδῶν] Ἱπποκόων τις ἐγένετο Λακεδαιμόνιος, οὗ υἱοὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς λεγόμενοι Ἱπποκοωντίδαι ἐφόνευσαν τὸν Λικυμνίου υἱὸν, Οἰωνὸν ὀνόματι, συνόντα τῷ Ἡρακλεῖ, ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τῷ πεφονεῦσθαι ὑπ' αὐτοῦ κύνα αὐτῶν. καὶ δὴ ἀγανακτήσας ἐπὶ τούτοις ὁ Ἡρακλῆς πόλεμον συγκροτεῖ κατ' αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἀναιρεῖ, ὅτε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα ἐπλήγη. μέμνηται καὶ Ἀλκμὰν ἐν ά, μέμνηται καὶ Εὐφορίων ἐν Θρᾴκῃ τῶν Ἱπποκόωντος παίδων, τῶν ἀντιμνηστήρων τῶν Διοσκούρων.

3. ἀληθέστερα] ἀληθεστέρα M.
12. Μεσσήνιοι scripsi pro Μεσήνιοι.
16. πενέσται] πενεσταὶ MP.
17. θῆτες] θῆται MP.
23. δὲ addidit Schinas.
26. Ἠλεῖον—εἰσάγει] Hoc scholion om. M.
35. Εὐφορίων] V. Meinek. Anal. Alex. p. 58.

P. 38, l. 1. *πανομφαῖος*] *ὁ πᾶσαν ὀμφὴν, τοῦτ' ἔστι φήμην, ἀφιείς· ἐκ δὲ τούτου ὁ μαντικὸς νοεῖται.*

38, 5. *δράκων*] *ἐπὶ* Νέμεσιν *δράκων.*

38, 6. *κύκνος*] *ἐπὶ Λήδαν κύκνος.*

ἀετός] *ἐπὶ* Γανυμήδην *ἀετός.*

ἄνθρωπος ἐρωτικός] Ἀμφιτρύων *ἐπ'* Ἀλκμήνην.

38, 24. *δρυός*] *τῆς κατὰ τὸ παλαιὸν μυθευομένης ἀνθρωπογόνου.*

P. 39, l. 2. Ἀ*ργύννου νεών*] *τὸν τῆς* Ἀ*ργύννου νεὼν* Ἀ*φροδίτης ἐπικληθείσης ἀπὸ* Ἀ*ργύννου τοῦ* Ἀ*γαμέμνονος.*

39, 5. *ἐν* Μηθύμνῃ] *ὅτι* Μήθυμνα *μία τῶν δ' πόλεων, αἵ εἰσιν αὗται·* Μήθυμνα, Μιτυλήνη, Ἔρεσσος, Πύρρα.

39, 9. *ἐν* Ἤλιδι] *ὅτι ἐν* Ἤλιδι Ἀ*πομυίῳ, τῷ ἀπελαστικῷ τῶν μυιῶν,* Δι*ὶ θύουσιν* Ἠλεῖοι.

P. 40, l. 3. *περιβασίῃ*] *ἀσχημοποιῷ· ἐπίθετα δὲ ταῦτα τῆς* Ἀφροδίτης.

40, 6. χοιροψάλαν] χοιροψάλας Διόνυσος *ἐν* Σικυῶνι *τιμᾶται τῆς* Βοιωτίας, *ὡς* Πολέμων *ἐν τῇ πρὸς* Ἄτταλον *ἐπιστολῇ. ἔστι δὲ μεταλαμβανόμενον ὁ τὸν χοῖρον ψάλλων, τοῦτ' ἔστι τίλλων· χοῖρος δὲ γυναικεῖον αἰδοῖον, ὡς μαρτυρεῖ καὶ* Ἀ*ριστοφάνης ἐν* Ἀ*χαρνεῦσιν λέγων* "*χοῖρε, χοῖρε. κοΐ κοΐ. τρώγοις ἂν ἐρεβίνθους; εἰπέ μοι. κοΐ κοΐ.*"

P. 41, l. 4. *τὰς γαλᾶς*] *ὅτι ἡ ἱστορία περιέχει ὡς* Ἀλκμήνης *δυστοκούσης γαλῆ παρῆλθεν καὶ εὐθέως ἀπεκύησε τὸν* Ἡρακλέα· *διὸ τιμῶσιν αὐτὴν* Θηβαῖοι.

41, 6. Μύρμηκας] *ὁ* Μύρμηξ *ὄνομα κύριον ἀνθρώπου, ᾧ ὁμοιωθεὶς ὁ* Ζεὺς *μίσγεται* Εὐρυμεδούσῃ, *τῇ* Κλήτορος *θυγατρὶ, γεννᾷ δὲ* Μυρμιδόνα *ἐξ αὐτῆς.*

41, 10. *σμίνθους*] Κρητῶν *ἐπιστρατευσάντων τοῖς* Τρωσὶν *καὶ στρατοπεδευσαμένων πλησίον τῆς* Τρωάδος *οἱ μῦς νύκτωρ ἐπιθέμενοι τοὺς τελαμῶνας τῶν ἀσπίδων αὐτῶν διέτρωγον, καὶ ἐντεῦθεν ἱδρύσαντο μὲν ἱερὸν* Ἀ*πόλλωνος, ἐπωνόμασαν δὲ αὐτὸ* Σμίνθιον Κρητῶν *ἐπιχωρίῳ γλώττῃ· σμίνθους γὰρ τοὺς μύας οἱ* Κρῆτες *καλοῦσιν.*

41, 25. Κυθνίοις] Κύθνος, *μία τῶν* Σποράδων *νήσων.*

P. 42, l. 2. Φαληροῖ] Φαληρεὺς *λιμὴν τῆς* Ἀττικῆς· *ὁ δὲ κατὰ πρύμνας ἥρως* Ἀνδρόγεώς *ἐστιν, υἱὸς* Μίνωος, *οὕτως ὀνομασθεὶς ὅτι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νηῶν ἵδρυτο. καὶ* Καλλίμαχος *ἐν δ' τῶν* Αἰτίων *μέμνηται.*

11. Ἔρεσσος] *ἐρεσσός* M. ib. *Πύρρα* Klotzius pro *ἱρά* P, *ἱρά* M. 15. *Σικυῶνι τῆς Βοιωτίας*] De hac Sicyone v. Mueller. ad Fragm. Hist. vol. 3. p. 135.

18. Ἀ*χαρνεῦσιν*] 800. ubi non legitur *εἰπέ μοι*. 35. *κατὰ* M. *καὶ* P. ib. *ὡς* Schinas pro *καί*. ib. Αἰ*τίων* scripsi pro *αἰτιῶν*.

42, 3. Ἀνδροκράτει—] ὀνόματα τῶν ὑπὲρ Πλαταιέων ἀναιρεθέντων, ὅτε Ξέρξης αὐτοῖς ἐπεστράτευσεν.

42, 10. ὦ Βοιώτιε] ἀντὶ τοῦ ὦ Ἡσίοδε· Βοιωτὸς γὰρ ἦν τὸ γένος.

42, 14. Ἀσκραῖε] Ἡσίοδε· Ἄσκρη γὰρ πόλις Βοιωτίας.

42, 19. ὑμεδαπῆς] ὑμετέρας.

ἐγχρίπτονται] συμπίπτουσιν, ἐγγίζουσιν.

P. 43, l. 1. ὀψαρτυτικῆς] μαγειρικῆς.

43, 16. Ἰθωμήτῃ] Ἰθώμη πόλις τῆς Λακεδαιμονίας, ἣν καὶ Μεσσήνην φασίν· μᾶλλον δὲ οὕτως ἡ ἀκρόπολις τῆς Μεσσήνης ταύτης καλεῖται, ὥσπερ ἡ τοῦ Ἄργους πάλιν ἀκρόπολις Λάρισσα λέγεται.

P. 44, l. 2. Μόνιμος] ὄνομα ἱστοριογράφου.

44, 5. ἐν Νόστοις] οὕτως ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ περιέχοντι τὴν ἐκ τῆς Ἰλίου τῶν Ἑλλήνων ἐπάνοδον· νόστος γὰρ ἡ ἐπάνοδος.

44, 7. Δωσίδας] ὄνομα ἱστοριογράφου.

Φωκαεῖς] Φωκαεῖς οἱ Ἴωνες· Φώκαια γὰρ μία τῶν δώδεκα πόλεων τῆς Ἰωνίας.

P. 45, l. 1. τοπάζοντες] ὑπονοοῦντες.

45, 21. Κῦρον] Περσῶν βασιλέα.

φιλόδωρος] ὡς καὶ κατὰ τοῦ Κροίσου δῶρα λαβών.

P. 46, l. 4. ὁδηγοῦσιν—πυρᾶς] ἐφ' ᾗ καὶ αἰχμάλωτος ληφθεὶς ὑπὸ Κύρου ἐπιτίθεται ἐπὶ πῦρ· ἀλλ' ὦ φιλανθρωπότερε τῷ Κύρῳ λέγει.

46, 7. Σόλων] εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ὃς προειρήκει αὐτῷ "τέλος ὅρα μακροῦ βίου."

46, 8. σωφρόνησον] ἐπὶ γὰρ τῆς πυρᾶς οὕτως εἶπε Κροῖσος, ὥς φησιν Ἡρόδοτος· τὰ δὲ ἐμὰ παθήματα ἀχάριστα ἐόντα μαθήματα γέγονεν κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν

παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω.

46, 18. εἴτε Φορωνεὺς] μαντεῖον περὶ τὴν Λεβάδειαν τῆς Βοιωτίας ἀπὸ Φορωνέως τινὸς πρώτου θύσαντος τοῖς θεοῖς τοῖς νομισθεῖσιν· ὁμοίως δὲ καὶ Μέροψ ἱστορεῖται.—Φορωνεὺς Ἀργεῖος ἦν τῷ γένει, ὁ δὲ Μέροψ Κῷος.

46, 22. τὸν Ἔρωτα] ὅτι πρεσβύτατον τῶν θεῶν τὸν Ἔρωτα μετὰ τοῦ χάους καὶ τῆς γῆς γεγονέναι καὶ Ἡσίοδος λέγει ἐν οἷς φησιν

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος — — ἠδ' Ἔρος.

46, 23. πρὶν ἢ Χάρμον] ἀντὶ τοῦ πρὶν ἢ τὸν Χάρμον ἐρασθῆναί τινος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος ληφθῆναι.

15. Φώκαια] φωκέα MP.
28. Λεβάδειαν scripsi pro Λεβαδίαν.
33. Ἡσίοδος] Theog. 116.
35. ἠδ' Ἔρος] ἰδ' ἔρως MP.

P. 47, l. 3. Φιλιππίδην] οὗτος ὁ Φιλιππίδης ἡμεροδρόμος ἦν, ὥς φησιν Ἡρόδοτος· εἶτα Ξέρξου ἐκστρατεύσαντος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Φιλιππίδης οὗτος ἀπαγγεῖλαι πορευθεὶς Λάκωσι τὴν ἔφοδον τοῦ βαρβάρου περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος, ὁρᾷ τε φάσμα τὸ τοῦ Πανὸς πρὸς τῷ τόπῳ καὶ ἀκούει οὗτινός τε εἴη δαίμονος τὸ ὁραθὲν, καὶ ὅτι σύμμαχος Ἕλλησιν ἥκοι, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε θεὸς Ἀθηναίοις ἐνομίσθη Πὰν, καὶ τὸ καθύπερθεν σπήλαιον τοῦ Ἀρείου πάγου τεμενίσαντες αὐτῷ ἔνορχον τράγον ὅσα ἔτη ἔθυον αὐτῷ.

P. 48, l. 6. Διδυμαίῳ] Διδυμαῖος γὰρ Ἀπόλλων ἐν Μιλήτῳ τιμᾶται ἢ διὰ τὸ ἅμα τῇ ἀδελφῇ Ἀρτέμιδι γεγεννῆσθαι, ἢ διὰ τὸ διπλᾶ ἱερὰ εἶναι αὐτοῦ ἐκεῖ.

τῆς Λευκοφρύνης] Λευκοφρύνη Ἄρτεμις ἐν Μαγνησίᾳ ὀνομάζεται.

48, 8. Μυνδίῳ] τῷ Καρίῳ· Μύνδος γὰρ πόλις Καρίας.

48, 9. ἐν Τελμισσῷ] Τελμισσὸς Καρίας πόλις, ἀρίστους ἔχουσα μάντεις, ὅθεν ἦν Ἀρίστανδρος ὁ συνὼν Ἀλεξάνδρῳ ἡνίκα ἔκτιζε τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

P. 49, l. 3. Κινύρου] Κυπρίων βασιλεύς.

49, 22. Θεσπίᾳ] τόπος ἐν Βοιωτίᾳ, ἱερὸν Ἥρας.

P. 50, l. 2. βρέτη] διὰ τὸ βροτοῖς ἀπεικονίζεσθαι.

50, 8. Ὅρα πῶς ἀρχῆθεν ἡ ἀπάτη αὕτη εἰσεκώμασεν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ. M. rec.

50, 11. ἀποδείξεως] ἀνθρώπων μορφαῖς ἀπεικαζόμενα.

50, 17. σεμνῶν] Εὐμενίδων, ἤτοι τῶν Ἐρινύων.

50, 18. Σκοπᾶς] οὗτος ὁ Σκοπᾶς ἀγαλματοποιὸς ἐπίσημος ἐγένετο.

50, 19. Κάλως] ὄνομα ἀνδριαντοποιοῦ.

P. 51, l 4. Βρύξιος] ὡς εἰ ἔλεγεν εἴτε Βρύξιος εἴτε Φειδίου ἦν ἡ τέχνη. M. rec.

51, 8. Τήνῳ] νῆσος μία τῶν Κυκλάδων.

κύκλου] κύκλος αὐτοῦ τὸ βιβλίον τὸ ἱστορικὸν ἐκαλεῖτο.

51, 21. Μορύχου] οὕτως ἐπίκλην ἐκαλεῖτο ὁ Διόνυσος.

P. 52, l. 1. τοῦ φελλάτα] ἀπὸ ὄρους Φελλέως καλουμένου.—Φελλάτας λίθους καλοῦσι τοὺς τραχεῖς, ἔνθεν καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμῳδικός φησιν

ὅταν μὲν οὖν τὰς αἶγας ἐκ τοῦ Φελλέως,

σημαίνων τὸν τραχὺν τόπον.

52, 4. Ἐκύλης καὶ Δίποινος] ὀνόματα κύρια ἀγαλματοποιῶν.

2. Ἡρόδοτος] 6, 105. ubi Φειδιππίδης.

31. Φελλάτας pro φελλὰ τοὺς correxit Schneidewin. ad Paroemiogr. vol. 1. p. 121.

32. Ἀριστοφάνης ὁ κωμῳδικός (immo κωμικός)] Nub. 71.

36. Ἐκύλης] Corrupte pro Σκύλλις.

52, 7. Μουνυχίας] Μουνυχία Ἄρτεμις ἐν τῷ Πειραιεῖ τιμᾶται, καὶ ἀπ' αὐτῆς μέρος τοῦ λιμένος Μουνύχιον ὠνόμασται.

P. 53, l. 12. παραστησάμενον] πορθήσαντα.

53, 14. δαιδαλθῆναι] ἀντὶ τοῦ ἀγαλματοποιηθῆναι. ἀπὸ Δαιδάλου δὲ ἐλέχθη τὸ ῥῆμα, περιφανοῦς κατὰ τὴν τέχνην ὑπάρξαντος.

P. 54, l. 21. πυραμίδες] πυραμίδες οἰκοδομήματα ἐν Αἰγύπτῳ, ἅπερ ᾠκοδομήθη εἰς μνημάτων χώραν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐν αὐταῖς ἐπίγραμμα οὕτως ἔχον

μνήματα Κεφρῆνός τε καὶ ἀντιθέου Μυκερίνου
καὶ Χέοπος κατιδὼν Μάξιμος ἠγασάμην.

πυραμίδες δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τοῦ συναγωγὴν ἔχειν ὁμοίαν φλογί, ἢ καὶ πέμματά τινα ἔστιν ἐκ στέατος ἢ σησάμου πυραμοειδῆ. οἱ δὲ πυραμίδας κεκλῆσθαι ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ παρὰ τοῖς γεωμέτραις· πυραμὶς γάρ ἐστι σχῆμα παραλληλόγραμμον, ἐπίπεδον ἄνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τρίγωνον ἔχον, οὗ ἡ βάσις μία ἐστὶ τῶν μικροτέρων τοῦ παραλληλογράμμου εὐθειῶν. τάφοι δέ εἰσιν, ὡς ἔφην, καὶ αὗται, ὥσπερ καὶ τὰ Μαυσώλια ἀπὸ τοῦ κτίσαντος καὶ δεδωκότος τοιοῦτο σχῆμα τὴν προσηγορίαν εἰληφότα.

Μαυσώλια] Μαύσωλος ἐγένετο Ἑκατόμνου τῆς Καρίας τυράννου ἀδελφὸς δυνάστης, ὃς ἐπιφανῆ τάφον ἑαυτῷ κατεσκεύασεν, ὅσπερ ὕστερον ὡς ἱερὸν ἐνομίσθη.

λαβύρινθοι] λαβύρινθος ἔργον μὲν ἦν Δαιδάλου, θεατροειδὲς δὲ καὶ πολυέλικτον σχῆμα, ἀδιεξόδευτον τοῖς ἀπείροις, ἐν ᾧ καθεῖρκτο ὁ Μινώταυρος, θηρίον τι διφυὲς, ἐξ ἀνθρώπου καὶ Διὸς γεγονὸς, ὥς φασι, Πασιφάης καὶ Διός.

P. 56, l. 2. πρὸ τῶν πυλῶν] τὸν Λοξίαν πρὸ τῶν θυρῶν ἵστασαν οἱ Ἀθηναῖοι ἕκαστος καὶ προσεκύνουν καὶ βωμὸν παρ' αὐτὸν ἱδρύοντο στρογγύλον, καὶ μυρρίναις στεφανοῦντες ἐκάλουν Λοξίαν, τὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς θεοῦ προσηγορίαν νέμοντες τῷ βωμῷ. ἐντεῦθεν καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς οἱ ἐξιόντες κόπτουσι τὰς θύρας, διότι οὐχ ὥσπερ παρ' ἡμῖν νῦν τὸ παλαιὸν ἀνεῴγνυντο αἱ θύραι, ἀλλ' ἐναντίῳ τρόπῳ· ἔξωθεν γὰρ αὐτὰς ἀνατρέποντες ἔνδοθεν ἐξῄεσαν, πρότερον δὲ τῇ χειρὶ ψόφον ἐποίουν κρούοντες, ἐπὶ τὸ γνῶναι τοὺς πρὸ τῶν θυρῶν τὸν Λοξίαν

9. Κεφρῆνος—Μυκερίνου Osannus Inscr. p. 413. et, qui Καιφρῆνος praetulit, Letronnius in *Journal des Savants* a. 1841. p. 455. sive *Recueil des Inscriptions* vol. 2. p. 514. pro καὶ φρηνός—Μυκερήνου. De nomine Κεφρήν, quod Χεφρήν est apud Herodotum, dixi in Thesauro vol. 4. p. 1502.

10. ἠγασάμην Osannus pro ἡγεσάμην.

12. ἔστιν] εἶναι M.

ib. σησάμου] σισάμου MP.

ib. πυραμίδας M. πυραμίδες P.

16. αὗται] αὐταὶ M.

ib. Μαυσώλια] Recta scriptura Μαυσώλεια est.

προσκυνοῦντας καὶ φυλάξασθαι μὴ λάθοιεν πληγέντες τῶν θυρῶν πρὸς τὸ ἔξω ὠθουμένων.

56, 19. σπάλακες] εἶδός ἐστι ζῴου, ὅπερ ἐκ γενετῆς ἐστι τυφλὸν, καλεῖται δὲ καὶ ἀσπάλαξ.

P. 57, l. 22. τοῦτο ἄμεινον] ἀστεῖον τοῦτο. M. rec.

P. 58, l. 3. αἱ δὲ χελιδόνες] καὶ τοῦτο ἄγαν ἀστεῖον. M. rec.

58, 6. Ἐπιδαυρίου] Ἐπίδαυρος, τοῦ Ἄργους πόλις, ἱερὸν Ἀπόλλωνος.

Πολιάδος] Πολιὰς Ἀθήνησι τιμᾶται, ἣν καὶ πολιοῦχον λέγουσιν, ἱδρυμένην ἐν τῇ ἀκροπόλει.

58, 26. Ἀμαζόνας] ἔθνος Σκυθικὸν ἀνδρεῖον καὶ ἀνδρῶδες καὶ πρόσοικον τοῖς Κόλχοις.

P. 59, l. 2. Ἐλευθερέως] τοῦ ἐν ταῖς Ἐλευθέραις τιμωμένου· τόπος δὲ τῆς Βοιωτίας οὗτος.

59, 7. τοῦ Διός] ἄλλοι τῆς Ἀθηνᾶς φασιν, ὧν καὶ Γρηγόριος ὁ θεολόγος, δι' ὧν φησι "καὶ Φειδίας τὰ παιδικὰ ἐν τῷ δακτύλῳ τῆς παρθένου γραφέντα Παντάρκης καλός." Λιβάνιος δὲ ὁ σοφιστὴς ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης τῷ δακτύλῳ τοῦτο γράψαι Φειδίαν λέγει.

59, 14. Φρύνη] μία τῶν ἑταιρῶν κάλλει διαπρέπουσα, ἀπὸ Θεσπιῶν οὖσα πόλεως Βοιωτίας.

59, 17. τὴν Πραξιτέλους ἐρωμένην] τινὲς καὶ τὸν Φειδίαν τοῦτο πεποιηκέναι φασὶν, εἰς τὸ Φρύνης τῆς ἑταίρας εἶδος, ἐρωμένης αὐτῷ, τὴν Ἀφροδίτην διαγλύψαντα.

Ἀλκιβιάδην] Ἀλκιβιάδης, Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἀνὴρ ἀστεῖος τῷ κάλλει καὶ νέος τὴν ἡλικίαν, ὡς καὶ πολλὰς ἐπ' αὐτῷ ἐκμανῆναι τῶν γυναικῶν.

P. 60, l. 1. Μιθριδάτης ὁ Ποντικός] βασιλεὺς Σκυθῶν.

60, 18. ἐκ Πέλλης] τῆς Μακεδονίας πόλις.

60, 19. ἐν Κυνοσάργει] Κυνόσαργος γυμνάσιον τῆς Ἀττικῆς.

60, 21. Δημήτριον] ὁ Δημήτριος οὗτος βασιλεὺς μὲν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, ἐμνηστεύετο δὲ εἰς γάμον Ἀθηνᾶν τὴν Ἀθηναίων θεὸν, ἐξαχθεῖσαν λόγῳ οἴστρου.

P. 61, l. 3. Λάμιαν] αὕτη ἐστὶ δι' ἣν καὶ τὰ πραττόμενα μορμολύκια κατ' αὐτὴν προσηγόρευται, φοβερὰν τοῖς βρέφεσιν γενομένην· διὰ γὰρ τὴν τῶν οἰκείων παίδων ἀπώλειαν ἐφόνα κατὰ τῶν ἀλλοτρίων, οἰστρουμένη φθόνῳ πολλῷ.

7. ἱερόν] Sic supra quoque p. 428, 18.

8. πολιὰς M. πόλις M.

11. Κόλχοις scripsi pro κοίλοις.

18. ἑταιρῶν Schinas pro ἑτέρων, quod est in P. Nam M hoc scholio caret.

ib. Θεσπιῶν scripsi pro Θεσπειῶν.

25. τῶν γυναικῶν P. γυναῖκας M.

30. ἀθηναίων M. ἀθηναῖον P.

31. λόγῳ P. ἀλόγῳ, ῳ ex ου facto, M.

61, 10. Ἵππωνος] Ἵππων οὗτος ἐγένετο μὲν τῶν παλαιῶν σοφῶν, ἐνόμισε δὲ θεοὺς μὴ εἶναι, νομίζεσθαι δὲ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

P. 62, l. 8. δεισαλέα] ἀκάθαρτα, παρὰ τὴν δεῖσαν.

Βίωνα] ἱστορικὸς οὗτος ἐγένετο.

P. 63, l. 4. ὁ Πάριος λίθος] ὁ ἄγαν λευκός.

63, 25. ὁ Πυγμαλίων] οὗτος ὁ Πυγμαλίων Κυπρίων βασιλεὺς ἐγένετο. τούτου ἀδελφὸν καταθύει τῷ Διὶ Βούσιρις, Αἰγυπτίων βασιλεύς.

P. 64, l. 5. βάραθρον] βάραθρον τόπος Ἀθήνησι χασματώδης καὶ ἄβυσσος, εἰς ὃν οἱ κατάκριτοι ἐνεβάλλοντο, ὧν οὐδὲ τὰ σώματα ἔτι ἐφαίνετο. ἦσαν καὶ ἀλλαχόθι κολαστήριοι τόποι, ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι ὁ κεάτας, ἐν Ῥώμῃ δὲ ὁ κάρκαρος.

64, 8. περιστεραῖς προσέπτησαν πελειάδες] ἀλλὰ καὶ Ἀπελλοῦ τῷ βότρυϊ τῆς σκιαγραφίας ὄρνις προσέπτη, καὶ τῷ ῥάμφει τὴν ῥᾶγα διανοίγειν ἐπειρᾶτο. ἀλλὰ καὶ ἵππον Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνι γράψας, εἶτα προσαγαγὼν Ἀλέξανδρον μὲν οὐ πάνυ ἐπηγάγετο τῇ γραφῇ, τὸν Ἀλεξάνδρου δὲ ἵππον παραγαγόντες ὡς ἕτερον ἵππον τῇ ἀληθείᾳ τοῦτον εἶχον ἑωρακότα φρυάγματι κεχρεμετικότα πρὸς τὴν εἰκόνα, ὅτε καὶ Ἀπελλῆς γραφικώτερον ἔλεγεν Ἀλεξάνδρου τὸν ἵππον αὐτοῦ εἶναι, ἅτε τὸν μὲν μὴ ἐπεγνωκότα δῆθεν ἀτρέμα πρὸς τὴν γραφὴν ἔχειν, τὸν ἵππον δὲ ἐπεγνωκέναι καὶ ὡς πρὸς ἀληθῆ διαγενέσθαι ἵππον.

64, 20. ταῦρον] τὸν ἐπὶ Πασιφάῃ ταῦρον λέγει.

P. 65, l. 3. μελεδωνοί] ἐπιμεληταί, φροντισταί.

65, 4. κοροκοσμίων] κοροκόσμια καλεῖται πλάσματά τινα ἐκ κηροῦ ἢ γύψου νυμφῶν ἢ παρθένων τινῶν ἀναπλαττόμενα, ἅπερ Δωριεῖς μὲν δαγῦδας, Ἀθηναῖοι δὲ κοροκόσμια καλοῦσιν, ἢ τὰ ὑπὸ τῶν κορυλλίων νυμφικά.

P. 67, l. 3. σάτυροι μεθύοντες] ὡς τὸ τοῦ Πριάπου παναίσχιστον εἶδος, ὡσαύτως καὶ αἱ τῶν σατύρων ἰδέαι, ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἐντεταμένοι γράφονται τὰ παιδουργὰ μόρια, παθόντες τοῦτο, ὡς ὁ μῦθος, μήνιδι Διονύσου τῷ πρὸς αὐτὸν ὁρμητικῶς αὐτοὺς σχεῖν εἰς αἰσχρᾶς Ἀφροδίτης ἐργασίαν.

67, 10. τὰ Φιλαινίδος σχήματα] γυνή τις ἑταίρα ἐγένετο συγγράψασα ἑταιρικὰ σχήματα μίξεων.

67, 12. ἠταίρηκεν] ἠτάκτησεν.

1. μὲν τῶν M. μετὰ τῶν P.

2. ἐνόμισε δὲ] δὲ supra versum habet M, om. P.

18. κεχρεμετικότα] κεχραιμετικότα M.

19. Ἀπελλῆς] ἀπέλλης M.

25. τινα Schinas. τινὸς MP.

27. δαγῦδας Bastius Epicrit. p. 196. pro δαγύρας.

P. 68, l. 5. ἀπατηλόν] τὴν εἰδωλοποιόν.

P. 70, l. 2. ὁ Ἐλεάτης] Ἐλέα διὰ τοῦ ε πόλις τῆς Ἰταλίας, ἀφ' ἧς ὁ πολίτης Ἐλεάτης· Αἰλέα δὲ ἡ διὰ τῆς αι διφθόγγου τῆς Φωκίδος, ἀφ' ἧς ὁ πολίτης Αἰλεάτης.

70, 4. Μεταποντῖνος] Μετάποντος Ποσειδῶνος παῖς, ὃς ἔκτισεν ἐν Ἰταλίᾳ ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν Μετάποντον καλουμένην.

P. 71, l. 3. Δίνων] ὄνομα κύριον.

71, 11. Βήρωσσος] ὁ τῆς Σιβύλλας πατὴρ, ὡς Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφός φησιν. M. rec.

71, 17. Μάγους] ἔθνος οἱ Μάγοι Χαλδαίων.

P. 72, l. 5. Ἀβδηρίτης] Ἄβδηρα πόλις Θρᾴκης ἀπὸ Ἀβδήρου τοῦ ἐρωμένου Ἡρακλέους, ἐκεῖ καταβρωθέντος ὑπὸ τῶν Διομήδους ἵππων, οὕσπερ ἵππους ἀνεῖλεν Ἡρακλῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀβδήρου τοῦ ἐρωμένου τὴν πόλιν Ἡρακλῆς κτίσας ὠνόμασεν. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ Πειρίνθου ἱστορεῖται, ὅτι ἐρώμενος Ἡρακλέους καὶ οὗτος ἐγένετο, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐκεῖσε ἀποθανόντος καὶ ταφέντος ὑφ' Ἡρακλέους ἡ πόλις Πείρινθος ἐκλήθη.

P. 73, l. 3. μορμώ τινα] φοβερίσματα. M.

73, 10. ὦ πρὸς τῆς ἀληθείας] ὦ ἀθεότης. ἐλλειπτικὸν τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. M. rec.

P. 74, l. 2. ῥητέος] δηλαδὴ πρὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ. M. rec.

ὦ Πλάτων] ὦ Πλάτων, εἰπὲ πῶς ἐστιν ἄρρητος ὁ θεός. M. rec.

P. 87, l. 11. ἐμβατήριον ῥυθμόν] ἐμβατήριος ῥυθμὸς παρὰ τοῖς μουσικοῖς εἶδος μέλους κινητικοῦ πρὸς ᾠδὴν, κατεσπευσμένους ἔχον καὶ ἐπεμβαίνοντας ἀλλήλοις τοὺς ῥυθμοὺς, προοιμίου ῥητορικοῦ δύναμιν ἔχον.

P. 93, l. 8. οὐδεὶς Κιμμέριος] φασὶ γὰρ τοὺς Κιμμερίους (ὑπερβόρειοι δὲ οὗτοι τὴν κατοικίαν) ἡλίου καρκίνον καταλαμβάνοντος ἀειφανῆ γίνεσθαι τῷ νυχθημερινῷ καταστήματι, αἰγόκερων δὲ οὐδ' ὅλως αὐτοῖς φαίνεσθαι ὑπὲρ γῆς, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν τοιαύτην εἶναι, οἵαν παρ' ἡμῖν τὴν πρὸ ἡλίου κατάστασιν τῆς ἡμέρας.

P. 100, l. 12. τρισκαιδέκατον] οἱ γὰρ παλαίτατοι παρὰ τοῖς ἐμβρον-

3. Αἰλέα] ἐλαΐα M in litura.
4. Αἰλεάτης] ἐλαιάτης M.
8. Σιβύλλας] Immo Σιβύλλης. Nam nominativus est Σίβυλλα, non Σιβύλλα, ut saepe scriptum in libris.
11. Ἀβδηρίτης. Ἄβδηρα] ἀβδειρίτης. ἄβδειρα MP et infra ἀβδείρου.
27. ὑπερβόρειοι] ὑπερβόριοι M.
29. αἰγόκερων] αἰγόκαιρων M.
32. οἱ γὰρ—ἐνομίσθησαν] Hoc scholium in P ab eadem recentiore manu est quae inde a fol. cod. 33. usque ad 47. Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίου περὶ νήψεως ψυχῆς κεφαλαιώδεις ὑποθήκας et fol. 48 et 49. Τοῦ αὐτοῦ περὶ ᾅδου in margine ascripsit. Quae ὑποθῆκαι cum jam editae sint atque in Latinum sermonem ab Io. Pico conversae, nos eas plane intactas reliquimus. KLOTZ.

τήτοις Ἕλλησι θεοί, εἴ τι Ἡροδότῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ ἀκουστέον, ἐξ Αἰγύπτου τὸν μῦθον ἐμπεπορευμένῳ, ὀκτὼ πρῶτον ἐξεθειάσθησαν· ἔπειτα δεισιδαιμονησάντων Ἑλλήνων δώδεκα πάντες ἐνομίσθησαν.

P. 103, l. 22. πλῆθι] ἀντὶ τοῦ πλεῦσον.

P. 104, l. 7. κατελεῶσιν] διάφορος ἡ συζυγία. καὶ ἐλεεῖς καὶ ἐλεᾷς λέγει.

104, 9. ἀπηρτημένοι] πῶς τῷ ἀπηρτημένοι ἐχρήσατο; ἔδει γὰρ ἢ ἐξηρτημένοι ἢ ἀνηρτημένοι εἰπεῖν.

P. 120, l. 5. δύσαγνον κρεανομίαν] ὠμὰ γὰρ ἤσθιον κρέα οἱ μυούμενοι Διονύσῳ, δεῖγμα τοῦτο τελούμενοι τοῦ σπαραγμοῦ, ὃν ὑπέστη Διόνυσος ὑπὸ τῶν Μαινάδων.

1. ἐξ Αἰγύπτου—ἐμπεπορευμένῳ om. P.

5. διάφορος—λέγει] Sic M. In P nihil est praeter ἐλεεῖν.

9. ἤσθιον scripsi pro εἴσθιον.

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΝ.

Pag. 124, linea 1. *Προηγεῖται τὸ ἦθος τῶν περὶ τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν ἐνθεωρουμένων, οἷον ἀφορμή τις ὂν σπουδαίων καὶ τῶν μὴ τοιούτων κινήσεων· ἐπειδὴ δὲ τῶν κινήσεων αἱ μέν εἰσιν δράσεις, αἱ δὲ πείσεις, δράσεις μὲν αἱ κατὰ τὸ αὐτὸ κρατοῦν τοῦ ἐν ἡμῖν θειοτέρου, πείσεις δὲ αἱ περὶ τὸ ἀσθενές τε καὶ ὑλικὸν, εἰκότως νῦν τὸ ἦθος μὲν προτέτακται ἅτε τῶν πράξεων ὑπόθεσις ὂν, ὑποβέβηκε δὲ τὰς πράξεις τὰ πάθη ὡς ῥυθμίζεσθαι πεφυκότα τῷ λόγῳ.* M.

124, 3. *ὑμεῖς, ὦ παῖδες, προσέχετε· ἐλλειπτικῶς γὰρ εἴρηται, ἵνα προσεχεστέρους ποιήσῃ πρὸς τὴν ἀκρόασιν τοὺς νέους τῇ τῆς ἑρμηνείας δεινότητι. συγκεκρότηται ἡμῖν, εἴτ' οὖν παρ' ἡμῶν, κρηπὶς ἀληθείας, ἤτοι ὑποβάθρα, ἁγίου ναοῦ μεγάλου θεοῦ. τίς δὲ ἡ κρηπὶς ἀλλ' ἡ θεμέλιος ἀρραγὴς γνώσεως προτροπὴ, καλὴ δι' ὑπακοῆς εὐλόγου ζωῆς ἀΐδιος ὄρεξις, νοερῷ δηλαδὴ καταβληθεῖσα χωρίῳ.* M.

P. 125, l. 7. *ἀπομνύμενοι] ἀντὶ τοῦ ἀπωσάμενοι, ἀπορρίψαντες.* M.

125, 10. *ὅτι ὁ προτρεπτικὸς λόγος περὶ τὰ ἤθη ἐνστρεφόμενος θεμελίου ἢ τρόπιδος τάξιν ἐπέχων, πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἐποικοδόμησιν ἔχει συλλήπτορα πρὸς τὰς πράξεις τὸν ὑποθετικὸν, πρὸς δὲ τὰ πάθη τὸν παραμυθητικόν. τριῶν γὰρ ἐνθεωρουμένων περὶ τὸν ἄνθρωπον, ἠθῶν, πράξεων, παθῶν, ἑκάστῳ τούτων ὁ παιδαγωγὸς λόγος εἷς καὶ αὐτὸς ὢν τῇ χρείᾳ συσχηματιζόμενος πρὸς βελτίωσιν καταλλήλως ἐναρμόζεται τοῖς τρισὶ, τοῖς ἤθεσι μὲν προτρεπτικῶς, ταῖς δὲ πράξεσιν ὑποθετικῶς, τοῖς δ' αὖ πάθεσιν παραμυθητικῶς, δι' ὅπερ, ὅτι τοῖς ἤθεσι σωτηρίως ἐμφιλοχωρεῖ, προτρεπτικὸς ἢ παρακλητικὸς ὀνομάζεται, ὅτι δὲ ταῖς πράξεσιν, ὑποθετικὸς ἢ θεραπευτικὸς, ἐπὶ δὲ τὰ πάθη μεταταττόμενος παραμυθητικός. ἐπειδὰν οὖν πρὸς τὴν μεταχείρισιν*

De codicibus scholiorum in Paedagogum dixi in Praef. p. xii, xiii.

10. *ὑμεῖς, ὦ παῖδες—χωρίῳ*] Haec verba paraphrasis sunt verborum *συγκεκρότηται—χωρίῳ*, Paedagogo in codicibus praefixorum.

12. *εἴτ' οὖν*] *ἤτουν* M.

16. *ἀντὶ τοῦ*] *τοῦ* om. M.

τούτων παρορμᾷ, τηνικαῦτα παιδαγωγοῦ χρείαν ὑποδύεται πρὸς βελτίωσιν παρορμῶν. διὰ μὲν οὖν τῆς προτροπῆς εἰς διάθεσιν ἠθοποιίας παρακαλεῖ, διὰ δὲ τοῦ ὑποθετικοῦ ὑποθέσεις εἰκονικὰς ἐπεισάγει διὰ τῶν ἐκβρώσεων τὸ ἔμπεδον ὑποτείνων τῶν πρὶν πεπλανημένων τοῖς ὕστερον· ἀφ' οὗ καὶ θεραπευτικὸς προσεκλήθη, διὰ δὲ τοῦ παραμυθητικοῦ τὴν διὰ μετανοίας ἐπάνοδον. ὅπως οὖν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑποβάλλεται οἰκειότητα, ἔστι δ' ὅτε καὶ διδασκαλικῶς οὗτος πρόεισιν. οὗ νῦν οὐκ ἔστιν καιρὸς, ὅτι μηδὲ δογμάτων. M.

P. 126, l. 10. ἄμφω] ὁ παρακλητικὸς, ἤτοι παραινετικὸς, καὶ ὁ ὑποθετικός. M.

126, 12. διττόν φησι καὶ τὸ εἰκονικὸν, ὡς διὰ τῶν ὑποθέσεων, ἤτοι τῶν παραδειγμάτων, τὴν ἴασιν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν συμπεραινόμενος. M.

P. 127, l. 13. τὸ σχήματι οὐ κατὰ τοὺς λήρους φαντασιαστὰς ἀκουστέον, ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, ὃς καὶ αὐτὸς φάσκων "καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος" τῆς λύμης ἀπαλλάσσει ἡμᾶς τῶν φαντασιαστῶν· προσεπενεγκὼν γὰρ τῷ σχήματι τὸ "ὡς ἄνθρωπος" ἔδειξεν ὅτι τῷ ἐναλήθως ἀνθρώπῳ καὶ τὸ σχῆμα ἐπακολουθεῖ. τὸ γὰρ ὡς ἐνταῦθα οὐχ ὁμοιωματικῶς, ἀλλὰ βεβαιωτικῶς τί θεοῦ ἄξιον εἴληπται, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ "ὡς ἀγαθὸς ὁ θεὸς τῷ Ἰσραήλ." M.

P. 128, l. 13. ἀποψήξασθαι] ἀπὸ τοῦ ψήχω. M.

128, 14. τὸν λογισμὸν] τὸ λογιστικὸν, ὡς περὶ τὴν καρδίαν τὸ θυμικὸν καὶ περὶ τὸ ἧπαρ τὸ ἐπιθυμητικόν. M.

P. 130, l. 18. παραπαιδαγωγῶν] ἀπὸ τοῦ παιδαγωγῶ ῥήματος. M.

130, 26. ἔνδον ἐστὶν] παράδοξον μὲν τὸ καινὸν, ἀλλ' οὖν βαθυτάτης ἐχόμενον σοφίας. M.

P. 131, l. 3. δημιουργὸν ἀγαθὸν] ὅτι τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον μυστήριον τοῦ θεοῦ ἐν πάσῃ κτίσει ἄγνωστον τοῦτο ἦν. M.

ἐπεὶ γὰρ τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ σοφίᾳ προεῖδε τὴν ἐπὶ φθορᾷ τοῦδε τοῦ κόσμου ἀπόκλισιν. καὶ ὡς ἀναγκαίως δεῖται ἐπανορθώσεως, ὅτι μηδὲ μάτην τὸ τοσοῦτον ἔργον ὑπέστησεν. οὐκ ἂν δὲ ἄλλως τοῦτο ὑπάρξαι εἰ μὴ διὰ μεταχειρίσεως ἑνὸς τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων, ὥσπερ οἷά τινι χρησάμενοι ὀργάνῳ τὸ διαπεπτωκὸς ἐπανορθώσει, προϋπεστήσατο τὸν ἄνθρωπον ἄξιον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπλάσεως ἔργον, δι' οὗ τῆς ὑπὲρ λόγον οἰκονομίας αὐτοῦ τὸ βούλημα ἐξετελέσθη. M.

131, 18. πίστεως] ἀντὶ τοῦ τῶν λεγομένων βεβαίωσις ὁ κύριος. M.

131, 21. τί μὲν οὖν ὁ παιδαγωγός] τὸ ἑξῆς, τί μὲν οὖν ὁ παιδαγωγὸς καὶ τί βούλεται καὶ τί ἐπαγγέλλεται ἐνεργεῖν τε καὶ πράττειν

16. λύμης] λοίμης M. 17. προσεπενεγκὼν] προσεπινεγκὼν M. 36. ἀντὶ τοῦ] τοῦ om. M.

κατὰ τὸ ὑποθετικὸν αὐτοῦ μέρος, δι' οὗ τὸ μὲν τῶν πρακτέων ὑπαγορεύει, τὰ δὲ τῶν ἐναντίων ἀπαγορεύει δεδήλωται. M.

P. 132, l. 1. τὸ διδασκαλικόν] περὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἤδη προείρηκεν ὡς δογματικῆς ἐχόμενον ἀκριβείας τὰ νῦν ἀναβαλλέσθω, ὡς εἰσαγωγικώτερον ἄρτι τοῦ λόγου συντελουμένου. M.

132, 7. παραφυλάττοντας] ἀντὶ τοῦ ὑποπτεύοντας, εὐλαβουμένους, ἀσφαλιζομένους πρὸς αὐτὰ ἢ παρατηροῦντας. M.

P. 133, l. 18. Κοινὸν—] πιστωσάμενος τὸν λόγον, ὡς ἀδιάφορον ἀνὴρ καὶ γυνὴ πρὸς ἀρετῆς ἐργασίαν· ἄμφω γὰρ ἄνθρωποι ὀνομάζονται· ὧν δὲ κοινὸν ὄνομα, τούτων καὶ ἡ πρᾶξις κοινή. καὶ ἀπὸ Μενάνδρου τοῦ ποιητοῦ τὴν πίστιν αὖθις καταδησάμενος, ὡς καὶ ἐπὶ ἄρρενος καὶ θήλεος κοινῶς Ἀττικῶν τὸ παιδάριον κατηγορούντων, πιστοῦται τὸν λόγον καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου, πρόβατα καὶ ἀρνία τοὺς ἑαυτοῦ πιστοὺς ἀποκαλοῦντος, ἐν οἷς ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες καταλαμβάνονται. FM.

P. 135, l. 9. μυωπίζει] ὑποκινεῖ. ἢ ἀντὶ τοῦ μαστίζει· μύωψ γὰρ ἡ μάστιξ. FM.

135, 14. παιδία καλεῖ] ση. ὅτι οὐχ οὕτως ἔχει τὸ εὐαγγέλιον· τὴν γὰρ γενεὰν ταύτην λέγει τίνι ὁμοιώσω, καὶ ἐπιφέρει τὴν τῶν ἀγοραίων παιδίων παραβολήν. FM.

P. 136, l. 3. ἀρνία] ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἔχει νῦν ἡ κυριακὴ βίβλος· οὐ γὰρ ἀρνία λέγει ἐκ δεξιῶν στῆναι, ἀλλὰ πρόβατα. FM.

136, 9. περιστερῶν] ση. διὰ μὲν τῶν περιστερῶν τὸ πολύγονον αἰνιττόμενος τοῦ γένους, διὰ δὲ τῶν τρυγόνων τὸ ἄζυγὲς καὶ ἀνεπίμικτον πρὸς τὰ μὴ ὁμογενῆ ἔθνη· τοιοῦτο γὰρ καὶ ἡ τρυγών· τοῦ ὁμοζύγου ἀπολωλότος οὐκ ἔστιν ἔτι ἑτέρῳ συζυγῆναι τὸν ἐγκαταλειφθέντα. FM.

136, 27. ἀζυγεῖς] ἀπὸ εὐθείας τῆς ἀζυγής. FM.

P. 141, l. 26. ᾗ ἀντὶ τοῦ καθό. FM.

P. 142, l. 18. Δία] ση. οὐχ ὡς ἀποδεχόμενος τὸν Ἕλληνα μῦθον ταῦτα παρατίθησιν τὰ περὶ τοῦ Διός, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων πλαττόμενα οὐκ ἔξω λογισμοῦ καὶ τοῦ εἰκότος προφέρεται. FM.

P. 145, l. 4. καὶ τίς ὄνησις ἐκ μακρῶν οὕτως λόγων γεροντόπαιδας δεικνύειν πιστοὺς νέους. M. rec.

P. 146, l. 8. φώτισμα] ἐκ τούτου καὶ Γρηγόριος ᾧ ἐπώνυμον θεολόγος ἐν τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ κατὰ ταυτὸν πρόεισιν. FM.

15. καταλαμβάνονται FM et Ottob. 94. qui hoc scholion habet in calce folii 54. ἀπολαμβάνονται BR, nisi Potteri error est.

20. παιδίων] παίδων F.

25. τοιοῦτο] τοιοῦτον F.

26. ἐγκαταλειφθέντα] ἐγκαταληφθέντα M.

35. ᾧ] τὸ M.

146, 19. καὶ οὐ κατὰ τοὺς Ἀρειανοὺς ἀναγινώσκεις οὐχ ἁρμόζει σοι, λογιώτατε ἀνδρῶν. F. a m. rec.

P. 147, l. 3. ὡς γὰρ τὸ θέλημα—] ἀντὶ τοῦ σύνδρομον τῇ θελήσει τὸ ἔργον ἔχει. FM.

147, 5. οἶδεν—] συμφωνεῖ τοῦτο τῇ τοῦ Ἱερεμίου προφητείᾳ τῇ λεγούσῃ "πάντες αὐτῶν εἰδήσουσίν με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν." FM.

P. 151, l. 23. νηπίους ἡμᾶς βούλεται εἶναι καὶ παιδία οὐ τῷ εὐπαραγώγους εἶναι τοῖς βουλομένοις καὶ εὐπεριτρέπτους καὶ πρὸς τὰ μικρὰ καὶ χαμαίζηλα εὐπτοήτους, ἀλλὰ τῇ ἀδόλῳ ἁπλότητι καὶ ἀπεριέργῳ, ἀφ' οὗ καὶ Παῦλος τὸ "μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι." M.

P. 154, l. 8. ἀνάπαυσιν τὴν εἰσαγωγήν φησι τὴν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν, ἐν ᾗ γάλα ῥεῖ καὶ μέλι. FM.

P. 155, l. 20. τὸ εἰρημένον παρὰ τῷ ἀποστόλῳ περὶ τῶν ἀρρήτων ῥημάτων ὅτι ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι οὐχ οὕτω δεῖ νοεῖν ὡς τὰ ἀπ' αὐτῶν δηλούμενα ἐχεμυθίας δεῖται. πῶς γὰρ ὃς πολλὰ τούτων ἔκφορα ταῖς ἑαυτοῦ ἐπιστολαῖς ποιεῖται, μὴ γὰρ εἰς ἀποστόλους τελῶν, ἡνίκα Χριστὸς τῇ καθ' ἡμᾶς ζωῇ ἐνεδήμει. πῶς, φησὶν, ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ἃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν; καὶ πάλιν, περὶ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω. οὔκουν παρὰ τὴν δήλωσιν τὸ ἀνέκφορον τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ τὸ οὐκ ἐξὸν τοῦτο παριστᾶν δίδωσι τὸ μετὰ τοσαύτης ἐξουσίας αὐτὰ καὶ αὐθεντίας εἰρῆσθαι ὅσης θνητὴ φύσις οὐκ ἂν ἐπήβολός ποτε γένοιτο πίστις τοῦ λόγου τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδαχῆς, ὅτε φησὶν ὅτι ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους μετ' ἐξουσίας, ἀλλ' οὐχ ὡς οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, μετὰ κολακείας δηλονότι. FM.

P. 158, l. 20. μαστοὶ—] ἀντὶ τοῦ οἱ κατ' ἄνδρα ἐπανεστηκότες, οἱ ὥσπερ ἀνδρὸς ὄρθιοι ἐμπεφυκότες. FM.

P. 172, l. 3. ᾧ φωτίζεται] ἀντὶ τοῦ ὡς ἐν φωτὶ ὀπτάνεται. M.

P. 173, l. 7. τὸ Ῥουβὶν πρωτότοκός μου διὰ τούτου βούλεται ἐκκαλύπτειν. FM.

P. 185, l. 21. ὀργὴν τὴν νουθέτησιν] οὐ γὰρ πάθος ὀργῆς πρόσεστι τῷ θεῷ, ἀλλὰ νουθέτησίς ἐστι τούτου φιλάνθρωπος. οὐ τοίνυν οὐδ' εἰς πάθη καταβαίνει θεός· πῶς γὰρ φύσις ἡ ἀπαθής; ἀλλ' ἀνθρωποπαθὴς ἐσχημάτισται πρὸς ἀνθρώπους ὑπ' ἀνθρώπων ἡ τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ δικαιοδοσία φιλάνθρωπος. M. rec.

P. 195, l. 23. ὅτι ὁ φόβος διττὸς, ἢ μετὰ αἰδοῦς ἢ μετὰ μίσους·

20. ἃ] ὁ M.
23. ἐπήβολος] ἐπίβολος FM.
31. Ῥουβὶν F. ῥουβὴν M.
ib. τούτου] τοῦτο M.

μετὰ αἰδοῦς ὡς παῖδες πρὸς πατέρας οἱ σώφρονες καὶ πολῖται ἀγαθοὶ πρὸς ἀγαθοὺς ἡγεμόνας καὶ ἡμεῖς πρὸς θεόν· ἢ μετὰ μίσους ὡς δοῦλοι πονηροὶ πρὸς δεσπότας καὶ δαίμονες πρὸς θεόν. διττὸς ὁ φόβος, ὁ μὲν προκαταρκτικὸς, ὁ καὶ ἐπιστρεπτικὸς, ὡς ὁ τῶν ἐξ ἁμαρτίας φόβῳ τῶν κολάσεων ἐπιστρεφόντων, ὁ δὲ τελειωτικὸς, περὶ οὗ φησιν καὶ Δαυὶδ "φοβήθητε τὸν κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν." FM.

P. 197, l. 3. *καὶ πατὴρ] ὕποπτον ἐνταῦθα τὸ πατήρ, ἐὰν ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ υἱῷ νοῆται· ἔοικε γὰρ συνεισάγειν αὐτὸν τοῖς ὑστέροις καὶ ἐν χρόνῳ καὶ κτιστοῖς.* M. rec. *ταῖς σημαινομέναις λέξεσιν, εἰ μὴ παραλλάξας ὡς τὸ...ἀλλὰ τῇ α′, τῇ β′ γ′ δ′ τῇ ε′ συνάψας τὸ ὕποπτον διορθώσεις.* M. a m. rec.

P. 198, l. 4. *τὸ μὲν οὖν καλὸν τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ—] ἐκ τῶν β′ τῆς ῥητορικῆς εἰδῶν, τοῦ τε ἐγκωμιαστικοῦ καὶ τοῦ συμβουλευτικοῦ, τοῦ μὲν τὸν ψόγον, τοῦ δὲ τὴν ἀποτροπὴν λαβὼν, τὸ ἐξ ἑκατέρας στῦφον ἐπιμιγνὺς καὶ εἰς κώλυσιν ἀντιτιθεὶς διὰ τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος τὸ τῆς ῥητορικῆς τοῦ δικανικοῦ ἀποδείκνυσι τέλος τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθὸν, καὶ αὖ πάλιν ἐκ τῶν αὐτῶν εἰδῶν ἔπαινον καὶ προτροπὴν εἴληφεν ἐκ τοῦ τέλους αὐτῶν, τοῦ τε καλοῦ καὶ συμφέροντος, τό τε τρίτον εἶδος συνάγει δίκαιον τὸ καὶ ἀγαθόν.* M. rec. *ῥητορικῶν εἰδῶν ἐξέτασις, ὅτι τὸ μὲν συμβουλευτικὸν περὶ τὸ συμφέρον ἐστὶν, τὸ δ' ἐγκωμιαστικὸν περὶ τὸ καλὸν, ἄμφω δὲ ταῦτα τοῖς τελικοῖς συναριθμεῖται.* FM.

P. 199, l. 18. *καὶ πῶς ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν κυριακὴν εὐχὴν αὐτοῦ ἐξηγητικῷ τοὺς ἁμαρτήμασιν ἐνισχομένους λέγοντας τὸ "πάτερ ἡμῶν" μὴ τὸν ἀγαθὸν ἐπικαλεῖσθαι πατέρα, ἀλλὰ τὸν ἀντικείμενον λέγει;* FM. *ὁ μὲν Νύσης τὸν ἐν...(ἐν* cum compendio quodam) *τὴν ἁμαρτίαν λέγει, οὗτος δὲ τὸν παυσάμενον καὶ μετανοοῦντα, καὶ καλῶς καὶ οἱ δύο ἔγραψαν.* F. ab alia manu.

P. 201, l. 20. *συκοφαντοῦσι] εἰς Ἐπίκουρον ἀφορᾷ. αὐτὸς γὰρ οὕτως φησὶ "τὸ μακάριον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει."* FM.

P. 202, l. 10. *ἀρετὰ γὰρ ἐπαινεομένα] ταύτῃ τοι καὶ τὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ῥητὸν ἐν τῷ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπιταφίῳ ἑρμηνευτέον, "ἐκείνως θ' ἅμα μὲν ἡ ἡδονὴ τὴν τῆς ἀρετῆς δηλονότι ἐπαινετὴν καὶ ἅμα παράκλησις εἰς ἀρετὴν ὁ λόγος· ὧν γὰρ τοὺς ἐπαίνους οἶδε, τούτων καὶ τὰς πρὸς ἀρετὴν ἐπιδόσεις ἐπίσταμαι πάντως" καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως.* M.

1. *παῖδες] οἱ παῖδες* M.
24. *ἐνισχομένους* M. *ἐνισχημένους* F, quod *ἐνεσχημένους* scribendum erat.
30. *οὕτως] οὕτω* M.
ib. *φησὶ] φησὶν* M.

202, 12. ἐκ τῶν χρυσῶν λεγομένων ταῦτα ἐπῶν. FM.

P. 205, l. 25. ζήτει εἰ ὀρθὸν τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ. M.

P. 208, l. 17. σύμφωνος ὑπὸ τοῦ λόγου] σύμφωνος τῷ λόγῳ. M.

P. 210, l. 1. ἡ σφαῖρα] τὴν παιδιὰν λέγει, ἣν ἀπόρραξιν φασίν. MP.

P. 211, l. 5. 'Εχομένως—] τὰ ἐνταῦθα περὶ τρυφῆς σπουδαῖα πάντα καὶ χαριέστατα κατά τε φράσιν καὶ ἔννοιαν καὶ τοῖς φιλοκόμψοις χρήσιμα. M. a m. rec.

P. 212, l. 11. προυργιαίτερον] προτιμότερον, ἀναγκαιότερον. MP.

P. 216, l. 11. ὥσπερ, φησὶν, τὴν ἀγάπην ἀνάξιον ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ζωμοὺς κατασπᾶν, οὕτως καὶ τὸ δεῖπνον μάλιστα τὸ πολυτελὲς εἰς τὴν ἀγάπην μεταλαμβάνειν. FM.

P. 221, l. 27. ἀπηρτημένος] ἀντὶ τοῦ ἀποκρεμάμενος. FP.

P. 223, l. 19. στρωμνήν] ἐκ τούτου δῆλον ὡς οἱ παλαιοὶ ἐπὶ στιβάδων εὐωχοῦντο ἀνακείμενοι· ὃ ἐπὶ τῶν ιθ' ἀκουβίτων, διατηρεῖται μόνων.

P. 224, l. 19. τοῖς ἄνθεσιν] τὸ ἑξῆς, ἀπόχρη δὲ συγχρωμένων ἡμῶν εἰς τὸ προκείμενον τοῖς ἄνθεσιν ὑπόμνησις οὐκ ἀπᾴδουσα τοῦ λόγου, ὅπερ ἤδη πεποιήκαμεν. ἀνθέων δὲ ἐμνήσθη οὐκ ἀκαίρως, ἀλλ' ἐπειδὴ προϊὼν φυτῶν ἔμελλε καὶ πηγῆς καὶ ἀρδείας ὑπενεγκεῖν χρείαν, εἰκότως προείληφεν καὶ τὸ κατὰ φυτῶν ἀναφυόμενον ἄνθος.

P. 225, l. 8. ἐκκλητικός] ἀντὶ τοῦ προσκλητικός. εἴληπται δὲ ἀπὸ τῶν ἐκκλητευόντων.

225, 24. βολβοί] πάτερ, οἷον ἔπος σε φύγεν ἕρκος ὀδόντων. τί γὰρ βολβῶν εἰς πέψιν δυσαλωτότερον καὶ ἀκατεργαστότερον βρῶμα; FM.

P. 226, l. 16. ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἐν χρήσει ἀρετῆς ἐξετάζεται. οὕτω δὲ καὶ 'Αριστοτέλης ἐν τοῖς αὐτοῦ ἠθικοῖς. FM.

βαβαὶ, ὅσου τοῦτο ἄξιον τοῖς νάνοις παράγγελμα, εἰ μέλλοιεν εὐαυξῆ τὴν τοῦ σώματος ἕξειν ἀναδρομὴν, τάχα κεν καὶ εἰς ὁλόκληρον μὴ παρατείνειαν τὴν ἀπαστίαν μόνον, εἰ ἐπ' ἀληθείας τεύξοιντο ἡλικίας. M.

P. 229, l. 2. σώφρων] τὸ ἑξῆς οὕτως· οὐδ' ἂν μελήσαι σώφρων ποτὲ γενέσθαι ὁ χρώμενος αὐτῇ· ἔστι δὲ καὶ ἀντίπτωσις τὸ σχῆμα· εὐθεῖα ἀντὶ δοτικῆς· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν τῷ χρωμένῳ εἶπεν ὁ χρώμενος· πρόδηλον γὰρ ὅτι τὸ μέλει δοτικῇ συντάσσεται. MP.

5. ἡ σφαῖρα—] Hic incipiunt scholia in P fol. 57 a. Praecedentia omnia desunt in P, in quo lacuna, de qua diximus in Praefatione p. xii., decem prima hujus libri capita absumsit.

11. οὕτως] οὕτω M.
13. τοῦ om. P. ἀντὶ τοῦ om. F.
15. ἀκουβίτων] ἀκουβήτων F.
33. μελήσαι M. μελήσει P. Vid. annot. ad p. 229, 3.

229, 14. Οἴνῳ—] ὅμοια τοῖς ὄπισθεν περὶ τῆς τροφῆς καὶ τὰ περὶ τῆς πόσεως τὰ ἐνθάδε κομψείας τε πλήρη καὶ τῆς ἄλλης ὡς ἐν λόγοις φιλοτιμίας, καὶ ἔοικε παρατεθεικέναι τοῖς φιλολόγοις καὶ φιλοκάλοις τράπεζα κεκαρυκευμένη τὰ τοιαῦτα περὶ βρωμάτων καὶ πόσεων λογογραφήματα. M. a m. rec.

P. 235, l. 23. ἀμφορεῖς] τὰς σχοίνους λέγει καὶ τὰ καλώδια, οἷς οἱ ἀμφορεῖς ἀνέλκονται.

P. 239, l. 17. ἀνθοσμίας τις ἄλλος] Φαλέρνος. MP.

P. 240, l. 4. οἱ βασιλεῖς] ἱστορεῖ τοῦτο Ἡρόδοτος περὶ τῶν Περσῶν βασιλέων καὶ ἄλλοι πολλοί.

P. 244, l. 13. Θηρίκλειοι] Θηρίκλειοι ἀπὸ Θηρικλέους τοῦ τοῦτο ἐφευρόντος, Ἀντιγόνιοι ὁμοίως, κάνθαροι ἀπὸ τοῦ σχήματος, λαβρώνιοι ἀπὸ τοῦ σχήματος, λεπασταὶ ἀπὸ τοῦ σχήματος, ψυκτῆρες ἀπὸ τοῦ σχήματος, ἐκπωμάτων εἴδη· Θηρίκλειον, τὸ σφαιρικῷ τῷ πυθμένι τὸ ἐπικείμενον ἔχον χωνοειδὲς, ἀφ' οὗ πιεῖν ἔστιν εὐπετές· Ἀντιγόνιος, ἡ ἄνευ τοῦ σφαιροειδοῦς πυθμένος εἰς ὀξὺ ἀπολήγουσα· κάνθαρος, τὸ λεκανοειδὲς μὲν, ἄνωθεν δὲ ὁμοίῳ πώματι ἐπεσκεπασμένον, στομίῳ συμμέτρῳ κατὰ μέσον ἀνερρωγὸς, καὶ πρὸς ἄκρῳ τῆς περιφερείας προχοΐδι, ἀφ' ἧς πιεῖν ἔστι, διοιγόμενον· λαβρώνιος, ἀσπιδοειδὲς ἔκπωμα, ἀφ' οὗ ἔστι λάβρως ἐμφορηθῆναι τὸν πίνοντα· λεπαστὴ, χυτροειδὲς ἔκπωμα ἐπωτίδι μιᾷ, τὸ εἰλῆφθαι παρεχομένη· ψυκτὴρ, κυλινδρικοῦ σχήματος ἀποτομὴ, κάτωθεν κιονίδι ἐπὶ πρίσματι κυλινδρικῷ ἑδραζομένη, ἀφ' οὗ καὶ ἑστάναι καὶ μεταχειρισθῆναί ἐστιν αὐτῇ πρόχειρον· προχοΐς, ἡ καὶ οἰνοχόη, σφαιρικόν τι σκεῦος, ἐπωτίδι μιᾷ καὶ αὐλίσκῳ ἐνεσκευασμένη, ἀφ' ὧν τῇ μὲν ἐπωτίδι λαμβάνεται, τῷ δὲ αὐλίσκῳ τὸ τεθησαυρισμένον ὑγρὸν ἀποκρίνειν ηὐπρέπισται. MP.

P. 245, l. 2. αἰσχύνομαι καὶ λέγειν] αἰσχύνομαι καὶ λέγειν τὰς λεγομένας ἀμίδας, φησὶν, αἵτινες οὔρου καὶ ἀφόδου εἰσὶ δοχεῖα. MP.

P. 247, l. 9. ἐπώψατο] ἀντὶ τοῦ εἰς ὄψον ἐχρήσατο.

P. 248, l. 12. εἰ μὲν τρυφῆς χάριν, καλῶς· εἰ δὲ ἀναγκαίας χρείας καὶ διὰ νόσον, ὡς ἂν διαγινώσκοιτο τῷ ὑάλῳ τὸ νόσημα, οὐκ εἰκότως ἐπέσκωψας. FM.

P. 249, l. 12. Ἀπέστω] ἀντὶ τοῦ ἐξιστάσθω, ἀναχωρείτω.

249, 21. ἀλύοι] ἀντὶ τοῦ ἐνευκαιρεῖ, ἐμμέριμνός ἐστιν, διὰ φροντίδος ἔχει, ἐνασχολεῖται.

P. 250, l. 13. ἱππόθορον] εἶδος αὐλήματος παροξυντικὸν ἵπποις εἰς ὀχείαν.

4. τὰ τοιαῦτα] τὰ δὲ τοιαῦτα M. 12. 15. Ἀντιγόνιοι — Ἀντιγόνιος] Recta forma est Ἀντιγονίδες—Ἀντιγονίς, ut docet Athenaeus 11. p. 783 e.

P. 251, l. 13. ἐν κυμβάλοις] Ἀρέθα· ἀλαλαγμὸς ἡ ἐπινίκιος εἴρηται βοή· τοῖς οὖν καθυπερτερήσασι τῶν σαρκικῶν ἀναφορικῶν ἀκολούθως ὁ ἀλαλαγμὸς ἐπακολουθεῖ.

P. 252, l. 19. εὐχάριστον] εὐχαριστοῦντα. F.

P. 255, l. 20. κιχλισμός] κιχλίζουσι μὲν γυναῖκες, καγχάζουσι δὲ ἄνδρες. MP.

P. 259, l. 17. ἐν τοῖς ὀνόμασιν] ὧν γὰρ τις οὐκ αἰσχύνεται τοὺς λόγους, τούτων πολλῷ δήπουθεν οὐδὲ τὰ ἔργα.

259, 20. ὡς ἄρα οὔτε] τοιοῦτό τι διὰ τούτων δηλοῦν βούλεται· ὡς οὐκ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν μελῶν ἡ αἰσχρότης ἐνθεωρεῖται, οὐδὲ γὰρ ὁ μηρὸς, φέρε, οὐχ ἡ κνήμη αἰσχρόν τι παρεμφαίνει διὰ τοῦ ὀνόματος, ὡς οὐδὲ τὸ στόμα, οὐχ ἡ γλῶσσα, οὕτως οὖν οὐδὲ τὰ αἰδοῖα, ἀλλ' εἰ σαφῶς εἰπεῖν ἀκριβῶς χρὴ, καὶ σεμνότης τῷ ὀνόματι ἐπακολουθεῖ, αἰδοῦς ἀξίαν ἀποφαίνουσα τὸ καθ' οὗ τοῦτο τέθειται· οὕτω γὰρ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἄλλῳ τινὶ κρείττονα, ἀφ' οὗ καὶ ἡ παρ' Ὁμήρῳ Ἑλένη τὸ "αἰδοῖός τέ μοί ἐσσι, φίλε ἑκυρέ" ἀναβοᾷ· οὔκουν ἐν τοῖς ὀνόμασι τὸ αἰσχρὸν, ἀλλ' ἐν τῇ παραλόγῳ χρήσει ἐνθεωρεῖται ὡς κἂν τῷ στόματι κἂν τῇ γλώσσῃ τὰ σαπρὰ ἀναμάττουσι καὶ δυσώδη. MP.

P. 263, l. 2. μὴ οὐράγει] ἀντὶ τοῦ μὴ ἔσχατος ἀνίστασο· αἰσχρὰ γὰρ ἡ ἐφυστερίζουσα τάξις.

P. 264, l. 12. σιγὴ μὲν γὰρ] ἀφ' οὗ καὶ τὸ "γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει" εἴρηται.

264, 19. γεγωνὸν] οἱονεὶ τὸ μεγαλόφωνον, ἀφ' οὗ καὶ γεγωνίσκειν τὸ μεγαλοφωνεῖν εἴρηται.

P. 265, l. 22. μὴ δευτερώσῃς] καὶ πῶς ἡ τοῦ Σαμουὴλ Ἄννα πολλάκις τὰ αὐτὰ τῆς εὐχῆς ἐπαναλαμβάνει, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖν πολλάκιν τὸ κύριε ἐλέησον λέγοντες οὐκ ἀδόκιμοι κρινόμεθα· ἀλλ' οἶμαι μὴ τοῦτο παραγγέλλειν τὸ λόγιον, ἴσως δὲ ταῦτα· ὧν ὑπεσχόμεθα θεῷ εὐθέως ἐκ προσευχῆς αὐτῆς ἐκτελεῖν, καὶ μὴ ἀναμένειν ἐκ δευτέρου τὴν αὐτὴν ὑπόσχεσιν ποιεῖσθαι, ὡσπερεὶ μέγα οἰομένους τὸ ἐν λόγοις τὴν χάριν ἀποπληροῦν, καὶ τῇ παρολκῇ τοῦ ἐπιτελεῖν τὸ γαῦρον ἐπιφαίνειν τοῦ ἀνυπάρκτου ἤθους. MP.

P. 267, l. 7. ἦσεν] ἀντὶ τοῦ εὔφρανεν. M.

P. 269, l. 7. ὤζεσεν] ἀντὶ τοῦ εὐωδίασεν. FM.

P. 270, l. 8. βρένθιον] βρένθιον ἀπό τινος ἄνθους ἡδέος μετάλλων

1. Ἀρέθα om. BFR, servatum vero est infra in lemmate scholii ad p. 308, 8. Pro eo in BR praefixum τίς ὁ ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμός.

5. καγχάζουσι M. καχλάζουσι P.

21. ἀφ' οὗ καὶ τὸ et εἴρηται om. P. Est versus Sophoclis Aj. 293.

24. εἴρηται hic quoque om. P.

30. χάριν M. χαρὰν P.

33. ἀντὶ του] τοῦ om. M, hic et bis in scholiis proximis.

ἀπό τινος Μετάλλου, οὕτω καλουμένου, ὃς καὶ εὗρεν· πλαγγόνιον ἀπὸ Πλαγγόνος τῆς ἐφευρηκυίας.

270, 12. βάκκαρι] εἶδος μύρου βαρβαρικοῦ. MP.

P. 271, l. 4. οὐ γὰρ θέμις—] εἰς Πλάτωνα αἰνίττεται. FM.

P. 272, l. 10. νοούντων] ἀντὶ τοῦ νοείτωσαν. M.

272, 12. παραδεχέσθων] ἀντὶ τοῦ παραδεχέσθωσαν. M.

P. 273, l. 4. πολλοῦ τοίνυν] πῶς ἐχρήσατο τῷ πολλοῦ δεῖ; ἀντὶ γὰρ τοῦ μάλιστα, οἱονεὶ μάλιστα γὰρ δεῖ.

273, 20. μυραλοιφεῖν] μύρῳ χρῆσθαι. M.

274, 27. ἐμψύχει] ἐπιψύχει. M.

P. 275, l. 23. στέφανον μὲν γυναικός] ἀλλὰ καὶ ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα· γυνὴ γὰρ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἡ γραφὴ λέγει.

P. 276, l. 2. ὅτι ὁ κιττὸς ἐμψύχει, ἡ καρύα καρωτική, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ. ὁ νάρκισσος νάρκην ποιεῖ καὶ τοῦτο σημαίνει τὸ ὄνομα. FM.

276, 6. ὅτι τὸ ῥόδον παρὰ τὸ πλεῖστον τῆς ὀδμῆς ἀφιέναι ῥεῦμα ὠνόμασται. ἐντεῦθεν καὶ διαφορούμενον ταχέως μαραίνεται. FM.

P. 277, l. 12. ἀμεριμνίας ὁ στέφανος] οἶμαι καὶ τοῖς γαμοῦσιν καὶ τοῖς ἀθλοῦσιν ἀμεριμνίας δίδοσθαι τὸν στέφανον σύμβολον, τοῖς μὲν ἀφροδισίου φροντίδος, τοῖς δὲ καμάτων καὶ πόνων γυμναστικῶν.

P. 279, l. 14. ὁ βάτος ἀρσενικῶς. FM.

P. 280, l. 17. πολυωρεῖ] φροντίδος πολλῆς ἀξιοῖ, ἐπιμελεῖται, φυλάσσει. FM.

P. 281, l. 10. γαυνάκας] εἶδος παχέος ὑποστρώματος, ὅ τινες καὶ καυνάκας φασὶν, ἐγκειμένου τοῦ νάκους τῷ ὀνόματι, ἵν' ᾖ γηνάκας, τὸ ὑπὸ γῇ διὰ παχύτητα ἐπιστρωννύμενον.—τὴν τύλην λέγει.

P. 285, l. 3. παλιγγενεσίου οἰκονομίας] οἱονεὶ τὸ νομίζειν οὐ διὰ ἀσέλγειαν τὰς θυγατέρας τῷ πατρὶ ἐπιμανῆναι, ἀλλὰ δι' ἀπόγνωσιν ἀνδρὸς ἑτέρου, ἐπεὶ ἑωράκεισαν πυρποληθεῖσαν τὴν πόλιν, καὶ ὡς οὐκ ἐνὸν ἔτι ἀνδρὶ χρήσασθαι πρὸς τεκνογονίαν, πάντων ἄρδην ἀποτεφρωθέντων, εἰ μὴ τῷ πατρὶ, δι' οὗ ἡ τοῦ γένους τοῦ ἀνθρωπίνου διαδοχὴ διατηρηθείη· οὐκ ἀσελγείας οὖν ἕνεκεν ἡ πρὸς τὸν πατέρα διὰ τοῦ οἴνου τῆς ἀταμιεύτου ἐπιδόσεως πρὸς συνουσίας ἐπίρρωσις ὄρεξιν, ἀλλὰ τεκνογονίας ἔφεσις.

285, 18. ἄλυες] οἱονεὶ ἐκλύσεις καὶ πρὸς τὸ δέον ἀπροσεξίαι.

P. 287, l. 4. ἀφόδευσιν] τὸ τὴν κόπρον ἀποχετεῦον μέρος φησί.

287, 6. παιδεραστίας] ἐπιτευκτικώτερον οἶμαι συμβολικῆς ἐμφανείας

1. ἀπό τινος M.] ἔκ τινος F.
ib. καλουμένου] καλούμενος (—ον?) F.
2. Πλαγγόνος BR. πλαγγῶνος MP. πλάγγου F.
3. μύρου β.] β. μύρου BR.
11. τὴν γυναῖκα] τὴν om. BR.
13. τὸ ὄνομα] τοὔνομα F.
25. τὴν τύλην λέγει om. F.
35. φησί om. P.

τὸ διὰ τὴν δειλίαν ἀπαγορεῦσαι τὴν τοῦ λαγὼ ἐδωδὴν, ἐπεὶ κατάφοβον τὸ ζῷον· μὴ χρῆναι τὸν εἰς θεοῦ καταλεγέντα παράταξιν εὐπτόητον εἶναι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν τῶν ἐπερχομένων ἐκδειματούμενον.

287, 17. εἰ γὰρ τῶν ὀρνέων—] ὡραῖον ἄγαν τὸ χωρίον καὶ τῇ φράσει ἐξηνθισμένον. F.

287, 20. παταγητικός] οἱονεὶ καταπεπτωκὼς τὴν λιγυφωνίαν. MP.

P. 289, l. 7. αἵ τε γὰρ θήλειαι] οὐκ ἀλλήλας βαίνουσαι δηλαδὴ, ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν οὕτω παρέχουσαι ἑαυτάς· οὕτως Ἀναστάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐξηγητικῷ.

P. 291, l. 5. περᾶν] οὐ πειρᾶν, ἀλλὰ περᾶν, ἀφ' οὗ καὶ τὸ περαίνειν· ἐμφαντικώτερον γὰρ τὸ περᾶν τοῦ πειρᾶν πρὸς τὸ τῆς λαγνείας αἰσχρόν.

P. 293, l. 13. μεμυκότι τῷ στόματι] εἰς ἀπόδειξιν σωφροσύνης τοῦτο ταῖς κυούσαις.

293, 15. περὶ τὴν παιδοποιίαν] ταύτῃ φασὶ καὶ τὰς τῶν γυναικῶν ἀνδρομανεῖς τῷ· συνεχεῖ τῆς παιδοποιίας σωφρονέστερον διατίθεσθαι, ἀμβλυνομένης τῆς ἐπιθυμίας τῷ κατακόπῳ τῆς φύσεως, ὃς ἐκ τῶν τοκετῶν πέφυκε γίγνεσθαι.

P. 294, l. 15. ἐπίτασιν τῆς ὁμιλίας] οὐ περὶ τοῦ νομίμου γάμου λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀφέτου καὶ πορνικῆς ὁμιλίας· ὃ γὰρ νόμιμος θραύει τῷ συνοικεῖν τῆς ἐπιθυμίας τὸν οἶστρον, καὶ ταύτῃ σωφρονεῖν κατεπείγει· τὸ γὰρ εἰς ἐξουσίαν προκείμενον ἀργὴν δείκνυσι τὴν ἐπιθυμίαν καὶ νωθεστέραν τὴν μεταχείρισιν εἰς ἀπόλαυσιν.

294, 18. τῶν ἐν ἀσκήσει σωμάτων] τοὺς παγκρατιαστὰς λέγει. FM.

Ἀβδηρίτης] Δημόκριτον λέγει. M.

294, 24. τῆς ἀπουσίας] συνουσίας. M.

P. 295, l. 6. ἀστεῖος οὖν μάλα] Πλάτωνος ἐκ τοῦ α' τῆς Πολιτείας.

P. 297, l. 10. εὖ γοῦν τις εἰρηκέναι] Ἐπίκουρος· οὗτος ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Κύριαι δόξαι, ἤτοι Ἐπικούρου φωναὶ, ταῦτα καὶ ἕτερα λέγει τοιαῦτα.

297, 13. γυνὴ μισθία ἴση σιάλῳ] καὶ ὁ Σολομῶν "τιμὴ πόρνης, ὅση καὶ ἑνὸς ἄρτου."

P. 298, l. 5. ὁ ἑταιριζόμενος αὐτόν] ὁ κατακόρως χρώμενος τῇ ἑαυτοῦ γαμετῇ· εἰ οὖν τὸ κατακόρως χρᾶσθαι μοιχεύειν ἐστὶν, τί ἂν εἴη τὸ πρὸς πολλὰς καὶ κατὰ ταυτὸν τὸ ἀσελγὲς ἐπιδείκνυσθαι; οὐκ οἶμαι τυγχάνειν ὀνόματα κακίας. διά τοι τοῦτο οὐ τῶν πάνυ κατεγνω-

10. περᾶν] Recta scriptura est πειρᾶν in duobus libris servata: qua recepta delendum est ἐπαισχῦναι, de quo dixit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ 1. p. 233.

21. τῷ] τὸ M.

23. νωθεστέραν] νοθεστέραν FM.

29. Κύριαι] κύριε MP. κε F.

31. Σολομῶν] ὁ σολομῶν F.

34. χρᾶσθαι] Mox χρῆσθαι.

ἀπό τινος Μετάλλου, οὕτω καλουμένου, ὃς καὶ εὗρεν· πλαγγόνιον ἀπὸ Πλαγγόνος τῆς ἐφευρηκυίας.

270, 12. βάκκαρι] εἶδος μύρου βαρβαρικοῦ. MP.

P. 271, l. 4. οὐ γὰρ θέμις—] εἰς Πλάτωνα αἰνίττεται. FM.

P. 272, l. 10. νοούντων] ἀντὶ τοῦ νοείτωσαν. M.

272, 12. παραδεχέσθων] ἀντὶ τοῦ παραδεχέσθωσαν. M.

P. 273, l. 4. πολλοῦ τοίνυν] πῶς ἐχρήσατο τῷ πολλοῦ δεῖ; ἀντὶ γὰρ τοῦ μάλιστα, οἱονεὶ μάλιστα γὰρ δεῖ.

273, 20. μυραλοιφεῖν] μύρῳ χρῆσθαι. M.

274, 27. ἐμψύχει] ἐπιψύχει. M.

P. 275, l. 23. στέφανον μὲν γυναικός] ἀλλὰ καὶ ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα· γυνὴ γὰρ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἡ γραφὴ λέγει.

P. 276, l. 2. ὅτι ὁ κιττὸς ἐμψύχει, ἡ καρύα καρωτικὴ, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ. ὁ νάρκισσος νάρκην ποιεῖ καὶ τοῦτο σημαίνει τὸ ὄνομα. FM.

276, 6. ὅτι τὸ ῥόδον παρὰ τὸ πλεῖστον τῆς ὀδμῆς ἀφιέναι ῥεῦμα ὠνόμασται. ἐντεῦθεν καὶ διαφορούμενον ταχέως μαραίνεται. FM.

P. 277, l. 12. ἀμεριμνίας ὁ στέφανος] οἶμαι καὶ τοῖς γαμοῦσιν καὶ τοῖς ἀθλοῦσιν ἀμεριμνίας δίδοσθαι τὸν στέφανον σύμβολον, τοῖς μὲν ἀφροδισίου φροντίδος, τοῖς δὲ καμάτων καὶ πόνων γυμναστικῶν.

P. 279, l. 14. ὁ βάτος ἀρσενικῶς. FM.

P. 280, l. 17. πολυωρεῖ] φροντίδος πολλῆς ἀξιοῖ, ἐπιμελεῖται, φυλάσσει. FM.

P. 281, l. 10. γαυνάκας] εἶδος παχέος ὑποστρώματος, ὅ τινες καὶ καυνάκας φασὶν, ἐγκειμένου τοῦ νάκους τῷ ὀνόματι, ἵν' ᾖ γηνάκας, τὸ ὑπὸ γῇ διὰ παχύτητα ἐπιστρωννύμενον.—τὴν τύλην λέγει.

P. 285, l. 3. παλιγγενεσίου οἰκονομίας] οἱονεὶ τὸ νομίζειν οὐ διὰ ἀσέλγειαν τὰς θυγατέρας τῷ πατρὶ ἐπιμανῆναι, ἀλλὰ δι' ἀπόγνωσιν ἀνδρὸς ἑτέρου, ἐπεὶ ἑωράκεισαν πυρποληθεῖσαν τὴν πόλιν, καὶ ὡς οὐκ ἐνὸν ἔτι ἀνδρὶ χρήσασθαι πρὸς τεκνογονίαν, πάντων ἄρδην ἀποτεφρωθέντων, εἰ μὴ τῷ πατρὶ, δι' οὗ ἡ τοῦ γένους τοῦ ἀνθρωπίνου διαδοχὴ διατηρηθείη· οὐκ ἀσελγείας οὖν ἕνεκεν ἡ πρὸς τὸν πατέρα διὰ τοῦ οἴνου τῆς ἀταμιεύτου ἐπιδόσεως πρὸς συνουσίας ἐπίρρωσις ὄρεξιν, ἀλλὰ τεκνογονίας ἔφεσις.

285, 18. ἄλυες] οἱονεὶ ἐκλύσεις καὶ πρὸς τὸ δέον ἀπροσεξίαι.

P. 287, l. 4. ἀφόδευσιν] τὸ τὴν κόπρον ἀποχετεῦον μέρος φησί.

287, 6. παιδεραστίας] ἐπιτευκτικώτερον οἶμαι συμβολικῆς ἐμφανείας

1. ἀπό τινος M.] ἔκ τινος F.
ib. καλουμένου] καλούμενος (—ου?) F.
2. Πλαγγόνος BR. πλαγγῶνος MP. πλάγγου F.
3. μύρου β.] β. μύρου BR.
11. τὴν γυναῖκα] τὴν om. BR.
13. τὸ ὄνομα] τοὔνομα F.
25. τὴν τύλην λέγει om. F.
35. φησί om. P.

τὸ διὰ τὴν δειλίαν ἀπαγορεῦσαι τὴν τοῦ λαγὼ ἐδωδὴν, ἐπεὶ κατάφοβον τὸ ζῷον· μὴ χρῆναι τὸν εἰς θεοῦ καταλεγέντα παράταξιν εὐπτόητον εἶναι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν τῶν ἐπερχομένων ἐκδειματούμενον.

287, 17. εἰ γὰρ τῶν ὀρνέων—] ὡραῖον ἄγαν τὸ χωρίον καὶ τῇ φράσει ἐξηνθισμένον. F.

287, 20. παταγητικός] οἱονεὶ καταπεπτωκὼς τὴν λιγυφωνίαν. MP.

P. 289, l. 7. αἵ τε γὰρ θήλειαι] οὐκ ἀλλήλας βαίνουσαι δηλαδὴ, ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν οὕτω παρέχουσαι ἑαυτάς· οὕτως Ἀναστάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐξηγητικῷ.

P. 291, l. 5. περᾶν] οὐ πειρᾶν, ἀλλὰ περᾶν, ἀφ' οὗ καὶ τὸ περαίνειν· ἐμφαντικώτερον γὰρ τὸ περᾶν τοῦ πειρᾶν πρὸς τὸ τῆς λαγνείας αἰσχρόν.

P. 293, l. 13. μεμυκότι τῷ στόματι] εἰς ἀπόδειξιν σωφροσύνης τοῦτο ταῖς κυούσαις.

293, 15. περὶ τὴν παιδοποιίαν] ταύτῃ φασὶ καὶ τὰς τῶν γυναικῶν ἀνδρομανεῖς τῷ· συνεχεῖ τῆς παιδοποιίας σωφρονέστερον διατίθεσθαι, ἀμβλυνομένης τῆς ἐπιθυμίας τῷ κατακόπῳ τῆς φύσεως, ὃς ἐκ τῶν τοκετῶν πέφυκε γίγνεσθαι.

P. 294, l. 15. ἐπίτασιν τῆς ὁμιλίας] οὐ περὶ τοῦ νομίμου γάμου λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀφέτου καὶ πορνικῆς ὁμιλίας· ὁ γὰρ νόμιμος θραύει τῷ συνοικεῖν τῆς ἐπιθυμίας τὸν οἶστρον, καὶ ταύτῃ σωφρονεῖν κατεπείγει· τὸ γὰρ εἰς ἐξουσίαν προκείμενον ἀργὴν δείκνυσι τὴν ἐπιθυμίαν καὶ νωθεστέραν τὴν μεταχείρισιν εἰς ἀπόλαυσιν.

294, 18. τῶν ἐν ἀσκήσει σωμάτων] τοὺς παγκρατιαστὰς λέγει. FM.

Ἀβδηρίτης] Δημόκριτον λέγει. M.

294, 24. τῆς ἀπουσίας] συνουσίας. M.

P. 295, l. 6. ἀστεῖος οὖν μάλα] Πλάτωνος ἐκ τοῦ α' τῆς Πολιτείας.

P. 297, l. 10. εὖ γοῦν τις εἰρηκέναι] Ἐπίκουρος· οὗτος ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Κύριαι δόξαι, ἤτοι Ἐπικούρου φωναὶ, ταῦτα καὶ ἕτερα λέγει τοιαῦτα.

297, 13. γυνὴ μισθία ἴση σιάλῳ] καὶ ὁ Σολομῶν "τιμὴ πόρνης, ὅση καὶ ἑνὸς ἄρτου."

P. 298, l. 5. ὁ ἑταιριζόμενος αὐτόν] ὁ κατακόρως χρώμενος τῇ ἑαυτοῦ γαμετῇ· εἰ οὖν τὸ κατακόρως χρᾶσθαι μοιχεύειν ἐστὶν, τί ἂν εἴη τὸ πρὸς πολλὰς καὶ κατὰ ταυτὸν τὸ ἀσελγὲς ἐπιδείκνυσθαι; οὐκ οἶμαι τυγχάνειν ὀνόματα κακίας. διά τοι τοῦτο οὐ τῶν πάνυ κατεγνω-

10. περᾶν] Recta scriptura est πειρᾶν in duobus libris servata: qua recepta delendum est ἐπαισχῦναι, de quo dixit Cobetus in Λογίῳ Ἑρμῇ 1. p. 233.

21. τῷ] τὸ M.

23. νωθεστέραν] νοθεστέραν FM.

29. Κύριαι] κύριε MP. κε F.

31. Σολομῶν] ὁ σολομῶν F.

34. χρᾶσθαι] Mox χρῆσθαι.

σμένων τῷ μὴ τέλεον σωφρονοῦντι, νομίμῳ χρῆσθαι γυναικὶ, ἐνὶ περιείργοντι προσώπῳ τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀνύποιστον.

298, 26. *ὁμολογούντως*] *ἀντὶ τοῦ ὁμολογουμένως.*

P. 299, l. 9. *μὴ δὴ ἅμα*] *Ἡροδότου τοῦτο "ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ ἀποδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή."*

P. 300, l. 10. *τὸ τῆς ἀθεμιτογαμίας περιστέλλοντός ἐστι ταῦτα οὐκ ἐοικότα οὐμενοῦν τοῖς προτέροις σοφίσμασι χεῖρον αἱρέσεως φιλοσοφοῦσι τὸ περὶ τὸν δ′ γάμον ἀδιαφορεῖν, εἴ σοι πρὸς ἀοριστίαν ὁ σκοπὸς τῶν γάμων ὁρᾷ· εἰ δὲ πρὸς ἓν καὶ νόμιμον, οὐκ ἔξω τοῦ β′. ἢ καὶ τοῦ τυχὸν μὴ νομίμου γ′ ὁ γάμος εἰρχθήσεται καὶ ποῖ λοιπὸν ἡ ἑνὸς τούτων πρὸς πολλοὺς σύγκρισις καὶ τῆς σοφῆς ταύτης νομοθεσίας ἡ περίστασις.* M. rec.

300, 13. *ἐπιτέτραπται τῷ γήμαντι*] *συμφώνως τοῦτο τῷ τοῦ θείου Παύλου "βούλομαι νέας χήρας γαμεῖν, οἰκοδεσποτεῖν."*

P. 303, l. 12. *κρωβύλον*] *τούτου μέμνηται τοῦ κρωβύλου καὶ Θουκυδίδης ἐν προοιμίοις τοῦ α′ Πελοποννησιακῶν. ἐμπλοκῆς δὲ εἶδος ὁ κρωβύλος ἀπ' ἄκρων τριχῶν τοὺς πλοκάμους πρὸς κορυφὴν ἀνατείνων· εἶτα εἰς ὀξὺ ταύτας συνάγων χρυσῷ τέττιγι τετρημένῳ τὰς τρίχας ἐσφηκοῦτο, πρὸς τὸ συνεχομένας μὴ πάλιν διαρρεῖν πρὸς τὸ κάτω.*

P. 304, l. 4. *ὅρα μὴ οὐκ ἄλλη*] *παρὸ εἴρηται τὸ*

ἄλλος γυναικὸς κόσμος, ἄλλος ἀρρένων.

304, 12. *κρύπτειν ὄμματα*] *τοῦτο μεταπεποίηται ἀπὸ τοῦ τραγικοῦ· ἐκεῖ γὰρ οὕτως εἴρηται· ἡ δὲ καὶ πεσοῦσα πολλὴν πρόνοιαν παρέσχεν κοσμίως πεσεῖν,*

κρύπτουσ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρρένων χρεών.

P. 305, l. 16. *ἐσθήσεσι*] *ἀπὸ εὐθείας τῆς ἡ ἔσθησις.* M.

305, 20. *ἡ ἀποκάλυψις*] *ἡ Ἰωάννου ἀποκάλυψις τοῦ θεολόγου.*

P. 306, l. 3. *Σαρδηνιακόν*] *τὸ Βένετον λεγόμενον.*

306, 8. *μυροβαφῆ τοῦτον λέγει διὰ τὸ ἐκ κρόκου μολύνεσθαι· ἔστι δὲ ὕφασμα λεπτόν τε καὶ ἀραιόστημον.*

P. 308, l. 8. *ἱματισμῷ διαχρύσῳ*] *Ἀρέθα· οὐ περὶ ἱματικοῦ κόσμου βούλεται λέγεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ περὶ τοῦ τῇ ψυχῇ περιπεφυκότος ἐξ ἀρετῶν κόσμου· καὶ ὅτι τοῦτο, δῆλον ἀφ' ὧν φησι· "πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν·" καίτοι τοῦ ἔξωθεν καὶ ὁρωμένου ἱματισμοῦ τὴν δόξαν ἐπισυρομένου, οὐ τοῦ ἐντός τε καὶ τῇ τῶν ἔξω*

4. Ἡροδότου] 1, 8.
22. τραγικοῦ] Eurip. Hec. 570.
26. ἔσθησις] Decepit scholiastam scriptura vitiosa ἐσθήσεσι pro ἐσθῆσι.
28. τὸ B. λεγόμενον] Haec M. a m. rec. habet.
30. ἀραιόστημον] ἀραιοστήμονον BR. ἀρεοστήμονον P. ἀρεόστημον M. Utitur hoc adjectivo Hesychius s. v. μανόστημος.

ἐπιβολῇ ἀδηλουμένου· ἐντεῦθεν καὶ τοῖς χρυσοῖς κροσσωτοῖς φησι τοῦτον διάδηλον γίνεσθαι, τί τοῦτο λέγων, εἰ μὴ τὴν ἔκφανσιν τούτων, ὅτε δὴ καὶ γένοιτο, τιμαλφέστατον ἅτε χρυσὸν χρηματίζειν, τὴν ἔκφανσιν διὰ τοῦ κροσσοῦ παριστῶν· ἀκροτελεύτιον γὰρ ὁ κροσσός.

308, 17. ἐξανθιστέον] ἀλλ' οὐ τὸ μόνιμον μεταδιώκουσαι τοῦτο δρῶσιν, ἀλλὰ τὸ λαμπρὸν καὶ ἐπαγωγὸν καὶ πρὸς ἀλαζονείαν ἀποκλῖνον καὶ τέρψιν.

308, 22. ξυστίδας καὶ τὰς ἐφαπτίδας] ἡ μὲν ξυστὶς ἱμάτιον λαμπρὸν, λεπτὸν πάνυ, παρὸ καὶ ξυστὶς εἴρηται παρὰ τὸ οἱονεὶ ἐξέσθαι τῇ λεπτότητι· ἡ δὲ ἐφαπτὶς ταυτὸν μὲν τῇ χλαίνῃ (περιβλήματα γὰρ ἄμφω μανδυώδη ἐπὶ τοῖς ἱματίοις ἀναβαλλόμενα), πολυτελεστέρα μέντοι ἡ ἐφαπτὶς τῆς χλαίνης.

308, 27. παρεμέτρει] ἀντὶ τοῦ παρεῖχεν· οἱονεὶ σύμμετρον τὴν χρείαν παρέχουσαν.

P. 309, l. 1. πολυτελὲς τὸ τριχίνοις ἐσθήμασι χρώμενοι ταῖς βαφαῖς μόναις, ὡς ἔοικεν ἐνετρύφων. M. rec.

309, 24. σύρειν τὰς ἐσθῆτας] ὡς οἱ μεμηνότες νῦν Νικολαῖται, αὐτὸν τὸν κακοδαίμονα καθηγεμόνα μιμούμενοι.

σύρειν τὰς ἐσθῆτας] τὸν πατριάρχην λέγει Νικόλαον καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου. M. rec.

P. 310, l. 8. κἂν τὸν ποδήρη] τὸν ἱερατικόν φησι τὸν τοῦ νόμου· ἀλλ' ὁ μὲν σύμβολον ἦν μυστικόν· ἐδήλου γὰρ, οἶμαι, μηδὲν συμφανὲς εἶναι τοῖς βεβήλοις τῶν τῷ θείῳ ὑπ' αὐτῶν ὀργιαζομένων χρεὼν, εἴ γε οἱ πόδες διέξοδον αἰνίττονται πράξεως· καθὸ καὶ Δαυὶδ ἐπιτηρεῖσθαι ἤτοι φυλάττεσθαι τὴν πτέρναν ὑπὸ τῶν πονηρῶν παροίκων φησὶν, αὐτοὶ, φάσκων, τὴν πτέρναν μου φυλάξουσι καὶ ἀλλαχοῦ τὴν ἀνομίαν πεφοβῆσθαι τῆς πτέρνης ἐν τῇ πονηρᾷ ἡμέρᾳ ὁ αὐτὸς ἐποικτιζόμενος.

310, 10. τὰς Λακαίνας φασὶ] ἃς καὶ φαινομηρίδας ἔλεγον παρὰ τὸ φαίνειν τοὺς μηρούς· ἕτεροι δέ φασι μὴ ἐπιγουνίδας εἶναι ταύτας στολὰς, ἀλλὰ ποδήρεις μὲν, ἀρράφους δὲ τὰ παρ' ἑκάτερα, ὡς βαδιζουσῶν διαστέλλεσθαι τὸ ἱμάτιον κατὰ τοὺς μηροὺς καὶ φαίνεσθαι παρέχειν αὐτούς.

310, 23. οὐ δημόσιος] εἶπε γάρ τις τοῦτο τὸν πῆχυν θεασάμενος Λακεδαιμονίας γυναικὸς καὶ ἀντήκουσε τὸ "ἀλλ' οὐ δημόσιος·" ἐπεὶ καὶ ἀχειριδώτους ἐφόρουν χιτῶνας, ὥστε φαίνεσθαι ἄνωθεν ἀπὸ τῶν ὤμων βραχίονα καὶ καρπὸν, καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων ἀγαλμάτων καὶ τῶν εἰκόνων τῶν γυναικείων. ἐλέγοντο δὲ αἱ ταύτῃ χρώμεναι τῇ στολῇ τῇ ἀχειριδώτῳ δωρίζειν, ἐπεὶ καὶ Δωριεῖς οἱ Λά-

3. ὅτε] ὅτι F.
29. εἶναι (compendio expressum) M. ἔστι F. ἔχειν P.

κωνες· ὥσπερ ἀπ' ἐναντίας αἱ χειριδωτοῖς χρώμεναι ἰωνίζειν· ἦσαν δὲ αὗται αἱ Ἀθηναίων γυναῖκες· Ἴωνες γὰρ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ τὴν Ἰωνίαν ἀποικίσαι ἐκαλοῦντο· ἐποίουν δὲ τοῦτο Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ τὰς γυναῖκας ἀνδρίζοντες, Ἀθηναῖοι δὲ ἐκθηλύνοντες.

P. 311, l. 4. ἐπεσκιάσθαι] ἐπεσκιάσθαι καλῶς εἶπεν· κεχαλασμένῳ γὰρ τῷ κεκρυφάλῳ ἐπισκιάζουσι τὸ πρόσωπον, ὡς μὴ προχείρως ὁρᾶσθαι καὶ ἀνεμποδίστως βαδίζειν ἢ ὁτιοῦν ἄλλο πράττειν, ἃ κατακεκαλυμμένου τοῦ προσώπου οὐκ ἔστι ποιεῖν.

311, 9. ἐπὶ τὸ πρόσωπον] ἀπὸ τραχήλου γὰρ μέχρι ποδῶν αἱ παλαιαὶ γυναῖκες τὴν πορφύραν τοῖς ἐμπροσθίοις μέρεσι τῶν ἱματίων ἐνύφαινον ἅτε ταινίαν (ὃ νῦν ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν λεγομένων καμισίων τῶν κουβικουλαρίων), ὥστε ὁ τὴν πορφύραν σπεύδων ἰδεῖν τοῦ γυναικείου ἱματίου, ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς φορούσης τὰς ὄψεις ἀπήρειδεν.

P. 313, l. 7. ὅτι λευκὸν ὑπόδημα γυναῖκες τὸ παλαιὸν ὑπεδύοντο. M.

313, 8. ἀλειπτῷ] τῷ βεβαμμένῳ· ἀλείφεται γὰρ τὰ βαπτόμενα τῶν ὑποδημάτων.

313, 17. βλαύταις] ξύλινα ὑποδήματα σανδαλοειδῆ.

P. 314, l. 3. πελίους] πελίον χρῶμα λέγεται τὸ μὴ ἄγαν λευκόν· τοιοῦτοι δὲ οἱ σαρδώνυχοι καλούμενοι λίθοι, οἵ τε φυσικοί· οὐ γὰρ ἄγαν ἔχουσι λαμπρὸν τὸ λευκόν, εἰ μή που οἱ τεχνητοί, εἰ βούλει δὲ καὶ οἱ σάπφειροι· καὶ γὰρ κἀκεῖνοι πρὸς τῷ λευκῷ μετὰ τοῦ φαιοῦ εἰσί. χλωροὶ δὲ λίθοι πολλοί, οἵ τε ἰάσπιδες καὶ οἱ σμάραγδοι καὶ ἄλλοι πολλοί· τῆς δ' ἀπεξενωμένης θαλάττης ἐκβράσματα οἱ λεγόμενοι μάργαροι· ἐκ γὰρ τοῦ Περσικοῦ κόλπου τῶν ὀστρείων εἰσίν. ἐκ ψηγμάτων δὲ γῆς πάντες οἱ λίθοι οἱ τίμιοι. οἵ τε γὰρ λυχνῖται τοιοῦτοι καὶ οἱ ἄνθρακες καὶ οἱ ἀμέθυσοι. πρὸς τούτοις καὶ οἱ βηρύλλιοί τε καὶ σμάραγδοι καὶ ὑάκινθοι καὶ πάντες σχεδόν. οἵ γε μὴν τόπαζοι, εἴ τι χρὴ πείθεσθαι Ἀγαθαρχίδῃ τῷ τὰ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς ἱστορήσαντι θαλάσσης, μέσον ἀνευρίσκονται τῶν παραλίων ταύτῃ πετρῶν.

P. 315, l. 2. περιστέγει] περιστέγει ἀντὶ τοῦ περικαλύπτει, περιέχει.

315, 7. ἐκδεχόμεθα] οἱονεὶ ὑπολαμβάνομεν, νοοῦμεν.

315, 13. αἱ δέ] τοῦτο τῷ ἄνω ἀποδοτέον τῷ "οὐκ αἰσχύνονται,"

7. κατακεκαλυμμένου] ἀποκεκαλυμμένου Schinas.
11. ταινίαν F. τενίαν MP.
18. ξύλινα—] Hoc scholion a m. rec. habet M.
19. πελίον M. πέλιον P.
20. σαρδώνυχοι M. σαρδόνυχοι P.
ib. οἵ τε] οἵ γε libri.
24. ἐκβράσματα] ἐκβράσματος M.
25. ὀστρείων P. ὀστρίων FM.
26. ψηγμάτων] ψιγμάτων M. ψυγμάτων P.
27. βηρύλλιοι scripsi pro βυρίλλιοι.
31. ἀντὶ τοῦ] τοῦ om. M.

ἵν' ᾖ, καὶ οὐκ αἰσχύνονται μὴ συνιεῖσαι πνευματικῶς, ἤτοι συμβολικῶς εἰρημένα· τὴν κτίσιν, τὰς πύλας, τοὺς λίθους, τὰς χρόας τῶν λίθων.

315, 15. *προφερόμεναι*] *ὡς ταῦτα δῆθεν τῶν γυναικῶν προφερουσῶν.—Τὸ ἑξῆς οὕτως· ὅλαι περικεχήνασι τὸν θαυμάσιον λογισμὸν προφερόμεναι, ὃν, φησὶ, καὶ ὁ θεὸς ἔδειξε τίμιον τῆς κτιζομένης πόλεως κόσμον, ὃς καὶ πάρεστί μοι· διὰ τί μὴ τρυφήσω;*

P. 316, l. 12. *πλεονεκτούντων*] *ἀντὶ τοῦ πλεονεκτείτωσαν.* FM.

P. 332, l. 25. *ἀπὸ ὕδατος*] *τὸ πῖνε ὕδατα οὐκ ἐπὶ γυναικὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς γραφῆς φησίν. ἀλλοτρία γὰρ ἡ ἔξω γραφὴ, ἰδία δὲ ἡ τοῦ εὐαγγελίου.* F.

P. 334, l. 20. *Ναρκίσσῳ*] *φασὶ Νάρκισσον τοῦτον παῖδα γενέσθαι διαφέροντα κάλλει τῶν ἡλικιωτῶν. τοῦτον αἰσθόμενον τοῦ ἑαυτοῦ κάλλους ἔρωτι ἁλῶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ, ἵνα δέ τι τὸν πόθον ἀναπληροῖ, πηγαῖς ἑαυτὸν καὶ φρέασιν ἐφεδράζειν, ὡς ἂν ἔχοι τὸ ἀπορρέον τοῖς ὕδασιν εἴδωλον ἑαυτοῦ καθορῶν τὸν παράλογον ἔρωτα θεραπεύειν. ὁ δὲ τοῖς τοιούτοις θεάμασι προσκείμενος λιπαρώτερον λανθάνει γε πρὸς φρέατι ὀλισθήσας ὕδατος πλήρει, καὶ οὕτω τυχὼν ὧν ἠπείγετο λαβεῖν ἀπώλεσε τὴν ζωήν.*

P. 335, l. 10. *σαφέστατα*] *προσφόρως ἐξελάβετο τοῦτο, κἂν οὐχ οὕτως ἔχῃ τὸ ἀκριβές.*

P. 336, l. 15. *ἀπαιδεύτοις ἡδοναῖς*] *τὸν Πάριδα λέγει.* M. rec., et infra in fine capitis ab eadem manu, *οὐ κατὰ τὸν ἐγκείμενον τοῦτον νοῦν ἡρμήνευταί τισι τῶν προτέρων τουτὶ τὸ χωρίον.*

P. 337, l. 22. *μαστίχην τρώγοντες*] *μασώμενοι μαστίχην, δῆθεν τοῦ ἀποκαθαίρειν τὸν ῥύπον τῶν ὀδόντων.*

337, 23. *μετωποσκόπους*] *τοὺς φυσιογνώμονας λέγει.*

P. 339, l. 5. *οὐ γὰρ δεινόν*] *τῷ διπλασιασμῷ τὴν ἀγανάκτησιν ἐπιστώσατο ὅσης τοιοῦτό τι παριστῶν οὐ δεινὸν, οὐ δεινὸν ἄνδρα γέροντα ὄντα, τὸ εἶναι βούλεσθαι ἐπὶ δόκησιν ἐκφέρειν.*

P. 340, l. 21. *κόλλεσιν*] *κόλλεον γὰρ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς κτενοειδὲς ἐρυθρὸν σαρκίον τῶν ἀλεκτρυόνων.*

P. 341, l. 24. *ἐκτιλτέον*] *τί τοῦτο φῂς, μακάριε Κλήμης, μὴ κείρεσθαι μηδὲ ξυρεῖσθαι τοὺς ἄνδρας; καὶ μὴν ὁ Παῦλος γυναιξὶ μὲν αἰσχρὸν τοῦτο προσεῖπεν, ἀνδράσι δὲ οὔ· εἰ δὲ οὐκ αἰσχρὸν, οὐδὲ κωλυτέον. τίς οὖν ἡ ἄκαιρος αὕτη καὶ πολυπράγμων ἐθελακρίβεια, ἥτις καλὴ μὲν, ἀλλὰ τοῖς πάνυ τὸν βίον ἐκδεδρακόσιν, οὐ μέντοι καὶ*

1. *ἤτοι* F. *ἤτουν* (i. e. *εἴτουν*) MP.
14. *δέ τι* scripsi pro *δή τι*.
24. *προτέρων*] *πρῶ* M.
27. *τοὺς—λέγει*] Haec ab m. rec. habet M.

τοῖς πολιτεύειν ἐπανῃρημένοις Χριστιανοῖς; σὺ δὲ μηδὲν τούτων διαστειλάμενος ἁπαξάπαντας τούτοις ὑπάγεις Χριστιανούς. ἀδικοδοξοῦντος ὁ τρόπος.

P. 342, l. 4. λορδουμένους] οἱονεὶ τὰ ὀπίσθια τῶν ψυῶν συνιζάνοντας, τὰ στήθη προεξανιστᾶν προπετῶς· τοιοῦτο γὰρ ὁ λορδὸς σημαίνειν βούλεται, ἀντίθετος ὢν τῷ κυρτῷ, ὃν ἡ συνήθεια στηθόκυρτον οἶδε καλεῖν.

P. 343, l. 7. εἰς ὕβριν] ἔοικεν ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος διὰ τὴν τοσαύτην τῆς ὕβρεως ὑπερβολὴν ἐπὶ τὸ πάντη σκληρότατον τὴν διδασκαλίαν προενεγκεῖν, ἀπ' ἐναντίας χωρῶν τῶν ἐκδεδιῃτημένων τούτων ἐθῶν τε καὶ παμμιάρων, ὡς ἂν τῶν πληκτικῶς ταῖς ἑαυτῶν ἀκοαῖς ὑποβαλόντων τοὺς λόγους βουλομένων πείθεσθαι τῷ διδασκάλῳ· εἶτα τοῦ ἄκρου ἀπαστοχούντων, ἢ πρὸς τὸ μέσον αὐτοῖς συνενέγκοι κατευστοχία.

343, 13. ἀνδρίζονται] τὰς μιαρὰς τριβάδας λέγει, ἃς καὶ ἑταιριστρίας καὶ Λεσβίας καλοῦσιν.

P. 344, l. 15. οὐ γὰρ θέμις ἐκτῖλαι] καὶ μὴν ἀρτίως οἱ Ῥωμαίων ἱερεῖς ὥς τι τῶν ἐξαιρέτων ἀποξυροῦνται τὸ γένειον.

P. 349, l. 1. ἀγύρταις καὶ μητραγύρταις] ἀγύρται μὲν οἱ ἔργον ποιούμενοι τὸ τὰς ἀγυιὰς περινοστεῖν φλυαρίας τε συνείρειν· μητραγύρται δὲ οἱ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, τῇ Ῥέᾳ, ἀνακείμενοι γοητειῶν εἰσηγηταὶ καὶ φίλτρων δῆθεν συσκευασταί, οὓς καὶ Γάλλους καλοῦσιν, ἀποκόπους ὄντας τῶν γεννητικῶν μορίων καὶ πρὸς τὰ ἀσχήμονα πάθη ἑτοιμοτάτους.

349, 9. τὴν δὲ ἁγνείαν] δοκεῖ μοι τοῦτο ὑπερβολὴν ἐμφαίνειν αἰσχρότητος, ἣν καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ὑπέφηνεν διὰ τοῦ εἰρηκέναι "αἵ τε θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, προφάσει τοῦ ἀνέπαφοι εἶναι ἀνδρείων μορίων κατὰ τὴν τοῦ θήλεος χρῆσιν, ἁγνείας δήπουθεν χάριν."

P. 350, l. 18. Μελιταίου] Μελιταῖον κυνίδιον, μικρὸν χθαμαλόν, ὃ ναυούδιον καλοῦσιν κατὰ στέρησιν τοῦ ἄνω ἰέναι· ἔστι γὰρ ὑποκορι-

6. στηθόκυρτον] κυρτὸν BR, apud Potterum, quod in κυφὸν mutari volebat Toupius Emend. in Suidam vol. 1. p. 392. collato Suidas Λορδόν: ἐναντίον τῷ κυρτῷ, ὃ καὶ κυφὸν καλεῖται.

11. παμμιάρων] παμμιαρῶν M.

13. ἀπαστοχούντων] Vitiosa verbi forma, corrupta vel ex ἀστοχούντων, quod usitatissimum est, vel ἀποστοχούντων, ut ἀποστοχάζεσθαι dixit Athanasius, vel, quod probabilius, ἀπευστοχούντων, ut in verbis proximis κατευστοχία dictum est, vocabulum aliunde non cognitum, sed confirmatum exemplis pluribus verbi κατευστοχεῖν.

15. ἑταιριστρίας FM. ἑταιριστρείας P.

18. ἀποξυροῦνται] ἀποξυρῶνται F.

23. γεννητικῶν] γενητικῶν M.

25. δοκεῖ scripsi pro δοκῶ.

27. αὐτῶν] αὐτῶν M.

στικὸν τοῦ νάνος· νάνον δὲ τὸν μικρόν φασιν ἄνθρωπον· Μελιταῖον δὲ λέγεται, ὅτι ἀπὸ Μελίτης ἐστὶ τῆς νήσου, ἥ ἐστιν ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει.

P. 351, l. 18. ἐσχαρίδες] ἃς νῦν ἀρούλας καλοῦσιν· ἐπιτευκτικώτερον δὲ τὰ κατζία οὕτω νῦν καλούμενα λέγειν.

P. 352, l. 18. κοινά] συνελούοντο γὰρ ἄνδρες τὸ πάλαι γυναιξίν. M.

P. 353, l. 5. ἀποδυσάμεναι] Ἡροδότου τοῦτο ἐπὶ τῆς Κανδαύλου γυναικός.

P. 354, l. 15. Κινύρα] Κυπρίων βασιλεὺς ὑπερβάλλων πλούτῳ· οὗτος ἱστορεῖται κατὰ χόλον Ἀφροδίτης βιασθῆναι τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Μύρρας, ἐξ ἧς Ἄδωνις.

P. 357, l. 2. ἀπειροκαλίας] τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπείρως ἔχοντος τοῦ ἀγαθοῦ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερβάλλοντος τῷ καλῷ· πλεονάζει δὲ ἡ τοῦ προτέρου χρῆσις.

357, 19. ὑπὸ τὴν ῥάμνον] ἄρκευθον ἡ γραφὴ λέγει καὶ ὀλυρίτην ἄρτον· ὄλυρα δέ ἐστιν ὅπερ οἱ πολλοὶ βρόμιον καλοῦσιν.

357, 20. ἐγκρυφίας] ὁ ὑπὸ τῇ σποδῷ ὀπτώμενος ἄρτος ἐγκρυφίας εἴρηται παρὰ τὸ τῇ σποδῷ κρυπτόμενος ὀπτᾶσθαι.

P. 358, l. 19. ὁμολογεῖ γὰρ ἡ γραφή] καὶ πῶς ἀλλαχοῦ οὐκ ὠφελήσει, φησίν, ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ κακῇ;

358, 26. βδαλλομένους] βδάλλειν τὸ ἀμέλγειν παρὰ τὸ βίᾳ ἐκθλιβόμενον ἀλδίσκειν τὸ γάλα.

P. 359, l. 6. ἀναγνώτω] ἀναγνώτω καὶ τὸ "οὐ λιμοκτονήσει κύριος ψυχὴν δικαίου, καὶ γνώτω ὡς οὐ περὶ αἰσθητῶν ἄρτων ὁ λόγος οὗτος."

P. 361, l. 1. κεῖνος μὲν πανάριστος] εὐφυέστατα τὸ Ἡσιόδειον παρῴδησεν.

P. 367, l. 12. φαινίνδα παιδιάν] παιδιὰ ἡ φαινίνδα τοιαύτη· σφαῖραν κρατῶν τις τῶν παιζόντων παίδων, εἶτα ἑτέρῳ προδεικνὺς ταύτην ἑτέρῳ αὐτὴν ἐπέπεμπεν. ὠνόμασται δὲ ἢ ἀπὸ Φαινίνδου τοῦ πρώτου εὑρόντος ἢ ἀπὸ τοῦ φενακίζειν, ὅ ἐστιν ἀπατᾶν· καὶ γὰρ ἠπάτα ὁ ἑτέρῳ μὲν δείξας, ἑτέρῳ δὲ ἐπιδούς.

367, 13. ἀγρόνδε] ἀντὶ τοῦ εἰς ἀγρόν.

1. νάνος· νάνον] Rectus accentus νᾶνος, νᾶνον est: de quo dictum in Thesauro vol. 5. p. 1354. Ceterum in fine hujus scholii manus recens in M, has addidit ineptias, ἢ ἀπὸ τοῦ μέλω εἴρηται τοῦ φροντίζειν, τὸ φροντιστικὸν καὶ φρουρητικόν· τοιοῦτον γὰρ τὸ γένος.

17. ὄλυρα] ὀλύρα M.

ib. ὅπερ οἱ πολλοὶ βρόμιον (βόμιον F)] ὃ οἱ πολλοὶ βόμιον (literis inter β et μ obliteratis) P. Eustath. ad Hom. p. 919, 37. Παυσανίας βρόμον λέγει καὶ σπέρμα λεπτῇ κριθῇ ὅμοιον, τὸ κοινῶς δηλαδὴ λεγόμενον βρόμιον.

30. ἐπέπεμπεν] ἀπέπεμπεν F.

31. εὑρόντος ex Polluce 9, 105. Hauptius in Herme Berol. vol. 1. p. 400. pro εἰπόντος.

κωνες· ὥσπερ ἀπ' ἐναντίας αἱ χειριδωτοῖς χρώμεναι ἰωνίζειν· ἦσαν δὲ αὗται αἱ Ἀθηναίων γυναῖκες· Ἴωνες γὰρ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ τὴν Ἰωνίαν ἀποικίσαι ἐκαλοῦντο· ἐποίουν δὲ τοῦτο Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ τὰς γυναῖκας ἀνδρίζοντες, Ἀθηναῖοι δὲ ἐκθηλύνοντες.

P. 311, l. 4. ἐπεσκιάσθαι] ἐπεσκιάσθαι καλῶς εἶπεν· κεχαλασμένῳ γὰρ τῷ κεκρυφάλῳ ἐπισκιάζουσι τὸ πρόσωπον, ὡς μὴ προχείρως ὁρᾶσθαι καὶ ἀνεμποδίστως βαδίζειν ἢ ὁτιοῦν ἄλλο πράττειν, ἃ κατακεκαλυμμένου τοῦ προσώπου οὐκ ἔστι ποιεῖν.

311, 9. ἐπὶ τὸ πρόσωπον] ἀπὸ τραχήλου γὰρ μέχρι ποδῶν αἱ παλαιαὶ γυναῖκες τὴν πορφύραν τοῖς ἐμπροσθίοις μέρεσι τῶν ἱματίων ἐνύφαινον ἅτε ταινίαν (ὃ νῦν ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν λεγομένων καμισίων τῶν κουβικουλαρίων), ὥστε ὁ τὴν πορφύραν σπεύδων ἰδεῖν τοῦ γυναικείου ἱματίου, ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς φορούσης τὰς ὄψεις ἀπήρειδεν.

P. 313, l. 7. ὅτι λευκὸν ὑπόδημα γυναῖκες τὸ παλαιὸν ὑπεδύοντο. M.

313, 8. ἀλειπτῷ] τῷ βεβαμμένῳ· ἀλείφεται γὰρ τὰ βαπτόμενα τῶν ὑποδημάτων.

313, 17. βλαύταις] ξύλινα ὑποδήματα σανδαλοειδῆ.

P. 314, l. 3. πελίους] πελίον χρῶμα λέγεται τὸ μὴ ἄγαν λευκόν· τοιοῦτοι δὲ οἱ σαρδώνυχοι καλούμενοι λίθοι, οἵ τε φυσικοί· οὐ γὰρ ἄγαν ἔχουσι λαμπρὸν τὸ λευκόν, εἰ μή που οἱ τεχνητοί, εἰ βούλει δὲ καὶ οἱ σάπφειροι· καὶ γὰρ κἀκεῖνοι πρὸς τῷ λευκῷ μετὰ τοῦ φαιοῦ εἰσί. χλωροὶ δὲ λίθοι πολλοί, οἵ τε ἴασπιδες καὶ οἱ σμάραγδοι καὶ ἄλλοι πολλοί· τῆς δ' ἀπεξενωμένης θαλάττης ἐκβράσματα οἱ λεγόμενοι μάργαροι· ἐκ γὰρ τοῦ Περσικοῦ κόλπου τῶν ὀστρείων εἰσίν. ἐκ ψηγμάτων δὲ γῆς πάντες οἱ λίθοι οἱ τίμιοι. οἵ τε γὰρ λυχνῖται τοιοῦτοι καὶ οἱ ἄνθρακες καὶ οἱ ἀμέθυσοι. πρὸς τούτοις καὶ οἱ βηρύλλιοί τε καὶ σμάραγδοι καὶ ὑάκινθοι καὶ πάντες σχεδόν. οἵ γε μὴν τόπαζοι, εἴ τι χρὴ πείθεσθαι Ἀγαθαρχίδῃ τῷ τὰ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς ἱστορήσαντι θαλάσσης, μέσον ἀνευρίσκονται τῶν παραλίων ταύτῃ πετρῶν.

P. 315, l. 2. περιστέγει] περιστέγει ἀντὶ τοῦ περικαλύπτει, περιέχει.

315, 7. ἐκδεχόμεθα] οἱονεὶ ὑπολαμβάνομεν, νοοῦμεν.

315, 13. αἱ δέ] τοῦτο τῷ ἄνω ἀποδοτέον τῷ "οὐκ αἰσχύνονται,"

7. κατακεκαλυμμένου] ἀποκεκαλυμμένου Schinas.
11. ταινίαν F. τενίαν MP.
18. ξύλινα—] Hoc scholion a m. rec. habet M.
19. πελίον M. πέλιον P.
20. σαρδώνυχοι M. σαρδόνυχοι P.
ib. οἵ τε] οἵ γε libri.
24. ἐκβράσματα] ἐκβράσματος M.
25. ὀστρείων P. ὀστρίων FM.
26. ψηγμάτων] ψιγμάτων M. ψυγμάτων P.
27. βηρύλλιοι scripsi pro βυρίλλιοι.
31. ἀντὶ τοῦ] τοῦ om. M.

ἵν' ᾖ, καὶ οὐκ αἰσχύνονται μὴ συνιεῖσαι πνευματικῶς, ἤτοι συμβολικῶς εἰρημένα· τὴν κτίσιν, τὰς πύλας, τοὺς λίθους, τὰς χρόας τῶν λίθων.

315, 15. προφερόμεναι] ὡς ταῦτα δῆθεν τῶν γυναικῶν προφερουσῶν.—Τὸ ἑξῆς οὕτως· ὅλαι περικεχήνασι τὸν θαυμάσιον λογισμὸν προφερόμεναι, ὅν, φησί, καὶ ὁ θεὸς ἔδειξε τίμιον τῆς κτιζομένης πόλεως κόσμον, ὃς καὶ πάρεστί μοι· διὰ τί μὴ τρυφήσω;

P. 316, l. 12. πλεονεκτούντων] ἀντὶ τοῦ πλεονεκτείτωσαν. FM.

P. 332, l. 25. ἀπὸ ὕδατος] τὸ πῖνε ὕδατα οὐκ ἐπὶ γυναικὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς γραφῆς φησίν. ἀλλοτρία γὰρ ἡ ἔξω γραφή, ἰδία δὲ ἡ τοῦ εὐαγγελίου. F.

P. 334, l. 20. Ναρκίσσῳ] φασὶ Νάρκισσον τοῦτον παῖδα γενέσθαι διαφέροντα κάλλει τῶν ἡλικιωτῶν. τοῦτον αἰσθόμενον τοῦ ἑαυτοῦ κάλλους ἔρωτι ἁλῶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ, ἵνα δέ τι τὸν πόθον ἀναπληροῖ, πηγαῖς ἑαυτὸν καὶ φρέασιν ἐφεδράζειν, ὡς ἂν ἔχοι τὸ ἀπορρέον τοῖς ὕδασιν εἴδωλον ἑαυτοῦ καθορῶν τὸν παράλογον ἔρωτα θεραπεύειν. ὁ δὲ τοῖς τοιούτοις θεάμασι προσκείμενος λιπαρώτερον λανθάνει γε πρὸς φρέατι ὀλισθήσας ὕδατος πλήρει, καὶ οὕτω τυχὼν ὧν ἠπείγετο λαβεῖν ἀπώλεσε τὴν ζωήν.

P. 335, l. 10. σαφέστατα] προσφόρως ἐξελάβετο τοῦτο, κἂν οὐχ οὕτως ἔχῃ τὸ ἀκριβές.

P. 336, l. 15. ἀπαιδεύτοις ἡδοναῖς] τὸν Πάριδα λέγει. M. rec., et infra in fine capitis ab eadem manu, οὐ κατὰ τὸν ἐγκείμενον τοῦτον νοῦν ἡρμήνευταί τισι τῶν προτέρων τουτὶ τὸ χωρίον.

P. 337, l. 22. μαστίχην τρώγοντες] μασώμενοι μαστίχην, δῆθεν τοῦ ἀποκαθαίρειν τὸν ῥύπον τῶν ὀδόντων.

337, 23. μετωποσκόπους] τοὺς φυσιογνώμονας λέγει.

P. 339, l. 5. οὐ γὰρ δεινόν] τῷ διπλασιασμῷ τὴν ἀγανάκτησιν ἐπιστώσατο ὅσης τοιοῦτό τι παριστῶν οὐ δεινὸν, οὐ δεινὸν ἄνδρα γέροντα ὄντα, τὸ εἶναι βούλεσθαι ἐπὶ δόκησιν ἐκφέρειν.

P. 340, l. 21. κόλλεσιν] κόλλεον γὰρ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς κτενοειδὲς ἐρυθρὸν σαρκίον τῶν ἀλεκτρυόνων.

P. 341, l. 24. ἐκτιλτέον] τί τοῦτο φῄς, μακάριε Κλήμης, μὴ κείρεσθαι μηδὲ ξυρεῖσθαι τοὺς ἄνδρας; καὶ μὴν ὁ Παῦλος γυναιξὶ μὲν αἰσχρὸν τοῦτο προσεῖπεν, ἀνδράσι δὲ οὔ· εἰ δὲ οὐκ αἰσχρὸν, οὐδὲ κωλυτέον. τίς οὖν ἡ ἄκαιρος αὕτη καὶ πολυπράγμων ἐθελακρίβεια, ἥτις καλὴ μὲν, ἀλλὰ τοῖς πάνυ τὸν βίον ἐκδεδρακόσιν, οὐ μέντοι καὶ

1. ἤτοι F. ἤτουν (i. e. εἴτουν) MP.
14. δέ τι scripsi pro δή τι.
24. προτέρων] πρῶ M.
27. τοὺς—λέγει] Haec ab m. rec. habet M.

τοῖς πολιτεύειν ἐπανῃρημένοις Χριστιανοῖς; σὺ δὲ μηδὲν τούτων διαστειλάμενος ἁπαξάπαντας τούτοις ὑπάγεις Χριστιανούς. ἀδικοδοξοῦντος ὁ τρόπος.

P. 342, l. 4. λορδουμένους] οἱονεὶ τὰ ὀπίσθια τῶν ψυῶν συνιζάνοντας, τὰ στήθη προεξανιστᾶν προπετῶς· τοιοῦτο γὰρ ὁ λορδὸς σημαίνειν βούλεται, ἀντίθετος ὢν τῷ κυρτῷ, ὃν ἡ συνήθεια στηθόκυρτον οἶδε καλεῖν.

P. 343, l. 7. εἰς ὕβριν] ἔοικεν ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος διὰ τὴν τοσαύτην τῆς ὕβρεως ὑπερβολὴν ἐπὶ τὸ πάντη σκληρότατον τὴν διδασκαλίαν προενεγκεῖν, ἀπ' ἐναντίας χωρῶν τῶν ἐκδεδιῃτημένων τούτων ἐθῶν τε καὶ παμμιάρων, ὡς ἂν τῶν πληκτικῶς ταῖς ἑαυτῶν ἀκοαῖς ὑποβαλόντων τοὺς λόγους βουλομένων πείθεσθαι τῷ διδασκάλῳ· εἶτα τοῦ ἄκρου ἀπαστοχούντων, ἡ πρὸς τὸ μέσον αὐτοῖς συνενέγκοι κατευστοχία.

343, 13. ἀνδρίζονται] τὰς μιαρὰς τριβάδας λέγει, ἃς καὶ ἑταιριστρίας καὶ Λεσβίας καλοῦσιν.

P. 344, l. 15. οὐ γὰρ θέμις ἐκτῖλαι] καὶ μὴν ἀρτίως οἱ Ῥωμαίων ἱερεῖς ὥς τι τῶν ἐξαιρέτων ἀποξυροῦνται τὸ γένειον.

P. 349, l. 1. ἀγύρταις καὶ μητραγύρταις] ἀγύρται μὲν οἱ ἔργον ποιούμενοι τὸ τὰς ἀγυιὰς περινοστεῖν φλυαρίας τε συνείρειν· μητραγύρται δὲ οἱ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, τῇ Ῥέᾳ, ἀνακείμενοι γοητειῶν εἰσηγηταὶ καὶ φίλτρων δῆθεν συσκευασταί, οὓς καὶ Γάλλιυς καλοῦσιν, ἀποκόπους ὄντας τῶν γεννητικῶν μορίων καὶ πρὸς τὰ ἀσχήμονα πάθη ἑτοιμοτάτους.

349, 9. τὴν δὲ ἁγνείαν] δοκεῖ μοι τοῦτο ὑπερβολὴν ἐμφαίνειν αἰσχρότητος, ἣν καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ὑπέφηνεν διὰ τοῦ εἰρηκέναι "αἵ τε θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, προφάσει τοῦ ἀνέπαφοι εἶναι ἀνδρείων μορίων κατὰ τὴν τοῦ θήλεος χρῆσιν, ἁγνείας δήπουθεν χάριν."

P. 350, l. 18. Μελιταίου] Μελιταῖον κυνίδιον, μικρὸν χθαμαλὸν, ὃ ναυούδιον καλοῦσιν κατὰ στέρησιν τοῦ ἄνω ἰέναι· ἔστι γὰρ ὑποκορι-

6. στηθόκυρτον] κυρτὸν BR, apud Potterum, quod in κυφὸν mutari volebat Toupius Emend. in Suidam vol. 1. p. 392. collato Suidas Λορδόν: ἐναντίον τῷ κυρτῷ, ὃ καὶ κυφὸν καλεῖται.

11. παμμιάρων] παμμιαρῶν M.

13. ἀπαστοχούντων] Vitiosa verbi forma, corrupta vel ex ἀστοχούντων, quod usitatissimum est, vel ἀποστοχούντων, ut ἀποστοχάζεσθαι dixit Athanasius, vel, quod probabilius, ἀπευστοχούντων, ut in verbis proximis κατευστοχία dictum est, vocabulum aliunde non cognitum, sed confirmatum exemplis pluribus verbi κατευστοχεῖν.

15. ἑταιριστρίας FM. ἑταιριστρείας P.

18. ἀποξυροῦνται] ἀποξυρῶνται F.

23. γεννητικῶν] γενητικῶν M.

25. δοκεῖ scripsi pro δοκῶ.

27. αὐτῶν] αὑτῶν M.

στικὸν τοῦ νάνος· νάνον δὲ τὸν μικρόν φασιν ἄνθρωπον· Μελιταῖον δὲ λέγεται, ὅτι ἀπὸ Μελίτης ἐστὶ τῆς νήσου, ἥ ἐστιν ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει.

P. 351, l. 18. ἐσχαρίδες] ἃς νῦν ἀρούλας καλοῦσιν· ἐπιτευκτικώτερον δὲ τὰ κατζία οὕτω νῦν καλούμενα λέγειν.

P. 352, l. 18. κοινά] συνελούοντο γὰρ ἄνδρες τὸ πάλαι γυναιξίν. M.

P. 353, l. 5. ἀποδυσάμεναι] Ἡροδότου τοῦτο ἐπὶ τῆς Κανδαύλου γυναικός.

P. 354, l. 15. Κινύρα] Κυπρίων βασιλεὺς ὑπερβάλλων πλούτῳ· οὗτος ἱστορεῖται κατὰ χόλον Ἀφροδίτης βιασθῆναι τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Μύρρας, ἐξ ἧς Ἄδωνις.

P. 357, l. 2. ἀπειροκαλίας] τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπείρως ἔχοντος τοῦ ἀγαθοῦ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερβάλλοντος τῷ καλῷ· πλεονάζει δὲ ἡ τοῦ προτέρου χρῆσις.

357, 19. ὑπὸ τὴν ῥάμνον] ἄρκευθον ἡ γραφὴ λέγει καὶ ὀλυρίτην ἄρτον· ὄλυρα δέ ἐστιν ὅπερ οἱ πολλοὶ βρόμιον καλοῦσιν.

357, 20. ἐγκρυφίας] ὁ ὑπὸ τῇ σποδῷ ὀπτώμενος ἄρτος ἐγκρυφίας εἴρηται παρὰ τὸ τῇ σποδῷ κρυπτόμενος ὀπτᾶσθαι.

P. 358, l. 19. ὁμολογεῖ γὰρ ἡ γραφή] καὶ πῶς ἀλλαχοῦ οὐκ ὠφελήσει, φησὶν, ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ κακῇ;

358, 26. βδαλλομένους] βδάλλειν τὸ ἀμέλγειν παρὰ τὸ βίᾳ ἐκθλιβόμενον ἀλδίσκειν τὸ γάλα.

P. 359, l. 6. ἀναγνώτω] ἀναγνώτω καὶ τὸ "οὐ λιμοκτονήσει κύριος ψυχὴν δικαίου, καὶ γνώτω ὡς οὐ περὶ αἰσθητῶν ἄρτων ὁ λόγος οὗτος."

P. 361, l. 1. κεῖνος μὲν πανάριστος] εὐφυέστατα τὸ Ἡσιόδειον παρῴδησεν.

P. 367, l. 12. φαινίνδα παιδιάν] παιδιὰ ἡ φαινίνδα τοιαύτη· σφαῖραν κρατῶν τις τῶν παιζόντων παίδων, εἶτα ἑτέρῳ προδεικνὺς ταύτην ἑτέρῳ αὐτὴν ἐπέπεμπεν. ὠνόμασται δὲ ἢ ἀπὸ Φαινίνδου τοῦ πρώτου εὑρόντος ἢ ἀπὸ τοῦ φενακίζειν, ὅ ἐστιν ἀπατᾶν· καὶ γὰρ ἠπάτα ὁ ἑτέρῳ μὲν δείξας, ἑτέρῳ δὲ ἐπιδούς.

367, 13. ἀγρόνδε] ἀντὶ τοῦ εἰς ἀγρόν.

1. νάνος· νάνον] Rectus accentus νᾶνος, νᾶνον est: de quo dictum in Thesauro vol. 5. p. 1354. Ceterum in fine hujus scholii manus recens in M, has addidit ineptias, ἢ ἀπὸ τοῦ μέλω εἴρηται τοῦ φροντίζειν, τὸ φροντιστικὸν καὶ φρουρητικόν· τοιοῦτον γὰρ τὸ γένος.

17. ὄλυρα] ὀλύρα M.

ib. ὅπερ οἱ πολλοὶ βρόμιον (βόμιον F)] ὃ οἱ πολλοὶ βόμιον (literis inter β et μ obliteratis) P. Eustath. ad Hom. p. 919, 37. Παυσανίας βρόμον λέγει καὶ σπέρμα λεπτῇ κριθῇ ὅμοιον, τὸ κοινῶς δηλαδὴ λεγόμενον βρόμιον.

30. ἐπέπεμπεν] ἀπέπεμπεν F.

31. εὑρόντος ex Polluce 9, 105. Hauptius in Herme Berol. vol. 1. p. 400. pro εἰπόντος.

367, 23. τὸ γεγωνόν] τὸ μεγαλοφώνως καὶ τορῶς· γεγωνὸν γὰρ λέγεται τὸ μέγα φθέγμα.

P. 375, l. 4. τῇ παλινῳδίᾳ] οὐ πάνυ κυρίως τὸ τῆς παλινῳδίας ἐπὶ τοῦ σχήματος τῆς ἀναδιπλώσεως ἔταξεν.

P. 380, l. 7. κλαδαρόν] κεκλασμένον καὶ ἔκλυτον καὶ τὸ ἐπαγωγὸν σοφιζόμενον.—κλαδαρὸν ἀντὶ τοῦ διακύπτουσαι δῆθεν τοῦ μὴ βλέπειν ὑποπτευθῆναι, κλέπτουσαι δὲ τὸ ὁρᾶν τῇ προσποιήτῳ ταύτῃ γνώμῃ.

P. 383, l. 22. οἵα γὰρ δέσποινα] οἵαπερ ἡ δέσποινα, τοία χὴ κύων.

P. 385, l. 8. ἄλυς] πλάνος. M.

P. 386, l. 11. δεισαλέαις] δεῖσα καὶ τὴν ὑγρασίαν καὶ τὴν ῥυπώδη σύστασιν ὑγρὰν σημαίνει.

P. 389, l. 25. ἀλύουσι] πλανῶνται. M.

P. 399, l. 12. τοὺς πλημμελοῦντας τῶν οἰκετῶν] ὅτι τοὺς οἰκέτας ἀνηκέστοις μὲν περιβάλλειν αἰκίαις οὐ βούλεται, μετρίως δὲ μαστίζειν οὐκ ἀπαναίνεται. M.

P. 401, l. 27. τὸ πνεῦμα] ἤτοι τὴν πρὸς τὰ σπουδαῖα θερμότητα μὴ διὰ ῥᾳθυμίας ἀποσπεύδειν ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος μὴ διὰ μοχθηρίας βίον διώκειν, ἤτοι συμπνίγειν καὶ ἐναποσβεννύειν, ταῖς μιαραῖς ἀντιπνοίαις τῶν ἔργων ἡμῶν τὴν φωτιστικὴν αὐτοῦ φλόγα κατασοβοῦντα.

INDEX SCRIPTORUM.

